

A Csokonai Könyvtár. Források (Régi kortársaink) című sorozat jelen huszonkettedik darabja az Aurora. Hazai Almanach forráskiadását tartalmazza öt kötetben. Kisfaludy Károly zsebkönyve 1822-től 1837-ig évenként jelent meg Pesten, Kisfaludy halála után, 1832-től Bajza József szerkesztésében. E kiadványban látott először napvilágot nyomtatásban a Himnusz és a Szózat, lapjain először jelent meg egyes művek címe után a megjegyzés: romantikus költemény. Az Aurora az első országos népszerűségnek örvendő magyar nyelvű szépirodalmi periodika, szerzőjének lenni, a szerkesztők körül formálódott társasághoz tartozni tekintélyt jelentett. Irodalom-, művészet- és sajtótörténeti szempontból egyaránt jelentős kulturális vállalkozás, mely nagy hatást gyakorolt a későbbi fejleményekre, s mint a korszakok közötti átmenet fontos színtere, egyszerre mutatja fel a 19. század első felének különböző irodalmi és ideológiai mintázatait. Kiadásunk első négy kötete mintegy két és félezer oldalon, metszetekkel és kottamellékletekkel együtt adja közre az Aurora tizenhat évfolyamát, míg az ötödik kötet az editio minor típusú szövegkiadói kommentárokat tartalmazza. E kötet élén az Aurora-jelenség átfogó értelmezésére vállalkozó kíséret tanulmány áll, amit az egyes kötetekhez, művekhez, metszetekhez, kottákhoz tartozó jegyzetek és magyarázatok követnek. Az Első folyóirataink alsorozat jelen kiadványában a korszak meghatározó periodikája válik hozzáférhetővé a tudományos kutatás és a szélesebb érdeklődő közönség számára.

ELSŐ FOLYÓIRATAINK: AURORA II. • Szövegek 1826–1829

CSOKONAI KÖNYVTÁR

Első folyóirataink:

AURORA

II.

Szövegek

1826–1829

Első folyóirataink:

AURORA

II.

Szövegek

1826–1829

CSOKONAI KÖNYVTÁR. FORRÁSOK
(Régi kortársaink)

22.

Sorozatszerkesztők:
Debreczeni Attila, Fazakas Gergely Tamás

A borítón:
A TUDÁS FÁJA
(Címlapnyomtatvány és könyvdísz XVII–XVIII. századi
debreceni nyomtatványokban)

Első folyóirataink:

AURORA

II.

Szövegek
1826–1829

Sajtó alá rendezte:
BODROGI FERENC MÁTÉ

Debreceni Egyetemi Kiadó
Debreceen University Press
2024

A kiadvány megjelenését az Innovációs és Technológiai Minisztérium Nemzeti Kutatási Fejlesztési és Innovációs Alapból nyújtott támogatásával a Mecenatúra 2021 pályázati program finanszírozásában megvalósuló 141023 számú projekt tette lehetővé.

A kötet a HUN–REN Klasszikus Magyar Irodalmi Textológiai Kutatócsoport programja keretében jött létre.

A Magyar Tudományos Akadémia Textológiai Munkabizottsága által elismert kritikai szövegkiadás.

Lektorálta:
ORBÁN LÁSZLÓ

A sajtó alá rendezésben közreműködött:
TÓTH BARNA

© Bodrogi Ferenc Máté, 2024
© Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen University Press, 2024

ISSN 1418-3242
ISBN 978-963-615-139-3

Kiadta: a Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár
Debreceni Egyetemi Kiadója, az 1795-ben alapított
Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésének a tagja
Felelős kiadó: Karácsony Gyöngyi főigazgató
Tervezőszerkesztés: Lovas Anett Csilla
Nyomdai munkálatok: Kapitális Kft.
Felelős vezető: ifj. Kapusi József
Készült Debrecenben, 2024-ben

Tartalom

SZÖVEGEK

1826

Árpád' emeltetése (Vörösmarty)	15
Daliás játékok (Horvát Endre)	15
Titoktartás (Zordy)	24
A' házi-barát (Kiss Károly)	24
Dal (Kisfaludy Károly)	30
A' bölcs Fejedelem (Szenvey)	31
Kertészdal (Makáry)	35
Pannonia panassza (Guzmics Iszidór)	35
Ligetemhez (Szenvey)	40
Az Elszánt (Makáry)	42
András és Béla (Vörösmarty)	44
A' fejér köpenyeg (Szalai Benjamín)	45
Bor-ének (Bajza)	52
Hazámhoz a' távolból (S*)	54
A' kenyeres vitéz (Kiss Károly)	55
Vád és tett (Zordy)	59
Valódi barát (Guzmics Iszidór)	59
Huszár-dal (Döbrentei Gábor)	59
A' Búvár (Szenvey)	61
Éjjeli-Álmadozásom (Idősb Gr. Teleky Ferencz)	66
Nagyság (Hrabovszky Dávid)	67
A' két férj' hitvese (Szenvey)	67
Cserhalom (Vörösmarty)	77
Mátyás Deák (Kisfaludy Károly)	93
Egy vitézhez (Hrabovszky Dávid)	98
Fájdalmak (Bajza)	98
A' Csüggedőhez (Debreczeni Bárány Ágoston)	99
Kis gyermek' halálára (Vörösmarty)	101
Bajjal ment, vigan jött (Szalai Benjamín.)	102
A' Szépekhez (Bajza)	109
Búcsuzás a' hadiélettől (Gr. Gvadányi József)	111
Erzsébet (Kisfaludy Károly)	113
A' szép leány (Vörösmarty)	114
Királyi fény és kegyelmesség (Bártfay László)	116
Ének a' Magyarokhoz (***)	135

A' Sziszeki győződelem (Horvát Endre)	149
A' boldog Férj (Szenvey)	167
A' vígjáték (Kisfaludy Károly)	167
A' Csákányi vérmenyekző (Kölcsey)	179
Élés a' jelenvalóval (Szenvey)	185
Nefelejcs (Mike)	186
Hazámhoz a' Távolból (Tessedik Ferencz)	187
A' Barátság ereje (Guzmics Iszidor)	187
A' Fellegekhez (Bajza)	188
Jó barát' intése barátjához (Szenvey)	189
A' Kegyeshez (Sédél)	191
Tokaj (Tessedik Ferencz)	192
Sólymos Dezső (Kiss Károly)	192
Kérelem (Vörösmarty)	198
Egy vár-omladékra (Tessedik Ferencz)	199
Elte (Kisfaludy Károly)	199
A' szerelemhez (Idősb Gróf Teleki Ferencz)	207
Hazámhoz (Szenvey)	209
Földi menny (Vörösmarty)	212
A' Betegek (Kisfaludy Károly)	213
Phantásia (Kölcsey)	224
Tündérvölgy (Vörösmarty)	224
Tollagi Jónás mint házas (Szalai Benjamin)	248
Epedés (Kölcsey)	259
Világi dolgok' forgandósága (Szenvey)	260
Katona-dal (Sédél)	264
Bácskai népdal (Vitkovics)	265
Schiller az ő Barátihoz (Szenvey)	266
Emlékül (B.)	267
Hollókő (Kiss Károly)	268
A' világ' panasza (Szenvey)	274
Homonna' völgye (Vörösmarty)	274
A' Pénz (Szenvey)	299
Hortenzia' búcsúdala (S. Tézi)	301
A' temetőben andalgó (Szenvey)	301
A' boldog pillanat (Bajza)	302
Az élet' vezérei (Szenvey)	302
A' versenygő sziv és ész (Kovács Tamás)	303
A' Naphoz (Szenvey)	305
A' Mohácsi nap' harmadik századán (Bajza)	307

1828

Rezek' magyarázatja	319
Messze keresett és közel talált (P. M.)	324
Vitéz Túri György' éneke	347
A' magyar költő (Vörösmarty)	347
A' zápor (Kölcsey)	348
Az igaz magyar leány (Szenvey)	349
A' vándor idegen (Helmeczy)	350
Pipadal (Szalai Benjamin)	351
Izéhez (Kazinczy)	353
A' Hazához (Kölcsey)	353
Örömanyai kívánat (Sz. Gróf M. M.)	354
Alkonyi dal (Kisfaludy Károly)	354
Epedés (Bajza)	355
Hajkún' férjhez-menetele (Vitkovics)	356
Chloéra (Kölcsey)	359
Mesefejtés (Szenvey)	359
Kénytelen jószívűség (Kisfaludy Károly)	360
A' kék partok (Bajza)	375
Az elhagyott (Sédél)	377
Élet (Kölcsey)	378
Egy gyermek' sirjánál (Kazinczy)	379
Szemere (Horvát Endre)	379
Tanács (Kölcsey)	382
Dies irae (Helmeczy)	383
A' Forrás (Szenvey)	385
Remény és Emlékezet (Kölcsey)	385
A' szép Juhászné (Kiss Károly)	386
A' Múzához (Kazinczy)	390
Fanni után (Kölcsey)	391
A' tántoríthatatlan Hazafi (Fáy András)	392
A' busongó (Szenvey)	393
Nehéz és könnyű (Kazinczy)	396
Dal a' vidékhez (Bajza)	396
Epigrammák (Vitkovics)	397
Lenkához (Szenvey)	401
A' Vándor (Kölcsey)	401
Zephyrhez (Makáry)	402
A' boldog férfi (Vitkovics)	403
A' viola (Kölcsey)	404
Az Inn' hátán (Kazinczy)	405
Aladár (P. M.)	405

Ohajtás (Kölcsey)	412
Aradi gyűlés (Czuczor)	413
Nellihez (Bajza)	419
Nagy és kis lét (Mericzay)	420
Kedves tájamhoz (Kisfaludy Károly)	420
Az ábrándozó (Kölcsey)	421
Vigasztalás (Szenvey)	422
Dal (Kölcsey)	423
Népdal (közli: Virág Benedek)	424
A' lebegő ideál (Döbrentei Gábor)	424
Hűség' próbája (Kisfaludy Károly)	425
Az egér	438
A' pillangó 's cserebogár (Szent-Miklóssy)	439
Eger (Vörösmarty)	439

1829

Zrínyi (Vörösmarty)	503
Magyar század (Szenvey)	504
Áltudósok (Kisfaludy Károly)	505
A' tudomány (Vitkovics)	521
Forrásnál (Kölcsey)	521
Asszonyok' érdeme (Szenvey)	522
Lilihez (Vitkovics)	524
Eprész-leány (Kisfaludy Károly)	529
Rózika (Képlaki Vilma)	533
Szajkóság (Szenvey)	539
Magyar Parthenon (Horvát Endre)	539
Budai harczjáték (Kisfaludy Károly)	545
Vigasztalás (Szenvey)	548
Elválás (Kölcsey)	548
Az orvosok (Vitkovits)	549
A' haldokló leány (Vörösmarty)	549
Eltökéllet (Jakab)	550
Nem mehet ki a' szobából (Kisfaludy Károly)	551
Szilágyi és Hajmási (Vörösmarty)	566
Leány-bú (Kisfaludy Károly)	571
Lepék (Szenvey)	572
Bájviola (Szemere)	572
A' bájviolához (Képlaki Vilma)	573
Epedés (Szenvey)	573
A' Borkirály (Kölcsey)	575
Nemzetem (Ifj. Kapuy Károly)	575

A' Vértesi vadász ifjak (Czuczor)	577
A' fürdő leányka (Szentmiklóssy)	581
Szirmay Ilona (Kiss Károly)	581
Népdalok (Szalay Benjamin, Vitkovics)	591
Régi szokás megmarad (Gaal György)	604
Jövendölés (Kazinczy)	613
Hymnus (Kölcsey)	614
A' lúd, tyúk, 's a' récze (Szentmiklóssy)	616
A' reményhez (Kölcsey)	616
Csalódás (Kisfaludy Károly)	617
A' gazdag házasulandó (P. M.)	618
Árnyékomhoz (Ifj. Kapuy Károly)	633
Pontyi' szerelme (Szalay Benjamin)	633
A' partra szállt (Nőzséry)	635
Dohányos' sarköve	636
A' jótévő (Szenvey)	636
Gróf B... néhez (P. M.)	636
Egy nap Pesten (Petrőzai Trattner Károly)	636

AURORA

HAZAI ALMANACH

Kiadá

KISFALUDY KÁROLY

1826.

Árpád.

AURORA.
(Ötödik év.)

NAGYMÉLTÓSÁGU
KOROMPAI
GRÓF BRUNSVIK JÓZSEF'
MAGYARORSZÁG BIRÁJA'
HITVESÉNEK
SZÜLETETT
KESSELŐKŐI
MAJTHÉNYI ANNA MÁRIA
ASSZONYNAK, CSILLAG-KERESZTES,
ÉS CS. KIR. PALOTA-DÁMÁNAK
Ő EXCELLENCZIÁJÁNAK

mély tisztelettel.

ÁRPÁD' EMELTETÉSE.

Nézz Árpádra, magyar, ki hazát állíta nemednek
Nézd, 's tiszteld képét Álmos' fejedelmi fiának.
Őt magas Ung' mezején vérontó férfiak, és bölcs
Hadvezetők szabadon választván harczos urokká
Bátor örömriadás közepett paizsokra emelték.
Mint kel erős viharok' tetején a' sziklai nagy sas,
Úgy kele a' fejedelmi fiú országos erőben
Párducza lebbenvén, és kardja az égre ragyogván.
'S a' mint lelkében végig pillanta temérdek
Hunnia' térségén, láng lett egyszerre szeméből,
És rettentőbben rezegett buzogánya kezében. –
Úgy lön, mint érzé. Tisza' boldog partjait, és a'
Nagy Duna' mellékét ellepték gyenge fiakkal
'S hókebelű deli hölgyekkel diadalmas apáink,
'S a' bús csendbe merült országok' pusztá határit
Napkelet' ifjainak dobogó paripái tiporták.

Vörösmarty.

DALIÁS JÁTÉKOK.

Árpád üdejébül.

A' fejedelmi vezér, daliás játékra parancsot
(Ünneplő és ősi szokás a' régi Magyarnál;)
Hirdete. A' bajnagy Várkony dolgához azonnal
Kezd. Legelőbb bajhelyre való tért néze ki. Hossza
Tőn nyolczszáz könyököt kiszabottan, széle negyed rész.
Karfákkal foglalta körül. Bemenetre verőcze*)
Szolgált, eggy lovagot szorosan melly általereszthet.
Oldalrul magas alkotmányt leboríta biborral
Árpádnak 's a' többi Magyar főrendü vitéznek.
A' rézkürtösöket, (négyszer négy számra,) belülről
Helyheztette külön mind a' négy szögre. „Parancsolly,
(Ez valamint meglőn,) mondá, Fejedelmi vezérem!
Milly játékot adatsz, 's mi jutalmat tész ki? hogy értsük.”
„Hárma közül ki sebes futamatban győztös: az első,
Így Árpád; hétrétü paizst tarkáztat arannyal
Nyer tőlem, még mellyet ezig fel nem köte senki.

* Verőcze. Régi szó, keskeny bemenet, szoros rés.

Második, a' győzött ki közelb nyomkodgya: kezembül
 Vesz kelevészt; kirakott szárút; lobogója vasának*)
 Hímvarrás: az utolsónak nincs semmi jutalma.”
 Várkony szólla: „vitéz ifjak! ki futásban az első
 Lészen, nyer hétrétü paizst tarkáztat arannyal;
 Második, a' ki közelb halad a' győzőhöz: Urunktul
 Vesz kelevészt: az utolsónak nincs semmi jutalma,”
 Így Árpád szavait Várkony viszonzta. Kipördül
 Erre Belér, Balog, és Zombor, szép ifjak; az élet
 Még gyönyörű koracsának az ifjai, 's mások**)
 Sok közül. A' bajnagy csak az első hármat ereszté
 Pályafutásra az általutát gátolta verőczén.
 A' négyszögre kitett négy négy rézkürtös azonnal
 A' virgoncz fiakat négyszer harsogva köszönté.
 (Kezdetet a' képzett viadal mindenkor ezen vett,
 'S végit is a' harsány szerszámok hangja jelenté.)
 „Senki hamissággal társát megelőzni ne merje;
 Így szóllt a' bajnagy; futamó társának elejbe,
 Tőle ki hátra maradna talán, és érzi fogyását:
 Tartsa meg a' törvényt, 's lábkancsot senki ne vessen.
 A' ki ravasz csellel forgódik: nem diadalmas,
 A' futamás mezején ámbátor győzne különben.”
 Kardgyaikat leövedzették, 's bársonyra ezüstös
 Varrású hevedert vékony derekokra csatolvák
 Függének a' bajnagy rájuk szegzette szemétül.
 Készen már minden. Bozogánnyal jelt ada Várkony
 A' futamásra. Sörény léptekkel mindenik indult,
 Pályázó társán igyekeztén győzni. Középig
 Eggy sem vesz, sem győz. De emitt botlása marasztá
 Hátra Belért: Zombor, Balog eggyre haladva hasíták
 A' suhogó szellőt, 's az arányhoz már közel ért volt
 Mindkettő, mikoron Zombor félszakra csetelvén,
 Rajta keresztül esett Balog is; 's míg késtének itten
 Egymást szidva: Belér az arányt kicsiny ügygel elérte.
 Zombor előbb kelt fel; mert általesése Balognak
 A' dülttnék testén okozott fájdalmat agyában,
 'S látását az erős rohanás elvette szemének,
 És a' kedveszegett kipirultt arczával odább állt.
 Fennyen lépe Belér Árpádhoz; Zombor utánna;
 Távulról szédelge Balog sorsára pörölvén.
 Árpád a' fejedelem mondá, mosolyogva Belérnek:
 „Bajfi! kevésbe került, hogy lél futamatban az első,
 Nyertél még is azért; szavamat megtartanom illő:

* Kelevész. Régi szó, hoszszú dárda, lánca.

** Koracs. A' régieknel kor helyett fordul elő.

A' paizs itt, vidd el, mert néked szánta szerencséd,
 'S mint üzi tréfáját temagadrul könnyeden érted.
 Illeti a' kelevész Zombort. Elkéste Balognak
 Minthogy vétke kívül történt, ez esetre ne ártson:
 Gyors futamásáért ez aczél tört nyerje jutalmul;
 Szép mű; szála habos, kirakott maroklára kövekkel;*)
 Zombornak kelevésznél értéke sem alsóbb."
 E' nem várt jutalom kedvét meghozta Balognak.
 Várkony előlépett ismét: „Fejedelmi vezérem!
 Milly játékot adatsz ezután? így szólla; parancsolly¹,
 „Három közt az arány-kerecsenyt ki leejti nyilával:**)
 Parduczbőr-kaczagány aranyos boglára jutalma.
 Második, a' röpiült noha veszszeje vétti, de még is
 Jól közelít hozzá: kézíj az ajándoka, 's nyillal
 Telve tegez. Tőlem jutalom nincs többre kitéve.”
 Így szóllott Árpád, 's Várkony viszonzta parancsát.
 Erre: mikint a' tengeri ár kinyomatva szelektül
 Dönti vizét, 's lebegő habokon habok omlanak által:
 Úgy tódultak elő, hallvák Árpádot, az ifjak.
 Csak Bököny, és Ompold, és Beszter voltak eresztve
 Általa Várkonynak nyillal késértni szerencsét.
 Burcsa kalitkában készen kiröpíteni tartá
 Három tollasait, 's felvontt íjjakkal az ifjak
 A' jeladást várták Várkonytul. „Beszter az első,
 Így szóllt a' bajnagy; kerecsenyt neki Burcsa röpi ki.”
 Csattogtatta szabad szárnyát a' tollas örülvén,
 Hogy rabsága kitelt, 's eredett vergődni magasra.
 Veszszeje nem késett Beszternek utánna röpiülni
 Mint az egek villámja. Csekély sérelmet alig vett
 A' fenn kóválygó; de közel lelhetne nyakához
 A' nyilhegy, valamint zavaros forgása mutatta,
 Mert a' büszke madár kevesig vaktába kanyargott,
 'S már hitték, leesik; de sebetlen léve, tovább kelt.
 Fürge Bököny követé Besztert, kinek int vala Várkony.
 'S ismét más vadat a' madarak foglára bocsát ki.
 Már idegét megvonta Bököny, 's szemarányra kereste
 A' felszállt 's evező madarat két szárnya hajóján,
 'S mint az üdőt érző varjak röptében ögyelgőt.
 Erre Bököny kiszalasztja nyilát. Minden szem utánna
 A' lebegő tárgynak lesván mint szállna, lövellik.
 Hallá a' sipogást ki közelb állt; látni lehetlen

* Maroklár. Régi szó; most: markolat.

** Kerecseny. Ragadozó tollas állat; sas-fajt.

¹ parancsolly.'

A' sebesen járó veszszőt ismértelen uttyán.
 Hirtelen a' kerecseny veszté röptének arannyát,
 'S szállani kezdé alá; de hamar félintig erőre
 Vergődvén, próbálta magát szárnyával emelni;
 'S mint ki csak álmában röpül, a' nyomorult vad is úgy volt;
 A' tértül távulbra rogyott, nem földre: vitézek
 Fogták fel kaczagás közben bal szárnyaszegetten.
 Most a' rend Ompoldra került. Még ő vala hátra
 Harmadik a' nyilazó társak közül. A' szemek ötet
 Vették a' figyelem tárgyául. Lépe kevélyen
 Eggy lábnyommal előbb, 's vállarul kapva az ívet,
 Mint ki nem is látná a' már szárnyának urává
 Lett vadat, ujjaival hurját pöndíti az íjnak.
 Árpád és Várkony boszszonkodik; a' sokaság is
 Szidgya az elkésett nyilhajtót telve haraggal.
 A' suhogó veszsző kifeszült a' vastag idegről,
 'S mintha nem illetné ötet, megfordula Ompold,
 A' büszkén nyilazó ifjú, 's komor arcza sötétlett.
 Így Ompold. A' tábori nép egyszerre kiáltja:
 „Győzött;” a' kerecsenyt a' nyillal látva leszállni:
 A' nyil horga bögyét mivel általfurta, 's kiállott.
 „Jösztetek, a' Fejedelem mondá, elvenni jutalmat.
 Ompold a' kaczagányt; méltó, kit véle ruházzak.”
 Árpádhoz járult a' győző: „parduczod, így szóllt,
 Másnak adasd: Ompoldnak elég hogy győzhete bajban.”
 „Ennyi nem áll rajtad te kevély! a' parducz arannyal
 Boglározva tied; felelé neki zordonon Árpád;
 Nem már, hogy diadalmas lé, hanem ellene duzzadt,
 'S makrancz kényednek; 's bünhödgyél általam első
 Kit fejedelmi szavam kárhoztat.” – Telve nyilakkal
 A' tegez és a' csontkézűj Bökönyé leve. Beszter
 Félreszegett nyakkal 's szégyenbe borulva kívánszorg,
 'S újja ficzamlását okozá, hogy vette nyilával.
 „Bántalmadra Uram ne legyen, szóll ujjolag Ompold
 Hogy vonakodni talált szolgád elvenni kezedbül
 Gazdag ajándékok; bajdíj nem serkeget engem
 Vetni nyilat, ki gyerek koracsomtul kezdve hibázni
 Nem tudtam. Böcsület vonzott ide, 's nemzeti vágyás,
 Fényes ajándéknál melly hős tettekre hevítőbb.”
 „Büszke legény te! dücsőséged hát vesztes-e azzal
 Hogy megajándékoz Fejedelmed? mond viszon Árpád;
 És ha csak ingyen vősz adományt, meg kell-e utálnod?”
 Ompold szólla megint: „Fejedelem! keves érdmem abban,
 Eggy nyomorult madarat nyillal hogy elejteni tudtam:
 Mennem ajándokodért nehezebb viadalra parancsolly.”
 Illyen ajánlással keresé kérlelni haragját
 Bántódott fejedelmének most a' heves ifjoncz.

„Jól!” felelé Árpád; ’s Várkonyt intette közelbre.
Ott terem a’ bajnagy. „Kettős bajt két gyalog állyon
Mellyvasban kiki, és képpel; karjokra paizst is*)
Füzzenek a’ vívók. A’ győző vértet aczébul,**)
Köldöke mellynek arany, ’s bögyözött karimája hasonló,
Nyerjen: az ellenfél bozogányt;” így szól vala Árpád,
És Várkony fejedelmének hirdette parancsát.
Minden megmozdult. Ompoldot is égeti a’ vágy:
„Vértemet adsza gyerek!” szállíttya keményen apródgyát.***)
’S a’ képet. (Fegyverderekat mindenha viselt volt.)
„A’ ki velem mérkezni akar, mondotta kevélyen,
E’ viadal helyen, adgya jelét.” Lón erre tolyongás
Rendkívül, a’ szabadon behatást elzártta verőczén.
Menydörög a’ sokaság: „nincs hát több bajnok ez eggynél
A’ magyar ifjak közt? hát csak neki kelt-e fel a’ nap,
Hogy maga hányakodik, ’s tömlőként fujja pofáját:****)
Nincs-e, ki a’ magahitt hegykét lealázza?” kiáltá.
„Nyisd be verőczédet bajnagy! már türni lehetlen,
Ennyi derék daliát eggy ebnek hogy foga marjon.”
Több zavaros szóbul csak ezek váltak ki jelesben.
„Harczra ki! szembe kelek kettővel. Tőletek Ompold
Nem retteg. Meglássuk, az eb tud-e marni fogával?”
Szóll emez. A’ robaj erre dühösb kezd lenni, ’s közel volt
Hogy kívül a’ mérget fiatalág rántana kardot.
Ezt mikor a’ Fejedelm látá, mond: „csöndre legények!
A’ viadaltéren hősnek zavarogni nem illik,
És ott, hol vagyok én, akarom kiki rendre vigyázzon.
Csak Keled álljon elő Ompolddal bajra kiszállni.”
Nem magas, és karcsú vala testállása Kelednek;
Arcza vidám. Csak alig látszott pölyhődni álla.
Nemzetsége jeles. Származtát vette Babolcsnak
Ágábul, ki Csabát követé a’ mostoha sorsban.
„Kettőrül szállál? Keled így, Ompoldra meresztvén
Sasszemeit; meglásd, ne legyenek magam ellened annyi.
Harczra ki most képpel! nyelved pörögése banyákat,
És nem férfit ijeszt.” – Ompold mozdultalan állott
Hajló újjai közt pörgetvén a’ sima képszárt.
A’ bajtér közepén szemaránytt Árpáddal, oszolvá
Egymástul, ’s paizsát megcsapván mindenik: első
Barna Keled képét Ompold melléére feszíté;
Ez pedig ellene vetve paizst kikeríti csapását.
A’ kölykes medvét alamában hogyha találnád

* Kép. Régi szó, és annyi, mit hagyító dárda.

** Vért. Régi szó, középszerű paizst jelent.

*** Apród. Régi szó, fegyverhordozó szolgál, vagy inas helyett.

**** Tömlő. Régi szó. Jelent bőr-zsákot, mellybe, midőn felfújták, tejet, vagy vizet tölthettek.

Bántani, szikrázóbb szemeket nem vetne szemedbe,
Mint Ompold Keledébe vetett; 's állának arányzá
A' ragyogó fegyver sudarát, tékozlani lelkét
Szándékos. Keled észre vevé, 's félszakra sudamlik
A' neki mértt haragos sujtásnak előle, 's hijába
Lőn az erő, 's lábán csak alig tartózkodik Ompold.
Nem késett amaz a' lebukót meglepni, 's nyakának
Hajtá a' hegyezett képet; de ez is mellette csapott el
A' keresett tárgynak, 's csak kis sebet ejte sisakján.
Mind inkább inkább a' méreg kezde lobogni
A' bajtársokban. Tajtéktul habzik az ajka
A' rávagyónak, ki kevesbet tartá Keledről;
És valahol volt szikra erő eloszolva csikorgó
Tagjaiban, mind azt gyűjtötte kezének erébe.
A' képet ragadá ismét, és hátrafesztvén
Job lábát, Keled arcza közé intézte döfését,
Mintha üdős tölgyet gyökeréből dönteni volna
Szándoka, oly iszonyú, oly bősültk nékihatással.
Ellene csapja ugyan paizsát a' mérges ütésnek,
És felfogja Keled: de hanyatlik sarka kevesleg,
'S ballyának sincs haszna, mivel vala vértje keresztül
Furva, 's belé ragadott Ompoldnak képe kitűztig.
Igy néztek szemközt. De Keled szabadította kezéről
A' roncsolt vértet szaporán, 's rajt hagyja fityegni
A' képen, 's ez sullya miatt akadék leve inkább
Mint fegyver; 's mikor ezt látá, mellyére szegezte
A' vasat Ompoldnak, mellyet ki nem üthete paizsa.
Meghajul a' képvas; derekán elpattanik a' szár;
Veszti merőn álltát Keled, és esik arczal ütődött
Bajtársára egész nehezével fegyvere fosztva,
'S dönti hanyatt a' fennhejazó Ompoldot, utánna,
És azon eggy nyomban maga is testére szakadván.
Most Keled, (ám ki vagyon fellül, sokszorta hatalmasb)
A' kiterültt habevőt gyomrozza. Feszeltg amaz a' térd
Dolgos terhe alatt, 's gőzölgő mérget okádik,
'S forral ezer boszszút, ha leend erejének urává,
Ellene társának: de süket harcztársa ezekre,
Öklivel a' feküvőt tágítás nélkül agyallya.
(Sokszor már így lett a' játék végre halálos.)
Árpád, a' fejedelm, ezeket hogy látta: „legények!
Vályatok egymástul; mondá. Kiki nyerje jutalmát;
És akarom, viadaltoknak hogy vége szakadgyon.”
Felkeltek. Kaczagás támadt minden felül, Ompold,
A' dagadó lelkű hogy meg lőn győzve Keledtül,
A' kire ő csak imént ajakit pittyesztve hunyorgott.
Kezdene még örömet ujjabb viadalba; dühében

A' képvásba akadt vértet kiszakasztva 's szidalmat,
 És ezer átkot zúgg, 's ropogással rajta tipródik,
 És fogait csikorította; de elhalgatnia kellett,
 Mert Várkony haragos nézéssel vága szemébe.
 Elfordult az epétfőző. A' másod ajándék
 Néki csekély, ki megérdemlé, dörmögte, az első;
 És elment. Árpád kevesé a' tette megindult.
 Aztán: „csak játék,” mondá, 's mosolyodva Keledhez:
 „Neszsze fiú, a' vért 's bozogány. Most mindenik illet:
 Egyike mint győzött: tetszésem hozza, hogy adgyam
 A' bozogányt:” 's örömét a' nép tapsolva jelenté.
 Várkony előlépett ismét: „Fejedelmi vezérem!
 Milly játékot adatsz ezután? így szólla; parancsolly.”
 „Két lovag egymásközt kelevészszel; ketteje karddal
 Víjjanak. A' győzők paripát kiki öltözetestül
 Tábori készséggel nyernek. Kik vesztesek: ékes
 Nyerget ló nélkül, mellyet nem koptata senki.”
 Így szállott Árpád, 's Várkony hirdette parancsát.
 A' jelesebb ifjak hallvák Árpádot, az égnek
 Villámló tüzeként egymást megelőzni siettek,
 'S mindenik a' bajban hogy részes lenne, kiáltá.
 Horka, Kusid, Koppány, Becse, Bánk, Csapod, és Bereg, és Dancs,
 És száznál többek magokat viadalra kínálták.
 A' sokbul négyet szállíta kikelni csak Árpád
 Szinlett harczra, mivel szándéka csak ennyire volt most:
 Horkát és Kusidot: Tuhutumnak szültte az első,
 Konté a' másik; karddal. Kelevészre nevezte
 Koppányt és Csapodot. Vették származtokat ők is
 Régi magas nemből; de magasb bennettek az erkölcs,
 'S a' hadi dolgokban forgottság; 's évre is ifjak.
 A' karimás bajtért Várkony megnyitotta. Beléptet
 A' négy bajrakelő, 's vidoron lovagolnak alá fel.
 Mindenik örvendett, és tréfát pörgete nyájas
 Ajka közül, 's viadalra magát készétgeti nyalkán.
 Lenget emez kelevészt; az kardgyát méri csapásra,
 Szinte miként cselekedni szokott, mikor ütközik össze.
 Jelt ad a' Fejedelem. Sebttest vágatnak az ifjú
 Bajnokok Árpádnak szájárul venni parancsot.
 „Horka, Kusid karddal; mondá ez, víjjanak első.”
 Pördül az és emez is ragadó lova gömbölyü körmén,
 'S kardra ki, kardra Kusid bajtárs! így Horka kiáltván
 Néki ereszti lovát. De Kusid nem mozdula helyből,
 És az erős vágást kardfokkal visszavetette.
 Sarkantyúzza Kusid paripáját, 's ugrata szemközt
 Horkának, 's az aczél sullyát már szabta tüzelgő
 Képéhez, miüdön Horkának is az vala tellyes

Szándoka, bajtársát szál karddal főbe találni.
 Ütközik a' két él; hangzik pönögése az egymást
 Marta kemény vasnak. Kusidét bévágta derékig
 Horkáé, 's csak alig lehetett választani széellyel.
 Mindenik erre habos paripáját vissza feszíti,
 És egyet kanyarul, forgatván mindenik új csint.
 Mint az evet, fordult Tuhutum fia fürge lovával,
 És keresé Kusidot nyakszirt a' széles aczéllal
 Lelni, mikor pördül Kusid is bal vállra hanyatló
 Kardgyával; 's miüdön mindkettő nékihevülve
 Összezsapott, az arány mellé vágásokat ejték,
 Még is nem foganat nélkül. Markába szakasztá
 Horkának Kusid a' kantárt, és szája urává
 Lőn a' nyalka szügyes. De Kusid sem valla szerencsét,
 Mert kardgyát ejtvén Horkának nyergefejéhez,
 Elpattant az aczél, 's csonkán fitogatta kezében.
 Gyors esze Horkának Kusidot megelőzte. Leugrott,
 És mielőtt emez észrevevé, a' földre ragadta,
 Vélve, hogy a' karddal szabadon vagdalkozik illyképp.
 Csonka vasát elhajtya Kusid, 's „birakozz velem, így szólt,
 Hogyha levantának tartod magad; aszszonyi erkölcs
 Fegyvere fosztottat fegyverben harcra noszolni.”
 Horka is ejti tehát a' kardot félre, 's hevülten:
 „Ügyse! levanta vagyok, mondá; jer bajra akármin,
 Fegyverefosztottan sem rémül Horka Kusidtul;
 'S aszszony-e bajtársod, vagy nem? meglássad ezennel.”
 Mindenik ölbe szaladt. Társánál Horka erősebb
 Testre, letürte amazt féltérdre. Hijába törekszik
 Állani lábra megint; erejét bajtársa fogyasztá,
 Izmos karjaival valamint csatlotta magához.
 Árpád erre: „derék hősök! jól vítatok eddig;
 Több nem kell. Akarom, széellyel hogy oszollyatok, és ők
 Elválvák, kiki ficzkandó paripáját csalta kezéhez.
 Lőn kaczagás, velek a' cződrök mint tudtak enyelgni
 A' futozás közben mulató tréfákat üzven.
 Koppányt, és Csapodot várták most a' szemek. Ugrat
 Mindenik a' bajtér tisztultt közepére. Legelső
 Koppány a' kelevészt térdéhez rántya, 's lebukván
 Nyerge fejére, szökell Csapod ellen: „harcra ki! zajgá,
 Jó Csapod, a' nyergeltt paripát elvinni kívánó!
 Meglásd, a' jutalomvadnak hátára nem ülsz ma.”
 Meghajul erre Csapod, 's a' lónak szinte füléhez
 Szegte szemét; „Csapodot ha legyőzted, mondgya, beszélgess
 A' jutalomvadrul; kora, már osztoznod előre.”
 E' vég szó csak alig jöve száján, ütközik a' két
 Szál kelevész vasazott testekbe. Csapodnak elugrott

Fegyvere Koppányrul; de emez megemelte hanyattlag
 Bajtársát; sérelmet azért rajt ejteni még is
 Képes nem lehetett. Ujjabb tűz forrad érében
 A' megemelt hősnek. Nyergéhez fészkelte testét,
 És viszi a' kelevészt, hogy Koppányt furja keresztül.
 A' rohanónak emez menten kitanulta arannyát,
 És neki hajt szemközt, 's testét félszakra csalókan
 Illeti nyergében, 's a' szálnak ereszti döfését
 Hóna alá. Csapod arcra bukott. Ballyába szoríttya
 Koppány a' kelevészt; jobbjával hajtya sajáttyát,
 Mellyel víva, Csapod derekára; de ez sem ügyetlen,
 Koppányét markoltya, 's magát megvetve hanyatló
 Félben, az ellene nyultt kelevészt rándíttya. Vesződnek
 Így ketten. Nem erősb társánál eggyik is. Elvég
 Vítok közt kiki a' másét vonzolta magához.
 Eggy kisség pörgetve lovat kanyarogtanak. Ujra:
 „Harcra ki!” mondgya Csapod; Koppány is: „harcra ki, bajnok!
 Már mostan vendég kelevésszel mindenik.” Őszse
 Csaptanak a' lovagok. Kéméllés nincs az erőben;
 Vére fakadtáig bajtársát mindenik üzni
 Felforrott. Arczok vonatit festette pirosság.
 A' magahitt Koppány idegen kelevéssze az első
 Lelte Csapod vállát; de daczos paripája, mi okbul,
 Nem tudhatni, fejét felkapta, 's körömhegyen állott.
 „Így jól!” mondgya Csapod; 's kelevésszét ölti szügyébe
 A' meredek lónak valamennyire kézzel eléré.
 Fortyanik a' sebevett; elejét felrántya magasban
 'S egy pillantat alatt az ülővel farra hanyatlik.
 Nem tarthattya magát az eső lovag, öklözi ámbár
 Fültövön a' konokot, 's lefelé huzdallya sörénnyét.*)
 Mint mikor a' lihegő fejszés a' vénkoru tölgyet
 A' faevő éllel lábáru földre teríti,
 Dül az imént élő szálas terebély fa, 's leestét
 Hirdeti a' ropogás, 's az egész környéket ijeszti:
 Így dült el Koppány. Kelevéssze keresztül alatta
 A' vérét fogyató dögnek pattogva törött el.
 Ő pedig, a' bajnok, veszedelmét sejtve szerencsés
 Hogy job lábafejét kivoná az esésnek előtte,
 És hasa balszáráat oda csipte az élte hagyottnak.
 Erre szökik Csapod a' lórul, 's Koppánynak alája
 Nyujtya kezét 's a' sérelmest felemelve nagy üggyel
 Átölelé, 's hozzá ezeket szóllotta: „derék hős!
 Hogy győztem, kevesebb öröömöm, mint élteden enyhül
 Rázkódott lelkem.” Komolyan bajtársa felelte:

* Konok. Nem Mostoha, hanem: makacs, nyakas, fejtörő, makranczos, kötekedő.

„Szánakodásoddal megsérteszsz sokkal is inkább,
Mintha hegyes vassal vernél át. Nincs mit örülnöd
Hogy győztél: egyedül paripámnak vétke szerencséd,
Nem te vitézséged. – Nagylelkű! nincs mit örülnöd,
Hogy vagyok életben: te köszönd hogy megmarad élted,
E’ dögnek: nekem nem történt volna halálom,
Ellenem ámbár volt a’ bal sors, fegyvered által.
’S mit nekem elvesznem, ki enyészto hadra születtem?
Éltének mellyben ha ki kedvez, bajnoki névre
Nem méltó; ’s vállára vegyen, jobb, asszonyi köntöst.”
Illy szavakat váltvák Árpádhoz elértenek eggyütt.
Itt Csepel a’ nyergeltt lovakat nyujtotta Csapodnak,
És a’ kardbajban győztös Horkának. Az ékes
Két nyeretget pedig a’ vesztők számára kirakta.

Horvát Endre.

TITOKTARTÁS.

Mondják: Asszonyaink csevegők; pedig éle csak egy, ki
Férje előtt titkot sírba ne vinne vele?

Zordy.

A’ HÁZI-BARÁT.

Békesség lön. Hazánknak a’ Franczföldön győzedelmesen harczolt ezredei, önbecsök’ méltó érzésén épült szerény büszkeséggel jöttek vissza honjokba, hol őket a’ hazafiúság örömmel fogadá, ’s koszorús homlokú bajnokit nyugalom-karokkal ölelte. N* város’ érdemes lakóji is fényes ünneppel tisztelék-meg, a’ falaik közzé, mint békeszállásra bételepedett, gyalog ezredet. Mind a’ tisztí kar, mind a’ legénység több ízben tapasztalá a’ polgárok’ szívességét.

Ezen ezredben szolgált Ormy Sándor is. B* Apát’ testvéreinek már gyermek-korban árván hagyott fija; szelíd, nemes lelkű ifju, ’s azon köz vélemény ellen is, hogy a’ katonai sors az életre nézve különködik a’ haza’ többi polgáriétól, ’s tulajdon hajlandóságot és erkölcsöket teremt; ’s a’ páros élet’ kellemeit nem tapasztalhatván, a’ szerelem’ szabad kényében ’s függetlenségében vadász elégtételt; ’s különben már rendeltetése miatt is állandóan sehol sem maradván, az állhatatosságot épen nem is isméri, ’s a’ jövőndöt csak a’ halál’ sötét szőnyegével el látván borítva, nem sokat reményl, a’ jelent használja, ’s a’ szerencse’ kedvezéseit tűz-erővel éli. – Ormy ezen köz vélemény ellen, négy háborús évig tartott távol-létében is, híve maradt Ligeti Málinak, egy öreg ángyánál tartózkodó árva ’s elszegényült szüléktől származott leánynak.

A’ háború’ kezdete előtt néhány héttel ismérkedett-meg a’ Szűz az akkor katonává lett, ’s minden szépet és kellemest láng-kebellel ölelő fiatal Ormyval; ki a’ jól nevelt leány’ nyájas,

lelkes társaságában csak hamar sejdíté az útát, mellyen a' katona is érzékeny ember, 's erkölcs-tisztelő maradhat; a' Szűznek tiszta szerelme őt korán megóttá minden csínýtól, 's rossz következésű hibás lépéstől. Nem sokára Ormyt véres kötelessége a' halál' mezejére hította; hűséget ígérve, férjfiás szívvel fejlett-ki könyben olvadozó kedvese' karjaiból, 's a' fegyver közt megőszült Tiszaváry kapitány' atyai gondviselése alatt tökéletesb művelődést nyervén, a' csata-síkon is emelte vitéz hírét a' magyarnak. A' legénység' szeretete, az előljárók' 's tiszt-társai' tisztelete még inkább gerjeszté benne a' vágyat, jeles tettek által magát kitűntetni. Máliáról meg nem feledkezett, 's a' halál' halvány szemei előtt is ő volt őrangyala, 's tetteinek jutalmául egyedül annak szerelmét ohajtá.

„A' halált most legirtóztatóbb képében tanúltam ismerni – így irt Ormy első nehéz ütközete után, az érte reszkető leánynak – a' Mindenható' véd karja megtartott számodra!” Több illy tartalmú levelek nagy vigasztalására szolgáltak Málinak, ki ájtatos reménnyel bízván az isteni szent végzésben, nem félté annyira az ifjú életét, 's ez a' nyerhetendő dicsőséggel szerelmét még inkább nemesíteni vélvén, a' halált nem irtózta.

Ormy híven tért ismét vissza a' kül-országok' legkecsegtetőbb csábításai közzül, 's örömmel repült volna mingyárt a' tőle néhány tized mérföldnyire tartózkodó kedveshez, de a' szolgálat' vas rendszabásai lekötve tarták; különben is szívét egy érthetetlen előérzés borzongatá, 's fel nem vidíták az arany béke' kellemei, mellyek társait csapongó örömekre gerjeszték; inkább nőtt szorongása: midőn atyai barátja, a' derék kapitány, ellankadván sebeitől és sok hadi viszontagságtól, nyugalomra lépe. Elfojtott keservvel váltak-el egymástól, minekutána a' tiszt-ös z katona, hosszú tapasztalásiból szedett tanácsokkal oktatá, 's a' fiatal azokat hálás szívvel fogadá. „Én leszek ezentúl Málid' atyja!” ezek voltak leghathatós vigasztaló búcsúszavai a' megilletődött öregnek. „S az enyém is!” kiálta Ormy, az őtet áldó Tiszaváry' karjaiba omolván.

Tiszaváry megtartá szavát; Málit tüstént magához kérte, 's az ángy bízván az öreg' ember-ségében, általengedé a' leányt, ki édes-gyermeki szorgalommal ápolgatá új gyám-atyját, vártan várva kedvese' jöttére.

Ormy hadnagynak kapitánya lön most Báró Blond; mindenki tisztelte ezt, az ezrednél nagy tekintetben álló főtisztet, nem azért, mivel hitvese fiatal 's kellemetes asszony vala, vagy hogy ő jövedelméhez képest vendég-szerető, és vidám társalkodásra mindenkor nyílt házat tartott; hanem: mivel a' Báró valódi bátor katona, jó férj, atya, és testvér, a' köz szeretetet méltán megérdemlé. Ormy nyájas és csendes magaviseletével csak hamar megnyeré új kapitánya' szíves barátságát, 's a' Báróné' kegyességét. Hányszor merült édes andalgásba, midőn a' boldog férjet a' szép nő' báj ölegetései közt, a' páros élet' gyönyörűjében látta; képzelteben ő is élte ekkor Máli' hű kebelén a' viszonzatás' mennyei örömét. Mikor a' négy esztendő, egészséges, víg gyermeket atyja' térdein lovagolni látta: édes érzettel függött ama' szép jövendő, mellyben ő is, mint atya, Máli' gyermekeit ölelgethetni fogja. Ha látta a' jó testvért, világtalan hugával olly szelíden 's vigasztalólag bánni: ő is képesnek tartá magát, bár mi nyomorultnak gyámolává lenni; 's így büszkén állván mint házi barát e' nemes nemzetség' körében, léte, a' jövendő boldogulásra még szebb irányt nyere. Málihoz irt leveleiben nem győzte a' Bárónét dicsérni; erkölceit, nemes tulajdonait égis emelni, 's az ártatlan Szűz örült ezen barátságának, melly, úgy vélé, az indulatos ifjút veszélyes társaságoktól megovja, hűsége' zálogát lelvén e' biztos frigyen; örült, 's szívdobogva várta ígért jövetelét. –

Ormy, a' kapitány' házának mindennapos vendégéből, annak valóságos tagja lett; asztala ott lévén, a' szorgos gazdasszonynak nagy kedvére szolgált: ha vendégét kedvelt étkeivel lepheté meg. A' szép Báróné nélküle ki nem kocsizott, minden sétálásokon Ormy' karján jelent meg, ön tetszésének nem keveset hízelkedvén, ha a' váras' nőji a' szép hadnagyot tőle irigylék; min-

den mulatságban leginkább vele tánczolt, éneke lelkesültebben zenge, ha Ormy' szava kísérte; azon színben 's izlésmód szerént öltözött, melyet Ormy leginkább kedvelt; a' játékszinbe Ormy volt kísérője, egy szóval: elválhatatlan társa a' szép Bárónénak. Már az egész város nyilván, de különböző itélettel szóla ezen barátságról; a' kávé-nénikék' pletyka-szövetkezete már szét-törte a' vesszőt a' Báróné' ártatlansága felett, az irigykedő Szépek gúnytréfákkal igyekeztek boszantani az ő képzelt kellemeik iránt mindenkor érzéketlen hadnagyot; az asszony-nyelvű férfiak hazugságokat koholtak, 's rágalmazva a' Bárónét, a' gyáva férj' gyöngeségén edzék fülánkjokat. Ellenben a' józan, de kisebb része a' városnak, egy asszony' barátságát, a' nélkül hogy hűtelen lenne férjéhez, illy kellemes ifju iránt, természetesnek találta. Ezek közzé tartozott maga a' kapitány is; ismerte ő hitvesét, tudta hajlandóságait, minden titkaiban részesült, 's kívánatit elértvén, nem kétkedék őszinteségében, 's így a' rágalmazó világ' ellenére nyugalma nem háborodott-fel.

„Talán nem is tudod Izabell! – mond enyelegve egykor a' kapitány hitvesének – talán nem is tudod? hogy téged a' világ Ormy' kedvesének tart?”

„Minden bizonnal férjem is?” kérdé viszont a' Báróné, 's nyugodtan férje' szemébe mosolyog. „Épen nem – felel ez – sőt nevetem a' világ' hirtelen itéletét.”

„De még is – mond borultabban a' Báróné – nem mintha vélném, hogy illy képtelenség téged valami alacsony gyanúra vezethetne; hanem, ha még is hitvesednek, férjfi méltóságoddal válhatatlanul öszvekapcsolt, jó híre ez által csonkúlna: akkor kötelesség, a' hadnagy' társaságától gamamat elvonnom.”

„Ez inkább ártana – szól közbe a' Báró – így adnál valóságos színt a' bal vélekedésnek, 's új fegyvert rágalmazóidnak. Én Ormyt szeretem, tisztetem, ő barátom, 's így maradjunk előbbi frigyünkénél.” Lelkesedve borult a' hű feleség szeretett férje' vállaira, fenn érezvén tántoríthatatlanságát. –

A' szerelem óriási erőt nyer ugyan a' hajlandóság' személyes viszonzatában; de a' távolban azt, minden érzés-tenyésztő tárgy gyöngíti, 's egy reméltelen ostrom' ellenállására elégtelenné teszi; így rettent-fel Ormy, egy vétkes indulatot érezvén elgyökeresülni melyében, egy indulatot, melyet kiirtani már sem hatalma, 's család édesgetéseit kedvelvén, már igaz akarátja sem volt.

A' szép asszonnyal lévő gyakor társalkodása, szabad, gyanútalan enyelgése a' barátság' leple alatt, olly szenvedelemmé vált, melly már mostan tőle is szörnyű áldozatot kívánt. Szép jövődője egészen elsüllyedt, sötét felleg vonult előbbi boldog látkörére. Egyedül Máli' személyes jelenléte téríthette volna még az eltévedtet vissza; ő érzé, 's megismerte azt, jobb tehetsége felébredt, 's a' hívhez kiszteté, de a' fegyvergyakorlás' ideje gátolta szándékát. – Tiszaváryt kérte azért meg, kívánatja' okát elhallgatván, nehogy ez által a' nyugodt türelemmel jövődőjére váró Szűz' csendességét felháborítsa, hogy mennél előbb látogatná-meg, 's Málit is hozná-el magával; de kérelmét, egy illy utat, a' leány' becsületére nézve károsnak lenni ítélő Tiszaváry, megtagadá, szüntelen foglaltoskodást ajánlván képtelen vágyainak csilapítására. Ekként nem lelvén orvoslást, más úton kerese azt.

„Időnkben már a' borostyán nem virít – így irt Apátur bátyjához, kitől minden fogyatkozásiban kész segedelmet nyert – rózsza 's myrtusz-koszorúkat kíván borúlt homlokom. Eltűntek képzetim' édes szülöttei, el magas vágyaim' fellengző képei! 's még csak a' levegőben tündérkednek, de valóra nem érlelheti alanti létem. A' nyugalom' egyszerű körébe ohajtok lépni, lelkem csak ott várhat szerencsét. Az eke mellett nagyobb gyönyörűséget reménylek, mint feszes sorai közt a' békességi fegyveres népnek. Egy eddig soha nem érzett kívánság más életet rajzol előmbé, nincs most előttem nagyobb, szebb és felségesebb állapot; mint abból élhet-

ni, a' mit munkás kezünk a' földmivelés által szerezhethet. Mi sors vár így reám? egy magával tehetetlen előregezés, vagy minden kedv és házi boldogság nélkül fanyargó örömtelen élet! Mire törekszik, kérdelem, a' serény ifjúság? mire az érett férjfiakor? Nemde a' csendes, nyugalmas korosodásra! elérem e azt így én? el é fegyveres oldallal? Nem! elrettent ez magától minden nyugalmat. Nem lehetek én így soha boldog férj, atya, s baráti szomszédja polgár-társamnak!" – Több effélet írt a' hevült ifju, s kérte az Apátot, megvallván neki Málival fenn álló szövetségét, hogy segítené egy csekély mezei gazdaságra, mellynek szorgalmas művelésében, mint Máli' férje, teljesen boldog leendne. Az Apát kinevette, s egész levelét gyermeki szerelmes eszelődésnek ítélte, melly ha kipárolog a' felgyúladt főből, ismét elenyészik. Katona lettél, öcsém! – ezt írta vissza bátyja – most annak kell maradnod; ím küldök pénzt; mulassd magad', s oszlassd-el helytelen komorságodat.

Ormy így katona, s Blond kapitány' előbbeni házi barátja maradt. Mélyen érzé magára hagyatását, s egyedül ön erejétől várhatta mentséget. Hasztalan erőlködött indulatja' legyőzhetésén, hasztalan hívta emlékébe Máli' szerény alakját²; minden feltételeit a' mennyet lebájoló sötétkéek szemeknek csak fél pillanata is megsemmisíté. Ha Blond' házába ritkábban ment, ha vadászaton testi fáradságot, bajtársai' víg körében időtöltést, a' nagyobb világ' zavarában mulatságot, tiszti szolgálatjában enyhülést reménylett, megcsalódott; s mind ezek sikeretlenné tévék igyekezetét, s egyedül csömörunatkozást szültek. Híjában terjeszté karjait őrangyala felé. – Máli messze volt, hű lelke nem segítheté küzdésit; határtalan vonzódása a' Báróné' kellemeiben kéjledezni, érzékeit elfoglalá, s látván az örvényt tátogni, még sem távozhatott.

A' Báróné' természetében is észrevehető változások történtek: előbbi vidámsága többször komorabb színben jelent-meg, nyugtalanságot érzett magánlétében, fel-felvidúlt Ormy' látásán, elszomorúlt, ha ezt olly társaságban tudá, honnan ő ki volt zárva, s így magával ellenkezőleg nyugtot nem lelheté³. A' jó asszony önmagától irtózott, elgondolván e' kétes indulat' bús következtéseit, s férje' szeretetében, önnön szenvedelme' meggyőzésében, s leginkább Ormy' szerény viseletében reményle ismét üdülést; de napról napra erősbedő indulattal vonzatott Ormyhoz, és sajnosan tapasztalá: hogy az asszonyi állhatatosságot nem független erő, hanem a' vészkerülés teheti csak erkölccsé; hogy minden kicsinységet el kell nékie távoztatni, mert egy bal lépés az igaz útról, messze ragadja; s hogy sokkal könnyebb a' férjfit külső ridegséggel távolítgatni, mint tőle közlelről óvakodni. Ezen talpitélet mellett akará a' Báróné indulatját zabolázni, s Ormynak leendő közelgését akadályoztatni.

Ezen mind a' két részről történt változások a' kapitány előtt rejtve nem maradtak. Ormy hidegebb lön a' Báróné' társaságában; ritkán jött a' házhoz, ha az egyedül vala. Az asszony' szokott enyelgéseit s előbbi nyájassága is megszűntek. Ormy' szemei félelmesen kerülék a' Báróné' pillantatit, s ha véletlen öszveakadtak is, mindegyik megrezzent, és elpirúlt; az asszony ritkán éneklé Ormy' kedves dalait, s ez épen nem esdeklött utánok; sétálni együtt soha nem mentek. Ormy több napig vadászni járt a' nélkül, hogy a' Báróné kérdést tett volna iránta. Érzé mind ezt a' kapitány, s nem ritkán komor eszméletekre fakadt; de bizván hitvese' józan erkölcsében, s barátja' becsületében, s elgondolván: a' kiejtett legkisebb gyanú is, milly érzékenyen hatna reájok, magát erővel megnyugtató, és – hallgatott.

Igy tűnődött a' két szív' lángszerelme; hosszú küzdés által reménylett mindenik mentséget, s ez által az elfojtott láng' kitörését sietteté.

² a lakját

³ lehete

Az éjt sötétjétől senki sem foszthatja meg: ki akadályoztatná-meg az emberi szellemet, hogy időről időre azt valamelly rendetlen ösztön ne homályosítsa? – A' mértékletes is ember, és pedig eleven erű, meleg vérű ember marad – ki gátolhatja-meg azt, hogy az ér valamelly hirtelen hévtől ne dagadjon-meg, 's a' vér lángra ne gyűljön? Van azonban, még is van isteni erő adva a' léleknek, melly mindenben győzhet, míg magát le nem alázza. Erőtlen csecsemőként születik az indulat; boldog, ki zsenyéjében fékezni tudja! ekkor könnyű a' diadal; de nehéz, ha meghaladja az ész. A' csata' hősenek 's az indulattal küzködőnek tárgyak egyenlő, csak fegyverök 's módjok különböző; amaz nem nyerhet, ha ellenével személyesen öszve nem ütközik; imez többnyire vesz, ha vele szembe száll; futni kell hát előle, kerülni őt; vagy pedig ésszel közeledni csábító varázslatinak saját földi színökben néztéhez; 's így sebző élők megtompul, 's a' beteg elme, ha nem is teljes egészségét, legalább nyugalma lassanként visszanyeri.

De Ormy 's a' Báróné mind ehez nem értettek; amaz titkán magánykodva epedvén semmi baráti javallat után nem indúlhat; Tiszaváry' atyai intései megorvosolhatták volna, szintűgy Málinak tiszta, minden földi ingertől távozó, szerelme – de ezek távol valának tőle; Izabell pedig sokat bízván józan férje által mindenkor tisztelt női szemérmében, a' fenyítő veszélytől magát kevésbbé oltalmazta; férje' nyugalma zavarni nem akarván, ennek bizodalmaához folyamodni, gondatlanul áttalott, 's így az erősb fél' védelmétől egészen megfosztatott. Ők híven kerültek ugyan minden szerelmi alkalmat, de hevült képzeletökben azt forrón ohajtották; féltek a' veszélytől, de annak nehezét szerelmök' édes bére ábrándoztokban ezerszer felmulá, 's így a' forró vágyódást még inkább éleszték.

Egykor történt: hogy Ormy szolgálatban lévén, reggel a' kapitányhoz menne; ezt nem lelvén szobájában, keresőleg a' mellék-szoba-ajtót félig kinyitja, 's Izabellt látja vékony ponygolában, tükrénél fürteit igazgatni; az asszony elrémült, megpillantván Ormyt, 's hirtelen egy kendővel, melly talán kisebb lehete, hogy sem bájait egészen eltakarhatná, zavarodva fedezgeté magát; – Ormy ijedten visszavonul, bocsánat gyanánt tördelt hangokat rebegvén.

„Férjemet tetszik keresni? – kérdé Izabell – fürdőbe ment; reményilem, kis idő múlva megtérend; ha foglalatossága engedi, tessék őt bevárni.”

„Ha terhére nem leszek” rebeg Ormy, 's reszkető térddel, a' helyett, hogy a' kapitány' szobájában maradna, mint az asszony kívánta, a' Bárónéhoz támolyog.

„Kegyedhez már több nap óta nem volt szerencsém!” mond, az Ormy' megjelentén szorongó asszony; 's nem lévén képes feddő szavakra meglepetése miatt, a' párnaszékre ült.

„Nagyságod, úgy vélem, azon legkevésbbé tünődött!” felel Ormy nagy hallgatás után.

„Ezt Kegyedről tehetném-fel inkább, mert házunkat kerüli; 's nem kétlem, több kellemmel bíró sziveknél ezen hijányt felesleg kipótlá!” mond a' Báróné, 's maga is megijedt ezen, Ormy' öntetszésének nyilván hizelkedő, szavain.

„A' mit itt veszték, azt sohol se' lelem-fel többé!” viszonzá bátrabban Ormy.

„S mi lehet az?” kérdé lassan 's félénken a' Báróné.

„Nagyságod' kegyessége!”

„Mellyet Ormy nem vesztett-el soha!” Ezen, olly szomorú következésű szavakat, olly indulatosan ejté-ki a' Báróné, hogy Ormy azokat a' legforróbb szerelem' kiömlésének vélvén, felejtve feltétit, Málit, 's az egész világot, elvetve csákóját, égő arczokkal az asszony' kezeit melyéhez szorítván, előtte leomlott, 's emésztő indulatját megvallván várta ítéletét. Izabell szóttan az ifjúra hajlott, szíve' gyorsabb verései nyilván elárulák belső gerjedelmét. Csak midőn a' felszökött Ormy kardját zörögve feloldaná, akkor ébredt-fel kábultából, 's hideg borzadással érzé asszonyi méltósága' mély sérelmét 's kötelessége' megszegettét. Lángzó szemmel fejté-ki

magát Ormy' karjaiból, 's éppen akkor lép-ki a' szobából, midőn a' kapitány benyitá az ajtót. Halvány szín futja végig a' megijedt nő' arczait, 's nem is válaszolván férje' kérdésére, kisietett. A' Báronak különben nyugodt elméjét, hitvesének e' visszas tette egészen fellázítá, 's annak okát megakarván tudni, szobájába ment; de szörnyedéssel pattan vissza, midőn a' hadnagyot, kard és csákó nélkül, bálványként ott állani látja. Bőszülten kardot ragad, 's Ormyt megtámadja; de ez feltartván kardját mond: „a' szokott rend szerént, Uram! kímélje hitvesét!”

„Hah! tehát napnyugotkor!”

„Hol?”

„A' folyóparton, a' hárserdőben.”

„A' fegyver' neme?”

„Pisztoly.”

„Megjelenek!” ezzel Ormy kirohánván a' szobából szállására siet, hol is, mihelyt vére lecsilapodott, iszonyú tettének egész súlyát érzé. A' házi-barátság' szent kötelességét, az asszonyi becsület' fertőzhetetlen igazát, eddig becses élte' végső határczélját, ezzel átalhágta. Hit-szegő lön Máli' áldott szíve iránt, kire már most gondolni is, véteknék tartá. Hát még az alkonyat milly szörnyű jövendőt rajzolt elébe. A' gondolat, hogy a' kapitány' elestével, egy hitvest férjétől, gyermeket atyjától, világtalan testvért gyámoló bátyjától fosztand-meg: ez a' gondolat emésztő lángokban égett lelkén. Maga magát, 's érzetét átkozva, mentséget keresett, de nem talált. Sokkal jobb lévén ő, hogy sem egy gyarló szerelem' viszontagságát, egy megbántott férj' boszúját, egy ártatlan megcsalt Szűz' könyeit, 's a' világ' gúnykaczaját hidegen kiállhatta volna, lelke kétségbe süllyedt; 's vérben mutatá megváltó csillagát, melly felold minden érzetet, minden kötelességet. Örült Ormy e' sötét tüneménynek, 's bódultan dült hideg karjai közzé.

A' Bároné Ormy' hirtelen elmentét látván, tüstént férjéhez sietett, 's őszintén megvallván a' történetet, könnyes szemmel bocsánatot esdeklett. A' jó szívű kapitány könnyen megengesztelődött, 's a' sok szép órákért megbocsátá ez egy gyöngeségét hitvesének; de Ormyt, ki barátságával imígy visszaélt, megfenyíteni eltökélé; azért is elhatározta magában, hogy a' rendelt helyen megjelenik ugyan, de az ifjút nem fegyverrel, hanem igaz atyai intésekkel fogja jobb útra vezérteni; 's aztán baráti kezet nyujtván neki, mindenről megfélejtkezik. Szinte örült magában, képzelvén az eltévedt ifjút bánatjában, és szándékát épen hitvesével közli, midőn Ormy' szolgálja egy pecsétetes levéllel érkezik. Megijedve töri-fel azt Blond, „nagy Isten! talán már késő!” 's a' levelet elvetvén, kirohan az ajtón. Reszketve nyúl a' Bároné az íráshoz; alig tekint bele, 's aléltnan öszveomlik.

A' kapitány alig volt tíz lépésnyire Ormy' szállásától, midőn pisztoly-durranást hall; elszörnyedve rohan az udvarba, a' szobába – de a' szerencsétlent vérében, lelketlenül, találta már.

Málinak, B* Apátornak, és Tiszavárynak szóló leveleket lelt asztalán, 's ezeket még azon nap el is küldé.

Báro Blondnak e' levelet írta: „Az élet és halál' utolsó harcza közt írom ezt. Minden zaj rémít, nehogy újra visszatűljek az élet' szörnyébe, hol én lenni már megúntam. Egynek közölünk, kapitány úr! halálát kívánja a' megbántott katonai becsület – haljak tehát én! A' Báro' halála soknak okozna örök gyászt; enyimmal csak egy, egy, szenved, 's az ellen is vétkeztem! A' Báronénak mondja vég köszöntésem; ne kárhoztassa tovább a' szegény sírban-fekvőt. Izabell Nagyságod' tiszteletét megérdemli: én valék a' csábító, legyek hát én áldozat. Éljen boldogul! 's bocsásson-meg, ha lehet.”

Kit temettek? kérdi Tiszaváry a' keresztvivő katonát, nem tudván még a' szomorú történetet, „Ormy hadnagy uramat” felel komoran az elbúsult katona. Dermedve állt az ősz, kedveltje' hamvainál; 's ki őt örömmel látogatni jött, zokogva követte kora sírjába.

Máli mindennap várta kedvesét, de az ohajtott helyett szomorú levele érkezett; a' szegény Szűz kettős kínjában csak a' vallásban lele vigasztalást. Elbúcsúzott gyámatyjától, 's klastromban siratá első 's egyetlen szerelmét.

Blond' házából a' vidámság örökre eltűnt. Izabell sokáig betegeskedvén, boldogabb életre szenderült által. A' Báró elhagyá a' szolgálatot, 's Helvecziába költözött, hol csendes magányban él, anyátlan gyermekének.

Kiss Károly.

DAL.

Volna szárnyam! elröpülnék
Egy kies vidék felé,
'S ott pihennék, hol madár-hang
Éled 's a' víg csermelyé;
Míg a' Hívnek gyöngye karja
Édes lánggra költene,
És az álmak' szép honából
Szebb valóra intene.

Ott a' berki alkonyatban
Csak mi ketten kedvesen,
Tudva, senki el nem árul
'S nem lappang irígy lesen;
Andalogva hű szerelmünk'
Szent malasztit érzenők,
'S hosszú verseny áldozatban
Bájkelyhét ürítenők.

Lepje bár fagy a' vidéket,
Nem sohajtom a' tavaszt;
Egy varázslat, bár havaz künn,
Visszahímzi nékem azt:
A' derült ég' tiszta képe
Hívem' kék szemében él,
'S nyájas arczin olvadozva
Líliommal rózsa kél.

Zsenge szálit a' pagonynak
Látom karcsu termetén,
'S a' virágok' illat-árját
Bészivom lehelletén.
Könnye harmat, melly vidítva
Titkos búmon ringadoz;
Lelke napfény 's tőle minden
Életkéjre lobbadoz.

Ott vidám kedv és szerencse
Tűn fel minden kényivel;
Ott az élet ifjan aggul
'S szép álmoként lebben-el.
Édes emlék! drága képek!
Bájitok' ha átfutom:
Milly örömmel elröpülnék!
Merre – azt csak én tudom.

Kisfaludy Károly.

A' BÖLCS FEJEDELEM.

Dicső sorsú nagy Halandó,
Szelíd földi Istenség!
Te kit azzá tett mulandó
Hüvelyben a' kegyes Ég;
Kit Tituszként környékeznak
A' felség' sugárai,
Ma Terólad zengedeznek,
Lantom' gyenge húrjai.

Melly fejedelmi bűbájt játszik
A' korona fejedén,
Róla életöröm látszik
Szerte folyini székedn;
De nem az érczsillám teszi
Illy varázsló szernek őt',
Saját nagy lelkedtől veszi
Csak e' jeles bájerőt.

Mint ragyog az arany alma
'S királpálcza kezédben!
Egy földi Isten' hatalma
Hordja képét ezekben;
De belső érdemet Néked
Nem adnak e' holt jelek,
Igaz fejedelmi éked
Az, hogy bölcsen élsz velek.

Tanácsosid között ülve
Melly díszet játszik termeted,
De az főbb dísz, hogy becsülve
A' szent Törvényt követed;

És hogy melléd úgy választod
A'Tanácsnak tagjait,
Hogy általok nem sorvasztod
Az Igazság' szavait.

Díját a' bűn megtalálja
Székednél; – az Igaz győz,
'S a' dúzs butaság' dagálya
Hejh! érdemet nem előz;
Porba hull az istentelen,
Kincse meg nem mentheti,
Mert a' Törvény benned jelen
Van, melly a' bűnt bünteti.

Minervának szent hajléka
Általad milly fényben áll!
Hol a' Nemzet' ivadéka
Bölcs világ-polgárrá vál;
Mert csak ott, hol a' fejdelem
Maga okos, maga bölcs,
Nyer fejtődést az értelem, –
Ez a' lelki szép gyümölcs.

Milly tűz lángol bajnok arczán
Népednek, ha küzdeni
Kell a' hadnak vérpiarczán,
'S az őskormányt védeni;
Miként ég, forr, gyúl Éretted
Meghalni 's a' hazáért,
Látván, hogy ő Temelleted
Harczol arany jusáért.

Milly szép a' repkény' fonatja,
Melly homlokod' környeli!⁴
De a' pálmát, mint nép' atyja
Szíved inkább kedveli:
Mert békén szebb országotlani
A' Királynak – Nemzetén,
Mint dicső hírt vásárolni
A' polgárok' életén.

Te soha sem látsz érkezni
Olyan időpontokat,
Hol pártütve fog szegezni
Rád a' polgár gyilkokat;

⁴ környeli,!

Hol a' nép egy Nimród' kényét
El igyekszik törteni,
'S a' szabadság' verőfényét
Vérrel visszaszerzeni.

A' te széked rendületlen,
Izmosan és bátran áll,
Mint az Oczeán' végetlen
Hullámin egy sziklaszál;
Ellenidnek elcsüggesztet
Rontó karját 's erejét,
Mert a' Nemzetben mélyesztet
Le kormányod' gyökerét.

Te a' világnak békével
Nézed sok más népeit,
'S azok közt a' kény' dühével
Csapkodó habvéseit;
Gyászos ügyét sok kormánynak,
Mellyet romlás' árjai
Közt kétesen vetnek hánynak
A' Szabadság' álmai. – –

Áldott Ország' Fejedelme!
Kinek a' hív Nemzethez
Bölcseséggel szőtt szerelme
Illy szent lánggal gerjede;
Kinek a' nép, nagy tisztének
Viseltében mindene,
'S ő viszontag jó népének
Bálványozott Istene!

Mint fog kezét a' hazával
Itt a' béke' angyla,
'S övedzi azt bíborával
A' dicsőség' hajnala;
Mint vigad a' hon' polgárja
Az egyesség' keblében,
'S hat kormányod' bájsugárja
Rá boldogság' képében! –

Oh miért nem ád Tenéked
Örök lételt itt az Ég,
Váltig hogy vigadna széked'
Körében az Emberség;

Vagy ha el vagy már enyészve,
Helyedbe Uralkodót –
A' magas erkölcsre nézve
Hozzád mindég hasonlót! –

Óh ha azon gyászos óra
Fog majd egyszer csendülni,
Mellyben minden emberjóra
Szived megszűnt hevülni,
Mellyben kialudt fáklyával,
És szomorú csendben áll
A' Génusz gyászpompával
Hímzett tetemboltodnál:

Mint reng itt a' birodalom
A' veszteség' súlyától,
'S jajong a' nép a' fájdalom'
Létcsüggesztő kinjától;
Az emberség' nagy csapatja
Mint sír ekkor, 's kesereg
A' vedernél, mellyben Atyja
Elhamvadra szendereg.

A' jó polgár gyászos szemmel
Néz az üres szék felé,
Mellyen nagy tisztét érdemmel
Egy bölcs Király viselé;
'S haboz midőn a' koronát
Most egy másik elnyeri,
Mert hajh lelki tulajdonát,
'S szívét még nem ismeri! –

Te örvendj, mert poréltednek
Bár elhamvadsz tüzében,
De háladó Nemzetednek
Öökre élsz szívében.
Sok Fejdelem' érczemplékén
A' hiú név odaholt,
Csak azé nem, a' ki székén
Bölcs, igaz és kegyes volt.

Szenvey.

KERTÉSZDAL.

Hímes arcczal mosolyogni
Látom kisdéd kertemet,
Látom benne már ragyogni
A' tavaszló kellemet.

Törd-le Angyalszűz belőle
A' legszebb virágokat,
Vond szelíd melyedbe tőle
A' nyílt vídamságokat.

Hajh! miolta kénymalasztal
Megvallottad, hogy szeretsz,
Szívem mennyeket tapasztal,
Boldogító fényt te vetsz.

Bús kétségem' vad felhője
Messze, messze tűn vala,
Hull az áldás' bő esője,
Pompáz éltem' hajnala.

Édes arcok integetnek
Rám környékem' útjain,
Zöldjén a' reményligetnek,
Kertem' díszlő szálain.

Már örvendő fülmilékkal
A' dalt méltán mondhatom;
Nem nyög árva gerliczékkel
A' gallyak közt bánatom.

Makáry.

PANNONIA PANASSZA.

A' tatár-pusztítás idejéből.

Melly hajdan kebelén táplált sok ezerszer ezernyi
Lelkeket, és örvendtvaskaru bajnokinak.
Melly most is fényjét fentartja, 's ereszti szelíden:
Árva nyögött egykor, mennyei Pannoniánk.

Mindentől megfosztva futott, 's menedékre csak e szent
Hármas halmon akadt, melly neki hódola még.
És ide röjti magát a dupla keresztnek alatta,
Itt siratá fiait, 's hajdani büszke nevét.
Szélnek eresztve haját halmok közt járdala, 's égre
Vetve könyette szemét, jajgata terhe alatt.
Istent embereket szállítván, illy panaszokban
Nyögte-ki gyötrelmét a kegyes égi szülött:
Halljátok panaszát egy mély fájdalomu anyának,
Rám egyedül kik még nem rohanátok, egek!
Halljátok: 's ha valék egykor kegyetekbe', ha még is
Gondotok e zúzott szívü anyára vagyon:
Küldjetek a félig megholtnak kelni segédet,
Kelnem vagy ha tilos, nyujtsatok halni erőt.
Halljátok szomorú esetét testvérek az ékit
Elszórt testvérnek, kit makacs átok ölel!
Egykor írgylétek, volt mert mit írgyleni egykor,
Sorsomat, hogy rajtam nem vala győzni erő.
Szünjen írigységtek, már nem vagyok az, ki hatalmat
Sejtessen veletek; fegyverem éle kidült.
Sirjának szélén piheg a gyermektelen özvegy,
És egyedül sóhajt szánakozástok után.
Gyúl csak erős ellen felgerjedd mérge erősnek,
A' meggyengültet védeni karja feszül.
Hah! mi valék, 's mi levék! mi hamar lőn, a mi előttem
Volt lehetetlenség, hajh csupa testi való.
Ezt nekem álmamban nyilván példázta az Isten,
Hogy koronám porrá zúzva kezembe szakadt.
Megdöbbsentem ugyan, 's az egész testembe' hideg borz
Ráza-meg, és jégként vérem erimben elállt.
Ám de hiú voltam, 's büszkén megvetve az álmat,
Elbirtomban imilly szókra fakadtam utóbb:
Míg a dicső nap láng-lovait futtatva keletről,
Rendesen átkelvén délre, nyugotra hajol;
Míg a szelíd holdnak megtelnek szarvai, 's fogynak,
És a végtelen ég oszlopin állva nem ing:
Áll koronám fejemen, 's magason kelt oszlopim állnak,
'S nem fog ez áldott föld mozgani lábam alatt.
Igy szólltam hiu én, 's volt mért így szóllanom akkor,
Voltak hű fiaim, volt diadalmas erőm.
Szomszéd országok részint hódolva uraltak,
Része szövetséget tódula kötni velem.
A' ki velem mérkezni merész volt, 's ellenem állni,
Érzé, mit téssen mérni erőmmel erőt.
Vesztí szabadságát a bőszült medve, oroszlánt
Csendéből késztvén kelni csatára vele.

Földi hatalmamnak hódoltak tengerek, a kincs
Mindünnen záporként kebelembe szakadt.
Voltak bölcs nősim, fejemen kik tartva fejekkel
A koronát, engem, nem magokat szereték.
Józan törvénnyel léptek kormányra, 's eszekkel,
Mit kard nem képes tenni, belátva tevék.
Méltó fényjében ragyogott fiaimnak az érdem,
Minden szép tettnek kész koszorúja virult.
A gyávák, a kétszinűek, csak csúszni tanultak,
'S fényleni kik vágnak, kelni de tette puhák:
Bérbe' nem osztottak nagyokat mívelni tudókkal,
És fejeken nem aszott a diadalmi cser-ág.
A' haza szeretetét, elszánt közjóra ügyellést,
Tisztelet és szeretet nyomba követte viszont.
Csak maga fásultan fondorgott a hideg önség,
'S méltán, hogy ki magát nyalja, eméssze magát.
A' haza-árlatot fiaim közt senki nem érté,
A' közvérü magyar nem tudá csalni magyart.
Törvénynek hódolt nagy, apró, tisztelte Királyát,
Ez szereté népét, mint atya gyermekeit.
Hogy ha veszély készült 's kebelem' feldulni törekszett
Egyki gonosz szomszéd, türni hatalmam irígý:
Felzúdult minden tengerként; 's küldve az ország
Négy részén harsant a fejedelmi parancs.
'S mint zajos éjszának fellobbant mérgü fuvalmi
Nyílt barlangjokból zúgva nyomulnak-elő.
Porral fellegeket vegyesítve emelnek; az erdők
Sűrű lombjai közt törve süvöltnek utat.
S megvíván az örök sziklával, völgyre lecsapnak,
'S döntik az erdőség éltes erősít alá:
Nem máskép zajogott, vévén fejedelme parancsát,
Fegyvereit rázván a magyar ősi erő.
A vájt öblü leveg színén porfellegek usznak,
Hajtva ezer lónak nyíl-sebesége előtt.
Terhek alatt meghajlik a föld, repedeznek a sziklák,
A' vizek elválnak hagyni menésre közöt.
Mindenen áltgyőzvén harcznak mezejére kikelnek,
Dülnek az ellen-erők fegyverek éle alatt.
Igy diadalmakkal koszorúzva repülnek, előttök
Hálával tellyes tárt kebelembe, haza.
Itt a nő férjét, epedő jegyes égve szerettét,
Agg anya magzatját, csókkal elöntve veszík.
A ki szerencsés volt anyjáért halni vitézül,
Szájról szájra repül nagy neve példa gyanánt.
Nyílnak az Istennek szent templomi, zsámolyi tömve,
Honnan ezer társas hála egekbe siet,

'S lát kiki dolga után, kardját függesztve szegére,
 'S a békének örömnappjait éli vígan.
 Így volt ez hajdan, haj ez így volt! mert a magyarnak
 Én magam egyetlen gondja, szerelme valék.
 Bennem ölelte fiját a jó atya, 's adta nekem még
 Ártatlan szívét, 's szíve csak érttem ütött.
 Bennem ölelte a nő hű férjét, mátká jegyessét,
 'S a szent házasság a haza ünnepe volt.
 Bennem ölelte barát hűségese lelkü barátját,
 'S a haza oltárán lángola áldozatok.
 Így volt ez hajdan! mert egy volt vére magyarnak,
 Egy volt nyelve, csak egy szíve, hazája, hite.
 Hajdan volt csak ez így! hah mint elváltoza minden!
 Mint oszlék a sok egy számas ezerre ma már!
 Voltak ugyan, kiknek (hálásnak lenni adósság)
 A rohanó záport gátlani gondjok eredt.
 „Szünjete oh fiaim, vetitek sziklába buzátok,
 Mondám, 's a lobogó tüzre folytattok olajt.
 Hirtelen és mélyen hata a gonosz, ellene nincs más
 Orvosszer, hanem a mennyei gondviselés.”
 Látván hű fiaim, hogy minden gond sikeretlen,
 Sirtak, 's könnyeiket bús kebelembe nyomák.
 Isten látád ezt! vétkek fiaimnak elére
 Teljét, 's már méltó szent haragodra leve.
 A keserű poharat döntéd kiürítve fejünkre,
 'S a vég pusztítást küldted-el ostorodúl.
 Mint Sodomát, Gomorát, rút feslettség közepette,
 Hirtelen önté-el kénköves égi tüzed:
 Úgy jöve a meggyült feslettség vég idejében
 Dülve tatár népség hozni fejemre veszélyt.
 Hű férjem, ki szegény idegen szigetekbe fanyalg most,
 Hasztalan int, serkent, nincs ki hegyezze fülét.
 Mélyen aludt minden részegségébe merülve,
 'S álomként vévé a pokol-adta tatárt.
 Csak kevesen hajták fejeket fejedelmi parancsnak,
 Itt is a visszavonás lelke közikbe csuszott.
 Már Tisza bőhomokú síkját a sáska tatárság
 Béfutosá, 's léptét a Duna részre tevé.
 Pest mezején állott a király kis hű seregével,
 Megtámadni merész a csuda számu tatárt.
 A' rosszul táplált Kunság, tele pajkos haraggal,
 Kuthen haláláért állani ége boszút.
 A' sebes ellenséghez ütött, 's erejét neki szánta,
 'S mellyen előbb hízott, tár kebelemre rohant.
 Így leve! bár még hű fiaim neki szánva csatáztak,
 Győzött a nagy szám, 's el vala veszve hadam.

Része erősimnek felszabdaltatva veszett-el,
 Részét a vadnép szolgálai lánczra füzé.
 Része futásnak eredt, szállást idegenbe' keresvén.
 Boldog, hogyha szegény kész menedékre talált.
 Férjem is, a jámbor, nem látván semmi segédet,
 Elhagya! Így dültek férjem erősim oda.
 Isten zsámolyodat karolom, csak ez egy menedékem,
 E' szent hely, mellyhez nem közelíte pogány.
 Minden más feldulva; halál lebeg a magyar égen,
 Hol csak előbb élet lejte derülve felénk.
 Városim utszájin borzasztó csend remeg, ott, hol
 Ifjaim és szüzeim zengtek örömdalokat.
 Szőke vizű folyamom, melly gyorsan ereszte hajókat,
 Most búsan hömpölyg vérgomolyokkal elegy.
 Ott hol előbb lengtek tellyes szemü búzakalászkok,
 'S a vigan illatozó rét csemetéje virult:
 Most embercsontok, fíjaimnak tagjaik asznak,
 'S rossz párolgások tölti-be a levegőt.
 Hol bőgő csordák, szép ménesek, hívza legeltek,
 Farkasok és medvék szörnyü tanyája dühöng.
 Oh végzés! oh emberi sors! oh bölcs kalauzza
 Ég 's földnek! derül e nap valahára nekem? –
 Testemben roncsolva fogyok, nincs már tagom eggy ép;
 Lelkem ezer búval képtlen emészti magát.
 Lankadtak kezeim, kábult fejem, a szívem eltört
 Keblem alatt; a szemem könnyeket adni szegény. –
 Még de reménylek azért: él Istenem, él fejedelmem,
 'S nem minden fiamat vette-el a csata-nap.
 Jöszte Király! vegyed-ált e szétszórt ékeket, és a
 Rab koronát, mellyet futva veszélybe' hagyál.
 Jöszte! teremts uj népet; az ég fog nyujtani áldást,
 'S a melly most beborult, felderül a magyar ég.
 Lesznek bölcs nősim, 's fiaim, károkra ocsódván,
 Nem fognak többé botlani vissza soha.

*

Így végzé szavait, 's oltárra könyökle; kifáradt
 Tagjait enyhítő álom ölelte, 's pihent.
 A' mint felserkent, látá térdelni körösleg
 Felséges férjét bajnok erőseivel.
 A' férj nőjének dagadó keblére borulván,
 Eggyütt eskvének néki örökre hitet.
 Ékei megtértek, 's bár vézett szíve utóbb is,
 'S bár többször remegett, áll koronája fején.

Guzmics Iszidor.

LIGETEMHEZ.

Isten hozzád, te zöldellő
Gyönyörű kis ligetem,
Hol gyakran egy csendes szellő
Szentesíté érzetem'!

Ím, a' sors' ércz keménysége
Tetőled is elszakaszt,
'S így a' tündér kedvnek vége –
Más hely meg nem adja azt.

Éjszaki vad szél csatázik,
Jeges halmok a' hegyek;
Az élet örökké fázik
Ott, a' hová én megyek.

Ha fáid' hűs árnyékában
A' szent magányt ölelém,
Égi ihlet' bűbájában
Szállt a' daemon énfelém.

Ha az élet' sok hijánya
Felzudítá keblemet,
Rejteked' szerény magánya
Visszaadta csendemet.

De ott egy sír a' természet,
Orvos-szer a' fájdalom'
Mérge ellen nem tenyészett;
'S a' kedv: örök únalom.

Ha kedvetlen esetnél a'
Sors panaszra indított,
Bükkjeid közt philoméla
Engem' túrni tanított.

Ha álmom a' rám lövellett
Gondnyilaktól eloszolt,
Szárnyas néped' dala mellett
Szenderegnem édes volt.

De a' csikorgó életnek
Mezeje ott pusztá's szűk;
Ott víjogva rettegetnek
A' havasi keselyűk.

Ott a' halandó egyetlen
Virágszálla sem talál,
Az embert ott könnyezetlen
Rántja sírba a' halál.

Ha zöld pázsitodra dültem,
Lágy ajkú Etéziák,
Gyanánt lebegtek körültem
A' mosolygó Szülphidák.

Arany ideálok keltek
Szűzen lángzó fejemben,
'S istenek közzé emeltek
Már halandó éltében.

De ott azon föld' vidéke
Sápadt hideg termetek'
És rémségek' lakó-széke –
Boldog ott nem lehetek.

Ott örök gyászfátyolt terjeszt
Szét az éjszak' zord ege,
'S szívbe' lángérzést nem gerjeszt
A' természet' melege.

Itten ha elmém merengett,
'S a' sírt képzelém vala,
Körülem szelíden lengett
A' békeesség' angyala;

Ha az élet' ínségének
Törje szívem' szeldelé,
Vigasztaló hattyu-ének
Bájolt a' vég-czél felé. –

Ah, de minden csak mulandó!
Az idő' rab-lánczait
Hordja mindég a' halandó,
'S szárandokság sorsa itt. –

Isten hozzád, hát, vírányom!
Szívem szűzen dobogott
Mindég benned, szent magányom –
Most ihless más boldogot;

De bár a' sors engem' tőled
Végzetetlen messze ejt,
Lelkem nem enyész mellőled,
Az én lelkem nem felejt.

Szenvey.

AZ ELSZÁNT.

Tűnj szivemből álnok lélek;
Szemsugárod nem talál.
Nyájas törbe foglalál.
Bár velőmből űzhetnélek!
Süllyedj ködbe! megcsalál.

El szivemből álnok lélek!
Nálam oltárod nem áll.
Fellegarczu búmnak élek.
El szivemből álnok lélek!
Jer, ringass-el jó halál!

Makáry.

András és Béla.

ANDRÁS ÉS BÉLA.

Melly csend ez? mi halál lett urrá néma falak közt
Várkony' termeiben? Kire vár a' szörnyü tekintet
Félelmekbe 's tilos haragok' lángjába keverve?
Oh Nagyok! a' magasabb fej' díszét óva vegyétek,
Villám csapja meg a' jobbot, melly kapdoz utána.

Endre Király nagy gondokkal jár büszke lakában.
Eskü szerént már Béláé országa, ha meghal,
'S Béla dicső bajnok, külföld is tiszteli hírét.
Ah de királyfi mosolyg pólyából Endre' szemébe,
A' csecsemő Salamon, 's az atyának szíve megindúl.
„Ez ne legyen gondolja Király? 's én hagyjam el őtet?
Hah! akkor minek is mosolyogsz? sírj gyermek örökké,
És alacsony fejedet siralomnak tengere nyelje.”
És a' kis gyermek még is mosolyogva tekint rá.
Győz a' szív, elhallgat az ész, elhallgat az eskü.
A' szőnyeg kiterül, leteszik közepére ragyogni
A' kardot 's koronát „Haljon meg Béla, ha nem mást
Mint koronát választ.”Tompán így hangzik el ajkán
A' vétkes szózat, 's Béláért gyors követ indúl.
Ő székébe leül, és homloka ránczba szedődik.
Gyilkosok állnak utól vést villogtatva szemökben,
És komoran várják a' rejtett arczu jövőndőt.
Búsan néz a' honfi körül, 's átkozza magában
A' vak visszavonást, melly főt 's országokat elront.
Hallgatnak; de az indulat sokféle csatáit,
És a' terhes időt sziveik' dobogása jelenti.

Béla belép. Láng csapja meg a' fene gyilkosok arczát.
A' két jelre mutat, 's „válassz” mond Endre, gyanúsan
Mozdulván helyiből „Választok bátya” viszonz a'
Fejedelem bátran, 's Endrének kardja után nyúl.
„Kard ada hölgyet, hírt; e' kard megvíja, ha szükség,
A' koronát.” Így szól, 's őt Endre ölébe fogadja.
Megtágul a' szív, a' bús képekre vidámság'
Hajnala kél ismét: magok a' két gyilkosok érzik
A' jobb fordulást, 's nyugalommal térnek el onnan
Hol közel áll két nagy testvér' ölelése halálhoz.
Endre örül, 's vele megzendül a' Várkonyi szép lak.

Vörösmarty.

A' FEJÉR KÖPENYEG.

Sok ember azt véli: hogy a' falusi lakásban lelhetni nyugalmat; igen, ha ki már nyugalma oda viszi magával; azonban a' természet' ezernyi bájai sem idézik-fel mingyárt a' lelket sülylyedtéből, és a' csörgő patak, a' fák kies zöldje, illatos rét, 's a' fülmilecsattogás sem tölti meg tüstént a' várástól meglapított erszényt. Csöngedy Bencze is, azon véleményvel, hogy majd a' természet' kebelén minden életöröm ujúlva tűnend fel neki, tavasz' kezdetén odahagyá a' nagyvilági zajt, melly közt legszebb korát, változó szerelmekben 's tomboló mulatságokban élte által. Megunván a' fényűzés' hiú játékait, a' mázos arcokat 's az olcsó szívek' erőltetett ömledezéseit, szinte más világban képzelé magát, midőn kellemes fekvésű jóságába érvén, azon rég nem látott szobákban szálla-meg, hol gyermek-kora szép álmoként lengé körül, 's minden tárgy, minden szöglet édes emlékezzettel köszönté. – Bencze heves, könnyelmű, de jó szívű ember volt; olly hamar érzékeny, mint feledékeny; miként az alkalom 's az ujság hatott reája. Még férjfi korában sem átallá az ifjuság' csínyait, 's kész volt önkárával is áldozni, hol más félénken vonúlt el. Ingadozó lelke most a' magánytól várt új örömekeket, 's orvosoltatását hibás számolásból eredett sebének.

Elfogódva nézte háza' belső intézetét, hol kivülötte minden régi izlésre mutatott. Komoran néztek alá üstökös Eleji 's több magyar Hősök a' barna falakról, mintha neheztelnének elfajult vérökre. A' fogasokon még régi rendben vegyest lógtak kardok, fegyverek 's egyéb vadász-eszközök; közbe közbe gazdaságbeli rovások 's pajtakulcsok aggatva; a' tetemes karszékek 's asztalok az idővel látszottak viaskodni – szóval mindent azon állapotban talált, a' mint boldogult atyjáról maradt, 's úgy tekinté: mint ereklyéjét boldogabb időknek. Könyvekre is akadt, 's bár ezeken a' moly edzé hatalmát, még is körülforgatta, 's nem kevésé volt meglepve, midőn ezen mostani érzetével olly egyező versre talált:

„Képzete' lángöszönére
Honjától sok ember vál,
'S a' józan ész' ellenére
A' világ' zajtengerére
Kétes habok közzé száll.
De ah mennél előbbre lép,
Látja, érzi, hogy álmokép
Az, mért hajdan úgy ége;
'S ezer kiállt veszélyinek,
Létfogyasztó küzdésinek
Csak lemondás a' vége.”

Biz úgy van! mond Bencze, érezvén: mennyi szép reménnyel lépett ő is egykor a' világba, 's túl haladván az emberkor' szebb felét, milly kevés hasznót 's mennyi adósságot mutathat. Még inkább hatottak reája a' következő sorok, melyekben a' költő szédelgő vágyaitól bucsúzni látszik:

„Szép csalódás! tőled is már
Boldog én, megválhatom;
Szerte pattant a' fellegvár!
A' mit lelkem ezentúl vár,
Könnyen feltalálhatom,

Kis hajlékom' hűs körében,
A' természet' lágy ölében,
Szebben virít a' jelen;
A' mit veszték, elfeledve,
'S a' szív, bár lecsendesedve,
Nem lészen örömtelen.

'S míg létemnek vég adóját,
Földi sorsom kívánja;
A' jövőndő akármit ad,
Itt éltemnek kis hajóját
A' fergeteg nem hánnya.

Alant bár, de szabadságban
'S csendes házi boldogságban
Folynak vídám napjaim,
'S ha még is bú bánat ére,
Annak sebes elűztére
Jó bort adnak halmaim."

Jövőndő életet rajzolád, jó ember – mond Bencze – 's erősen hitte, hogy semmi család fény nem zavarja többé fel nyugalmát. De mit nem hisz a' gyarló ember! ha nem tudja, mit tegyen idejével. Benczének azonban tetszett új élete, bár mi egyszerű volt is; el-elsétált, 's gazdagsághoz nem sokat értvén, könyvekből akarta megtanulni azt: innen következett, hogy többször a' jószág' természetével ellenkező intézeteket tévén, gyakran fel-felakadt cselédjei' együgyű szavain, kik mélyebben láttak a' dologba; ezt restellé, 's mindent reájok bízván, vendég gyanánt élt saját házában, 's eluntában a' párnaszékre dőlve, sok feltétele alvással végződött. Így nyujtózott egykor, midőn juhásza hivatlan hozzá belép, 's elpanaszolja hosszan: hogy a' bárányok vesznek, eső nem jár, a' legelő sovány, 's a' só is elfogyott.

„Majd az ispán tesz rendelést!” mond Bencze.

„Mellyik ispán?” kérdé a' juhász.

„Igaz, igaz, magam küldöttem el – mond Bencze – sóra lesz pénz, a' bárányok iránt valamit gondoljunk.”

Ezzel neki ült a' gazdaságkönyvnek, 's orvosszereket írt ki, azután maga is a' birkásházhoz ment.

A' mint az udvarba lép, első tekintete mingyárt egy fiatal leányba ütközött, ki a' sövény mellett danolgatva, guggon étette libáját, 's ezek elnyújtott nyakkal, víg sípogással kísérték énekét. Bencze, ellenére a' pisszegő gunárnak, hozzá lappang, 's vállát megveregeti; a' leány ijedtében elejtve tálát, felugrik, 's lesütött szemmel biberkél kis kendőjén.

„Ki' leánya vagy, hugocskám?”

„A' juhászé.”

„Hogy lehet az, már egyszer voltam itt, 's még se láttalak?”

„De én láttam ám az Uraságot, vánkoshéj nadrágja volt 's lyukacsos kalapja!” mond a' leány, 's félig reá húnyorog.

„O mennyei ártatlanság! milly szép a' te képed!” sohajt Bencze, 's a' leány' nevét kérdi.

„Boris!” felel a' leány, 's Bencze feledve bárányait, vele beszédbe ered, és mentől tovább nézi, annál több több kelleme tűnik szemébe. Boris nem volt ugyan görög szépség; de erő és egészségség látszott előmleni tetemén; gömbölyü arca 's izmos karja majd felcsattant a vértől; 's bár a'

nap elbarnítá, még is szépen illett tüzes fekete szeméhez. Barna haja, négy ágra fonva majd bokáig ért, 's nyulánk természetét tetszetősbbe tévé. Bencze nem tagadhatá meg tőle figyelmét, sőt először is nyájas szavakkal azt kijelenteni buzgott. Kevés vártatva Boris' atyja is oda jött, 's nagy rovással kezében, előszámolgatá a' kárt, melyre Ura nem sokat ügyelt, hanem szemeit mindég a' ház' pitvarára szegezte, hol Boris megint előbbi munkáját folytatá, csak lopva tekintvén néha az igen kegyes uraságra.

Benczének ezentúl fő gondja lett a' birkatenyésztés és nemesítés; azért napjában kétszer is a' majorba ballagott, 's ha Borist feltűrődzve tagjai' javára házi dolgaiban sűrögni látá, nem sokat gondolt juhaival, hanem csak neki vágyott tetszeni. Mindent elkövetett, hogy a' leány' szívét megnyerhesse: de ez hizelkedéseire 's legszebb mondásaira vagy bámult, vagy nevetett; azért ajándékkal akarta meghódítani, 's néhány gyűrűvel kedveskedett neki; a' leány szívesen megköszönte, de többet nézett a' ragyogó érczre, mint adójára. Bencze mind ebben csupa ártatlanságot látván, édes jövődöt ígért magának. Reménye még inkább nőtt: midőn néhány napi ismeretsége után – reggel oda menvén, a' leányt könnyezve találta.

„Mi bajod, kis hugom? – kérdé nagy részvétell a' kíváncsi Úr – miért sírsz?”

„Anyám megszidott, agyon tömtem a' ludat; szememre hánnya, hogy tudja Isten hol jár eszem” felel Boris szemeit öklével dörgölvén.

„O ne nézzen rá, Tekintetes Uram – dörmögé a' haragos anya – ez a' leány meg van babonázva, már egy időtől fogva mindent visszásan tesz” Bencze magát vélvén babona-szernek, melly Boris' fejét zavargatja, nagy készséggel mentegeté; örömet sügta volna a' leánynak: hogy ő is mindent visszásan tesz, mert szünetlen csak róla gondolkodik, de a' háborgó anya nem távozott, azért hirtelen kézszorítással kísérvén ezen szavait: „este felé ismét eljövök!” haza tért.

Még is igaz – gondolá Csöngedy Úr – csak a' falun rejtezik az igaz ártatlanság, nyugtalan várván az alkonyt, mellynél egy tiszta lélek majd, megvallja szerelmét.

Az este beállott, ámbár hűsebben, mint Bencze kívánta, mert rövid zápor után éktelen szél támadt; azonban ő elment még is, 's akolba terelt juhait megnézhvén, hasztalanul kémlelte Borist. Már sötétleni kezdett, 's ő kérdést tön iránta; – „tán a' kertben gyomlál még” lön a' felelet. Aha! ott vár reám, gondolja Csöngedy ur; jó éjszakát mond, eltávozik, 's a' helyett, hogy haza menne, megest visszafordul, 's egy rézsen keresztül a' kertbe sompolyog, vizsga szemmel nézeget; de a' nyájjal kijáró 's az uraságot annyira nem ismerő komondorok szörnyű ugatással neki rohantak. Bencze ijedtében karót ránt ki a' sövényből, 's a' mint lehetett, segítségért kiáltozva, védelmezi magát. A' bojtárok rókát vagy farkast vélvén kullogni a' kertben, éktelen dorongokkal oda szaladnak, 's bámulva pillantottak egymásra, midőn a' vélt farkasban urokra ismértek.

E' veszélytől ugyan épen menekedett meg, de nagyobb zavarba jött, midőn a' házfélé térvén, a' kert másik oldalán egy fejr köpönyeges embert a' sövényen általszökni lát; utána akart rikkantani, de szava elállott, midőn azon perczben Boris is szemébe ötlík, a' mint vigyázva a' szilvafák között a' kertajtóhoz sunnyog. Bencze attól tartván, ne hogy képtelen hajlandósága elárulassék, átallá kérdőre venni a' leányt, 's boszuját juhászán tölté, megtámadván őt, miért enged rézst csinálni a' sövényen. Komoran tért haza, 's hosszú tünődés után, ki lehetett az a' fejr köpönyeges? jutott eszébe, hogy e' tájon Vasas-németek fekszenek, 's illy formán nem ő okozta a' lúd' halálát.

Más nap reggel Lázár inasa, ki régóta nála szolgált, bár elvégezte minden dolgát, nem tárgult még is a' szobából, hanem hasztalan kotonozás közt Urára hunyorgott.

„Mi baj? akarsz valamit? szólj vagy takarodj!” mond a' rosز kedvű Bencze.

„Kérésem van, pedig nagy.”
 „Mond el hamar!”
 „Házasodni akarok, pedig mentől előbb.”
 „Sok szerencsét! de, Lázár, vigyázz! megbánod; öreg legény vagy te már.”
 „Negyven; két esztendővel öregebb Tekintetes Urnál.”
 „Ki kérdezett? Mátkád hány esztendő?”
 „Tizennyolcz, pedig szép.”
 „Vigyázz! számvetésedben hiba lesz; negyven a’ tizennyolczba nem megyen, kölcsönözni kell.”
 „Ej Tekintetes Uram, nem váraasi leány az.”
 „Mind egy – mind egy!” szól közbe Bencze, visszagondolván a’ mult estére.
 „Követem Tekintetes Urat! az én mátkám igen jó, pedig szeret is.”
 „Lássd ha épen akarsz – mond Bencze – én nem ellenzem; de mivel mátkád olly igen jó és szép, szeretném látni, vezessd hozzám.” Lázár szerette ugyan Urát, de illyen dologban még sem hitt neki – szólni akart, de Bencze nem engedé, azért nehéz szívvel mátkájáért ballagott.
 Míg Lázár oda járt, Bencze mély gondolatokba merült, és sajnálta a’ szegény Lázárt, hogy illy bajba esett. Nem sokára lépteket hall, a’ magas sarkú czipő hangosan kopog a’ folyosón. Az ajtó nyílik, ’s inasa mátkáját inkább bévonja mint vezeti. „Ez az Tekintetes Uram!” mond, és hijában iparkodik a’ leánynak veres képére szegzett kezeit letolni.
 „Boris, te?” – kiált Bencze, nem tudván hamarjában mit szóljon. Boris leüti fejét.
 „Hát te ezt a’ legényt szereted?” – kérdé a’ meglepett Bencze.
 „O csak ne beszélljen illyest!” mond a’ leány, ’s félig elfordúlva pillogat Lázárra, ki most három kéréssel jött elé; hogy Ura szóljon Boris’ szüléjivel; másodsor: mivel házasságát megengedé, jőne el a’ menyekzőre; harmadsor: ha, a’ mint reményli, nem sokára innen elköltözik, őt hagyná falun.
 „Jól van – mond Bencze – te itt maradsz, ’s Boris velem jön gazdasszonynak.”
 „Ugy ám, ha mennék!” mond Boris.
 „Tekintetes Úr csak tréfál – mond Lázár, alig várván szabadulását, ’s mátkáját titkon könyökével elmenésre únszolja. Bencze egy ideig habozott, de utóbb pártfogását igérvén, a’ menyekző költségeit is magára vállalta. Boris örült, Lázár pedig elsohajtá magát: lesz itt mire vigyázni!
 Midőn elmentek, Bencze inasát vissza inté: „hallod e Lázár! tegnap este én valamit láttam.”
 „Én is, Tekintetes Uram.”
 „Egy fejeér köpönyeges embertől őrizzd mátkádat.”
 „Attól nem, mert magam voltam.”
 „Hol vetted a’ fejeér köpönyeget?”
 „A’ szomszéd uraság’ huszárjától vettem a’ napokban; a’ ház körül jó lesz.”
 „Menj dolgodra!” mond Bencze, ’s az ablakra dőlve füttyörészett ki a’ levegőbe, gondolván: ma neked, holnap nekem.
 Bencze ígérete szerént a’ menyekzőt kitartá, ’s az összegyűlt jobbágyság között majd éjfélig mulatott, ámbár a’ borgőz, pipafüst, ’s a’ duda’ fülmetesző reczegése kelletlenül illeték. Örömet kötekedett volna a’ menyasszonnyal; de a’ vőlegény, mintha hozzá lett volna varrva, untalan mellette állott. Midőn haza ment, ’s a’ vőfény bucsupoharát rá köszönté, mond az Öregbiró: „Tekintetes uram, lássunk hozzá; van ám itt elég kisasszony! már Kegyelmedre is rá férne a’ feleség.” Bencze megköszönte az őszinte javallást, elvonult, ’s egyedül lévén, alig tudott meg-

válni a' gondolattól: hogy együgyű inasa, kit tán az arany sujtás ruháján tevé kelendővé, boldogabb nálánál.

Bencze' csapongó lelke nem volt képes sokáig valamin bánkodikni, 's néhány nap múlva magán nevetett: mint lehete képes olly nevetlen falusi hajadonért hevülni; 's ha még a' menyecskét felkereste is, csak azért történt, hogy a' szegény Lázárnak féltéstől elvonczolt képét láthassa.

Eddig Bencze minden főbb rendű társaságtól elvonta magát; most már nem tudjuk, unalomból e, vagy az Öregbíró' szavától indítatva, ismét emberek közzé vágyott. Házának által-ellenében, néhány puskalövésnyire magas nyárfák közzül fejezlett ki nemes-szomszédja' lakása; egy patak azonban, melly néha záportól folyóvá szokott nőni, gátolta egyenes útját, 's ezért majd félórát kellett kerülnie a' hídhöz. E' szomszéd' látogatására rándult először is Bencze. Váry ur szívesen fogadá, 's elbeszélé, milly jó barátságban élt egykori atyjával. Bencze, ki Váryban jó embert, de nem sok mulattató tulajdont lele, már bucsúzni készült, midőn a' házi kisasszony belép: karcsu mint a' szarvas, mind e' mellett teljes, vidám, eleven, 's az érettség' első hajnalában. Nyájasan üdvözlí ez elbájolt vendégét, ki akadozva mentegeté késő jelenését, és kellemes udvarisággal a' jövődre bízta annak kipótlását. Bencze sokat forogván a' Szépeknél, mingyárt sejdíté: hogy több élet van Lidiben mint ábrándozás, több természeti ész, mint nevelés, 's titkon örült az új ismeretségnek. Tudván, hogy majd rejtekező csodálás, majd könnyű enyelgés, most csendes andalgás, most kitörő kedv 's bájleplű semmiség inkább hat a' szép nemre mint bár mi nagy elme 's magába zárt érdem; azért illy módon bánt Lidivel, 's elsőben is nehezen távozván, nem rossz emlékezetet hagyott maga után, annál is inkább: minthogy deli külseje 's könnyű társalkodása mellett, tetemes birtoka volt.

Váry szerette a' vendéget, kivált ifjúságában maga is katona lévén, örömet volt katona társaságban; azért többször magához hívta a' Tiszteket, 's tele pohár mellett csatázott velök. Bencze másodszori látogatásakor illy gyülekezetre talált. Lidi megkülönbözteté ugyan, de azért nyájas tekintetét mástól se' vonta-el; 's bájai' megismértetését, ha nem ohajtá is, de nem is ellenzé; mélyebb szövetséget nem árult ugyan el magaviselete, de nem is tiltá a' hódulást, melly nyilván 's titkon tömjényezé körül. Ez Benczét diadalra ébreszté, 's ezen mesterséggel szötte hálóját megfoghatni a' szabad szívet, melly fürge madárként repese a' lép körül, de nem akadt belé. Nem merjük ugyan vitatni; hogy Lidinek némelly fiatalabb hóduló ne tetszett volna inkább Benczénél, de a' gazdag imádó mellett mindég hatalmas Tündér áll, melly azt varázs fénnel himzi, 's ez a' házasság' reménye. Lidi is tán ettől lelkesítve, az ügyes indulatos Benczének nem kárhoztatá szembetűnő hódulásait, sőt édes vonzattal viszonzá a' fakadó érzés' jeleit, melly változó alakban simúl a' szív felé, 's minden apróságban nagy érdemet lát. Bencze tüzesen közelíte, felfogván minden alkalmat; Lidi nem nehezíté útját, de a' végső reményt bájködbe takarva egyedül sejténie hagyá, 's így az érte lángzó szívet még inkább gerjeszté. Bencze gyakran általment, 's Lidi mindég kevesellé jöttét.

Nem hijában nevezik tűznek a' szerelmet, mert a' ki vele játszik, hamar megégeti magát. Bencze is másnak szött hálót 's maga esett belé. Szerelmes már többször volt ugyan, 's ha megcsalatott, könnyen vigasztalá magát; de most tán magányos élete, és azon érzemény hogy ma holnap vagy elkésik, vagy az időből épen kifogy, más irányra készte. Ő szeretett, 's a' mit előbb máson könnyelműen gúnyolt, magán tapasztalá. A' kísértet szebb volt, hogy sem hidegen elkerülhetne volna, 's a' múlt örömekre szánt tárgynak nyugalmaival adózott. Hasztalan hívta segédül hajdani víg kedvét, a' jelennek sajnos érzete legyőzte erejét. Örömtelvé látta bár napról napra nevedekni iránta Lidi' szerelmét, de szép kilátásait elborítá a' vesztés' gondolatja, melly komor rémzettel szüntelen üldöze.

Milly szörnyű betegség a' szerelemfáltás? azt, remélljük, Olvasóink velünk együtt eléggé ismerik; azért minden felvilágító értekezés helyett jobb örvidenünk, hogy még nem haltunk benne meg, mint egykor Lepidusz. Bizonyos dologban minden ember irigy, 's kinek magához nincs bizodalma, hamar féltővé lesz; mert hevült érzékei másban sejtik az elpazarlott erőt, 's felébredt gögje más' szerencsében tépelődik. Bencze is e' súlyos nyavalyában kínlódott. A' ki- 's bejáró fiatal Tisztek mint annyi török furdalták szívét, minden tekintetben, minden moz- dulatban valami bízto jelt látott, melyet véleménye szerint egész voltában csak a' boldog érthet el. A' mit maga annyiszor próbált, és más Szépek ezer fortéllyal rajta gyakoroltak, mind azt most Lidiben is gyanítá; örömet szolt volna, de a' bizonyos frigykötésre eddig elhatározó lépést nem tevén, csak messzéről közelíté a' dolgot, 's ha Lidi jól kinevette, bosszankodott; ha pedig azt megbántottnak érzé, könyörgött, és magára neheztelt. Még tűrhető volt sorsa Lidi' körében, de annál inkább érzé otthon egész teljében a' féltés' nyomorgatását: azért is többnyire az ablaknál ült, vagy óránként a' patak mellett sétált, honnan egészen ellátott Lidi' házára, 's ott leskelődvén, ha hintót vagy lovast von észre, ő is ott termett; de ha az idő vagy környűállás nem engedé, nehéz szívvel epedezett magában.

Csak a' hív Lázár osztakozott e' sorsban is vele; a' jámbor látván Ura' változását, azt vélte hogy feleségbe szerelmes. – Egy este, midőn Bencze a' patakhoz ment, Lázár bátran útját állja: „Tekintetes Uram, nekem szólásom van – mond – pedig nagy.”

„Majd holnap reggel.”

„Tovább nem tűrhetem; Tekintetes Urat eddig híven szolgáltam, de most más urat kell keresnem, pedig az fáj.”

„Elment az eszed? mi háborgat?”

„Tán nem tudom mért jár erre Tekintetes Ur – mond Lázár, 's ablakjára mutat, honnan Boris épen fél szemmel kandikál ki. – Nini! most is ott áll. De majd megtanítom másra kacsingatni!” Bencze mingyárt megérté baját a' hív szolgának, és őszinte megvallá, hogy nem Boris miatt jár annyit a' patakhoz; de Lázár feltette magában, mihelyt kitelik esztendeje, más korosabb úrhoz szegődik.

E' történet Benczét az előtt bár mulathatá is, 's Lázárnak adott is volna okot mitől félni, de most épen ellenkezőleg hata reája, és magában neheztelt, hogy ártatlansága illy méltatlanul gyanússá lön, azért más úton ment leshelyére.

Még Lidivel nem szolt jövendője iránt; de egykor elmerülten ülén mellette, nemakarva tűnt-fel édes képe a' házi boldogságnak – mélyen sohajtott; Lidi valami titkos bút sejtven, gyöngéden vigasztalá, végre a' leány' dagadó keblén lebbent ki kétkedő szerelme. A' ki Benczét gyöngeségről vádolja, vessen számot magával, 's mingyárt elnémul; hány ember él, kit nem andalítna el a' szép ajak' édes ígérete, ha kivált az érzés' hangjai kísérik? örök hűségéről álmadozván, akkor a' fagyaló időt megvetve gúnyoljuk. Bencze is illy bájos percztől elragadtatván azt cselekvé, a' mitől eddig félt, 's Lidit eljegyzé hitvesének. Váry áldásával toldván e' frigyét, a' boldog párnak örömét nevelé.

Édesen hangzottak bár e' szavak: tiéd vagyok és leszek mind halálig! Bencze' fülében, de nyugalmat még sem adhattak, sőt lekötetésével még nőtt félelme. Lidi őrizkedett ugyan minden gyanús tettől, de ki magának nem hisz, hogy hihetne másnak? Azért a' patakmelletti sétálás nem szűnt-meg, sőt kellemetesb lön, mert Lidi is eljárt, vagy legalább kendővel legyintgete feléje – azonban sok per is támadott a' jegyesek között. Benczének örökös dolga lett bocsánatért esdekleni. Szerencséje volt, hogy féltése Lidi' kellemeinek hízelkedett, 's e' pontban egy asszony sem engesztelhetetlen.

Bú és öröm között így telt el a nyár, az ősz – a mező elsárgult, a fák levelei hullottak, a tél beállott, 's a' boldogok' őszvekelése új esztendőre határozottatott meg – az egész táj beszélt már e' házasságról, 's Lázár is könnyebben lehellett. Váry leányát uriásan kiházásítani akarván, semmi költséget nem kímélt; szintígy Bencze is új rendbe szedé házát. A' régi üstökös vezérek a' padlásra vándoroltak; a' vastag lábú székek helyett finom, minden test alatt ropogók tétettek – szóval, minden más színbe öltözött, és mozgásba jött.

Bencze, jövődö hitvese' szobáját minden kitelhető fénnel felékesíteni akarván, néhány napra a' városba készült, 's Liditől, más dolgot adván ürügyül, elbúcsuzott, karácsony ünnepre határozván visszajövetelét. A' féltő és szerelmes, ha nem sokat végez is, legalább gyorsan jár; Bencze is sietett haza, 's a' rendelt időt két nappal megelőzte. Már estellet, midőn leszállt kocsijáról, de nem sokára a' sötétséget szelíd fény váltá-fel, 's gyönyörűen tűnt-elő a' hold Lidi' háza felett; onnan száll felém éltém' szép sugára! gondolá Bencze, 's bár künn derekasan fagyott, a' szabadba indult. A' mint kapuján kilép, cselédháza' ablakánál egy fehér köpönyeges férjfi ötlük szemébe: ő ezt Lázárnak vélvén, reá kiált, miért ácsorog hijában az ablak alatt, mikor ott benn dolgo van.

„Elismért, uracskám – mond hegykén egy Huszárkáplár, én nem vagyok Lázár, hanem szabadságos katona, Boris' ismerőse és atyafia.”

„Úgy – mormolá Bencze meghökkenve – mikor jött katona uram?”

„Főhadnagy urammal jöttem; de ő oda-át maradt abban a' kőházban.”

„A' kőházban? – kérdé akadozva Bencze – és olly ismerős ott?”

„Hej uram, csak én kapnék annyi csókot, mint az ott a' szép kisasszonytól – felel a' huszár, 's egyet vonít bajszán. Akart többet is beszélni; de Bencze nem hallá, vér futja el szívét, ereji vonaglanak; bőszerűen szobájába siet, 's kardot ragadva – hah csalárd hitszegő! legalább ingyen senki ne bírjon – dörögven, a' patak felé megyen. Szokott leshelyére érvén homlokához csap – o én gyáva balgatag, milly bután estem a' kelepcebébe – mérgesen nevet, én oda járok neki kedvezni, 's addig ő – tovább nem szólhata, csak mély sohajtás torlott-ki habzó kebléből. Féltése rettentő dühre gyuladt, midőn két személyt, fehér 's fekete köpönyegben lát Váry' házába menni. „Ő az, ő! Lidi! lelke olly fekete, mint ruhája! – rivad Bencze, 's eltökélve vérrel enyhíteni boszuját, a' befagyott patakra száll, meg-megsikamlik, de ő semmire sem ügyelve keresztül tántorog, Váryhoz száguld, és egyenest Lidi' szobájába rohan. „Hah csábító!” kiált borzadózva, midőn a' szoba' hátuljából félig a' holdtól világítva, a' fehér köpönyeges férjfit felé jönni⁵ látja; majd megáll – majd visszalép – most kard villog kezébe, most közelít – már karját csapásra emeli: „Jer hát, e' vas intézze sorsunkat” kiált Bencze, 's magán kívül élébe vág, mellyre valami csöngve a' földre zuhan, 's a' szoba mingyárt üres lön. Bencze tétováz, körülnéz, 's midőn magához tért, akkor vette csak észre vitézsége' jelét. Egy álló-tükörben, melly távol-léte alatt Lidinek hozatott, saját képe tűnt-fel, és nem ismerte meg magát, mert szörnyű háborodásában, levetvén nehéz bekesét, Lázár' fehér köpönyegét ölté magára, mellyet az, míg a' holmit felvinné, 's új inastársával csevegne, Uráéhoz akasztott. Csalatásának fő oka volt a' fehér köpönyeggel vesződő képze annál inkább⁶, minthogy fejét a' homályban nem láthatá. Szégyenét és szorultságát csak az enyhíté, hogy e' furcsa tévedésnek senki tanúja nem vala. A' gondolat, hogy majd jól kinevetetik 's utóbb gyöngesége példabeszéddé válhatik, győzött féltésén, 's legjobbnak ítélte, mentül előbb elillanni; mingyárt is lábhegyen kifelé sunnyogott, de későn; mert egy cseléd, ki őt berohanni látta, hirül adá jelenlétét. Erre Lidi egy ismételten

⁵ jöni

⁶ annál inkább

férjfiyal elébe bukkan, 's minekelőtte kiszökhetne, karja közzé röpül. „Nem csalt meg tehát sejtésem, te korábban megjöttél?” mond a' Leány, és szoros öleléssel jelenti örömét. Csöngedy dermedve állott, 's üdvözlés helyett csak félig tördelt hangok rebegtek ajkain, 's míg kivont kardját egyik kezével dugdozni akará, a' másik elejti hüvelyét.

„Kit akarsz levágni? – kérdé Lidi – minek e' kard?”

„Tél van, farkasok miatt” rebegé Bencze, nagyokat pillantván az ifjura, ki mosolyogva Lidi' kezét tartá. „Testvér Bátyám, főhadnagy – mond Lidi – ő tagadó levelét személyesen megczáfolá, 's velünk tartja szerencsénk' ünnepét; mi is csak imént jöttünk haza, jöttödet lestük.” Némán zárta Csöngedy sógorát melyéhez.

Gyermekek! meghül az étel, kiált Váry beintvén kedveseit, 's míg a' vidám öreg, huszár fiával az ellenséget verte, 's diadalmát jó Somlaival ünneplé, Bencze hölgynének híven megvallván a' történetet, ismét kéréshez látott, 's jobbulást ígérve könnyen bocsánatot nyere; de mit nem bocsát meg a' menyasszony, 's mit nem ígér a' vőlegény! – Csöngedy haza vitte fiatal hitvesét 's a' vélemény: hogy a' házasság féltékenyre nézve vagy emésztő méreg, vagy orvosság, rajta is megvalósodott; ő meggyógyult – 's csendesén él. Azonban nem jutott e már, vagy nem jut e még Cato' sorsára, nem tudjuk; de remélhetni: hogy minden esetre annak követendi példáját.

Szalai Benjámn.

BOR-ÉNEK.

Boldogok mi! a' barátság
Víg seregbe öszvevont,
'S itt borunkat kedvvel isszuk,
'S távol elkerül a' gond.
Fel vitézi a' kulacsnak!
Fel, miénk most e' világ.
Most pohár! mert nem isztok
Majd, ha a' halál kívág.

Lyányka, csókot e' pohárhoz
Nyujtsad bíbor ajkadat!
Te, ki olly szép vagy, miként a'
Nyári hajnal-támadat.
'S mint midőn két égi villám
Egybe csapva szétenyész,
Csókba' lelkünk öszvecsattan
'S a' kény' tengerébe vész.

Félre, víz-ivó, előlem
Mert palaczbá fojtalak:
Itt szentségtörőt nem tűrnek
A' bornak szentelt falak.

Lánglobogva leng Tokajnak
Itt közöttünk istene,
'S kádba fojtja, hogyha bójön,
Kit meghitté nem kene.

Éljenek, kik híresítik
A' Tokaj' gyönyör nevét!
Éljen, a' ki ott kapálta
E' pohár' dicső tövét!
Most mi vígan hörpögetjük,
Kéjre lángra ébredünk,
'S minden bút e' tágas öblü
Billikomba temetünk.

Üssük-össze kelyheinket!
Bennök égi tűz ragyog,
És vigadjunk! – a' Magyarnek
Vigadalmi nem nagyok.
Míg Mohácsnál nem csatázott
A' félholdu büszke tar,
Víg volt addig. Haj! azóta
Sírva vigad a' Magyar.

Ott leszállott alkonyába –
De minek panaszklok én?
Félre gyászkép! új korány kel
Árpád' honja' szent egén.
Félre szívnek gyilkolói,
Alvilági fajzatok!
Fájdalom, könny, aggodalmak,
Tőlünk messze szálljatok.

Fel, vitézi a' kulacsnak!
Míg miénk e' szép világ.
Most pohárra! mert nem isztok
Majd, ha a' halál kivág.
Üssük-össze kelyheinket!
A' kancsók ürüljenek!
Fenn kiáltuk: a' Hazának
Szép Leányi éljenek!

Éljen a' magyar Szabadság!
Éljen a' magyar Vitéz,
A' ki e' dicső Hazáért,
'S a' Királyért halni kész!

Adja Isten, hogy Hunyadnak
Őszvedült kőhalmain
Törje csontját a' magyar vért
Lesve szomjazó Kain.

Éljenek Szeretteink, e'
Drága honnak szentei!
Kik a' közjóért buzognak
Mint a' nap' tűzfényei.
Adja Isten, hogy Hazánkknak,
Mint a' Nagy Király alatt,
Három tenger' partvirányi
Vessenek határ-falat!

Éljünk mink is, a' kiket most
A' barátság egybe font,
És borunkat vígan isszuk
'S távol elkerül a' gond.
Fel, vitézi a' kulacsnak:
Pengjen-öszve a' pohár!
Most igyunk! most! mert ki tudja
Óra múlva milly sors vár⁷.

Bajza.

HAZÁMHOZ A' TÁVOLBÓL.

Te langy ég, ifju napjaim' hazája,
Fogadd e' dalt a' távol honfitúl!
Midőn neved' szent hangja hat reája
Feszült kebelled hőn feléd simúl.
Minden kívüled nékem árny-alak:
Csak téged, szép hazám, ohajtalak.

Betérve független téridbe, Drága!
Kényén röptül megint a' hív kebel;
Tisztán kél a' hon-szerelem' virága:
Reája ott rokon szellő lehel.
'S bár rózsá-lánczon tart egy szép alak;
Hazám, hazám! téged sohajtalak.

⁷ var

Szikláid közt a' szív érzésre dobban,
'S Hunyadnak árnyai lengenek körül
Hideg valóbul a' lélek kilobban,
'S a' múltnak képin szerte szét röpül.
Feléje száll minden nagy hős-alak,
'S ujúlva tűn-fel annyi büszke lak.

Busan fuvall az esti szellet ottan
Hol Attilának sziklavára kel!
Örök álomba' fekszik hamvadottan
Lászlónk, az édes! vér-telt fürtivel.
Miót' e' rózsád hervadott, o hon!
Rövid szerencse díszlett e' fokon.

A' régi nagyság' e' gyászos vidékin,
Hol a' magyar honában hontalan;
El-elmerült jobb százak' düledékin
Andalgni szép a' szív' fájdalomiban.
Kebledbe vágyom, elbusúlt alak!
Vég-fel hazám! téged sohajtalak.

S*

A' KENYERES VITÉZ.

Csongrád' és Szentes' tájékán most is eleven emlékezetben vagyon ezen, Hazánknek a' török járom alól megszabadulásakor esett, történet; melyet csak azért is méltónak tarték feljegyezni, minthogy Iróink többnyire csak a' nemesség' tetteivel festik regéiket, 's a' pórságról hallgatnak, mintha nemzetünk' dicső hőskorában nem részesült volna; ámbár ez is igaz vitézi lélekkel vívott a' harczmezőn, 's híven kiállta az idő'k' terheit.

A' még akkor kisdéd Szentes' temploma' ünnepén, nem tánczközben – mert nem vigadott akkor a' Hazája' szerencsétlen sorsán elbusúlt magyar – hanem az ahítatosak' csendes sorában, midőn mindenki honja' váltságáért buzgón az Istenhez folyamodott, ismérte meg Markos Peti Kabók Julist, egy Csongrádi özvegyasszony' hajadon leányát. A' Szűz jámbor, egészséges, dologra temett, tiszta, és szép volt; Petinek tetszett, 's feleségül kívánta magának. A' bevett szokás szerént a' vidékieket étellel itallal táplálni kellett; örült Peti, hogy Julist megvendégelhetvén, vele szólhatott; szüléjivel, házával, kis gazdagságával megismértetheté; 's valljon őt Julis szíveli e? észre vehette. Estve felé, a' vidékiek' elmentére jel adatott – harangozni a' török alatt nem volt szabad – megköszönte a' leány a' házi barátságot. „Nem sokára megint látlak Julis!” szól az elváló szűzhöz a' megszomorodott legény. „A' jövő Csongrádi bucsún?” kérdé a' leány. „Tán még hamarébb!” felel Peti, 's elváltak.

Peti' választását helyben hagyták szüléji, kik a' leányt szinte mingyárt megszerették, 's Peti néhány nap mulva általment Csongrádra, a' vőfény- 's násznagyokkal. Julis' hirtelen elférjesülését ha ohajtotta is, de nem reménylé: A' régi pór rendtartás szerént Peti megkérte Julist. „Ha

leányom akar, én nem vagyok ellene” válaszolt a szorgos házi anya. A’ meglepett Julis nem szólhatott, hanem csak pirulva nyújtá reszkető jobbát a’ legénynek. „Isten tartson, szaporítson benneteket!” kiáltá a’ násznép, ’s gyűrűt váltott a’ két boldog szerető.

A’ török iga alatt nyögött még akkor a’ vidék; a’ keresztyénnek fizetni kellett, ha gyermekét keresztelteté; fizetni, ha házasodott; fizetni, ha temetkezni akart; hogy magába szívhasa házaja’ levegőjét, harács nevű adót kelle letennie; a’ leomlott templomok’ építésére pénzzel engedelmet venni: ’s a’ mi rosszabb, az illetén adók nem voltak meghatározva, hanem egyedül a’ helybeli ozmán fő tisztt’ kényétől függ vala: mennyit és hányszor kellett a’ harácsot letenni?

Peti is nászaival az omladozott Csongrád-várban parancsoló Besli Agához ment, hogy ettől házassági engedelmet vásárlana. Ez új török Tiszt nem rég jött Csongrádba, ’s a’ lakosokat még nem ismerte; buja szemekkel nézett a’ piros egészséges szűzre, vad ingerre gyúladt, fertelmes szándékát, bár mi módon is végre hajtani eltökélvén. „Százhuszonnégy körmöczit, és egy három esztendő ép csődör csikót kell adnod, kaur! különben a’ leány nem lesz feleséged” mond a’ török.

„Tán csak tréfálsz, Uram? hol vennék én ennyi pénzt? – felel az elhalványodott Peti – húsz arany minden értéke szüléimnek; csődörünk nincsen, mert ha még annyi volt volna is, már a’ Spáhik alatt járna; de van egy jó kanczánk, legyen ez a’ tiéd.”

„Egy kispénzt sem engedek, ’s ha tovább alkudozol, még többet kérek.”

Légy irgalmas! – így kérték valamennyen az Agát; csak Julis hallgatott, ’s reszketve köténye’ fodrait gyűrögette.

Szót se többet! takarodjatok szemem elől! – kiált mérgesen az Aga, ’s kardjához kapkod. Sikoltva futott ki Julis a’ pogánytól, a’ násznép utána; Peti ökölbe szorított marokkal ’s fogcsikorgatva akará megtámadni a’ durvát, de kísérőji magokkal ragadták.

Szomorúan tért vissza a’ násznép Kabókné’ házához, ’s azon tanácskoztak, miképen lehetne legjobb szerrel a’ törökkel bálni? Végre abban egyeztek meg: hogy panaszra és pártfogásért esedezni menjenek Szegedre, az ott kormányzó Herder Béghez, kiről eddig semmi rosztat nem beszélt a’ környék, ’s kitől a’ Csongrádi Aga is függött. A’ jövő hetivásárra néhány társsal lön meghatározva Petinek Szegedre menése; ’s így egymást vigasztalva váltak el a’ Szentesiek a’ Csongrádiaktól. „Az Isten nem hágy el bennünket!” mond Peti, ’s átkarolva Julis’ karcsu derekát, rózsaaajkíra hím-erős csókot nyominta.

Mihelyt Besli Aga megtudá a’ Szentesiek’ elmentét, azonnal Kabókné’ látogatására siet, ki eleintén a’ török’ váratlan jöttén, ennek változott szándékát és engesztelődését reménylél, ’s azért gyors kézzel legszebb paplanját vendége’ leülésére a’ földre téríté; de rettentő borzanat futja végig mind az anyát mind a’ leányt, midőn az Aga szemtelen hízelkedéssel irtóztató szándékát elárulá. Erővel a’ szemtelen hatalmasnak ellenállani a’ környűlmények nem engedék; félvén a’ dolog’ rosszabb’ következésétől; tettetett szívességgel kellett a’ buját elaltatni, ’s akaratja’ teljesítését későbbre halasztván, szép szóval kecsgetetni. Az anya’ titkos intésére, fentartott szeméremmel nyájaskodott Julis a’ törökkel, ’s ártatlan enyelgéssel mulatá. A’ török teli szép reménnyel távozott el, többszöri látogatását ígervén. Kabókné annak többszöri jelenését veszedelmesnek tartván, azon töprenkedett, mint mentse ki leányát e’ rettentő örvényből; végre azon állapotodott meg, hogy sehol sem lehet biztosabb helyen, mint jegyese’ oldala mellett.

Peti alig beszélhette szüléjének el az Aga’ kegyetlen kérését, és Szegedre készülő szándékát, az üzenet is Csongrádból megérkezett, mely őt, jegyesének, a’ török’ buja körmei közzül, mentől előbbi kimentésére serkenté. Most nyíltak fel egyszerre Peti’ szemei, most tudta meg okát az Aga’ szertelen kívánságának. Felforrott benne a’ bosszú, süvegjét ragadá: „Julissal, szü-

léim, vagy többé soha nem láttok!” kiáltá, ’s magát kiszakasztván, az őt tartóztató szülőjé’ karjaiból, lélekszakadva siet a’ Böldi rév felé.

Alkonyatkor, Uram, megjelenek a’ várban! – így csilapítá le hízelkedve Julis, az ismét eljött török’ nyugtalan indulatját – itt ki vagyunk téve a’ világ’ rágalmazó nyelvének” ’s több efféle okot rebegvén; a’ megelégedett török szállására tért.⁸

„Fuss, leányom, fuss a’ Tiszaparthoz, tán Peti már ott várakozik reád!” mond a’ gondos anya, egy tarisznya eleséget nyujtván a’ készülő és remegő Szűz’ kezébe.

„Áldásodat, jó anyám, e’ veszedelmes útra!” mond a’ leány, ’s édes szülője’ keblére hajtá fejét, ki elkeseredett szívvel ’s forró csókjával, áldását a’ zokogó Szűznek homlokára nyomta. Julis a’ kertsövénnyen keresztül friss lábakkal a’ Tiszapartnak sietett.

Azonban este lön.⁹ Az Aga forrton forrt a’ heves kívánságtól; ki-kitekint ablakán, ’s nyugtalan lesz nem látván Julist közelgeni; elkéstén gyanúja még inkább nőtt; azért káromkodva rohan ki szállásából, ’s Kabóknéhoz fut. Ön mentsége végett a’ vigyázó özvegy sírva elébe szalad, ’s panaszkodik leánya’ elraboltatásán.

„Nemde Szentesre?” kérdé fogcsikorgatva az iszonyú pogány; a’ megrettent anya szólni nem tudván, letérdelt ’s az Aga’ hirtelen eltávozta után leányáért imádkozott.

„Lovat ide, kutya!” így agyargott keresztyén rabjára a’ dühös pogány, ’s felültében a’ kengyel-tartó szolgának sárga papuccsa’ hegyével egyik szemét kirúgja, és sebes vágatva száguld a’ Böldi rév felé.

Szörnyen fűjt a’ megeredt szél, a’ Tisza’ tolongó habjai ezer halált lökdöznek a’ part felé. Julis már ott állott; fél, reszket, sír: majd a’ háborgó folyamra néz, nem látja e’ kedvesét a’ habok közt? majd Csongrád felé fordul, nem hall e’ lódobogást? de sem onnan mentséget, sem innen veszedelmet nem láthata.

„Bátya! egy kosbárány a’ kendé!” mond alig lihegve a’ parthoz ért Peti, az ott ácsorgó révészhez.

„Ha ökröt adsz, se’ lököm illy szélvészben el csónakom’ a’ parttól!” felel a’ révész.

„Ide hát a’ lapátot, én magam evezek által!”

„Ha veszni akarsz! nesze – ’s oda nyújtja azt a’ csónakba ugrott legénynek; ’s ez elrúgja a’ lélekvesztőt a’ száraztól, ’s hatalmas karokkal a’ túl part felé hajtja. A’ ladikba ütközött hullámok hányják vetik azt, Petit áztatják: de ő nem ügyelve semmi veszélyre, mind tovább tovább evez.

Julis látja kedvesét hanyatni a’ habok közt, látja közeledni – de e’ perczben lódobogást is hall. „Te vagy Peti?” kiált a’ leány elfojtott szívvel kezeit feléje terjesztvén.

„Én, én.”

„Siess az Istenért! a’ török közelget.”

Kettőztetett erőt önte most Peti’ mármár gyengülő karjaiba hölgyének intése, keményen hasítja a’ habokat, ’s az elfaradtában összeroskadó legény „hála Isten!” fohászkodván, a’ kívánt parthoz ér. Julis egy szökéssel a’ csónakba terem, de a’ török is a’ parton. Julis’ segédjével a’ mélyre taszított hajó ismét a’ habok közzé vettetik, midőn az Aga: „Nem szaladsz el Kaur!” ordítással görbe kengyelvasát lova’ oldalába szúrván, habok közzé ugrat, ’s kivont karddal úsztat az evezők után.

„Ne a’ lapát, evezd te kedvesem, én megbirkozom a’ pogánnyal!” mond Peti feltűrve lobogó ingét, ’s izmos karjait öklözésre készíti; de mi a’ kar a’ vas’ élének? Már az Aga elérte a’ hajót,

⁸ tert.

⁹ Azonban Este lön

vagdal Peti felé, a' leány reszket, 's ájuláshoz közelít. – Nincs mentség! Már a' török a' csónak után nyúl. – Ekkor Peti kiragadja a' Julistól hozott nagy búzakenyeret a' tarisznyából, és szerencsés irányzattal úgy hozzá csapja a' pogány' fejéhez, hogy ez elszédül – lehanyatlak lováról, a' 'Tisza' hajjai öszvecsapnak felette, 's megfűlad.

Könnyes szemmel lihegett újra a' megmentett pár, a' szél lecsilapodott, 's békén partra szálltak, térdelve buzgón adtak hálát az égnek. Vigan fogadta őket a' partra gyűlt gulyások 's kondások csoportja, 's újongatva kísérték Szentest felé.

De a' veszedelem nem volt még egészen elmellőzve, mert az Aga' lova sebtest visszaúszván, búsan nyerítve tért a' várba vissza. Megrémültek a' törökök a' ló' nedveslétén, 's azonnal urokat keresni indultak; gyanújuk Petire nem esett volna, de némelly bőszedő zsidók e' történetről suttogni hallván, úgy mint újságot elhírelték. Erre több török lóra kapott 's Peti' elfogására bősűlt; de már Peti nem volt szülőji' házánál, hanem élelmet vevén magához, még az éjjel kedvesével elillantott. Szülőji azonban élteket, bár fajok' tette iránt eleget mentegették is magokat, csak nagy költségen válthatták meg a' zsákmány-szomjuhozó törököktől.

Peti a' Holdmező-Vásárhelyi rétbe vonta magát, hová őt a' Böldi révnél álló pásztorok követték, kik tanúji lévén bajnok tettének, őt bírójoknak választák, 's mocsár-ölelte szigeten nádból gunyhót raktak számára.

E' közben a' hazánkat¹⁰ szabadító győztes seregek mind inkább 's öszvébb nyomultak. Szeged és Temesvár lön hadi mozdulásaik' célja. A' török' szétszórt apróbb csoportjai a' közlekedés miatt majd ide majd amoda vonultak. Markos Peti merész pásztoraival a' 'Tisza' hinárjaiból gyakran ki-kirohant, és több ellenséges csoportokat váratlan támadásokkal gyöngített. Így hadi gyakorlásban tölté az időt, merész pásztortársait egyes aprón-csatázókká tette, 's töröktől nyert zsákmánnyal gazdagította. Csak Julis élt egyedül bánkodó szorongatásokban, ha kedvesét az ellenhad' vesztére cselben lenni tudta – örült ellenben ha visszatért, 's fegyverit elszedhetvén, bátran ölelheté. Az éjjeli tűz mellett beszéllék el a' bátrak a' nap' tetteit, 's új intézeteket szövének az ellenség' romlására.

„Holnap nagy időre, de ha Isten segít, utóljára hagylak magadra – szólítá egy estve Peti Kedvesét. – Szeged' megszabadulásával ment lesz az egész táj a' töröktől, 's vigan térünk vissza feleinkhez.” Úgy is lett. Tóth Mihály Kasztald hadivezér' seregének előcsapatjával Szegednél termett. Bodonyban és Marostóban a' vidék' pórsága Bárkányi és Zákány-Szegedi polgárok' vezérlése alatt öszvecsoportozott; ide jött Peti is pásztoraival. Az adott jelre a' halászok éjjel áthordák a' fegyvereseket, 's a' városban készenálló polgárokkal megtámadják a' török őrizetet, a' várt elfoglalják 's az ide segítségre közelgető muzulmán sereget szétverik. Markos mindenütt jelen volt, sebeket is kapott, de a' megszabadult városnak jutalom-ajánlását megköszönte, magában érezvén tulajdon érdemét, 's hazájáért ön részéről eleget tenni vélvén, Julis' karjaiba sietett: kivel, visszatérvén Szentestre, megesküdtött, 's több évekig édes boldogságban élt.

Kiss Károly.

¹⁰ E' közben A' hazánkat

VÁD ÉS TETT.

Míg más' érdemit a' közlélek alázni törekszik,
Fényre deríteni azt a' nemes elme buzog.
Míglen epés vádat nyomoz a' tehetetlen irígység,
Nyujtani szebb példát a' nemes elme buzog.

Zordy.

VALÓDI BARÁT.

Kevés szavú, helyén de jól beszélgető.
Nem kérkedő, nem is hiú alázatos.
Tüzet kap, és dörög, de megszelídül;
Nem kér bocsánatot, de tettel ad.
Komoly, de víg; szerény, de nem feszes,
Igaz, de nem bokros. Sokat tanúlt,
De nem kevély tagadni azt,
Mit nem tud. Nem dicsér vakon,
'S pirongatólag nem gyaláz:
Ölve feddi-meg hibám'
Ő maga 's magam között csupán.
Engem szeret, de más is.
'S akarva nem boszont.
Enged, ha forni lát.
Botlik, 's nagyobb lesz.
Nem feddhetetlen angyal ő
De – ember.

Guzmics Iszidór.

HUSZÁR-DAL.

Villámlanak, fényledeznek
Kardok ottan a' hegy ormán,
Halálképek lengedeznek
A' vérzászló patyolatján.
Patkók alatt a' föld robog,
A' vitéznek mejje dobog.

Csata-szél fú, csata-tűz kél,
Trombita szóll harsadozva,
Pajtás! a' Hős ilyenkor él,
Szíve nem ver borzadozva,
Kardot ragad, egyet suhint,
Ellenjére sebet vért hint.

Rajta hangzik, rajta tehát!
Sarkantyút a' paripának,
Szeld és űzzed támadóját
A' Királynak a' Hazának:
Egyenest a' bátrabbjára
Rá se nézz a' gyávájára.

Átok fogja azt közöttünk
A' ki futni vissza fordúl,
Nagy bajnok, ki még előttünk
Ellenség van, csapkod és dül,
Híres leszen a' ki megáll
Mint záporok közt a' kőszál.

A' Vezérnek, a' Vezérnek,
Ki ellenünk gyújtja őket,
Ha ez oda, kicsinyt érnek,
Szíjra fűzzük rabtesteket,
A' miénket védelmezzed,
Aczélfala legyen kezed.

Győzödelem vagy szép halál!
Itt maradás, vagy becsület!
A' ki rontó csatába száll
Vitézek! egyéb nem illet.
Csattog ég már a' háború,
'S fonódik már a' koszorú.

Menjen haza csüggedt fővel
Kiben nincsen szittyai vér,
A' ki nem mer nagy erővel
Egybe csapni 's még gyáván kér!
Félre félre bátortalan,
Minek közöttünk haszontalan?

Feressz feressz kardot Huszár
Rád dőlt vivók' seregébe'
Villogj mint a' hév napsugár
Főket lovad elejébe.
Csattogj vágj hogy bámuljanak
'S visszavágni rád tartsanak.

De megadván ha ki magát,
Ne bántsд tatár vadkezekkel,
Felejtsд csatád indulatját
'S éreztessed nagy lélekkel:
Hogy vívásra vitézzel szállt
'S meggyőzötte, nemest talált.

Döbrentei Gábor.

A' BÚVÁR.

Ballade Schiller után.

„Nézzetek le e' vad tengernek vizére,
Egy arany poharat vetek itt belé,
Melly vitéz 's udvarnok száll le fenekére?¹¹
Im' a' setét gyomor már el is nyelé,
Érdemdíj gyanánt, mint önjavát bírhatja,
Ki énnekem viszont azt előmutatja.”

Ezt mondja a' Király, 's a' billikom erre
A' magas szirtfokról, mely borzasztva dűl
És agyszédítve a' végtelen tengerre,
A' süvöltő hullám-sírfelé repűl.
„Nos kinek ver olly hős szív vitéz melyébe'
Ki leszáll e' dűhös tenger' mélységébe?”

Ezt a' Vitézek és Ifjanczok mindnyáján
Hallják körülötte, 's némán állanak,
Szörnyedve jár szemek Neptún' vészcsatáján,
'S a' kincs' birtoka után nem lángzanak.
„Szóljatok, harmadszor kérdem, ki merészel
Megvívni e' vadúl zajgó tenger-vésszel?” –

¹¹ fenekére,?

Most sem ömlik szózat senkinek szájából,
'S ím' egy nemes Ifjonz bátran törteti
Magát itt elő a' félénkek' sorából,
Övét és palástját büszkén elveti;
Minden férjfi 's asszony, hogy ezt észre vészi,
A' felséges Ifjút csudálkozva nézi.

'S hogy odalép a' kicsüggő szirtoromra,
'S a' fekete örvény-torokba tekint,
Az elnyelt vizeket a' Karibdisz' gyomra
Im zsbongva adja vissza most megint;
'S mint a' távolhangzó mennykövek' dörgése
Zajong a' mélységből azok' lövődése.

'S mint mikor a' vízzel tűz szokott vegyülni,
Úgy buzog, és sziszeg, forr, és sustorog
Vég nélkül kezd hullám a' hullámra gyülni,
A' gőzölgő habtajt égig kavarog,
'S a' dühös Örvényharcz nem tér lankadságra,
Mintha még egy tenger jönne a' világra.

De végre a' szilaj hatalom megszűnik,
'S a' fejér habok közzül egy fekete
És iszonyú nyilas tátongva feltűnik,
Gyomra mély, mint a' pokolnak feneke;
'S a' torló hullámok vad erővel térnek
Szörnyű üregébe az örvénytölcsérnek.

Most előbb, mint sem a' vadjáték megújúl,
Az Ifiú magát Istennek szenteli,
És minden ajakról egy sikoltás nyomúl,
Mert az Ifjút most most a' mélység elnyeli;
Torkolatját titok-terhesen bezárja,
'S oda van a' merész billikom' buvárja.

A' vad örvény felett most csendesség lebeg,
Csak a' mélységben zúg tompán 's mérgesen,
Minden száj kesergő szózattal így rebeg:
„Bajnok¹² lelkű Ifiú nyugodj csendesen!” –
És tompábban zúg, reng, és mindég tompábban,
'S hosszú szünetet tart rémítő voltában.

¹² Bajnok

És ha a' koronát magát vetnéd bele,
'S mondanád: a' ki felhossa e' kincsemet,
Mint törvényes Király holtig éljen vele,
Ér'tte illy koczkára nem vetném éltemet,
Mert a' mi e' zajgó mélységben rejtezik,
Azt élő valók fel – soha sem fedezik.

Sok nagy hajó, melyet az örvény megkapott,
Gyászosan süllyedett rettentő mélyibe,
Csak a' törött árbocz látta meg a' napot,
A' többi ott veszett a' nagy sír' keblibe'. –
És hangosan mint a' szelek' ordítása,
Jön mindég közelebb az örvény' zúgása.

'S mint mikor a' tűzzel víz szokott vegyülni,
Úgy buzog, és sziszeg, forr és sustorog,
Vég nélkül kezd hullám a' hullámra gyülni,
A' gőzölgő habtajt égis kavarog;
'S mint a' távolhangzó mennykövek' dörgése
Zajong a' mélységből a' hab' lövődése.

'S lásd a' zajgó árnak éjborúlt öléből
Hattyúfejéren egy Termet áll elő,
Egy kar 's egy fényes nyak – látszik testmivéből,
'S bátran partra tör a' deli habszelő;
És a' billikomot – életörömében –
Magasan forgatja az ő balkezében.

És hosszan, és mélyen – vészen lélekzetet,
Üdvezli a' napnak vidám' sugárait;
Egy sem titkolhatja az örömrézetet,
Hogy él, 's hogy megvívta a' vész' vad harczeit
'S életét a' Derék, habok' közepette
Koczkáztatván onnét bátran kimentette.

Ó jön, 's a' nép hangos tapsokkal fogadja;
A' Király' lábához borúl, 's feltekint –
Az arany poharat néki általadja;
Ekkor a' Király szép leányának int;
Ez abba a' legjobb nektárnedvet önti, –
Az Ifjú veszi 's a' Királyt így köszönti:

„Sokáig élj Király! örüljön kebele,
Kinek e' nap alatt szabad lélekzeni,
De ott az a' mélység irtózat' lakhelye,

'S az ember ne merjen Istent kísértetni,
'S olly dolgot meglátni soha se szeressen,
Mellyre ő vastag éj-lepelt von kegyessen¹³."

Az örvény engemet villámmód' le kapott,
Egy szirtből ekkor egy forrás' vad ömlete
Dühhel rohant felém,'s egyszerre rám csapott
Hét szagató árnyak szilaj lövellete,
És mint a' szélcsigát szédítve forgatott,
Kis halandó erőm ellent nem állhatott.

'S midőn illy rettentő süszektől kinzattam,
Az Isten, a' kihez fohászom' szöktetém,
Egy sziklát mutatott, ezt fokán ragadtam,
'S magam' a' haláltól meg imígy menthetém;
Itt függött a' pohár is kláriszcspikéken,
Másként ott heverne a' pokolfenéken.

Mert énalattam még bíbor szürkületben
Egy ezer ölnyi nagy mélység is tátogott,
'S bár az emberek nem sejtik az életben,
De szemem' irtózva látta, mint mozog ott,
Mint hemzseg, és zsibong rémítő formában
A' sok sárkány, és gyík a' mélység' torkában.

Feketén pezsgett itt, mint az Orkus' nyája –
Undok tekercekre gyűrt karikáival
Egymással vegyülve a' tövéses Rája,
Az ocsmány természetű pöröly – és tőkehal,
Dühösen vicsorgott reám vérszomjába'
A' szörnyű nagyságú emberevő czápa. –

Itt függtem,'s borzadva láttam, hogy hol élek –
Olly távol az ember' köz segedelmitűl;
Annyi lárvák között csak egy érző lélek,
'S illy zordon magányban csak magam egyedül,
A' hová le nem hat semmi ember-szózat,
Csak rémállat lappang, pusztaság' s irtózat!

'S midőn így vivódom, felém gömbölygeti
Egy tenger-szörnyeteg száz ízes rostjait,
Hozzám akar kapni,'s kezem kiszökteti

¹³ kegyessen"

Reszketve a' Klárizs' átkapcsolt ágait;
Itt az örvény' dühe tüstént megragadott,
De felfelé vitt, mint – szerencse-magzatot.”

A' Király bámul itt, 's villogó szemekkel
Felszólal: „igen is, tiéd most a' pohár,
'S még ez a' nagy becsű, legdrágább kövekkel
Kirakott gyűrű is jutalmúl reád vár,
Ha még egyszer leszállsz, 's tőled hírt veszek én,
A' mit látsz a' tenger' legalsó fenekén.” –

Ezt hallja a' szelídszívű királyi lány,
'S mosolygó arczával ekképen esedez:
„Atyám! több ilyen vad játékot ne kívánj,
Az Ifjú annyit tett, a' mennyit egy se tesz;
'S ha el nem fojthatod szívednek kényeit,
Mutassa Vitéz a' Vitézség' jeleit.”

Erre a' Király megkapja a' poharat,
'S a' forgó örvénybe bélöki hírtelen
'S ha nekem felhozod ismét a' poharat,
Legelső Nemessé nevezlek e' helyen;
'S még ma öleld által, mint hitese-társodat,
Ki itt esdve szánja a kockáztatásodat.” –

Itt a' bajnokifjú mennyei lángra gyúl,
Szeme egy Cherubként villámlik és tüzel,
Látja, a' szép hölgynek hóarcza mint pirúl,
'S látja, a' halálszín viszont mint futja el;
'S hogy övé legyen a' hős tett' magas bére,
Mint a' nyíl, repül a' – tenger' fenekére.

Hallatszik, hogy ujúl a' habok' torlása,
Jövetét mennydörgő hangzatok hirdetik,
Szeretve függ rajt' a' szemek' pillantása,
Az örvényes vizek mind egymást követik;
A' sok hullám magát fel 's alá csapdozza,
De az ifjút többé fel egyik sem hozza.

Szenvey.

ÉJJELI-ÁLMADOZÁSOM.

Titkoson elrejttem szívemnek szent langját

Mihelyt a' nap virrad éles sugárával,

Mennyi-érzésim' Éolhárfa-hangját

Nem tarkázom öszve világ' lármájával.

Elrejttem belsőmnek nyitatlan mélyébe,

Honnan a' gunyoló fülekhez nem hallik,

'S midőn a' zugó nap beborul estébe,

Akkor bús keblemnek hajnala pitymallik.

'S mikor már az álom szivárvány-szárnyain

Tünemény-képekkel ámitja a' népet,

'S tul viszi még azt is emésztő gondjain

Kinek a' bal sors mind méz nélkül nyujt lépet,

Mikor nyugszik minden; ekkor szabadabban

Emelkedik szorult meljem' sohajtása,

'S a' nyugtató csendbe bátrabban fellobban

Felhevült érzésim' tüzes villámlása.

Álmodozom ekkor én is nyílt-szemekkel – –

'S titkos vágyásimnak szabad reptet hagyok,

Hogy tiltott mennyemhez ragadjon engem fel,

'S így egy pillantatig én is boldog vagyok!!

'S édes álmaimból midőn felébredek,

'S magam' csak a' vágyás' pusztáján találom,

Azon gondolattal ismét csendesedek:

Hogy egész éltünk is csupa rövid álom.

Anyánk' szíve alatt ébredő létünket

Legelső ártatlan álmunkkal kezdjük el.

Játék' álma kerget gyermek-korba münket

Mig az ifiú sziv szebb álmára kél fel.

Oh édeni-álom melly ekkor varázsol!

Barátság! szerelem! – ki rajzolhatná ezt?

Midőn Szeráfnylve hívő szivünkhez szól,

Mig a' tapasztalás álmunkból felébreszt.

Jaj nekünk hogy ezen Isteni-álmunk is

Szerfelett sebesen előlünk elrepül,

'S az a' mi még marad olly csonkult 's ollyan kis –

Hogy csalatott szivünk' szent tüze is kihűl.

Csendesebb álmokra lépünk ekkor által

Melly csak nyugodalmas házi-éltet remél,

De ez is nem soká mint a' többi megcsal;

Ritkulnak kedvesink – gyengülünk – itt a' tél.

Éltünknek utolsó álmához érünk már!
'S ez könnyező szemünk' felfelé emeli.
A' halandó már csak félig földi-polgár,
Mert szentebb álmait csillagok közt leli.
'S így egész éltünkben végig álmadozva
Küszködünk keb'lünknek sokféle vágyával,
Mig végre imádott Atyánk szánakozva
Örökre megnyugtat a' sir' hűs-álmával.

Idősb Gr. Teleky Ferencz.

NAGYSÁG.

Nagy léssz úgy: ha tudod magad' ott megalázni gyakorta,
Hol mindég nagyjá lenni kíván sok ezer.

Hrabovszky Dávid.

A' KÉT FÉRJ' HITVESE.

Gyakorta olly szörnyű örvényt
Rejt az ember keblében,
A' melly Isten- 's embertörvényt
Elsüllyeszt vad mélyében;
Jaj! a' kin illy erőt vesznek
Az indulat' habjai,
Ő, – 's több vétlen lelkek lesznek
Akkor martalékai!

Kemény téli idő volt. Házának magányos falai közzé vonúlt az ember; innen nézett ki a' szomorú természetbe, mellynek mezején minden öröm eltemetve feküdt. Dühösen süvöltött az éjszaki szél, 's csak ez adott élethangot a' nagy sír' csendjében. –

Némán ült a' szobában Ágnes, Bánkó várának asszonya, szánást gerjesztve lebegett arczáján a' halavány szenvedés; egész valója hasonló volt ama' rózsához, mellyet egy tavaszi fagy lekonyít, 's idő előtt kifoszt virágzó pompájából. Karján tartotta csecsemőjét, oldala mellett Lajos állott, egy hat esztendő gyermek, anyjának egygyetlen öröme még a' pusztában. Könyezve voná épen ezt szívéhez, midőn Loránd véletlen belépett.

Ijedve szökött a' gyermekről itt vissza az anyai kéz „Nem de, hogy édes a' visszaemlékezés?” – felszólal gúnyhangon a' durva férj, és szeme mérgesen Ágnesre villan – „mint képzeled az átkozott magát amaz időbe vissza, mellyben első Urának csókjai fűszerezték éjszakáit, 's illy elmés majmot kapott az ereik' játékiból.”

Á g n e s . Hová ragad ismét a' szilaj indulat, te tigris! – Oh mikor ürítem én ki a' szenvedés' poharát!

L o r á n d . Helyes emlékeztetés! Az ember az indulatnak örök bolondja, mint a' fák' üstö-ke a' zúgó szeleknek; az indulat csalta meg szívemet első látásodban, – az indulat tett a' pokol' örök adósává, hogy bírhasalak. –

Á g n e s . Szűnj meg az egekre! Rettentő szavak ezek, melyek túl hatnak értelmem' hatá-rin. – Óh ember! miért háborgattál engem' özvegyi székemben? hányszor vívtam akkor indulatos kérelemmel, 's kerültem ki az öszve hozó alkalmat? – De előled menedékhelyet nem találtam. Kezemet adtam néked, te vad! mert az a' reménység éltetett, hogy a' ki elhunyt fér-jemnek barátja volt, az engem is becsülni fog. Rettentően mutatja a' jelenidő megcsalásátomat.

L o r á n d . Nagy mester az az idő! mint jövőendő, mennyet ígér, megcsal mint jelenvaló, – 's pokollal ijeszt, ha multtá lesz. Óh ha te azt a' bogot fel tudnád oldozni!

Á g n e s . Loránd! Engedj már egyszer szavaimnak utat szivedhez. Mi boldogok soha sem leszünk; irtsd ki ezt a' kebledben megfeneklett vadságot, így legalább tűrhetővé teszed az életet. Nézd, térdeimen kérlek, lágyítsanak meg annyi esenkedéseim; ha nődet nem szánod, kíméld meg bennem Dráknak özvegyét, ki téged soha sem bántott.

L o r á n d . Óh asszony, ha most is az volnál! – nem özvegye, hanem felesége; – vagy ha azzá tehetnélek, – 's én viszont az lehetnék, a' mi voltam: – mázsás terhek hullnának akkor szívemről le, 's én boldog volnék, mint egy paradicsom' polgárja. – Most, midőn az enyím vagy, nincs egyéb mód, hanem hogy sírig átkozzalak, és (magában) kétségbe essem!

Ágnes mély fájdalommal kelt fel azon helyről, hová hasztalan borúlt. Sírva fogta meg fiának kezét „Jer Lajos, – úgymond – kerüljük az ő tekintetét; az ég neked irgalmatlan gyám-atyát adott, 's nekem egy ragadozó vadat férj helyett; az én szenvedésimnek csak a' halál' orvo-sa!” 's ég felé emelt szemekkel hagyta a' szobát el.

Loránd merően nézett a' kimenő után. „Hogy általam boldogtalan vagy, (így szólott magá-ban hosszú küszködés után) azt én tudom; – a' szánakodás, és gyűlölség váltig vív lelkemmel. A' mit az első jóvá akar tenni, azt a' másik, mint hatalmasb, ismétlen öszverontja. Majd szánlak, hogy szerencsétlen vagy, majd viszont akarom, hogy örökre az légy. Az első soha ki nem je-lentem, de akarom, hogy érezd az utólsót. – Gyorsan villan szívemen keresztül néha egy jóltévő erő, – mennyei szikrának gondolnám örömet; ez reményt akar gyűjtani bennem az Isteni kegyelemre; de irtóztatóan süvölt ismét a' pokol, hogy annak már vége van! – Ágnes! Ágnes! mikor te még a' szüzesség' fátyolát hordoztad fejedén, 's én Ólmoson, e' magyar barát-ság' fészkeben mint ifjú, először láttalak: mindenható erővel repült akkor feléd az én szívem, minden vércsep erebben bírni buzgott téged. – Óh ha az ég ezt a' forrón kívánt szerencsét akkor megadta volna; ártatlanul, és könnyen, mint a' lepke, repülnék az életen keresztül. – Most bírlak; de egy hegy nehézkedett melyemre, melyet száz Róma le nem lapíthat.”

Itt belépett Pongrácz, az ő lovásza. „Uram! – úgy mond – a' lovak nyergelve vannak, de ma veszedelmes lesz utra indulni.”

L o r á n d . És miért? a' világ' tengelye fordul e ki sarkából?

P o n g r á c z . Sűrű gomolyokban esik a' hó, minden csapás el van temetve, 's az ember nem lát sem előre, sem hátra.

L o r á n d . Semmiség!, illy időt ohajt az én természetem. Láttad e asszonyodat? mit csinál?

P o n g r á c z . Imént hallám a' komornától, hogy arczáján egy köny éri a' másikat.

L o r á n d . Boldog a' ki sírhat. Könnyek által enyhül a' fájdalom, a' szív megcsendesül, 's új életsugár folyja körül, mint a' föld' színét nagy zápor után a' verőfény. – Óh ha én sírni tudnék!

P o n g r á c z . De Uram, engedj meg egy kérdést; hová fogunk menni?

L o r á n d . Urad, a' hová akar, – te, hová Urad parancsolja: Az út nyitva áll a' poklokig; – 's tornyosodjanak olly magas hegyekké a' havak bár, mint Krivánnak üstöke, a' vándornak azt nem rekesztik el.

Loránd itt kisietett az ajtón, Pongrácz pedig főcsóválva némán követte.

Könnyebbülést érzett Ágnes, ha néha férjét eltávozni látta, mert akkor a' házban csendesség uralkodott. Sokszor így magára hagyatva, gyászosan kavarogtak lelke előtt a' múltaknak képei; setéten lebegé körül Drákynak árnyéka – azon vitézi állásban, melyben tőle bucsút vett; tompán viszhangoztak fülébe az ő utolsó szavai: „Isten veled, életem' szerelme! hazám' szent java mostan tőled elszakaszt, de egy mennyei Való súgja nékem, hogy mi viszont meglátjuk egymást; maradj tehát hívem!” – Mindég egy titkos borzadás szállotta meg Ágnest, ha e' szavakra emlékezett; mintha az örök álomban szendergőktől is kellene tartani.

Ágnes ezen időpontig a' sorsnak sok visszas fordulásait tapasztalá. Ő Rohonczon született a' Gamrayak' nemzetségéből; már élte nek ötödik évében árva lön, 's anyabátyjának gondviselése alá jutott. – Tizenhat esztendő korában bálványa lett a' vidéknek; szép volt, virágzó és tellyes, mint a' rózsá' kelyhe, – nyájas és szemérmes, mint a' hajnalbibor. Mind azon gazdag és nemes ifjak közzül, kik szíve, és keze után lángoltak, kettő különbözteté magát meg: Dráky, és Loránd. Egyenlők ugyan testi kellemeke; különbözök belső tulajdonokra nézve; amaz vidám, szelíd, és nyíltszívű; emez komor, magába zárt, és indulatos. Drákyval kötö öszve Amor, és Hymen a' virágzó hajadont. Hangos örömjajjal hozta ez menyasszonyát Bánkőre, melynek ő Örököse, és Ura volt.

Loránd enyészve látván reményét, feleségül vevé Balázs Ilonkát, egy szelíd erkölcsű, nemes leányzót. Ezzel türethetős békében élt atyai várában Lögényen; 's úgy látszott: hogy ő mint Drákynak előbbi tüzes vetélkedő-társa most annak elválhatatlan barátja lett, mert Bánkövét számtalan ízben látogatta.

Bánkő három évig a' boldogság' lakhelye volt; a' szeretet, és hűség példás öszvehangzásban fogtak itt kezét. Ekkor kiüttött a' Török-háború; enyészettel fenyegette Ozmán' vad csordája a' keresztyén magyar kormányt; sietve gyűlének zászló alá a' hazának nemes fiai, Dráky is bucsút vett kedves háznépétől, 's hőstüzzel repült Loránddal a' hadnak veszélyi közzé.

Győzedelmesen tértek vissza egy év mulva a' magyar seregek, és azokkal Loránd. Csüggedt fővel jött ez Bánkőnek Asszonyához, hirül adni Drákynak – elestét. Mint a' lekonyúlt lilium állott Ágnes vesztesége' fájdalomában. Erősen feltéve magában a' kesergő özvegy, hogy hátralévő napjait a' világtól elvonulva tölti; csak az Ólmosi ház maradt vigasztaló barátja, és Loránd, ki erővel is fenntartotta a' barátság' jusait.

Loránd az ő hitvesét Ilonkát a' táborból lett haza jötte után, öt holnap mulva hirtelen elvesztette. Ezután Ágnest még gyakrabban kezdé látogatni, 's a' miért eddig csak törött hangokban esdeklett, azt most indulatosan kívánta, – az ő kezét, és viszonszerelmét. Ágnes másfél évig állhatatosan küzdött hűségének altatója ellen; de az idő győzedelmes lett az asszonyi erőn. A' két özvegy között a' választó fal leomlott, és Loránd Ágnesnek férje lön; 's mivel Lögényen lakni már régóta borzadt, – anyjától, 's testvérítől elvált, és új hitvesének birtokába Bánkőre költözött.

Ezen házasság életet kerülte az egyesség, és szerencse. Loránd alig élt Ágnessel egy rövid holnapig, 's már benne egy megfoghatatlan vad természet fejtődött ki. Gyűlölni kezdé nőjét, örök nyughatatlanság háborgott lelkében, szüntelen csak a' kietlent vadászta, 's komorsága a' kétségbeségis nőtt. Bánkő imígy a' barátság' sírja lett, minden ember irtózott annak új urától;

és Ágnes, ki most már egy évig élt vele, a' nélkül, hogy szavait érzések fogták volna fel, vérző szívvel ismérte meg, hogy ő sírjáig a' legszerencsétlenebb asszony.

Már a' nap régen elalkonyodott, midőn Loránd a' nagy téli zivatar között behajtott Pongrácczal a' Lögényi várba, hová őtet Öccsének levele már két nap előtt sietve meghívá. Zsibbadt érzékekkel szállott le lováról, 's tántorgott hóba söppedezve beteg anyjának szobája felé. Néma főhajtással nyitotta fel ajtaját egy házi cseléd; – 's mit látott? – anyját halotti lepedőben, testvérjeit a' gyásznoszolyára homorodva, 's egy csendes kerületben a' ház' több jámbor jobbágysáit. Szörnyen megrázta ez a' jelenés Lorándot, – életjel nélkül rogyott össze – talán a' lélekisméret' súlyától!

Midőn magához tért, ágyon fekvé lelé magát egy külön szobában, mellette gyászlepelben siránczó huga ült. „Hol vagyok?” ez volt a' várban első szava. – „Itt a' te szerető hugodnak társaságában” felele a' szomorú Berta. – „Menj, menj angyal, hozz egy pohár-bort, hogy éledjek dermedésemből.” – Berta ment, hozott, a' mit kívánt, 's bátyját megölelvén, eltávozott, mert testvérje hívatta.

Halavány fényt vetett a' gyertyavilág a' szobafalakra. Vadúl jártatá szemeit Loránd a' szerte fekvő házi eszközökön „Szent Isten!” kiáltott fel egyszerre – „nem ez volt e Ilonka' szobája?” Fekvéséből talpra döbrent – „és ez nem az az ágy e, melyen a' halál' vonoglásait szenvedte? – Úgy van! rettentő igent mond az emlékezet. Jer te szőlőtőnek jóltévő leve, oltsd el bennem egy pillantatig csak ezt az emésztő tüzet.” – A' poharat megragadta, és ivott; de hirtelen rántotta azt vissza szájától, 's szemeit borzadva mereszté reá „Huh! ez Ilonka' pohara, a' rajta lévő arany rózsákról ismérem. – Rettenetes! ha most megnyilna a' koporsó, 's ő itt előttem megjelenne – méhének még éretlen gyümölcsével, 's azt mennydörögné fülemb: Méregkeverő! most meg vagyok boszúlva, te halált ittál poharamból!” – Írtóztató volna ezen boszúállás, – és még is csak bocsánat illy bűnhődés; mert én csak egyszer halhatok, – pedig illy gyilkosnak, mint én, három élet sem elég, hogy a' vért vérrel fizesse.” –

„Örökké zúzatni a' kárhozat' markában, – a' lélekisméret' horgán örökké rángódni, – éjjel nappal vigyázni, hogy senki bé ne törjön a' fedett titokba, – az egész teremtsében hasztalan keresni altató-szert, – 's végre a' kétségbesés' martaléka lenni: ez a' gyilkosok' sorsa. – Oh az emberben nagy a' kártékony tehetség, ha az iszonyú indulat Ura lesz a' fenyítő léleknek!”

„Ágnes! te vagy mind ezen szörnyeknek indító-oka. Életem ártatlan volt, míg téged' nem láttalak! – Én férj levék, de vérem' tajtékzó hulláma akkor sem csendesült, 's az incselkedő sátán mindég azt súgta: „győzd meg az akadályokat, 's ő a' tiéd lesz.” – A' kárhozat' mélysége felett vertem hidat tehozzád. – Oh a' részeg indulatnak csak egy pillantat kénye volt; rettenetesen józanodám fel a' te öledben. – És te neheztelsz, hogy gyűlöllek; oh a' mit a' pokoltól vásárlunk, abban nincs állandó kedvesség! Te azt hiszed, hogy legszerencsétlenebb vagy; – hát mivé léssz, ha öldöklő titkomat szívedbe öntöm?” –

Vadúl kinzá Lorándot a' vádoló lélekisméret azon három napok alatt, melyeket Lögényen töltött. Az embereket kerülve – többnyire a' magányos szobafalak közt bolyongott, 's ön testvérít is maga körül csak erővel tűrhette.

Nagy gyászpompával vitetett a' tisztos Halott a' nemzetségi kriptába; szédelegve ballagott Loránd a' kíséző sokaság között, nem mervén megtörni a' végső gyermeki tisztelet' szentségét; hajtorzongva állott meg a' krypta-üregnél, ne hogy egy lelki kéz visszatartóztassa őtet e' halottak' honjában.

A' temetés után egy feketén pecsételt levelet kapott Öccsétől. Loránd feltöré, 's imezt olvasá: „Fiam! testem' ereje annyira megfogyott, hogy már nehezen fogsz életben találni. Tiszteled az Istent, kitől elhajoltál, szeresd testvéridet, és élj egyességben hitvestársoddal, Ágnessel, kinek szép erkölcsét ismerem; ő megvettetést tőled nem érdemel. Vedd szivedre ezen végső anyai intésemet – az áldást, és átkot foglal magában; mind a' kettőnek nagy ereje van az Isten előtt!” – Loránd a' levelet eltette. „Jó anya! – úgymond – halmozd vétkeim' súlyát az utólsóval, az első nem használ”,¹⁴ 's Pongrácznak nyergelni parancsolt.

A' ház' baráti mind leülének a' halotti torhoz, – csak Loránd nem. Komoran vett bucsút a' jelenlévőktől, 's szolgájával a' nagy hidegben Bánkőre visszazáguldott. Mindnyájan álmélkodtak lelkének állapotján, de annak kútfejéhez senki sem jöhetett. – Ö Lögényvárat utószor látta. –

Egy mértföldnyire Bánkőhez állott egy kellemes dombon az Ólmosi vár; a' gazdag róna vidék annak aljában úgy feküdt tavasszal a' szem előtt, mint egy kis Kánaánföld. Ólmosnak Ura Kadik Bernárd, egy vendégszerető derék magyar volt, de nem csatasíkra való, mert jobb kezének két újat még gyermekkorában elvesztette. A' vidék' becsületes Nemesei vigan ülték sokszor itt a' barátság' ünnepét. Dráky, és Kadik között oldhatatlan szoros egyesség, és szeretet uralkodott; számtalan napokat töltött a' két hív barát egymásnak várában. Mélyen fájlalta Kadik, midőn a' hír füléhez hozta Dráknak a' vérmezőn történt halálát; gyakran ment vigasztalására szomorú özvegyének, 's csak akkor, midőn Ágnes Lorándnak férje lön, vesztette el Bánkő ezen igaz barátját, mert szive nem egyezhetett annak barátságkerülő hideg természetével. Nemes részvéttel szánta Ágnest, ha néha hírt vett szerencsétlen sorsáról.

Épen ebédjét végzé Kadik háznépével, 's asztalnál ülve többféle nyájas beszédeket tartott, midőn hozzája egy idegen férjfiú véletlen belépett. Egy hosszú görög köntös volt öltöztetve, fején csalma, 's kezében egy vándorbot; nézése komoly 's arczáján az őszinteség' vonásai látszottak. „Üdvözöllek szelíd hajléka a' barátság'nak!” imígy tevé köszöntését az Idegen. Sokáig merően nézte őtet az együtt-ülő háznép. „Örök Isten, mit látok!” – felkiált egyszerre az álmélkodó Kadik – „az én barátom Dráky!” 's a' háznép feldöbbenet ülőhelyéből.

D r á k y. Ti, a' mint látom, álmélkodtok, 's a' viszontlátás inkább rémít, mint örvendeztet benneteket. A' jó barátot hosszú távollét után nem így szokták fogadni.

K a d i k. (karjai közzé sietve) Barátja lelkemnek! a' halottak' országából jösz e mi hozzánk?

D r á k y. Ha Bagdádót Ásiában annak nevezed, akkor onnét.

K a d i k. Megfoghatatlan! Pedig a' hír' szava mindenütt az volt, hogy hazáért Törökfegyver által estél el.

D r á k y. Oh Bernárd, ha úgy volna! most édesen nyugodnám a' természet' anya méhében. Hogy fegyver által estem el, itt a' hír nem hazudott; de a' csapást nem Török tevé rajtam, hanem egy áruló barát, – egy pogánynál alábbvaló magyar.

K a d i k. Rettentőt mondasz! És ki az az istentelen?

D r á k y. Őtet a' földön, és pokolban – Lorándnak hívják.

K a d i k. Loránd? – Mindenható Isten! most minden világos.

D r á k y. (leül) Ez a' vágás itt hátul fejemen, melly az ítélet' napján is látható lesz, – az ő munkája. Egy csekély szóbeli öszveütközés, melly közöttünk a' táborban esett, az istentelent orgyilkosságra tüzelte.

¹⁴ használ,"

K a d i k. (félre) Vagy az az ördögi vágy, hogy feleségedet bírhasa. (Drákyhoz) És mint szabadulhatál meg a' haláltól?

D r á k y. Csudálatos az. Egy nemesszívű Görögnek köszönöm életemet, kinél nagyobb barátját az emberiségnek nem ismerem. Közel három évet tölték ezen kereskedővel – a' szükségűtől kénytetve – Ásiában, – megismérkedtem az ottani nemzetek' szokásával, 's a' hajdankornak sok tiszteletre vonzó emlékeivel. Hogy Európába visszajöhöttem ismét, azzal is ezen görög jóltévőmnek tartozom. Én őtet e' nap alatt nem látom többé, de szivemben él az ő örök emléke. – Ennyit mondanom légyen elég; ád az Isten Bánkövön olly időt, mellyben távollétem' történetét jobban megértheted.

K a d i k. És miért nem most? (magában) Oh mint fogom majd elkerülni, hogy szavaim által tört ne verjek szívébe!

D r á k y. Bernárd! két nagy hatalmas indulattal jövök én hazámba; az egyik kedves háznépem' karjai közzé hajt, a' másik megboszulni gyilkosomat. – Elégítsd ki most szivemnek éhkvánatját: él e Ágnes az én hitvesem?

K a d i k. (hosszú szünet után zavarodva) Igen is, Ágnes él.¹⁵

D r á k y. És Lajos, az én gyermekem?

K a d i k. A' te Lajosod él!

D r á k y. (felkelve) Mi ez? Te kedves hírt mondasz, és még is a' szó ajakidról olly hosszan, és tompán hangzik, mmint egy mennykőmoraj a' távolban. –

K a d i k. (barátját feszült melyére vonva) Oh Dráky! miért kell nekünk egymást így viszont látni?

D r á k y. Szent Isten! beteg e az én feleségem, vagy gyermekem?

K a d i k. Nem!

D r á k y. Nincsenek talán Bánkövön?

K a d i k. Bánkövön vannak!

D r á k y. Javaim pusztultak e el?

K a d i k. Javaid nem pusztultak el!

D r á k y. Megfejtethetlen! Minden kérdésre kívánt válasz, és még is minden szavad úgy cseng fülembé, mint egy lélekharang. Jele, hogy hazudsz.

K a d i k. Az Isten bizonyágom, hogy nem hazudok; de ámbár ez mind igaz, még is –

D r á k y. Oh az az á m b á r, és még is két rettentő engesztelhetetlen ellenség, – be fürja magát az életnek mindegyik sorsába; és csak azért vannak a' Fúriák által teremtvé, hogy akadályt vessen örökké az egyik a' másiknak. Mit akar tehát sorsomban ez a' m é g i s ? –

K a d i k. Barátom! csak ma kímélj meg. Vannak néha olly pillantatok, mellyben a' meglepetett ember felakad, 's erőtlen, hogy magát kifejtse. – Ül le, és pihend ki magad'; holnap talán el leszek készülve, néked egy titkot kijelenteni, melly –

D r á k y. Hah! te mesterül tudod a' lelket csigázn. –

Mint a' villám lövellett itt fejébe az a' gondolat, hogy Ágnes talán megszegte hívségét. Vadul szakasztá ki magát Kadik' ölelő karjaiból. „Isten hozzátok!” ezt kiáltá; az ajtón ki rohant, 's a' ropogó hó' fagyán gyorsan törtetett Bánkő felé. Mint egy kőszobor – a' földön le mélyezve – állott Kadik' hűledő háznépe között. „Dráky! Dráky” ez volt minden, a' mit mondhatott; de a' hangot csak a' ház' siket falai fogták fel.

¹⁵ él[.]

Loránd nagy tépelődések között verődött Lögényből Bánkőre vissza, hol minden csendes volt, mint a' sír, és pusztá mint egy ház, melyen a' halál futott keresztül. – Szobájába vonúlva – ezer setét gondolatok keltek zavaros agyában. Lelke véres szemekkel kémlelte a' határt, meddig a' véteknek terjedni szabad, hogy még remény maradjon a' bocsánathoz. Majd ismét anyjának levelét futotta végig; 's úgy látszott, hogy ez lelkében a' kétség' tüzes sugárait megtörte. „Azt mondják – így tünődött magában – hogy a' szülék' átka mázsákat nyom az Isten' mérő-fontjában; hogy a' melly serpenyőre ez nehézkedik, az felhúzza a' másikat; miért ne hinnők ezt a' szülői áldásról is?” – Loránd erős eltökélést vön, hogy Ágnessel magát ki engeszteli.

Loránd másnap hitvese' szobájába ment. – Épen esti imádságra szólít a' harang. Ágnes, Lajos fiával egy feszület előtt térdelt, 's imádkozott; pólyás gyermeke az ágyon feküdt. – Lorándot e' jelenés legelőször illette meg bűnterhelt napjaiban; – halkkal az ablakhoz ment, 's kinézett a' szomorú vidékre, melyet a' hold' halavány világa folyt körül. Gyászosan lebegtek gondolati a' múlt időben. Midőn feleszmélt, Ágnes egy nyugvón ült, az asztalon gyertya égett.

L o r á n d . (távol állva, fél-komoly hangon) Ágnes!

Á g n e s . (szünet után) Mit kívánsz?

L o r á n d . Lögényen valék; az én anyám megholt.

Á g n e s . Legelső hír, mellynek hallására méltatsz, – 's az is szomorú.

L o r á n d . Tegnap temettük el.

Á g n e s . Most tehát boldog, ha szenvedett. Én irígylem sorsát.

L o r á n d . (szünet után) Ágnes! én sokáig gyűlöltelek.

Á g n e s . Nem volt időm elfelejteni.

L o r á n d . Boldogtalan ellenkezés volt közöttünk.

Á g n e s . Úgy van! De mit jelentsen ez az emlékeztetés? ezt választottad ma hóhéreszköznek?

L o r á n d . (lágyult hangon) Én akarnám, hogy felejsük el.

Á g n e s . Ember, mi ez? azért jöttél e most, hogy gúnyjátékot űzz velem?

L o r á n d . (Ágneshez közelítve) Kérni jöttem, hogy bocsáss meg.

Á g n e s . (székéről felkelve) Szűnj meg üldözni tigris! (csecsemőjét ölébe kapva, Lajoshoz)

Jer gyermekem, távozzunk! –

L o r á n d . Az Isten tanúm, hogy szívemből szólok.

Á g n e s . (menése közben) Istent te nem hiszel, – szíved pedig hideg, mint a' Sajó' jége.

L o r á n d . Hinni kezdem, mert érzem az ő malasztját.

Á g n e s . (álmélkodva áll).

L o r á n d . „Élj egyességben a' te hitvestársaddal” ez volt anyámnak végső intése; én szavát akarom fogadni a' dicső halottnak.

Á g n e s . (illetődve) Ha úgy volna.

L o r á n d . Jövendő életem' módja megtanít.

Á g n e s . Örülni akarok, és nem tudok; mert félek, hogy ez a' béke nem egyéb, mint egy csalfa örvénycsend a' tengeren, melly azért áll be csak, hogy szünet alatt a' düh annál vadabb erőre kapjon. A' hol két ellenkező dolgok rendkívül váltják fel egymást, ott az állandóság' talpköve – szétfolyó homok.

L o r á n d . (fél-indulatosan) Ágnes, bocsáss meg! könnyű ez néked, mert te szabad vagy, és ártatlan, mint Lót' leánya Gomorrának kénköves tüzeiben.

Á g n e s . Isten! te látod szívem' tisztaságát; én nem csak egy férjnek, hanem egy orgyilkosnak is kész volnék megbocsátni.

L o r á n d . (megrázkodva – magában) Huh! ez a' szó ismét visszalök ördögi sorsomba.

Á g n e s . (Lorándnak kezét nyújtva) Én megbocsájtok.

L o r á n d . És elfelejtesz mindent?

Á g n e s . Elfelejtetek mindent; de esküdj meg, hogy engem ezentúl üldözni nem fogsz, sem valamely vadság' kitörésével megszorítani. – Esküdj meg Dráknak, volt férjemnek, 's barátodnak árnyékára!

L o r á n d . (félelmes rekedező hangon, felemelve újait) Esküszöm Dráknak véres árnyékára! –

Ágnes egyik karján csecsemőjét tartotta, a' másikat Loránd' vállára tévé, és feje angyali szelídséggel reá konyúlt. Loránd indulatosan ölelé hitvesét. „Ágnes! Loránd!” ezek voltak a' békülés' egyetlen hangjai. A' kis Lajos e' jelenetnél örömtelven esett térdre, 's karolta által gyámatyja' lábait.

Itt kopogás hallatott az ajtón; ez felnyílt, és – Dráky belépett.

Hosszú szünetet tartott a' szörnyű meglepetés. Vonagló idegekkel bősziült vissza Dráky, 's a' bot kifordult kezéből. – Szédelegve meresztette szemeit Loránd a' bájövére, 's tárta maga elébe karjait, mint a' ki előtt a' pokol' mélysége megnyílik. – Odahalva állott Ágnes, a' Jelennek, vesztéthírdető képében, szemének világa elsetétült, – 's mint egy jobb világba készülő lélek – rogyott össze ártatlanságának liliomdiszében.

„Lelkeket csábító pokol, te győztél!” – riadott fel Loránd – „itt a' te martalékod!” – 's lekaptott a' falról egy kardot, 's kétségbe esve dőlt aczélhegyébe.

„Hah undok asszonyi szörnyeteg! ez a' te hívséged?” ordított Dráky hosszú dermedéséből feleszmélve, – gyorsan rántotta elő köntöse alól – elrejtett fegyverét, 's a' padlaton elterült asszonyhoz rohant, hogy feláldozza bosszúdúnek; itt hirtelen a' szobában termett Kadik, 's dőfésre emelt karját lekötözte. „Barátom! – így szólítá meg elszörnyedve – mit akarsz cselekedni?” – „Félre! – mond amaz – hagyj boszút vennem boldogságom' gyilkosain, 's annak omladéki alá temetkezni!”

Sírva emelte fel itt fejét Lajos, anyjának teteméről, melyre az ártatlan lehomorodott, 's irgalomért látszott a' mord arcú hóhér előtt esdekleni.

„Dráky! – imígy szóla tovább Kadik – halljad a titkot, melyet most felfedezek. Ez az angyali lélek ártatlan; ő téged híven szeretett, – két esztendeig gyászolta halálotat – el vonulva minden emberi társaságtól. Ennek a' csábítónak, ki itt véreben fekszik, munkája minden. Hogy a' táborból haza jött, nőjét a' halál hirtelen elragadta; – ezen szörnyű esetek' szövevényéből méltán lehet gyanítani, hogy ő volt alattomos gyilkosa. – Ágnesed¹⁶ a' pap' keze által hitvese lett; ne gyüldölöd ötet, – ez a' sátán nagy fortélyokkal élt, hogy asszonyi állhatatosságát törbe kerítse.”

Dráky itt térdre esett; remegő gyermekét karjai közzé voná, 's lankadt lélekkel nézett az ég felé: „Te Isten ott Mennyben! – mondá töredezett hangon, – erősítsd hitemet, hogy örök igazságodat ne hozzam kétségbe! Te rettentő vérangyalt küldöttél életem' paradicsomába. Hogy m i é r t ? azt fel nem találja halandó elmém. Ez a' gyermek földi szerencsémnek egyetlen maradványa!” – „És egy barát, – közbe szólott Kadik Drákyt ölelve, ki sírig hived lesz!” –

Ágnes a' félhalotti álomból ismét életre serkent, 's Kadik véghez vivé, hogy férjével viszontag egyesült; de a' szeretetnek amaz istenítő bája, melyet Dráky egykor nőjének karjában érezett, örökre kiholt; – az új hitesszövetség hasonló lett az őszi napfényhez, mely csendesen süt a' kopasz mezőre, de többé nincs hevítő ereje.

¹⁶ Agnesed

Lorándnak holt teste Lögényre vitetett; csecsemős gyermekét pedig, melyet Ágnestől nemzett, testvérei nevelék fel.

Csak igen rövid ideig élt Ágnes e' viszonyegyesülés után; a' mély emésztődés hirtelen feldúlta éltének gyökerét. Egy napon, hogy Dráky komoran haza tért a' vadászatról, – ágyán találtatott – általszenderedve egy jobb 's boldogabb hazába. Szenvedő ártatlansága ott elnyeré csillagkoronáját!

A' sors, melly illy csudálatos csapásokat mért e' földön Ágnes' életére, csak abban kímélte meg, hogy fel nem fedezteté előtte Loránd' gyilkosságát.

Dráky még több évekig vontatta halandó életét. Csendes fájdalommal tekintett vissza olykor a' múlt időbe, mellyben boldogságának virági nyiltak, és elhervadtak. Keservben edződött szíve futott minden tomboló kedvektől. Gyermekét hazaszerető jámbor polgárrá nevelé; 's Kadik volt az az egyetlen meghitt férjfiú, ki néha egy gyenge örömsugárt folyasztott lelkébe.

Szenvey.

CSERHALOM.

Néma borongással megy az őskor' lelke, fölötted,
Cserhalom! és nem kér emlékül oszlopot érczből:
Oszlop vagy magad, oh diadalnak halma, meződdel.
Téged még az erős természet szüle magából,
Hogy mint embernek gyarló munkája, felejtett
Porba ne szállna tetőd, hanem állna, míg emberek élnek,
És a' harczos apák hírének lenne tanúja.

Árpádnak honnját Salamonnal sok baj emészté,
Az még sem rendült, romlatlan férjfi erőben
Állván hőseivel: főkép' a' társas egyesség'
Napjaiban temetője lön ellenségi' hadának.
Olly vala, mint a' két végcsúcsos földközi szállkő,
Melly keleten 's nyugaton kitekint az egekre, 's midőn itt
Nap veri, ott éjnek rémfátyola leplezi ormát:
Elfáradva leül a' villám mély közepében
Nem rengetheti meg, nagyságán nem mehet által.
Úgy Árpád honnját veszedelmek' mennykői csapván
Nem rendíthették, közepén túl nem hata mérgök.
Akkor az ifju Király Salamon szép déli sugárként
Járt a' seregek előtt, vele két fejedelmi leventá
Ég' áldása gyanánt, bölcs Gejza, 's szekercze csapással
Rettenetes László, Bélának gyermeki jártak.
Akkor együtt az erő, bátorság 's józan okosság
Őr vala, és akadály az enyészet' napjai ellen.
Kétes az ütközetek' forgása: Sajóra, Mohácsra
A' jó honfi ma is könnyezve tekint, de ki retteg
Hallani a' harczot, mellyet László' keze harczolt?
Cserhalom! a' te tetőd diadalnak büszke tetője.

Merre Ozúl haragos Kúnok' fejedelme hadaddal?
Visszalobog zászlód éjszaknak durva szelétől,
Háromszor fordúl paripád, hogy visszaragadjon.
'S nem látod magad is vijjogva röpködni fölötted
A' puszták' madarát? Eljött, hogy téged emésszen,
'S szállongó fiait meghozza lakozni hadadra?...
Nyargalnak, még nem tudják, hogy veszni jövének.
Mint a' farkas, melly juhakolba ereszkedik, öl, dúl,
'S gond nélkül rabol a' remegő falkában, azontúl
Menne; de örvös ebek várják ordítva, közelget
A' boszuló Pásztor, 's fölemelt villával ijeszti.
Úgy haladának ezek gyilkos szándékkal. Utánok
Pusztá maradt Nyírség. Tisza' gazdag partjai nyögtek
Vad tapodások alatt, és vért mosa rólok az árvíz.
Látta Bihar pusztulását, 's nem tudta kerülni.
Szörnyü halál takará a' bátor férfiak' arcját.

Haldokló öregek jajgattak rajtok elázva
 Honni rokon vérrel, 's keserű fájdalmas özönnel.
 Dúlt ágyon csecsemők egyedül fetrengve sirának.
 Ifjú anyjokat a' táborral gőgös Ozulnak
 Vad katonája vivé pórázra kötözve; szűzekkel,
 Nem közös indulatok' lánczán, hajtattak az ifjak.
 Jött agg Erneyei is. Dúltan vala mindene. Még egy
 Kincse van úgy vélé, a' szöghaju nyájas Etelke.
 Nincs többé, csak üres viszhang felel „édes Etelkém”
 „Sirba ha tettem volna magam, hogy mélyen az undok
 Földnek alatta hever, tudnám; ha zajába sodorván
 A' Duna nyelné el, tudnám hogy szőke habok közt
 Tagjait usztában pusztító halsereg űzi.
 Láttam volna halál' ágyán hervadni mosolygó
 Szép fiatalságát, kétség nem nyomna: megáldnám
 Istenemet, 's türnék. Most nézek, 's nincs mire; szólok,
 És az üres viszhang gúnyol felelettel. Elálltak
 Könnyeim: azt kérdem, van-e még jó Istene a' vén
 Ernyeinek, vagy csak haragos kéz villog az égből,
 Melly lánggal fölírá bűnét, 's most megveri értte?”
 Így panaszkodt az öreg, 's meg' visszacsatolta rezegve
 Hangzó fegyvereit. Hogy harczra riassza Királyát,
 'S Béla' dicső fiait, búsan, de sietve megindult,
 És az ürült teremek szomorún döbbentek utána.
 Már hegyen ül terhes felhőként népe Ozulnak.
 Sátor alatt pihen ő hímes szőnyegre terülve.
 Lábainál buzogánya hever, hadi-kürtje fejénél,
 'S a' letüzött dárdán kalpagja; de oldala mellett
 Kötve maradt a' kard: hüvelyén szörnyű keze nyugszik.
 Lejt, vigad, ordítóz, zsákmányát hordja elejbe
 A' szilaj ifúság. Dalt mond szép rabja' siralmas
 Arczairól, dalt a' harczokról, 's győztös Ozulról.
 Csak maga Böngérnek fia nem jó a' magas Árbocz,
 Csak maga késik még rabját köz örömbé keverni.
 Mint áll a' sas, melly fiat öröz fészkes üregben,
 'S messzire bár éhes, nem mer, távozni fiától:
 Úgy állott ő a' sátorban csendes örömmel.
 És aggódással, vele ott állt néma szoborként,
 'S haj! más érzéssel a' szöghaju bájas Etelke.
 Nézte az út' síkján László' hada nem ver-e port még?
 Nem jön-e atyja fehér zászlót lobogtatva kezében? –
 Minden csendes volt, egyedül hangzott az örömtől
 Cserhalom, és hangját a' környék visszafelelte.
 Nem jövé még László, nem volt még atyja' kezében
 A' lobogó címer; de legott eljöttek az ifjak,
 Árboczt üdvözlék, 's a' lánykát nézni megálltak.

És legelőbb eljött, 's így monda bogárszemű Kődör:
 Szép a' hattyu, midőn távol honnjának egéből
 Csendesen érkezvén idegen tó' habjain ül le.
 Ott az özönt könnyű lebegése hasítja, 's leszállnak
 Hold és csillag ezüst sugarakkal játszani hozzá.
 Oh Böngér' fia, boldog vagy, szebb a' te leánykád,
 'S nem feketébb, mint a' hattyúnak tollai, keble.
 Kár hogy könnyet ereszt; de te Árbocz menj letörölni
 A' bús lány' könnyét: forró az, elégeti arczát."
 Erre felelt komoran Böngér' fia, termetes Árbocz:
 „Menj tova jó Kődör, ne beszélj nekem ilyet: enyelgést
 Nem tűrök én soha is, mikor arra nem ösztönöz elmém”
 'S elmene az tüstént; de helyette csoportosan eljött
 A' szilaj ifjúság, és volt, ki mosolyogva imígy szólt:
 „Oh Árbocz, ha szeretsz, szedd rendbe rabodnak alakját.
 Nézd hogyan elfordúl: arczát betakarja előttünk.
 Termete milly sugár, 's még is milly teljes! igéző
 Hablebegés minden kis mozdúlatja. – Parancsold
 Szólani, bár minden szava tíz aranyomba kerüljön;
 Mondd, hogy nézzen rám, 's szép íjamat itt hagyom értte.”
 Jött még egy, 's a' lányt megnézhén monda: „Bolond vagy,
 Hogy nem örülsz Árbocz, hagyj bár kis időre pihenni
 Szöghaja' árnyában, fogadom, hogy többet örülsz,
 Mint ha ma száz tengert kirabolnék gyöngye' javából.”
 Harmadik is jött, és így szóla: „Ne mondjatok annyit:
 Én magam érdemlem, hogy szép szót mondjak előtte.
 Jól teve, hogy bé nem takará kis lábait a' szűz:
 Ollyak azok, mint a' tajtékból fűtt halom, és én
 Milly boldog lehetek, ha csak azt illetheti ajkam.
 Lába' nyomát csakugyan tőlem nem tiltja meg Árbocz,
 Azt itt hagyja talán a' porzó tiszta homokban;
 Én pedig egyszeriben paizsom' lapjára kimetszem,
 Elviszem a' földnek minden részére csatázva,
 'S lányt keresek, kinek e' lábnyomhoz lába hasonló”
 Legbátrabb vala Dember, erős magzatja Czikának.
 Szőke fodorhajjal teljes két válla, piroslók
 Arczai, termete nagy 's deli, pillantása hegyes tör;
 Szíve sebes szélvész, 's lobogó láng arra, mi nagy, 's szép.
 Ez beszökött, a' lány' arczát megnézte, 's elámúlt;
 És mikor a' szó visszakerült ajakára, imígy szólt:
 „Árbocz téged az ég¹⁷ megbüntet, hogy kiraboltad,
 Vagy maga e' leánykád rablá szépségét az égtől,
 'S most büntetve van itt. Asszony nem szülhete ilylent,
 Tēj nem táplálá; hanem élt fenn illatözönnel.

¹⁷ égy

Elkerülék őt a' szelek, és harmatba fűröszte
 Arczait a' hajnal, 's mert arczai szebbek azénál,
 A' hajnal csak azért lett szégyent vallva pirossá.
 Nézzed bár szemeit: mi van ottan földi? Az éjfé!
 Legfeketébb foltját napnak közepébe ha tenném,
 Még az lenne talán szeme nyílt fényére hasonló.
 Oh Árbocz, mondd, 's a' hajnalt leimádkozom érte,
 Elhozom a' napot, és minden ragyogását az égnek,
 'S itt hagyom érte neked; mert ő maga szép nap előttem.
 Minden gyenge sugár, 's árnyék mellette, kívülé."
 Így szólt ő; de nehéz gondok, 's fájdalom eseszték
 A' szomorú lánykát; Árbocz pedig áll a közöttök
 Félig emelt karddal, 's így szólt kifakadva boszúsan:
 „Vagytok-e még többen 's mit akartok fecske beszédük?
 Vagy vígságtokat én megháborgattam-e, hogy most
 Rajtam üt e' sok nyelv, 's fületem nem hagyja nyugonni?
 Hagyjatok el, bizony itt az idő, hogy hagyjatok el már,
 És ki ezentúl is háborgat játszi szavakkal,
 Annak néhavakon hasznosb lett volna születni;
 Mert¹⁸ én némává 's vakká teszem őtet azonnal."
 Ő így szóla, 's haragja elől hátráltak az ifjak.
 Dember kardra csapott. Még ez végére sem érvén
 Jött maga gögös Ozúl, a' lányt megnézte, 's imígy szólt:
 „Hah! bizony ok nélkül sátorban nem marad Árbocz.
 Kincse van, őrzeni kell. Ifjú halld, a' mit Ozul mond:
 Add nekem a' lánykát, od' adom Zeje lányomat érte:
 Énekes, és ragyogó, mint legszebb csillag az égen,
 'S harmatnál gyengébb: nem volt még férjfi karok között.
 És adok őt fiatal hadi mént, mind gyorsat, erőset:
 Nyergesek, és aranyos csótárral gazdagok, és bár
 Kérj még rá valamit, kész érte megadni vezéred"
 Erre felelt szaporán Böngér fia, termetes Árbocz:
 „Tisztelet oh diadalmas Ozúl! és hála tenéked,
 Hogy Zeje lányaddal megkínálsz engem, utólsót
 A' harcz' hősi közül; de bocsáss meg, nem szabadulhat
 Árbocz ezen lánytól: hozzá van szíve lekötvé.
 A' mit ezentúl még mondasz, fejedelmi ajándék.
 Oh de ha bár paripád mind szélből lenne foganva,
 'S rá a' csillagos ég' közepéből lenne kiszegve
 Legragyogóbb takaró, az még sem kedves előttem
 E' lányhoz képest. De ha gyáván küzdve találandsz,
 Vidd haza őt bizvást, és engem fogj be lovadnak"
 Elvégzé Árbocz, 's így válaszol erre vezére:
 „Meg nem gyűlöllek, noha kissé büszke vagy Árbocz.

¹⁸ Mért

Elvárom harczod' hírét; de ha gyáva vivó léssz,
 Rajtad ütök, 's e' lányt feleségül birja lovászm'
 „Nem soha!” szolt Árbocz, 's megüté a' kardot előtte,
 És iszonyú szemeit vérrel tarkázta haragja.
 Megfordúla Ozúl, 's elmentek az ifjak utána.
 Így mulatának ezek, mikoron már fölkele a' nép,
 'S Erneyi' kürtjétől hangzott szélteben az ország.
 Fölrobbant Salamon csattogva Királyi hadával.
 Jött az erős László, jött Gejza, boszúsán eredtek
 A' rohanó seregek pusztúlt szélére Biharnak.
 Árbocz csillapodott látván hogy nincs ki boszontsa.
 Könnyü ruhát 's tigrisbőrt tett paizsára. Szelíden
 Eltörlé a' lány' könnyét, 's oda vitte leülni.
 Ő pedig ült kis lábaihoz, 's biztatta szavával.
 Akkor megnyitván rózsás szűz ajkait a' lány
 Szolt, 's kedves hangját a' lég is játszva emelte:
 „Bajnok! téged erős, de szelíd atya nemze, 's öröm közt
 Bíboros alkonyban születél kegyes édes anyától;
 Nem bántasz magad, és mástól bántatni, nem engedsz
 Hogy jószágodnál rabságom kinja nyugodjék;
 Téged azért, mikor Istenemet kérlelni borúlok,
 Szüntelenül bizodalmas imádságomba csatollak,
 Hogy valamerre menendsz, érezzék fegyvered' élet
 A' csata' vérmezején, 's rettegjen jóni halálad.
 Csak soha erre ne jőj: inkább a' kölykes oroszlánt
 Vagy dél' sárkányát verd föl háborgani, mint a'
 Hármas' bércek' urát, 's termékeny Hunnia népét.
 Csattog az, és fölkelnek ezek, fölkelnek az ifjak,
 'S a' pártás szerető nem fél gondolni reájok.
 Nincsen erő, mellyet, meg nem győznének erővel,
 Nincs rohanás, mellyet rohanással meg nem előznek.
 Csak maga, a' fejedelmi vitéz, a' baltacsapással
 Rettenetes László, seregekkel mérkezik, és győz.
 Oh Árbocz, tudom én, hogy Ozulnak népe veszendő,
 És te talán meg is átkoznál, ha elérne halálad,
 Hogy noha jól tudtam, nem szoltam semmi veszélyről.
 Mondom azért jőj el, sőt fuss, a' mennyire futhatsz;
 Mert ha csak el nem nyel seregestül Cserhalom, itt ér
 Benneteket, 's letipor Salamonnak szörnyü hatalma.
 Oh jer hát, kíséj el atyám' teremébe: talán még
 Ott vár, ősz hajait szomorún tépdelve miattam.
 Jer, ha elejbe megyünk, meglásd, fog sírva köszönni,
 Sírva köszönni neked, hogy lányát visszaszerezted.
 Válságúl a' mit birhatsz, elhozni szabad lesz.
 Dúsan térsz haza, 's majd ha lovad megbotlik az úton
 Nagy testhalmokban, 's nehezen röppennek odább a'

Jól lakozott madarak, megdöbbsz, kérde az éjtől:
Melly nép táboroz itt? És nem fog senki felelni.
'S ím meglátod Ozult; véres képére süt a' hold.
Akkor az ősz bajnok lányát tisztelve megáldod,
És a' nemzeti gyász' mezejéről búsan odább állsz"
Nem szereté a' rablánytól ezt hallani Árbocz.
Még is visszanyomá lázadt lelkébe haragját.
Fölkeresé a' lányka' szemét, 's így monda viszontag:
„Mit mondasz nekem álmokat oh szépséges Etelke?
Nem tudod azt, hogy szó nem ijeszt el bajnokot? Ember
Kell oda, 's öldöklő fegyver; de te milly csapodár vagy,
Hogy fenyegetsz? – A' rózsza megént beakarna borulni.
'S nem tud; mert kebelét melegíti az ifju verőfény,
Harmat reng levelén, és a' völgy hűs szele rá fű
Mind inkább kiborúl azután, 's bimbója mosolygóbb.
Úgy te szeretnéd homlokodat fellebbe takarni,
'S az jobban kiderül; örömet ránczokba kevernéd
Barna szemöldökidet; de azonnal visszahúzódna,
Mint délszakra menő naptól a' könnyű szivárvány.
Bús, komoly is lennél; de mosolygó kellemelek őrzik
Arczaidat, 's szebb vagy, mikor ezt elrejtteni készülsz.
Halljad azért, és tudd, mire szánt el tégedet Árbocz:
Honnosaid minket nem fognak elérni; vidáman
Ülnek azok hűs csarnok alatt hadi dalra figyelve.
Sok borral társára köszönt, 's nem tudja, hogy avval
Issza halálpoharát; mert nincs már, a' kire gondolt.
Mind azalatt tova száguldunk, 's bár jőjenek aztán
Hőseitek, vagdalhatják a' visszasüvöltő
Esti szelet, vagy az árnyékot, melly barna homályban
Lengve fut, és hosszú rémmé nyújtózik előttök.
Minket ugyan többé nem fognak lelteni, 's köszönjék
Hogy nyilaink által nyomorún nem halnak el ők is.
Én pedig elviszlek tenger' szigetébe keletre.
Szózatossabb ott a' csalogány, és berke virítóbb,
Lengedezőbb a' szél, szebben tündöklök az ég is,
'S kis csemetén nemesebb izlés' almái pirulnak.
Abba madár sem jó innen. Fáradva zuhan le
A' sas is arra röpültében, 's örvények elisszák
Szárnyait: embernek bajos út, csak századik éri.
'S jőjön bár maga, kit nevezél, a' baltacsapással
Rettenetes László, 's vele honnod ürüljön is, elvész,
'S tengeri szörnyetegek' fiait táplálja hadával.
Őt mikor a' fényes fegyverben látja leülni
A' mélység hala, rá mozdul, 's közelíti örömmel,
Emberevő száját puha szép tetemére kinyitván.
Csak te kesergesz tán, de haszontalan, akkor erőmmel

Nem birhat kényed: jobb hát kebelemre borulnod,
 És örömet hoznod fiatalságomra sziveddel.
 Boldogságomat én tőled nem foglalom ingyen,
 A' mire vágyad ered, fogod azt birhatni kezemből,
 'S kedveden áll, Árbocznak rabja, vagy asszonya lenni"
 Így szólott ravaszúl, hogy Etelke felejtse hazáját,
 És egyedül legyen ő, kebelének gondja, szerelme.
 Balgatag! a' síkon már megvillantak az érczek,
 Por kele, és lobogós daliák vágattak előre.
 „Talpra vitéz!” hangzott szájából gőgös Ozulnak,
 „Talpra vitéz!” hangzott az egész Cserhalmon utána.
 És kele a' Kunság zörgő fegyverrel, üvöltve.
 Megrendült ekkor, 's bámulva tekintgete Árbocz.
 Mint kit aludtából földrázó dörrenet ébreszt,
 Úgy kele ő: elröppentek szép képzeletének
 Álmai, és gondok, más gondok, mint az irigylett
 Szerelemé, szálltak habozó lelkére setéten.
 Jött fegyverneke, és paripát, dárdát hozza gyorsan.
 A' följedt deli lányka legott elhagyta ülését.
 Nem rejté örömét, örömében könnye megindult.
 A' siető Árbocz sírását búnak itélé.
 Büszkén hordta fejét, 's hadi indulatja' hevében
 Hagyva előbbi szelídségét nagy zordonan így szól:
 „Sírhatsz, a' kiket ott megláttál, halni sietnek.
 Sirj; de utószor most, örömed várjon be csatámról”
 Így szólván paripára szökelt, és rendbe vegyűle.
 Két részről riad a' kürt, és csendülnek az érczek.
 Vad recsegések után örvény szakad a' levegőben,
 'S összeveszett hangok' zavarékit hordja visítva.
 Fenn villámlik Ozul, haragos pej mén fut alatta.
 Sorra megy ő, hadakat rendel, fölkelte az átkon
 Szendergő haragot, 's az ölés vad gondjait: egybe
 Megnémúl az öröm. Cserhalmon rengve, csörögve
 Vaskoszorú villog hadijesztő férfi kezekben.
 Csak maga gyenge virág az emésztő körben Etelke.
 Kétes öröm 's búfogta remény változnak eszében.
 Nem láthat le, kemény hadi férfiak állnak előtte.
 Térdre borúl, és kéri kegyét a' mennyek urának.
 Vesszen e? Hasztalanúl menjen kérelme szívéből,
 'S szűz tetemét a' harcz' iszonyú katonái tiporják?
 Meghallgassátok gyötrelmiben, oh egek, őtet,
 Honnját kéri, ti adtátok, ne ragadja el ember.
 Hah! de mi csattog alatt! melly nép' rohanása közelget?
 Vassá váltak az emberek, a' sok dárda bakonnyá,
 És nem ló, röpülő sárkány viszi rémesen őket.
 Mintha velök hoznák az egész nagy földet, utánok

Mozdúl az, 's panaszos porait fölhaltja az égre.
Itt vannak, ritkulva leszáll a' porköd: erősebb
Férfiak a' vasnál, és a' sok dárda bakonynál
Szörnyebben villannak elő; habosan megy alattok
A' délczeg hadi mén, üdvözli nyerítve az ormon
Állókat, 's meredő füleit hegyesíti reájok.
Nézzétek, kit föld legelől kapcsoltan arannyal
Szép párducz kaczagány? ki lobogtat kolcsagot ékes
Nyuszt kalpagja fölött ragyogó nagy gyöngybe szegezve?
Sas szemeit bátran veti kész seregére Ozulnak.
Ifjú még, a' férfiúság' nem gyáva mohával
Most barnúl, arczán szépséggel páros erőnek
Dísze virít, de szívét már is nagy gondok emelvén
Méltósággal jár, 's forog a' seregeknek előtte.
Ó! s ki lehetne egyéb a' hármás bércek uránál?
Ő az! sárga lovát meghajtva hatalmasan üli,
'S az büszkén szedi szárait, és alig éri meg a' port.
Alföldön született szél-lánggal vemhes anyától
És versent futa pusztá mezőn a' könnyű szelekkel.
Most viadalra szokott, 's vas zablát hordoza száján.
Barna tömött felhőn az egekhez tudna rohanni,
Olly sebes, és könnyű: Salamon még akkor is ülné;
Mert nincs nagyra törő lelkének semmi határa.
Nem tova, 's csak kissé hátrább ősz Erneyi nyargal.
Erneyi, kit késő fiak is tisztelve neveznek.
Kész bajnok, de rokon karok ellen sírva csatázó,
Bús atya, honnja' egyes seregének még is örülő,
Most jól bizva halad mellette Királyi urának.¹⁹

Bölcs, és tisztos öreg mellett szép látni az ifjat.
Haj! csak ez a' hévtől inkább ne fogadna tanácsot
És gonosz embertől, Mogyoród nem nyelne rokon vért,
'S Csontokon ült szellő gyászt nem hordozna határin!
Vagy hova tévedtem? Hallgass el bánatos érzés!
Győzni tanult hadakat látok száguldani: látom
Veszprém 's Tolna merész hadait, Szala' népe' virágát;
A' Duna' mellékét látom fölkelni; Fehérvár',
Honni Királyokkal még akkor büszke Fehérvár'
Gyermekeit magasan rengő dárdákkal. Utánok
Nyitraitak jönnek. Komolyan megy előre vezérök.
Nem ragyogó maga, fegyvereit láttatja ragyogni,
'S mennyei végzéshez mérvén a' földi hatalmat
Elszántan, de okos gonddal viszi harcra vitézit.
Tiszteld őt magyar, és neve' mondására hajolj meg,

¹⁹ urának[.]

Gejza ez, a' győztös Bélának idős fia. Jámbor,
És örömet vesztő, csak kárán nemzete nyerjen.
Most a' dúlt Bihar; és véres Tisza népei jőnek
Rézbuzogányokkal; mentéik hátra lebegve
Úsznak az al szélben; szemeikben néma boszú ég,
A' Cserhalmiakat kicsapó szikrája keresvén.
Mért rebeg a' szózat Lászlót is közbe nevezni?
László, a' fejedelmi vitéz, amaz isteni férfi,
A' ki kemény erdélyi pejét ugratja közöttök.
Nem föld ad neki lelkesedést: szűz tiszta szívében
Él az erős isten, 's a' nemzeti ritka dicsőség.
E' kettő viszi csendes időn, 's intézi csatáin.
Nem villám, vagy szélrohanás viadalba menése.
Olly az, mint, ha leszállana, lenne az égnek uráé,
'S emberi fegyverrel ha csatázna gonosz fiak ellen.
Arczán lelkének teljes nagysága ragyog, 's még
Hódítóbb ez erős ifjúság kellemi által.
Termete nem látszik romlandóságra teremve:
Szép, magas, és izmos. Vállán két bojtos oroszlán'
Bőre terül, széles mellén egymásba harapva
Vastag arany szájjal. Paizsán Pomeránia' hőse
Látszik tört fejjel lehanyatlani Béla' kezétől.
Béla hatalmasan áll fölemelt dárdával előtte,
Értte sohajt, rá vár a' gyenge királyi leánya,
'S már már nyújtja kezét, koszorúját nyújtja kezében
Kalpagját hamuszín lobogó árnyéka takarja.
Rojtos két saruján súlyos sarkantyuja fénylik.
Jobbjában villog, 's perdül a' szörnyű szekercze.
Nézi Ozul, bámúl a' nép, elhúlten, ijedve
Kérdezik a' halmon „ki az a' hadi férfi közöttök
Nagy 's izmos vállal magasabb a' többi seregnél?”
Mint mikor a' vizek' istene kél, nagy melle kilátszik,
És elnéz hullámi fölött. László is azonkép'
Vállastúl magasan látszott a' többi seregből,
És ha körül hordozta szemét, elláta fölöttök.
Három erős apród jött sok fegyverrel utána
Íját hozta egyik, 's nyilait puzdrába szorítva.
A' másik buzogányt, 's rohanó kópját. Utánok
Jött, 's egyedül a' nagy dárdát hurcolta Kelendi.
Szálfa előbb, hegyen állt bokros szép fejjel az égnek,
Ágai közt madarak fészkeltek: most oda fénylő
Gyilkos aczélhegy van faragott végére szorítva.
Két kézzel bajosan, 's csak alig forgatja Kelendi.
Béla dicső fia azt félkézzel emelgeti könnyen.
Régi hazánk' fia ő: unokák örvendjetei immár
Hallani a' harczot, melyet László keze harczolt.

Összemegy a' három vezető, komorodva megállnak
 A' rohanó seregek. Nem máskép csendesedik le
 Tengeri partok közt a' zajt még rejtegető víz.
 Csillám fut tetején; de belől a' nagy hevet érzik,
 És iszapos gyöngyös fenekére lebuknak az úszók.
 A' bölcs kormányzó csillámát messze kerüli,
 'S könnyü vitorlákkal siet a' vészeten öbölbe.
 És ím' zaj támad, feketén fordulnak alulról
 A' vad hullámok, hegyet, örvényt hányva setéten
 Tátogat a' tenger, földhíja üvöltve szakálos
 Gyermekeit, 's iszonyú rohanással harczol az égre.
 Nem nyughatnak alul, fejüket rettegve ütik föl
 Tört tajtéka közül a' mélység' szörnyü lakói:
 Barnúl akkor az ég, 's a' napfény elfut előlk.
 Úgy nyugovának ezek; de vitéz képeikre kiültek
 A' rejtett haragok, 's az élő hatalomnak alakja.
 Jel fuvaték, 's egyszerre kitört a' gyilkos erőszak.
 Félig alájöve gőgös Ozul, 's már záporözönként
 Csengve röpült a' nyíl két harczos népnek ivéből.
 'S a' szabados köz tért sűrű árnyéka borítá.
 Rettentő; de nem ártó harcz: fáradsa leestek
 Porzó lábak előtt a' vesszők, csak maga László
 Küldé élő nyilat a' nagy idegről gőgös Ozulra.
 Elment az, 's csillogva csapott paripája' nyakába.
 A' megszökkent ló nyöszörögve rogyott le Ozullal,
 'S az csak alig tartotta magát, hogy völgybe ne hulljon
 Messze vetett hegygel dárdáját földbe szegezvén.
 Látták, 's rémülten sietének elejbe vitézi.
 Unta ez ütközetet Salamon, 's „a' hegyre” kiálta.
 „Most ide, a' ki vitéz, a' hegyre kövesse Királyát”
 És ki ne menne? „Temessük el azt, riadoznak az ifjak,
 A' ki velünk nem jó” 's mennek vetekedve nyomában.
 Ernyei szól egyedül „ne siessünk veszni, Királyom,
 Van laposabb út is, meredek nagyon a' hegy előttünk”
 „Gyáváknak meredek, nem az a' nagy bérczek urának”
 Így szól, 's egyszersmind nagyot ugrat könnyü lovával
 A' tüzes ifju Király, alig ér vele népe; de mostan
 A' Kunság ordítva lecsap. Száz kópja röpül le.
 A' megütött paizsok nagyokat döbbenve repednek,
 Megrendül Salamon nyergében, hullnak az ifjak.
 Hasztalan, ő el nem csügged, folytatja vivását.
 Kardra kerül a' harcz, 's ím a' magyar ifju Királynak
 Kardvasa villámlik legelől. Sok futna előle,
 Meg nem fordulhat: leesik csikorogva sebében,
 'S hengeredő tört teste lovak' lábában akad meg;
 Most közelít Árbocz, szerelem 's harag űzi csatára.

Súlyos karjától leesik Bere, Szondi: lovastúl
Megdől ez, 's csak alig lesz ment a' szörnyü haláltól:
Társai fogják föl sűrűen csapatozva nyomában.
Már Salamonra vivé dárdáját Árbocz; ijedve
Zúgtanak a' távollévők: ősz Erneyi gyorsan
Ott terem, és az ütő dárdát elcsapja szivéről.
Most gyalog indulnak föl többnyire; gyilkos aczéllal
Fordul meg Salamon bántóját szerte keresvén.
Ernyeivel küzd az, 's elvágott dárdanyelével
Visszacsap a' nemes ősz bajnok' képére boszúsan.
Arra rohan maga is, vele fölrandulnak az ifjak
'S elleneit víják: a' Kun' vaskarja nem enged,
'S hosszu lesz a' rövid út a' nagy meredekre vivóknak.
Gejza tovább lekerül népét kímélni ohajtván.
Hosszu de biztos utat választ a' hegyre: vasazva
Megy négy szegletben roppant dandára, 's tömötten.
Nincs akadály, melyet meg nem nyomhatna. Előttök
Bátor Opos száguld, 's csak alig zabolázza haragját.
Menne, rohanna, röpülne, de nem hagyhatja vezérét.
Messze kerüld idegen föld' gyermeke, messze kerüld őt!
Irgalmatlan erővel jár a' harczy veszélyben,
'S még kezeit soha ellenség nem hagyta el élve.
Gyors vágatva jön egy csapat a' dandárra: erősen,
Bár lassan megnyomja, 's halad bölcs Gejza közöttök.
Bátor Opost már a' megölöttek' vére borítja.
László közre marad, 's így haddal szerte körül van
Véve Ozul. Hármaz ropogással csattanik össze
Két heves ellenség. Iszonyú torkokkal üvöltöz
A' győztös harag, és nyomorultan jajgat az inség.
Cseng, törik a' fegyver, döbög a' pajzs, harsog az érczkürt,
'S a' levegő nem elég a' sok hadi hangot emelni.
Gyilkos népek alatt nyög Cserhalom, oldala' síkján
Vaslabú paripák dúlnak: port verne; de vérrel
Páros az, és letapadva borúl a' gyenge füvekre.
Villámként fut 's csattog Ozul a' rengeteg ormon.
Nincs helye, száz helyen is lecsap a' seregekre gyakorta.
Majd itt, majd meg' amott tündöklök fegyvere: vissza
Verdesi a' közelítőket, 's biztatja vitézit.
Mint mikor a' nádas' tetejét szél úzi, zavarja,
Úgy kevereg 's mozog a' kelevéz 's kard: ő buzogánnyal
Döngeti elleneit, 's valamerre megy, a' zaj, erőszak
Óvele jár: ott a' rontó csata' mérge. Miatta
Csak lassan kelhet Salamon. Még messze hegy'alján
Harczol Gejza; de László jó veszedelmes erővel,
'S a' lecsapó katonák nem győzik elállani utját.

Jó legelőbb egy könnyű csapat. Kópjázva vet ellent
Bajnokival László, azok egymást érve lehullnak
Kópjavetési miatt; de vadan jó Cserge vezérök
Mint hegyi szálfa, magas lobogóval messze kitetszvéen.
Kétszer vet Lászlóra gerelyt, harmadszor eléri
'S rettenettest hangzik Lászlónak pajzsa; de vissza
Rántja ez a' kópját, 's iszonyún Csergére hajítja.
Cserge bukik vesztére: saját vasa száll beropogva
Homloka' nagy csontján, 's ő félre zuhanva lefordúl:
Fut lova, és az üres nyeret szomorún viszi hátán.
Béla' dicső fia megy tova, 's már öldökli, zavarja
A' másik csapatot. Katonái zajogva nyomulnak
Dúló bárdja után, 's a' Kunság elfogy előttök.
'S ím más hadnagy jó feketés vas lapba ruházva,
A' csendes Kobut, és Lászlóra szökelteti ménét.
Régi vitéz, lassú ártalmat hordoz eszében,
'S nem kis erőt agg karjaiban. Rémítve csörömpöl
A' páncél testén; László' paripája megugrik,
'S már Kobut a' kelevézt derekához méri hegyével.
El sem véti; de Lászlónak peje újra megugrik,
'S elrohan a' kelevéz üresen. Nem késik, azonnal
Megfordul Kobut, és tova tér Lászlónak előle.
Most meghajtja lovát László, 's a' szörnyű szekercze
Fölkel ölé vágásra: Kobut nincs itt, hogy elérje.
Távolról rohan ő sarkantyút adva lovának,
'S a' kelevézt magasan László' arczára feszíti.
Mindent félre vet ez, kinyitott baljába szorítja
A' vékony kelevézt, 's Kobutot vele húzza magához,
Akkor jobbjával leesik nagy bárdja Kobutra,
'S a' mint megszegi vassisakát, nagy része kicsorbúl,
És lereped. Kobut elszédül, 's a' másod ütésre
Megcsörrenve ledől, 's ősz fűrtel vérbe borulnak.
Béla' dicső fia megnézé, 's így monda „Merészen
Harczola bajnokiért az öreg, 's tetemökre borult le.
Meg ne tiporjátok ti Biharnak gyermeki őtet.
Nem harczol többé, temetését várja porában.”
Igy szólt, 's elkerülék az elejtett testet az ifjak.
Ő pedig a' repedett bárdott levetette, 's Kelendi
Jött a' nagy dárdával elő. A' harmadik osztályt
Kergeti már László. Dárdáját félve kerülik
A' Kunok, és mással keverednek harczba körül.
'S ismét jó egy hadnagy, erős magzatja Czikanak,
A' rohanó Dember; de nem ellene, népe felé csap,
És Bihar' ifjai közt száguldoz véres aczéllal.
Ellene megy László oldalt fordítva futását.
Hallja zaját Dember' s nem fordul vissza, tovább megy

Mint a' vízszakadás a' völgyi vitézeket úzvén.
Nem retteg dülő csapatok' közepébe rohanni,
Csak maga rettenetes László, őt futja, kerüli,
És dárdája elől bátor katonáin utat tör.
Hasztalan! ott terem ez. Haloványság úli az ifju'
Arczait, és most élteben legelőször ijed meg.
Megfordúl; de remeg sastoll lobogója fejével.
Rettentően közelít dárdás László is azonban
A' rezzent levegőt zúgó rohanása hasítván.
Mind Demberre kiált a' kún, 's ő rendbe szedődvén
Helyt áll, régi dagályával fölkelte haragját,
'S a' hosszú kelevézt szúrásra feszíti; de László
A' szúró kelevézt ügyesen föltartja paizszsal,
'S egyszersmind suhogó dárdáját szörnyen emelvén
A' nyakszirten ütött Dembert megsujtja: lovastúl
Eldül az nyomorult a' völgybe hat ölnyire bukván.
A' nagy erőszaktól Lászlóval tántorog a' ló,
És lerogy összeszorúlt páráját nyögve kifúván.
Szép, míg déli tetőn áll a' fiatal fa: verőfény
Járja fejét, lombjának zúgva hízkelkedik a' szél,
'S gyenge virágok bujnak elő hűtözni tövénél
Harmatos árnyékban; de hamar jó ellene szélvész,
'S forgó harcaival csikorogva kirántja tövéből.
Akkor napfénytől elhalnak az ifju virágok,
'S hervadt lombjai közt szomorúan hallgat az al szél.
Szép 's ragyogó voltál Dember te is a' magas ormon.
Most az erősebbnek nagy sujtására ledőlván
Éktelenül nyomod a' földet, hova rablani jöttél,
'S majd beköszöntenek a' véres por' férgei hozzád.
Uj paripára szökik László, ijedezve kerülik
Rettentővé lett karját a' vert hadak. Ortos
A' negyedik hadnagy, jövetét nem merve bevárni
Megszalad. Oktalan! a' dárdát nem tudja kerülni:
Az derekába merül, 's gonosz élet elnyeli gyomra.
Még ki van, a' ki merész karját Lászlóra kinyújtja?
Hol vagytok, kiket a' delelő nap láta örülni,
És elbujt rablástok elől? Hova lettetek ádáz
Bajnokok? a' hírért ki csatáz meg Béla' fiával?
Nincsenek! a' szaladás legutólsó gyáva reményök.
Még maga harczol Ozul, 's László katonái elesnek
Karja miatt. Elesik szeme' fényit vesztve Zavartag,
És Kaba, és az erős Kurzánnak erős fia Dombi.
Jött Kalló, sebes örvényként forgatta kezében
A' lánczos buzogányt, 's az messze röpülve halálos
Gombjával szaladó'k hátát döngetve bezuzta.
Most meglátta Ozult, 's csörgő lánczára eresztvén

A' sujtó buzogányt iszonyún jártatta fejénél.
Ezt is Ozul, az ütést kikerülven könnyü bukással
Mellben vágta, 's szívét ketté metszette. Legottan
Ingadozott Kalló, 's buzogánya magára csapódvan
Lánczával betekerte nyakát. Rá vágá Ozul még,
'S az lezuhant. Értted hala meg, szent földé hazámnak
És el nem jajdúlt, fenyegetve borúla porodba.
Látták a' szaladók, 's ordítva siettek Ozulhoz,
Ő haragos szemeit forgatván harsoga rájuk:
„Im gátot vetek a' holtakból, még hova futtok?
Élni talán? Ide hát! még itt élet van előttem.
Elvész, a' ki szalad; szaladását éri halála”
Monda 's erősített lélekkel vitte vitézit.
Új harcz támadt most. Elbúsult lelkek ijeszték
A' győzők erejét. Valamint mély poklos üregben
Hol szilajul sívó Ördögfiak üldözik egymást,
Olly vala itt a' zaj viadalmi körében Ozulnak.
Látta de nem kerülé ezt a' fejedelmi leventá.
Kardot rántva csapott közepébe 's kiáltoza fennyen:
„Jer neki, büszke vezér, vagy szívedet add meg előttünk”
'S íme egész seregek' mérgét hordozva szívében
Eljőve gőgös Ozul. Mint pusztai borzas oroszlán
Megrohaná Lászlót, 's paizsát elverte kezében.
Visszacsapott ez, 's most vasaik veszedelmes erővel
Összetalálkozván a' léget messze betölték
Rémítő csengésekkel. Borzadva remegtek
A' lobogók, 's fejeikre halál árnyéka setétült.
És ha mikor Lászlót megszédíthette halandó,
Most vala az. Diadalra szokott vágása Ozulnak
Bal vállába hatott, 's vérét mellére kiontá.
Már László keze is vágásra szegüle; de látta
'S elkerülé Ozul a' villámló kardot azonnal
Félrebb szöktetvén, és új rohanásra irányzott.
Nem várá emez, ellene ment, és monda „ne örvendj
Véremen ellenség, fejedet viszem értte hazámnak”
Igy szólt 's egyszersmind megelőzve csapásit Ozulnak
Hármas erőszakkal leütött nagy barna fejére.
Szélvész' markában kard nem csaphatna nagyobbat:
Ketté vágta fejét, 's mellcsontját érte hegyével.
A' hasadott fejjel leesett nagy teste Ozulnak,
'S mellyen büszkén járt, lett a' rút porral egyenlő.
Nézék, 's nem láták többé katonái csatáját,
'S teste körül keserű szívvel harczolva elestek.
Cserhalom a' meredek helyen is már meg vala víva,
A' vérben fürdött Salamon fölütött az oromra
Elfoglalt ragyogó zászlót lobogatva kezében.

Már csak tetteiből vélnéd Országok' urának,
Mindene tépve vagy, tetemén nincs semmi királyi.
Itt is megszabad a' Kunság, más részen előttök
Áll a' széledező dandárral Gejza, 's Oposnak
Életvesztegető buzogánya kopog le fejökre.
Merre, hová? nincs út, menedék nincs, gyász van előttök,
Gyász nyomaikban: dőlt feleiknek szörnyű halála.
Árbocz is, a' szomorú csatazaj zendülve fülében
Megfuta Ernyeitől, 's rabját fölkapta ölébe.
Vaddá lett veszedelmében, nem hallgata szóra
'S nem vala mint ezelőtt szerelemmel képe mosolygó:
Féltés ült azon, és vesztő borulása szívének.
A' lány' esdeklő szemeit most senki sem érté,
Tájétkzó paripán lebegett reszketve sikoltva,
Vad szél hordta haját, vad szél hordozta ruháit,
'S a' bajnok' vas karja feküdt bús keble' verésin.
Fenn vala már László, 's vállát bekötözni leszállott
Most hogy' előtte rohant a' lány' gyötrelmivel Árbocz
Rá iszonyú szemeket vetvén végezte kötését,
'S lóra kapott. Hangos dobogását messze kihallá
A' szaladó Árbocz „Haj! hát elvesztlek Etelke,
És az irígy végzés téged sem hágy meg ölemnek?
Vesszek el inkább, és te is akkor vessz el előttem.”
Igy szól, 's visszatekint, 's fél dárdavetésnyire látja
Gáttalan űzőjét villogva nyomába rohanni.
Még egyszer meghajtja lovát, 's keseredve szorítván
A' lányt melléhez legutolsó harcza elől fut.
Mind inkább közelít a' zaj. Már méri fejéhez
A' kardot László. Még jókor visszacsap Árbocz,
És a' gyilkos ütést vasa elhárítja fejről.
Ekkor táglást lelvén a' lányka, öléből
Tüstént földre szökik; László pedig égnek emelvén
Rettenetes kardját Árbocz' vállába becsapja.
Kardostúl leszakadt Árbocz jobb karja, 's utána
Hajladozó testét győzője leverte lováról.
Talpra szökött maga most. A' lányka elejbe borúla,
És köszönő ajakát az örömmek hangja futá el.
László a' remegőt kegyesen fölemelte magához.
Az kipihent karját, 's a' holt Árboczra tekintvén
Megszáná esetét, 's így szólt jó lelke hevéből:
„Oh ha szabad még kérni nekem hálával adósnak,
Hagyd nekem e' holtat: gondom van hűlt tetemére.
Nem volt ő zordon, szerelem' szép szózatival jött
Lábamhoz, 's mikor úr lehetett kényére, rabom volt.
Tán vétkes 's büntetni való, hogy rablani eljött;
Ám de kisenvede már: én őt kis csörge patakhoz

Eltemetem 's lobogós dárdát tűzők le porához.
Fölszedem a' kikelet' rózsáit, 's parti virágok
Bokraival sirjára teszem. Hervadjanak ott el,
Mint ő is szomorún elhervadt ifjukurában.”
Megfogadá a' fejedelem, 's enyelegve imígy szólt:
„Hát a' győzőnek mi jutalmat szána Etelke?
Nem fog-e Cserhalmon neki is szentelni virágot,
Melly hervadjon bár, más szebb kelhet ki porából?”
Szebb vala ő, mint tudta, 's szívet csábíta szavával.
Megnézé a' lányka, 's szemét lesütötte, ijedve.
Visszaesett a' szó ajakán, a' gondolat elhalt
Lelkében, 's piruló arczát égette szemérem.
És mikoron még is felelését várta mosolygva
A' diadalmas hős, rebegő lágy hangon imígy szólt
„Fejedelem! csak holtaknak kell adni halotti
Tiszteletet, 's gyászos koszorút a' hervatag ágból.
Élő háladatos szívvel tiszteljük az élő,
'S a' győző' neve kedves hang: leborulva nevezzük”
Látta pirulását László, 's nem enyelge továbbá.
Mint a' tiszta harang' kedves csengései, gyengén
Hangzott a' rebegő lánynak szózatja fülében
És lelkébe hatott; de az érzés' könnyü hatalmát
A' nagy gondolatok kiveték tusakodva eszéből.
Még is szép szemeit nem merte bevárni szemével.
Harczkoszorúzta fejét a' szűnő zajra fölütvén
Szerte körülnézett; de futókat nem mene űzni.
Néma szelídséggel vezeté atyjához Etelkét,
És az öreg harczos karjába fogadta leányát
Elvetvén gondját, mellyel volt nyomva, szivéről,
'S így szólt tisztuló szemeit magas égnek emelvén:
„Mért mondott nyelvem panaszos szót ellened oh ég!
Nem büntetsz te, megáldottál bánattal örömmel,
'S most a' bánat után tisztább örömekre derülök.
Oh már nem lesz üres vénségem, mert te velem vagy,
És a' pusztá lakot szavaid' lágy hangja betölti”
Igy minden részről az örömnek napja beállott.
Elragadott fiak, és hölgyek rokonikra borulván
Gazdag örömkönnyeik mosták a' bajnokok' arczát.
Nincsen már csata. Rémitő bús csendben alusznak
A' rohanó daliák. Szél sem mozgatja meg őket.
És most néma dicsóséggel lépdezve közöttök
Összzejön a' három győző. Bámulva tekintik
Egymást, mint kiket a' villongás messze szakasztott.
Hosszú pálya, halál' pályája terüle közöttök,
És iszonyú jeleket vágott a' harcz' keze rajtok.
Összejövének most, 's népestül térdre borulván

Hálát zengettek diadalmas ajakkal az urnak.
Ők kiket annyi halál meg nem fárasztotta, kikkel
Nem birt a' hadi vész, az idő mélyébe merültek,
'S hamvaikat már a' szellő sem lelheti többé.
Még maga áll a' hegy, tetején sok század után is
Véren nőtt fűvel koszorúzva uralkodik a' hír.
Vajha, midőn odatér honnunk' fia, el ne felejtse
Őseit, és szabadabb lélekkel zengje utánunk:
Cserhalom, a' te tetőd diadalnak büszke tetője!

Vörösmarty.

MÁTYÁS DEÁK.

Vígjáték egy felvonásban.

Személyek:

UPOR LÁSZLÓ, Főispán.

TURU MÁRTON, Öregbíró.

ÖRZSI, leánya.

KÁNTOR.

Kisbíró.

Mátyás deák.

Több urak, vadászok, és nép.

A' dolog történik egy faluban a' Bakony' szélén.

Szoba. Turu 's Kántor az asztalnál ülnek; Örzi rakosgat.

TURU. Én mondom kendnek, a' mint ez a' lúdmelycsont mutatja, száraz telet kapunk; ni! minő veres.

KÁNTOR. De ez a' fejér folt, koma, ez havat jelent. Én okos ember vagyok, ritkán csalatkozom. Minap is az erdő' szélén rókát láttam, 's mingyárt mondtam: emberek, fagy lesz! 's ime ma, szent Márton' napján szokatlan hideg is van. felkél, 's Örzihez megy. De mit nekem a' hideg! Örzsikém' szemeiben megmelegszen. Nos! nem örülsz, Örzi? Kántorné léssz! Érted? Kántorné.

ÖRZSI. elvonva magát. Dehogy menek én illy csúnya emberhez.

TURU. Örzi!

ÖRZSI. Édes apám!

TURU. Menj, édes leányom, 's hozzd be a' János-kulacsot. Örzi el. Az ebédet megettük, aztán én a' világ' egészségére iszom.

KÁNTOR. 'S ma sem szabad innom a' János kulacsból.

TURU. Már, koma, abból csak magam iszom.

KÁNTOR. Gyöngeség! teljék kedve. De bíró gazda, leányát nekem adja, még a' télen elviszem.

TURU. Ha leányom akar, Isten neki!

KÁNTOR. Akar? hehehe! A' mostani idő, és nősző, és Kántor! hehehe!

TURU. Bizony, koma, én tisztelem becsülöm kendet; de ha leány volnék, engem úgyse! – kend nem csípne pártámból.

KÁNTOR. De az érdem, koma, az érdem! Hány embert énekeltem már én ki a' faluból, és hogyan! – E' füleimmel hallám minap, valakitől mondani, a' tárogató semmi se szavamhoz képest.

TURU. Igaz, kend tudja a' módját; de haja ősziült, 's a' vén legény a' fiatal tüzes leányhoz olyan, mint a' letűzött száraz karó a' virág mellett. Ha Örsikém akar, én nem vagyok elle-ne; ha kosarat kap kend, az is jó – azért nem veszünk össze.

ÖRZSI. beszalad, a' kulacsot az asztalra teszi. Édes apám, két lovas ugrat felénk, az országról.

TURU. Annál jobb, többen leszünk.

ÖRZSI. O ha Matyim volna! Én előkbe szaladok. el.

TURU. Azt rebesgetik: a' Király néhány napig a' Bakonyba' fog vadászni. – Bár ezen jönne keresztül, vagy legalább e' környéket látogatná meg, szeretném látni. Bajnok vér, apjára ütött; ha az ellenséget derekasan megszalasztja, aztán a' vadakat kergeti. Hej! csak megvol-na jobb karom, lenne bíró akárki.

Mátyás deák és Örszi jőnek.

MÁTYÁS. kiszól az ajtón: Vezessd lovamat addig az istállóba – de ne kantározd le.

ÖRZSI. Itt az apám.

MÁTYÁS. Jó napot! körül néz. A' mint látom, jó tanyára leltem; itt meleg szoba, pecsenye, szép leány és jó bor van.

TURU. És szívesség.

MÁTYÁS. Mint éltek, fiaim?

KÁNTOR. Ej ej! fiaim.

TURU. Egészségünk van, dolgunkat megteesszük – különben semmi baj.

MÁTYÁS. Kend a' bíró?

TURU. Igen.

KÁNTOR. Én kántor, leghíresebb a' tájban.

MÁTYÁS. Tehát híres ember! mosolygva végig nézi megengedem.

KÁNTOR. Be hetykén tesz. Turuhoz: Ez valami közönséges ember, nézze kend csak ruhá-ját. Mátyáshoz: Kit keresünk?

MÁTYÁS. Melly ház leginkább füstölög, oda száll az útas.

KÁNTOR. Hát ingyenélő – ki eszik, iszik, aztán odább áll, és a' fizetést az Istenre bízza. Mit?

MÁTYÁS. Senem ingyen, senem drágán, csak a' mint illik.

TURU. Mit pattog komám! én mindenkit szívesen látok, ma kivált, nevem' napján. Jőjön kegyelmed, egyék, igyék, a' mennyit elbír, aztán mondja el kívánságát.

ÖRZSI. Egyik lúdczomb még megmaradt; lásson kend hozzá, míg az a' csunya Kántor újra neki nem esik.

MÁTYÁS. Az ebédet köszönöm, már elvégeztem; különös dologba sem járok, csak szere-tek tétova beszólni, 's örülök, ha megelégedett embereket láthatok. Ez a' kis sugár leányka lenézett lovamról, 's rövid pihenés után ismét megyek.

KÁNTOR. De valami még is kegyelmed?

MÁTYÁS. Igen igen, Mátyás deáknak hívnak.

KÁNTOR. Mentsen Isten! tán csak nem garabonczás deák?

MÁTYÁS. Az épen nem, ámbár nem tagadom, néha kis fergeteget is csinállok; de most nem jöttem háborús szándékkal. Én a' királyt szolgálom, írnokja vagyok.

KÁNTOR. félre. Ez most füllent. Örzi tetszik neki, azért akar valami nagynak látszatni; de mingyárt az elevenire tapintok. Turuhoz: Koma, vigyázzon kend, azt mondja deák – engem hajdan egy Cseri-barát deákul tanított – mingyárt meglássuk Mátyáshoz: Cisne latine puer?

MÁTYÁS. Scire tuum nihil est, nisi te scire hoc, sciat alter.

KÁNTOR. Jó felelet. Magam sem értem.

MÁTYÁS. Kend fogatlan sárkány, okos ha nem szól.

KÁNTOR. De bezzeg az ének –

MÁTYÁS. Szent Mihály' lovának nincs füle.

TURU. Koma, benn marad.

ÖRZI. Jobban, jobban Mátyás deák, beszélje kend az asztal alá.

TURU. Ha kegyelmed a' király' embere, megmondhatja, mikor jön erre a' Király.

MÁTYÁS. Még ma keresztül jön határtokon.

TURU. Mátyás deák, erre a' hírre ihatik a' János-kulacsból; Örzi add ide.

ÖRZI. oda nyújtja a' kulacsot Én töltém-meg – magunk' termése.

TURU. De öcsém, töröld-meg a' szádat, ebből a' kulacsból nem minden ember iszik ám.

MÁTYÁS. Éljen kend bíró gazda!

TURU. Mit csinálsz? töröm a' zuzzádat! Hunyady János éljen!

MÁTYÁS. illetődve. Ő már nyugszik.

TURU. Éljen! mondom, neki a' sírban is élni kell, míg én élek.

MÁTYÁS. felbuzdúlva Élni fog!

TURU. Most éljen Mátyás király! igyál, mert megszidlak.

MÁTYÁS. Éljen kedves népe' javára.

TURU. Most nem bánom, köszönts reám!

MÁTYÁS. megrázza kezét Élj derék ember, és veled a' hív magyar nép!

TURU. Büszke lehet Kegyelmed, mert ebből a' kulacsból Hunyady János főverézünk is ivott Belgrádnál. –

MÁTYÁS. Belgrádnál?

TURU. Én is ott voltam; pedig dicsekedés nélkül mondva, nem utolsó vitéz. – Hallja Kegyelmed: minekutána János apánk a' csatát elrendelte, eltikkadva tért őrtüzünkhez, 's pihenni leszállt lováról; lecsatoltatván nehéz sisakját, ősz haja az esti szélben lengett, 's a' tisztelt ősz' látása mindnyájunkat, kik ott voltunk lelkesített. Vitézek, van e víz? kérdé; én elébe ugrottam, és ezt – ezt a' kulacsot tele borral nyújtottam neki. Ő elvette, keveset ivott, 's én örömemben majd elpattantam, látván hogy jól esett neki. Mosolyogva adá vissza ezt a' kulacsot, 's egyik kísérője által néhány ezüst pénzt adatott. Én elszomorodtam; ő mondá kegyesen: Ezt emlékezetül adtam, ne gondold, hogy enyhülésemet az által meg akarnám fizetni.

ÖRZI. Mátyáshoz: Kegyelmed' szemei égnek! én is eleget sírtam ám, ha édes apám elbeszélte harczeit; kár hogy azt az öreg Hunyadyt nem ismertem – az Isten nyugossa!

TURU. Másnap csatába mentünk – Kegyelmed deák létére csak tudja hogy győztünk.

MÁTYÁS. tüzzel Tudom, jó öreg, tudom; még most is lelkesít.

TURU. De én is tudom, mert jobb karom ott maradt – látja kend ezt a' csutakot kar helyett. Mikor az ellenséget üldöztük, neki tüzesedtem, 's három pogánynak rohantam – egyike lepördült, a' másik eltalált – töröm a' zuzzáját, látod öcsém –

MÁTYÁS. Vitézséged' jele.

TURU. Sok vért vesztve, holt gyanánt feküdtem a' téren. Az emlékpénzt elszedték tőlem, de hála Istennek! első tekintetem, mikor feleszméltem a kulacsra szállott: kigyógyulván, haza jöttem, még félkézzel is kaptam egy derék feleséget, 's noha meghalt már a' jó lélek, de kedves gyermeket hagyott maga után. Most bíró vagyok, van a' mi kell, és vége. Ígyék kegyelmed.

ÖRZSI. Úgy van Mátyás deák; apám az országot őrzötte, én pedig a' kulacsot őrzöm.

MÁTYÁS. Szerencsédre váljon! Köszönöm, bíró, a' történetet; most csak leányának szerezzon kend derék férjet, én kitartom a' menyekzőt.

KÁNTOR. Itt áll a' derék férj! Nos Mátyás deák, nem jól választottam e? Örzsike szép, fiatal, 's karcsu mint az őz.

MÁTYÁS. És kend szarvas lesz, ha elveszi.

ÖRZSI. Ne higgye kegyelmed, nem leszek én Kántorné. elsohajtja magát.

MÁTYÁS. Te foházkodol? tán más ül szívedben.

ÖRZSI. Más bizony, Mátyás deák! ah, de messze, messze van az innen!

TURU. Szomszédom' fia Balta Matyi! együtt nevelkedtek, 's mindég arról álmodoz. Eleget sajnálom, de biz én máshoz nem is kényszerítem, ámbár szeretném, ha derék vőm felváltana házi gondjaimtól.

MÁTYÁS. Balta Matyi! a' fekete seregnél szolgál; ismerem, derék fi.

ÖRZSI. Úgy e derék! O Mátyás deák, ezért meg tudnám kegyelmed csókolni.

MÁTYÁS. Szívesen elfogadom.

KÁNTOR. Én protestálok! Balta Matyi ma holnap oda vész, 's Örzi reám száll –

ÖRZSI. Soha sem, soha sem.

TURU. Lódobogás az udvaron. Örzi, nézz ki. Örzi ki akar menni;

Upor László belép.

UPOR. Bíró, nem látta kend –

MÁTYÁS. Hirtelen elébe megy, meghajtván magát. Bocsánatot, Főispán uram, hogy kitértem az útból; itt igen jó szállásra leltem. Tán a' Király közelít?

UPOR. Parancsolatit várjuk.

MÁTYÁS. A' mint hallám, kevéssé itt mulatni fog.

TURU. Nagy uram! tán valami rendelést méltóztatik –

UPOR. Semmi, semmit.

MÁTYÁS. Tüstént nyomába leszek Főispán uramnak. Titkon valamit mond neki.

UPOR. parancsolóképen Soká ne késs, deák! el.

TURU. Mátyáshoz: Kend most orrot kap.

MÁTYÁS. A' király megbocsátja, ha megtudja mily társaságban valék.

TURU. biztosan: Mátyás deák, kend ismeri a' Királyt – micsoda ember?

MÁTYÁS. Él hal népéért.

TURU. László bátyját ismertem: igaz vitéz volt; mikor ősz atyja mellett nyargalt, mindég azt gondoltam: az öreg sas most tanítja fíját a' napféle szállani. Hej, de szomorkodtam, midőn méltatlan halálát hallám – őt megboszúlani bal kézzel is kiálltam volna; de van igaz Isten! Mátyásban fentartá még a' bajnok vért. Ez csintalan, fúrt fejű gyermek volt, még a' táborban hallottam – de az alamuszi gyerekből úgy is ritkán válik jó. No most ne dőzsöljünk többet, siessünk az országútra, megnézni a' Királyt –

MÁTYÁS. Eljősz te is, Örzi?

ÖRZSI. El bizony. Ej csak ne volna a' Király olyan nagy úr, megkérném, eressze haza Matyimat.

MÁTYÁS. Én megyek, bíró gazda! köszönöm a' jótartást, még látjuk egymást.

TURU. Isten kegyelmeddel, Mátyás deák; ha ismét erre jár, szóljon be kend hozzám.
MÁTYÁS. félre: Hol szívesség, emberség, és hazai szeretet lakik, ott érzi a' Király felséges tisztét, és édes lesz terhe, mely az erővel ujúlva nő – ezerek' áldása mi szépen hálálja-meg nyugtalan órájait. Turuhoz: Isten kenddel!
ÖRZSI. Ha meglátja kend Matyimat, köszöntse nevemben! – Mátyás el.
TURU. Örzi, add rám mentémet.
ÖRZSI. Itt, édes apám; én is kenddel megyek. rá adja mentéjét.
KÁNTOR. A' plébános nincs itthon – nekem kellene valamit szólnom. – Hm! tán így: Boldog országút – oh szemek – oh szerencse – oh kántor – oh vidék –
TURU. Koma, menjünk! Mit sopánykodik kend?
KÁNTOR. O jeles nap, áldást hozd sugárod – Örülj örvendezz szív, nem lesz a' te károd. –
KISBÍRÓ. sietve jön Bíró gazda, szaporán – sok sok urak jönnek falunkba. el.
MÁS PARASZT. fuldosva berohan A' Király, a' Király! el.
TURU. Jertek! Töröm a' zuzzáját, de meglepett. el Örzsivel.
KÁNTOR. mentiben: O boldog falu, o dicsőség – el.
Széles falusi útsza. Mátyás király, Upor, vadászok; a' nép „Éljen” kiáltással mindenfelől kitódúl.
MÁTYÁS. kisérőjéhez: Milly boldogító a' nép szeretete, mely tiszta hévvel a' hazát bennem átkarolja. Híveim! az igaz érdem, nem halandó, ha mingyárt az irígység azt lealázni törekszik is. A' legnagyobb elme' fellengző szavai nem dicsőíthették inkább elhunyt atyám' emlékezetét, mint egy jámbor szív' ártatlan kiömlése, melynek véletlen most tanúja levék.
Turu, Örzi, Kántor jönnek.
ÖRZSI. Nézze csak apám, ott elől áll Mátyás deák!
KÁNTOR. A' Király mellett álló aranyos mentéjű úr előtt: Napok' napja! nincs itthon a' plébános – én – én – o boldog óra – Alleluja!
UPOR. Itt felséges urunk! A' Kántornak szava eláll.
MÁTYÁS. Bíró gazda! Ím, Mátyás deák mint király megtartja szavát. Nézzd-meg jól Hunyady' fiját. Én vagyok a' csintalan gyermek.
TURU. Nagyságos uram! le akar térdelni. Légy kegyelmes – csak úgy kiszökött belőlem – az az ármányos deák – be megjártam!
MÁTYÁS. Légy nyugott, jó öreg; te nekem rég nem érzett örömet szerezteél. Mint isméretlen vándor kezemet nyújtám, most királyi jobbam nemességre emel. Örzséhez, ki kötényével szemét eltakarja: És te semmit sem kérsz Királyodtól? – Vedd ezt a' gyűrűt, és képzel, Balta Matyi küldi; ezzel véle eljegyezelek. Örzi meg-akarja kezét csókolni. Te is ígértél ugyan valamit, de annak teljesítését vitézemre bízom, kit nem sokára hozzád küldök.
TURU. Uram, Királyom! Ennyi kegyelmet!
MÁTYÁS. Hogy a' János' kulacsa ki ne ürüljön, arról én gondoskodom.
KÁNTOR. félre. O én szegény kántor! az ingyenélő most fejembe kerül! Mátyás elébe térdel
Le vagyok sújtva, uram! de nagyságod' gyöngesége 's az én nagylelkűségem –
TURU. Koma, hiszen visszásan beszél kend!
MÁTYÁS. Megbocsátok, Kántor, de máskor légy ura nyelvednek, és tanúld-meg: hogy a' ruha nem teszi az embert. Most fel barátim! a' mai történet fűszerezze holnapi mulatságunkat. Jó népem, Isten veled!
TURU. János apánk! ez a' te méltó fiad!
A' nép örömkialtással kíséri a' Királyt; a' kárpit lefordul.

Kisfaludy Károly.

EGY VITÉZHEZ.

Csörteted oldaladon, hüvelyében kardodat; ezt te
Jól teszed, elnyomod így szívdobogásaidat.

Hrabovszky Dávid.

FÁJDALMAK.

A' báj est-tünemény halmok alá merült.
Csendes kriptá-sötét terjedez a' mezőn;
 'S én, mint árva, bolyongok
 E' bús völgybe' magányosan.

Minden néma, kiholt, merre szemem' vetem:
Békés álmainak mélyibe süllyedett;
 Csak te sírsz velem itt még,
 Édes zengzetű Fülmile!

Szüntesd gyászdalodat, szánakodó barát!
Csak szívem' sebeit tépdeled újra fel.
 A' mély néma keservnek
 Részvétel sem ad enyhülést.

Mint a' gyenge virág hervadoz életem
A' szép Büszke után vágva. De nem soká
 Int már a' nyugalomhant,
 Melly fájdalommat elfedi.

Majd ott sírja felett, fájinak árnyiban
Gyászoljad nyugovó ifju barátodat,
 És ha elmegyen arra
 A' fagylalt szívű hitszegett,

És nem tudja kinek hűlt pora nyugszik ott,
A' gyepdombra hajol 's egy ibolyát szakaszt,
 Melly a' tőle gyűlölt szív'
 Szétszórt hamvaiból kinőtt;

Akkor ferd-le te, o szánakodó barát,
A' már Elnyugodott' egykori kínjait,
 'S mondd-meg néki: hogy érte
 Hervadt éltem el illy korán.

Majd a' szép szemeket könnyek özönlik-el,
'S a' sírdombra le hõn hullanak, és velök
Szendergõ poraimra
Csendes béke' malasztja leng.

Bajza.

A' CSÜGGEDŐHEZ.

Episztola.

Égj a' kincsek után; 's hideg ölbe lehelve szerelmet
Érez; csalfa nyomán indulj a' játszi reménynek;
Fényvággy gyujtsa hiú kebeled'; vak képzeletekben
Élj; 's mellyedben örök lobogással dúljon irígység
'S bosszú; bírja kevély indulat; fagy-hideg-ölte
Fösvénység lelked', – nyugodalmad messze röpült-el.
Ezt nem kincs, szerelem, nem szerzi hatalma Nagyoknak.
Láttam pór' küszöbén örömek' mértékletes árját;
Láték nimbuszain fénytrónnak lengeni fátyolt;
Annak öröm, – 's ennek búkönnyet hullni szeméből.
Azt, kit keskeny körbe igéz csillagzata, 's békkel
Várva jövődjét megelégszik, mit neki sorsa
Nyujtott: boldogság 's nyugalom' ságára köríti.
Boldogságra legelső út: győződni-meg arról:
Hogy sok ezer bú- 's kínsúlyt kell szenvedni nekünk itt.
A' Bölcs' lángesze nem nyujthatja napokkal az éltet,
Ám-de kemény súlyát 's terhét könnyítheti annak;
'S vére halál' félelmeit is vasmellye ledúlja.
Rényben igaz becsedet 's nagyságodat állani higgyed:
És nyugtot leltél. Letörül órája halálnak
Mindeneiket; 's a' rényt meghagyja örökre, örökre;
'S a' ravatalra dicső koszorút függeszt-fel az érdem.
Éltünk csak hiteget sírunkig, 's olly csuda titkok
Terhei: hogy csak az egy Haldokló' lelke előtt kész
Vallani súlyait. A' nyugalom' szép tája csak ekkor
Villan-elé; 's gyászhalmoz' ölén átszillog az erkölcs.
Fogd-fel aczélmellyel sorsodnak durva csapásit,
És csüggedni ne tudj: nyugodalmát vívta-ki lelked.
Oszlik az olvasztó bánat; ha kitűrni akartod;
'S a' szomorú kupressz' látása, hová menedékül
Bujsz keserű fájdalomid előtt, oktatja az embert:
Hogy mi csekély az öröm, 's mi csekély a' bánat is itten.

Álld-ki elébb megalutt ereidnek végdöbögését,
'S a' mély szenderülés' partján feltűnni nyugalmad'
Láthat'd. Itt kéjtelg önnön-súgárin az erkölcs.
A' szívnek sebe itt gyógyúl, 's itt hűl tüze lángja;
És az öröklétnek kapuján érdemkoszorúja
Mennyei lángkörben szomorú sírodra mosolyg-le.
Itt nyugtot ne ohajts; villámként minden enyész. Csak
A' mi való gyönyör: az nem szűnhet. Múlik az élet
Ifúság, szerelem, fény' báji, szerencse, remények. –
És te mulandókból kiteremteni vágyod azon díjt,
Melly az öröklétnek vidorabb országain inthet?
Érdemdíjt ott várj: hol az ember csont, hamu, por lesz.
Itt nem: hol hatalom, kény, kincs, fény, küzdve tipornak;
És az igaz rénydísz 's nemes élet halni sohajtoz;
'S önkényű hatalom fontolja az érdemet, és a'
Jobb ember' sorsát! Hosszú pályának örülsz e?
O! ha szerencsétlen napokat komoríta reád a'
Sors, mi igen tova nyúlt élted, ha virága korábban
Elhullt is! Kínzó fájdalmait engedi nyúlni
Párkád; 's kíniaidat hogy hosszabbítsa, kegyetlen
Karjait elfedi: hogy le ne sujtsa ha szenved az ember.
Ellene vetni dicsőn lehet e' rényt durva halálnak,
Ellene, mint az erős horgonyt²⁰ a' tengeri habnak,
Melly a' szélviharok' közepette az ostromokon győz;
'S mint valamelly kikötőbe, csak úgy lép sírba nyugodni.

Boldogságot ohajt minden, bár áldozatokba
Teljék. Ámde való boldog csak az, a' ki magával
Elhíteté: hogy nincs ki szerencsésb lenne kívüle.
Vágnyi kevély nagyságra minek? 's mért égsz te dicsőség'
Hervadozó koszorúji után?! Lásd büszke hatalmát
A' sír' zárainak leverő lélek temagadban;
Égi valót bíró rokonérzők emberalakban:
És az egekben az egy 's közatyának léte, azon dísz;
Melly az igaz nagyság' fényén hordozza az embert.

Mért szórsz átkot épét boldogtalan életed ellen?
Hogy ha megérdemléd bal sorsod'; gyászesetid közt
Legfőbb fátum ez; úgy ha mosolygó napra lehattél
Méltó: vaj mi gyönyör, 's mi szerencse magában is élted!

Szüntesd vágyaidat; 's hallgatni tanúlj; ne szeress; ne
Gyűlölj balgatagúl. Ki vakúl²¹ meghitte Barátit,
Nincs szüksége epébe kevert agyarakra: hogy élte
Majd boldogtalanúl folyjon. De reményleni is óva
Tudj. Ha remény ébren lévő' gyér álma: ne bízd meg.
'S e'ként a' nyugalom' gyönyörítő tája fogad be.

²⁰ horgányt

²¹ Kivakúl

Fussad az érczfedelű 's fenhangú hírkör-ajánlta
Városokat; perpatvarokat; 's engedve veszíthetsz
Inkább, mint engedj meggyőzve. Derítse unalmad'
Néha magány olykor kedves, ámde rokonkebelű Társ.
O ha gonoszságit szívednek nyögni halálos
Álmaiban kívánod; ohajts részt venni magányban.
Itt zokogásaidat 's panaszid' nem hallja az írigy;
'S a' vadság' tüzeit kegyesülés' harmati oltják.
Érd-be tieddel. Ezen mód földi gyönyörre ugyan, de
Boldogságra vezet. Ne ohajts itt állhatatos jót.
Élni nem; ámde kimúlni lehet nyugodalmasan. Akkor
A' sír' öbleiből boldogság és igaz enyh int.

Debreczeni Bárány Ágoston.

KIS GYERMEK' HALÁLÁRA.

Eljátszottad már kis játékidat,
Kedves fiú, hamar játszottad el.
Végsőt mosolygott orczád, 's a' halál
Leszedte róla szép rózsáidat.
Nem csak magad mentél, elvitted a'
Szülék' vidámságát, elvitted a'
Legszebb remények' gazdag bimbáját.
Ki mondja meg neked, hogy már reggel van? Ah
Ki fog téged megéint fölkelteni?
Sirat szülőd, és mondja „kelj fiam,
Kelj föl szerelmem, szép kis gyermekem”
Mind hasztalan, te meg nem hallod őt.
Alunni fogsz, 's nem lesznek álmaid.
Alunni fogsz, 's nem lesz több reggeled.
De fájdalom ne bántsa hamvadat.
Mulasod könnyű volt, és tiszta, mint
Az égbe visszareppenő sugaré.
A' földhöz minket baj, 's öröm kötöz;
Ohajtjuk, és rettegjük a' halált:
Te túl vagy már, nincs kétség útadon.
Oh majd ha csendes tiszta éjeken
Föltűnnek a' dicső csillagzatok,
Eljősz-e áldást hozni kedvesidre?
Eljősz-e álmaikhoz éjfelenként,
Hogy ég' nyugalmát terjeszd rájuk is?
Oh jój, ölelgesd kis testvéridet;
Orczáikat csókdossa szellemed,

'S a' melly napok tetőled elmaradtak,
Add a' szüléknek vissza. Ők együtt
Éljék le megszakasztott éltedet,
'S mig ők porodra hintenek virágot,
Lebegj te őrző angyalként fölöttök.

Vörösmarty.

BAJJAL MENT, VIGAN JÖTT.

Egyszerűen forog időnk' kereke, 's a' világ ujsága is alig lel bámulandó történetet; szűk határ közzé szorult az élet, melly önterhétől sorvadna el, ha néha furcsa szerelmes, semmibe kevélykedő 's tehetetlen nagyravágyó, ereit mozgásba nem hozná. Az ember lát, hall, 's másnak bajain magát is kineveti, midőn visszatekint; hosszú célzása után sokszor minő bakot lőtt. A' szerelem kimeríthetetlen forrása különféle eseteknek; mi, esküdt ellenségi a' hiu szomorgásnak, örömet mulatunk annak vigabb részein, és ha lehet fel is fedezzük a' szivből eredt galibákat, szebb jutalmat lelvén a' mosolygásban, mint a' szánakodó könyben, mellyet az élet úgy is elég bőven szokott nyújtani. Itt közlünk egy fársáingi tréfát, víg arcczal festvén a' komor érzetet.

Hazánkban él Pöröndy Tamás nevű derék ember, ki a' mennyire jártas némelly tudományban, annyira szűkölködik ama' világi hajlékonyság nélkül, melly az embert, kivált a' szépeknél tetszetőssé teszi; már a' természet is némelly pontban mostohán bánt vele, mert egy ötlet felmuló vékony termete, himlő-szaggatta képe, kiállva meredező szemei, éktelen kampós orra, melly minnden szóra ajkait csókolja, bíbor haja, égő bajusza, előre görbedő járása, mellyre az alacsony falusi ajtók szoktatták, alakját nem tevék valami szép ideálissá, melly után a' sziv édesen ábrándozgatna. Ki jól ismerte, elfelejté ugyan nemes lelkén külsejét, bár különös módján mosolyogni kénytetett. Ő előbb egy nagy úr' özvegyének pereire ügyelt, de midőn egykor az asszonyosság' szobájába botlott, 's ez többed magával sovány elmésségeit rajta gyakorolná, neheztelve lemondott hivataláról 's meglehető sorságába vonult, hol gazdálkodik, a' vendéget szereti és szelíd érzetében a' hol lehet felebarátján is segít; hibája lehet az talán, hogy önmagának igen tetszik tulajdon személye.

Tamás rég megérett a' házasságra, 's nem is volt idegen tőle; de saját esze után indulván így okoskodott: vegyek pazarlót? inkább magam költök; vegyek csapodárt? akkor enyém a' kölöncz, másé az öröm; vegyek rútat? – erre nem felelt magának, hanem csak fejét rázta; végre abban egyezett meg: neki szép kell, jó, takarékos 's a' ki őt híven szeretni is bírja. Sok egyszerre! de a' remény olcsó, a' valóság drága. Már a' komor aggregénység küszöbén áll, midőn hosszú eszmélet' után egy leánynál csak ugyan megállapodék, ki úgy vélé, többször mélyen nézett szemébe; noha tükre' segítségével elgondolhatta volna, hogy, ha bár a' szem rajta mulat is, a' sziv azért igen békén verhet; de illy dologban ő magának kedvezni szokott, annál inkább, mert a' tőle kijegyzett leány vajmi jól tudta: milly hódító fegyver a' szem, azért kényén villogtatván, Tamást is örömet szivelte imádóji között, 's ez a' szemjátékban érzést sejtven, bizton neki ült 's két árkusra levelet irt, közbe, közbe deák velős-mondásokat hintvén, mellyekre ő sokat tartott; ezen levelet pedig két szakaszra osztá; 1ször azt fejté meg: milly szent köteléke polgári éltünknek a' házasság, 2szor milly nagy jusokkal birnak asszonyaink, 's az egész szíve' ajánlása zárta be; tudván milly nagy bökkenő a' feleségtartás, 's hogy az érzésnek kis

rugót is adjon, egyszersmind Consignatiót zárt leveléhez, melyben a' pontos gazda, magától fogva a' csirkéig mindent feljegyzett.

A' leány' válasza tele volt forrósággal, de az i g e n és n e m vigyázva elkerülve: ez Tamást látogatásra ösztönzé. Szívesen fogadtatott, mint minden nősző. A' Kisasszony több új románt említett, melynek Tamás soha hírét se hallá, ellenben hajdani pereiről's a' gőbolyók²² hasznáról értekezett. A' leány ásított, Tamás utána. Tamás elment, a' leány hallgatott, de szülei örültek.

Ez így folyt és Tamás napról napra szerelmesebb lön, közeledett és a' leány tartván a' kérők' ritkaságától nem vonta el magát, ez okból Tamás őt bizonyos hölgyének tartá, kivált midőn a' Szűz kis csontra-festett képével, melynek üvegét Tamás mingyárt el is törte, ajándékozá meg. Tamás haza menvén tüstént képiróért küldött, de Jakab inasa, egy öreg obsitos katona, szoba-festőt hozott, ki szörnyen össze visszahányta arczvonásit; azonban elküldé's mátkája ifjabb testvéreit ijesztgette vele.

A' vőlegény mingyárt kitünik, mert ha mást nem tehet is, házát kimeszelteti; Tamás is új intézeteket tevéen várta a' szerencsés órát, melyben Kedvesét szívéhez zárhatja; de csak hamar tapasztalá: hogy a' szépnem bár mennyit szól az észről's jóságról, még is inkább kacsint a' szebbre, 's hogy a' leány-szív olyan, mint az álomban lelt kincs, az ember úgy örül, oly szorosán tartja's ha felébred, üres a' marka. Vélt Kedvese is más ifjúnak nyujtá kezét, ki bár nem sententiázott is annyit, de jobban értette meghódítani a' szíveket.

Tamás jó ember volt, szeretett, és családása felette érdeklé. Elbusulva magán épen íróasztalánál ült's a' hitetlen' képmassát szemlélgetvén azon tünődött: csináltasson²³ e reá üveget vagy nem? Midőn nagy csepp szeméből a' képre esett's az arczáról a' festéket felette. Sajnálta a' képet, de eszébe jutván az originál' álnoksága boszúra gerjed's tintába mártván újat egészen elmázolja. „Hosti manu nocere, non lingua licet!” dörmögé's elmerülvén e' különös munkában, érkező vendégét észre se vette megette állani, míg abból az elfojtott nevetség annál hangosabban nem tört ki. Kapkod Tamás, a' képet dugdozza, homlokát dörgöli, de hijában, a' vendég mindent látott, 's bár mint vonakodék, el kellett beszélnie szívé' történetét.

Meglepője bizonyos Endrefy, régi barátja vala, ki arra utazván hálásra tért hozzá. Kihallgatván Tamás' panaszát mond a' vig kedvű barát: „Látom a' fekete bút homlokodon, töröld le, 's örülj együttlétünkön!” Bosszonkodva mosta le Tamás tintafoltjait homlokáról, aztán üdvözlé még barátját, ki viszont elbeszélte: hogy az idő közben, mióta egymást nem látták, megházasodott és szerencsés; egy környülállás monda zavarja néha örömeit, mert atyja halála előtt magához képest fiatal leányt vön ismét feleségül és most azzal egy házban kell nékie lakni. Mostohája jó asszony ugyan, de a' török közmondás szerint: Valamint egy turbán két főre nem illik, úgy két asszony sem fér meg egy házban; azután feldicsérte hitvesét's a' házasság' örömeit, mondván: „Tamás! most rajtad a' sor! kövesd példámat.” Szomoruan felel Tamás: „Ah nincs hűség már a' világban!”

„Csak ne nézz mindent nagyító üveggel, mert minden öröm üroömmé válik. A' szív napraforgó-virágként mindég hajladozik's ki tartós hűséget kér, alkudjék ki a' sorstól örök ifjúságot; a' szerelemben legjobb fatalistának lenni. Tudod mit? a' fársáng közelít, a' vidék' Urai nálam összegyűlnek, tánczold el búdat! Jer hozzám!”

„Inkább böjtre!” – viszonzá Tamás – Difficile est tristi fingere mente jocum!

„A' levegői változtatás hány megdölt erkölcsöt emelt már ujra fel, 's egy kosár' terhén nem tudna segíteni?” Több illy okokkal támasztván kérését Endrey, reá vette barátját a' fársángi útra's másnap korán haza indult.

²² gőbolyók'

²³ csináltason

Tamás a' hitetlent híven kerülte, 's nagyon restellé: hogy a' környék mendemondáz kosaráról. A' fársáng beállott, mindenütt menyekzői gondolatok forogtak. A' paraszt-leányok esténként danolva mentek ki a' mezőre, szalmát gyujtottak, 's körül-tánczolván általugrosták 's a' pernyét levegőbe szórván nézték: honnan jövend az ohajtott vőlegény. Minden házbán fejtettek, varrtak, toldottak, adtak, vettek, csak némely pártában megőszült Szüzek morogtak a' világi hiúság ellen. Tamás, barátjának irván útra készült. Zsuzsi gazdasszonya csak arra kérte: ne indulna pénteken, mert ez a' nap a' gonoszoké. Jakab megczáfolta mondván: „Előbbi uram a' hadnagy mennyit járt pénteken, 's még is hétfőn lőtték agyon.” Nagy versenygés támadt, mert Zsuzsi, kinek a' hallgatás nem volt fő erkölce, tüzesen vitatta mondását 's a' vetélkedés tán mostanig is tartana, ha Tamás közbe nem vág „tempora mutantur! hajdan sok volt úgy, sok van most így!” ezzel mindeniket dolgára küldé.

Majd két arasznyi hó esett! Tamás kocsiját szánra gúzsoltatta 's minthogy egyik lovát az ügyetlen kovács patkoláskor megnyilazta, előbb a' szomszéd városba ment, 's ép lovának társat vevén azt mingyárt bé is fogatta, és jól bebundázva, Jakabbal elindult kényén ringadozva a' ropogó havon.

Mikor az első falun keresztül menne, éppen akkor vezettek egy menyasszonyt esküvőre. Tamás nem akarván rendet zavarni megállott. Hegykén, 's minden lépten összeütve bokáját, hujjongatva, veres kendővel ékesített dolmánya panyókán vetve, szélesen kivarrott lobogó ujú ingben, felpántlikázott kalapjára rozmarin, puszpány és pávatoll tűzve, ment pajkosan elől az egyik vőfény, utána a' kérők és nászok párosan, mind ünnepi köntösben. A' felbokrétázott koszorús menyasszonyt löbbálva vezeté a' másik vőfény, nász-kendőjét lebegtetvén kezében, 's rekedten a' sok dombérozástól, az előtte menő nyoszolyó-leányoknak néha verseket rikkantott fülökbe. Ezt követé a' vőlegény komor arccsal, mély gondolatokban, utána mentek, az örömanya, nász 's koma asszonyok; de már itt, mint a' temetésnél a' rend megszakadt, sűrű csoportba bujva ki sírt ki kaczagott. Utóljára jöttek a' czigányok 's valamit reczegtek, mert az egy hegedű nótáját a' két brúgó felülzugta. – Tamás itt majd pórul járt, mert lovai a' körülugrándozó gyermekek' nagy lármájokra 's néhány pisztoly-pattanásra, már úgy is nyugtalanul hortyogván, most a' két brúgó láttára még inkább elrémültek 's neki rugdalózva egy mellék utszán keresztül villámként ragadták ki a' faluból 's bár mindnyájan a' gyeplőnek estek, csak nagy sokára tartóztathaták meg, 's mi rosszabb, nem a' feltett úton. Megállván a' kocsis 's nem legjobb áldást küldvén a' lakodalmasok után leszállt; de egyszerre felriad: „Ejnye Tekintetes uram! lánczos kő – Isten bocsáj.” –

„O tempora! o mores!” kiált Tamás, látván, hogy ujjalag vett lova farkát elvesztette.

„Ha helyre vergődünk, kurtítsuk meg a' másikat is” – mond Jakab – előbbi uram a' hadnagy –

„Mi közöm előbbi uradhoz?” mond haragosan Tamás 's megfordulni parancsol ránczos homlokkal nézve párolgó lovaira. E' történet minden kedvétől megfosztá, tüstént haza tért volna, de Endrefýnek irt már jöveteléről, azért visszahajtatván ama' szerencsétlen faluba, megkapatott 's tovább indult, hasztalan keresvén az elvesztett lófarkat.

De a' sors őt üldözőbe vette; mert alig haladott néhány órányit, olly zivatar lépe meg, hogy neki magányos csárdában kellett megszállnia, hol előtte már két mesterlegény, 's egy öreg invalidus káplár keresett menedéket; ezeken kívül²⁴ a' füstös szobában még két gyermek, macskák 's egyéb baromfiak voltak; későbbben a' didergő Jakab is.

„Non multum cures venturi tempora fati, gondolá Tamás, és a' katlannál főző Csárdásné kérdé: lesz e mit ennie?” lesz uram, jó tarhonya, bográcsbús vágó turó, lön a' felelet.

²⁴ ezekenkívül

„Ha! jó borotok van e?”

„Van bíz Uram, pedig három emberes bor!” szól közbe a' káplár.

„Micsoda termés lehet az?” kérde Tamás.

„Termését nem tudom – mond a' káplár – de megivására három ember szükséges, kettő tartja az embert, harmadik bele tölti, különben nem ihatja meg, olly savanyú.”

Szomorú vigasztalás, gondolá Tamás 's a' picziny ablakhoz vonúlva lesten leste az időt, és sajnosan látván a' hó-fuvatagot mind inkább nevekedni, előre rettegett az éjjeltől, melly barna képét már fel is tolta.

A' Csárdásné nem legjobb szagu mécsset tön elébe az asztalra, és étkekkel kínálta; de Tamás bár mint éhezett is, egy falatot se tudott lenyomni, 's részét Jakabnak 's a' Káplárnak engedvén, csak ágyat kért, hol lenyughatnék.

„Mi illy úri vendégekhez nem szoktunk!” mond a' Csárdás, 's vállvonítva mutat a' földre, hol a' mesterlegények, bugyrok fejöik alatt, már jóízűen hortyogtak. Hosszu tusakodás után meg-egyeztek: hogy a' Tekintetes uraság fekünne egyik asztalra, melly elég erős terhe alá; használja bundáját, 's kocsiváncosait. Tamás főcsóválva dörgölé homlokát, örömet fel 's alá járt volna, de hosszú lábainak kicsiny volt a' teli szoba. Mit vala tenni? fanyar képpel csak letelepedett a' deszka-trónusra, 's békurkolva, csak orrát hagyván ki a' bundából, nyujtózott el, 's nem sokára, bár nem kis zaj volt a' szobában el is szunnyadt. A' szelíd macska is mingyárt hozzá szövetkezett, 's hizelkedve dörzsölgeté fejét kiálló orrához; tüsszögve ébredt fel Tamás, 's le-sodorván a' macskát bundája' újjával, morogva más oldalra fordult.

Azalatt a' két öreg katona öszeülve poharazott, képzelhetni: hogy a' háború lön beszédök tárgya; eleintén lassan vitézkedtek, de utóbb olly tüzesen hozzá láttak, kivált a' káplár, meg-mutatván: hogy a' savanyú bort három ember nélkül is meggyőzhetni, el-elrikkantá magát 's úgy oda verte öklét az asztalhoz, hogy a' poharak szinte tánczoltak; e' zajra a' felriadt gyermekek sírtak, Tamás is felrettent és feledvén magas fekvését, midőn hirtelen a' láрма után fordulna lehanyatlik, megtapossa az egyik mesterlegény' lábát, ki rablót vélvén felette dühödni óbégatva kegyelemért kiáltozott. Jakab azt gondolá: hogy ura is ütközőben van a' mesterlegény-nyel, nagy robajjal segedelmére ugrik, 's eldöntvén a' padot a' már elázott káplárral együtt, ki ezen kiáltással: „Ne engedd, szurd, lödd pajtás!” a' földön is hadonázott, örömet felkelt volna, de feje nehezebb volt egész testénél. Az egész Csárda, valóságos csatahelynek látszott; mindenki talpon volt és sok kérdés sopánykodás után lön ismét békesség.

Vincere quum possis, interdum cede sodali! mormolá Tamás, 's inasát keményen lenyugodni parancsolván, ismét az asztalra nyomult, nevetve haragjában; de álom nem jött többé szemére 's míg a' többiek különféle hangon sipoltak körüle, ő az élet' változásain tűnődött, mint kockázik a' sors szivünkkel, ma lágy keblet ígér, holnap kemény deszkára fektet. Örömmel látá szürkülni a' napot, mingyárt is befogatott 's jól mefizetvén a' nyugtalan hálást, odább ment. Ez éjjel azonban nem volt következés nélkül, mert Tamás magát meghűté és szörnyű náthát kapott, 's Jakab sok tüsszentéseit alig győzte istenéltsessel. Estélig semmi baj nem történt, 's Tamás örülvén a' jövő éjszakának, derék fogadóban szállt meg. A' Fogadós csinos szobába vezette; de Tamás még jól ki se pihente magát, midőn egy idegen inas hozzá toppan, 's a' földes urasághoz meghívja. Tamás mentegeté magát 's udvarlását máskorra halasztá. Az inas eltávozott, 's kevés vártatva belép egy vastag, piros Úr, kinek a' jó bor 's konyha kilátszott képéből.

„Bocsánatot uram! – mond a' vastag Úr – uri szánt láttam ide térti 's tüstént küldém inasomat meghívni vendégemet; nálam bévett szokás minden valamire-való embert magamhoz kérni, mert házamat jobbnak tartom fogadómnál. Tessék azért magát megalázni kis vacsorára; szívesség lesz, enni inni is találunk.”

„Köszönettel megismerem ritka házi-barátságát, de most nem részesülhetek benne, egy az fáradt vagyok, más az beteg forma, továbbad kedvetlen, pedig: oderunt hilarem tristes, tristemque jocos!” de a’ vastag úr olly könnyen nem nyugodott meg, olly nyájasan esdeklett, olly kis időre alkudozott, hogy Tamás jó móddal nem menekedhetett; azért megigérte eljövetelét, csak félórát kért, míg magát illendőképén prezentálhassa, kivált értvén, hogy ott szépnem is mulatozik.

„Ej minek! hiszen tudjuk az utas nem jár menyekzős ruhában!” mond a’ vastag úr; de már ebben Tamás nem engedett, és megköté fejét. Mihelyt a’ földes úr eltávozott, elszórta úti ruháját’s ujra kezdett öltözködni; de nagy boszuságára Jakab a’ rózsá-olajat otthon felejté, melylyel a’ mult éjjeli füstöt előlni akarta.

„Lesz itt ollyas bolt!” mond Jakab és elsietett; nem sokára hozott is olajat.

„Jó e? – kérde Tamás – nekem nincs most szaglászom; színe nem sokat ér!”

„Finom! szinte felüti az ember’ orrát – felel Jakab – előbbi uram a’ hadnagy sokszor élt vele.” Azután neki tűrődött és derekasan felkente urát. Tamás felkészült’s Jakabot vigyázatra intvén, a’ lámpással váró inassal az urasághoz ment által. A’ víg házi úr leste már’s hangos istenhozottal tárja ki előtte ajtaját; de meghökkenve állapotodott meg Tamás, midőn első tekintete, több Szépek közzül egyenest ama’ hitetlen leányba, vagy is már menyecskébe ütközött, ki neki előbb képét, azután kosarát nyújtá. Különben nem igen ügyes mozdulati, most a’ szorultságtól még inkább feszesültek, mereven állva, szólni akart, de nem tudott, csak midőn a’ házi úr, a’ szoba közepére tolta, akkor hajtogatta magát vég nélkül, zavartában még illendő deák sententia sem jutott eszébe. A’ menyecske is elpirult; de az asszonyok különös ügyességgel birnak elrejtteni szorultságokat; míg a’ meglepett férfi szót keres’s ha talál is többnyire ön kárára hímez hámoz; az asszony mingyárt segít magán, talál rézst, ’s könnyű szökéssel, mint a’ csík, sikamlík el szorongásai közzül. A’ menyecske is, Tamáshoz lejtve, őt mint atyjá’ házibaratját mutatja bé a’ társaságnak, azután a’ játszó asztaltól oda intvén férjét, ezt, mint a’ házi úr’ rokonját megismérteti vele. Hasztalan iparkodott Tamás e’ kelletlen összetalálkozás’ benyomását elsimítani, feszes maradt, és komor, különös magaviseletével minden szemet magára vonván.

De mind ezt még nagyobb baj követte: mert alig olvadozott fel meglepetéséből, nyilván látta, hogy az egész társaság kerüli. Az asszonyok suttogtak, kendővel tartván be orrokat; merre hajlott, mint valami kísértet előtt, mindenik elvonult. A’ házi úr, kezeit tördelve nyugtalanul járkált’s több izben szagos füstöt parancsolt. Tamás tüskén állott, az illy visszás bánáson fellázadt gögje titkos haragra ingerlé; már a’ házi úr’ képtelen barátságát megköszönni akará, midőn ez, karjába öltekezve félre vezeti, ’s őszinte bocsánatot kérvén, kérdezi: „hol vette ezt a’ rettentő parfümöt, melly minden egészséges orrot elnyomorít? ha nem hibázom, köménymag olajjal tetszett felkenetni haját, olly keresztül ható.”

„Oh Jakab! oh nátha!” kiált Tamás szégyenében, ezerszer bocsánatot kérve kalapját ragadja, ’s nem hallgatván a’ házi úr’ marasztaló szavaira, szörnyű léptekkel a’ fogadóba sietett. Megtámadván és elüzéssel fenyegetvén Jakabot, ez azzal menté magát: mit tud ő az urak’ szokásához; előbbi ura a’ hadnagy –

„Hallgass!” kiált Tamás, vizet parancsolt, és zugolódva hol a’ sors, hol Jakab ellen mosta le fejét; azonban Jakab ártatlan volt, mert a’ boltos megcsalta, áporodott köménymag-olajat adván neki rózsáolaj helyett.

„Heu, patior telis vulnera facta meis!” sohajt Tamás, magát vádolván, miért keresett enyhülést bujdosásban, midőn szorgos munka által otthon hamarább meggyógyult volna. Nem tudván aludni, szörnyen kikelt magában a’ szép nem ellen, melly úgy vélé görbe csontból lévén alkotva soha egyenes uton nem mehet, ’s ő még is felakadt. Ha Tamás mélyebben vizsgálja az

életet, könnyen általláthatá: milly kétes az indulat azon korban, hol az ifjuság' ömledezéseit komoly férjfiúság váltja fel, és nem várta volna, hogy a' tizenhét esztendő a' negyvent túlhaladotthoz vonzattassék. Ő jó szívé volt ugyan, de lassu, feszes, pedig a' fiatalság enyelegni szeret, és bár mi érdemet átugor, minden kellemes játékért.

Ha Tamás utja soká így tartana, holtan kellene szegényt barátjához kísérnünk; de szánakodói vigasztalására legyen mondva, Tamás harmad napra, noha bágyadtan Endrefyhez ért, s maga is szinte felvidult, midőn az udvarba járata.

„Itthon az uraság?” kérdi az elébe jövő cselédet.

„Egyedül az asszonyság van itthon; de az uraság is mingyárt megjövend” lön a' válasz. Tamás a' házba megy, hol őt egy csinos, bár a' huszonnégyet túlhaladta asszony, igen nyájasan fogadja, s mingyárt is a' neki rendelt szobába vezetvén, szíves gonddal forgolódik, körülötte. „Már néhány nap óta várjuk uraságodat – mond – s' Endrefy már e' szerencsében aggódott.” Tamás elbeszélte némely viszonságait, s' hogy a' szíves asszonynak is valami kellemest mondana, sajnálva érinté a' dolgot, hogy minden halandónak megvan keresztje, melly a' teljes boldogságot szét dölja. – „Tudom – úgy mond – mint terheli szívé a' gonosz mostoha.”

„Mit ért ezzel uraságod?” kérdi meglepetve az asszony s' egyszerre megszűnik nyájas mosolygása.

„Hallom e' háznál is a' mostoha patvarkodik – mond Tamás – mint kedves barátom' hitvese, vegye szíves részvéteket!” tovább akará még a' tárgyat feszegetni, de az asszony kemény szemekkel végig mérvén őt, kifordúl s' az ajtót rá csattantja. – Bámulva néz utána Tamás, s' minekutána holmijét Jakab a' szobába rakta, ismét felakará keresni, de épen akkor jött meg Endrefy hitvesével s' Tamás csak elhült, midőn látta milly szörnyű bakot lőtt, hogy első belép-tekor mingyárt a' mostohát bántotta meg, mert ugyan az volt, ki előtt olly kérdetlen nyilatkozott ki. „Elkábult fejem a' sok viszontagságtól – mond Tamás – valami átok fekszik rajtam, melly minden tettemet vesztetre intézi.”

Tamásnak helytelen kiömlése, Endrefynek kettős bajt szerzett; mert mint házi úr és barát, vendégét örömet kényén mulatta volna, ellenben mostohája' méltó haragja szabad eggyüttlétöket ha nem gátolta is, de balra magarázhatta; annál is inkább, minthogy az özvegy Tamásban csak Endrefy' echóját vélvén, azóta magába vonult, s' ha a' kénytelenség közzéjük vezette is, komor, tartózkodó volt, semmi beszédbe nem elegyedett s' így a' házi társaság feszes, hiányos lön. Az ifju asszony is ez által zavarba jött s' két tűz között állván, nem tudta merre hajljon. Tamás ugyan, minden kitelhető szépséget előhordott az özvegy megengesztelhetésére, s' minden módon iparkodott megczáfolni a' bal itéletet, melly minden mostohát szívtelennek vádol, de sikeretlenül, bár mint példázgatott, hideg udvariságnál egyebet nem nyerhetett. „Flectitur iratus, voce rogante Deus, – mond – de a' megbántott asszonyt nehéz megkérlelni; jobb lesz nekem haza mennem.”

„Nem – mond Endrefy – te békületlen nem hagyod el házamat; tudod mit? a' napokban szép társaság gyűl össze nálam, kis táncz is lesz, pörgesd meg jól a' menyecskét, s' vigyázz rá, kiugrálja haragját!”

„Ha pere volna – felel Tamás – szívesen szolgálnék neki, de quod non didici, sane nescire fateri, a' tánczhoz nem értek, kivált a' mint most szokták. Igaz, a' friss magyart valaha én is eljártam, de tudod, gyakorlás nélkül kitanul az ember!”

„A' köz öröm – mond Endrefy – hamar elragadja az embert; én reménylem, ti is baráti kezet fogtok!”

„Amen! teljesedjék!” mond Tamás.

Eljött a' vigadás' napja, s' az egész ház mozgásban vala; míg az asszonyok sütöttek, főztek: Endrefy Tamással az ebédelt kiűrítettvén felgyertyáztatá. Jakabnak is elég dolga akadt s' volt

mit beszélni előbbi uráról. Délután mindenik a' tükörnél maga személyével bajlódott, Tamás is pompába vetette magát, egészen feketébe öltözött, csak tarajos-sarkantyús csizmája volt ezüsttel kivarrrva. Azalatt hintók zörögtek az udvaron, itt egy karcsu lányka ugrott ki a' kocsiból, amott pípesen szállt ki egy agg kisasszony, az özvegy, mint idősb háziasszony fogadta az érkezőket, Tamáshoz is nyájasabb vala mostan, ki mentől tovább nézegette, annál helyesebbnek találta őt, forrón ohajtván a' megbékülést. Már pezsgett a' szoba, a' muzsikások helyet foglaltak, midőn az ajtó nyilik s amaz ismért vastag úr, s a' hitetlen szép, férjével belép. Tamás' szeme ködbe borult.

„Többed magammal jövök kedves szomszéd – mond a' vastag úr és az őt üdvözlő háziasszonyhoz – Ránky úr és hitvесе, atyámfiái!” Tamást megpillantván, kiterjesztett karokkal mingyárt feléje dőcög. „Örvendek kedves úr! íme minő véletlen találkozunk össze megint! legalább az az átkozott olaj most nem szakaszt el bennünket.” Tamás örömet befogta volna száját, félvén, nehogy akkori baja elárulassék. Ránkyné is köszönté s meglegedve mosolygott habozásán, mert mindeddiglen őt buzgó imádójának hitte; azonban Tamás hasonlítani kezdé Ránkynét kedves ellenségével: amaz szép, fiatal, de hamis, tetszeni vágyó²⁵ és másé; ez szinte nem öreg, több méltóságot mutató és szabad – amaz már megcsalta, emez haragszik ugyan rá, de bocsánat-félben van – Ránkyné kidőlt szívéből.

A' tisztes Lengyel megzendült. Endrefy Tamást mostohájához vezetvén kérte: tenné ő a' házi úr' kötelességét s tánczolna elől. Tamás zavartan vonakodott, de az asszony intő tekintetére, piros arcczal odanyújtja kezét, s komolyan, és nagy méltósággal csoszogva vezeté a' sort; egész vállal tünt ki a' többi közül, de volt is mit szenvedni a' következő párnak, mert Tamás minden reverenciánál hosszú lábaival olly nagyokat kanyarinta, hogy szerte ütközve majd mindent lekaszált körüle; ellenben magas növése magának is terhére vált, midőn más tánczosok' keze alatt bujkálnia kellett, és szinte fájlalta derekát, gyakor görnyedezései miatt. Elvégződvn a' Lengyel, Tamás meleg csókot nyomott az asszony' kezére s már teljes békét gyaníta, midőn gyöngéd szorítást érze ama' puha kéztől.

Ezután más tánczok következtek; de már ezekben Tamás, bár mint unszoltatott, nem veve részt. Éjfélkor vacsora nyujtatott; Endrefy barátját mostohája megé ülteté, ki is édes gonddal töltögeté poharát s a' háláadó Tamás sok szép szentenciákkal jelentgeté iránta tiszteletét; tűnve tünt Ránkyné' emléke, s vidám kedvre lobbanva mulatozott a' hozzá közel ült vastag ural, ki harsány szóval egészségeket ivott.

A' vacsorát ismét táncz követé, hevesebben forogtak a' párok s lángzó tekintetet váltva, némelly szív hamarabb dobogott, a' bóbiskoló hegedűsök' újainál. „Még egy Magyar! annál leljen bennünket a' hajnal!” kiált a' társaság s meglett. Endrefyné felkérte Tamást, ez neki állván, úgy szórta hosszú lábait, mintha el akarná dobálni magától; de rosszul esett neki, mert midőn hirtelen fordulna, sarkantyúja megakad, s ő egész terhével térdre omol; felugrott ugyan, de nagy fájdalmat érze.

A' társaság eloszlott, Tamás titkolva sérelmét szobájába sántikált, hol Jakab meleg vízzel borítgatá; de az nem hogy használt volna, térde megdagadt s majd egy hétig nem hagyható el ágyát.

Az asszonyi szelíd természet leginkább a' beteg' ágyánál tűnik ki, akkor minden boszút feledve ápolja a' szenvedőt s megváltó angyalként türelmet s enyhülést varázsol; az özvegy se tagadá meg itt e' szép erkölcsöt, s feledvén hogy Tamás keresztnek hívta, gyamolítására sieté, és utóbb, mi okból? nem tudjuk, alig tudott megválni tőle – szóval: belé szeretett, és a' fársáng'

²⁵ vágyó

végén, Endrefy's hitvese' nagy öröme, az oltár előtt nyilván megvallá szerelmét. „Post nubila Phoebus!” mond Tamás, midőn kedves hölgység kebléhez zárta.

Szobor gyanánt áll a Zsuzsi a' ház' pitvarában, midőn kocsikat bejárni 's az urát szép asz-szonnyal karöltve látja. „Mit csinál az uraság?” kérde Jakabot; az öreg katona megvonítva bajuszát felel: „bajjal ment, vigan jött.”

Szalai Benjámin.

A' SZÉPEKHEZ.

Ah, ki mondja-meg nekem,
Mért borúl az én egem?
'S ha feltűnnek szép korányim,
Gyász miért vonúl-el rajtok?
'S a' sötét erdő' magányin
Mint egy árva kit sohajtok?

Eddig évim' hajnalában,
Még könnyelmű gyermek én,
A' vigalmak' enyh karában,
Éltem' boldogság-ölen:
Ah, e' bájkor már repül,
'S más helyébe nem derül.

Mint egy árva úgy sohajtok
A' sötét erdő' magányin,
'S gyász van elvonúlva rajtok
Ha feltűnnek szép korányim.
Mért, o mért borong egem,
Ah, ki mondja-meg nekem?

A' virányló kert- 's mezőnek
Nem vidítnak bájai;
Mély titokba rejtve nőnek
Keblem' néma vágyai;
'S egy tünelmes felleg-árnnyal
Lelkem más csillagba' szárnyal.

Mért esengek szívdobogva,
Honnan e' láng-gerjelem?
Ha hegyemről andalogva
Messze száll tekintetem,
'S egy leányka' fátyolát
Ott szemem kékültni lát?

Rózsa-évim' hajnalában,
Még könnyelmű gyermek én,
Gyakran láttam fátyolában
Lyánykát a' forrás' gyepén;
'S bár kedves volt nézmem őt,
Nem sejtettem semmi hőt.

Most, ha berkem' fülmiléje
Társa mellett zengedez;
'S a' vadonnak gerliczéje
Párosan jár fészkihez:
Létöket magasztalom,
'S elborít a' fájdalom.

Ti egy tündér szebb világnak
Hozzánk szállott lelkei,
A' mindég zöld ifjuságnak
Égi báju szépei!
Kiknek, ott hol árva sorvad,
Szívök lágy érzésre olvad;

Mondjátok ti meg nekem,
Mért borong az én egem;
'S ha feltűnnek szép korányim
Gyász miért vonúl-el rajtok?
'S a' sötét erdő' magányin
Mint egy árva kit sohajtok?

Bajza.

BÚCSUZÁS A' HADIÉLETTŐL.

Mars' műhelyén, vérmezején
Gyakran izzadozó seregek!
Kinek epedt életeket
Sok bajhoz csatolák az egek.
Bár nyereségtek elég legyen is,
Mars fejetekre maga tegyen is,
Vérrel pettyezetett pálmát,
Én köszönöm e' hadisten' irgalmát;
De tövíses koszorúért, azt fogadom,
Éltem' nyúgalmát nem adom.

A' sanyarún nyert koszorún
Csak kapkodjatok ám idején,
Nem szeretek már veletek
Versenyt futni halál' mezején.
Nyerjete bár gyönyörű neveket,
Égbe repítse dal híreteket,
Látástokra csupán, mindég
Tönkre omoljon a' dühös ellenség;
Nem irígylem, legyen áldott fegyveretek,
A' jó sors járjon veletek!

Gr. Gvadányi József.

ERZSÉBET.

Elegia.

Gyász ravatal készül, a' nép gyűl, tompa harangszó
Zúg, 's keseregve hazánk' bércei visszanyögik.
Megholt Endre király! vele Árpád' törzsöke dült ki,
Mellynek négy század látta csudálta diszét;
Melly rab-utált szívvel hinté törvényi' malasztit
A' szabados népnek nagyra emelve hírét,
És ellenhadakat tapodó fejedelmi erőben
Büszke hatalma' jelét messze időkre füzé.
Elhunyt a' hősvér! de miként a' bús düledék közt
Néha tenyész' egy báj-illatozásu virág;
'S nyitva szerény kelyhét az örömlét' harmatit issza,
Míg a' fergeteg őt kegytelen összetöri:
Így maradott egyedül Erzsébet puszta tetőjén,
Pártos lelkü felek' durva csapatja között.
'S atyjának vesztén siratá a' Nemzet' ügyét is,
Melly önnön fíjain edzi dühödve vasát.
Így leve tömlöcczé eldődei' fénypalotája;
Ő maga árva, szegény: párthive nincsen azért.
Oltalmára hevült idegen bár; ah de magyar nem!
Nem kele, nem buzgott védeni szent igazát.
'S elhidegűlve hagyá nagy hőse' szelíd unokáját,
Válni örökjétől – melly nem örökje tovább.
Hunnia, légy boldog! 's bár nincs maradásom öledben;
Míg piheg e' szív, csak – csak teutánad eped.
Hív leszek én hozzád, ha te bár elhagyva feledtél:
Csak te lehess boldog, szép haza! szenvedek én.
Ezt rebegé a' szűz, nemzője' porára borúlva
Nagy koronázottink' hajdani békehelyén;
És ott, hol komoran barnúltak az ősi koporsók,
Honjától itt vőn szívszakadozva bucsút.
Érzi miként hasad-el bús élete minden örömtől,
'S könnyén, népének lassu halála remeg.
Elvált! 's kit nem rég ezerek' tömjénye magasztalt,
Most távol rejtek' néma homálya fedi.
A' vigadók' zajait 's a' kény' szabad ömledezésit
Most halavány színnel váltja monostori csend.
Rettentő csere! milly türelem múlhatja-fel e' súlyt,
Melly a' vétlen szűz' lágy kebelére rohant!
Távol kedvesitől, részvétlenül, élve temetten:
Léte' kies tavaszát zárja halotti magány.

Síkra kiszállani már nem látja vitézei' rendét,
 Harsány tárogatók' nyers rivadalmi között,
 'S bajnoki játékban diadalra hevülve szemétől
 Csengni aczélon aczél, vívni erővel erőt;
 Nem, nem a' délczeg inú paripák' nyilelőzte szökésit
 Párduczos ifjaknak verseny iramtok alatt;
 Nem, soha nem többé! mindennek vége szakadt már,
 A' gyönyörű létnek kelleme szépe oda!
 A' győztes seregek' dalaít most váltja kar-ének,
 Melly remegő ajkin hosszú fohászbá vegyül;
 Vagy komor árnyékként lépdelve sötét teremében,
 Gyúladozó vérrel küzdve emészti magát.
 Nem mosolyog neki a' viszon-érzés' égi sugára,
 Melly lágy vonzattal hű szerelemre hevít;
 'S hintve reánk a' lét' bállobb tartalma világát,
 Minden földi öröm' kéjözönébe merít.
 A' gyöngéd anyanév, deli férjnek tiszta szerelme,
 És rokonúlt lélek őt nem enyelgi körül.
 Sejtí malasztit bár, de lemondás' átka felette!
 'S álma derültében képe alélva letűn.
 Így hervad szomorún, örökös gyászkörbe szorúlva;
 Így a' forró szív a' hideg élet alatt.
 Mindenek elhagyták: egyedül fájdalma maradt hív,
 Nyujtva tövis koszorút bíborá' éke helyett.
 Vér gőzölg az alatt Magyarország' térein: a' vak
 Pártosság szabadon gyűjti halálra tüzet;
 Míg Rozgony' mezején Károlynak fegyvere győzvén,
 Méreg-tör- 's cseleken nyert urasága megállt: –
 'S míglen az új fénynek hódolt 's örvendeze a' nép,
 Messze vidéken szép csillaga éjbe merült.
 Mint a' nyári lebel sivatag közt, hűnyt-el ez élet;
 Vég jele áldás volt, vég rebegése: haza!
 Így hala Erzsébet, nagy Szerzőnk' hív unokája,
 És hidegült hamvát nem fedi honni virág;
 Nyúgodj, áldott szív! emlékedet élteti a' köny,
 Mellyet drága hazánk' egykori képe fakaszt.

Kisfaludy Károly.

A' SZÉP LEÁNY.

Hó, vagy hab, vagy csillag rémlík
 Ott a' völgy' ölén?
 Nem, nem, más az: a' mit véltem,
 Csalfa tünemény.

Hónak, habnak, és csillagnak
Nincs fodor haja:
Szép lány fürdik a' patakban,
'S a' szép lány' haja.
Milly csábító mozdulattal
Hajtja meg fejét.
Kis virágot tart kezében,
Parti növevényt.
Játszva súg a' szél fülébe
Kedves titkokat.
Játszadózva hajt fejére
Regző ágakat.
Ág ha volnék, meghajolnék
Én is szívesen,
A' szellővel rá lehelnék
Titkon, édesen.
Gyenge tagjait csókdossák
Fürge halfiak.
Rá bámulva meg-megáll, és
Nem zúg a' patak.
Haj! magam is be megállnék,
Volnék csak patak,
Vagy bár köztetek lebegnék,
Boldog halfiak.
Kis hal lenni meg nem szünném,
Míg ő ott mulat.
Csókkal élnék, csókba halnék,
Kedves gondolat!
Vagy mi ez? Hah hogy szemeim
Igy megcsaltanak.
Hozzá képest, a' mi szépnek
Látszott, holt alak.
'S mennyivel szebb más élőknél
Árnyék képze:
Annyival szebb árnyékánál
Élő termete.
Mert csak képe természetének,
És árnyéka az,
Melly a' vízben habnövéssű
Lányként hajladoz.
Ott a' parton andalogva
Fenn áll szebb maga,
Ő, a' szívnek, szerelemnek
Tündér csillaga.

Vörösmarty.

KIRÁLYI FÉNY ÉS KEGYELMESSÉG.²⁶

Szent öröm váltja fel a' lélek' bánatos érzelmeit, valahányszor a' szigorú Jelenből kiszárván, csendes visszaemlékezéssel járja be a' mult időket, hol H u n y a d y M á t y á s ' uralkodása örök sugárzatokban ragyoglik az enyészet' homályain. Dicsekedhetik a' Magyar – 's hála értte Istenünknek! – több Fejedelmeivel, kik a' világ' ítélőszéke előtt mindenkor jeleseknek fognak találtatni: de nincs méltóbb igaza büszkeségre, mint midőn Királyai között a' Nagy Hunyady János' Nagy Királyfiját említheti, valóban hazája' egének felséges tüneményét: mert a' természet alig nyújthat embernek több adományt, a' végzés nagyobb szerencsét, a' földi lét szebb dicsőséget, mint a' mellyel az ő fejedelmi-pályája díszeskedik. – De mind ezeket hirdesse a' Jövendőségnek egyenként 's öszvesen a' 'Történetek' Múzája, ki őt' a' Századok' tábláján magakorabeli K i r á l y o k ' - K i r á l y á n a k jegyzé fel: a' mi szándékunk itten csak egy-két vonást festeni, ha bár gyenge 's erőtlen kézzel, a' Hasonlíthatlannak életéből, 's az által is haddani fényünk' 's boldogságunk' emlékeztétét megújítani.

* * *

Meg vala hódítva Morva Szilézia Luzácia, 's immost a' Cseh földre szállott Mátyás győzedelmes táborával, midőn gyors előmeneteit azon hír zavará meg, hogy K á z m é r , a' Lengyelkirály' fja 's a' Cseh-koronáért vetélkedő Ulászlónak testvére, húszszernyi haddal csapott be a' Magyar határokon. E' váratlan eset annál gondosabb figyelmet kívána, mivel itthon is többen az Ország' Nagyjai közzül, hogy tanácslásaikat az önerejű Király egy idő óta²⁷ meghallgatni szerette inkább mint követni, az illy kirekesztő-hatalom ellen pártot-ütének, 's Kázmérral, kit kecsegtető ígéretek mellett szólítottak vala fel, egyesülni sietének. A' legbajosabb környülményekben is bátor 's világos elméjű Mátyás, engedvén a' szükségnek, félre teszi diadalmi koszorúját, visszarobban seregével, a' szertepusztító Lengyeleket megtördeli, a' lázadást elnyomja, 's a' felháborodott Ország' csilapítására véletlenül Budán terem. A' lesujtatott, megrémült honfelekezet a' legkeményebb ítéletet várja magára: de a' következeket mélyen előrelátó Fejedelem erőt vesz indulatain, szivreható szavakkal szól királyi-székéből a' Hazának egybegyűlt Zászlószaihoz, Nemzete' boldogítására célzott intézetei, – alattvalóijához viseltető szeretete, 's tulajdon feláldozásával olly gyakran elviselt fáradozásai felől, lelegeleveníbb színekben állítja elő a' visszavonás' veszedelmeit – számot ad minden tetteiről, 's méltósága' érzetében a' meg nem elégedésnek okát, kérdi. – Töredelmes megbánás között ismerék el a' megtévedtek vétkeiket, 's bocsánatért esdekelve a' kegyelmező lábaihoz borulának. Helyt ada Mátyás az okosság' mérsékletének, főképp most, midőn a' feléledt bizodalom' ragaszkodását, 's az engedelmesség' újabb hű fogadásait tapasztalá: de kijelenti egyszersmind: hogy az érdemlett büntetést most némelly Háborgókra nézve, mint esküdt bosszúlója a' törvényszegésnek, csak felfüggeszti, míg egészleni megtérésök' bizonyosságait veendi.

Ez utóbbiak' számában leginkább vala érte P e r é n I s t v á n ' Tárnok-Báró, Zemplénynek az időben nagy tekintetű de nyugtalan indulatú férfia, kit Mátyás annál szorosabb figyelemben tartandónak ítelt, mivel temérdek birtokaival az Ország' felvidékein, 's fényes hivatalaiban, hatalmas befolyást szerzett magának minden rendüeknél, 's ő vala és R o z g o n R a j n á l d a' Lengyel-szövetkezésnek is fő előmozdítója; de látván a' Király Istvánnak most vesztég elvo-

²⁶ KEGYELMESSEG.

²⁷ egyidő óta

nulását, 's híveinek, leginkább pedig Z á p o l y a I m r e Bánnak, engesztelő közbenjárásait, a' további büntetéstől elállani látszatott, sőt királyi kegyelmének jeléül a' Lengyel' kiveretése után elfoglalt jószágokat is a' tulajdonos Perén Nemzettségnek visszaadá. –

Alig mult ezek után egy év el, midőn a' hosszabb türeést nem ismerő István fojtogatott gerjedelmeiben újra felzendüle, 's Lengyel-szomszédaival egyesülten, megaláztatásából a' király ellen támadá. – Iszonyú haragra lobbant ennek hallatára a' gondjaival másfelé fordult Mátyás: dörgő fergeteg gyanánt előrepül, – a' több csapatokban vérengző ellenfélt tönkre veri, Abaúj, Sáros, Zemplény, Ung Megyéből kiszórja, 's hogy ez oldalról foganatos nyugalmat szerezzen magának, 's rettentő példát is állítson jövőre, Perén Istvánnak minden birtokait elfoglalja, az erősségekbe állandó őrizetet szállít, magát Istvánt egyik várában kemény ostrom alá veszi, 's mivel ez alatt kiszabadult, az Országból számon-üzi, a' várat felégetteti, 's minek-utána a' vidéket hathatós rendszabások által csendbe hozta, Budára tér, hogy a' déli részeken be-becsapongó Törökhadat minélelőbb visszanyomja.

* * *

Gyászos némaságban állott, már most másod ősszel, Istvánnak feldulatott vára a' sziklás tetőn, mellyről az előtt mint egy hatalmas korona parancsolgatott a' térségre; csak a' szél suhogott be hidegen a' keskeny ablakokon 's bús nyögéseivel sohajtozá végig a' pusztá boltozatokat; sápadtan világíta le felhőji közzül a' hold árnyékos fényt hintetve az omladványra; a' szakadozott borúlatok majd nehézbekké gyűltek össze 's lehullaták cseppeiket: – mint midőn a' szánakozás kesereg a' Gyarló felett, ki önszerzette nyomoruságban sorvadozik.

A' várnak éjnyugat felé eső tornyából földalatti út vezetett alá a' hegy'-derekába egy tág hajlékhoz, melly valaha igen fáradságos munkával készülhetett: alkalmasint oltalmul a' veszélyes időkben, mellyek a' Tatár-pusztítás óta is, kivált a' belső megszakadások alatt, nem egyszer borúltak el a' Hazán. Ritka ember tudott valamit ez üreg felől; 's még kevésbé gyanította valaki, hogy alól a' völgyben a' vadon sűrűségből kinyúló szirtek is alattomos feljárást engednek egész a' hajlékig, a' hely' titkait ismerő rejtezőnek. –

E' szomorú de biztos menedékben tartózkodott a' szerencsétlen István, fijával I m r e v e l 's öreg hű szolgájával O r b á n n a l, főképp most, midőn Mátyás a' Szepességet járván be, ezen tájakra is jövődő vala. Remény 's bizatlankodás közt várt István sorsának jobbra fordulását, megigérvén barátjai, hogy iparkodni fognak a' Királyt, még ez útjában, iránta kegyelemre lágyítani: de a' húzamos lappangást nem szenvedhetvén tovább, egykor magára szedi fegyverét, 's a' nélkül hogy szándékáról legkisebbet szólott volna, eltávozik. Így mult nyolcz nap, 's ő még mindég kimaradt. Imrét e' miatt nehéz aggodás nyugtalanítja: kilenczed napon bejár a' távolabb erdőségeket is, beszédbe állott öszvetalálkozásiban minden utazóval, – de atyja felől semmit se tudhatott meg. – Estvefelé fáradtan visszatért, 's még egyszer tekintgetvén széllyel a' vár tornyáról, az üregbe szállott le, hol Orbán sisakok' paizsok' 's fegyverek' tisztongatásával foglalatzkodott. Szóttan kötö le magáról kardját 's egy kőből vésett karszékebe üle.

Szenderítő pislogással égett a' kandalló' tüze 's rőt fénybe lebegteté a' hajlékot. Imre kezébe hajtván fejét, elmerüle. – Loppal tekintgetett Orbán munkája mellől az ébren-szunyadóra, kinek lelke mély ohajtozás között messze tájakra szállong vala. – Onnan, hol az alkony' bíbora lángzik el a' kék hegyek megé, onnan felől tünedezett reá egy szép csillag, melly biztató reménnyel világíta sorsának éjjelébe: onnan hangzott neki által az édesen rezgő szózat, melly szívét mindég erősb 's erősb vonzódásra ihleté; 's ennek varázs-legyintései ringaták most is boldog álmódásba érzeményeit. – „Követni fogom sugallásodat édes-titkos szózat! felsohajt

az ellágyult Ifju: de vezérelj oda, hol a' reám derengő bájvilág, 's tündér alakjai, nem úgy mint eddig csak aranyködben oszolnak el – o vezérelj engem' oda, hol égő kíváncsimat valahára létre hozhatom 's valóságra! – Maradj, maradj hívem eladdig, hol dicsőség' mezeje nyílik előmbre: ott akarom én e' nyommasztó terheket lehányni, mellyek atyám' botlásából származtak éltetemre; 's ott akarlak én majd megnyerni, örökre megérdemelni, drága leány! ki a' téged' ölelő szerencse' 's fény' ragyogványiból angyali szerelemmel mosolyogsz reám, sötétségbe süllyedetre, 's boldogítasz: Arióne, Arióne! te léssz serkentőm, te léssz jutalmam! – „Illy epedések, illy buzdulatok 's feltételek fejlődtek Imre' lelkéből, mellybe a' természet adakozva hinté el mind annak magvát, a' mi Nagyot szül és Maradandót; de külső szépséggel is bő mértékben áldá meg Imrét e' jótékony anya, 's mindennel, a' mi szép férjfiuban kellemetes. Gyermeki 's fiatalabb korában a' Terebesi Priortól vőn tanulást: azután pedig Menyhárt Széplaki Apát, 's a' Perén Nemzetségnek rokona vevé gondviselése alá a' serdülőt, 's tisztán nyitá fel benne 's gondos ápolással nevelé forrásait azon kincsnek, mellyet idő 's környülmények ne apasszanak ki. Így készülve fel az életnek, atyja által több Magyar Nagyok' 's Fő Nemesek' udvaraiba küldetett, hol a' fegyver-gyakorlás mellett a' világ' szokásával közelébb ismérkedett meg, 's annak kedveltető csinosságait a' legszerencsésb választással tevé tulajdonaivá.

Orbán észrevévén az andalognak sűrű sohajtozásit, megszólamlá: Imre Úrfi! feladjam a' sültet? –

„Nem éhezem Orbán, felel Imre.”

„Hát a' borkancsót?”

„Majd iszom később,” mond ismét Imre röviden.

Látván Orbán, hogy kínálásai sikeretlenek, elővette a' boredényt 's jót ivott. Imre pedig meg lévén szakasztva gondolataiban, üléséből felkelt 's ölbe kócsolt karokkal járt fel 's alá. Megint atyja jutott eszébe. – Azonban e' tünődéséből is felébreszté nem sokára Orbán, ki valamin dunnogni kezdett. „Mi bajod Orbán?” kérdé Imre.

„Átkozom barlangját! felszólal a' zsémbelődő, végre még magunkat is rozsdá emészt meg itt és penész. A' drága fegyverek! – csak nézd uramfia, nem bírom – ki – húzni, mintha belé nőtt volna –”

„Tartsd ide Orbán, segíték;” 's megfogván Imre a' kard' markolatját, egy-két rántás után kivoná azt hüvelyéből.

„Örökös kár! mond az öreg; hej nem olyan volt az valaha! Ezt a' kardot mindég legjobban szerette a' Báró; ugyan látszik e még rajta az irás?”

Imre közelébb menvén a' kandallóhoz a' kard' egyik lapján e' szókat olvasá: I s t e n é r t ' s O r s z á g á é r t ; a' tulsón pedig: K i r á l y é r t ' s H a z á é r t .

„Az, csak ugyan az, szól Orbán; rá ismértem én mingyárt, habár piszok lepte is el. Ez ám a' derék vas Imre Úrfi! ritkán harczolt Urunk a' Báró, kivált míg még fiatalabb volt, hogy ez nem villogott volna kezében. A' többi közt Úrfi! midőn a' Cseheket üztük – van annak már közel tizenhatsz esztendeje, midőn a' gonoszak oda akartak csábítani, hogy H ú s z b a higgyünk, – 's uramfia, ugyan gyönyörű Térítők! szüntelen prédáltak 's végre még a' termő földet is kiégették volna alólunk; – elég az, hogy mi őket V a d n á n á l derekasán megkaparítottuk; akkor Hadnagyok is kezünkbe került; minket Rozgon Sebestyén úr vezetett csatára, meg' Urunk a' Báró: – de megesett ám a' Cseh Vezérnek! – uramfia, levágták minden haját – szakálát, 's úgy küldötték a' királynak Budára mintegy kobak majmot. – Onnan űzőbe vettük őket egész M i s l j e várához, 's nossza be, a' hegyeken keresztül, G á l z é c h i g , 's nem adtunk nyugtot, inokban sarkokban voltunk le S á r o s - P a t a k i g , 's ott a' B o t k e w mezőn

ízre-porra aprítottuk a' mi ellentállott: odaveszett akkor másik Vezérök is a' híres A k z a m i t , a' harmadik pedig T h a l a f ú z világba szaladt.

„Orbán! e' kardot számomra meg fogod tisztítani,” mondá Imre, ki azt addig folyvást szemlélgeté.²⁸

„Édesd-örömezt Imre Úrfi; – de meg is érdemli ám a' tisztítást; ötven kard odalenne már, ha annyit szabdalt volna. Megtisztítjuk. – 'S még amaszt a' pánczélt hozzá: hatalmas egy munka ám az is! – Örül bennem a' lélek, ha elgondolom, mi gyönyörű volt abban Urunk a' Báró midőn házasodott, és a' sok arany meg' ezüst csak úgy csillogott rajta, mint a' verőfény; éppen olyan sugártermet volt mint az Úrfi most, 's bizony még ábrázatban is hasonló, csakhogy az Úrfi' szeme kék 's nem olyan éles a' tekintete; szeme és szája az Úrfinak egészen a' boldogult Bárónéé – Isten nyugtassa az áldott lelket! – jó drága asszonyom volt az nekem; utolsó esztendőben mindég szabadossá akart tenni, mintha előre érezte volna szegény, hogy kihal közzülünk; de Urunk a' Báró sokat utazott, 's így állapotom soha sem jöhetett végzésbe. Épp' akkor jártuk meg Moldovát; mert kemény harcok történtek ám még ott is.” –

„Beszéld el Orbán, úgy is hosszú az est.”

„Való; – 's az Úrfi már annyit unatkozott, annyit sohajtozott; – hanem előbb iszom. 'S felhajtá ismét a' kannát. – „Még a' borunk is megposhad, ha sokáig lakjuk e' dohos vermet. – Bár csak Urunk a' Báró tudna már egyszer nyugodni! de uramfia! mindég haragos mint a' tüzes villám – 's hogy előbbeni beszédemre térjek: mi csak akkor értük el Mátyás Királyt, midőn már egész Erdély meg vala hódítva; megindultunk tehát Moldova felé: de a' sok hegy-völgy mind rakásra volt előttünk kaszabolva 's kőszirtokkal béhengergetve, úgy hogy csak igen nagy fáradsággal törhettünk át a' rettentő akadályokon. Azonközt előnyomulván még is, megszállottuk R o m á n - V á s á r t . – A' Király még egyszer izent a' Vajdára: álljon engedelmességre; de ő nem hajolt a' Király' szavára, 's jól megsarczoltuk a' Várost, és onnan tovább, mint a' rivancs midőn forgószelel hajtja, egész B á n y á i g ; 's mivel harmadnap óta sokat fáradtunk, estve mindnyájunkat jóltartott a' Király, mert való, nagyon tudja az embert szeretni, meg' a' katonát – áldja meg az Ég a' hol jár-kél! – Jól esett a' pihenés, bár fagyos szelek fúdogának és ősszel volt az idő. Hát uramfia, alig aluvánk el, felriaszt a' trombita, utána a' nagy láрма és fegyverzaj; ránk ütött az álnok nép! Öszvezavarodott minden, és nagyon megrontottak volna, de a' Király tudj' Isten hogy – hogynem, jókor kapott hírt a' Vajda' cseléről, 's a' Vezéreket és Hadnagyokat későig vendégelte magánál, és számosabb öröket állíttatott mindenfelé; 's midőn osztán az ellenség előrohant, minket ugyan kívül a' sátorokban alva talált; de bezzeg a' Város ébren fogadta a' veszélyt, 's mondják: a' Király maga is úgy viaskodott, mint egy oroszlán; az pedig valóságos igaz, hogy három sebet kapott, mert a' gerely csak úgy szállt reá, mint a' sűrű zápor. – Bajunkra a' holdat épp' akkor fellegek boríták, 's jó ideig csak sötétben kapkodtunk: de azalatt a' Város felgyujtatott, 's mi öszvecsoportoztunk, és most rajta az Oláhságon, vágd mint a' –

„Megállj – megállj Orbán! bekiált egy szózat a' barlang' torkolatjától; 's Perén István lépett elő.

„Hozott Isten édes Atyám!” szól Imre, 's atyja' nyakába borúl.

„Vigyázz fiam, felel a' Báró, meg ne vérezd magad', homlokom be van vágva.” – Imre csak most vette észre, hogy atyjának arcát vér futotta el.

„Az Istenért! mi lelt Atyám?”

²⁸ szemlélgeté[.]

„Majd elmondom; de Orbán melegíts előbb bort, 's adjatok száraz ruhát, mert nyakig egy víz vagyok.” – 'S átöltöztvén, lemosatá langyos borral homlokát, melly azonban nem vala mélyen megsebesítve.

„Így; – 's van e valami enni-valótok?” Orbán azonnal előhozta sültjét, borát²⁹. – „Rakjátok meg jobban a' tüzet; éhezem fázom egyiránt.” – És a' vacsora 's melegedés közt Perén István e' történetet beszéllé:

„Nyolcz nap előtt, a' mint tudjátok, eltávoztam tőletek. Mivel úgy vala értésemre adva, hogy a' Király A r a n y - I d k á r a jön 's az ottani érczbányákat megnézegeti, útamat innen J á s z ó n a k vevém. Ott akartam öszvejöni Zápolyával 's az Egri Püspökkel, 's ha szerit tehetém, Mátyás Királlyal is. A' Prépost jó emberem 's szállást ada. Hat egész napig várakoztam ott 's majd megölt az unalom, 's végre jön a' tudósítás: hogy a' Király a' Szépeességről egyenesen K a s s á n a k vevé útját 's ott is csak egy éjszakát tölt, 's Budára siet, mert Jegyese, a' Nápolyi Beatrix, már Horvátországban vagon. E' szerént hasztalan lévén várakozásom, odahagytam Jászót 's tegnap éjre P e r é n b e jöttem, 's Detre Tisztartónál megháltam. Zokogva sírt a' jó Öreg, hallván, hogy állapotomnak még sincs vége, 's ősi jószágomat még ezután is mások használják; és zokogva csókolá kezeimet, a' mint ma reggel tovább indultam. – Egy folyvást jöttem egész A l v á r i g 's elég jókor érkeztem volna hozzátok, de a' H e r n á d felette megáradott, 's hogy hidat kapjak, nagyot kellett volna felfelé térnem. Ki akarám előbb fujtatni Pogányomat, mert szegény jót haladott velem, 's mivel az erdő alatt még pázsintka is volt, kizaboláztam, magam pedig egy tölgy alá heveredém. – Csörögve-zúgott felettem a' sárga lomb, 's egészen elfogott a' gondolkozás; észre se vevém vala, hogy est állott be 's hogy esőre borúl, midőn lovasokat hallék közelgetni az erdő felé. Alig ültem lovamra, a' mint mellém jövének. Hárman voltak. – Jó estvét! köszönt az egyik: – Fogadj Isten! felelém, lovamat az erdő felé fordítva; 's most a' másika: Éljen a' Király! mondá hangosan: – Éljen ki igaz! válaszolám. – Éljen Mátyás Király! szól a' harmadik, 's én vissza: Éljen ha igaz! – Ekkor megint egyikök: állj-meg! ki vagy? kiált utánam. – Megállottam: – 's ki adott nektek hatalmat, a' békés utast megtámadni? – ha éh Zsoldosok vagytok vagy Haramiák, megmondja fegyverem, ki légyek; 's kardot ránték. Ők is mind hárman felém közelébb. Felforrva indulatomban nekik vágtam, 's az egynek, tudom, vérzik válla; de azalatt a' másik homlokomra suhintott, 's hárman lévén ellenem, az erdőbe nyomtak. Itt könnyebben végeztem volna velek: de vasam egy erősb vágás alatt fát érvén ketté pattana; 's most nem maradt egyéb módom, mint futással menekednem. Ők a' sötétben is mindenütt utánam. Így szorúltam egész a' felduzzadt folyam partjáig 's vakmerőn a' harsogó hullám közzé ugraték. Öszvecsapott a' víz felettem, de Pogányom szerencsésen kihozott. – Innenső parton bátorságba gondolám magam, midőn hallom, hogy a' Lovagok' egyike szintén beugratott, 's attól tartván, hogy mind a' hárma azt teendi, megszorítám lovamat 's egyhúzámba vágtaték egész ide.” –

„Hát Pogány hová lett Uram Báró?” kérdé Orbán.

„A' völgyben hagyám mint volt nyergestül – mindenestül, mert úgy látszott, hogy³⁰ egyik Megtámadóm nyomomban üget.”

„Szegény párárt le kell kantároznom, mond Orbán süvege után nyulva.”

²⁹ sültjétkorát

³⁰ hegy

„De azt nem teszed most, felel a' Báró; sajnálom a' jó állatot, ma életemet is neki köszönöm! de inkább éhezzen holnapig ott a' hol van, mintsem hogy utat mutass valakinek, hová járjon utánam.”³¹

Imre megilletődve hallgatá atyja' esetét 's egy ideig elgondolkodék. – „Halálveszély is környezett édes atyám! 's bajos utadnak még sem lett foganatja –.”

„Majd, majd lesz az én bajoskodásimnak foganatjok, visszonzá István lángzó szemekkel, de utószor is akarok fáradni! 's ha itt nincs ember, ki miattam valamihez merne fogni, majd merek én!” –

„Atyám! Zápolya bizonynal jódat akarja, 's még mások is szívöken hordják sorsodat, 's bár most nem lön is alkalmas idő, azt tehetniek értted a' mit kívánnak, ne kétkedjél hajlandóságok felől.” – István földre süté szemeit 's hallgatott; Imre pedig: „Egy kérésem vagyon hozzád édes Atyám! folytatá szavait; – boldoggá téssz ha teljesítended: – bocsáss engem' Budára.” –

István felcsattana: „'S mit te Budán? – kegyelmet szerezni számomra? – Nem! kemény keménnyel; – sujtsd e' kődarabot a' másikhöz: vagy mozdít – vagy szétporlik. – Orbán! teríts ágyat.” – 'S lefeküdtek.

Másnap dél előtt lélekszakadva fut vissza Orbán a' rejtekbe: „Uram Báró! felkiált, megvan Pogány! – oh be okos egy állat az! – uramfia, magától ment éjjel keresztül az erdön egész a' majorházig, 's ott nyertett, míg be nem állították; 's meg van rajta minden szerszám, sőt még több is, mert ím e' pecsétes levelet találtam a' nyeregtokban.” –

A' levél Perén Istvánnak szólt; foglalatja ez vala:

Vőm Uram! Béke és áldás Istentől! Tudósítom Kegyedet, hogy Boldogasszony' fogantatása előtti hétben mindnyájan Budán meg' Székes-Fejérváratt leszünk a' királyné' koronáztatásának miatta, 's erős reményünk, akkor a' Királyt jó szándokra bírni Kegyed iránt. Addig türelem. Ha mód lehet, jőjön Kegyed Budára. E' levél' vivője biztos ember: vele bátran szólhatni. U. M.

„Édes drága Atyám!” felszólal Imre örömében.

„Mit örülsz? – gondolod, e' levél tán nem vihet kelepczébe? – Fiam! a' hiszékeny felettébb megcsalatik a' mai világban.”

„'S te a' meghívást nem fogadnád el?”

„Egy tapodtat sem megyek Buda felé. – De, miként is menjek, holott mindenki reám ismérhet? 's könnyü Ípam uramnak királyi ünneplésekre járni bőségében.”

„Engem' senki nem ismér meg Atyám! osztán ha reám ismérnek is, ki árthat? – Bocsáss engem' Budára! engedd látnom Királyom' 's Nemzetem' díszét! – Ha itthon maradok, mit nyersz velem? –”

István elhallgatott; gondolkodott. – „Jó, mondá szelíden, elbocsátlak fiam: tapasztalj. Különben is Nagypád tizedévtől nem látott. Menj, 's maradj ott, míg dolgunk jobbra fordul, 's járd meg útatad úgy; hogy örömmel zárhassalak kebelemhez, ha visszatérsz.” –

Néhány nap mulva a' remek pánczélt csatolgatá fel Orbán Imrére, 's az eldicsért kardot is fényesen köté reá. – „Így, így kedves Úrfi! örvende az Öreg; – uram Istenem, be jó napokra emlékeztet e' jószág! – De a' palástot fel kell ám kapcsolni, mert hideg lesz, eső is lehet 's akkor majd szenvedne a' szép munka; így: – 's most talpig készek vagyunk.

'S Imre forró ölelések közt vált el atyjától, 's könnyező szemekkel hagyá el a' bús rejteket. Gyalog ment vele Orbán egész a' majorházig, hol lova készen állott. Nyeregbe ülteté Urfiját, 's még egy darabon kísérte az erdőben. – „Imre Úrfi! itt elválunk; – Buda messze van, 's az úton

³¹ utánam.”

különbféle baj és szükség érheti az embert: – boldogabb időkben ezt az egynehány aranykát szerezzetek össze, – fogadja el tőlem szívesen.” Imre elérzékenyülve, leszállott ’s az Öregre borult. „Tetőd elfogadom jó lélek! úgymond ’s adósod maradok. Isten veled! Atyámra gondod legyen.” –

Beatrix Aragóniai Herczegasszony’ Ferdinand Nápolyi Király’ leányának ’s Mátyás’ királyi Jegyesének ohajtott közelgetése öröndetes hírrel tölté be Magyarországot ’s Birodalma- it; ’s nem csak ezekből, de még távol külföldről is temérdek sokaság sieté össze a’ Koronázás’ és a’ királyi menyekző’ ünnepének dicsőségére.

Midőn Perén Imre Budára érkezett, Mátyás Király éppen indulóban vala Nagyjaival ’s Vendégeivel Székes-Fejérvár felé, hogy leendő Hitvesét rangjához illőleg fogadja ’s a’ Nemzeti-szokás szerint ugyan ott megkoronáztassa.

Történetkönyveink e’ nagy ünnep’ fényéről ’s pompáji’ folyamatjáról e’képpen szólnak:

Krisztus’ születése után, 1476 évben, Boldogasszony’ fogantatását követő kedden, Beatrix Fejérváratt fogadtatik. Vala pedig a’ Város előtt nem nagy távolságban három sátor felállítva, egyik aranyrojtózatú veres bársonyból, belől selyem szőnyegekkel; a’ másik kettő is külön-külön színűen ’s gazdagon felkészítve. A’ sátorok előtt elnyúló föld nagy terjedésben kék posztóval bé vala fedve, mellynek felvégét mind a’ két oldalon számos Herczeg és Követ ’s az Ország’ Nagyjai lepték körül; középen a’ Király állott szertesugárzó méltósággal, miként a’ Bajnokság’ istene választottjai között.

Nem sokára megérkezett a’ Fejedelmi Hölgy pompás készületű szekeren, ’s minekutána a’ Királynak egy ékesen fűzött koszorút küldött, mellyről gyűrűbe foglalt nagy drágaságu gyémánt függ vala, leszállott, ’s midőn a’ területnek majd felényire jutott, a’ Király előtt, ki elejébe jöve, lassu ömledéssel térdeire bocsátkozék: de attól nyájasan felemeltetvén; hő szerelmi kedvességgel fogadtatott; az egybegyűlt sokaság pedig széllyelhangzó É l j e n ! kiáltózással hirdeté magas örömet.

Az első elfogadás után Mátyás a’ vendég-Fejedelmek’ ’s Magyar-Urak’ tündöklő kísérete között Felső Menyasszonyát sátorba vezette, hol G á b o r Egri Püspök olasz beszéddel üdvözlé az Erkezőt, mind a’ Király’ mind az egész Ország’ nevében örvendő szerencsés megjövételén, ’s a’ Királynak azon érzékeny sajnálkozását jelentve, hogy olly hosszúságos és fáradtságos utat kelle tennie; a’ midőn viszont ő is szemérmes pirulással ’s bájoló édességgel, kevés de szívből fakadott kifejezésekben válaszolván, a’ Király’ részvételét megköszöné.

Most a’ külföldi Követek jövének elő; ’s röviden említvén az okokat, mellyek miatt Fejedelmek önmagok meg nem jelenhetének, megbízatások szerint a’ legforróbb tisztelet’ nyilatkoztatási mellett ezer áldást ’s dicsőséget kívántak a’ királyi Házasulandóknak azon hiedelemmel: hogy e’ szövetség Isten’ tetszéséből a’ Kereszténység’ javára szolgálánd. Mellyre Beatrix egyik szónoka által, illendően válaszoltatá: hogy noha a’ Német Fejedelmeket örömet látta volna személyesen, azonban eképp’ bizonyított tiszteletköszöntéssel is megelégszik.

Legottan felharsogának a’ trombiták jeladólág tovább-indulásra. A’ királyi Menyasszony fejér paripára üle: balja felől örömben olvadozó Vőlegénye lovaglott büszke pején. Vala pedig a’ két ló királyi módon felékesítve, arany zabolával és kengyellel ’s mindvégig drága készületben, ragyogó szövésű ’s gyöngyökkel gazdagon hímezett ’s mélyen alálebegő czafrangokkal elborítva; ’s elől-hátul a’ legdíszebb kísérő sereg pompás rendben és felosztással ’s a’ Nemzeti háromszínű Zászlók ’s a’ lovak’ délczeg tombolása és a’ fegyvercsörtetés vegyűlten a’ gerjesz-

tő muzika-zengéssel 's az öszveségnek rengő zsidongása – minden érzéket megragadó tüne-
ményben hullámozott elé.

De az elterített posztózatot, melyre a' királyi Hölgy szállott vala ki, a' vele jött Olaszság 's
többi gyülevész irgalmatlanul tépdélé-szaggatá szerteszélyel, nagy zúrzavar³² és versenygés
között mindenki elsőségért tusakodván.

Mintegy középtájon a' hátrahagyott sátorok 's a' Város között, K r i s t ó f Bajor-Herczeg 's
V i l m o s Münchener-Gróf láncsaviadalt harcolának, 's olly keményen csaptak öszve, hogy
mind kettejük a' nyeregből kihullana.

Tovább haladott osztán a' zajongó kíséret, gyakor zavarodást okozván a' Velenceiek, kik
bosszantó dévajsággal mindég főbb helyre jutni vágyakodtak.

Harangzúgás 's az egyházi magasztalásnak minden jelenségeivel fogadák a' Város' kapujáig
elősereglett Papok' és Szerzetesek' Rendei a' Felséges Jövevényeket, kik lovaikról leszállván,
kar-ének' ömledézése 's Főpapi személyektől hordatott mennyezet alatt vitetének be szent
István' templomába, holott Mátyás az oltár előtt baloldalt, Beatrix pedig általellenben jobbról
állapodott, míg az I s t e n t é g e d d i c s é r ü n k énekelteték.

Áldás után a' Király haza-kísérte Jegyesét, 's onnan a' maga lakására menván, az őt' követő
Herczegeket 's Urakat magától kegyesen elbocsátá.

Következő nap, melly szerdára esett, Mátyás Herczegek', Követek' 's a' Nemesség' sokasá-
gától környékezve, ismét Szentegyházba méne, 's balrészen fogva helyt, megette a' Nápolyi
Király' fija 's annak Követei, elébbfelé a' Nápolyi Érsek 's mások 's legutól a' Velenceiek ren-
delkeztek: jobbfelől szemközt a' Királlyal Beatrix üle gazdag borítéku emeleten, előtte pedig
Palotás-asszonyai térdepeltek, 's valamivel hátulabb a' szép Nem'vidító köre ékeskedett; oldal-
vást K r i s t ó f, L a j o s és O t t o Bajor-Herczegek, úgy a' P f a l t z i - és S z á s z -Választók'
Megbizottai, több Fejedelmi Követek, a' B o r o s z l ó i Püspök 's a' Magyar Főpapak és Urak
telepedének.

Az istenitiszteletet Gábor Püspök végzé: tönnek pedig szolgálatot Püspökök és Prépostok,
's az egész templom lelket-emelő muzika- 's énekhangzatokban zengedezett.

A' Fejérvári Prépost felvévén az Evangéliumok' könyvét az Érsek' kezébe adá, ki azt a'
Királynak 's királyi Menyasszonynak csókolás végett nyújtotta elő.

Midőn a' Király áldozatot járna oltár körül, előtte ment Kristóf Bajor Herczeg, és B e r n á t
Ebersteini-Gróf, M i l t i t z H e n r i k, B e r n, S c h a v v e n b u r g; a' többi Urak 's Képví-
selők annakutána következtek.

Vége lévén az ájtatosságnak Mátyás megint haza-vezette Mátkáját; onnan pedig nagy
pompával a' maga lakjára kísértetett.

Feltűnt a' harmadik nap, 's a' legnagyobb ünnepi-fény látszatott mindenfelől. Az egybe-
gyűlt Főurak és Követek U j l a k y M i k l ó s Boszniai Király' vezérlése alatt Mátyásnál meg-
jelenván, udvarlás után azzal együtt templomba menének, 's ott a' kiszabott rend szerint helyt
fogának. A' királyi Menyasszony' ülése mellett egyfelől Ujlaky Miklós álla; pompás öltözte
szemébe ötlött mindenkinek: alsó köntöse arannyal 's gyöngyökkel gazdagon elhintett skárlát
szinű dolmány vala térdig-érve, vállairól pedig még sokkal nagyobb becsű mente függött,
mellynek remekmivű csatolatján 's gombjain számtalan gyémánt ékeskedett; – balkezében az
ország-almája, jobbjában királyi-pálcza. Másfelől Z á p o l y a I m r e B á n látszatott a'
koronával, melly bőven-aranyzott vánkoston feküdt kezeiben. – Felségesb látvány vala ennél,
mint állott a' deli termetű Mátyás, emeltebb helyéről kitünőleg, virító férfi-korának erejében:

³² zúrzavar

szőke haja vállaira folyva le koronázott fejéről 's feketés szemei élesztő sugárit lövellve azon lángnak, mely nagy lelkéből gyuladozva ki 's arcát kedveltető pirosra hevítgeté; karcsú derekán drága kövekkel kirakott öv csilloga, 's öltözetének 's díszesen lehabzó palástjának színe alig-alig vala kivethető aranyhímzeteiből. Elvonhatatlanul mulatott rajta minden szem. – Kétfelől környezték Báthory István, Gereb Mátyás, Thuróczy György, Ország László, Palóczy Imre, Hederváry Miklós, Magyar Balázs, Thúz, Frangepán, Pongrácz, 's több Urak, Főrendek és Zászlósok.

De majd kevés vártatva Beatrix, a' legragyogóbb asszonyi-gyülekezet' sorai előtt jelenék meg, Szilágyi Erzsébettel Özvegy Hunyady Jánosnéval, ki magas örömrésben karonfogva vezeté koronáztatandó Menyét az oltár mellé. A' királyi Hölgy fellépven pompás helyére andalító bámulásba hozott mindeneket. – Először is a' Királyt köszönté leírhatatlan édességű elmosolyodással, annakutána tündér tekintetét a' sokaságra fordítá: kék szemeiből a' legtisztább szív, és jóság és kegyesség 's a' szerelem' boldogító érzeménye remegett ki, gyönyörű ajkain szelíd szemérem, 's orczája' rózsájin ártatlanság lebegének, szép homlokát nagyság ül párosulva a' lélek' örök-ifjúságával, 's minden mozdulatján 's egész alakján kecsegtető báj és kellem és kedvesség a' legszerencsésb öszvehangzásban ömlöttek el. – 'S mint midőn az éltető nap árasztja enyhe sugárait a' serkenő tavasz' alkotmányira, – megnyílik minden virulmány 's kebele édest-illatozik fel a' fény' 's világosság' tenyészetének, 's a' völgy, a' bércz 's az egész természet örömjajogva zeng nagy ünnepének áldozatain: – ugyan a' képpen ébreszté fel a' dicső királyi Szűznek malasztos megjelenése a' temérdek népet; – sebesen terjedő mozgások és tompa zúgás ragadá meg az öszveséget, mely csak hamar végtelen Éljen! Éljen! kiáltozásokkal nyita utat gerjedelmeinek, 's ezekkel közbevegyült a' sípok és trombiták hangörvénye 's kívülről a' fegyverek' ropogása és álgú-durrogás csattana öszve. –

Ez alatt közelíte a' Papi Rend, 's a' zajgás hullámozása lassadan megcsillapoda. – Érsekek, Püspökök 's Prépostok felette pompás egyházi öltözetekben jöttek elő 's a' részökre hagyatott helyeket elfoglalák. A' szent Mise-áldozatot Vetésy Olbert Veszprémi Püspök tartá, körülé pedig Püspökök 's Prépostok éneklés, tömjénfüst és csengetések között szolgáltanak, míg a' roppant Szentegyházat harmoniás zengések töltik vala. – Midőn az Agnus Dei bé következett, Beatrix oltár elejébe vezetteték, 's ott bársony mennyezet alatt felső melyruháztja róla egészen leoldoztatván, egy más szabásu arany-keczely öltetett reá, melyből jobbik válla 's karja kitérve maradt, 's erre a' bíborpalást kapcsoltatott. Ujlaky Miklós az arany-almával 's pálczával előjövén a' Királyt szintén oltár' elejébe vivé, hol mind ez mind Beatrix térdeikre borulván a' Veszprémi Püspöktől ájtatos énekek és szertartások között megáldattak; 's minekutána a' királyi Szűz e' Nemzeti-Ünnep' szokása szerint a' Kereszténységnek ujabb Hitet 's a' Magyarságnak Hűséget esküdött volna, félretakartatván bíbora, jobbik vállán 's karján szentelt olajjal 's balzammal felkeneték. Most a' Szent-Korona hozatván elő, az Ország' Nádora, Báthory István, kérdé a' Királyt: kívánja e megkoronáztatni Menyasszonyát? 's midőn a' Király jelentené hogy akarja; a' Nádor és Bárók a' szent-Koronát fejére tarták a' Királynénak; a' másik korona pedig, melyet Zápolya Bán nyujta elő, a' Királyné' fejére téteték fel, mely alól gyöngyökkel 's drága kövekkel befont haja barna fürtözetekben ömlöngé nyakára és melyére; a' templomot pedig trombita- 's énekharsogások, 's lövöldözések' bömbölő hangjai rendítgeték zúgton-zúgva. –

A' Király visszalépven boltozatos székéhez, a' koronát, palástot 's egyéb ékességeit magára vevé 's leüle. Előjövén ekkor a' Nápolyi Király' fíja, a' Bajor Herczeg 's több más főbb tekintetű férfiak 's letérdelvén a' Király elé, attól egyenként szent István' kardjával jobb vállaikon megillentve magyar Lovagokká, Aranyarkantyús-Vitézekké üttetének.

Igy végződven a' K o r o n á z á s ' a' Király 's Királyné ugyanazon fénnel, mint jövének, visszatértek lakásaikra.

Vendégségre jöttek azután öszve az Urak, mely a' Királynénál felette nagy pompával tartatott. A' számtalan étkeket és italokat mind Grófok 's Bárók adák fel.

De a' többi Népség is bőven lakmározhatott, szabad mulatozások lévén megnyitvatva e' végre a' királyi tárból; és tart vala e' közvígadás késő éjig, zengedezve és toborzan.

* * *

Pénteken hagyák el a' Fejedelmek Székes-Fejérvárt. Úgy vala pedig rendelve, hogy Budára csak másnap érjenek be. Több csapatokra osztottak a' Vendégek, hogy a' közbe-eső faluk annál könnyebben nyujthassanak éjjeli szállást az így utazóknak. A' Királyné 's a' velejáró szép Nem Magyar Urak' gondviselésére bízott Ujlaky Miklós vezérlése alatt. A' Király' kíséretében sok Idegen találtatott: és itt lovaglott Perén Imre is egész pánczélozatban zárt sisakkal. Midőn e' sereg a' meghálásra határozott helységbe érkezvén a' Király mellől szeltyedne, a' tétova tekintető Imréhez egy sötét öltözetű Lovag ugratott. – „Perén Imre! még ma szólanom kell veled, mondá; telepedj meg ama' háznál 's maradj ébren visszajöttömig.” – Imre nem kevésé ütközött meg, hallván magát nevéen nevezetelni, 's meg nem foghatá, mi módon ismerheté őt' ki minden titkolódzása alól is az Idegen; azonban mind azért, mivel pihenésre volt szüksége, mind pedig azért is, hogy e' különös találkozás megfejtést kapjon előtte, félre tőn minden gyanút, 's a' kimutatott házba szállott.

Késő est vala, midőn a' zaj elcsendesülvén, Mátyás lefeküdt. Mellette maradt még a' szobában Töretlen Vidor. Ez a' tisztas férfiú Mátyás Királynál az volt, a' mit Udvari-Mulattatónak mások Udvari-Bolondnak neveznek. Töretlen sokszor mind a' két hivatalt gyakorlá, azon megjegyzéssel: hogy nem vala mindég bolond mikor az Urak nevettek, 's mikor leghevesebben lövellé elmés bohóskodásait, akkor többnyire az okosakat mulattatá, 's ő maga mindég világosan tudta, mint bolondozik. – Szoros barátságban élt az Udvarnál Nyirkálló Tamással 's Vérrel. De örömezt mulatott vele Mátyás is, mert víg 's leleményes ötleteiben gyakran igen sok elmésségre talált; 's alkalmasint hihetővé válik a' mit némelyek mondanak: hogy a' híres Budai kutya-vásár, 's több furcsaság, melyet Mátyás felől a' hagyomány mai napiglan feltartott, nem kis részben e' különös Bolondnak égtén-égő agyából származtanak. – Töretlen tehát, a' mint említettik, még a' Király' szobájában vala, 's egy hosszú irományt forgata kezében, melyet Mátyás kevéssel azelőtt olvasott. – „Vidor! álmos vagyok, mond a' Király: nyugodj le már te is.”

„Mingyárt megyek uram Király; de még előbb egy kegyelmet kell kérnem.”

„Hagyd máskorra Vidor, vagy hozd elő majd holnap reggel; álmos vagyok.” –

„Uram Király! holnap sok lehet késő; röviden mondom el: én ma és holnap a' S e n e s c h a l i hivatalt szeretném viselni.”

Mátyás elmosolyodék. – „S mit cselekednél illy kurta hivatalodban, 's út közt?” –

„Arra ügyelnék mindenek előtt, hogy a' Királyt semmi kedvetlenség ne érje, kivált most a' házasság előtt, vagy legalább míg haza érünk.”

„S te gondold, hogy valami kedvem ellen történik? – vagy fog történni? –”

„Én ugy gondolom 's talán tudom is: mert a' Fő-Udvarnok S t e r n a c h W a t z e l már előre utazott Budára; osztán ím ez irás tökéletlen; – találja Felséged miért? –”

„Találd ki helyettem Vidor –”

„Azért, mert huszonegy pontbul áll, a' huszonkettődik pedig a' holdban maradt. Hallja csak Felséged: itt és itt ez fog történni – akkor az következik – megmeg ilyen rend fog tartatni – amott annyi meg annyi pénz fog elszóratni – a' Király's Királyné így lovagol (noha én Meny-asszonyomat éppen nem nyargaltatnám) – ismét amott ilyen üdvözlés tétetik – itt ezek job-bára amazok balra állanak – – mind, mind jó magában: – de a' cifra paripa elhozott's ki fog reá ülni uram Király? ki fogja Felségtek után a' címer- paizsokat vinni? – Bizony Sternach Watzel feledékeny Udvarmester.”

„Jól mondod Vidor, ez egészen kimaradt; keresd fel jókor a' Fő-Lovászt, vagy még ma, 's parancsold meg, hogy e' részben hiba és fogyatkozás ne legyen, érted?”

„É r t e m uram Király! 's mint meghatalmazott Seneschal hiba nélkül teljesítendem köte-lességemet. – Aludjon békén a' Király!” –

Töretlen Vidor nem a' Fő-Lovászhoz, hanem Perén Imréhez siet. – „Sokáig várakoztatlak úgymond: bocsáss meg, előbb nem szabadulhattam.”

„Sőt meg kell köszönnöm, hogy szállásodat megosztád velem, noha nem tudom, honnan ismérhetsz; – beszéded Magyarnek mutat, hanem –

„Az Olasz-ruha rajtam? semmit se tesz. Én a' Király' Bolondja vagyok 's néha az egész Országé: de ez is semmi; – hogy sokat ne hálálkodjunk, te csak ugyan Perén Imre vagy, én pedig hozzád Nagyapádnak Ujlaky Miklósnak megbízásából jöttem, ki azt kívánja, hogy a' holnap pompán szolgálatot tégy.”

„Isméretlen létemre milyen szolgálatot?”

„Azt reám bízta a' Király.”

„S a' Király tud felőlem valamit? tudja itt léteimet?” – kérdé Imre csudálkozva 's hirtelen. –

„Nem, felel Vidor: de éppen azért, hogy mind a' kettőt megtudhassa, választottuk Nagy-apáddal a' holnap alkalmat. A' Király's Királyné megett fogsz lovagolni, Budára bémenetelkor; és pedig pánczélosan 's ha úgy akarod rejtőzteni: azonban ha neved' kérdenék a' Fejedelmek, megmondod ki légy.”

Imre elhallgatott; 's rövid megfontolás után: „jelentsd Nagyapámnak, úgymond, hogy gon-doskodását érzékeny szívvel veszem 's intézeteit becsülöm: de mostani szándékát nem teljesít-hetem. – Én Királyom' figyelmét nyilván akarom megnyerni, 's ha lehet kegyelmét is; ki e' czélomhoz elősegít, annak forró hálával fogok tartozni: ha pedig magamra leszek hagyatva, magam lépek a' Király elé. Mai fáradságodat is köszönöm Barátom. Én holnap nem alakosko-dom. Lovam pihent; az éj világos: holnap jókor lehetek Budán; ott várok időt – módot; 's mivel ismérsz, felkereslek. – Most pedig maradj békén!” –

Hasztalan volt Vidornak minden igyekezete: Imre állhatatos maradt szándékában. – „Ezen Ifjúnak lába földön feje égen, szól Töretlen, a' mint Imre eltávozott; de nekem tetszik szelíd büszkesége. – 'S bár a' felhő magától is megered, ha terhes: ösvényt járok neki a' hol lehet. – Most pedig közelébb kell látnom hivatalom után, hogy a' tréfából baj ne támadjon, 's a' Bolond Vidor ne legyen bolond Seneschal.” –

Reggel jó karba jött minden. – Az utazó Osztályok közel Budához bevárak egymást 's kiki maga rendjébe állott eképpen:

Legelől néhány csoport katonaság lovagolt csinos rendben. Ez után a' vendég Herczegek, Követek, 's a' Velencei jövevények: csak hogy ez' utóbbiak most is illetlenül csavarogva legközelébb akartak lenni a' Király Királyné 's ennek testvére a' Nápolyi Herczeg mellett 's

mindég a' Püspökök 's többi Főurak közzé tolakodtak, míg a' Király' parancsából kiszabott helyeikre vissza nem állítottak.

Azonnal válogatott szépségű Nemes-Ifjak következtek három sorba állítva. Ezek a' Király' Udvarnokai valának: nemzeti-színű ruházatjuk ezüst paszománttal és sinórral gazdagon kihányva, nyakokban tigrisbőr mente gyanánt, kardjok sarkantyújik 's minden szerszámok tiszta ezüst, bíbor-függelékű süvegeik megől kócsag-tollak emelkedének. – Így haladtak tüsszögő paripájikon, 's megettök ugyan annyi számu lovászaik igen díszes öltözetekben.

Most a' Főurak jöttek elő egymással vetélkedve fényben és pompában; soraik tágas négyszeget képztettek, oldalvást és hátul lovag Főpapokkal vegyítve. – De a' Király a' négyszeg' közepén mindenek felett kitündöklött: egész köntöse és palástja 's kevélyen ágaskodó lovának takarója merő aranyszövedék 's gyöngy- és drágakővel szemet vakítva játszó ragyogvány. – Ugyan így jobbjá felől a' bájoló szépségű Királyné, fejér paripán vitetve: alsó ruhájának narancs színe 's arra öltött kék foszlánya arany- 's gyémánttól egészen elborított, fején pedig drága korona villogott.

A' Fejedelmek után egy serdülő Apród láttaték: délczeg lova, homlokán szertelen becsű 's messze-tündöklő boglárt, 's végtől-végig aranyszálakkal pillangókkal 's válogatott kövekkel ízletesen czifrázott leplezetet hordozza nehéz bojtozattal; az Ifju pedig jobbján-balján két paizsot viselt vala a' Király's Királyné' czímereivel remekelve.

Valamivel hátrább a' Királynénak nyolcz jelesen aranyzott fényes-hámú hat-hat lovas kocsija: 's mind ezek után a' többi Urak és Bárók, Ispánok és Birák, Vezérek, a' Nemesség 's Katonaság, és minden rangu Gyülekezők' számíthatlan sorai nyomultanak.

Az így közelgető Fejedelmek előtt, kívül a' várason, legelébb Izraél' fiai tönnek hódolást. Vezetőjök egy agg Öreg vala, ki lóháton 's kivont karddal reszkető kezében egy szép mivű ezüst edényt hozott megtöltve arannyal és ezüsttel; mellette fija lovagolt szinte olly ezüst edényt emelve. Utánok huszonnégyszáz lovag Zsidó egyáltalján verhenyeg öltözetben 's mindenike három strucz-tollal kucsmája felett: a' lovasság megett kétszáz gyalog lépdele veres zászló alatt, mellyen éles-karmolásra feszült bagoly-láb 's alatta két csillag, felette pedig aranyzott zsidósapka volt czímezve. A' Vének széles ernyő alá 's közepén gyűltek öszve ifjabbaktól körülvéve 's Mózes-tábláját vivék zibongó éneklés között a' Királyné felé: – immajd! nem csekély nyereséget várván tisztelkedésökért.

Nem messze a' Város' falaitól egy térhelyen Stein és Levan Bajor-Lovagok láncsátfutának a' Felségek 's a' szemlélő sokaság előtt, 's erős találkozásokban földre teríték egymást. – Azonnal ismét más ketten szállván a' síkra ki, 's melyeiket érvén dárdáikkal, midőn nagy recsegés közt hátra-rohantak, a' Királyné elijedten sikolta fel.

Most a' Város' kapujához érvén a' Királyi Jövevények, a' rendbe-állott Budai 's Pesti Tanács-tól, több számu polgári Hivatalok- 's Küldöttségektől egymástváltva üdvöztetének, valamint a' Papságtól is, melly zászlókkal, keresztekkel, ereklyékkel 's mindenféle templomi szent jószággal tódula elő 's az ohajtott Érkezőket fényes egyházi szertartással a' Boldogságos Szűz' templomába kíséré. 'S ott elvégződván a' Vecsernye, a' Király karon vezeté ki a' Királynét, 's mindketten lóra-ülvén előbbeni renddel a' várig haladának. De a' vár hídja előtt a' Király nyájas köszönettel búcsúzáván el a' vendég Herczegek- 's Követektől, minden kísérőit magától kegyelmesen elbocsátá 's királyi Menyasszonyát a' számára felkészített palotákba vezeté.

És Vasárnap minden külső zaj vesztég hallgata 's egyedül Isten dicsőítették. –

Hétfőn pedig az öszves Urak Sternach Watzel Fő-Udvarmester által vendégségre hívtak, melly kedden vala adatandó a' Királynál. Tehát másnap reggel a' Herczegek, Zászlósok és Nemesek egybejövén Mátyást előbb templomba onnan pedig az Udvarhoz kísérek. A' Király

minekutána a' Velencei és Ferrárai Követségeket kihallgatta 's azoknak válaszolt volna, ebédhez mene Vendégeivel.

A' vendéglő-palotában pazarfény uralkodott. – Köröskörül a' falakat bíborszín selyem-kárpitok fedék, mellyeken aranyfonal – 's gyöngytűzésű viráglombozatok a' képzelésnek játékos jeleneteivel csillogának, felül csomós-gyüretekre fogva, alól ismég arany-rojtozatokkal prémezve, gazdagon és nehezen. A' palota' felvégén egy nagy kerek asztal álla, melly megett a' falon egészen aranyból szőtt kárpit borúlt alá, két oldalról félbeszakasztva és eltakarva a' pirosságot: felette pedig az asztalnak ékesen lenyuló szőnyegek három függelékben, 's ezeknek egyikén, melly közésre esett, a' Királyné' czímere vala drága varrásokkal képezve 's a' két szél-sőn ugyanazonszerint a' Királyé 's az Országé.

E' pompás asztalhoz a' Fejedelmek ülének; a' Király' jobbjára ugyan a' Nápolyi Herczeg 's Érsek, tovább a' Ferrárai 's Velencei Követek: a' Királyné mellé Kristóf Bajor-Herczeg, a' Pfaltzi- és Szász-Választók' Megbizottjai 's Lajos és Otto Bajor Herczegek' Tanácsosai.

Közepén a' palotának egy magas-csúcsra idomított alkotmány emelkedett, nyolcz négyszeg-polczra felosztatva. Az első talposztályon, melly legteresebb vala, ételek és tálak, csészek, tányérok és medenczék helyheződtek a' királyi asztal' számára: a' többi hét párkányozatot felfelé számtalan edény, pohár, kehely, billikom, kupa, serleg és kancsó lépé el, 's mind ezek tiszta ezüsből vagy aranyból, zománcz karimákkal, különös ábrázolatu fülekkel 's fedelekkkel, majd gömbölyűn majd oldalosan 's megint még domborúbban 's ismét karcsura horpasztva, 's általjában ritka művészettel remekeltettek. 'S két felől a' padolaton ezüst-öntevényű két Monocerosz természeti nagyságban 's felszőkő testállással 's valóságos állati csont-szarvakkal a' homlokon.

Ugyan e' pohárszék 's az asztal között egy felséges kút álla, háromszáz font ezüsből olly magasságnyra készítve, hogy annak tetejére a' legszálásabb termetű férfi se vala képes fenyűlni. A' mív' hajlékosan csinált üregeiben vízi Istenek és Nymphák ingerlő helyzetekben láttatának, czethalaktól tekervényesen körülölelve 's tengeri csudás alakzatokkal birkozva, legfelül pedig a' habokból kiszálló Aphrodite csigateknőn: 's az egész remeklet csövekre és csapokra nyíla, mellyekből a' királyi asztalra borok eresztetének. És a' kút körül ismét ezüsből-vert nagy kenértartó-kosarak állottanak.

Azonkívül még más nyolcz edényállás találtatott az ebédlőben egymástól illőleg szélytállítva, ugyan annyi számú tágas asztallal, mellyekhez a' többi Vendégek rangjuk szerint telepedének. Így az elsőnél, melly közel esett a' Királyihoz, a' Palotás-Asszonyok és Szüzek fogának helyt Özvegy Hunyady Erzsébet' előlülése alatt; a' többieknél pedig a' Nápolyi Király' Követei, az Érsekek és Püspökök, a' jeles Magyar Nemességnek vígan buzogó társaságában.

Midőn a' Király's Királyné elébe étkek adattak fel, elől-mene H i n k o Herczeg, Podiebrád György volt Cseh Király' fíja, 's mellette jobbról a' Boszniai Király, baloldalt pedig a' Sziléziai Helytartó: de az étkeket Magyar Bárok vívék vala. A' többi asztalra hasonló kíséret hordá az ételeket; így a' Nápolyi Herczeg' számára felrakandók előtt négy Német 's Cseh Báró, – az Olasz Követei előtt négy Magyar Báró, – Kristóf Bajor Herczegéi előtt négy Magyar Báró, és úgy tovább minden rendűek előtt négy-négy Előkelő Urak lépdegeltek.

Ebéd felett hárfá- 's lantzengés között, egymást felváltó dalokban, a' Szépség, Szerelem, 's Bajnoki-dicsőség magasztatott. De a' közjavallást még a' szép Nem' részéről is Z o r á d egy fiatal Szerzetes nyéré el, ki Hunyady János' és László' hőstetteit fellengő hangzatokban énekelé.

Békövetkezvén az est, megnyittatott a' táncz, mellyet a' Német Választók' 's Fejedelmek' Tanácsosai kezdenek el a' Királytól megkínálva; utánok a' Bajor Herczeg; és a' harmadik ren-

det a' Király és Királyné tánczolák: osztán pedig a' Nápolyi Király' fja és a' Limpachi Herczeg. És megvigadozván az egész Nász-gyülekezet, Mátyás legottan eltávozott: a' királyi Menyaszszony pedig a' maga lakjáiig vezetették, 's ott szíves kegyességgel köszönetet mondván az őt kísérő Uraknak, szobájiba mene Asszonyaival.

* * *

Így folyt egész héten a' vígság és örvendezés. Ebédek, multságok 's minden játékok' nemei egymást-érve tartatának, melyek után többször még esti szánózás is következett hold- 's fáklyavilágnál. Azonban beállott a' Vasárnap, mely menyekzői-ünnepül határozottatott. A' vendég Herczegek 's Tanácsosok, úgy a' Magyar Zászlós- Báró- 's Nemes-Urak mingyárt reggel a' királyi-Udvarnál öszvejövén a' Királyt 's Királynét azon felséges palotában várak be, mely követségek' fogadására vala rendelve. Öröm-tisztelkedések 's viszontaglások után a' fényes Gyülekezet nagy fejedelmi pompával 's minden rajzolat felülmuló tündökletben a' Boldogságos Szűz' templomáig haladott: hol a' királyi Völegény 's Menyasszony és a' többiek is leszállván lovaikról, díszes rendben a' Fő-oltár mellé menének 's ott a' bevett rendtartással helyeiket elfoglalák. Beatrix ismét szemközt üle Mátyással, 's mind a' két szék emeltebb vala 's gazdagon kipárnázva, aranyhímzetű bársony mennyezet alatt, mely hat hat Főuraktól hordoztatott. A' templom' falait pedig ellenségtől nyert számtalan zászlók 's diadalmi jelek ékesíték.

A' Királyné mellett egyfelől Özvegy Hunyady Jánosné álla drága áru magyar-asszony öltözetben; másfelől pedig egy Leányka, kinek bájtekintetén édes boldog érzelmre olvadozott minden szív: hófehér ruhája bő lengéssel habzott le szép tetemein, gyöngéd melye alatt égikék övezettel átszorítva; halavány-szőke haja lágy fodrozatban szállott vállaira, gyémántos koronával homloka felett; szelíd arczán tizenhét tavasz' kellemei virúltanak; jobbájában rubintokkal vegyes mirtusz-fonadék: miként a' nem-hervadandó koszorú, Angyalnak kezében, midőn mennyei áldást hintetet a' Jók's Igazak' utjaira. 'S e' gyönyörű alak A r i ó n e vala, Zápolya Bánnak egyetlen szülötte, most a' Királyné' Párta-szüze, 's Perén Imrének imádott lelki kedvese.

Minekutána Gábor Püspök a' népet szenteltvíz-fecskendéssel megáldotta, a' Király karon fogván királyi Hölgét az Oltárhoz vezeté. 'S ekkor az öszveadás méltóságos egyházi szertartással végre hajtáték, 's az egész templom szívet-rázva rengedezett 's a' vár és vidéke álgyúdurrogásokban hangzadozott.

Szent Mise után a' fény 's pompa előbbeni renddel kitódula; 's pénz szórattott mindenütt az utszákon, a' mi Fejérvárat is koronázás' idején, és Budán is, 'a megérkezéskor egész vedrekkel történt vala.

Haza kísértetvén a' Királyi-Pár, a' követségi palotában magas örvendettel 's üdvezlésekkel tisztelteték meg a' Fő-Rendecktől. 'S a' külföldi Követek és Szónokok Fejedelmeik' ajándékait nyújták be a' Királynénak. Előszereglének azután a' Magyar Vármegyék, 's aranyat és ezüstöt és sok kincset hoztak a' királyi tárba, 's a' királyi Udvar' számára terméket és bort, ökröt, sőt, sajtokat, és vadat és mindenféle gyümölcsöket. Így a' Városok, Vidékek, 's egyéb Birodalmak. Erdély pedig harminczkilencz aranyzott-ezüst poharat 's ritka szépségű hat ménlovat 's három sólyom-madarat: 's a' fényes ajándékok igen nagy kedvességet nyertek a' Királyné előtt. –

Felettebb gazdag ebéd adatott ez nap ismét a' Királynál: 's a' számtalan vendég, úgy a' Nép is mindenfelől, zajogva élé a' dús lakodalmat. –

„S Galeoti még ma nem volt Felségednél?” kérde Vidor, Mátyásra csatolván a kardot. – „Nem is igen csudálhatni, szóla tovább, a Királyra prémzett-mentét adván: nagyon hízott szegény, s nem olly könnyed mint én szikár; osztán tegnap többecsét is hörpöntett. Sokat tud, a bizonyos, mint egy Pap, s tévedés nélkül talál fel mindent a könyvben s mindenről ír: bár csak egyszer már Mértéklelességről írna; hasznos oktatás lehetne mindnyájunknak.” –

„Ne vádaskodj Vidor, felel a Király, tudod, tegnap óta bocsánat még a vétkezettnek is: Galeotival pedig éppen semmi bajom.”

„Kegyelem s nagylelkűség Uralkodóban legdicsőbb tulajdon: de vád s uralkodás Uram Király! nekem soha nem volt gyakorlatom. – Tudván hogy Felséged szereti kitanulgatni a mi földön a mi égen történik, azt akarám egyedül észrevenni, hogy Galeoti alkalmasint mult éjjel nem czirkalmazott, különben már itt lett volna.”

„Hogy hogy?” kérde a Király.

„Tegnap vendégség után még egy fiatal barátom látogatására tértem Fel-Hévvizre s késő éjfélt után jöttem haza. – Míg az örök a kaputoronyból alájöttek számomra a hidat leeresztetni, dobogva szaladoztam a sáncz előtt, mert keményen fagyott, s a csillagok zölden ragyogtanak, s éppen akkor tolakodott fel a hold sarlója réz-veresen. A hid lebecsájtatott: nyugat felé fordultam – s uram Király! üstökös-csillag tűnt szemembe. Hosszúra fuvá le szikra-farkát, mintha a keselyű-hegyi erdőt akarta volna felgyújtani. – Tűz-seprő te oda fenn! ugyan földünknek mellyik népét s tartományát fogja tisztítani veled az örök-végzések Istene? – De hiszen ezt majd megtudjuk holnap Galeotitól, gondolám, s bejöttem a kapun.”

„Merre, merre láttad azt?” kérde a Király lobbanással.

„Nyugat felé.” – Mátyás erős lépésekkel járt fel s alá. – „Felségedet várják, megszólal Vidor.” –

„A csillag-vizsgáló ma estve nálam legyen” mond a Király, s kiment.

Budavára Mátyás idejétől egészen megváltozott. Hol ma utszák s piacok nyílnak, ott hajdan felséges paloták s tornácok ékeskedtek. – Mátyás alatt a királyi-lak számos épületeket foglalt magában, mellyek szárnyak s közök által köttetének össze, s kisebb-nagyobb udvarokat rekesztettek egymás között; így volt a királyi Tanácsház, a Kincses-kamara, a Fegyver- s Könyvtárak, a Várkapolna és Apátság, a Jövevények s udvari Tisztek szállásaik, a Várkatonaság hajlékai, Vízartó-boltok, Fürdő, Konyhák, Istállók s egyebek, kívülről erős falakkal, bástyákkal s kinyúló őrtornyokkal békerítve.

A királyi-várnak fel-végét, keletről nyugatra, Zsigmond palotája zárta el hosszában; ettől felfelé éjszának egész a külső bástya-kerítésig egy négyszeg udvar terjedett, mellynek oldalait kelet-éjszak s nyugot felől folyosó-párkány fogá be. Ezen udvarba két nagy kapu vezetett, az egyik délről Zsigmond épületje alatt, másik által-ellenben az éjszakra dülő folyosó közepén magasan felállítva. A folyosók nyíltan-valának építve, az udvarra márvány oszlopokkal, felül pedig laposan s erkélyesen nagy kőtáblákkal kirakva, kőkorláttal a széleken, úgy, hogy azokra a palotából kijárni, s mind a csarnok oszlopszata között, mind a fedélen is szabad ég alatt körösdét sétálgatni lehetett: az épületen nyíló kapu felett pedig tornáczos nézőhely volt készítve, honnan Mátyás Király lovait s katonáit szemlélgeté, midőn a térs udvaron gyakoroltattak.

E tornáczra jöve ki Mátyás a Királynéval, Főasszonyok s a szép Nem társaságában, mert nagy Lovagjáték vala ez nap adatandó az udvaron. E végből a térhely közepén sarampó állítatott fel a küzdők számára iránylatos szélességben és hosszúságban, lobogó zászlókkal s kü-

lönbfélén öszverakott hadi-viseletekkel díszesítve; és a' folyosókat alúl-felül megszáámíthatlan sokaság borítá elegy-színű ruházatokban, 's a' felhőtlen nap' sugárai tűneményes ragyogásra emelék az öszveséget.

Úgy vala pedig rendelve: hogy a' Bajnokok egymás ellen a' két kapu alól fussanak öszve, 's egyszerre csak két viaskodó szállhasson ki a' sarampóba. Ha ki nyergéből kiejtetik, meg van győzve; de a' véletlenül 's nem láncsa-dőfés alatt leesőnek még egyszer szabad megütközni. Egész-győztesnek az fog találatni, ki három ellen tartá meg helyét folyvást. Kinek láncsája törik el, azonban nyergében megmarad, kardot vonhat ha tetszik, 's akkor a' másíknak is így kell küzdeni. A' kardvivást vagy lórul-leesés vagy a' fegyver' kiütése választja el; veszt az is kinek paizsa ketté szeletik 's pánczélja valahol felhasítottatik: 's illy esetben a' Király trombita jel által minden további ártalomnak véget szakasztat. Ha mind ketteje bukik le akár láncsa- akár szablya-viadalban, más kettőnek tartozik engedni a' sarampót. A' háromszori győző, vagy a' ki legtovább állja ki a' küzdő-helyet 's többé azután vetélkedőre nem talál, a' Királytól egy török-paripát 's kardot, a' Királynétól pedig nagybecsű övet 's fejére zöld-koszorút nyerend.

A' Népnak örvendező kiáltozását, mellyel a' Felségeket fogadá, mélyen hallgató csend váltá fel, midőn a' Király jelt adat a' viadal-kezdésre. Megnyittatott a' verőcze mind kétfelől 's a' trombiták tábori hangzatokban harsadozának.

És nem sokára, sebes-vágtatva csap-öszve két Idegen 's mind ketteje majd azon egy perczenetben földre bukik. Az egyik *Pelbart* Bajor Nemes, a' másik *Siebenburg* Sváb Lovag: mert az első kikelések a' Jövevényeknek valának átengedve udvariságból.

Trombita-szó fojtá el a' végigterjedett zajgást, a' mint két Olasz jelent meg a' játékhelyen, 's *Boviani Gvido*, ki a' felső kapu alól futamla, hanyat-terült: *Corrado Annibal* pedig nyeregben maradt.

Harmadik jeladásra az előbbeni győztes Olasz és *Brandensteyn* Pfaltzi Lovag harczolának, 's Annibal ismét megtartá helyét.

Most *Prun* egy derék Szász rohant elő 's az Olaszt kiemelé: de maga is erős ütessel találatván, lováról alácsúszott.

Egyideig senki sem jöve ki. – Már másod ízben szólaltak a' trombiták, midőn két csinos küzdő állott meg a' kapuknál, mintha elébb a' közfigyelmet akarná magára vonni 's ingerelni a' várakozást: ama' roh-fekete paripán, ez pedig almás-fakón, 's kevély kapálással nyugtalankodtak a' lovak tájtékosan ropogtatva csergő fékeiket; veres-öv lebegett amannak vállairól, bőven öszvekötvé balcsipője felett 's ezüst rojtozattal, ennek öve kék, arannyal beszélve 's csomós függelékben, 's ez karcsu, ama' szálás. – Így állottak egymásra-emelt láncsával, előre tartván paizsokat: 's a' trombiták ismét megfúvatának. Villámként röpkülnek öszve a' pályasíkon 's dárdájik darabokra reccsenének. Mérgesen löké el a' kék-öves Bajnok a' kezében maradt markolatot, 's kardot ránta: nem a' másik, mert földre hullt. A' meggyőzetett *Victorin* vala, *Münsterbergi* Herczeg 's *Cseh Podiebrád*' fia; a' nyertes pedig láncsát adatván magának, előbbi helyére állott vissza.

Alig takaríták el *Victorin*t a' küzdőhelyről, azonnal egy másik Lovag jelent meg a' felső kapu előtt: fényes pánczélja aranypléhekkal kiverve, lova pej 's könnyen-szökő. Felhangzottak a' trombiták 's robogva szállt egymásnak a' két harczoló; kemény 's erős vala öszve-csapások, de ülést egyikök sem veszte: 's vissza-térvén az induló-pontra, jeladás után újlag öszveiramának, 's *Othmar*, az eddig győztes *Limpachi* Herczeg, nyergéből kiüttetett. Végig-tekintvén a' másik láncsája' nyelét, a' kapu' boltozatja alá tért.

De a' néző sokaság dél felé tekintett, hol a' szemek újabb tárgyra akadának. Hevest-fortyogó ménen ugratott ki egy jeles Bajnok, gyakorlott könnyűséggel megforgatva dárdáját, zománczos

melyvasán aranyláncz koczogott, 's vállain kétfelől oroszlánfő tátoga, mardosva vasas karjait: hajlékony derekát lángszín öv, czombjait pedig zöldetjátszó pléh-pikkelyek fedék; sisakja zöld veres és fejér tollaktól takartatott; végig-düllyedt paizsán tüzethányó grif kettős farkkal 's három szét-álló nyilat szorít első lábaival, szárnyait röpkülésre kiterjesztve. – És mozgás támadott mindenfelől 's a' Nép tapsolva üdvözlé az idegent. – Kiállott az előbbi győző is komoly büszkeségben 's harsányt szólaltak a' trombiták. 'S immost magasra porzott a' homok 's hatalmas pattogások és csörtetések támadtanak, 's röpkült a' láncsa-darab szerteszéllyel: 's még inkább emelkedik a' por-felleg, a' sarampót kerengő zúgás tölti 's kivont kardok csillognak, ütés ütésre, pengés penegésre, 's egy paizsnak fele földön tapostatik – a' Király szünetet fúvat, 's az ékes küzdő megcsonkított griffel szöktet vissza, azonnal vissza a' másik is gerjelt lovát helyre-csendesítgetvén a' kapu előtt. H i n k o Herczeg volt a' vesztő, Victorin' testvére 's Mátyás Királynak első házasságbeli sógora. Erkölcseben sokat magyarosodott, gyakran mulatván az Országban.

Hinko Herczeg után egy izmos férfiú állott ki viadalra. Vas-öltözete czifráatlanul sötétre koholtatott. Csak kardosan jöve 's minden paizs nélkül; háta megett vas-buzogány. Előinti a' fegyverneket 's hat láncsa közzül kezére választ magának. Feláll a' kengyelben 's megfeszült, hogy paripája szintén nyögve ágaskodék rokanásából.

Választott a' másik Lovag is láncsát 's párolgó pejét megveregeté. A' közben-tartott csend kínosan szorongatá a' nézőket. Sokáig hallgatának a' trombiták.

'S mint midőn véletlen harsanás szakad a' halk merengőre: úgy áradának fel a' rivadó hangzatok; 's utánok iszonyatos összeomlás, végig dörög-porzik az udvar 's a' vetélkedők még egyszer vissza 's még rettentőbben zuhannak össze: dárda törik 's a' kétszer-győző hátrálva inog, de azon pillanatban ismét helyre ül, a' sötét-pánczélos pedig szálkásra zúzott rudat emel. – Hátranéz a' Király felé 's megint a' bajvivóra. – A' sokaság bámulva veszteglett a' látványon és a' küzdők lovaik szörnyű háborodástól rázatának egymás' ellenében.

„Jót ütöttél, megszólal a' dárdátlan; valóban karod biztos és kemény. Ki vagy?”

„Megtudod, felel a' másik, ha dolgunkat végzendjük.”

„Szavad után hazámfiának nézlek; nevezd meg magad' 's kardomat hüvelyben hagyom: tiéd legyen a' győzedelem.”

„E' pályán nem keresek ajándékot, 's azt máshol se fogadnám el minden embertől.”

A' sötét-vasas feltolá sisakja' róstélyát. „Ismérsz? nem?” kérdé.

„Ismérlek, ugymond amaz, 's mindég dicsőségemnek fogom tartani, hogy K i n í z s y P á l l a l mértem kardot.”

„Ám legyen, ha úgy kívánod!” szól a' Hős kardot húzva. – 'S gomolygó örvényzet borítá el a' sarampót. Csak egy homály, egy zavar a' mi tekintetnek tűnedezik: sűrű csattogások töltik a' levegőt; a' tusa forrt-on-forr, miként a' vihar-csatának torzongó dagálya, midőn dühödt boszszúban gerjedeze erő erővel vív, 's erő erőnek nem enged és a' völgy zudúlva reng 's a' szirtek erdők összezeajlanak. – Trombitát fúvat a' Király – nem hallják azt a' felbőszült viaskodók, 's háborgás támad mindenfelől – még egy súlyos csapás esik 's az eddig-nyertes földre tántorog: leugrik lováról Kinízsy 's feltartja a' csüggedezőt, sisakját felnyitja 's Perén Imre bágyadtan liheg az Erősnek karjai között. – Ekkor egy fájdalmas hang sikolt fel a' Királyné megett 's Arióne ájultan vitetik be. –

„Bocsánat, bocsánat uram Király! szól Ujlaky Miklós, a' Király elébe lépven: a' vakmerő, leányom' fija!” – A' Király pedig sugárzó szemekkel nézett a' küzdő-helyre, honnan Töretlen Vidor az ellankadt Ifjút Udvari Tisztviselők' és szolgálk' segítségével a' királyi lakba viteté. –

* * *

Karácsoni ünnepek után a' jövevény Herczegek 's Követek haza széllyedtek. De a' Magyar Urak még Budán maradának, tanácskozni a' Királlyal: mert a' Török ismét berontott a' déli részekben 's Mátyásnak a' Duna-parton felállított erősségeit szét-dulá; azonkívül Fridrik Császár is pusztítani kezdé megint a' nyugati határokat. – Mind a' két baj serény orvoslást kívánt; csak az jöve még kérdésbe: miképp intéztessék a' táborozás. E' részben megoszlottak a' vélemények; Mátyás kihallgatván az Ország' Rendeinek 's Hadvezéreinek javaslásait, előbb Fridrik ellen határozá el a' hadat. –

Perén Imre azalatt szorgalommal ápoltatott, 's Vidor egész napokat is eltöltött ágya mellett. A' fején kapott ütés begyógyula 's hideglelős forróságai megenyhültek. Egykor csendes álomból ébrede fel, 's szemei a' Királyra nyilnak.

„Mint vagy Imre? kérdé a' Fejedelem, kezét a' fekvőnek homlokára tévén; – az Asszonyok, ugymond nyájasan 's Vidorra mutatván, e' tréfás ember' szavainak nem adnak hitelt, 's most magam viszem meg nekik a' hírt, hogy arczod már szépen pirúl.”

Imre zavarodásában szót nem talált, 's érzeménye szemeiben ragyogott.

„Sajnálom, folytatá Mátyás, hogy ünnepeimen 's udvaromban olly búsán mulattál: de más-kor a' játékot játéknak kell vened, 's Kinízsyvel ne szállj szembe; az ellen hatod-magaddal is veszthetnél.”

„Kegyelmes Királyom! szól most Imre mély indulattal, minden érdem nélkül nem akartam volna Felséged előtt megjelenni: sorsomat –

„Légy nyugodtan, tudok mindent: csak vétkest büntet a' törvény nem ártatlant.” – 'S Imre forrón nyomá ajkaihoz a' Király' kezét. – Vidor pedig a' nagyobb komolyodást el akarván távoztatni, közbe-esett: „Uram Király! kinek fog ítélteni a' küzdés' jutalma? – én részemről Perén Imrének adnám az elsőséget.” –

„Megosztjuk Vidor, felel a' Király mosolyogva; a' lovat és kardot vigye Kinízsy, mint a' kinek semmi vetélkedője nem akadt többé: az övet és koszorút pedig a' Királyné Imrének fogja általadni; mert kettőt nyert és felet; 's mivel mulatságból is olly bajnok, magammal viszem Fridrik ellen.” –

„Biz'így legjobb is lesz.” végzé Vidor, 's a' kimenő Királynak ajtót nyitott.

* * *

Mátyás napról napra inkább megkedvelé Perén Imrét, kinek most elég alkalma lön lelkének minden tulajdonait a' legszebb fényben kifejteni.

Beállván a' tavasz, táborba ment Hainburg alá 's a' Király' oldala mellett volt mindenkor. Sokáig védelmezé magát a' Vár-őrízet az ostromnak minden keménységei ellen: de végre egy elszánt 's mind a' két részről véres megtámadás után bevétetett az erősség. Mátyás folyton kívánván használni kezdett győzedelmét, halasztás nélkül tovább indítá seregeit, Imrét pedig Pozsonyba küldé izennel a' Királynéhoz.

Beatrix kegyelmesen fogadá Mátyás' megbizottját, 's végig-olvassván a' levelet, mellyet az hozott, nyájas hangon mondá: „A' Király írja, hogy élete veszélyben forgott, de Perén Imre nem távozott mellőle, 's Perén jutalomra érdemes.”

„Egyedül nagylelkű Királyom' jósága emeli köteles szolgálatomat érdemmé, szól Imre; nem tettem többet másoknál, 's hogy a' csapást háritottam el Királyomtól, szerencsém inkább mint érdemem.” „És az ostrom csak ma végződött?” – „A' váras tegnap került kezünkbe, a' várat ma vívtuk meg délig.” „Igy hát Perénnek meg is kell nyugodnia.” – „Ha Felséged' rende-

léseit³³ ma vehetném, még ez éjjel visszaindulnék a' tábor után." „S'olly annyira fogta el a' hőstettek' vágya Perén' szívét, hogy semmi se birhatná ittmaradásra egy két napig?" „Felséged' parancsolatja!" felel Imre mély alázattal. „Parancsolatom – és semmi más nem?"

Imre hűledezve 's elnémultan állott. – „Látom segédre van szükségem" szóla Beatrix mosolyogva 's egy oldal-ajtót nyitott. Imre' szemei égbe röppentek: – a' mellék-szoba' bársony pamlagánál virágos szőnyegen Zápolya Bánné állott, 's karjai közt Arióne, szerelem' 's szemérem' lángjaiban édes anyja' kebeléhez simulva. –

Elragadtatván a' nem várt 's nem is sejtett pillanattól, térdre borult Imre érzése' özönében a' Királyné előtt, ki jobbát kegyelemmel nyújtá a' meglepett remegő Ifjunak; 's midőn a' szerelmes pár édesden esengő ömledéssel forradozna egymásba, „Boldogokká kell tennem őket!" monda örömragyogással 's eltávozék. – Teljesíté is feltételét: 's mit nem teljesíthetne, mit nem intézhetne jóra egy okos és szeretetre méltó Királyné?

Mátyás rövid időn egész Linczig meghódítá Osztriát 's Fridrik Császár békességért folytatózott. Nem könnyen hajlott volna még erre Mátyás fényes győzelmeinek közepette: azonban Beatrix' engesztelése reá bírták 's a' béke hasznos feltételek alatt még az ősszel megkötöttet. Újabb dicsőséggel koszorúzva tért Mátyás vissza Budára, 's vele jött Perén Imre is, mint Vezére a' lovasság' egy részének, melly reá Bécsnek bevételekor bízott.

Visszavonulván a' Török is, megszűntek a' háború' gondjai, 's most az Országnak belső állapotját vevé Mátyás figyelmi tárgyul. A' következő éven rendre látogatá ismét a' Bányavárosokat és a' Szepességet. Beatrix mindenütt vele volt 's mind inkább megkedvelé a' magyarföldet: a' Városok 's Várurak pompás tiszteletekkel fogadák az utazó Felségetet mindenszerte.

Megjárván ez úttal Kassa' vidékét, betért Mátyás Telki bányára is, hol akkor gazdag érczerek bő áldással míveltetének. Szép jószágokat bírt e' tájon Zápolya Imre, kinél most a' Király tovább elmulatott, nevezetesen Regécz várában, vadászattal töltvén idejét. 'S történt: hogy egy nap a' távolabb erdőségek nyomoztatván, Mátyás azon völgyre jöve, melly Perén Istvánnak elpusztult vára alatt vonult el, 's a' mint kísérőjével egy sűrűbb helyre érkezék, Vidor tűnt szemébe, ki palástjába burkolva a' patak' füves partján heverészett. – „Hát te itt vadászgatsz?" kiált felé Mátyás. „Vadászok, bányászokdom és madarászok uram Király!" felel Vidor tunyán emelkedve. „Egyszerre sok, de mint látom könnyen haza is hozhatod zsákmányodat. – Komor vagy te ma, nem Vidor." – „Özem nyulam nincs, a' bizonyos, azért még is gazdagon térhetek haza, mert amott a' sziklában kész bányát találtam; fogtam madarat is; kár hogy keveset szól: de semmi; tudom legalább nem szajkó, habár zajgó volna is. –

Közbe kell itt azonban eszméltetőleg jegyezni: hogy egyike azon lovasoknak, kik előtt Perén István a' folyóba ugrott, Töretlen Vidor vala: – ő volt, ki István után vágatott, 's a' megfűresztett Pogányt szabadon találván a' völgyben, Ujlaky Miklós' levelét a' nyereg-tokba tevé. Ujlakynak tudnillik a' Királlyal Budára kelle sietni, 's mivel vőjével nem szólhatott, Töretlenre bízta, levelének kézhez juttatását. – Mingyárt gyanítá Vidor, a' mint Perén Istvánnak nyomát veszté a' völgyben, hogy ott közel valami titkos rejtek vagyon: de sietvén akkor ő is, nem sokat vizsgálódhatott 's visszatére társaihoz. – Most e' tájon lévén ismét, a' vadász-seregtől elszakadt 's a' helyet felkeresé. – Alig zabolázta ki lovát, midőn egy embert vőn észre, ki fák között lappangva a' szirtek felé sietett. Vigyázva ment utána, 's a' mint az a' kődarabokon kapaszkodna fel a' barlang' torkolatjához, véletlenül megragadá. A' fogoly Orbán volt. Hogy könnyebben boldoguljon vele Vidor, a' fegyvertelen Öreget egy tölgy-fiatalhoz köté háttal, 's vallasni kezdé: de a' hű szolgát

³³ rendeléseit

semmi kérés, ígéret, fenyegetődzés sem hajthatá meg. Azalatt mind közelebb szólamlottak a' kürtök, 's Vidor lenyugvék, míg a' Király előszálonga Követőjivel. –

„Mutasd hát madaradat” mond Mátyás. Vidor a' fához vezeté a' Vadász-sereget, hol Orbán földre-sütött szemekkel állott. – „Ez Orbán, Perén István' szolgálja” szól a' Király, ki azonnal az öregre ismért. – „Az vagyok, az vagyok Felséges Király! felkőnnyez Orbán; – mit nem csinál ez a' gonosz ember: uramfia, még pelengért is kell állanom ősz fejemmel, 's nem borulhatok drága Királyom' lábaihoz!”

Orbán helyett Perén Imre térdelt a' Király elejébe, 's megvallá: hogy számüzött atyjának e' vadon 's ama' barlang ád menedéket. – „Látni akarom őt!” mond Mátyás komoly de nem hargagos hangon és szemmel. – 'S Imre kivezeté atyját az üregből, sápadtan és szakálosan. – Mély illetődéssel tekint reá a' Király. „István, István! szól szelíd feddéssel, mivé tette magad”; – elég legyen! – én a' multakra fátyolt vonok.” – 'S jobbát Istvánnak, balját Imrének nyújtá, 's forró hálakönyűk peregetek a' Kegyelmező' kezeire. –

Szíves öleléssel állottak azután elő a' többi Urak, örvendezve rokonok' barátjok' szerencséjének. – Előállott Töretlen Vidor is. „Barátom Perén! ugymond: ne szabadljuk mingyárt egymást, ha ballagtunkban uton-utfelén öszvetálkozunk: – harmadévvél vassal csókolkodtunk, jer tegyük meg azt most szívvel! –”

A' Király nem csak ősi birtokait adta vissza Perén Imrének, hanem e' felett rövid időn Aba-úji Fő-Ispánná is tevé. A' Királyné pedig Arionét vezeté karjai közzé. A' hív Orbán szabados lőn 's jutalom-birtokkal ajándékoztatott meg. Érdem és szerencse magas polczakra magasztalá Perén Imrét: 's neve az Ország' Nádorai' sorában ragyog. –

Újra és szebbre építtetett a' feldulatott vár, 's Töretlen Vidor' jó bányáskodásának emlékezetére B o l d o g - K ő n e k nevezteték el. 'S most mohos kőfalai Abaujban omladoznak!

Bártfay László.

ÉNEK A' MAGYAROKHOZ.

Hármas hegy 's négy folyam között
Boldog szabad vidékeken,
Hol minden áldás töltözött
A' szép földön 's derült egen,
Van egy Nép, melly szív, lélek, ész,
'S vitéz midőn ellent zavar;
Honért Királyért halni kész, –
Ez a' dicső Nép: a' Magyar.

Szajnáat Temzét elhagyja hány,
El kincses partvirányait,
Csudálni e' szép tartomány'
Éden tájait 's lakossait:
Hol édes rokon-érezet
Fő 's al neműt polgárosít,
Sok fut hazát, úgy fog kezét,
Hogy boldog legyen 's honnos, itt.

Habár ki mint vándor halad
E' vendégszívű telkeken,
Kastélyban és kunyhó alatt
Az már többé nem idegen;
Egy itt a' szív – nincs pályagát –
Véd a' törvény' szelíd keze –
Úgy érzi mint otthon magát,
Ki a' Magyarhoz érkeze.

Minden szűz és hölgy arczokon
Itt rózsza 's líliom virul,
'S életgyönyör malasztokon
Csillog báj szempillájirul;
Oly sok lelkes Tündért vegyest
A' külf honn nem lát soha,
'S az bár inkább vesz honjegyest,
Külföldihez se mostoha.

A' magyar szív' arcbélyegét
Nézvén, önbecs-tulajdonul
Őszinteség 's komoly negéd
Lángérzetébe rokonul. –
Míg szép nyelved, kormánydiszed
'S ruhád el nem fog hunynia:
Nemzetneved' addig viszed
Árpád' fájában Hunnia!

Boldog vagy szép Magyar Haza
Kit ezredév-dacz' ellene
Minden jótétet halmoza
Ős törvényid' kegyistene!
Ha, mint most, hőbben ápolod
Az Ész's Művész' remekletit:
Öröklét lesz hírgyámolod –
Szív- 's lelki kéjhon éled itt. –

Kövesd Zríny' és Hunyad' nyomán
Nagy Nemzetek' példány-jelét,
'S győztél minden vész' ostromán
'S független díjad' megleléd.
Így Ádrián 's Boszforokon
Hajód vitorlát majd ereszt,
'S villog minden világfokon
A' hármas bércz 's kettős kereszt!!!

FOGLALAT.

	Lap.
Árpád emeltetése. (Vörösmarty.)	1 [15]
Daliás játékok. (Horvát Endre.)	2 [15]
Titoktartás. (Zordy.)	20 [24]
A' házi-barát. (Kiss Károly.)	21 [24]
Dal. (Kisfaludy Károly.)	39 [30]
A' bölcs Fejedelem. (Szenvey.)	41 [31]
Kertészdal. (Makáry.)	48 [35]
Pannónia panasza. (Guzmics.)	50 [35]
Ligetemhez. (Szenvey.)	58 [40]
Az Elszánt. (Makáry.)	62 [42]
András és Béla. (Vörösmarty.)	65 [44]
A' fehér köpenyeg. (Szalai Benjamín.)	65 [45]
Bor-ének. (Bajza.)	87 [52]
Hazámhoz a' távolból. (S*)	91 [54]
A' kenyeres vitéz. (Kiss Károly.)	93 [55]
Vád és tett. (Zordy.)	103 [59]
Valódi barát. (Guzmics.)	104 [59]
Huszár-dal. (Döbrentei.)	105 [59]
A' Buvár. Ballade. (Szenvey.)	107 [61]
Éjjeli-Álmadozásom. (Idősb Gr. Teleki Fer.)	114 [66]
Nagyság. (Hrabovszky Dávid.)	116 [67]
A' két férj' hitvese. (Szenvey.)	117 [67]
Cserhalom. (Vörösmarty.)	141 [77]
Mátyás Deák. Víg játék. (Kisfaludy Károly.)	173 [93]
Egy vitézhez. (Hrabovszky Dávid.)	186 [98]
Fájdalmak. (Bajza.)	187 [98]
A' Csüggedőhez. Episztola. (Bárany Ágoston.)	189 [99]
Kis gyermek' halálára. (Vörösmarty.)	193 [101]

Bajjal ment, vigan jött. (Szalai Benjamín.)	195 [102]
A' Szépekhez. (Bajza.)	217 [109]
Bucsuzás a' hadi élettől. (Gr. Gvadányi József.)	220 [111]
Erzsébet. Elegia. (Kisfaludy Károly.)	221 [113]
A' szép leány. (Vörösmarty.)	224 [114]
Királyi fény és kegyelmesség. (Bártfay László.)	227 [116]
Ének a' Magyarokhoz. (***)	288 [135]
Muzika.	[139]

Pesten,
Petrózai Trattner Mátyás' betűivel.

KOTTAMELLÉKLETEK

Ének a' Magyarokhoz.

Moderato. *Deutler. F.*

Enke-örö. *Har' mas hegy-sígyf-gyambé-rött-Pot-leg-örö-ke -- ken* *p. Hal*

Flaut. *an. espressivo* *Vann egy négy millió szü, k' l'k*

minden ál-dás töl-tö -- rött a' szén-fű-dő' s derűte -- gen,

The image shows a handwritten musical score on aged paper. The title 'Ének a' Magyarokhoz.' is written in a large, bold, serif font. Below the title, the tempo 'Moderato.' and the key signature 'Deutler. F.' are indicated. The score is written for voice and instruments. The vocal part is on a single staff, with lyrics in Hungarian. The instrumental parts are for 'Enke-örö.' (likely a horn or trumpet) and 'Flaut.' (flute). The lyrics are: 'Har' mas hegy-sígyf-gyambé-rött-Pot-leg-örö-ke -- ken', 'minden ál-dás töl-tö -- rött a' szén-fű-dő' s derűte -- gen,', and 'Vann egy négy millió szü, k' l'k'. The score includes various musical notations such as notes, rests, and dynamic markings like 'p.' (piano) and 'an. espressivo'.

[illegible]

2.

marcato cresc.

es: Van egy népművelő lelakoz s vítő-mi döröglet zavart vi

tör me dörögletre - var. Ho nért hárságy-út hal-ni kász Ez di-vó Nep a Ma gyar.

Endre: 2. Andante Espressivo.

Dal Szerzette Farkas Mihály!

Piano *mf.* *Violina*

Forte.

szerényen végtelen egy ki-és vi dők-fo lé! s' ott pi-bennük kel-ma-dár hang-fo lád

1.
dolce
Még a hűnek gyűn ge kanya Edes
sárga esernyő
dolce

2.
Még a hűnek gyűn ge kanya Edes
sárga keltel ne
És az ál mek szép he
szel va

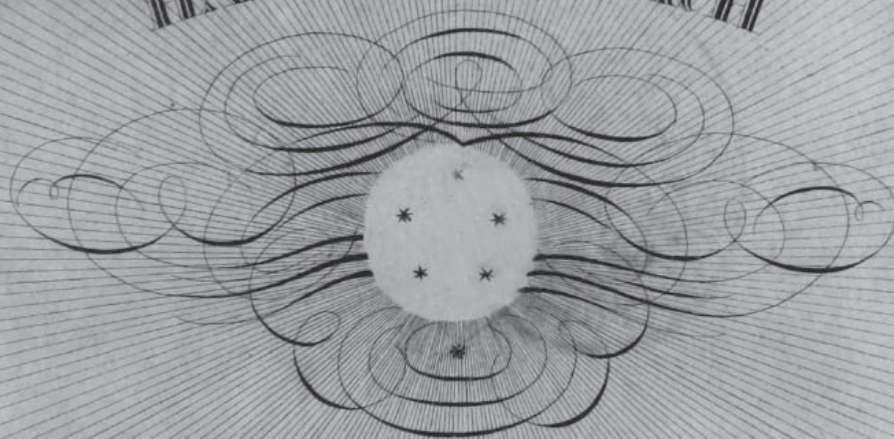
KONYAR DEBCE

Handwritten musical score for three staves. The lyrics "le va in le ne" are written below the first staff. The notation includes various musical symbols such as notes, rests, and bar lines. The word "Fine." is written at the end of the third staff.

AURORA

HÁZAI ALMANACH

Kiadá

KISEALUDY KÁROLY

1827.

v. Schwind del.

L. Poratky sc.

A' Hazai Szeretet.

AURORA
(hatodik év.)

NAGYMÉLTÓSÁGU
CZIRÁKI ÉS DIENESFAI
GRÓF CZIRÁKY ANTAL,
MAGYARORSZÁG' FŐTÁRNOKA,
HITVESÉNEK,
SZÜLETETT BATTYÁNYI
GRÓF BATTYÁNYI MÁRIA
ASSZONYNAK,
CSILLAG-KERESZTES,
ÉS CS. KIR. FŐ UDVARI DÁMÁNAK
Ő EXCELLENTIÁJÁNAK

MÉLY TISZTELETTEL.

A' SZISZEKI GYŐZŐDELEM. (1593.)

Szép Haza! fényben uszó, valamíg szolgálá szerencséd;
Mígnem az Ég idegen tüneményt támaszta fejedre,
Melly védcsillagodat kiszoríttá ősi helyébül;
Szép Haza! tündöklő Lajos és Mátyásnak alatta,
A' birodalmak közt koronád vala még mikor első; –
Hah! mire gerjedek itt, hol ezek fordulnak eszembe!
Hah! szent gondolatok, kevesig távozzatok innen! –
Mért kellett ismérned urat későbbre Pogányban?
Voltak eszes fiaid, járók hasznodra tanácscsal;
'S kár, hogy sokszor az ártalmast választva követted!
Voltak erős hősid, kiknél a' helleni Spárta,
'S Róma jelesbekkel fel nem lép férfi korában.
Ellenesid soka hasztalanul késérte leverni:
Számodnak kevesét a' sziv pótolta, 's vitézség,
'S a' szoros összefogás. Tanum erre vidéke Sziszeknek.

Félszázadgya lejárt az igának, mellyet az Osmán
Ránk nehezítte. Pogány zászlóját hozta naponkint
Bellebb. Főbb helyeink: Buda, Pécs, Esztergom alatta
Nyögtenek, és Nógrád, 's száznál több várak ezeknek
Hátok után. Jobbrul nyujtózott ellene Győrnek;
Bosznýából délszakra hatott, Zágrábra meresztvén
Vérszemeit. Körül a' gyönyörű térséget emészté
Vad dühe. Ártatlan lakosít rabszíjra kötöztvén
Falkánként hajtotta kinosb életre halálnál. –
Igy tön mindenkor, 's nem jó valahára szelídebb
Észre, 's az emberi sziv feneségét (hallani szégyen!)
A' maga csufságát meg nem boszszullya Keresztény!
Vért pözdítt miket elkövetett amaz emberi szörnyet,
Színánnak kedvencze, Haszán, most Bosznýai Bassa.
Égtenek a' falvak partyán a' Száva vizének,
És a' Dráva között. A' népnek része futással,
Hagyva szülő földét eredett menekedni hegyekbe:
Rész a' fegyver alatt eldült; a' többi török rab.
Ezt sem elégli Haszán. Bellebb csalogattya dagállya,
A' hirnévrejutás; az eszét foglalta ragadmány:
'S még inkább gyujtotta tüzét gyűlölése hitünknek.
„Még Sziszek áll utban; még ezt kell hajtnom igába;
'S e' kicsided fészket játék elvenni Haszánnak;”
Így izgatta magát a' szarvas holdat imádó. –

Már tisztelte Sziszek Rómát mint római fokhely;*
'S még régebbi üdő ismerte Segesta nevéül.
A' rohanó Szávába holott a' Kulpa beomlik,
'S a' két víz hegyes ékre szalad, bekerítve az Odra
Mély és posványos folyamátul, szinte szigetben
Álla Sziszek. Fala téglarakás, háromszögü alkat.
Régi magyar Fejedelmek adák a' püspöki karnak;
(Közneve Káptalan.) E' testnek két tagja viselte
A' kormányt: JURACS és FINTICS: mind karra vitézek,
Mind a' hadviselés csinnyában jártasok észszel;
Vélekedés fellül harcban forgódni keményültt
Lélekkel bátrak, 's szemköztt mérkezni kívánók
A' hazafosztókkal, felszentelt férfiak ámbár.

Elkészült Juracs a' lehető rohanásra. Kivülről
A' fiatalágot beszede. Indította segédül
Szeghegyi száznál több idegent Zágrábi hadából
Hozzá, még mielőtt a' vár bé volna szorítva.
Élelmet 's hadiszert takarította be, mennyivel a' nagy
És netalán huzamos vívást meggyőzni reméllé.
És hogy elintézett mindent, így szólla; „Vitézek!
Nem mulik a' nélkül, hogy az Osmán meg ne keressen,
És ugyan ez napokon bennünket. Tudnotok illik
Mennyiben áll Sziszeket megtartani drága hazánknak.
Elvesz félország, e' várt ha kezünkről elejti.
És ne kesergne szívünk azokon, kiket elragad, édes
Vérünkön, ha daczos feszegését viszsza nem üttük.
Ránk néznek feleink, és biznak: meg ne gyalázzuk,
Mellyet ezig szereznék jól emberkedve, nevünket.

Kétszer elűztük már falainktul bátoron őket,
Hidgyük, mostan is ad diadalt hadainknak az Isten.
Nincsenek a' Magyarok távol. Nádasdi, Enyingi,
És Erdődi Tamás a' Bán; Tahi, Dersfi, Turóczi,
Draskovics és Forgács; nem lészünk hagyva magunkra.
Szeghegyi Zágrábott. Kerekesről hir vagyon, ő is
Hogy most szállt be derék ötszáz külföldi lovaggal.
Isztria fegyveresit Paradízi vezéreli: Károl-
Vár Ligetit csöves seregének tette fejévé.
Isten után illy 's ennyi hadak védelme elég leszsz,
És a' tí kezetek, megtartására Sziszeknek.
Hogyha ki nem bátor hoszszasb vívásra közöttünk,
És hűledez félelme miatt: most szélnek eredgyen,
'S élelmét ne fogyaszsa derék bajtársinak ittbenn.
Senki Muzulmánna ne beszéllyen; senki, az ostrom
Míg tart, a' várnak feladását szóba se hozza.

* F o k h e l y, emporium, Handelsstadt. l. Molnár Dict.

Isten előtt kiki esküdjék most ujjonán a' vár
 Oltalmára Királyunknak hűséget; azon kül
 Esküdjék kiki társának, lelkére, kimultig
 Hogy nem haggya helyét, sem társát nélküle veszni.
 Nem hiszem; ámde lehet, hitebontó hogy kerül itt is:
 Megmondom, kit ezen bűnben lelek, életevesztett.
 Várnagyi tisztembül ha kitérek: szurjatok által,
 Mint ki kemény törvényt szerezek, 's megszegtem az első;
 Ám fogadom, hogy ezért eggy csöpp vér sem foly eremből.
 Tudgyátok, legelől szoktam harcolni vezértek,
 'S e' nemes erkölcsben most sem hág senki előmbé."
 Így szóllott az erőselelkű papi várnagy az őrző
 Kis hadhoz; de belül gondoknak gondgyai nyomták.
 Más részen gyűjtötte Haszán minden felül Osmán
 Kontyosait, valamerre kinyult birodalma hazánkban.
 Pécs, Sziget, Esztergom, Nándor, Tömös, és Füle, és több
 Várakból szaporítva hadát iszonyúra nevelte.
 Negyvenezer fegyverviselő jöve Bányalukába
 Ősze tavaszfélen, lovas, és gyalog. E' kívül a' sok
 Kukta 's peszér, prédára lesők, 's más csöppüs elegy nép.
 Pattantyúja: sudár 's falrontó számra felesb volt
 Kelletinél; harmincz sajkát fárszta vonások
 A' Száván. Vágó barmok csordái pazarló
 Bősséggel követék, és minden egyébnemü élet;
 A' Török illy számmal tartott, és illy nagy erővel
 Kulpa felé a' Száva körül, 's megszálla Sziszeknek
 Környékén. Memi Bég legelőbb hidat üttete gyorsan
 A' vizen, és gyalogit rajt általvitte tövébe
 A' várnak; de Haszán túlfélen járata tábort,
 'S Kurt Béget, hitehagyta Olaszt, küldötte Juracshoz
 A' beszorított várt felkérni nevére Murátnak.
 „Mond, így szólla Haszán Kurt Béghez, mondd meg az ebnek,
 A' Jézus papjának, urát hogy nézze Murátban,
 Isten után kihez e' földön nincs senki hasonló.
 Értse parancsolatom: még ez napon adgya fel a' várt.
 Tudgya meg: itt nem vesztek üdőt; 's ha továbbra halasztya,
 Bár papucsom talpát nyalogassa, lefejtetem élten
 Bőrért, 's úgy vetem őt konczonkint éhes ebeknek.
 Nyolczvanezer hívvel vagyok itt; ugyan annyi van utban;
 Jaj leszsz a' földnek, mellyet megszállok ezekkel!
 Vén, gyerek, aszszonyi nép, hacsak a' föld nem nyeli, kardom
 Éle alatt hull el, 's még magnak sem hagyok élet.
 Esküszöm: a' Német Császár ki nem ássa kezembül,
 Bár eggyig valamennyi hadát felgyűjtse Sziszekhez.
 Vagy bizik a' falban? vasbul legyen az, de berontok
 Rajta, 's Murát zászlója lobog holnapra szegélyén.

Mondsza: hijába Haszán nem szóll; sem kérni szokása
 Hitvány szolgálját, kinek élte halála kezében.”
 Ezzel ereszté el követét a’ Boszniai Bassa.

Elvégzé Kurt Bég hagyomását gőgös urának
 Ránczos homlokkal, s e’ választ vette Juracstul:
 „Jézus papja vagyok; de azért a’ kardra is illik
 Felkenetett markom. Fenyegetsen mást urad, engem
 Meg nem ijeszt. Jól tudgya kivel van dolga. Ha ember,
 Üssön rám: nem azért vagyok itt, hogy szembe se álljak.
 Félékenyt gondol bennem, s ezt vajki csodálom;
 Ám jut eszébe, taval hogy vélem valla kudarcot³⁴.
 Nyolczvanezert számlál, mondád, a’ Boszniai tábor;
 Annyival a’ szégyenvallásnak pizska nagyobb leszsz
 Rajtatok, és jelesebb a’ hir, melly ránk marad ebbül.
 Bőrsömet éltemben, fogadom, nem láttya lefejtve,
 Sem fejem árában nyelventül talpa nem ázik.
 És: ártatlanokat hogy szoktatok ölni, nem ujság
 Nálatok, emberi vér kiknek fördőtök, italtok.
 Hogy bizom a’ falban, van okom; de az Isten az első,
 A’ ki segített, s viadalmunkban lankadni nem enged.
 Hogy feltüzze Haszán zászlóját holnap: az álom;
 Mondani könnyű ezt: de ki fél csak pusztá szavaktul?
 Várnagyi tisztemben, papitársim mellyre emeltek,
 Büszke vagyok, s szeretem, hogy üdőt unalomra nem adtok.
 Nézz szemekbe ezen hősöknek: mellyike sárgul
 A’ szállás izenetre? kinek jut eszébe halála?
 Míg ezeket ki nem irtya Haszán; míg engem az élők
 Számábul ki nem olt: Sziszeket bé nem veszi; csak holt
 Testünkön férhet hozzá; mondd ezt meg uradnak.”
 A’ követ így ment el, menydörgő szokat okádván
 Viszsa, s menet közben Juracsot fenyegette kezével;
 És a’ pattantyús eggy ágyút gyujta utánna,
 Hogy tudhassa Haszán, mint leszsz próbája fogadva.
 „Férfiak! itt az üdő, mondá Juracs; ámde ne féllünk;
 Él, és oltalmaz, bizzunk! bennünket az Isten.
 A’ haza sem hágy el; fordul majd jobbra szerencsénk;
 És ha reánk Isten veszedelmet küld, fogadgyuk
 Víg szívvel: ne szomorkodgyunk: leszen értte jutalmunk
 A’ jobb életben, s maradékink áldani fognak.”

Elvégzé szavait, s kiderültt homlokkal az őrzet
 Zászlóját nyújtá JURANICS Lászlónak. Ez öcsce
 Volt vala bátyjárul. Tönemzetsége vitézül
 Szolgált, még miüdön Kálmán birodalma virágzott.
 Őse magyar születés. Hajdan neve GYÖRFI; de minthogy

³⁴ kudarcot

A' tót földön adott jószágot néki Királlyá:
(Érdemeit hadban szerevé;) oda vitte lakását,
'S lassanként Juranics lépett a' Györfi helyébe. –
„László, kedves öcsém! szállíttá bátya az izmos
Hóst; vérem vagy ugyan; de nem ezt nézzük ma: vitézség,
A' lélek nagysága, halált melly megvet, az első.
Tudva jelességed nálunk. Ismérjük erődet.
E' kincset kezeidre bizom; légy ember. Utolsó
Csöppvérig tartsd meg, soha hogy ne rutítsa pogány kéz.”
„Várnagyom, és bátyám! köszönöm, hogy öcsédre tekintél
E' tiszttel, felelé; meglássd, hogy nem pirul értte
Arczám, sem téged nem eseszt a' fájdalom, engem
Hogy választottál. Hitemért, és édes anyámért,
(Érdemes e' szent nézve hazánk;) leszek áldozat inkább,
Hogysen ezen kincset haggyam választani tőlem.
És, noha esküdtem melléje; de esküszöm újra:
Hallya meg ég és föld: meg nem foszt tőle török kar
Míg leszek épségben, 's ereim melegíti futó vér.”

Ezt csak alig végzé, Memi Bégg megereszti tüzelgő
Ágyúit. Sűrű záporoként a' falnak arányzott
Glóbisok omlottak. Reneg a' föld, mint mikor a' meny
Rettenetes dörögése alatt rázkódni szokása.
Nincs szünet éjfélig: de sehol rés nem nyílik; a' bel
Épületekre szakad fogatlanul a' tüzes érczár.
Szorgosan a' Várnagy járkál tisztének utánna,
Biztat is, és oktat; nem lel kit feddeni kellne:
Olly jelesen forgatta magát hadinépe Juracsnak.

Már felfalta Haszán Sziszeket; már gőzös agyában
Főzé a' fényes diadalt: mint küldi Bizantzba
A' lenyuzott fejeket; – vad öröm, 's embertelen erkölcs!
Ennyi üdő forgása után sem tudsz-e kiveszni! –
Mint a' zászlókat Sophiának ajándokul; a' rab
Ifjakat ezrenként a' nagy hét tornyu piarczra.
Ámde nem úgy tartotta magát a' várbeli hadnép,
Hogy Memi Bégg hozzá könnyen férhetne, vesződé
Éjtnapon ámbátor már harmad virradat oltá.

Méreg emészti Haszánt; dúlfül, tajtékozik ajka,
Hogy Memi Bégg késik; 's szállítván Jussuf Agáját,
Általa ezt izené: a' Béggnek mondd meg: utolsó
Napja ez életben, ha Sziszeknek még ma falárul
Nem látom Mahomet zászlóját lengeni. Félénk
Aszszony-e, hogy hitvány esztragfészeknek alatta
Veszteget annyi üdőt, és csak kérődzik ökörként?
Ássa ki a' rókát, ha ki nem csalhattyá lyukábul.
Küldök ezer Jancsárt még hozzá, 's esküszöm Allah
Szentségére: ha fel nem hág, megfojtatom ez nap!”
Ő így menydörgött, büszkén simogatva szakállát.

Jussuf ezer Jancsárt felvesz, 's vele nyomton elindul.
 Titkon öröm fakadoz fel benn, hogy rá vala bizva
 Feddeni a' Béget, kit rég nem szenvedte gyomra,
 'S a' keserű izenést ezokért epelében adá fel.
 Tűz szökik a' vívó Bégnek képére, Haszánnak
 Mocskait ellenségétül miüdön meghallnia kellett.
 „Mit Memi meg nem tesz, felelé; meg nem teszi két olly
 Vénkofa, millyen vagy te; 's tudom, ha szakállod arasszal
 Hoszszabb lesz, sem előződ meg hadi fordulatokban,
 Kit te mazur! mocskolsz, 's mondasz kérődni ökörként.
 Gondolod, a' Gaurok, mint félénk fecske, vagy esztrag
 Szárnyra emelkednek, 's hagyják a' fészket ürülten,
 Szikravető szemedet mihelyett a' falra mereszted,
 És bő torkodnak rikogása fülökbe csapódik?
 Kétszer hajtottam neki lelkes népemet éjjel,
 Nappal is annyadszor; 's ámbár rést törtek az ágyuk,
 Hasztalanul lőn a' rohanás: oda félezer ember!
 Mért, ha Haszán gondollya, papot hogy tréfa kiásni:
 Mért taval ő maga hát Juracsot ki nem ásta Sziszekbül?
 Mondani könnyű dolog: „Mahomet zászlója lobogjon
 A' falon ez nap még;” hiszen ezt, ki, ha én nem akarnám?
 Úgy, de mit ember akar, nem esik talpára gyakorta.
 Vagy te az öszvérnél öszvérebb! nem tudod azt még,
 Hogy milly munka Magyarat meggyőzni, ha összefogódzik?
 Véled-e, hogy Szolimánt nem törnék izre Mohácsnál,
 A' közjóra ha eggy akarat volt volna közöttök,
 'S nem felekeznének; vagy Mátyás tartana kormányt?
 Hogyha vitézebb vagy nálamnál; hogyha legényid
 Jobbak, mint ezek itt: a' rókát ássd ki lyukából,
 Szórd el az esztragnak fészkrét: e' gyermeki munkát
 Én örömezt látom, nevedet hímezze dücsőség
 Ámbátor, 's viszon én csorbát szenvedgyek ez által.”
 „Sok szavad elnyögtem, Jussuf felel; Allah! kerülne,
 Csak toll nőne reád, csacsogó jó szarka belőled.
 Jól mondotta Haszán: aszszony vagy, félelem ülte
 El szivedet, ki magad lelegetsz ijedésre magadnak
 Álom-okot, 's hadinépedet is rettegni taníttya
 Roszsz példád. – Te henyélly bizvást; én nélkülöd ejtem
 A' Gaurok fészkrét szemeid láttára ma kézre.”
 Ezt mondotta, 's kevély léptekkel méne továbbad,
 És négy pattantyút szegezett a' főkapu ellen.
 A' tüzelés védelme alatt lábtókat* előre
 Mozdított; sok csáklavivó késérte 's körömvas.
 Ütteti a' dobokat; lángol szeme; szitkokat ordítt

* L á b t ó . lajtorja, Leiter. u. o.

Szája Sziszekvárára 's Juracs várnagyra kevélyen.
 Így ért a' fal alá. – E' közt a' várbeli őrzet
 Nézi, mi történik, 's készültten várja lövésre
 A' hevesen rohanásnak eredt Jancsárok Agáját.
 A' várarkot elérték már, fellülről az apró
 Fegyvereket miüdön legjobb foganattal ereszték
 Ellenek a' Magyarok. Sokat elhagya élete akkor
 Jussuf népe közül, 's még többet második izben.
 Nem busul ő még is, hanem a' holt testeken által
 Hajtya Muzulmánit tüzelés közt szinte tövéig
 A' falnak; 's noha vesz népből, felerőlteti még is
 A' hágsós szereket, 's már kezdenek mászni, miképpen
 Macskák, a' horgaskezűek; noha volt, ki hanyatlott
 Viszsa, vagy a' zuhogó kövek által főbe találva;
 Vagy mivel a' kapacsot morzsás hasadékba akasztá,
 Nem tarthatta magát, 's testének terhe levonta.
 A' földrendítő ágyúk bömbölnek azonban
 Folyvást. – A' Kulpára nyíló kapu szenvedő főképp,
 Mellyet Fintics alatt másfél száz Karniol őrzött;
 Nem szűnik a' glóbis-szórás pillantatig; elvég
 Egyszeriben széllyel pattognak rudgyai, 's Fintics
 Kétszerhat hóstársaival lelketlenül eldül. –
 Jól végzed nagylelkű vitéz! pályádat: egekbe
 Kelt nemesebb részed; 's noha tested földben enyészik,
 Nem haltál meg egészen azért: hied és neved él még,
 'S élni fog, a' haza míg szent áldozatokra figyelmez.
 Nincs kapu már, 's mi gonoszb, a' rémült Karniol ugrál
 Félre, 's szabad nyilatot tágított a' döllyfős Agának.
 A' Török erre üvölt, 's már kezd a' várba nyomulni,
 A' veszedelmes eset mire lőn tudára Juracsnak.
 Ott terem ő, 's valamint a' kérlelhetlen oroszlán,
 Fészkében kit abajgatnak: nem nézi veszélye
 Nagyságát, hanem öl, szaggat, mit körme közé ejt,
 Mindent: úgy Juracs itt. Résztint igazította szavával
 Harcosait; résztint Törököt vág és fogat ő is.
 A' csata mind inkább dühösebb kezd lenni. Kivülről
 Tódul az ellenség befelé, 's ordítva Murátnak
 Feltüzi zászlóját. Juracs így szól erre: „vitézek!
 A' félhold ne uralkodgyék a' duplakeresztben
 Míg pihengünk, 's jobbunk a' kardot bírja, Sziszekben!
 Lássá hazánk bennünk hiteit vérünknek utolsó
 Csöppjéig, 's multt évi nevünk most meg ne gyalázzuk.”
 Ezt mondotta, 's rohant a' Váltót híva segédül.
 A' keseredt lélek, 's a' felgyultt vér az ereken
 Többszörös ingert ad, 's az erőt kettőzteti: mostan
 Így volt a' Várnagy. Nem elég a' fegyverek árja

Ellene: ékre szedett csapatával ronta keresztül
 A' makacsul vívó Törökön. Mind küldi halálra
 A' kit szembe talál és lát kanyarítani kardot,
 Így jut el a' zászlóviselőhöz: Nem te pogány eb!
 E' rongyot, harsogta; hiszem, nem fészkeled itt meg!
 És neki sújta vasát. Eggy vágás a' török öklöt
 És vele a' lobogó szárát rézsutra hasította.
 A' Török egykezű bár, s a' zászló vérbe tiporva
 Lába előtt ázik: de azért nem kéré kegyelmet,
 Sőt iszonyúbb dühhel jobbkarját méri Juracsnak;
 Ámde hijába! emez jobját is szabta rövidre
 És átfurta szivét az egészen csonka pogánynak.
 Testhalmot hagyta itt; fennálló nem marad eggy is
 Ellensége közül; de bezeg forr a' kapu torkán
 A' Török, és nyugodott csapatokkal tölti hijányát.
 Más esnék kétségbe: Juracs, hol erőre kevesbé
 Támaszthattya magát, észtül kölcsönze tanácsot.
 Hátamögé csatarendének szerkeztete titkon
 A' kapuval szemközt két ágyut, s hirtelen a' sort
 Felbontván, az előnyomulókra bocsátta dühölgő
 Menyköveit. Terül a' Jancsár egymásra: kevésnek
 Élete mentt: ki vagy arcra bukott, s szinlette halálát,
 Vagy vala még hátul, s lelkét bízhatta inára. –
 A' kapu megtisztult; csak holt dögtesteket, és eggy-
 Két rikogó Törököt lehetett szemlélni közöttök
 Félholtan – szomorú látás! fetrengeni vérben.
 Rőzsékkal szaporán beraká rész a' kapu torkát,
 'S közbe tipor követ és agyagot: rész irta Muzulmánt;
 Mert ki szorult a' várba, magát forgatta keményen. –
 „Győztünk! mondgya Juracs; hálá a' mennyek Urának!
 Rajta derék ifjak! mi vagyon még hátra, kevésből
 Áll letiporhatnunk;” s bevegült már a' csatatűzbe,
 Eggy hajdú mikor érkezvén harsogja: „Vezérünk!
 Roszsz hír Uram! falon a' Törökök: lehetetlen öcsédnek
 Ott nem veszni, hamar ha segédet nem nyer: özönként
 Hág fel az ellenség a' falnak felszeri csucscsán,”
 A' remegő követ így szóllott. A' várnagy azonnal
 Egy csapatot kiszakaszt, mennyit lehet illy szoros ügyben,
 A' többit Siklósi alatt harcolni marasztá,
 'S elietett. Csapkodgya fülét meszszünnen az éles
 Kardpönögésbe vegyült s ezeket szaggatta sikoltás.
 Jussuf az első közt Juranicsra tör. Áldozat immár
 Sok Magyar és Horvát az Agának görbevasátul.
 Már közel a' két hős egymáshoz: „vége ma, úgymond
 A' Török, éltednek; hirt mondani küldlek ezennel
 Fintics után;” s neki mérte kemény hajtással aczélyját.

„Nem féltém, felelé Juranics: még ekkorig egytül:
 Most tőled félnék, magyar ember, hegyke pogánytúl?
 Futtattam Törököt, de futó nem voltam előtte
 Még soha: illy szégyent nem kenhet senki nevemre.
 Esküszöm, olly könnyen meg nem mensz, mint ide másztál:
 Itt leszen a' temetőd, két lelked volna is ámbár.
 Szólyon ezen szálkard hozzá 's végezze ügyünket;”
 'S zászlóját feszesen tartván az Agára szalasztá
 Vérontó kardgyát: de sem az, sem ez ártani nem tud
 Ellentársának, 's csak üres vágásokat ejtnek
 Eggy üdeig. Neki mérget utóbb, és csalfa szökéssel
 Jussuf alája kerül Juranics jobjának, aczéllját
 Mellyéhez tüzvén: de saját vesztére: az ifju
 Hős mivel észrevevén a' gyilkos szándékot, által-
 Fogta, 's hatalmátul megfosztván, fojtani kezdé
 Félkézzel, vaskarja között hogy szinte nyikogna.
 Az feszeleg, harap, és rugdal, káromkodik, ajkán
 Túr epetajtékot, hány duzzadt két szeme szikrát:
 „Igy kellett, Juranics mondotta, kezembe kerülnöd
 Büszke pogány! Mahomet jőjjön bár értted, az ördög
 Kedvese, meg nem vált 's most mingyárt véle beszélhetsz;
 Ellenem adgy be panaszt, 's kérj boszszut tőle fejemre.”
 Erre kacsot vete lábának, 's a' földre letürvén
 Rátapod, és dobogó mellyén lelkének utat nyit.
 Elválasztja fejét azután, 's zászlója hegyére
 Felnyársollya, Juracs szintén mikor érkezik öcsce
 Védelmére; ki a' győzött mint látta: „reményem
 Meg nem csaltad öcsém! mondá, 's új fénybe borítád
 Nemzetségünket.””S röviden végezve dicsérő
 Szóllását, oda ment, hol az őrizet ingani kezdé.
 Mert Memi Bégg féltette nyakát, netalán ha szerencse
 Kedve szerint szolgál a' vérszemü 's pajkos Agának,
 A' lélekvesztő zsineget várhattya Haszántul.
 Ő is ellőindíttya tehát Jussufnak utánna
 Népét a' foglalt fal alá, 's lábtókra* noszollya,
 Kedvetlent 's akarót együtt; mert volt ki sikamlott
 Már ez előtt a' falrul alá; és volt ki sebének,
 Mellyet az ostromban tege vett, fájdalmait érzé,
 'S csak hidegen forgatta magát, mint szinte vezére.
 Uj szívet új lelket vőn a' vár őrzete Jussuf
 Este után, 's erejét kettőzteti Hadnagya gyújtó
 Serkentése. Nem irtózik tékozlanı véré
 Senki. Rohant rész a' felmászókn ellen üvöltve,
 És sodrotta alá, valamint a' menykövek, őket;

* L á b t ó . lajtorja, Leiter. u. o.

Része az utszáokban dühödő Jancsárokat ölte. –
 Ezt Memi Bég hogy látta, 's fejét az Agának akasztva
 A' várfokra tüzött zászló élére: ijedten
 Hátravoná népét, sebesít nem szánva, kinok között
 'S a' vívó szerszámokat is mind hagyta bitangra.
 Vége van a' harcznak. Győzött Juracs: eggy Török élve
 Nem maradott. Néhány lélegzőt hallani még csak
 A' nehezen válás kinnyával küzdve hörögni.
 A' várbéli cseléd, 's minden fegyvertelen a' dög
 Testeket elhordák, förtelmes testeit Osmán
 Kölykeinek: de sajáttyaikat kriptába temették.
 A' Várnagy letevén az aczélzott mellyvasat³⁵, és a'
 Réz sisakot. Legelőbb lemosá a' vérrel elegy port
 Fáradt tagjairul; 's azután egyházi diszében
 Harczos társaival sietett bemutatni adóját
 A' szent hajlékban könyües képére borulva.
 Másnap hajnal előtt küldé Erdődihez öcscsét:
 „Vidd hirül, így szóllott; hogy győztünk isteni karral;
 Mert ím ennyi Pogányt megtörni nem emberi munka
 Volt; minthogy ha velünk ő nincs, el kell vala vesznünk.
 A' csata melly véres volt légyen, előtte beszéld el.
 Érdemidet, valamint méltó, tudtára adandom
 Én magam, a' kegyes ég éltemnek hogyha megenged
 Akkédig, vele míg szóllásomat ejthetem. És mondd:
 Győztünk mostan ugyan; de Haszánnak mérge dühösbé
 Lett ezzel, 's a' kecskedarázs fészkére ütöttünk.
 Nem marad ő veszteg: mérgét kiokádgya maholnap
 Ránk, hadinépének fele ámbár veszsen is itten.
 Sok mi sok, és mi kevés, nem okosság mondani soknak.
 Rettenetes tábor pözsög ott a' Kulpa körékén,
 Láttuk jól: mí csak tizedét sem teszszük azoknak.
 Ők épek: nálunk fele vagy több, rakva sebekkel,
 Kiknek gyámol kell inkább, 's készülni halálhoz,
 Nem hogy harczra velünk kelhessenek a' Török ellen.
 Jöjjön azért Zágráb kulcsához minden erővel
 Mentül előbb. Kis késedelem nagy kárba taszíthat
 Bennünket. – Te pedig gyors légy, 's Erdődi szavával
 Viszsa siess hozzám: tudgyam, mit várhatok onnan.
 Késérőd legyen édes öcsém örlelke hazánknak!”
 'S a' követ elsietett mielőtt a' hajnal eredne.
 Eggy Spahit a' Bég is követül lódítta Haszánhoz,
 És izenél: „mondd meg, kit küldött, kedves Agája
 Rókalyukat pörkölni akart, 's bele fullada, Jussuf.
 'S csak ha magát vesztné, haggyán; önvétke hogy úgy járt

³⁵ mcllyvasat

A'hiu markapökő: de kinek nem fája vitézink
 Elhullása? Derék Jancsárink egyig elestek
 A'hebehurgya miatt, 's népemből is elvesze kétszáz.
 Aszszony-e hát Juracs, és golyáknak fészke-e a'vár?
 Nem vagyok én a' hadviselésben tegnapi gomba
 A'Magyarok földén. Az oroszlánt, mondani szoktuk,
 Körmérül, 's a'Szittyá Magyart ismérni csatázó
 Lelkességéről. Szó nem rendítti meg őtet:
 Fortély, fegyver, erő, hadinép sokasága, szerencse,
 'S legfőbben ha tudunk bomlást támasztani köztök,
 Vagy, ha Királyokkal hozhattuk visszavonásba:
 Így lehet a'Magyarok diadalmát nyerni. – Tanácsom
 Hogyha Haszánt nem bántja: vagyon más módgya kiásni
 A'harapós rókát, és széllyelszórni az esztrag
 Fészket: várjon üdőt; népét nyakra főre ne hajtsa
 Mint Jussuf. Nem erőszak szül mindenha szerencsét,
 Sőt többször vesz az, nyakasan ki sietteti dolgát.
 A'hatalom soknál csak képzelte; néha ki gyarlóbb,
 Vészen erőt amazon. Kétes kockára ne bizzunk
 Illy tárgyat. Vagyon ember elég: bekeríteni könnyű,
 És minden bemenő életnek elállani uttyát.
 Addig is, mert gyöngé vagyok; tege és ma leolvadt
 Szép seregem majdnem félannyira mint volt;
 Legkevesebb haladék nélkül pótollya hijányom.”
 A'Spahit így küldé Memi Bég, bánatba-merülttét
 Játssza kívül, de belül szívét örömmérzet emelte,
 Ellenségétől, hogy mentt leve, semmibe tudván
 A'kárt, a'szégyent, közösen melly őtet is érte.

Kedves volt Juranics Zágrábott. Gyűjte Tanácsot
 A'Bán Tiszteiből tüstént, 's meghallgata kitkit.
 Őmaga szóll legutól: „Sziszeket, mondotta; halálíg
 Kell, Uraim! védelmeznünk. Ez kulcsa hazánknak
 Emberi munkát 's természet ajándoka által.
 Elvették Vukovint: Petrínia, és Szelin elkelt:
 Vért izzad Turopol termékeny földé: Monoszló,
 Ősi örökségem rónává téve kesergi
 Régi erősvolttát, 's nincs benn oltalma megyénknek:
 Hogyha Sziszek sem leszsz, Zágrábig kóborol a'vad
 Ellenség. De szivünk érzése is ösztönöz el nem
 Hagyni atyánkfiait; 's kik véreket ontani érttünk
 Nem kéméllették, mí meg nem váltuk-e őket?
 Zsoldosaink vannak, kitanultt és régi vitézek
 Többnyre. A'Nemes is felkészült 's várja parancsom.
 Holnapután, Uraim! szálljunk táborba Sziszekhez;
 Rakjuk meg néppel: hadiszert és életet adgyunk
 Oltalmokra, tovább ha az ostrom tartani fogna.

A' sebesek pedig és kórok költözzenek által:
 Szárnyam alá fogadom mártírjait a' közös ügynek.
 Tí pedig, ezt mondá Juranicshoz; bizzatok addig
 Istenben, ki hatalmas erőt a' gyöngye tagokba
 Önteni, 's a' hejazó büszkét a' földre tapodni.
 Nem szoktam valakit szómmal megcsalni; megállom
 Mostan is. A' szegzett napon ott leszek: a' falat addig
 Védgyétek fiaim! mint védnetek engedi Isten."
 A' Bán ezt izené Juranicstul vissza Sziszekre,
 És hűségre serényítvén, elereszti Tanácscsát. –
 A' csatazajt hallotta Haszán, de vakítva vitézi
 Számátul, 's bizván Jussuf Jancsáriban: a' jó
 Hirnek várta között vigadott, 's a' háremet őrzé
 Akkor is, a' vártul Memi Bég küldöttje mikorban
 Bényargal, 's kékülts ajakán kifakasztya, mi történt.
 Erre Haszán merevedni előbb 's változni színében
 Kezde különfélén; azután hogy tére magához,
 Így pattog: „te gonosz hirnek postája! miképpen
 Bátorkodsz fületem tompíttani annyi Muzulmán
 Vesztével, soha kit bal eset szomoríttani nem mert
 Ekkédig? Vagy hátha hazug mese, a' mit előttem
 Kérődzteél, 's az Agát Memi Bég oltotta ki? – Vagy ha
 Mind ez igaz: ha te nem tudtál odahalni vitézebb
 Társiddal: magam én kiszalasztom lelkedet. Erre
 A' Spahit átvervén, vérét a' földdel itatta. –
 Kit heves indulatok birnak, 's esze tartani kormányt
 Nem győz a' szivnek lobogó forralmai ellen:
 Illy ocsmány 's iszonyú tettekbe gyakorta szövődik:
 Veszti az ártatlant idegen vétségnek okábul;
 Míg nem az isteni kéz boszszúját huzza magára.
 Elfordította Haszán a' holtrul kékes epével
 Mocskolt arczáját; eszi méreg, nyelve botorkál;
 Végre kezét melléire tevén, markollya szakállát,
 És így szól: „fogadom hitem Istene Allah! nevedre,
 És tereád Mahomet, 's a' szent városra: szememnek
 Nem leszen álma előbb, sem szájam nem harap étket:
 A' Jézus papját míg bé nem sózom Agámért,
 És valamennyi Gaurt, ki Sziszekben töngeti lelkét.
 Elrontom Sziszeket: kő nem marad a' kövön épen,
 's a' rónára levontt falakat felszántom ekével,
 Mellynek sebrágó jármát vontattya keresztény!
 Illy kárt, illy szégyent az igazhitű el nem ereszthet
 Boszszúltan! – Legyen e' fészek példára kitéve.
 Eltörlöm Sziszeket, 's mindennek jaj, ki keresztény!
 Van népemben erő, van eszem: nincs részen olly Szent,
 A' ki Profétánknak meggyőzné égi hatalmát.

Majd reszketsz Magyar, a' félhold ha szemedbe lövellik,
 'S csillámlása keresztednek megemészti világát.
 A' Görögöt régen Mahomet szent népe tapodgya,
 Rajta hatalmunkat gyakorollyuk; férfja szolgál,
 Aszszonya is szolgál, 's szüzeit kényünkre szedettyük:
 Többen-e a' Magyarok, vagy erősbek-e? Már fele körmünk
 Közt sanyarog, 's nem sokba kerül birakozni felével:
 Könnyebb a' darabot megtörnünk, mint az egészet,
 És mivel értelmek szanaszétt futos, annyival inkább.
 Ért hozzá Memi Bég, mint kellyen bálni Magyarral!
 Így ő gyermeket oktasson, kit vázak ijesztnek.
 A' Magyar elromlik, 's elromlott már is. Az Istent,
 Istene hogyha vagyon, 's vallását, hány, ki böcsülné?
 Méltó minden okon, hogy hajtsunk rajta. – Utánnok
 A' Németre ütünk. Elpusztul mindene. Nem leszsz
 Hagyva barom munkára 's ekéhez férfiu magzat.
 Emberem a' Frankság: nincs is mit félnie tőlünk:
 Szítta Muzulmánhoz mindenkor, válva hitének
 Sorsositul, fényes Portánknak mennyi javára! –
 Örvendgyen Színán! lelked; megkezdeni jó volt
 A' frígyet. Hiszen a' Magyarok többszörte hitekkel
 Megcsaltak! Lebeg eggy gyönyörű történet előttem,
 Melly ezer évek után sem jó feledésbe: Mohácsnak
 Másoda leszsz e' tér; (volnának vajha felesben!)
 E' tér! melly nevemet majdmajd örökíteni fogja. –
 Nagy Szultán! készülly: jó hír hallása ne ártson
 Kellemes éltednek, mellyet fogsz hallani rólam:
 Nem sok üdő multán ez lészen gyöngye korodnak. –
 Van pórázom ugyan; van lánczom: semmire nem kell
 Most láncz és póráz. Kisdednek az annya hasában
 Sem lészen kegyelem: mindent kardélire hányok!
 Nem nagy bajba kerül Zágrábot elejtnem ináru,
 'S hévfördőt Gaurok vérébül adatni magamnak:
 Mert lobogó tüzetem nem egyébb olthattya meg ennél."
 A' furiák ezeket rakták nyelvére Haszánnak,
 'S dörgeni megszönnév hadait szerkezteti össze.
 Elsőben Meminek négy ezret küldé Sziszekhez,
 És izené: „a' várt szorosan bekerítse: ne hagyjon
 Akkora rést, mellyen csak egér átférne, rakatlan,
 Hogy fene végzését eggy lélek is el ne kerüllye.
 Jól alakoskodgyék: folyvást fenyegetse csalóka
 Ostrommal; de ne ütközzék, sem falra ne hágjon,
 Míg az ítélet nagy napját tudtára nem adgya.”
 Futtata gyorskövetet lélekvesztében azonnal
 Bányalukába, hogy a' pattantyúk 's más hadi szerszám
 Késedelem nélkül legyenek küldetve Sziszekhez;

És valahol valamennyi vitézt gyűjthetne Ramaddin
 Pozsgábul: Törököt, Rácot, késérje utánna.
 Gondba merülve Talismányát szóllította: „hitünknek
 Papja te! mondsza nekem: szent könyved biztat e jóval
 Rettenetes hadi munkámban, 's Mahometnek ügyében?
 Nézz bele. Szinléstül távul légy. Meg ne hazudtold,
 Hogy kedvezz, valamint gyermeknek, az égi jelentést.”³⁶
 A' Pap emezt felelé: Uram! engedek; ámde ha Allah
 Jót nem ígér, ne neheztelly rám: én nem vagyok Isten,
 Embernek hogy kedve szerint jót osztani tudgyak,
 És te sem azt akarod, hogy vétsek szent hitem ellen.”
 „Azt akarom, harsogta Haszán; hogy meg ne hazudtold
 Tiszteted, és igazán jósolly.” A' birbitelő Pap
 Földre mereszti szemét; szavakat morog, emberi nyelven
 Érthetlen szavakat; morzsolgat öt árpaszemetskét
 Újja között: azután a' könyvet nyitnya; magában
 Dörmögi bűbajos jóslását, 's végre profétál
 Illyképpen: „mivel Alláhnak szentsége szidalmat
 El nem tür, te kit illetél sérelmes ajakkal;
 És mérthogy Színánt a' frígybontásra tüzelted,
 Hogy dulhass foszthass; 's nincs benned béke szerelme;
 Mérthogy igazhitü vért, ártatlant! onta kegyetlen
 Kardod: az Isten is elhajlott, 's megvonta kegyelmét
 Tőled; napjaid elteltek; nem halsz meg az ágyon,
 Sem temetésednek tisztesség nem leszen adva.
 Látod előbb, 's nyiladoz szomorú szived értte: miképpen
 E' roppant tábort veled együtt nyomja gyalázat,
 És kétségbeesik lelked holtodnak előtte.
 Engem is a' te bünöd fojt meg, 's nincs messze halálom.”
 Nem szóllott többet. De Haszán kiragadgya kezébül
 Mérgesen a' könyvet: „nem biztam sorsomat erre,
 Így dörögött; és én hiszem ám, hogy benne jövendőlk
 Volnának foglalva, 's te is hogy jóslani tudnál
 Szemtelen! a' ki reám ezeket most főzted agyodban!
 Nem vagyok annyira vak, hogy szemfelnyitva ne lássak,
 És fényes délben; 's a' Kulpavizébe hagyíttá
 Átkai közt, és a' sátorba rekeszkedik ezzel.
 Már pirul a' nagy nap; széllyel szaggattya az éjnek
 Felhőit, 's rezező sugarát harmattal itattya.
 Tiszta az ég, a' rettenetes történet alatta
 Hogy láttassa magát. Leereszkedik egy kegyes Angyal,
 Fenntartója dücső tetteknek, könyvet öléhez
 Kócsolván, mellynek hőszin levelére felírja
 Dupla keresztünknek diadalmát; a' magyar erkölcs
 Fennségét a' had mezején, 's a' hősök erősbit.

³⁶ jelentest.

A' seregek Turopol térén táborba gyűlének,
 Nyolczezer, és hatszáz. Közepett Erdődi megállván,
 Így intette hadát kegyesen: „mindenre, Vitézek!
 Elszánttak legyetek: győzésre, halálra! az Isten
 Végzését mivel embernek nincs adva, hogy értse.
 A' dolog és a' nap választó. Sorsa hazánknak
 Innen függ. Kezetekbe tevő, mit nem lehet áron
 Adni, szabadságát, 's fennlétét relligióknak.
 Sirnak az elfonnyadt kicsinyek szüleiknek ölében,
 Kik nékik keserűbb emlőt bonthatnak örömnél;
 Láttok-e itt falvat, hol előbb száz 's annyi virágzott,
 'S termését költé? nincs eggy is! pusztá vidékünk!
 Láttok-e itt pásztort a' nyájnak utánna huzódni?
 Nincs pásztor, nincs nyáj! a' fű prédája Pogánynak.
 Így legyen ez mindég? 's ha ma győz, így lészen utóbb is.
 Kéri Juracs segedelmünket: kéretlen is adnunk
 Kell azokért, kik az országnak kulcsára vigyázzván
 Lelkeket áldozzák, 's egyebek nincs pusztá reménynél,
 Isten után mellyet csak bennünk vetnek: elesvén
 Ettül, nem kelnek mindennap egyébbre halálnál,
 Kiknek már fele nincs: sebeit másik fele törli.
 Még egyszer szivetekre kötöm, mint édesatyátok:
 Elszánttak legyetek fiaim! győzésre halálra!
 A' ki hazájáért elesik ma, az Isten előtt leszsz.”
 'S szállani megszünvén seregét szakaszokra felosztá.
 Draskovicsot legelől háromszáz lóval ereszti,
 Véle Turóczi megyen. Ligetit hatszázzal utánna
 Rendeli, vascsőkkal kik tudnak bänni nyeregbül,
 Úgy hogy az elsőket tizszáz lépésre követnék.
 A' tábor derekát maga Ő kísérte, halandó
 Embernél látszott termetben lenni dücsőbbnek.
 Nem gondolta Haszán, hogy az ő nagyszámu hatalmát,
 A' Magyarok, kiket ócsárlott, ingerleni merjék,
 'S csak lassan készült, szökevény rácz kémje szavára
 Támasztván hitelét, a' Bánt ki előtte alázá
 És hadi férfait söpredéknek lenni csacsogta.
 Még is, hogy Sziszeket többül, 's egyszerre kívágja,
 A' mirül álmodozott; több népet gyűjteni sürgött,
 'S több hadiszert, ámbár bőséggel mindene volna;
 És ez késedelem döntötte veszélybe hadával. –
 Úgy vagyon az gyakoron, hogy mit legjobbnak itélünk,
 Intézésünknek koszorúját az veti sárba.
 E' köz alatt Memi Bégg követét küldötte Haszánhoz,
 És izené: „dob, trombita neszt meszszünnen az örök
 Zágráb tája felül hogy vettenek észre, jelentik.”
 Semmibe hajtya Haszán. „Valamelly kisded csapat, úgy mond,

Kóborol, a' vártul hogy félre vezesse figyelmünk.
A' félénk Memi Bég reszket ha az aszszu haraszt meg
Zörrenik is, mint nyul, kit hajtók vesznek üzőbe."
Ezt csak alig mondotta Haszán, jó új követ: „a' dob
'S trombita szó közelítt, mondá, 's dobogása lovaknak;
Ellenség; ne legyen kétséged benne: segédet
Küldgy szaporán Memihez.” „Bégtek jó volna egernek,
Macskarivást ki mikor távul hall, lyukba kotródik;”
Ezt viszonozta Haszán. Nyomon ezt is más követ éri,
És így szólta: „Uram csak lóra! sok a' Magyar utban;
Láttuk zászlóit: felnyujtott fegyvere villog;
Nincs húszezen alul, mondgyák, kik régi vitézek,
És mint lépteiből kivevők, itt leszen ezennel.”

Felszökik erre Haszán zavarodtan: „noszsa! kiáltá,
Lóra Muzulmánok!” 's ő volt nyergében az első,
És Mehemet Béggel tizszáz lovat az hidon által
Rendele, míg maga ő a' többit utánna vezérli.
Már Mehemet túl jár, 's tüzesen lovasinkra csap. Enged
Draskovics a' számnak, 's jó renddel visszavonódik
Hátamögött Ligetit várván, hogy lenne segédül.
Ott terem. El nem ijed Mehemet, sőt mérge dühösben
Dolgozik, és vakton suhogó vágásait osztja.
A' csöves Kapitány derekát megnyitva hadának,
Mintha nem állhatná Mehemetnek rajtatörését.
Foly be az ellenség, kontyát feltartva kevélyen,
Mint harcos társát győző kakas. Erre ropognak
Kétfélül a' puskák. Dúl a' Török, és sora ritkul,
'S a' sarkaltt Béget csak alig marad a' ki követné.
A' futamót felfogja Haszán, mert már jelen ő is,
Négyszer tízezeres seregének nyalka vezére.
Érkezik a' Bán is kevesed népével az Osmán
Számához képest, és ő indítja meg a' harcz
Munkáját. A' csöndes eget szaggattya kiáltás:
A' Magyarok Jézust hangzottanak: a' Török Alláht;
Őszzezsap a' kétfél. Nyakas innen 's túl az erőszak.
A' pattantyúknak folyvást dörögése süketté
Tesz minden fület, és a' szó értelme hijányos.
A' kardok 's kópják egymásba csapódva sivítnak,
'S a' lókörmök alatt haldoklók jajja keresztül
Verné a' sziveket máskor: de ma senki nem érez.
A' földszin magaként nem mozdul: rengeni tetszik
Most, valamint mikor a' természeti háboru rázza.
A' csatahely vértől pirosul; szárazra gyalognak
Lépnie nem lehető, 's a' ló gázollya bokáig.
Hosszasan eggyenlőn amazok tusakodnak ezekkel:
Eggyik erős lévén, a' másik számra ötannyi.
A' viadalt éleszti Haszán, 's szárnyára kerülni,

Míg a nép nem veszi hevét, a Bánnak igyekszik.
Nem csalhatta meg Erdődít. Veszi észre ez a csint:
Ütni szeget szeggel kell, mondá; s ellene cselt vet,
'S a sürgő rókát önnön törébe kerítti.
Szeghegyit a tűzben, hogy szemközt vína, marasztá,
Elvonván Ligetit titkon, s két részre szakasztván
Csőveseit, túl és innen röjtötte lapányba.
Ő maga válogatott lovasit felvette. Az oldalt
Készántag gyöngíti, hogy a Török arra csalódgýék.
„Allah! kiáltya Haszán; már szárnyát szegtem az ölyvnek;
Rajta Muzulmánok, gombát csipkedni nyakárul
Jösztetek!” Ezzel előrugatott, s vad népe követte.
Jól benyomult. Örül a koncznak, még mellyet elérni
Kell vala. Vág, ordított; Erdődít híjja nevéül:
„Jersze Kuvasz! mondá; ha vitéz vagy, bajra Haszánnal;
Szóllítsd Jézusodat, hogy lelkedet égbe röpíttse:
Mert hacsak el nem bujsz, gégeden megnyitom uttyát.
Hasztalanul keresem! nincs itt: elhagyta vitézít,
Vágószékre kiket hajtott, nem hősi csatára.”

Szóllana többet még, de szavát szájába szakasztá
E' szidalomra az ónzápor, melly kezde röpülni
Ellene. Mint nyárban mikor a' jég megveri a' zöld
Gabnaféjet: vagyon olly pusztítás itten is. Elhül
A' nem vártt veszedelm nagyságán vére Haszánnak;
Szedné rendbe hadát: de hogyan? nincs a' ki fogadna
Szót, s futamásnak ered. Megrémüle a' Török inkább
Példájára, s magát hozzá kapcsollya ki nyerhet
Annyi üdőt s módot: de kevés kit meg nem emésztett
A' tűz. Illy baj közt az utóseregéhez elérvén
Megfordul, s az egész erejét felszánnya, de későn.
Szeghegyi az hadi csint hátul mint látta szerencsés
Folytában, tüzesen neki hajt s szaggattya derékon
A' Törököt. Kerekas más oldalon üldözi. A' Bán,
Mint a' menyköveket szóró, bele dönti huszárit,
A' kétségbeesés hol legfőbb fokra verődött. –
A' gátnak tetején valamint mikor átszökik a' víz,
Hirtelen árkot mos, tágítta nagyobbra nyitását
Egyszeriben, s mindent, valamit lel előtte, lefektet;
Semmi erő ragadó rohanását el nem akasztja:
A' Magyar így tesz most. Inkább űz, és tipor, és öl,
Mint harczol: mert nincs már eggy Török ellene álló.

Mit művelsz Memi Bég? ostromnak eresztet-e néped?
Nem lehet erről szó. Hagy mindent veszni, csak éltét
Megtarthassa; Sziszek bévétele nincsen eszében.
Indul azért ő is szaladásnak. Rajtaüt a' vár
Őrizet, és keveredt népét fáradtig aprította.
Tart ugyan a' hidhoz, de nem ér oda: Draskovics uttyát

Állá, 's egyg lábíg, Memi Bégtül válva, kihörgé
Lelkét; és hogy ez is megment, adhatni csodához.
Kulpa, Muzulmánok romlása te! nyiss ölet a' sok
Dögtestnek: lészen Törökök temetője ma ágyod!
Kulpa! szined kipirul mingyárt, mert vért iszol, ember
Vért; (de Keresztényét most nem szivod,) undorodásig!
„Hidra hamar! rikogattya Haszán; csak hidra Muzulmán!”
Balgatag ösztönözés! nem tudgya-e, a' ki habokhoz
Kapkodoz, a' vízben mikoron fuldoklik, az élet
Mentségére mi szükséges, csak volna kezére
A' mentő eszköz? Hát merre szaladna, röpi
Nem tudván? Mért most ajakad nem: „harczra Muzulmán!”
Mint csak imént hallók, ordíttya, latrok latra? és mért
Nem hivod Erdődít most bajra, utálatos állat,
És nem gúnyolod a' Megváltót? Más dolog izgat
Nemde? hogy életedet szabadítsd, melly emberi ösztön
Fojtogatója valál, 's más kinnyát nyeltesd örömmel?

Hidra siet minden. Kiki első lenne, ha rajta
Állana; 's ez nevelé veszedelmeket. Öszszetömödött
A' sok hidrafutó. – Magyarok! nyughattok üzéstül,
Csak nézők legyetek, 's mint öldözi a' Török egymást
Egyg lépésnyi helyért, és mint forgattya le vízbe,
Lássátok. Mire most a' kard kezetekbe szorítva,
'S a' felvontt tüzelő csövek? – De nem! a' Magyar arra
Nem hallgat mostan, mi az emberiség szava. Omlik,
Mint ki vadat felvert, ellenségének utánna.
Részét a' víznek partyához hajtya baromkínt,
Kik járhatlan utat választván benne veszének;
Innen is elvágák részét, és közbe szorítván,
Lelkeiket küldék Mahomethez örökre nyugodni.

A' hid még nem üres: még forr pözsg rajta 's vesződik
A' Török. Egyg maszszát, mint embertesteket egygütt
Mozgani gondolnál inkább: úgy forttanak öszsze
Mint a' méhe mikor nyavalyás, csak véltte röpi ki
Egygkét bádgyadozott: ezek is most voltanak ekképp
A' hidnak végén, mivel egymást viszzataszították,
És az előremenést e' zajlás tette nehézzé.

Itt vagyon, itt izzasztja lovát a' Bosznyai Bassa,
És izzad maga is. Remegő paripája helyébül
Nem mehet: a' Csauzok körülötte hijába forognak:
Úr és szolga között nincsen most semmi különység,
Nincsen szófogadás. Egyszerre kipattanik a' hid
Karja Haszán mellett, és vízbe hanyatlik az Isten-
Káromló, 's testének adott a' Kulpa koporsót.
Itt vesztek: Mehemet, Császár unokája hugátul;
Kurt, Memi, és Színán pölhödző gyermeke, 's több Bég.
Itt az igazmondó vesztét érzette Talismán.

Tíz's félannyi ezer minden fegyvernemü harczos
Férfia Osmánnak végnapját lelte Sziszeknél. –
Lelkem rázkódgyál, és küldd e' néma sohajtást
Vétkes atyáim után: „bár így volt volna Mohácsnál:
A' Magyarok mezején soha nem gázolna Pogányság!”

Horvát Endre.

A' BOLDOG FÉRJ.

Van egy idő az ember' életében
Ezt számos a h és o h környékezi,
Mérges kelés támad szivünk' tövében,
Mert a' szerel'm darázsa csipdezi.

A' szív hűsége' eskei teszi
Hymennek oltárán részeg hevében,
'S a' hold ezüst szarvú szelíd diszében
Előre a' jövendőt képezi.

Oh, e' gyönyörkényt én is ízlelém!
Agár gyanánt testem kövérre híza; –
Hölgyem Lizám öt hétig volt hivem.

Hálá! ma legdicsőbb sors int felém,
Mert egy huszárral megszökött Elíza;
'S most minden a h és o h tól ment szivem!!

Szenvey.

A' VÍGJÁTÉK.

Vígjáték egy felvonásban.

SZEMÉLYEK:

UDVARDY MIKLÓS, gazdag Földes Úr.
Elek, Klára, gyermekai.
Váry Klára Kisasszony, Udvardy' szomszédja.
Váry Lajos, Kapitány, Póli, Váry Klára' Bátyjának gyermekei
Egy Huszár.
Tamás, Udvardy' inasa.
A' dolog történik egy Mezővárosban.

Szoba Udvardy' házában, közép és mellék ajtóval.

E L E K . (egyedül az asztalnál ül 's ír; egyszerre nagy örömmel felugrik) Punctum! kész a' vígjáték. Csak hogy a' szerelem-valláson becsületesen általestem. A' szerelem maga sok gondot ád; de irni felőle, valóban még többet; kivált ha kezünk lángjaitól reszket, 's ezer szótagot kell összehangoztatni, midőn az a' hatalmas i g e n é s n e m intézi sorsunkat. (írását veszi) Lássuk még egyszer, az öröm jól van e kifejtve játékom' végén? Itt fellengző kiömlés, azután váratlan elnémulás igen szívreható. (declamál)

Oh te boldog óra, éltem' szép jutalma!
A' csendes hűségnek most kél diadalma.
Enyém a' Szeretett atyám' áldásával,
'S az ég leszáll hozzám minden malasztjával!

(nagy páthosszal)

Klára! Klára enyém! hagyj élni öröm még,
E' bús szívnek sok illy váratlan üdvösség!

K L Á R A (sietve jó a' jobb mellékszobából). Mi bajod édes bátyám?

E L E K . Nem téged hívtalak édes hugom! 's bár jelenléted mindenkor kedves, de most –

K L Á R A . Édes bátyám! te nagy lármával ábrándozol. Mi történt? szinte égnek szemeid.

E L E K . Minő kíváncsi vagy!

K L Á R A . Részzevő akarád mondani. Édes bátyám! néhány nap óta már alig ismérlek; magaddal beszélsz, minduntalan nevemet kiáltozod 's ha jövök, elküldesz, szemeidet meregeted, homlokodat dörzsölöd, mintha uj Minervát akarnál világra hozni.

E L E K . Nem titkolom tovább: tudod, én Pólit szeretem, szerencsés is lehetnék vele; ő szelíd, érzékeny, takarékos, elmés, nyílteszű, minden jónak kútfeje, minden szépség' foglalatja, szóval: valóságos angyal! Ah! miért szegény a' nyelv őt méltókép festeni!

K L Á R A . Ezt nem találok; de mondd meg: ha úgy szereted Pólit, miért kerülsz? miért háborít jelenléte?

E L E K . Elég küzdelembe telt, de már vége. Tudod édes hugom! ő szeret olvasni 's édes andalgással kíséri a' költő' érzetét, melly kiemelve e' szűk valóságból szebb világokban repes – én is szeretem a' költést 's most –

K L Á R A . Szerencsétlen! tán csak nem nyúlsz ismét lanthoz?

E L E K . Valóban ismét kedvem pattant; de koránt se dicsőség-vágyásból.

K L Á R A . Így szól mindenik 's titkon még is oszloprul álmodoz.

E L E K . Boldog leszek, ha költeményem néhány szívre hat. Én vígjátékot irtam.

K L Á R A . Mihelyt nem halál, már én szeretem.

E L E K . (fontosan) Édes hugom! e' játéknak igen nagy célja van; neked is lesz dolgod, sőt reád különösen számolok.

K L Á R A . Szívesen szolgálok; de azt kikérem, öreggé ne tégy.

E L E K . Szép, fiatal és szerelmes léssz.

K L Á R A . (félre) Ah! ezt eltalálta. (Elekhez) Hát te sphaerák' fia?

E L E K . Képzelheted!³⁷ a' költő szerelem nélkül olyan, mint a' kert virág nélkül, kép színek nélkül, szem köny nélkül, test lélek nélkül, nap –

³⁷ Képzelheted

K L Á R A . (szavába esik) Elég, elég, értelek már!

V Á R Y K L Á R A (jó). Jó reggelt kedves szomszédim! bocsánatot! hogy alkalmatlankodom – mit álmodtunk gyermekek?

E L E K (félre). Jég-csep a' melegre. (Váry Klárához) Tessék helyet fogni.

V. K L Á R A . Köszönöm édes Úr! templomba sietek; ah! az embernek annyi van leimádkozni valója, a' sok bosszuság! Ah gyermekek! minő szél fuj ott kinn, de olyan szél fuj, hogy az ember nem tudja, mihez kapkodjék. Alig léptem ki a' kapun, szemembe csap a' szél 's kalapom megbomlott. Egy tükröt édes hugom! Ez a' rosz világ mingyárt megszólja a' szégyén szüzet, ha valamije rendetlen áll. (Klára tükröt hoz) És azok a' férjfiak (tükr előtt egyengeti magát) Így! – Istenem! mint kell vesződni az emberek' szemével. Tán jól lesz már, nézz körül kis hugom!

K L Á R A . Minden a' legjobb rendben.

V. K L Á R A . Köszönöm kis druszám! most megyek.

E L E K . (félre) Hála Isten!

V. K L Á R A . (visszafordul) Igaz gyermekek! nálunk öröm lesz, Kapitány öcsémet várjuk; de titok ám, köztünk maradjon. Az ám az ember! a' kereszt melyén 's a' keresztvágás képén úgy illik neki, de úgy illik, mintha az a' kis csintalan pogány isten vágta volna kellem-lakásul magának. Most megyek. (ismét visszafordul) Kis hugom! vigyázz szivedre, ha már nem késő; haha! a' vitéz emberek igen rettentők, mingyárt ostromolnak. Bocsánatot rövid udvarlásomért, de mennem kell.

E L E K . (titkon hugához) Majd én kísérem ki, mert ti nem tudtok megválni. (elkíséri V. Klárát).

K L Á R A . (egyedül) Az ostrom hagyján, ha jó a' védelem; de már esztendeje hogy fogva vagyok, 's még örülnöm is kell az ellenségnek. Valóban e' hírre mint égne arczáim, szinte érzem pirosodni; pedig a' félelem' színe halavány, azért nem igaz, hogy a' vitézek olly igen rettentők. (gondolatba merül)

E L E K . (jó) Klára hallgasd tovább! miről gondolkodol?

K L Á R A . (habozva) Én – csak – tudod – mikor – azért –

E L E K . Édes hugom, ha illy szakadozva mondd dialógomat, ugyan megjárjuk. Vagy úgy! most jut eszembe. A' kapitány, haha! ez ül a' nyelven. Örülök, jer, fogjunk kezét, két testvér két testvért szeret, annál szorosabb frigyünk. Rég' nem láttam Lajost, taval hogy itthon volt, épen a' jószágon valék; hallom rútul megvagdalták.

K L Á R A . Nem – nem rútul –

E L E K . Igaz, annak minden jól áll –

K L Á R A . Édes kedves bátyám!

E L E K . Ne búsulj kis hugom! vígjátékom rajtad is segítsen. Most halld szándékomat: Minekelőtt atyám jószágaiba útazott, többi közt velem házasságról is szólt 's nyilván hagyá sejtene: hogy részemre már egy leányt el is jegyzett. Én tisztelem gondoskodását, de Póli nélkül nem nyughatom meg benne; azért, hogy minden kedvetlenséget elmellőzzek 's ez úttal Pólinak nem közönséges úton vallhassam meg szerelmemet, e' tartalmu vígjátékot irtam: egy atya elküldi fiját jó barátja' leányához házasodni.

K L Á R A . A' fiu te vagy?

E L E K . Igen.

K L Á R A . A' leány Póli?

E L E K . Nem; a' leány te vagy, mert nem tudom szeretni.

K L Á R A . Milly testvéri őszinteség!

E L E K . A' játékban, az természetes.

K L Á R A . Legyen bocsánat, csak tovább.

E L E K . Az ifju már előbb egy leányba szeretett, ki többször atyjánál megfordul, 's ezt most váratlan a' neki szánt hölgnél ismét felleli, szíve ujjabb lángra kél, bár a' környülményektől tartván, magával küzdve rejtegeti érzetét.

K L Á R A . Hát ez a' titkon szeretett Póli?

E L E K . Örökös kérdező, ki lehetne más? de játékomban a' te neveddel lép fel, részszerint neked tiszteletül, részszerint hogy az első jelenésnél mingyárt ne árultassék el célom. Neked pedig Lidi nevet adtam.

K L Á R A . De csak nem hagytál minden imádó nélkül?

E L E K . Sőt inkább. – Lidi' atyjának házába jár egy tüzes kapitány, kitől az ifju, azaz én félti Klárát, viszont a' Kapitány félti Lidit elannyira, hogy rövid villongás után kettős viadalra hívják egymást. Az ifju monologisza; mennél inkább érdekli valami, annál hevesebben önti ki titkait; ez történik itt is, mert a' viadal előtt olly tüzes monológot tart, olly szívhatólag festi le indulatját, olly keservesen készül a' halálra, hogy Lidi' atya, ki a' mellékszobában mindent hall, kérdőre veszi, 's nem csak a' viadaltól, hanem leányától is felmenti. Így fejlik ki az egyszerű csomó, hogy a' kapitány nem Klárát, hanem Lidit szereti, azaz téged.

K L Á R A . Ezt igen jól cselekvéd, már én nagy költőnek tartalak.

E L E K . Az Ifjúnak mindenről tudósíttatott atya személyesen eljő, fia' hű szerelmén megindul és áldását adja.

K L Á R A . A' kárpit lefordul, 's a' nézők hibáinkkal mulatkoznak.

E L E K . Nem még, a' vége most jó. Mihelyt Póli előtt megnyíltam, vele együtt atyámhoz járulok 's áldását kérem, és ha előérzetem 's Póli' szemei meg nem csaltak, játékomban édes valóvá leszen. Ha tetszik Lajossal te is így tehetsz. Atyánk levele szerént Miklós napra jó meg, még oda három hét, addig tanulunk, próbálunk. –

K L Á R A . De a' játszó személyek?

E L E K . A' fiú én vagyok, Klára, Lidi van, kapitányt 's neked atyát szereztem, csak nekem kell még atyát keresnem, az legkevesebb. Édes hugom! te csak Pólit bírd játékra; de ne mondd okát, én pedig irnokhoz megyek, darabomat letisztáztatom 's a' rollokat kiíratom. (írását összeszedi) Csak ügyesen kis hugom! érted? (el.)

K L Á R A . (egyedül) Értse valaki a' férfiakat; bátyám futlót, éjjelez, verseket ír, esztét töri, vesződik, hogy ezer bajjal érje azt el, a' mit egy szóval elvégezhetne, 's mind ezt csak azon gőg szüli, hogy szíve dolgában is, más halandótól váljon ki. Én nem rontom örömet; de vitézem ezt másképp cselekvé: morcz képpel szemembe villantá szemeit 's a' kérdés közt: szeretsz e kis leány? úgy megszorított, hogy ijedtemben i g e n t kiálték 's azóta mindég az igennél maradt.

P Ó L I . (jó) Édes Klárikám! én akartam első lenni –

K L Á R A . (hirtelen) Itt van már! eljött?

P Ó L I . Ki jött el?

K L Á R A . Lajos! Lajos!

P Ó L I . Hát tudod már?

K L Á R A . A' nénike besúgta.

P Ó L I . Nem hijába, mert titok volt. Ha már tudod, megmondom. Azt írta: hogy haza siet 's téged elvisz magával.

K L Á R A . Lássá az ember, minő katonásan üzenget, mintha már akaratom se volna. De nálunk is nagy az újság, 's ha te nem segítesz, felfordul a' világ.

P Ó L I . Mit tehetnék én!

K L Á R A . Neked játszánod és szeretned kell, most többet nem mondhatok.

PÓLI. Nem értelek –

KLÁRA. Bátyám vígjátékot irt, ezt atyám' haza-jövedelekor adjuk. Te léssz a' főszemély, aztán jövök én, aztán még valaki, aztán még valaki, aztán még kettő.

PÓLI. Te enyelgesz! annyi fő személy egyszerre.

KLÁRA. Pedig úgy van 's mint bátyám' biztosra kérlek: ne tagadd meg tőlünk magadat. Idegen néző nem lesz, a' játszó is mind jó ismerősek.

PÓLI. Nem tudom, milly ötlésnek köszönjem e' tréfát.

KLÁRA. A' régi tűz forr most ki, a' némák megszólamlanak, lesütött szemek felemelkednek 's a' valóság költéssé lesz, hogy a' költés valóvá lehessen. Én nem mondom, hogy Elek nem szeret; de kit? azt találd el magad.

PÓLI. (zavarodtan) Volt idő, hogy én is szerelemről álmadoztam: de Elekben tiszteletnél egyebet irántam nem látok, mellyet tán nem is foghat el tőlem, sőt előbbi forró figyelme naponként hideg udvarisággá fagy.

KLÁRA. Édes Pólim! a' legjobb férfiba is szorult valami külöнкödés; egyik majd kiparancsolja szívét az embernek, a' másik be akarja magát énekelni. Te csak játszál, 'a vígjáték megtanítt mindenre. (postásíp hallatik) Halld! ez is tán beteg szív 's bújában sipoltat. Jer néz-zünk ki (az ablakhoz megy) Póli! Póli! kócsagtoll!

PÓLI. (az ablakhoz szalad) Lajos! Lajos! most haza sietek –

KLÁRA. (habozva) Menj haza – maradj itt – játszol e?

PÓLI. Kedves barátném! te szerencsés vagy, te játszol és nyerni fogsz; én tán játszom a' nélkül hogy játszanám (megöleli 's el).

KLÁRA. (Egyedül áll nyugtalanul az ablaknál, kiki hajol, egyszerre visszaszökik) Azért sem! nem illik így örülni leánynak; de kandikálni még is szabad. (az ablakhoz lappang 's félig kidugja fejét) – Erre néz – Jaj nekem meglátott – int – szép szeme van – jó, akarám mondani – már a' házban van. – Ah minő meglepés! (szívéhez nyúl) mint dobog itt, mint verdes, hát majd későbbben mit csinál még! –

ELEK. (bosszankodva jó 's írását az asztalra csapja) Átkozott történet!

KLÁRA. (felrettenve feléje fordul) Te vagy Elek? minő zajjal jársz, szinte felrettentél.

ELEK. Te pedig kiállhatatlan csenddel veszteglesz itt, midőn mozganod kellene.

KLÁRA. Hiszen csupa mozgás miatt alig tudok mozogni.

ELEK. Ki ne bosszankodjék? midőn az első lépés már visszásan megy; gondold el: a' hátulsó kapunál éppen most találkozám egyik barátommal, kinek darabomban atyám' rollját szántam, ide akart jőni bucsuzni, holnap elútazik; aztán annyi a' firkaó 's ha szükség van rájuk, egy sincs otthon.

KLÁRA. Édes bátyám! ha az öreg úr még sokáig elmarad, tudom nálunk se lesz senki is itthon.

ELEK. Téged is már Pólinál véltelek.

KLÁRA. Most ment haza, mert Lajos megérkezett.

ELEK. Helyesen! tehát Lajosnak kell játszani az elútazott helyett – 's Póli mit mondott?

KLÁRA. Azt mondá: hogy játszik 's mégse játszik, azzal megölelt 's ment; és mivel te olly kedvetlen vagy, én is példáját követem. (el)

ELEK. (egyedül) Ez annyi: hogy akar. Ez hát rendben volna már; de előre látom mennyi bajom lesz a' játszókkal 's magammal is, hogy ne áruljam el magamat, midőn a' kedvessel olly édes beszédbe olvadok; eh! kiállok én a' tüzet. A' mi darabomat illeti, én készen vagyok, nagyobb részét már kívül is tudom; mingyárt is próbálom az első monológot. (játszó helyezetbe teszi magát) Állásom mély eszméletű embert mutat, teszem így – (szavall)

Mint sötét felhőkből kitün a' nap' fénye,
Láttán úgy ébredesz szívem' érzeménys;
Nincs erő nincs küzdés, mely képét olthajtja,
Életembe forrott lelkem' indulatja.

(Váry Klára jó.)

Lángomat ellenzi bár atyám' szándéka,
Más leányhoz kísztet sorsom' vad játéka.

V. K L Á R A . (magában) Leányrul szól – kíváncsi vagyok tudni, kit ért?

E L E K . (declamál)

Ah de hű szerelmem egyedül érte ég,
Klárán kívül nincsen e' földön üdvesség.

V. K L Á R A . (magában) Klára! – micsoda Klára? édes Istenem! tán csak nem szerelmes saját hugába?

E L E K . (declamál)

Atyám majd naponként látta kedvesemet,
Máshoz akar még is lekötöni engemet.

V. K L Á R A . (magában) Minő zavarba hoz; kit látott atyja mindennap?

E L E K . (declamál)

Amaz ifjabb ugyan, tán szebb, tán gazdagabb;
De nem bánom, azért birja más boldogabb!
Én Klárát választom, annak szelíd ölén
'S tiszta erkölcsében bizton megnyugszom én.

V. K L Á R A . (magában) Valóban engem ért – szegény ifju!

E L E K . (declamál)

Ha felém sugárzik bájos szemével,
És így előttem áll annyi kellemével,
Majd édes vonzódás, majd zordon félelem,
Most tolva, majd tartva, játszadoznak velem.

V. K L Á R A . (magában) Minő szépen beszél – szinte megindít.

E L E K . (declamál) Oh édes képzelet! (megakad) Oh édes képzelet! (írását akarja nézni 's megdöbbenve pillantja meg Klárát).

V. K L Á R A . Elek! kedves szomszéd Ur!

E L E K . Ah Klára kisasszony itt – ezerszer bocsánatot kérek, ha mingyárt észre nem vettem.

V. K L Á R A . Magával tetszett beszélni, és igen indulatosan –

E L E K . Egy monológot – csak mulatságból – csak úgy – (habozik)

V. K L Á R A . (magában) Már bizonyos! engem értett, habozása nyilván mutatja (Elekhez)
Mindent hallottam, értettem 's mondhatom: érzékenyen meg vagyok lepelve.

E L E K . (félre) Jaj titkomnak!

V. K L Á R A . Csintalan szomszéd! miért nem szól egyenesen? minek epeszti magát hijába? rég szerencsés lehetett volna már.

E L E K . Valóban! (félre) Tán Póli nyílt meg előtte – (Klárához) hát a' kisasszony már –

V. K L Á R A . Én mindent tudok –

E L E K . (örömmel) Tehát remélhetek?

V. K L Á R A . Mondhatom jól áll dolga.

E L E K . Oh angyali kisasszony! ezért megtudnám csókolni. (keze után nyúl Klárának)

V. K L Á R A . Lassan tüzes ifju! még előbb atyjával szólok, bizza csak reám, én tudok vele bánni.

E L E K . Addig ohajtanám –

V. K L Á R A . Egy szót se! a' szerető szív örömet rejtekezik.

E L E K . Édes kisasszony! mint boldogít e' szép reménnyel, jó geniuszom lebeg ajkain.

V. K L Á R A . Én leszek geniuszod kedves ifju! de most beteg bátyám 's házi dolgaim haza hívnak, csak egy percze néztem hozzátok fel – válnunk kell; addig is csak ábrándozzál, mert igen jól áll (Elek kezét tüzesen megcsókolja) Minő indulat! Hah kísértő! (hirtelen el).

E L E K . (egyedül) Már nem kétlem darabom' jó foganatját, ha ez is úgy megindult, mint érdekli majd atyámat? (írását veszi) hol is akadtam meg? itt (olvas) Oh édes képzelet – (írását nézi, aztán ismét félre teszi)

Oh édes képzelet milly bájosan tűnsz fel,
Mennyi kéjt özönlesz boldog jövőddel!

Most az érzés egyszerre változik, rövid hallgatás után képem elsötétül, szemem szikrázik 's mindég fenyítőbb állást veszek – így – (declamál)

Kapitány uram is látom őt szereti,
Hosszu, forró nézte nyilván jelentgeti –
Ám lehetetlen is érte nem hevülni,
Azért egyikünknek el kell hidegülni.

Most tűzbe jövök és teljes elszánással így mennydörgök! (Váry kapitány jó. Elek a' nélkül hogy észre venné, tüzesen declamál)

Hallja kapitány ur! ide hasztalan jár,
Klárát nem nyeri el, jőjön egy haddal bár!

K A P I T Á N Y . Mennykő! mit hallok?

E L E K . (declamál)

Jobb azért jó móddal távozzék szívével,
Mert bennem halálig bosszús üldözött lel;
Se kard, se pisztoly, sőt még ágyú se használ,
Ha én fogok fegyvert, tudom hogy odább áll.

K A P I T Á N Y . (hevesen megragadja) Az Úr nevetlen ember! ha irántam kifogása van is, tisztetlennel tartozik – (Elek nagy kacajra fakad) Még kacagni, gúnyolni mer? ha jó testvérét nem tekinténém, tüstént (kardjára csattant) jobb módra tanítanám – (Elek még inkább nevet) Mi látjuk egymást uram! Ezer mennykő! meglátjuk, ki fog odább állani – (hirtelen el).

E L E K . Oh Thalia! te érzékek' mestere, mint a' naprózsa napfény után, úgy fordul a szív varázsalakod után. – Hé Lajos! Lajos! elment, pedig játszani kell neki.

K L Á R A . (hirtelen jó) Elek mi történt? a' folyosón előmbe jöve Lajos 's kitörő haraggal mondá: hogy megbántottad; 's addig házunkat kerüli, míg neki elégtételt nem adsz, azzal a' viszonzítás' öröme helyett szélvész gyanánt ment.

E L E K . Hugom! te Lajost szeresd, a' mint csak lehet, az egy derék ember.

K L Á R A . Bátyám! azt te csak bízd reám – de a' harag –

E L E K . Darabombul a' monológot mondtam el 's gondolom épen akkor jött, midőn a' tisztról szólék, én tüzeiben nem vettem észre 's ő bizonyosan a' dolgot magára vette. Haha! ez tárgyat ad uj vígjátékra.

K L Á R A . Haragos katona 's elragadtatott költő! ezeken csak asszonyi türelem győzhet. (el)

E L E K . (egyedül) Most tovább – Ha én fogok fegyvert, tudom hogy odább áll. Most lecsillapodom, és ömledező érzésre fakadok. (declamál)

'S ha még is esnem kell, 's érte ömlik vérem,
Szánó könye legyen, késő, de szép bérem;
A' tavasz' virágít ő hintse siromra,
Áldást sohajtozva szendergő poromra!

Ezen sorokat tompán, tördelten, lágy hangon, szinte elhaló szavakkal mondom el és fogadom: lesz dolga a' kendőknek. (lelkeseülve) Így! a' költés nemesítse érzetemet 's Pólinak nem kevéssé fog hizelkedni, hogy nem mindennapi úton, vagy gyáva térdhajlással, mely férfihoz úgy sem illik, ajánlom szívemet. Lobog immár zászlóm! nem sokára kettős koszorú ékesítse a' szerencsés győzőt! (midőn tüzesen kifelé sietne, atyja benyitja az ajtót, utána Tamás bundával és más úti eszközökkel; Elek viszszapattan – hűledez – és bámultában elejti írását).

U D V A R D Y . Lassan, lassan fiú! hová szeleskedel?

E L E K . (habozva) Édes atyám! már is haza jött?

U D V A R D Y . Már is? nem reménylem hogy korán jöttem gyermekeimnek.

E L E K . Nem – nem! sőt örülök; csak csudálkozom rajta – nemde utolsó levelében Miklós' napját tetszett említeni?

U D V A R D Y . Dolgomat előbb végezvén hozzátok siettem –

E L E K . Úgy – valóban örülök –

K L Á R A . (hirtelen jó) Elek szalaszd el múzádat! kocsi zörög, vendég – (atyját megpillantván szava eláll).

U D V A R D Y . Ej mennydörgő! hát te is elijedsz tőlem?

K L Á R A . Nem édes atyám! de ha most egyszer tovább maradtál volna el (Elekre kacsingat) Nemde Elek! – (atyja karjában) de ne gondoldj semmi roszt!

E L E K . Úgy van édes atyám! semmi semmi roszt –

U D V A R D Y . Látom én, itt valami történt; ha kipihentem magamat, számot kérek sáfárságtokról. Tamás! rakd be a' holmit, azután gyujts tüzet a' kályhába, szinte keresztül fáztam. (Tamás el a' mellék szobába) Igaz, gyermekek! mit csinál öreg Váry barátom?

E L E K . Zselyeszékben ül 's lábköszvénnel vesződik.

K L Á R A . Kapitány fia is most érkezett meg.

U D V A R D Y . Be sietett! Hm – az iránt atyja utánam irt – Klára! te is a' levélben vagy.

K L Á R A . (hizelkedve) Mit irt édes atyám? ugyan mit irt?

U D V A R D Y . Azt irta: hogy mindent tudni főfájást okoz. Elek! jer szobámba, némelly fontos számadásokat végy által. (Elekkel a' mellék szobába el).

K L Á R A . (egyedül) Hát nem jó sokat tudni – ah édes atyám! – nem hijába! nem vagy kapitányba szerelmes. (el)

T A M Á S . (jó) Valahol embert vesztek, mert a' szél majd levitt a' bakrul. (körülnéz) No ugyan meglátszik: hogy én 's uram nem voltunk itthon, mindenütt csupa rendetlenség. (Elek' irását a' földről felveszi) Ezt az írást előbb Elek urfi veté el – ej de csunya! csupa irka-fírka huzás vonás; én gyermekkoromban sokkal szebben irtam; de ha okosabb lesz az ember, mindent elfelejt. (el az írással).

U D V A R D Y . (jó 's a' kályhához ül) De mi történt gyermekeimmel, mindenik olly zavart, kivált Elektől alig hallhatni józan szót; mi lehet egyéb a' szerelemnél – Most van idejük, magam se voltam jobb. Elek Pólit szereti, azt vettem észre, midőn minap más leányt említék, igen meghökkent; vigye! ha Klárát elviszik úgy is kell házi becsület; bár csak jó feleségem megerhette volna ezt! Eh! mint sustorog már a' tűz – csak igaz: az öreg legény olyan, mint a' golya, csak a' meleget keresi, 's egész álmodott világa megfér a' kályha mellett. (kocognak, Váry Klára belép) Isten hozta édes kisasszony! (félre) a' jó lélek, tudom, hoz ujságot.

V . K L Á R A . Kedves szomszéd ur!

U D V A R D Y . (széket át) Tessék hozzám ülni.

V . K L Á R A . Érkezését látván, köteles üdvözlésemet tüstént meg akarám tenni.

U D V A R D Y . Köszönöm! a' mint látom, sürgősnek kérdeznem: mint áll egészsége?

V . K L Á R A . Az csak volna; de mától fogva, annyi, tudja Isten! micsoda érzések nyomkodnak, hogy kénytelen vagyok mingyárt tisztelt barátságát, mely házunkat szinte nemzetsége közzé avatta, egy titokkal terhelnem.

U D V A R D Y . Tessék! ha szolgálhatok.

V . K L Á R A . Az asszonyi szemérem tartóztat ugyan, de köz javunkra nézve még is, pedig mennél előbb szólanom kell.

U D V A R D Y . Már mondtam, csak tessék!

V . K L Á R A . Azt tudja szomszéd ur, hogy én szűzi állapotban maradtam?

U D V A R D Y . Hogy férje nincs, azt tudom.

V . K L Á R A . Pedig sokan vágyódtak ám kezemre; elsőben is egy szép ifju ember, de olly szép ifju! csak hogy szegényke volt a' szegény! aztán Későfy Tanácsos ő Nagysága, aztán Bárá Kincsneky ő Méltósága, aztán –

U D V A R D Y . Már ezeket többször tetszett említeni, hagyjuk azért, az elmultnak nem kell tanács.

V . K L Á R A . Ma ismét egy kísértet üldöz, mely nem magamért, hanem egy tisztelt ház' szerencséje miatt, veszedelmes akar lenni.

U D V A R D Y . Röviden mondván: férjhez akar menni.

V . K L Á R A . Egy deli ifju –

U D V A R D Y . A' patvart! egy ifju?

V . K L Á R A . Én harminczkilencz esztendő, tizenegy hónapot és huszonnyolcz napot számlállok.

U D V A R D Y . Bizonyosan!

V . K L Á R A . 'S ez éppen kétségem, ámbár tudom: hogy az idő nem mértéke az érdemnek.

U D V A R D Y. Bölcsen!

V. K L Á R A. Egy ifju mondom, de olyan ifju, kit csak arra nézve is, hogy atyjával szoros barátságban állunk, megvetnem illetlen lenne, ez ifju mondom, nem rég nyílt meg előttem.

U D V A R D Y. Csiklandós dolog! azonban örvendek.

V. K L Á R A. És ez az ifju – Elek!

U D V A R D Y. Elek? fiamon kívül nem ismérek körül belül illy nevű ifjut.

V. K L Á R A. Saját fia!

U D V A R D Y. (felugrik) Mi az ördög! ki mondta?

V. K L Á R A. Ő maga; elragadtatva érzetétől, itt (a' helyet mutatja) itt ezen a' helyen vallá meg szerelmét; tán csak nem csudálkozik szomszéd ur?

U D V A R D Y. (félre) A' fiú megbódult! (Klárához) Valóban nem reméllt ujság – hm! hm! én Pólit véltem –

V. K L Á R A. Magam is ekkorig – de saját fülem' hallatára mondá: amaz szebb, fiatalabb, még is Klárát választja 's hogy az atyját szinte naponként látja. De én – mentsen isten! nem hirtelenkedtem, és az egész dolgot szomszéd ur' bölcs ítéletére bízom – magának is azt feleltem, nehogy utóbb – az ember gyöngé –

U D V A R D Y. Édes kisasszony! én belé nem avatkozom – de hol a' fiúnak szeme! – jól van – majd még is szólok fiammal.

H U S Z Á R. (jó) Mellyik itt Udvardy uraság?

U D V A R D Y. Én vagyok.

H U S Z Á R. Váry kapitány uram ezen levelet küldi. (el)

U D V A R D Y. (félre) Ez már elfogadhatóbb lesz. (a' levelet olvassa) „Az Úr engem méltatlanul megbántott; ha becsületét szereti, egy óra múlva a' várkertben elégtételt ad; 's akármi nemű fegyverre készen várja Váry kapitány.” Mennydörgő látta! ez atyja által leányomat kéri 's most ölni akar –

V. K L Á R A. Uram irgalmazz!

U D V A R D Y. Ez fiamat illeti – tán valami vers miatt a' szokott illendőséget elfelejté – de azért sem illik mingyárt halált üzenni. – Majd teszek én arról (az asztalhoz megy és csönget) A' pert röviden elvégzem, általmegyek, jól megmosom, azután katona uram verekedhet a' kossárral.

T A M Á S. (jó) Mit parancsol Tekintetes ur?

U D V A R D Y. Kalapomat! Ládd bizony! ez volt még hátra! – (Tamás kalapot 's botot ad neki) Ha úgy tetszik kisasszony!

V. K L Á R A. Szörnyűség! Oh az az ármányos szerelem! viadal! nagy Isten! kiért rettegjek? (el Udvardyval).

T A M Á S. (egyedül) Igaz lelkekre! még házunkat így felfordúlva nem láttam. Az öreg dúl fül, az ifju úr pedig világos nappal atyjának hálósüvegében forog az udvaron – Hehe! 's nem veszi észre hogy sapkája helyett tevé fel; aztán a' postalegénynek bankó helyett más darabka papirost adott, mellyen azt csillagnak nevezi – Hehe! sokszor sétálni jár az ész – magamról tudom.

E L E K. (jó, hálósüveg fején) Hol atyám?

T A M Á S. Gondolom Váry urnál; nagy haraggal ment oda.

E L E K. Hol vígjátékom? ezen váratlan meglepés egészen lesujtott, ha atyám megtudja, vége mindennek. Tamás! nem láttál az öreg úr' kezében valami írást?

T A M Á S. Egy huszár hozott levelet a' szomszédból.

E L E K. Nem levelet, hanem valami négy árkusból álló írást.

TAMÁS. Rútul irva?
 LEK. Szaporán.
 TAMÁS. Tele foltokkal?
 LEK. Javításokkal.
 TAMÁS. Több keresztvonás mint betű?
 LEK. (türetlen) Igen – igen!
 TAMÁS. Aha! azt én vettem fel.
 LEK. Láta atyám?
 TAMÁS. Nem is ügyelt reá.
 LEK. Ujra élek! Nesze borraaló Tamás, add ide az írást; hová tetted?
 TAMÁS. Ott van künn a' kályhalyukban.
 LEK. Mit? hol?
 TAMÁS. A' fa piczinyt nedves volt, azzal gyújtottam alája, most dugtam bele az utolsó árkust.
 LEK. Égj te a' pokolban. (kirohan az ajtón)
 TAMÁS. (egyedül) Előbb pénz, most pokol. Csak igaz! illy gazdag uraknak' a' jó dologtul megy el néha eszök; pedig minő hegyké! ez teszem azt véli: tudja minő tudós! 's azt sem tudja: mint kell fűteni.
 LEK. (kormos sapkával, még égő papirost tartva kezében) Oh én szerencsétlen! egész vígjátékom-ból csak a' felírás és a' személyek maradtak (búsan szemléli) mert gyűlöl az elementom por kézzel tett dolgokat!
 TAMÁS. (részvétellel) Ne bánja ifju úr, higye nem kár! a' becsületes ember úgy sem olvashatta volna, hisz a' betűket a' szél hordta össze mindegyig.
 LEK. Te classzikus remeke az ostobaságnak! hogy merted elégetni ez írást?
 TAMÁS. Mikor maga vetette el az ifju úr.
 LEK. (háborodtan fel 's alá jár) Ennyi munka, ennyi fáradság, ennyi jó gondolat! és le sincs tisztázva. Hah! (Tamást ragadja meg) nem szánnálak e' pontban agyon zúzni. – Minden örömem – minden reményem –
 PÓLI. (sietve jó, 's vitézkeztyü kezén) Elek! Elek! az istenért! miért bántá meg Lajost? ő kérlelhetetlen, agyon lövi, agyon vágja. Most a' két öreg úrral van, én csak úgy szoktem által óvni – kerülje bátyámat!
 LEK. Csak jöjön – most jó kedvemben talál. (Tamáshoz) Te most is itt állasz? takarodj szemem elől.
 TAMÁS. Mit mondtam? az okos enged. (el).
 PÓLI. Bátyám! –
 LEK. Jól teszi ha haragszik, én is küzdenék az egész világgal.
 PÓLI. Elek! kedves Elek! kímélje életét!
 LEK. Mint boldogít ezen szelíd részvétel – csak hamis harag – játék – de nekem legszebb bizonytságot nyújt – milly boldog vagyok – milly szerencsétlen!
 PÓLI. Mi baja? miért háborog?
 LEK. Ah Póli! Póli! ha tudná, mit veszték, milly gyönyörű órám ment füstbe!
 PÓLI. Nincs bizodalma hozzám –
 LEK. Minden van, minden – minden! – csak – (az elégett papirosra mutat) itt szerencsém' romladéka.
 KLÁRA. (jó) Ti zajlódtok itt, én meg tele vagyok gonddal. Elek! hahaha! kit akarsz ijeszteni? mi van fejedben?

E L E K . (hálósüvegét hirtelen lekapja 's elveti) Még ezt is – Póli! a sok viszontagság – a' gyáva inas –

P Ó L I . (Klárához titkon) Édes³⁸ Klárikám! ez a' te bátyád ma olly különös – habozó – feledékeny.

K L Á R A . Hát te Póli mióta hordozol szarvasbőr keztyűt?

P Ó L I . Valóban. (Elek előtt dugdozva lehúzza a' nagy keztyűket) Csak lásd, hirtelenében bátyám' keztyűjít huztam fel.

K L Á R A . (kérkedve) Látom én, ti mind a' ketten el vagytok merülve. – Nekem is van szívem; de azért fejem ugyancsak helyén áll.

T A M Á S . (jó 's virágot hoz kezében) Kisasszony! a' szobaleány küldött; a' kivánt thee helyett e' virágokat tetszett neki adni – cserét kér.

K L Á R A . (kezével int) Jól van, jól!

P Ó L I . Hát ez mi volt Klárikám?

K L Á R A . Töletek ragadt reám. (Udvardy, Váry kapitány, Váry Klára jőnek)

U D V A R D Y . Jó hogy együtt lelünk benneteket. Kapitány úr! itt fiam, végezzen vele. Elek! mit szóltál?

E L E K . Nincs mentség, a' sorsnak engednem kell. Kedves kapitány úr! és reménylem ezentul is, jó barátom! előbb nem tagadom: nagy kedvemre szolgált haragja; de megbékül, ha megmondom: hogy én egy fellegből vett kapitányról szóltam; de az igazit tisztetem és becsülöm. Monológot mondtam vígjátékból.

K A P I T Á N Y . Így hát nem akarva magam is játszottam; de úgy szokott lenni, ha az ember többet érez, mint gondol.

U D V A R D Y . Vígjátékból?

E L E K . Én irtam egyet.

K L Á R A . Adtuk is volna, ha édes atyám későbbben jó meg.

E L E K . És ha Tamás a' kályhába nem gyújt vele.

U D V A R D Y . Asszony neked, majd nem versezel. Halld Elek! ez a' kedves szomszéd kisasszony előbb mondá, hogy indulatosan nyiltál meg előtte – szólj bátran!

E L E K . Igaz! Klára kisasszony mindent tud – sőt meg is ígérte –

V . K L Á R A . Látja szomszéd úr! hogy ellenére bizonyos.

U D V A R D Y . (félre) A' fiú megbolondult!

V . K L Á R A . Valóban szinte pirulnom kell hogy illy ifju vér –

E L E K . Édes atyám! már csak egyenesen megvallom: hogy én Pólit szeretem; vígjátékomban akartam keziért esedezni 's egyszer'smind tudatni, hogy mással boldog nem lehetek.

U D V A R D Y . Vidd el! hisz úgy is neked volt szánva; atyja' áldását is hozom.

E L E K . Póli remélhetek?

U D V A R D Y . E' nedves szem, e' lángzó arcz nyilván hirdeti szerencsédet! Póli tiéd, csak tanuld megérdemleni; de azt is tanuld meg: hogy minden frigyben a' természet' szava hathatósb minden mesterségnél. A' mi vígjátékodat illeti: az sem esett hijába, ám szívemből megmelegedtem nála.

K A P I T Á N Y . Most én jövök – Klára fel csapott – én elviszem magammal.

U D V A R D Y . (hozzá vezeti Klárát) Egy kereszted már van, vedd a' másikat.

K L Á R A . Ezen dicséretet magyarázza meg édes atyám! különben balul érti majd, 's engem is alkalmatlan nehéz poggyásznak tart.

³⁸ Edes

E L E K . Én megmondom édes hugom: kereszt az élet, jó feleség a' gyémánt melly rajta tündöklök.

V. K L Á R A . (ki a' szerelemvallás óta nevekedő bosszuságát némán jelentgeté, most egyszerre kipattan Elek-re) De hát micsoda Klárát értett, midőn magával olly irgalmatlanul lármázott?

E L E K . Játékomban Pólit neveztem Klárának.

U D V A R D Y . Édes kisasszony! a' dolog másképp van, így hát csak magunk maradunk hátra.

V. K L Á R A . (színlett nyugalommal) Kérem szomszéd urat! hisz azért szóltam mingyárt, mert képzeltem hogy tévedés – illy verselő ember mindent összehord.

U D V A R D Y . Úgy van édes kisasszony! minket a' szerelem se versben se prózában nem érdekelhet már; kínozzhat ugyan még, de nem boldogíthat.

Kisfaludy Károly.

A' CSÁKÁNYI VÉRMENYEKZŐ.

Nyugszik Hasszán sátorában
Rába' zúgó partjain,
Jőn Olajbég's vad lángjában
Felriasztja hangjain;
Fel, fel bajnokok' Vezére!
Csákányba a' menyekzőre;
Lesz kit ott rabszíjra fűzz,
Sok szép legény, sok szép szűz.

Zsákmány a' Török' bálványa;
Gyorsan felriad Hasszán,
Vállain leng már kaftánja,
Kardja függ már oldalán.
Fegyvert, fegyvert minden karnak,
Foly ma vére sok Magyarnek!
Így harsogván szavai,
Készülnek bajnokjai.

Bús az éj sötét leplébe',
Zúgva leng a' déli szél,
'S a' Török Csákány elébe
Rába' habján általkél.
Terhesen, mint jégfelhőnek
Vészhozó dörgési jőnek:
Pusztulás minden nyomán,
Úgy közelget a' pogány.

László nyert a' szép Lórának
Idvességet hű kezén,
És szomszédi felszállának
Kedve' zajgó ünnepén.
'S a' billikom' kerültében
Minden férfi gyúl szüvében;
'S víg ének' zengésinél
Az ifjúság tánczra kél.

Nézi László szívmerülve
Hölgye' lángtekintetét,
'S kedv' s remény közt lelkesülve
Vére kényhullámot vét.
'S az könnyű, mint esti szellet,
Tánczát vőlegénye mellett
– Szíve olvad, arcza ég –
Pártájában lejt még.

Hajh de, mint Volkán, egyszerre
A' sötét éj felpirúl,
'S a' dühödt szél arra 's erre
Szikrát 's lángot szór vadúl.
A' pogány nép' ordítása,
'S a' rémület' bús jajgása
Egy hanggá kerekedvén
Harsog ált a' lég' öblén.

Elnémúl a' palotában
Táncz és élet, kedv és zaj,
Fennakadva dobbantában
Minden könnyű, minden jaj,
Színe halvány minden képnek,
Minden keblet gondok tépnek,
Elszorúlva minden szív,
'S küzd és habzik, forr és vív.

Jőn most Hasszán, 's tigrisnyája
Vérrel ázott nyomain,
Zúg, mint orkán, lángszablyája,
'S száz Magyar nyög lánczain.
'S ah fenndörgő szózatjára
Dúlva ront a' palotára;
'S holttestről holttestre lép
A' kegyetlen szolganép.

Öszveajdul irtózással
Hölgy és Nő, 's remegve néz;
De sebes meggondolással
Kardon minden férjfi kéz.
Kél és forr a' harcz' dagálya,
'S nem reményt nyújt a' vérpálya;
Rablójjkkal mindenek
Csak halálért küzdenek.

Halnak ők 's hőslelkeiknek
Szabadság nyújt koszorút,
Hajh de árva hölgyeiknek
Örökségül rabláncz jut!
Fájdalomról kínra szállva,
Minden reménytől megválva,
Honnan lelkek nyugtot vár,
Egy ohajtás sincsen már.

Lóra áll még oltalmában
Lászlójának egyedül;
Harczol ez, de bús harczában
Keble 's arcza sebesül.
És midőn fogytán vérenek
Érzi gyöngültét kezének,
Még egyszer hölgyére néz,
'S új erővel süjt a' kéz.

Nézi hulltát sok Töröknek,
'S ajka habzik 's keble ég,
'S ordít Hasszán: e' kölyöknek
Egy halál még nem elég!
Bajnokim! csak ellenébe,
Mártsatok fegyvert szüvébe,
Nyíljon bár seb 's folyjon vér
Szép hölgy ott a' pályabér.

Mint a' villám' vad szózatja
A' Nemes' szüvébe csap,
'S testét lelkét áltszaggatja,
Borzad ő, 's hölgyéhez kap:
Gyászos a' halál' hörgése,
Hajh de a' rabláncz' csörgése,
'S törvény, mellyet rabló szab,
Lóra, Lóra gyászosabb!

Nyugtat a' halál' hörgése,
Lóra mond; nem félem azt:
Hajh de a' rabláncz' csörgése
'S rablótörvény megborzaszt.
Szálljanak bár ellenedbe,
Mártsanak fegyvert szüvedbe,
'S nyíljon bár seb, folyjon vér,
Szép hölgy nem lesz pályabér.

Vészi László gyötrelmére
A' halálvigasztalást,
'S rátolongó ellenére
Készít még egy bús csapást.
Jön Olajbég, 's gyáva féreg –
Így zeng ajkain a' méreg –
Száz seb közt félhalva már,
Kardod még is ölni vár?

Mond, 's kezéből nyíl' módjára
Vasbuzgánya zúg 's röpül,
'S ím itt a' percz mellyet vára
A' magyar hős 's öszvedül.
És ott fekszik melyhörögve,
Hölgye látja 's könnyörögve
Felsőhajt az égre még:
Isten, Isten itt a' vég!

'S ráborúlva 's elroskadva
Lelke zajlik, keble reng;
Én halok, mond Az lankadva,
Búcsút ajkam még se' zeng.
O ne retteg bús pályámat,
Vérhintette nyoszolyámat,
Lélek él, ha vész a' szív,
Kardom itt van, mátkád hív!

Mond, 's hal; és ím szép hölgyétől
Jaj nem hangzik, köny nem hull;
Álthevülve szellemétől
Kardjához buzogva nyúl.
„Nékem, nékem bús pályádat,
Vérhintette nyoszolyádat,
Lélek él ha vész a' szív,
Mátka, mátkád hozzád hív!”

Vészi kardját; Hasszán látja:
Jer leányka, mit mivelsz?
Vágyatidnak nem lesz gátja,
Kényt 's szerelmet nálam lelsz.
Kard csak a' busúlt vitéznek,
Téged engesztelve néznek,
Kelvén érzeményei,
A' bajnok' lángszemei.

Jer velünk a' büszke ménen,
Váram gazdag, keblem hő;
Jer 's derűlj a' jobb reményen,
Melly egedre most feljő.
Légy e' győzelem' pompája,
Szép kertemnek szebb rózsája,
Mellynek bíbor kebelén
Bőv jutalmat nyerjek én."

Félre rabló! fájdalmában
Így sikolt a' hű leány:
Dúltál éltem' forrásában
'S vad kegyelmed még lest hány;
Itt hol áradván testére
Kedvesem' gőzölgő vére,
Mellyet ontál oh pogány,
Int, hogy induljak nyomán!

Menj, eredj a' büszke ménen,
Várad zsákmány, kebled düh;
Nincs remény; a' vérösvényen
Nem kél virág, nem kél fű.
Győzelmedre átok hulljon,
Kerted tüskével virúljon,
'S árnyékába hogyha mégy,
Kínjutalmat bőven végy!

Szólla, hallgat, és intézi
Hómelyének hű vasát;
A' Török dobbanva nézi
A' hőslyány' mozdulatát.
'S fut, hogy – mellynek vesztét szánja –
Megtartassék szép zsákmánya;
Hajh de késő jötte már,
Lóra' lelke mennyben jár!

Látja Hasszán, 's elfagy vére,
Visszaborzad, 's megfordúl;
Int, 's nyomában intésére
Népe zajgással tolúl,
'S közte búsult érzeménynek,
Hátán a' nyerítő ménnek,
Vívén átkot 's hagyván jajt,
Szigetvárra visszahajt.

Kölcsey.

ÉLÉS A' JELENVALÓVAL.

Ember! éljed a' Jelennek
Rád mosolygó kedveit,
Mert az órák elreppennek,
'S szét üzik tündérjeit;
Csak a' pillantat' virága
Az életnek boldogsága, –
Ki mit önként elszalaszt,
Nem bájolja vissza azt.

Ne higgy a' szebb jövőnek,
Mellyel vakít a' remény,
A' napok csak mennek, jőnek,
'S néked nem kél örömfény;
Néked nem csendül az óra,
Mellyben a' remény valóra
Fordúl, 's gyötrő fájdalom
Lesz a' nem várt jutalom.

Ember! izleld életednek'
Pirosló szép hajnalát,
Csókold a' virgoncz kisdédnek
Örömhözó angyalát;
Ne bízz a' dél' napfényében,
Sem az Est' lágy zephirében;
Az megfojthat hevével,
És ez villámtüzevel.

Ember! szedd a' gyöngyvirágot,
Mellyet a' szép tavasz ad,
Izleld a' szép boldogságot,
Mellyet az ég folyaszt rád;
A' tavasz a' természetben
Megujúl, – de az életben
Hogy ha lenni megszünik,
Elő többé nem tűnik.

Míg az ifjuság' tüzvére
Lángol szíved' erében,
Addig részesülj Cythére'
Istenítő kedvében!
Boldog – Küpris' szűz oltárán
A' lángzó köz indulat,
De a' száraz rózsá' szárán
Szerény Ámor nem mulat.

Ember! életed' nyarának
Izleld futó kellemét,
Ne várd végén lefolytának
Az örömnék szebb nemét;
Ne várj az Ősz' idejére
'S annak érett gyümölcsére; –
Sok eső, kis verőfény,
Könnyen megcsal a' remény.

Ember! éld, oh éld a' kedvet
Mellyet az Ősz megkinál,
Szűrd a' végső édes nedvet
A' nap' vég sugárinál;
Gyászképe már itt a' Télnek,
Az örömek sírba kélnek,
'S zúgó zordon vészei –
A' halálnak jelei!

Azért izleld a' Jelennek
Rád mosolygó kedveit,
Mert az órák elreppennek
'S szét üzik tündérjeit;
Csak a' pillantat' virága
Az életnek boldogsága,
Ki mit önként elszalaszt,
Nem bájolja vissza azt.

Szenvey.

NEFELEJCS.

Hajdan a' Magyar-világban
Egy volt Haza 's Fejedelem,
Mint barátság- 's mátkaságban
Egy hivség egy érzelem;
E' négy lánczban egy ha szíved:
Úgy magyar vagy 's bölcs vitéz,
Jó barát is; 's kedves híved
Csókkal így méltán tetéz.

Mike.

HAZÁMHOZ A' TÁVOLBÓL.

Hova szálltok gondolatim
Olyan hirtelen?
Sebes daru sem repül így
Őszi éjjelen.

Kit kerestek sohajtásim
Számos-számtalan?
Szellő nem jár csak egyfelé
Imígy úntalan.

Ezer virág körül lebeg
Mézet szedő méh;
Fűrj és fecske két világrészt
Választ lakhelyé.

Csak e g y hazát ismer szívem
Szakadásig:
Napraforgó nap felé néz
Hervadásaig.

*Tessedik Ferencz
Párizsban.*

A' BARÁTSÁG EREJE.

A halál is édes érzés
A barátság keblében,
Édes, nincs ha csalfa színlés
Szíved mély röjtökében:
A barátság két nagy lelket
Eggyé köt 's tesz eggy egészet;
Eggy az élet és halál,
Osztály helyet nem talál.

A hazáért élni halni,
A szép szív eggy vágyása,
A rény útján fen járdallni,
Férfias elszánása:
A latorság ellen vívni,
Minden jót, ártatlant védni,
Buzog minden csepp vére,
Feszül karjának ere.

De sajnállak én nagy lélek
Téged, ha csak magán vagy,
Hogy elcsüggedsz, igen félek,
Mert a' veszély vajmi nagy!
A gonoszság fertelmei,
Jót szépet dúló szörnyei,
Törnek rád a sötétben,
Fény gyermeke, merően.

Karöltve másokkal azért
Lépj fel a szép pályára,
Több szív égjen a nagy tárgyért,
Több kéz keljen csatára:
Atlasz sem birt eggy az éggel,
Sem Theszeusz az őrr ebbel:
De egyesült erőnek
Ég és pokol engednek.

A barátság biztos karán
Nagy dolgokat művelhetsz,
Nem nyomhat-el semmi kaján,
Minden erőn áltgőzözhetsz:
A barátság hű kebelén,
A nemes tettek közepén,
Ha majd elhalsz, úgy fénylesz,
Mint Oreszt és Pyladesz.

Guzmics Iszidor.

A' FELLEGEKHEZ.

Tí a' messze láthatáron
Eltűnelgő fellegek!
Kik reám itt hervadóra
Végbucsúval intetek,
Merre nyúl kies pályátok?
Tán van néktek is hazátok
Ott a' nyugti ég alatt,
Merre szárnyatok halad.

Boldogok! bár engem egy szél
Elfuvalna véletek
E' gyászhonbul, hol lekötve
Tartnak a' bús végzetek;

Túl a' láthatlan mezőkön,
Zord pusztákon, szirttetőkön
A' nyugat' szép tájához –
Merre szívem vágyadoz.

Egy tündér világ mosolyg ott
A' kedves' karjai között,
Enyhet ott találna e' szív,
E' sok véstől üldözött;
Ott a' boldog lét' vidéke,
Szent örömkéj's égi béke,
Mint korány hint harmatot,
Hintve áldást lengnek ott.

Vajha szállnom el lehetne
A' futó szél' szárnyain,
Halni bár, de a' leányka'
Üdvezítő karjain.
Ott a' honföld nyugtot adna,
Értem édes köny fakadna,
'S rózsza-közti sírorom
Őrzené nyugvó porom'.

Szálljatok ti, békepályán
Boldog létü fellegek!
Üdvezelve a' dicső hont
Ha egébe értetek.
Vágy e' szív – de nem találja:
Merre, hol nyilongna pálya
Éj- köd- örvényből elé,
A' sohajtott part felé.

Bajza.

JÓ BARÁT' INTÉSE BARÁTJÁHOZ.

Ha egyszer egy leány tündér szemével
Reád kacsong, és éden érzetével
Lövellí által ittas lelkedet,
'S ha égi dísze angyaltermetének
A' porhüvelyből Éden' nemzetének
Boldog körébe kap fel tégedet:

Barátom! jaj, ha báján megvakúlva
Karjába dőlsz, és ízletekre gyúlva
 Az édes Istencsókot megvívod;
És kábulást nyervén az égi kényből,
A' tőle nyújtott koszorús edényből
 A' mély, Olymposz' titkait szivod.

Fusd a' leányt, ölébe süllyedésed
Részeg gyönyör, de irtózat kelésed,
 Ő szörnyeket mivel bübájival;
Neptún' honában olly sziréne nincsen,
Ki ingerlőbb varázs alakkal intsen, –
 Nincs, a' ki végre szörnyebb módra csal.

Az a' tűz, melly ma kényeid' tenyésztí,
Láng holnap, a' melly elhamvadni készti
 Vándor szerencséd' gyenge támaszát;
Féltés gyötör, gyanúnak rabja lészel,
Vad árulást látsz ott, a' merre nézel,
 'S nem lesz szivedben eggy igaz barát.

O hidd! az asszonynak hűsége múlik, –
Egy holdtelés' időszakára nyúlik,
 'S viszont új élelemhez szít heve.
Ő koczkát játszik a' te étleteddel,
'S legszentebb férjfiúi érzetteddel;
 A' gyarlóságnak – Asszony a' neve!

Barátom! higgy azon őszinte szónak,
Melly ma néked a' bölcs Alkotónak
 Remekmivét keményen vádoló;
Bocsáss meg, hogy tulajdonát merészen –
De a' hol álszin semmi részt se vészen –
 Ismértetésül itt lerajzolom.

Ne add egészen a' tündéri szűznek,
Kivel mulékony órák öszvefűznek –
 Ne add egészen szívedet soha;
Egész Magad' ne áldozd Cypriának,
Magad' ne képzelj Isten' sorsosának;
 És így szerelmed nem lesz mostoha.

Ne bízz, 's ne félj: ne légyen vak vezéred
Az indulat, 's szerencséd' így eléred,
 El, mellyet érhetsz mint föld' embere;

Mert olyat, melly sirig nem változandó,
'S epés irigység is becsül, – halandó
Hüvelyben embermagzat nem nyere.

Légy minden asszony' tisztelő barátja,
De annak, a' kit életed' sajátja
Gyanánt ölelsz, mélyen lelkébe nézz;
Biráld meg léte' kül és bel nemében,
Mert hogyha mérget szívsz nektár helyében –
Sebedre írt nem ád az orvos ész.

Szenvey.

A' KEGYESHEZ.

Mint a' királyi nap' deli fénylete,
Imígy tűnél-fel hajdan egemre, Szép!
De csillagink üldözve egymást
Távol esél ölelő karomból.

Azóta két év múlva fejem felett,
Esdő sohajtás, gyöngé szerelmi köny
Nélkül: az élet' fordulását
Nézve közel – kiürült kebellem.

Ah milly egészen más az az élet, ha
Megváltan attól, a' kit imádsz vala,
Szép álmaidból ébredvezve
Nézz szigorú szemei közébe.

Eltűnik akkor a' gyönyörű lepel
Mellyel himezve volt a' komor való:
A' nagy világ megjátcsa szíved',
Megmosolyog – 's te buzogni szűnöl.

Későn haj! enyhült végzetem' ércz keze.
Leszállasz ismét, égi nemes Leány!
Rendülhetetlen bizodalamm,
Bár a' kebel' tüze hamvadott már.

Te nekem úgy vagy, mint ama' szép világ,
Melly a' homályban hű kalaúz gyanánt
V e z é r e a' fáradt utasnak,
Ám de hevítetni – hevítetni gyöngé.

Sédel.

TOKAJ.

Jön Tisza' habja felém, 's még Bodrog is erre igyekszik;
Oh minek itt a' víz, hol borom annyi terem?

Tessedik Ferencz.

SÓLYMOS DEZSŐ.

Ott, hol a' Tisza 's Körös közt halmatlan síkra terjed a' bőkeblű Alföld; – ott, hol számos puszták' nevei bizonyossá teszik a' fürkészőt, hogy a' Mohácsi gyász előtt népes városok 's faluk töltötték el azon üres tért, mellyen most több napi út közben is csak alig talál pásztorkunyhót, vagy betyárcsardát a' vándor; – ott virágzott hajdanában, a' Magyarkor' arany éveiben, csendes egyetértő szomszédságban két helység (KÍGYÓS, és MEGGYES) mellyeknek urai 's lakosi nyugalmas barátságban éltek egymás mellett. Örült a' két közönség, ha látta urait a' határligetben őszinte mulatozásokban az időt vigan tölteni, az ő példájokra a' pórság is a' templom' ünnepein örömmel vendélgelté egymást. A' Kígyósi legény szeretett magának Meggyesi leányt venni; a' Meggyesi hajadon pedig szerencsésnek vallotta magát, ha pártját Kígyósi legény oldotta meg; csak a' két földesuraság' háza nem lehetett boldog, vérszeri atyafiságba léphetni egymással, az Úrfiak másonnan hoztak haza hitvest, 's a' kisasszonyok távolba mentek mindenkor férjhez. De végre meghallgatá az Ég a' két ház' könyörgését. Az öreg Kígyósy' legfiatalabb fija István – minekutána két öregebb gyermeke Nagy Hunyady Mátyás' szemeláttára Bécsnek vivásánál vitézek' sorában hullott el, – egy szép alkalommal megszereté a' Meggyesy ág' egyetlenegy leányát Klárit.

Klári szép volt mint a' derült hajnal 's kelő napfény, 's a' nőnem' azonkori legnemesebb tulajdonságival tündöklött. Halálos ágyán kívánta Temesvárról az atya vissza, hol a' Gróf' udvaránál már több évek óta tartózkodott. A' világtól-váló végbúcsuképen barátságába ajánlotta özvegyét, pártfogásába leányát az ágya mellett álló Kígyósynak. Együtt nevedtek ők, együtt vitézkedtek Hunyadynak győzedelemeiben, együtt házasodtak, 's együtt is éltek csendes napjaikat. Már esztendeje mult el Klári' haza tértének. Jó szive, könyörületes lelke miatt imádta őt a' jobbágy, 's az egész környék csudálta szerény erkölceit. Nem volt a' helységben egy nyomorult kit nem vigasztalt, egy beteg kit nem ápolgatott, egy szerencsétlen, kin hasonló nemes érzékenységű anyja' jóváhagytaival nem segített. Pártfogó angyalként jelent meg a' jobbágyság' szegény házaiban, 's áldatva hagyott el minden alacsony kunyhót. – Lelki meglelégedéssel látta Kígyósy a' serdülő Szüzet, menyének kívánta, szivszakadva ohajtván, hogy István mennél előbb jöhetne vissza. IIik Ulászló Királyunk, és az Ausztriai Maximilián közt vérengző csatákban harczolt ő 's Mosony' védelménél a' Vezér' oldala mellett hadi érdemeket szerzett. Megbékült végre a' két rész, 's a' kevés dicset osztó harcmezőről honjokba oszlottak a' vitézek. Az ön érdemét büszkén érző István is röpiült Meggyesre, hol őt örvendő atya remegve várta már.

Egy őszi nap' estvélyén Klári a' helység' utszáin sétálván, egy házikóban keserves sírást hall, segélyre ingerlő ösztöne bemenni sietteti. Épen akkor haldoklott a' ház' atya. Szétbomlott hajjal ült pokróczos nyoszolyája' szélén a' vigasztalhatatlan feleség, 's az elhaltak szemeit keserves jajgatással fogta be; két kisdéd leánya térdelve imádkozott a' házi szentkép előtt 's

felfelé nyújtott apró karokkal atyjoknak már elröpült lelkét visszajőni kérték; egy bodor üstökű fiú, a' gyermekek' legidősbike pedig, a' mécs-ágashoz támaszkodva, nagy kék szemeit, mellyeknek tüzet a' könnyek' sűrű hullása se homályosíthatá el, szótalánul 's pillanatlanul az elhunytá függeszté. A' kicsiny háznép észrevevén az ajtóban megdöbbenve álló kisasszonyt, kézcsokolására sieté, 's lábaihoz borulva tőle, mint legnagyobb szükségben az égből segédül jelent angyaltól atyját esedezé vissza. „A' ki már ott van kedveseim” szól Klári a' mennyre mutatván: „nem jöhet az vissza! bár többen, hátra-maradtaik' keserveit látván, oda hagynák mennyörömeiket is, 's visszaszálnának árváik' gyász körébe; atyátok nincs többé! de azért a' jó emberek által segedelmet nyújthatnak az egek.” Egy kezével a' lánykák' halvány orczáit simogatta, más kezét pedig Dezsőnek (e' volt neve a' fiúnak) vállára tette. „Neked kell most” mond kegyesen hozzá „általvenned anyád' 's testvéreid' ápolgatásait, inaid elég erősek már, dolgoznod kell; mi tőlem kitelhetik, én is segítelek.”

„Sólymászta volt atyám a' boldogult úrnak” szóla Dezső „de annak elholta után megszűnt Meggyesen a' sólymászta; azóta együtt kerestem a' kenyeret atyámmal házunk' számára vadászta és madarászta által; egyebet nem tanultam tőle, mint sólymot a' vad ellen röpíteni.”

„Ezután az én sólymászom léssz – legyetek jó kedvvel! az Isten nem hagyja el a' benne bízókat.” Így vigasztalá a' jó Klári a' kesergő szegény háznépet, kevés pénzt is osztogata köztök, mellyért háladatos köszönetjüket kerülni akarván, kisiete a' házból, 's a' pitvarban István' karjai fogák fel.

István benyargalván Meggyesre a' halottasház előtt több embert össze csoportozva látott. „Mi történt itt?” kérdezé, megállítván tajtékzó szürkéjét. „Most haldoklik a' gazda, bent van helységünk' angyala Klári kisasszony.” Nem kelle több a' tüzes Istvánnak. Ez atyjától számtalanszor hallván a' Temesvárról megérkezett leány' érdemeit, kit gyermek korától nem látott, 's kit képzeletében, mint élte' gyönyörtetőjét, már olly igen tisztelt, leugrott lováról. – Sírt örömeben a' lélek benne, midőn látá Klárit az ablakon által olly gyönyörűen bánni a' szegényekkel, 's első pillantatra imádtá már benne az Istenség' jó-tevőségét. „Te áldott teremtés! hiednél is jobb, kellemetesebb vagy” 's ölelésére sietett. A' pitvarban találkoztak össze. A' viszonzlítás' első perczenében nem ismérte meg őt a' leány. „Én vagyok István!” szól kiterjesztett karokkal az ifiú – „István?” kérdi Klári „Kígyósy atyánk' vitéz gyermeke?” 's elpirulva az ölelő ifiú' vállaira borult. A' Jobbágyok' áldásai közt, kik már rég ohajták egybekelésöket, hagyták el a' szegény házat, 's az udvarba siettek.

Kezet fogva léptek a' szobába, hol Kígyósy Klári' anyjával együtt épen gyermekeikről beszélgettenek. – Kifakadó örömszajjal fogadá az atya vitézzé lett fiját, örvendő sirás közt csókolgatá a' fiatal ajakon begyógyult sebhelyet, magát a' legboldogabb atyának vallván. Nyíltszívű mosolygással üdvözlé Meggyesné szeretett szomszédjának bajnok hírré kelt gyermekét, kinek katona érdemeit a' környék égig magasztalta.

„Ezen gyönyörű szempillantatban jó anyja Klárimnak! esedezem előtted –” félig letérdelve lovagi büszkeséggel kérvén István az asszonyt „engedd Klárit birtokomba! aggott napjaidban tisztelő gyámolod leszek.” Meggyesné elmosolyodva Klárra tekint, ki szótalánul 's földre szegzett szemekkel állott. – Kígyósy vizsga szemmel nézett majd a' leányra, majd anyjára. „Ha leányom nem ellenzi!” mond végre az anya, „én megelégszem e' nyilatkoztatással; de az első látás csalogány, várjuk a' biztosabb jövendőt a' később időtől.” – „Helyesen anyám!” szól a' bátrabbá lett leány. „Szerelmet kíván a' boldog házasság; a' nélkül az egy rideg erőszakos egybehurczolása az egymástól idegen szíveknek. Rabszolgálóvá teszi az illy házasság a' gyenge asszonyt, durva parancsolóvá az érzéketlen férjet. Nem egyszer monda ezt nekünk leányoknak a' Temesi Grófné. István te ma engem legelőször látál nyíló korom' első zsengejében, hozzám

vonzódásodat szerelemnek nevezni merészség lenne; ha továbbá is nevekszik az, vagy így marad, boldog leendek birtokodban. István! én se vagyok hozzád – hiheted – idegen.”

Mindenki meg volt ekként elégedve, 's nyájas enyelgések közt telt el az este. István elbeszélé harczeit, az asszonyok irtózva hallgatták a' veszélyeket, az öreg Kígyósy pedig az asztali kést csontos markába szorítgatván, képzeletében harczolt a' vérmezőn.

Másnap Kígyósyék haza utaztak. – István megigérte gyakorti látogatását. Klári elbeszélé tegnapi tettét a' szegény háznál; égi örömmel szorítá az anya melyéhez Klárit, 's benne jobbágyai' jövőndő anyját teljes reménnyel tekinté.

Kevés idő múlva az udvarba hozatott Dezső 's ott nőtt, erősödött, ott nyert sorsát jobbítható szorgalmas nevelést. Tisztségének neve udvari Sólomos; de hivatala egyedül a' szép Klárit szolgálni mindenben.

Dezsőnek természeti szép tulajdonságai a' jobb társalkodás – finomabb életmód, és a' gáncstalan példalátások által kiműveltetvén oly irányt nyertének, melyre eljutván, önitélete szerént megkülönböztetésre is számot tarthata. A' születés, gondolta ő, minden embernél egyenlő, csak nevelés által támad a' különbség; 's ez eltörültetik egészen azon tulajdonok által, millyeket a' felsőbb érdemek kívánnak. Dezső büszke lett Klári' szivességében; arra magát mindinkább érdemessé tenni 's azt örökre fentartani, volt megállapított célja. Minden nap tapasztalta azon szép szorgalmat, mellyel Klári mind őtet, mind anyját 's testvéreit a' szükség' nehezétől megmenteni buzgott; minden nap látta azon nyájas kegyű 's részvételű leereszkedést, mellyel a' szerencsétleneket magához vonni leginkább tudta. Dezső' szeretetének, tisztelétének legfőképp Klári volt tárgya, ennek kereste kedvét mindenben, ennek legcsekélyebb kívánságát is pontban teljesíteni szent igyekezete lön. Tetszett Klárinak az ifjú' viselete, szives hozzá ragaszkodása 's kedveltje' társalkodása minden nap újabb meg újabb örömet okozott neki. Istvánnak, kinek szerelme Klári iránt mindinkább erősöde, 's kihez a' leány is már egész lélekkel hajlott, meg kelle ígérni: hogy Dezsőt az udvarnál fogja tartani. István is megkedvelé az ifiat, 's Klárinak akaratját mindenben szentül eszközölni csókjai közt fogadta.

Dezső' hajlandósága Klárhoz azon mértékben nevedett, mellyben ő az egész ház' szivességét megnyeré. Kívánságai mindazáltal sorsán túl annyira kezdének hatalmazni, hogy azoknak nem valósulhatásán önmaga gyakran elszomorodott, megrettenvén azon gondolat-tól: hogy jöhet még oly idő, mellyben őt szeretett asszonya megszűnik szeretni; annak lehetőségét megakadályoztatni tehát minden módokat képzelt.

A' férfi szívbélyeg észrevehetlenül azon asszonyéhez szokott alkalmazkodni, kivel társalkodik. Dezső mindenkor Klárhoz lévén közel, nyájas, érzékeny és könnyörűletes lön, mint fennyen tisztelt példánya; de egyszer'smind az uri rend között forogván, annyira elvált a' köznéptől, hogy a' helység' leányai közzül Sólomos Dezsőre biztos szemet vetni egyse merészlett; nem csuda tehát, hogy azon korban, midőn a' him érzemények' üdültében nőnemi társat kíván magának a' férfi szív, Dezső elkomorult, mert egyedülségét tapasztalá e' nagy világban. Klári ugyan elérzékenyíté őt, de ha képzetében utána nyujtá karjait, oly magas távolban látta maga felett hajlandósága' tárgyát, hogy azt elérni kívánni balgatagságnak vélte maga is. De visszalépni a' köznép' leányaihoz büszkesége nem engedé, Klári pedig el volt tőle zárva örökre.

Klári nyilvános jegyesévé lett Istvánnak. A' két uri házzal örvendett a' két helység, nem vehette tehát észre senki: mi történt a' szegény Dezső' szivében? Klári ezután szabadabban társalkodott Istvánnal, Dezső nem volt már többé társa mindenben 's ámbár még mostan se szűnt meg az róla, anyjáról 's testvéreiről gondoskodni; ez még is tapasztalatlanságból megvetettnek képzelgé magát 's önmagát nem értvén, álláspontját nem ismervén, nem tudott harapozó indulatjának szükséges gátot vetni; szenvedvényei messze ragadták a' valóságos

uttól, önmaga teremté 's ápolá keblében a' mérget, önmaga táplálta nevelte azt veszedelmig önhittségi képzelgése 's tépelődési által.

Nő a' szerelemfáltás, ha látjuk, hogy egy másnak érdemei ugyan azon szivben, melyet mi birtunk, vagy birni képzeltünk, hathatós benyomásokat okoznak; önmagunk érdemei' tekintetét pediglen megcsökkenni hisszük. Nem szerettetni attól, kitől szerettetni kívánunk, szerencsétlenség ugyan; de képzelt helyhezetünkéből kiszoríttatni mástól, egy olly megaláztatás, melyet ritka lélek tud békével tűrni. Így volt Dezső is. Ő csak akkor érzette leginkább ennek súlyát, midőn látta hogy Klári egészen más' tulajdonává lett; 's azon gyanú-fulánk, hogy ezt egyedül alacsony sorsa okozta, vértette mardosta legmélyebben szivét. Ő ezután került Klárit. Sólymos' hivatalának pontosabban megfelelt ezentul, mert egész napokat töltött sólymászaton. Ha István úrfi az udvarba nyargalni látta, futott, keresztül szökött minden gátokon, 's bátorságba magát csak akkor hitte, ha mennél messzebb tudta magát az udvartól. Többször feltette magában: hogy oda többé vissza nem tér; de csak egy gondolat is a' kedvelt tárgyra visszavarázsolta őt azon helyre, hol kín volt maradnia egyébként.

* * *

Így telt több nap és hét, míg végre a' lakadalom' ünnepe békövetkezett. Ezt megelőző napon Dezső a' hímes rét' legszebb virágait koszorúba kötötte, 's az ünnep' hajnalán a' szobák' rendbe-hozatalakor Klári' tükrére függeszté. Ezután elhagyván az udvart, eszmélet 's gondolat nélkül bódorgott szerte a' virágzó vetések között. Feje égten égett, fojtó szorongásoktól feszült melye, lábai reszkedtek, féltébolyodva dült az árok' szélére, hol minden fel-felreppenő pacsirta' vidám dala megindítá könyei' árját.

Együgyű de ékes öltözetben jelent meg István' karján Klári a' szülék előtt, hol már a' vendégek mind együtt valának. Szives kívánságait mindegyiknek mosolygó nyájas hálával fogadta a' szép menyasszony. A' jobbagyok közzül is számosan sereglének elő szeretett kisasszonyuknak örvendezésiket megtenni, 's további anyáskodó szivességébe őszinte hódolattal ajánlakozva, kezeit könyezve csókolták. Béjöttek az udvari cselédek is; 's csak ekkor vétetett észre Dezső' elmaradta. A' kérdezősködésre csak azt tudták felelni: hogy őt korán napfeljötté előtt látták szomorúan az udvarból kiballagni. A' szobaleány is értesíté Klárit: hogy a' tükörnél függő koszorú Dezsőtől lenne. Klári megszomorodott kedveltje' távollétén, 's az elhozott koszorút kiki helyesnek találván, hajfürtei közzé engedte tüzetni.

Már minden készen volt. A' szülék' érzékeny áldása után megindult a' násznép az Isten' házába. A' meghúzatott harangok öröm-hangmorajjal tölték-el az eleven tért. Dezsőnek füleire azonban, lélekharagként, gyászkongással hatottak ezek. Elkeseredett vadsággal felszökik fektéből, 's elvesztvén minden eszméletét, süveg nélkül, borzongó üstökkel fut a' hang után, 's épen akkor ér a' templomba, midőn az esküvésre letérdelt a' szerencsés pár. Jobbra 's balra szerte lökdös mindent, 's bosszút villámló szemekkel, ijesztő hornyokra ránczolt homlokkal, fogcsikorgatva az oltárhoz törtet. „Megszüntél szeretni, lehetetlen koszorúm viselned” – kiáltással tépi le Klári' fejéről a' virágfüzért, 's Istvánnak szemei közzé szórja. E' látványon elrémült az egész nászgyülekezet, rettentő kétséges gyanúban háborgott István, 's atyjára tekintett, midőn Klári az öszverogyott Dezső' segítségére hajlott. De csak hamar megnyugvának a' felzúdult elmék, midőn a' legényt eszelősködve beszélni hallák. – Klári' szelíd ártatlanságú tekintete Istvánt nyugalomba hozta. A' beteg Dezső anyja' házához vitetett. Az ünnep helyre állott, a' leányok új koszorút fontak, 's egymás' örök hűségére megesküdt a' szerencsés pár. –

Víg lakodalmat ült a' társaság, 's tréfás mulatozás közben emlegette néhány Sólymos Dezső' tébolyodott viseletét is. Ez fájt a' jó szívű Klárinak, mindazáltal e' mellett is, minden órában küldöttje által Dezsőnek hogy létét tudakoztatá, 's csak akkor nyugott egészen meg, midőn estve felé jobbulásáról értesítettett.

* * *

Dózsa György' kereszties zászlója alá gyűlt már ekkor a' pórság. Az elpuhult Nemesség fegyverét odanyújtá neki, hogy harczoljon a' pogány Törökkel helyette. Dózsa valóságos szándékát még kevesen tudák a' Kuruczok közzül. Kereszt függesztetvén³⁹ melyökre 's köntöseikre, ennél fogva rajoskodó indulatjok a' szent földet készült visszafoglalni a' keresztyénségnek. Az alföldön táborozott a' kurucz gyűlevész. Csak a' megrohanás' óráját leste már Dózsa: e' közben is mindazáltal a' mint tudta, fegyverben gyakorlotta vad seregét, mind inkább szaporítván felekezetét az imént érdeklett istenes czélú színlett ürügy és szentes ál örv alatt.

Szótalán ült Dezső a' kemencze' párkányozatán, anyja útifű-lével mosogatta tüzelgő homlokát. Azon gyönyörű estve forga eszében, mellyen Klári vállára rakván kellemes kezeit szomorúságokban kedvítette, vigasztalta. Miként megváltozott szívében azóta minden! akkor alacsonyan neveltetvén kivánságai csak a' földszínen lebegtek, 's élelem-keresés volt lételének állati czélja; de az udvarba jutván kiműveltetett elméje olly képzeteket szült a' megvilágosodással, mellyek őt túl ragadák sorsa' határin, 's merész vágyainál fogvást nyugtalanságba hozák előbbi csendes lelkét. „Miért vitt engem ki Klári alacsony házunkból? Anyám! miért állított olly tündér csillámkép elébe, melly füstté vált ölelésemmel? túl repdestem az arany fellegeken, de egy szélzivatár szét fujta alattam a' fénypadlatot, 's hanyathomlok estem le a' sötét kopár földre” – sírva így panaszolkoda Dezső 's anyjának ölébe hajtá beteg fejét. „Fiam, Dezsőm légy nyugott! anyád nem bocsájt el többé magától.” – „Nem anyám!” felkiált Dezső „nekem itt nincs maradásom” – 's öklökre szorított marokkal, tébolyodva hadarászott maga körül. „Dózsa György osztja a' szent keresztet, oda kell sietnem, 's megölelkeznem a' legnagyobb erővel.” Ezzel, minekelőtte siránkozó anyja vissza tudta volna tartóztathatni, kirohant a' házból – sebesen elfutott, anyja utána, de a' pitvar' küszöbén lerogyott az erőtlen öreg. A' kiáltásra öszvegyűlt szomszédok ölelték fel 's betegen ágyba fekteték.

* * *

Klári mint Kígyósyné is azon jó-tevő angyal maradt. Az eltűnt Dezső' anyjának ápolgatását is magára vállalta; de nem élhetett soká az elgyengült asszony. Meghalt a' nélkül, hogy fiát többé láthatta volna.

A' kereszties pórtábor ekkor már nagy erőre jutván, Dózsa továbbad vérengző szándékának végbevitelével nem késkedett. A' Nemesség ellen fordítá azon fegyvert, mellyet ő a' keresztyénség' oltalma 's a' pogányság' zaboláztatása végett kapott. Gyűlöletessé tette Kuruczai előtt az uri 's birtokos nemes rendet, az emberiség' jusai' elnyomójinak hazudozva festegetvén őket. „Eljött az idő, mond, mellyben a' jobbagyok' siralmas bilincsei öszvezuzatnak 's rabigájok szabadsággá változik.” A' felbőszült pórság féktelenül dúlt, pusztított, rablott minden felé. Boszszú, zsákmány, sarcz, öldöklés volt rettentő ösztöne. Égtek már több városok, faluk; porrá hamvadoztak több uri paloták, öszveromboltan 's düledékben heverték több nemes házak, 's

³⁹ Keresztfüggesztetvén

udvarhelyek. – Ki csak nemes volt – kardra hányatott, s kisdedei se kíméltettek; még azokban is igyekeztek kiirtani e' gyűlöletes fajt.

Kígyós felé is nyomult egy illy durva bitang csoport. Kígyósynak várfalatlan házát könnyű martaléki koncznak vélték. A' nagy rémulés miatt tehetetlenné gyávult még az ura mellett híven maradtott jobbágyság is. Hír futamodik azonban Kígyósról Megyesre: hogy siessenek a' jobbágyok asszonyok' védelmére. – Felcsoportozott ugyan a' parasztság a' templom elejébe, hol azt a' lelkipásztor alattvalói hűségre buzdítá; – készen is volt mindenki szeretett jó urát lélekfogytig oltalmazni; de tétováztak, minthogy vezetőjük nem volt. „Jaj nyakunkon a' kurucz!” felkiált a' sokaság, midőn egy keresztes katonát sebesen maga felé lovagolni szemlélt, egy rész már szaladni akart, de a' bátrabbak helyben maradtak. „Rajta jó emberek Urunk' védelmére! ha nem sietünk, Kígyós fel lesz égetve” kiált a' kurucz, kiben az álméltkodó pórság Sólymos Dezsőre ismért.

Dezső észrevevén Dózsa' táborában iszonyú megcsalását, azon volt: mikép szabadulhaszon meg a' vérszopók közzül? de tartván elárultatástól, színre köztök maradt, s azon csoport közzé keverede, melly a' Kígyósi környék felé vonult. Egy éjjel megszökven tőlök, Megyesre nyargala, hogy az odavalókkal Kígyósyék' segítségére mehessen, hol Klári' tartózkodását hitte. „Sólymos Dezső!” kiáltással fogadta őt a' pórság „légy vezérünk mentségére Urunknak!” „Mind den késedelem nélkül” felel ő „csak rajta! utánam!” – Erre vérszemet kapott az öszvetődült nép, s ki gyalog, ki lóháton nyárssal, kaszával, villával s egyéb illy szerű fegyverrel Dezső után nyomult.

Kígyóst védelmezni eltökélették ugyan a' lakosok, mivel ők is szerették urokat atyai szelíd bánásmódjaért, egy se is pártolt el hívségétől; de az ide száguldó Kuruczok' száma sokkal nagyobb volt, hogy sem képesek lehettek volna sokáig dühöknek ellentállani a' mezőn. Betörték a' faluba. Lángba borúlt már több ház. Borzasztóan kongtak a' harangok. Kígyósy' udvara is körül volt fogva már, s benne a' jó Klári is – de nem csüggedő lélekkel, bizott az Istenben. – Az asszonyok, leányok sirtak, jajgattak az utszán, a' férfiak pedig utolsó csepvérig küzdöttek az udvar előtt. – E' közben új paraszt csoport közelget – mindenki elijed új kurucz csapatot gondolván bennök. – Dezső' serege volt az. Meggyesi jó szomszédaikat segedelmökre jóni látván a' Kígyósiak új bátorságot kaptak, s megujult a' viaskodás legnagyobb elkeseredéssel. A' Kuruczok általnyomultak már az udvar' árkan a' segítség' érkeztekor, s egy része az épületnek lángot is kapott, de az egyesült kettős erő eloltá azt, és széjjel tiprotta a' rablókat. Így a' Kígyósiak egészen mentekké lettek. Istennek hálát adva látta Klári Dezsőt érte küzdeni, s magát, férjét, udvarát s mindenét legfőkép az ő bajnok védelme által megtartatni. Örömkialtással sietett férjétől kísérve Dezsőnek mint őrangyaloknak, védmentését köszönni, s halva találták. – A' Kuruczok reá, mint elpártolt árulóra, falkásan rohantak. – Vitézül harczolt ugyan ő sokáig az életére bősziúlt fene csorda ellen, de végre leszurták lováról, s hű melyét dzsidával döfték keresztül.

Az egész közönség letérdelve Dezső' tetemei mellett háládólag dicsérte az Istent, és zokogva siratá a' derék ifjat, ki érettök s' miattok hunyt el. Kígyósy kertje' belsejébe takaríttatá legnagyobb gyászpompával a' dicsőültet.

A' Mohácsi gyász után elpusztult ugyan az egész környék, de Sólymos Dezsőnek híre fenmaradtott hagyományképen ajakról ajakra. Egy pásztor a' másiknak Sólymos' halmára heveredve híven beszélgeti azt el, ki fekszik ottan eltemetve.

Kiss Károly.

KÉRELEM.

Mást sugár nagy termet hódít,
Mást a' kisededebb.
Kérded Emma, én előttem
Mellyik ékesebb?
A' mit tudsz, mért kérded álnok?
Olyan, mint te vagy,
Oly sugár, oly teljes, oly ép,
Sem kicsiny, sem nagy.

Másnak barna haj' homálya
Hószín vállakon,
Másnak göndör szőke tetszik
Hajnal arczacon.
Engem, Emma, szög haj éleszt,
Szög, mint a' tied.
Hóvilága szűz kebelnek,
'S arcz, mint a' tied.

Soknak mennye a' bogár szem,
Soknak a' kökény.
Sem bogárért, sem kökényért
Nem hevülök én.
Emma szép szemed' hatalmát
Szó nem festheti.
Illy egy pár szem, e' hű szívet
Illyen égeti.

Csókra termett, 's kész mosolygó
Ajkat kedvel ez;
Annak gyors kell, és vidám, melly
Inkább zengedez.
Oly mosolygás, mint Emmáé,
Melly országot ér,
Néma, büszke, fejedelmi,
Olyra gyúl e' vér.

Sok kegyes szív' érzetének
Hódol örmest,
'S melly nem enged, attól eltér
Újnak hányva lest.
Én keménynek, törhetetlen
Szívnek hódolok.
Emma, mint te, oly negédes
Szívért hamvadok.

E' negéded szép leányka
Tart-e még soká?
Mondd meg, kérlek, kényszerítlek,
Ha nem tart soká.
De ha kebled víhatatlan,
Emma, meg ne mondd,
Ha csak engem zár ki, Emma,
Emma! meg ne mondd.

Vörösmarty.

EGY VÁR-OMLADÉKRA.

A' sas-fészek üres – magas a' kőszikla verébnek.

*Tessedik Ferencz
Párizsban.*

ELTE

ROMÁNOS KÖLTEMÉNY' ELSŐ ÉNEKÉBŐL.

1.

A' sötétlő véres kard
Síkra inti a' Magyart,
'S a' királynak jelszávára
Száguld honja' oltalmára.
Mindenütt már fegyver csillog,
Pánczél, dárda, láncsa villog;
A' nemesség lóra pattan,
'S bátran a' Törökre csattan,
A' ki dúlva telkeit,
Lánczra fűzi híveit.
Hol Moravnak szőke árja
Nissza' téreit bejárja,
Ott tanyáz az ellenhad;
Onnan csap be nép-zsarolva,
Szűzet, ifjat elrabolva, –
Arra robban el Hunyad.

2.

Büszkén fénylik már a' félhold
 A' magyar sereg felé,
 Melly a' tarral vívni lángolt,
 'S bosszu-czélját fellelé;
 Készen áll az vak dühében
 Elbizottan erejében,
 'S mint közelgő vész' morajja,
 Mindég rettentőbb robajja.

Néz Hunyad 's komoly tüzében
 Harczra inti táborát,
 'S végig futva ércz-sorát
 Győzelem kél nagy lelkében.
 Nem rettentí őt a' nagy szám:
 Kürtöt harsant, pajzsa dörren,
 Harczjelére kardja zörren,
 'S elzudulva mint a' villám,
 Tör Murat' rab-nemzetére,
 'S dül, kit egyszer karja ére.
 Hősnyomán röpül Magyarja
 'S a' pogány' rendét zavarja.
 Mint terhes két fellegek
 A' forgó széltől zaklatva,
 Vívnek most a' seregek
 Bús haraggal, vért izadva;
 Elbarnúl a' nap' sugára
 A' fakón kelő portul,
 'S a' csatázók' vad zajára
 Minden szikla elmordul.
 Száz irányban forganak,
 Fel 's alá hullámzanak,
 Láncsa pattog, nyíl-özön hull,
 A' ló horkant, ember jajdul;
 Száz alakban sujt a' vész,
 Itt fő pördül, ottan kéz,
 Vág, öl, ront, tör mindenik,
 Testhalommá nő a' sik,
 'S az enyészet' zordon váza
 Sorsokat gunyolva rázza.
 Forrton forr a' harcz dühében,
 Messze csöng az éles vas,
 'S elbámulva fellengtében,
 Néz alá a' büszke sas.

3.

Hév dultán a' két baj-hadnak
 Hat nehéz órák haladnak,
 'S még vitézség és erő
 Nem lön egymáson nyerő.
 Elborúl Hunyadnak arcza,
 Illy soká hogy kétes harcza,
 Láng-szemébül bosszu-szikra
 Szét lövell a' csata-sikra.
 „Győzni kész hazánk' reménye,
 Itt ne hunyjon hősi fénye!
 Fel Vitézek, uj vivásra,
 Most utánam vég csapásra!”
 Így dörög 's zászló kezébe'
 Vágtat a' tar' sűrűjébe.
 Elszánt népe lelkesítve
 Új erőre 's tüzre gyúl,
 'S kard-suhintva, nyíl-röpítve
 A' vezér után zudúl.
 'S elbőszülve, sort szakasztva,
 Vérét ontva, vért fakasztva,
 Testhantokra testet hány,
 Míg nem tágul a' pogány;
 Ez gyéren fut nem sokára
 Éltét bizva gyors lovára
 Merre csak nyilást talál,
 'S zászlóit fenlobogatva,
 'S díadalmat harsogatva,
 A' győző utána száll.
 Elfoglalva Nissza vára,
 Lángözönben mindenütt,
 'S a' pogányok' vér-utjára
 Borzasztó világgal süt.

4.

Mindég távol 's távolabb hat
 A' futamló és üző had,
 'S mint nyár-esti villanások
 Hévség szülte kék felhőkön,
 Játshadoznak a' tetőkön
 Szerte fegyver-csillogások.
 Elhangzott a' had' dörgése,
 A' baj-téren csendesség,
 Csak a' haldoklók' nyögése
 Kél remegve néha még,

Kik az édes léttől válnak,
Jég-keblén a' zord halálnak.

Kora váltát szülejétül,
Váltát édes kedvesétül
Itten sínli egy vitéz;
Még utolsó pillanattal
Ama' drága földre néz,
Hol szerelmes indulattal
Rengve hű karok között
Kéjre kéjre röpdözött.
Hasztalan vív ifjúsága
Megragadja a' halál,
És emléke 's boldogsága
Nem mulandó éjbe száll.

Ott egy bajnok a' fővényen
És magát, sebzett agyában
Vélve még a' büszke ménen,
Levegőt vág 's elhunytában
Tág kebelével szív-feszülten,
Vér-kedvében elmerülten
Felszökik 's öröm-kaczajjal
Győztünk! győztünk! harsog 's meghal.

Itt egy durva harcz-magzatja,
Hörgő ellenét szaggatja,
Vég erővel kardot kap,
'S még annak szívéhez csap;
Most imádság, majd szitok dül
Sebtől tátogó melyébül,
Míg elhunyt lélekzete,
'S vérbe fúlad élete.

Honja' bátor védletében,
Vég perczén ott áll egy hős;
De a' hit' szelíd ölében
Lelke most is még erős:
Tetteit keresztül-futja,
Tisztét teljesítve tudja,
'S így nyugott szent végzetén;
'S mint a' szálló nap' sugára,
Lebben szét a' földi pára,
A' dicsőnek életén.

Mély por-ágyon elterülve,
Látni így a' hőseket,
Üldözésök' lángja hülve,
Most örökre békesülve
Egy föld issza véreket.

5.

Merre Haemosz kék ormával
 'S köd-leplezte homlokával
 A' magas felhőkbe nyúl,
 'S néztit messze földre hányja,
 Arra száll a' harcz' iránya
 'S mindég távolabb vonúl;
 'S most az erdők' sűrűjébe,
 A' barlangok' éjjelébe
 Rejtezett bolgári nép,
 Ismét a' szabadba lép,
 'S részint visszatér lakába,
 Mellyet épen hagyta el,
 'S most pusztán 's hamvadva lel;
 Sok tódúl a' had' nyomába,
 Hol piroslik még a' vér
 'S földet vagy segédet kér;
 Kit szelídebb érzet
 'S embertársa' szenvedése,
 Kit méltatlan díj' nyerése,
 Zsákmány 's martalék vezet.

6.

Közepén a' bús piarcznak,
 Legdühösb helyén a' harcznak,
 Hintve annyi hült tetemmel
 Tarkán egy halom tűnik fel,
 Hol a' nap' sorsát intézve,
 Harcz-istenként szertenézve,
 Félvilágot tartva válla,
 Nagy Hunyad nem régen álla;
 Most felül a' holtakon
 Kikre mérge csattogott,
 Egy szép ifju, fekszik ott,
 Mint vitézi hamvakon
 A' leroskadt emlék-kő,
 Még dültében is dicső.
 Nyílt sebén patakzik vére,
 Köd borult vidám szemére,
 Elzsibbadt érzéke már
 Ifju lelke késik bár;
 Még liheg mélyen, halkan,
 Még erében élet van.
 T o r d a ez, kit a' dicsőség
 'S halhatatlan hősi tett,

Mellyért a' nagy szív 's erős ég,
Harcz-veszélybe kizsáztatott,
'S mint zászlósa a' Vezérnek
Megfelelt a' bajnok vérnek,
Mellybül fényre származott,
Mellyre uj diszt bokrozott.
Ott a' halmon hű melyével
A' hegyes tört ő fogá fel,
Mellyet orzó gyilkos kéz
Oldalast Hunyadra sujta,
A' midőn az ostrom-vész
Mindent vég csapásra gyujta,
'S Ízsa-bég dölyfös tüzének,
Vad rohantu fegyverének
Győzni a' szerencse ott
Csak muló reményt adott.
A' roppant egész szemében,
Elmerülve nagy tisztében
A' Vezér nem látja őt,
A' miatta vérezőt,
'S néma bár, de szép tettével,
Torda holt gyanánt maradt el.

Messze téren tétova
Száll 's nyerít délczeg lova,
Majd megáll 's néz fülhegyezve,
Kedves terhit kémledezve,
'S őt nem hallva szózatán –
Száguld a' küzdők' után.

7.

Esti bíbor tűzben égnek
Erdős bércei a' vidéknek,
'S a' nap válva nagy körétül
Csendes felségben leszáll,
'S hegy, völgy fosztva lángszínétül
Kékellő homályban áll.
Édes illattal tele
Kél az alkony' hűs szele,
És enyhítő lengzetében
Reszket a' lomb és zörög,
'S a' patak sebes lejtében
Most vidámabban csörög.
Harmat-gyöngyök fényledeznek
Rengő zöld fűszálakon;
Csüggedt bimbók éledeznek

A' kisült virányokon.
Most a' rekkenő melegtől
Eltikkadt virág-kebel
Csókolgatva langy szelektől
Kelyhét szebben nyitja fel,
Mint a' szem, melly könyűjében,
Érző szív után tekint,
És a' részvét' lágy ölében
Édes nyugtot lel megint.

8.

Holt testek mellől kivéve,
Ékes nyoszolyára téve,
Egy magányos lak' hűsében
Hol csendes nyugalma lön,
Torda eszméltre jön,
'S mingyárt első érzetében
Kardhoz kap, de hő kezet fog,
Melly gyöngén apolva hajlog
Vas terhét feloldani,
'S nyílt erét elfojtani.
'S ím a' bágyadt lámpa-fénynél,
Áll egy szép alak fejénél,
Egy alak: melly báj-vonzattal
Egyszer látva mint az ég,
Képzetünkben él mindég,
És derengő arczulattal
Lesve mozdulásait,
Szivja bé vonásait.

Barna fürtje omladozva
Lengedez hó vállain,
'S leple félig bontakozva
Reng a' szív' hullámain.
Egy fejr sugárnak látszik
Deli, karcsu termete,
Mellyen kéj-lehellve játszik
A' tavasz' víg szelle,te,
'S a' teremnek ajtajánál
Egy komor, de tisztos ősz áll,
'S hárfát tartva karjain,
E' dal reszket ajkain:

* * *

Kies gyöpon ki fekszik ott,
Homályba tört szemekkel?
Te vagy bajnok? már elzugott
A' harcz, 's te még se kelsz fel?
Nincs koszorúd szép tettedért?
Tőlem ne várj szerelmi bért;
Nyugodj akkor vitézem!
Inkább halálad' nézem;
'S hullámként, mellyet hajt a' vész,
Te is majd úgy felejtve léssz!

Van koszorúm szép tettemért,
Melly fényt övedz fejemre;
De tőled várok édes bért,
És írt égő sebemre.
Szép szűz ne félj! a' bajnok vér,
Földet mos bár, de éig ér;
A' szerelem e' színben
Lobog a' hősi szívben,
'S habár felejtett sírba kél,
Szerelme mint szép tette él.

9.

Mintha álom lepte volna
Hosszu álom és nehéz,
'S most az ég reá hajolna,
Torda a' szép szűzre néz;
'S a' csatának mord dühében
Fendörgött tüzes kebel,
A' kegyesnek bájkörében
Most lekötve szót nem lel;
Néz – de mint a' lét' reménye
Benne ujra éledez,
Akként minden érzeménye
Szent hálára gerjedez;
'S bár utóbbi sorsa kétes,
Mert kevés bolgári szív
Volt itt a' magyarhoz hív,
Sebje még is kétszer édes:
Él Hunyad még, 's általa!
'S mint a' földet ébresztette
Hajnal-csillag, áll felette
A' vidék' szép angyala.

Kisfaludy Károly.

A' SZERELEMHEZ

Bájos szent részegsége
Az atyafi-lelkeknek,
Bálványozott istensége
Az ifjú szíveknek,
Tyránja a' büszke észnek,
Édes lánca az egésznek,
Mindenható szerelem!
E' dalt néked szentelem.

Az embernek e' földi-lét
Csak festett tűz nélküléd,
Mert világát és melegét
Éltünknek csak te szüled.
Érző szívünk' ha megszállad –
Ég és pokol kolcsa nálad,
Mellyel nekünk mennyet nyitsz,
Vagy orkusba letaszitsz.

Örömeid' édessége
Mellyeket te szerezel
Kimondhatlan, 's idvessége
A' kinek te kedvezel.
De jaj annak kit üldözöl,
Kit páratlan érzete öl; –
Nincs szó kinját festeni,
Jobb az ilynek nem lenni.

A' mint terjed kárpitjával
Vég nélkül az ég-köre,
Édes tüzed hatalmával
Terjed minden időre.
Minden a' mi még született
Csak általad nyert életet,
'S az egész nagy természet
Nélküled csak enyészet.

A' mint egy nap fénye elég
Világítani földünket,
Egy szerelem méze elég
Fűszerezni éltünket.
De valamint napfény nélkül
Éj homályba minden kihül,
Szeretetlen 's páratlan
Éltünk is így halva van.

A' Gráciák nyájas tánczal
Varázsolnak bennünket,
Mikor tüzed rózsás lánczal
Környékezi szívünket.
De osztályod egyenetlen,
Egynek rózsza tövisetlen, –
Másnak tövis rózsátlan
Szív lánczára fonva van.

Az emberi szivnek te vagy
Igaz arany-próbája,
Mert a' hol az nemes és nagy
Általad még nő bája.
Általad felemeltetik,
Nemes volta kettőztetik;
'S mikor az illy sziv érez
A' tiszta még tisztább lesz.

De ki hozzád (midőn hevül)
Fertőztetett kézzel nyul,
Az, Ikárus' szárnyán repül
'S a' veszélybe bele-hull.
'S minthogy az illy szentséget tör;
Büntetése élet-csömör,
Mellyet tölte keblébe
Égi nektár helyébe.

Legjelesebb kincs az élet
A' földi jók' sorában,
Mivel ha ez semmivé lett,
A' többi mind hijában.
'S még is ezt a' legdrágább jót
Az, kit tüzed elragadott,
Mikor sorsa úgy hozza,
Örömost feláldozza.

Mindenféle más indulat
Melly szivünkben nagyra nő,
Szivünkben csak addig mulat,
A' míg veled egyező.
Minden régibb természetünk –
'S a' mit addig mi szerettünk,
Midőn veled ellenez,
Változik, vagy odatesz.

A' buta ész lelkesedik,
Mihelyt téged' megesmér,
A' tunya is tüzesedik,
Mikor szive értted vér.
Szelídül a' vad' arczája,
Ha áltjárja tüzed' bája;
'S ha belépik a' szép lyány,
A' lány ifju oroszlány.

Te sok forró barátoknak
Elválasztod karjait,
Fukor lelkü gazdagoknak
Elfecsérled javait.
Meggyőződ a' honvágyását,
A' rang-göggje' felfuvását,
'S elnyered a' peralmát
Mint búbájod' jutalmát.

Herkules is éretted kész
Guzsalyt venni kezébe,
Thézéusnak mentsége lesz
Minotáurus' kertjébe'.
'S hogy hatalmad hová terjed
Mikor özön tüzed gerjed,
Mondja, veszte Trojának
'S szabadsága Romának.

Ah! de téged szent szerelem
Hiven 's jól lefesteni
A' színeket fel nem lelem,
Mert érzésed isteni!
'S ha lenne is szavam erre
Úgy sem lenne sok sükere,
Mert ezt csak az értené,
A' ki tüzed' érze né.

idősb Gróf Teleki Ferencz.

HAZÁMHOZ.

Szép hazámnak szent határa!
Hol életem virradott,
'S a' lét' első láng sugára
Keblemben eláradott;

Hol a' gyenge csecsemőnek,
Mint egy Istentünemény,
Mosolygott a' szűk bölcsőnek
Öble körül a' remény!

A' te öledben szelíden
Pirkult élted reggele,
Gyermekkorom benned éden-
Boldogságot ízlele,
Híven vigyázott⁴⁰ felettem
A' dajkáló szeretet,
És akárhová léptettem,
Egy jó lélek követett.

Mellettem békén zuhogtak
Dunád' szőke hajjai,
'S tőlem hajh! távól csattogtak
A' gondok' ónszárnyai;
Örültem a' természetnek
'S mint ég' nektárcsepjeit,
Izleltem itt az életnek
Paradicsom kedveit.

'S hogy magamtól elvettem
A' gyermek-játékokat,
Felserdültem, 's legény lettem,
Felvén a' gondokat:
Hazám! te vagy, kiért gyulok
Testem' minden érében,
Kit tisztelek, és bámulok
E' világ' nagy testében.

Melly titkos hatalom' karja
Az, melly engem hozzád von?
Mi az, a' mi megzavarja'
Szívemet bal sorsodon?
Szabadságod' oltalmára
Olly forrón mért buzdulok?
Mi az, hogy neved' hangjára
Viaszként ellágyulok?

Azt, ki híven szeret téged,
Miért szoktam áldani?
'S annak, a' ki ellenséged
Mért kívánok ártani?

⁴⁰ vigyázot

Szülöttidhez szivem' vére
Mért buzog olly melegen?
'S mért nézek más nemzetére
A' világnak hidegen!

Mint vidítja dúzs virányod
Az emberi életet,
'S boldogítja alkotmányod
A' szabad hős nemzetet;
Édenkertnek látszik itten
A' természet mezeje,
'S az őz kormányval meghitten
Jár a' törvény' ereje!

Melly szerencse olly Királynak
Térdet 's fejet hajtani,
Ki vad hangján a' dagálnak
Kényt nem szok gyakorlani; –
Hol az erőszak' lidércze
Trónus körül nem kereng,
'S a' nemzet' szabadság-bércze
Felett áldott béke leng. –

Hol polgár a' hatalomnak
Rablánczát nem viseli,
'S gyümölcsét a' szorgalomnak
Szabadságban ízleli;
Melly boldogság illy Hazának
Munkálni szép keletét,
'S védelmében szent javának
Feláldozni életét.

Magyar' dicső tartománya!
Legszebb Haza e' földön!
Be boldog, ki létiránnya
Által a' te fiad lön;
Mint folynak szivem' mélyéből
A' háladó érzetek,
Hogy az égnek kegyelméből
Én is fiad lehetek!

Hazám! te sok vérrel, bajjal
Szerzett Árpád' biralma;
Hol hajdan olly hős robajjal
Nőtt a' Magyar' hatalma;

Adja Isten, hogy nemzeted
Szívben és agyvelőben
Hordván téged', – tökéleted
Legyen diszben, 's erőben!

Adja Isten, hogy nevednek
Én is repkényt fonhassak,
'S nagy testével nemzetednek
Egy egésszé válhassak;
Hogy hired' dicsó fényében
Leljek örök kellemet,
'S javad' nemes míveltében
Bérekezzem éltemet.

Szenvey.

FÖLDI MENNY.

„Mennyet kell a' földön is keresni,
Mennyet! a' föld úgy is elveszendő,
Elveszendők, a' kik rajta élnek.”
Elmenék én, és hiába jártam
Messze földön, a' hegyek' tetőin:
Nincsen ég a' földön, nem találtam.
'S ím hogy' elfáradva dombra dőlök,
Dombra, Bodrog' csendes árja' partján,
Eljön a' lány ifju kellemében,
És eget hoz tiszta kék szemében,
'S oh ki hinné, üdvözült gyönyörrel
Lelkem ott ül szeme' szép* egében. –
Ne fuss lányka, oh ne fuss előlem,
Vagy ha elfutsz, zárd be kék szemeidet,
Hogy belőlök lelkem el ne vesszen,
El ne vesszen, mint az árva gyermek,
Kit vadonba kerget mostohája.

Vörösmarty.

* sép

A' BETEGEK.

Vígjáték egy felvonásban.

SZEMÉLYEK:

Rudházy József.
Gunda, hitvese.
Kistelky Károly.
Forgay, Orvos.
Lincsi, fogadós' leánya.
Balázs, Rudházy' inasa.

A' dolog történik egy városi vendégfogadóban.

(A' játékszín két szoba, egy bezárt közfali ajtóval 's két hátulsóval. A' jobbik szobában csüggedt fővel, mélyen elmerülve, irások 's könyvek közt ül K i s t e l k y, mindüntalan homlokát dörzsöli, fel-feltekint, és minden mozdulata nyugtalanságot árul el. A' balban L i n c s i danol és rakosgat).

L I N C S I. Már most jöhetne az az úr; minden helyén áll.

F O R G A Y. (jó) Maga van itt Lincsi? Nyitva látván e' szobát azt gondoltam: hogy már elérkezett az uraság, kinek számára rendelém.

L I N C S I. Csak én tisztogatok, de van is sikere; nemde szép szobám?

F O R G A Y. Csinos mint maga. Lincsiben a' közmondás valósul: millyen az asszony, olyan a' ház. Csak iparkodjék, Lincsi! 's vigyázzon új vendégére: ő gazdag, bőkezű, semmi szolgálatot jutalmatlan nem hagy, 's nekem jó barátom.

L I N C S I. Tán csak nem olyan morcz képű, mint ez itt a' szomszédban – lelkemre mondom: úgy néz az emberre, mintha ki akarná nézni a' világból, csak nem lesz tán beteg?

F O R G A Y. Valóban ez is az.

L I N C S I. Jaj nekem! ez rossz újság. Én csak friss egészségű vendéget szeretek (kivül csöndítnek). Valaki jó, mingyárt szolgállok. (el)

F O R G A Y. Meglátom, milly sikere lesz próbámnak. Hasztalan itt minden orvosser: a' léleknek kell ébredni, hogy gyöngeségeit megismérje.

K I S T E L K Y. (egyszerre felugrik 's nagy léptekkel fel 's alá jár) Élet! élet! gyöngé pókháló, mellyet egy porszem, harmat csep, langy szellő összedúl; játszi hab, melly tájékozva part felé hempelyg, 's ott elenyészik; hiu szivárvány, tele szép színnel, nagy értelemmel, 's ha jól meg-nézzük, könyeken ragyog; zavaros forrás, melly messze csörög 's a' szomjuzót megcsalja! Ím! ez a' föld (tenyerét feltartja) nagy a' lábnak, szűk az elmének; (rá fúj) ez az élet, melly szél gyanánt sikamlík el – kérdezd az észet, hová? 's olyan, mint a' törött szekér, csikorog, de rá bízott javadat nem bírja.

F O R G A Y. Betegem itt, hallom, mozgásban van. Lesz megint mit hallgatni a' sorsnak. Valóban nem tudom: mellyiket sajnáljam inkább. Ez itt elégedetlen, az élet' komorabb oldalain csügg, eleven képzelete sötétben szállong; a' létben nem lel örömet, 's haláltól még is fél.

Amaz eddig víg, boldog volt; 's most csekély sérelmén lelke elrémült, mindég halálon tépelődik, 's örökös félelmében nem hallja az ész' vigasztaló szavát.

K I S T E L K Y. Élet! 's ez volna azon kincs, melly után annyi balgatag sohajt, mellyért annyi 's annyit áldozik – sanyarú kincs! mellynek önkényes lemondásától csak a' világnak annyi félszeg ítélete, gyanúja tartóztat. Haha! azt gondolnák: hogy szerelem űzött föld alá. Szerellem! te csalfa édes-mostohája ez életnek! Élelmet adsz néha, szörnyű kamatért – én tudom, én! – mint ég, mint szédeleg fejem, minden csep vérem agyamba tódul – ah, ezek a' szélütések jelei. – Be bágyadt vagyok! (leül)

F O R G A Y. De hogy Rudházy még sem érkezik. Lépvést hajtat nyilván, hogy tüdeje ne szenvedjen.

K I S T E L K Y. (nyugtalanul) Mint forr vérem! Így hervad az ember el! 's utóbb kóró gyanánt nyúlik fel a' pusztán, 's csak akkor üt megint lármát; ha sok pénzt hagy maga után 's bohó testamentomot tesz, vagy pompásan temettetik-el. Iparkodj bár, tedd magadévá mind azon tökélyeket, mellyek nemesítik az életet – mit nyersz? roncsolt testet; és ha a' lelki miveltség a' test' rovására történik, 's minden igyekezetnek nyögés a' vége, akkor minden tudomány csak bolondnak velejében támada, 's a' vad, kire mí büszke sajnálkozással nézünk le, boldogabb nálunknál. Ördög, pokol! fejem olyan mint a' szélmalom, kereng, elő hátra 's oldalt biczeg – fülem cseng, mintha lélekharang kongna üregében – mind rosz jel – nyugodnom kell. (párnaszékre fekszik)

L I N C S I. (Gundát bevezeti) E' lesz szobája az úrnak.

F O R G A Y. Mit látok! Tekintetes asszony maga van itt?

G U N D A. Örülök hogy itt találom doktor urat! épen szállására szándékoztam –

F O R G A Y. Férje nem jó még?

G U N D A. Még útban van. (Lincsihez) Édes leányom nekem még egy üres szoba kell, nem lehetne mingyárt felnyitni ezt a' szomszédban?

L I N C S I. Már azt egy úr foglalta el, hanem itt balról –

G U N D A. Jól van, csak hamar. Hordasd be holmimat, a' kocsit tolasd a' színbe, és senkinek itt-létemről ne szólj – érted? (Lincsi el)

F O R G A Y. Nem értem e' titkolódást –

G U N D A. Kedves doktor úr, nálunk lévén tudja: mennyi bajom van urammal – 's meg kell vallanom: hogy az a' mély tünődés, eszmélkedés, borongás, félelem most se szűnt meg, 's engem inkább nyugtalanít, mint az a' kevés vér, mellyet tüdejéből vesztett.

F O R G A Y. És méltán; azért is rendeltem ide, hogy itt a' zaj és tárgyak' különfélesége izgatván érzékeit 's inait, borultságából ébressze lelkét.

G U N D A. Hasztalan fáradtam őt felvidítani, minden kérésem, vigasztalásom sikeretlen volt.

F O R G A Y. Nekem minden postán írt és panaszkodott, noha minden válaszbomban szavamat adám, hogy nincs veszedelem.

G U N D A. A' halál' félelme váltig szorongatja különben erős férfiúi szívét.

F O R G A Y. 'S mit csinál egész nap?

G U N D A. Némán üldögel⁴¹, jár, kel, gondolkodik, kelletlen eszik iszik, minden hűs levegőtől irtózik, pióczáztatja magát, fohászkodik, 's ez így megy már szinte négy hónap óta. Legnagyobb mulatsága: ha, midőn borongó fővel a' folyosón sétál, lépteit számlálgatja. Képzelteti doktor úr! mennyi fájdalomba kerül mind azt látnom, 's nem tudhatnom segíteni.

⁴¹ üldögel

FORGAY. Édes Tekintetes asszony! bízást nyugott lehet – én jobbulását ígérem.

GUNDA. Ah doktor úr! előbb akármi nehéz nyavalyát, mint illy lelki betegséget –

FORGAY. Én különös úton szándékozom eszméltre hozni. Ismeri Tekintetes asszony Kistelky urat?

GUNDA. Személyesen nem, de tudom: hogy uramnak igen jó barátja.

FORGAY. Nem különben az enyém is –

GUNDA. Különös víg embernek kell lenni, mert férjemnek küldött irományaival sokszor igen elmulattatott.

KISTELKY. (megint felugrik és háborogva járkál) Nyugalom, üres szó! hiú álma egy szerelmesnek! Míg az élet, vagy lélek, vagy pára, vagy akármi a' testben rejtezik, nincs nyugalom. Hej! a sírban – ott! ott!

FORGAY. Nem hall Tekintetes asszony mellettünk valamit zúgni, nyögni?

GUNDA. Ugy rémlett előttem.

FORGAY. Ez az a' víg ember – Kistelky Károly. Tessék elhinni! ő szinte azon nyavalyával vesződik mint férje.

GUNDA. Félek, ha összejönek, egyik a' másikat még inkább megrontja.

FORGAY. Épen nem! sőt én ellenkezőt reménylek; ezért is intéztem így a' dolgot. Ők szeretik 's már rég nem láták egymást; most tele hypochondriával összetalálkoznak, panaszkodnak, sopánykodnak; de tudom, hogy mindeniknek van annyi esze, hogy a' másiknak bolondságát áttallassa – a' lélek magába tér, hasonlítani kezd 's előbb mint sem véljük, kifejlik sötét fátyolából –

GUNDA. Adná isten! én ohajtom leginkább. –

FORGAY. Kocsi zörög be a' kapun – talán jó már.

GUNDA. Én tehát nem maradok itt – majd későbbben meglepem. Ő erővel otthon akart hagyni, én azonban titkon útra készültem, 's kevés vártatva utána indulván, más úton elkerültem. Lehetetlen volt őt idegen ápolásra hagynom –

FORGAY. Ez felséges gondolat volt; csak tessék elvonulni, majd tudtára adom én, mikor lepjük-meg.

GUNDA. Mint férjem' barátjának, én is kezére bízom szerencsémét.

FORGAY. Úgy tekintem mint enmagamét. (Gunda el).

LINCSEI. (Balázst bevezetvén) Ez az uraság' szobája.

FORGAY. Itt vagytok már Balázs?

BALÁZS. Csak magam vagyok, Tekintetes uram. Egyik kocsival az uraság előre küldött, hogy mindent rendeljek el, maga is nem sokára itt lesz egyik tisztjével.

FORGAY. Mi jó hír, Balázs? mint van az uraság?

BALÁZS. Szemre tűrhetőn, belül tudja isten mi baja. Már rég szavát se' hallottam.

LINCSEI. Bajának csak kell lenni, különben nem volna beteg.

BALÁZS. Minap a' tón ladikázott, 's piczinyt megerőltette magát – tán az orvosok ijesztettek rá; volna csak az én apám' fíja, tudom, nem félné úgy.

LINCSEI. Szegény úr! azonban majd meggyógyul itt.

BALÁZS. (Forgayhoz) Tekintetes urban minden reménységünk.

FORGAY. Ne búsulj, én jót álok egészségéért. Ha addig elérkeznék míg oda leszek, ugorj hozzám. (el).

LINCSEI. Ez derék úri ember, de haragszom rá, mivel a' minap megpirított. (szívéhez nyúl) Itt valami szorongatott, 's azt neki megpanaszoltam – azon ő nehezen fog segíteni, mondá, hanem más valaki –

BALÁZS. Ki az a' valaki?

LINCSEI. Majd bíz' én azt megmondom, mikor magam se' tudom még.

BALÁZS. Mind haggyán! Csak olyan meleg ne volna; majd elolvadtam az úton.

LINCSEI. Nekünk van az ellen orvosságunk – jó fris ital.

BALÁZS. Mingyárt jövök, de előbb beteszem az ablakokat, mert megszidnak a' fris levegőért. Jőjön hugocskám! (el Lincseivel)

KISTELKY. Gyermekkoromban azt kérdezték tőlem: mi az, ha leteszik is sír, ha felveszik is sír? Ki gondolta volna, hogy a' láncznak e' tulajdona reám is illhetik majd? – ha ülök is baj, ha járok is baj, ha lefekszem még nagyobb baj, 's így a' sok bajtól bajlódva se tudok menekedni.

FORAY. (jó) Jó napot barátom! hogy vagyunk?

KISTELKY. Mint kiben az élet és halál birkózik; én vagyok az ülő, mellyen edzik fegyveröket. Édes barátom! a' régi nyavalya új szót nem érdemel, új bajaim pedig csak a' régiek gyermekei.

FORAY. Ez a' régi panasz, 's már félig szokás. De különben jól érzed magadat?

KISTELKY. Csudáлом! te orvos vagy, szemed is van, 's még így tudsz kérdezni – ha jól érezném magam', nem lesném az órát, melly vagy egészséget vagy halált fog rám hozni.

FORAY. Én jobban szeretném, ha te az óralesés helyett a' szabadban járnál, sötét képzeletidet pihenni hagynád, vagy kellemes társaságot keresnél.

KISTELKY. Én és társaság! Vagy azt akarnád, hogy szögletbe vonúlva nézzem és sajnáljam a' gyöngéket, kik ma vígadnak, 's messze időkről ábrándoznak, 's holnap egy szellő képes ledönteni őket?

FORAY. Keress asszonyi társaságot, 's ne sűrüsítsd itthon töprenkedve véreidet –

KISTELKY. Hol asszony a' főszemély, ott az ész kártyaházat rak gyermekasztalnál.

FORAY. Különben nem voltál asszonygyűlölő –

KISTELKY. Az ifjuság minden hamis pénzből nagy kamatot vár, 's mellette az igaz tökepénzt elkölti – én annyira ismérem az asszonyt, hogy többé nem vakít el – különben gőgös se vagyok azt hihetni, hogy rajtam még a' hervadás is kellemes lehetne.

FORAY. Látd barátom! mind ez a' tünődő képzelgés szüli, melly az életre komor színt terít, 's retteg még is a' haláltól, 's ha így tart, élted szebb 's gyümölcsöző felét hypochondria emészti el.

KISTELKY. Édes barátom! én azt jól tudom: hogy a' természet' titkos műhelyébe emberi szem nem hathat, 's hogy nem minden nyavalya orvosolható; ne tartsd azért nemismert nyavalyámat képzettnék. – Légy őszinte 's megnyugszom – vagy próbálj valamit rajtam ha a' más világba küldesz is.

FORAY. Én azért kértelek ide, hogy közelebb legyek hozzád, 's csüggedt lelkedet valamiképp más irányra ébresszem. Mint barátod azt mondom: bolond vagy, 's nem érdemled meg az egészséget mellyel bírsz – mint orvosod azt mondom⁴²: vigyázz magadra, melly bajt most magad⁴³ alkotsz, valóvá lehet, 's akkor orvosszer nehezen használand, ha az elcsavart természet magát rajtad megboszúlja. Én a' sok hosszú recipe helyett, mellyel más magadat 's erszényedet fogyasztanád, csak egy jó feleséget ajánlanék, ki mozgásba hozna, 's időt nem engedne haszontalan eszméletekre.

⁴² moondom

⁴³ megad

K I S T E L K Y . Feleség! új bajt a' sok régi bajhoz – mérget méreg ellen – kérlek ne érintsd e' pontot.
 F O R G A Y . Jer hát velem sétálni.
 K I S T E L K Y . Bágyadt vagyok.
 F O R G A Y . Megjön erőd.
 K I S T E L K Y . Fejem ég, szédeleg.
 F O R G A Y . Majd elmulik, csak jer.
 K I S T E L K Y . Nem megyek.
 F O R G A Y . (kalapját veszi) Hát maradj.
 K I S T E L K Y . (habozva) Édes barátom! tán még is szükséges volna valami szer – ha gondolnád –
 F O R G A Y . Mondtam már, betegséged leginkább magadtól függ, 's ha az egész patikát beveszed is, rosszabbul ugyan, de jobban nem léssz – azért ne kívánd hogy meggyőződésem ellen cselekedjem. Isten veled. (el)
 K I S T E L K Y . Engem vádol, mert ismérete, tapasztalása nálam szégyenben hagyja. O emberi tudomány! gyűszűbe fér egész tartalmad. Minden csak füst, gőz mint az élet maga. Minden kor, minden elme azon töri magát, hogy új módot új forrást találjon, az életet üstökénél fenntartani; 's ennyi könyv, annyi ezer vélemény' következtetése az: hogy – meg kell halnunk 's ah ezt is akkor – minekutána örömeink' halálát vérző szívvel szemléltük⁴⁴; és így, akár csep akár pint számra veszed az orvosságot egy tüsszentés megöl. (A' másik szoba' ajtaja nyílik, R u d h á z y köpenyegbe burkolva belép, utána B a l á z s a' poggyással, L i n c s i , 's több fogadóbeli ember ládával).
 B A L Á Z S . E' legalkalmasabb szoba, Tekintetes úr! maga doktor úr rendelte. (R u d h á z y helybehagyását jelenti, az ablakhoz megy, 's próbálgatja ha jól be van e zárva).
 L I N C S I . Parancsol valamit Nagyságod? (R u d h á z y nem szól) Tán friss italt méltóztatik? (Rudhazy irtózkodását jelenti keze' intésével).
 B A L Á Z S . (Lincsihez) Már több hónapja hogy langyos vízzel él.
 K I S T E L K Y . Micsoda zúgás van mellettem? Az volt még hátra, hogy itt is háborgassanak.
 B A L Á Z S . Tek. úr! elugorjak Doctor úrárt? (R u d h á z y sietni inti).
 L I N C S I . Uzsonnát vagy vacsorát parancsol Nagyságod?
 R U D H Á Z Y . (Haragosan int, hogy ne kérdezősködjék).
 B A L Á Z S . (Lincsihez) Úram semmit sem eszik – de annál többet eszem én.
 L I N C S I . Néma ez a' kend ura?
 B A L Á Z S . Nem éppen néma, csak hogy nem szokott beszélni. (el)
 L I N C S I . (félre) Még ilyen két ember mint az (a' mellék szobára mutatván) meg ez, nem fordult meg nálunk. (Rudhazyhoz) Ha valamit méltóztatik parancsolni, tessék oda künn a' csengetyűt meghúzni. (el)
 R U D H Á Z Y . (Köpenyegben fel 's alá jár, aztán feltár egy ládát, könyveket és papirost vesz ki, olvas, megint felkel, a' tükörhöz megy, fejét csóválja, leül és ír)
 K I S T E L K Y . Örömet kimennék, de a' hévség mingyárt elgyújt, szemem kettőzik, fejem dagad, szédeleg. Hm, hm, mire jutánk! egykor szerelem, barátság és jó bor után szaladgáltam egész nap is, lábam könnyű volt mint keblem, 's melly örömet ember előtt elrejték, bizonyosan kishajtottam a' szelíd holdnak. Boldog idő vagy bolond idő, mindegy! az életet megízlelni lepke szárnyan repülsz felénk, 's midőn megakarunk fogni, ennen orrunkat

⁴⁴ szemléltük

ütjük-meg. Most bort nem iszom 's veres vagyok, testem izmos 's erőm nincs, sokat gondolkodom 's mind inkább elbutúlok. – Haj, mi lesz ebből? hm, por és pára. Még is kijárom magamat, (fogja kalapját) fáradtság után talán lelek nyugalmat. (Épen⁴⁵ mikor Kistelky kimegy, Rudházyhoz For gay lép be, 's amaz látható örömmel tejeszti felé kezét).

FOR GAY. Isten hozott barátom! Örülök hogy szavamnak engedté, 's oda hagyád fészket. De minek ez a' köpönyeg? minek ez a' sok kendő nyakadon e' nagy hévségben?

RUD H Á Z Y. (jelekkel tudatja vele, hogy a' levegőtől fél).

FOR GAY. Barátom, én a' néma játékhoz nem értek – nem tudsz szólni?

RUD H Á Z Y. (gyöngye hangon) A' torok – a' tüdő –

FOR GAY. Hiszen mikor utóljára nálad voltam, mondám: hogy nem vagy 's nem is voltál veszélyben. Csak te beszélj.

RUD H Á Z Y. (mindég gyöngye hangon) Ha lehetne – de melyem fáj! Segíts barátom! adj-be, én rendelésidet pontosan megtartom.

FOR GAY. De mi bajod? nem látom által.

RUD H Á Z Y. (elővesz nagy csomó írást 's Forgaynak adja). Itt van napló könyvem, benne híven le találsz festve nyavalyámat.

FOR GAY. Haha! egy ország' betegségei se tennének többet.

RUD H Á Z Y. (titkon bosszankodva) Nem tudom mi nevetned való van ebben? – te a' dolgot igen könnyen veszed, 's én azalatt elhalok.

FOR GAY. Lássuk hát. (olvás) Főfájás mely ebéd közben enyhül, szorongás, görcs a' melyben, a' torokban viszketegség, – nyugtalan éj, álmatlanság – (az írást átforgatván sebesen) és a' többi. Látom mind egy húron pendül.

RUD H Á Z Y. Úgy barátom! 's ezek jelenségei a' lappangó halálos nyavalyának – segíts ha lehet!

FOR GAY. Látd! mind e' jeleket az örök tünődés és képzelősség szüli. A' hevült vér, a' feszült velő a' fájdalomt valóvá teszik, mikor a' félelemtől kábulva elcsüggedsz. Ez mind jó lesz csak te légy nyugott és beszélj.

RUD H Á Z Y. Mi az akarat tehetség nélkül.

FOR GAY. Tehetiségedet magad tompítád-el, ébreszd-fel újra. Van e bizodalmad bennem?

RUD H Á Z Y. Minő kérdés! ha nem volna, nem indúlnék vakon szavad után.

FOR GAY. Itt kezem, nem lesz bajod, csak te beszélj – ha énekelsz se' bánom, ha mingyárt nehezen esik is eleintén. Hát ezek micsoda könyvek? (nézi) Haha! Brown, Mesmer, Hahnemann, Hufeland. – Ej ej, édes barátom! ezek neked olyanok, mint gyermeknek a' kés, össze zavarják elmédet, de meg nem nyugtatják, 's majd úgy jársz, mint az egyszeri ember, ki némelly nyavalyában e' sor helyett: be kell v á r n i míg a' gyermek felnyitja száját, nyomtatási botlás miatt így olvasta: be kell v a r r n i – 's fogta magát és kis leányának öszszevarrta száját.

RUD H Á Z Y. (elfeledve magát) Hahaha! ugyan jól járt a' ki elvette.

FOR GAY. Most mennem kell.

RUD H Á Z Y. (ismét gyöngye hangon) És semmit se rendelsz?

FOR GAY. Majd később – innen úgy is el kell költöznöd, mert hallom, melletted igen izgága ember lakik, pedig ez igen neked való szoba –

RUD H Á Z Y. (ismét elfeledve magát) Izgága ember? Ha ok nélkül megbánt, bennem is férfira lel.

FOR GAY. Látd barátom! illy hangot szeretek én. Isten veled. (el)

⁴⁵ [()Épen

RUDHÁZY. Ne késsél! Alig szóltam, már érzi melyem. (Elmerülve fel 's alá jár) Szörnyűség! egy víg óra' következése milly sajnos – mikor az evezőt olly vidám kedvvel forgatám, nem hittem hogy éltem' ere ott szakadjon. – Illyen az élet! Forgay biztat ugyan, de – de előérzetem mást sugall; csak azért biztat, hogy a' szomorú kénytelenséget szelídebb alakban tűntesse előmbé. A' halál, mint leghívebb követője az életnek nem rettent ugyan, – de illy korán, illy lassan, illy készületlen (leül 's fejét kezére hajtja).

KISTELKY. (tüzesen felzárja az ajtót, becsapja, 's kalapját az asztalra dobja) Kiállhatatlan bosszúság! A' kit csak előtalálok, egészséget hazud* rám, mint az időről mindenik színemről szól, mint ha mindég sárgán jelenne meg a' halál; hát a' ki magát főbe durrantja – pirosabb lesz minden rózsánál? Mintha fáradt volnék, pedig alig jártam. Látom már, én hijában koplalok, hijában iszom vizet, nyavalyám orvosolhatatlan. Ki parancsol a' vérnek hogy ne gyűljön a' főbe? Nem bánom, akármilyen történik is velem. A' barátság kérelmének, a' világ' kívánságának eleget tettem – el vagyok készülve, csak az egyet óhajtom: hogy a' Volt és Nincs között ne legyen gondolat. (komoran leül)

RUDHÁZY. Én mint atya, mint férj olly szerencsés valék, 's ez által földi birtokom még edesebb lön. Bízvást mondhatom: éltem szakadtával nem csak az veszt, kit szorosabban köte hozzám a' sors, de mások is, kiknek szép feltételeim szárnyat adtak volna. Hány szép szándék buzgott elmémben? hány jótévő czélt alkottam, 's mind ezt egy érpattanás megsemmisítse? Úgy járjak mint a' művész, ki sok elmélkedéssel egy égi alakott képzett, melly halhatatlanítsa, 's midőn a' durva kőre hullnak első útései, összedül, meghal, 's 'a szép idea cháoszba tér vissza. E' tekintetből sajnálom éltemet, a' nélkül hogy magamat félénknek tarthatnám. Milly nehezen lélekzem; a' szólás nehéz, nem hijában, a' sors örök elnémulásra készít – szurás – nyomás a' melyben, bús jelenség – felirom, betegségem' története az orvosoknak használhat legalább. (leül és ír).

KISTELKY. (ismét felkel) Hypochondria? – te az ész' sötét kísértője, te tűnöl fel előtttem? – Nem! te is csak olly nagy Semmi vagy mint a' hűség; név, mellyet a' lekötött ész a' nyelvre tesz – téged a' természet nem ismér – veled hát nem lehet bajom. Orvosom annak tartja, de nincs könnyebb mint valamit állítani, mi az önkénytől függ. Átkozott állapot! dolgaimtól elvontak hogy fejem derüljön, 's a' munkátlanság legnagyobb betegség. (egy szögletben észre veszi tokba zárt hegedűjét) Milly ujság! mi jutott itt Tamásomnak eszébe, hogy ezt is elhozta? – 's én most látom csak először – bizonyosan gyöngülnek szemeim is (felveszi a' hegedűt) Édes hegedűm! egykor sokat forgottál kezemben, mikor egy szépnek tekintete keresztül villant rajtam 's én csillagnéző voltam – utóbb a' kuzkóban maradál mint sok arany álom (kiveszi tokjából a' hegedűt) Tudok e még? újaim merevültek ugyan – de semmi! annál jobb lesz mulatságom. (húzza)

RUDHÁZY. (félre vetve írást) Ejnye micsoda átkozott csikorgás ez? szinte szaggatja fületem – mindég erősebben húzza – lehetetlen kiállnom. – Csak tudnék kiáltani! (csönget).

BALÁZS. (jő) Tessék parancsolni.

RUDHÁZY. Hallod Balázs?

BALÁZS. Ej be szép – aztán ugyancsak kesergő nóta!

RUDHÁZY. Csikorgó nem kesergő! (koczogtat az ajtón) Nem hallja, vagy tán készakarva teszi. Jer Balázs! neked ép tüdőöd van, kiáltás által, majd megsugom én, mit?

BALÁZS. Jól van Tekintetes úr. (a' közajtóba áll, Rudhász fülebe súg) Kérem uraságodat, itt a' szomszédban beteg van – hallja az ur, tessék bennünket kímélni.

* hazudj

RUDHÁZY. Jobban kiált! tán siket. (Balázs' fülébe súg).

BALÁZS. (jobban kiáltva) Hagyjon fel az úr a hegedűvel; beteg van a' háznál.

KISTELKY. Hát engem illet. (szinte az ajtóhoz megy) Mi baj?

BALÁZS. Fülünk fáj. (Rudhazy fülébe súg) Tegye félre az úr azt a' hegedűt, igen sivít.

KISTELKY. Minő parancsolóképen szól – azért se teszem le. (általkiált) Nekem épen kedvem telik benne most, érti az úr!

BALÁZS. Mit mondjak Tekintetes úr? (Rudhazy súg) Nem illik így háborgatni a' többi vendégeket, vagy jobban meg kellett volna tanulni. –

KISTELKY. (fenn kiált) Kinek mi köze hozzá? én magamnak eleget tudok! tessék otthon parancsolni. (annál tüzebben hegedűl).

RUDHÁZY (magát elfeledve, félre tolja Balázst és teljes torokkal kiált) Ez neveletlenség, uram!

KISTELKY. Tüzes lánczos! ez belém akar kötni – épen jó kedvemben talál – 's mintha ismerős szózat volna. Rajtam senki se paczkázzon. (általkiált) Nem ártana ha nyelvét uraságod megzabolázná, különben majd segíték én!

RUDHÁZY. (nevekedő tüsszel) Ezer mennykő! az ajtónak köszönje az úr, különben majd becsületre tanítanám! (befele) ez pántolódni akar – pedig mintha ismerős volna.

BALÁZS. Ne féljen a' Tek. úr! ha ütlekre kerül a' dolog, itt vagyok én is –

RUDHÁZY. Az úrban nincs nevelés.

KISTELKY. (elvetvén hegedűjét) Ejnye mennydörgő mennykő! az úr még fenyegetni mer! meglátjuk! (olly erővel az ajtóra üt hogy a' zár felpattan) Tán azt véli – (meglátja Rudhazyt 's nagy örömmel felé terjeszti karjait) Józsi!

RUDHÁZY. (örömtelve) Károly! édes kedves barátom! (ölelkezés)

BALÁZS. Ej, ej! mi lett a' haragból? Így én hát dolgomra mehetek. (el)

KISTELKY. Mikor, honnan jöttél? barátom⁴⁶! hogy még nem láttalak – szivemből örülök – ugyan rég nem láttuk egymást!

RUDHÁZY. Csak az imént jöttem, barátom! – valóban nem várt öröm, hahaha! milly különösen találkozunk ismét –

KISTELKY. Most hagyjuk nyitva az ajtót.

RUDHÁZY. Helyesen, 's együtt leszünk mindég. Ej barátom! be sok beszélni valóm van veled.

KISTELKY. Furcsa történet! ha fejem egészséges volna, egy kis vígjátékot írnék felőle, bezzeg adna ez tréfát barátinknak! De szólj, mi jó hozott ide téged?

RUDHÁZY. (mind inkább gyöngülő hangon) Ah barátom! nem hijába történt viszontlátásunk illy különös módon – engem nem a' szerencse hozott melléd, hanem talán a' sors végső kedvezése – tán utószor látjuk egymást.

KISTELKY. Hogy hogy? hiszen csak nem akarsz tán meghalni?

RUDHÁZY. (még gyöngébben) Én bizony oda vagyok, Károly. Vége az erős alkotásnak, a' harsogó szózatnak, mellyel hajdan egymást vígságra hívtuk – melyem, tudóm oda van – nem hallod milly gyöngé szavam, alig tudok beszélni.

KISTELKY. Azt nem találom; előbb ugyan derekasan lármáztál –

RUDHÁZY. Haragból – de érzem is, alig lélekzem; már négy hónap óta sínlődöm így; nincs is reménységem hogy kivergődhessen a' tüdő-sorvadásból!

KISTELKY. Hm, hm! képedre nézve alig lehetséges.

RUDHÁZY. Csak jól, jól nézz meg, minő sápadt, minő rosz színben vagyok.

⁴⁶ barátom

K I S T E L K Y. Mint mikor a halál kijő a' kocsmából – hiszen te piros pozsgás vagy –

R U D H Á Z Y. Te csak most is szeretsz még enyelegni – meglásd a' jövő ős eltemet.

K I S T E L K Y. (félre) Ez valóságos hypochondria! szegény –

R U D H Á Z Y. Forgay vigasztal ugyan –

K I S T E L K Y. Mit hallok? Hát Forgay a' te gyógyászod is?

R U D H Á Z Y. Igen, ő rendelt ide, hogy közelebb legyen hozzám, mert hivatala nem engedi meg többszöri távozását. Ő mindent elkövet, egészséget ígér; de félek, hogy a' természet nem segíti többé buzgalmát.

K I S T E L K Y. (félre) Valóban, szinte félre beszél! (Rudházyhoz) De hogy Forgay nekem nem szólt, pedig engem is ő gyógyít.

R U D H Á Z Y. Téged? hát te is beteg vagy? valóban ezt mondanod kell: különben nem hiszi senki.

K I S T E L K Y. Oh barátom! ha igaz hogy a' lélek a' főben lakik, akkor az enyém nem soká marad ott, mindég kifelé tör, 's egyszerre hűlten hagy. Már néhány hónap óta fejem megromlott, 's testi lelki tehetségem az által hijányt szenved; csodálom hogy azt első pillantatra észre nem vetted.

R U D H Á Z Y. (félre) Ezt hypochondria kinozza. Be sajnálom szegényt! (Kistelkyhez) Mit mond orvosod?

K I S T E L K Y. Pusztá vigasztalás nem igen hat rám.

R U D H Á Z Y. Pusztá vigasztalás? hiszen Forgay ügyes orvos, azonfelül barátod.

K I S T E L K Y. Mivel barátom, azért folyamodtam hozzá, orvos-tudományát se vonom kétségbe. De foltozgasd bármi ügyesen a' romladozó házat: ha rossz alapja, összedől még is. Mi engem illet, én nem a' halált rettegem, hanem sok czerimóniáit.

R U D H Á Z Y. (félre) Szegénynek esze is tévedez! (Kistelkyhez) Ah te még szerencsés vagy! a' képzelet nem mindég valóság; de én, ki tudom hogy lassu halál sorsom, én, kinek hiveim' csendes könyeiben untalan látnom kell a' bús következt, én, vagyok méltó szánakodásra! a' te véred elevenen szökell, forr – az enyém alig ballag – nézzük pulzusainkat! (félre) Tán nyugottabb lesz látván, hogy én sokkal betegebb vagyok. (Kistelky' pulzusát tapogatja) Haha! semmi baj! véred teljesen ugyan, de rendesen lüktet.

K I S T E L K Y. Nem értesz hozzá, add ide kezedet! – Illyen a' jó pulsus: egy – kettő – három. Így lüktet az egészséges vér. Boldog ember! tőled a' nyavalya olly messze jár, mint tőlem az egészség.

R U D H Á Z Y. Hahaha! bocsáss meg, de kaczagnom kell.

K I S T E L K Y. 'S mért?

R U D H Á Z Y. Hogy erőnek erejével beteg akarsz lenni.

K I S T E L K Y. Hahaha! lásd, melly örömet szorít az ember másra saját gyöngeségeit; de hagyjuk ezt: te azóta megházasodtál, mondd el barátom őszintén, meg vagy é elégedve?

R U D H Á Z Y. Oh barátom! nem képzelheted boldogságom'. Nekem hitvesül egy áldott jó teremtettség jutott, ki bennem él 's én őbenne, ki nyájás szeretettel szépíti napjaimat, 's minden kívánságát, örömeit enyéimben leli. (mindég tüzesebben) Egy fiacskám is van, szép, vidám, eleven szóval: kis angyal.

K I S T E L K Y. Azért a' legkisebb felleg, melly egedre szállt, tikkadásig ijesztett el. Nekem is volt azóta egy mátkám, meg egy macskám is, egyik elpártolt, a' másik elszökött. Tégy különbséget. Most magam állok, mint a' lesüllyedt hajón a' meztelen árbocz.

R U D H Á Z Y. Hát innen az epedés! az agglegénység ül nyilván fejedben.

KISTELKY. Csalatkozol, ha nyavalyám' okát az elveszett mátkában keresed. A' vérben 's a' bal természetben fekszik az, mint nálad a' félelemben. Nem tagadom: eleinte fáj; de elgondolván az asszonyok' hibás alkotását, hamar megnyugodtam.

RUDHÁZY. Mátkád derék leány, szeretett 's szeret még most is, feleségem jól ismeri.

KISTELKY. Elhiszem; férjnek szeretett volna engem, 's mást házi-barátnak; de látván, hogy nem azok' sorába tartozom, kik bárányi türelemmel szögletbe lapulnak, 's bár viszkesen orrok, még is mindent igazolnak –

RUDHÁZY. (szavába esőleg) Elhagyott, mivel kínzó szeszélyeidet 's határtalan féltékenységedet nem tűrheté. Most is siratja nyugalmit.

KISTELKY. (titkos öröm 's elfogódás közt) Nyugalmit? – siratja?

RUDHÁZY. Igen, igen! 's annak jeléül már több kérőnek kosarat adott; rég megírtam volna, ha keserves betegségem –

KISTELKY. Eh, lányról itt a' szó, nem betegségről. –

LINC SI. (Kistelky' ajtaján koczogva) Tekintetes úr!

KISTELKY. Jó valaki. (Lincsi belép) Ah Lincsi! mit akar kis lelkem?

LINC SI. Az öreg Tamás egy kevéssé víg.

KISTELKY. Az az, felhőrpentett?

LINC SI. Szolgálók helyette, ha valami tetszik.

KISTELKY. Tetszik bizony – akár egy csók is.

LINC SI. Megártana Tekintetes úrnak, hiszen beteg.

KISTELKY. Voltam, Lincsi! voltam; de már jobbulok.

RUDHÁZY. (félre) Valóságos hypochondria! hol bús, hol csókolni akar.

KISTELKY. Ha csókot nem adsz, hozz bort, azt is pedig jót!

LINC SI. (félre) Minő változás! alig hiszek szememnek. (főcsóválva el).

RUDHÁZY. Károly! mit mivelsz, talán csak nem iszol bort?

KISTELKY. Iszom biz én, ha gyógyász barátunk' képe egy réffel hosszabb lesz is. Rá untam már a' sok vízre.

RUDHÁZY. Hahaha, ez ám a' betegség!

KISTELKY. Azért még is beteg vagyok; de már nem gondolok vele, legalább vigadva költözöm el. (habozva) Barátom! hát feleséged csak ugyan ismeri mátkámat – 's azt mondja, még most is szeret –

LINC SI. (jó) Itt a' bor!

KISTELKY. Legyen Hébé, Lincsi! 's ha a' redős Aesculáp fejét rázza is, mosolyogjon szemébe 's kérdezze: mi a' szerelem? majd visszapislog ő. (Lincsi bort tölt neki 's kimegy) Éljen a' barátság és szerelem! (iszik, Rudházy magában nevet) Téged nem kinállak, mert félénk vagy.

RUDHÁZY. Mentsen Isten! ez adná meg a' vég csapást.

KISTELKY. Örülök édes barátom! hogy látlak, 's boldog vagy. Szólj mit alkottál azóta hogy nem láttuk egymást?

RUDHÁZY. Oh te most házamra sem ismernél, kertem tágult, szépült, könyvtárom szaporodott; de mind ez csak kezdet még, esztendőre ismét építék –

KISTELKY. 'S feleséged híven osztakozik dolgaidban?

RUDHÁZY. Minden szorgalmat és gondot édes élelmenyű varázsol, 's jótevő tündér gyanánt bájeplet von mindenre. (mindég hevületben) És fiam ha nagy kék szeméből felém mosolyog, majd kipattan keblem az örömtől – barátom! abból egy derék lelkes Magyarat nevelünk. (Lincsi Balázssal Kistelky' szobájába lép).

LINC SI. (Balázshoz) Mikor mondom, bort isznak.

BALÁZS. Az én uram is? lehetetlen!

RUDHÁZY. Mondom neked, házasság nélkül az élet semmit sem ér; mikor egybe ülünk, atyám, én, és Gunda szép szőke bodor fiát ringatva ölében, 's előttünk a' nemes bor csillog – hajh barátom! illy pillantat századot ér; (poharat fog) szent örömmel lehet akkor zengeni: addig élelem világom', míg virít ifjúságom! (inni akar).

BALÁZS. (hozzá szökik) Tekintetes úr, az Istenért! a' torok, a' tüdő – (e' pillantatban Forgay és Gunda a' hátulsó ajtón belépnek).

FORGAY. Helyesen barátom! én is iszom egészségedért. (Rudházy meglepetve egyikről a' másikra néz, 's Gunda' karjába hajol).

GUNDA. Vége minden bűnak. Jobbúlva látlak.

KISTELKY. (félre) Ugyan megjártuk a' betegséggel. (titkon Rudházyhoz) Már most ha török ha szakad, egészségesek legyünk.

FORGAY. Gyógyulástokkal mesterségem ugyan nem igen kérkedhetik, de ha még egyszer panaszkodtok, megkinozlak benneteket.

RUDHÁZY. (félre vonván Forgayt) Megfelejtkeztem, nem fog é ez ártani?

FORGAY. Egyél igyál a' mi csak tetszik. Ne félj, hogy egy csep vér vagy rekedtség halálos.

RUDHÁZY. (Kistelkyt Gundának bemutatja) Kistelky úr, jó barátom. Rég kívántad ismerni, most előtted áll.

KISTELKY. Tessék róla kegyesen itélni, ő csak gyógyuló félben teszi hódolását.

GUNDA. E' találkozás annál kedvesebb mennél szebb jövőendő nyílik által; reménylem hogy a' komor képzelgést vidámabb élet váltja fel ezentul.

RUDHÁZY. Ha elszánt akaratom győzhet, illy betegség többé ne háborítsa nyugalmad'.

KISTELKY. Édes Tekintetes asszony! van olly kora a' férfinak, melyben az ész bizonyos szökéseket tesz, 's néha akkor sincs otthon, mikor a' háznál szükség van reá. Íme itt áll két eleven példa. –

RUDHÁZY. Szólj kedvesem! minek köszönjem e' nem várt jelenést.

GUNDA. A' szeretetnek; (Kistelkyre czélozva) 's még egy szívet ismérek, melly nagy részvéttel fogja hallani e' történetet.

KISTELKY. Ha így van, magam sietek elébe, 's reménylem, hogy beteges tévedéséért a' meggyógyult bocsánatot fog nyerni.

BALÁZS. Lincsi! mit mond erre?

LINCSEI. Ha mí így betegeskednének, alig ha más móddal nem gyógyítnának bennünket.

GUNDA. Kedves Forgay úr! mind ezt barátságának köszönjük.

FORGAY. Enyém is a' nyereség, mert illy beteg mellett az orvos legtöbbet szenved, azért mint gyógyász elnémulok, de mint barát könnyült szívvel köztetek maradok.

RUDHÁZY. Köztetek, barátim! derülni érzem lelkemet. Jertek házamhoz, ott ünnepeljük jobbulásunkat.

FORGAY. Megyek.

KISTELKY. Én is; 's a' multat tekintsük úgy, mint vígjátékot a' szomorú életből.

Kisfaludy Károly.

PHANTÁSIA.

Lomb, te csörögve lehullsz; kertem rózsája, te hervadsz;
Fáim alatt éjszak' bús szele dúlva süvölt.
Képzetem elfordúl, 's a' mult' örömébe merítvén,
Barna leányka feléd e' kebel újra hevül.
És ím rózsalepelt von-el a' Phantásia rajtam,
'S heszperi csillagként arczod alatta ragyog.
És kivrúl a' lomb, kertem' rózsáji feselnek,
'S fáimat Elysion' szelleme lengi körül.

Kölcsey.

TÜNDÉRVÖLGY.

(Ó MAGYAR REGE.)

Mit tudtok ti hamar halandó emberek,
Ha láng képzelődés nem játszik veletek?
Az nyit mennyországot, poklot előttetek:
Bele néztek mélyen, 's elámúl lelketek.

Én is olly dalt mondok világ' hallatára,
Mellynek égen, földön ne légyen határa.
A' mit fül nem hallott, a' szem meg nem jára,
Azt én írva lelém lelkem' táblájára.

Csaba Bendegúznak volt hadverő fia,
Béke' napjaiban most nem csatáz vala;
De benn volt szívében szerelem' dárdája,
'S mélyen gyökeret vert, mint hegyi nagy szálfá.

Az elől bújdosott setét rengetegben,
De nyugtot nem talált vadak' úzésében;
Ledőlt elfáradtan a' fakadó gyepen,
'S bár elszúnyadt, a' bú háborgott keblében.

Hallgassátok tehát Csaba' kiáltását!
Hegy, völgy! halljad te is, keserű panaszát;
Fájdalmak szakasztván nehéz rövid álmát,
Fejét fölemelé 's így nyitá meg ajkát:

„Kicsoda keltett föl engemet álmombúl?
Kicsoda ébresztett rövid nyugalombúl,
Hogy keblem dobogjon olly rémítő vadúl,
Mint a' melly paizsra nehéz nagy dárda hull?

Hogy megint megtudjam, ki a' bajnok Dalma,
Kicsoda Dalmának ragyogó leánya,
Dalma leányának milly ékes orczája,
'S ékes orczájánál kedvesb mosolygása?

De minek tudom én hasztalan ezeket?
Döngöre birja a' kisdéd szűz kezeket,
Az édes ajakat 's értte égő szívet:
Szerencsétlen Csaba nem birja ezeket.

Te büszke Döngöre! Karadó' nagy fia,
De bár lennél tüzes déli sárkány' fia,
Jónél csak előmbe, porrá zúzva hagyna
Dárdám a' mezőben, 's apád megsiratna. –

De bús haláloed is nekem nem nagy remény;
Azért a' szép Jeve nem lenne-e kemény?
Csak te vagy előtte nyomos, 's kedves szemfény,
Én setét 's könnyű, mint szélvészben egy fővény.

Azért Döngöre én nem bántlak tégedet.
Vidd haza békével ifjú szerelmedet;
De mikor násznéped lakomnál lépeget,
Busongó Csabával ne láttasd szépedet.

Boríts hosszú fátyolt termete' bájára,
Dalt ne mondass vele napod' vigságára.
Benn a' bús teremben megláthatná Csaba,
Meghallaná dalát, 's szíve megszakadna.

Vagy vidd haza ötlet éjnek kezdetével,
Tengeri nagy szélvész' közelgetésével,
Hogy szépséges arczát setét éj rejtse el,
Dala' öröm hangját szélvész ragadja el. –

Még is ne borítsd be arczát fátyolával,
Ha betekint hozzám szép pillantásával,
Setét lakomban is világos lesz avval:
Ne borítsd be ötlet rojtos fátyolával.

Elejbe kimegyek apám' tereméből,
Vizet viszek neki friss forrás' öléből;
Virágfüzért a' völgy' hímes mezejéből,
De könyvet szememben szivem' rejtekéből.

Talán megnézi majd fakadó könyvemet,
Mikor issza fényes csigából vizemet;
Mikor kis kezével veszi füzéremet,
Tán megnézi vérrel fakadó könyvemet.

De milly gyermek mondta bolondúl ezeket?
Nem Csaba' szájából jön e' lágy képzelet;
Csaba nem hiú szót, seregeket vezet,
Egy ingerkedő rém súgá mind ezeket.

Haj! nem, te vagy Csaba, ezt te magad mondád,
De zúdúlj rengeteg! ne halljad meg szavát,
Ne halld, ne viszonozd hegy, völgy riadását!
Ő maga hadd vigye, 's hallja csak panaszát."

Igy szólt ifjú Csaba, 's réz pajzsát megüté,
'S magasabban üté dárdáját ég felé,
Futottak a' vadak tőle mindenfelé,
Ő ment az erdőben, 's ment mind inkább belé.

De nyelves Kalatár hegyre futamodék,
És a' rengetegben kiátása hallék:
„Csaba, te fél Csaba, te vadnak martalék!
Hova futsz? hogy hílak, szinte megrekedék.

Csak hasztalan futod a' tágas ligetet,
Döngöre ott vár rád habos Volga mellett,
Hogy özönbe vesse siralmas fejedet;
'S ha nem jősz, maga jó: itt is porba fektet.

Jeve hasztalanúl siránkozik hozzád.
Neked nem a' csata, setét berek hazád.
Még is Döngörétől előbb törik dárdád,
Aztán megyen Jeve Döngörével tovább."

„Jeve megy?” szól Csaba, és megállapodik,
De haragos szeme nagyokat villámlik.
„Ki vagy te? meg így szól, és meg-megrázkodik,
A' mint füleiben szép Jevéje hangzik.

„Ki vagy te vadhírnek ordítózó szája,
Durva Döngörének durva katonája?
De vigy hírt uradhoz szavaid' diába,
Megmondhatd, millyent üt hős Csaba' dárdája.”

Igy szólt, 's dárdanyéllal amaszt hátban üté.
Az is a' szaladást nem igen felejté.
Háta' ropogását Döngöréhez vivé,
És átkokat morgott Csaba' feje fölé.

Csaba is erdőből, mint a' vízzszakadás,
Kimene, és futa merre volt a' zajgás,
Messze kicsillámlott fegyvere: csattogás
Terjedett útjában 's rettentő dobogás.

Nagy két vállán haja habozva repdesett,
'S mint, melly köd beborít nyugatot, keletet,
A' zajgó vidékre olly setéten nézett,
'S vive nagy szívében halált és életet.

Életet magának és a' szép Jevének,
Haragot és halált vitéz Döngörének;
Halált és haragot mind ő Ellenének,
De kedvet, életet magának Jevének.

„Áldott Jevé” így szólt; nem hagyta el engem,
Azért kellett téged mind eddig szeretnem.
Ha nem hízelkedik merész képzeletem:
Te szerettél, és csak úgy csaltak meg engem.”

Igazán Döngöre megcsalta hős Csabát,
Jevéhez rosz hirrel hordogatta szavát.
Jelenté Jevének Csaba' nagy haragját.
Jevé félt, 's azért nem mutatta meg magát.

De Döngöre vadúl Dalmát megkötteté,
Leányát kísérve magához viteté,
Kitűnván, hogy mind azt csalárdúl mívelé,
Nem volt más tett hátra, mint az erőszaké.

Azért küldött büszke követet Csabára,
Bizván szerencsáját súlyos vas karjára,
Hogy ha őt ledönti kedvese' láttára,
Hírt 's szerelmet vigyen őse' hajlékába.

Most, mint gyászos napnak siralmas hajnala,
Jeve kísérek közt úgy közelít vala,
Lehajtott bús fején meglebbent fátyola,
'S látszott szép orczája csak gyengén általa.

Még sem olyan gyengén, hogy ne lássa Csaba.
Ő a' kísérekhez mennydörgő szót ada,
Mennydörgőbb dárdával rájok lerobbana,
'S megfutott előtte Döngöre' vert hada.

Csak maga nem futott Dalma' szép leánya,
Szólt, és könnyűtől ragyogott orczája:
„Oh ha megvetettél hősök' unokája!
'S haragod Jevének szerelmét elzárja,

Légy oltalmazója legalább éltenek,
Add vissza ősz apját elhagyott Jevének.
Ne zengje bajnokok előtt büszke ének:
Csaba' szeretője rabja Döngörének.”

Igy szólván leborúlt térdét általfogá,
Csaba őt lábától melléhez ragadá,
Nem szólott: szavait bánat 's öröm fojtá,
Nem szólott: szavait egy könynek általadá.

Még sokáig tartá a' lányt kebelében,
Mintha elkapását sejtené szívében,
Fejét lehajtotta hozzá szelídebben,
'S haja keveredett hajával szélteben.

De csak hamar ismét nevelé haragját,
Álnok Döngörének esküvé romlását,
Háromszor rettentőn megüté paizsát,
Háromszor felelé hegy, völgy vissza hangját.

'S hada, mint felhőből leszálló sassereg,
Vagy mint nehéz szikla, melly völgybe hengereg,
Úgy jött, 's más részről mint pusztító fergeteg
Jöve Döngöre is, 's vele nem kis sereg.

„Kicsoda áll ellent Karadó' fiának?
Kicsoda sereget vezető karjának?
Feje előbb esik lábaihoz annak,
Mint égből mennykövek földre hullának.”

Így szól nagy kevélyen Csaba' boszújára
Rá zúg a' két sereg iszonyú szavára.
De ő odább megyen, 's így szól utójára:
„Nincs nekem más harczom csak az egy Csabára.

Csaba te bujdosó! hogy mertél kijőni?
Azért hogy Jevére kezét mersz nyújtani,
Rajtad vén keselyű fog törvényt tartani,
Mikor fiainak vesédet osztja ki.”

Szólna még, de Csaba ifjú erejében,
Megrázzván a' dárdát fölemelt kezében,
Kiveté, 's elment az szélnél sebesebben,
Még sem olly sebesen, mint ő volt mérgében.

Döngöre meghajolt előle fejével,
Még is megütötte sisakját hegyével.
Leesett a' sisak lobogós diszével,
Döngöre megrendült bánattal telvén el.

Csaba megállt búsan néma haragjában,
És megnéze Jevét még egyszer harczában;
Kedves tekintetét elvivé magában:
Hogy rontsa Döngörét annyival ádázban.

De fölvevé addig Döngör a' dárdát,
És megdobá vele Csaba' réz paizsát,
'S még vete egy dárdát, nem hogy ölje Csabát,
De megölje avval Dalma' szép leányát.

'S a' két dárda elment szörnyen egymás után.
Halavány félelem ült a' lány ajakán,
'S míg Csaba ment, mint a' bántott him oroszlán,
Halál jött Jevéhez Döngöre' dárdáján.

Halál; de leszáll a' Nap' ragyogó fia,
Tündér ruhájával Jevét betakarja,
Erős karjaival emeli magasra,
Túl a' napon egy szép ligetes csillagra.

Ott itatja őtet édes mézitallal,
Kezeit csókolja forró ajakával;
De olyant, mint Jeve, mind ez nem vigasztal,
Földre kívánczik könye' záporával.

Azonban a' földön harcz van két hős között,
Az erős Döngöre 's tüzes Csaba között,
Vágják, verik egymást, 's az összeütközött
Kardok villámlanak gyors kezeik között.

Kicsoda áll ellent Csaba' vágásának?
Kicsoda Döngöre' mennyköves karjának?
Senki sem, csak Csaba áll meg vágásának,
'S visszavág Döngöre' puszta homlokának.

Leesik a' nagy hős, még nagyobb estében,
Kiterjed a' földön egész természetben,
Keményen hordozá kardját életében,
Fogva tartá most is hűlő tenyerében.

De győző Csabának nincsen mit örülni,
Látja szerelmesét magas égbe tűnni.
Hasztalanul vannak öldöklő fegyveri,
Az erő, melly Jevét viszi, nem emberi.

Leereszti kardját vérengző kezével,
Földet eget megnéz rettentő szemével,
Minden homályba dől setétes néztével,
'S a' föld ing alatta ingó nagy fejével.

De most fölemeli fejét búsultában,
Lesújtja a' kardot örült haragjában.
Millyen a' vad állat dült fészke' tájában:
Olly iszonyú Csaba szíve' szakadtában.

Elszórja kalpagát rengő czímerével,
Elveti paizsát tündöklő rezével,
Letépi párduczát, és messze veti el,
'S megüti homlokát öldöklő kezével.

Szörnyű dobogással nagy mellét is veri,
Ismét szemét a' nagy égre, földre szegi.
Végre hol Döngöre' vérét a' föld nyeli,
Temérdek testével magát porba veti.

És ül vad bánatban megölt társa mellett,
Némán áll a' két had két bús vezér felett,
Csaba mutat köztök egyedül életet,
Szól, és minden szava ordító rettenet:

„Mért kellett kardomnak reád csattannia,
Te vitéz Döngöre, Karadó’ nagy fia?
Inkább volnék magam bús földben annyira,
Hogy szemembe napnak ne hatna sugara.

Nem voltál te soha gonosz ellenségem,
Tudtam mikor jöttél haraggal ellenem.
Lehetett magamat dárdádtól védenem;
De ez jó, ’s eltűnik: őt meg nem sérthetem.

’S most hímes pamlagon szép Jevével pihen,
Szerelme’ szavait susogja csendesen,
Ajkat ajakához emeli hevében, –
Ne higgy szavainak oh én szerelmesem!

Ne higgy hizelkedő tündérek’ ajkának:
Elhervadsz keblökön, aztán megtagadnak,
’S csúfja léssz örökké nemednek, hazádnak,
’S csúfja és keserve szerető Csabának...

De minek beszélek üres levegőhöz?
Nincsen halandónak szava tündér fülhöz,
De van hadviselő karokban olly eszköz,
Melly bizvást közelít tündéres erőhöz.

Azért megölt bajtárs! nyugodjál véredben,
Nem sokára én is itt fekszem e’ helyben,
Vagy még lebujdosom föld alá mélyebben,
Ha nem boldogúlok veszett örömemben.”

Monda, ’s nagy erőben a’ földről fölkele.
Megörült és zúgott a’ két sereg vele,
Ő megállt helyében; de lángban járt szeme,
’S benne ült szívének rettenetessége.

’S így szólt tovább nézván az álló seregbe,
És kardját fölütván a’ magas egekre:
„Esküszöm az erős hadak’ istenére!
Esküszöm őseim’ vitéz nagy nevére!

Nem jövök előbb meg ’s másképp mint Jevével,
Fölverem a’ tündért apám’ fegyverével,
’S bár lenne tovább, mint gondolat mehet el,
Én elmegyek hozzá, ’s megjövök Jevével.

De tudom a' tündér titkos gyűléseket,
Setét erdős völgyben tartják ők ezeket,
'S mert az ég nem szenved földi örömeket,
Ide járnak, földön töltvén az éjeket.

És te ravasz tündér bár légy Isten' fia,
A' haragos hadak' Istenének fia,
Ki kell még kardomat karodnak állnia,
Aztán mehetsz bizvást szép Jevével haza.

És ha erősebb vagy földi fegyverekkel,
Bird a' szép jutalmat boldogúl, békével;
De tudom, ha harczolsz földi fegyverekkel,
Mint villám a' szirtet, csattogva verlek el.

'S bizony! fölkereslek éjfé' kezdetére,
Hatalommal ütök rád és életedre,
Ezt esküszöm vitéz őseim' nevére,
Esküszöm az erős hadak' Istenére."

A' két sereg akkor öszvekeveredett,
Döngöre' halálán nagyon keseredett;
De béke' szavával egymáshoz érkezett,
Mert csak a' két vezér, míg élt, ellenkezett.

'S most ezek betevék Döngörét sirjába,
Zászlót és ravatalt tevének halmára.
De Csaba fölmenne Dalma' hajlékába,
'S hogy megoldja őtet, közelít hozzája.

Aggott Dalma hallá már a' bús híreket,
Nem hagyja oldani a' kötött kezeket,
Hagyd kötve, így szólott, oh Csaba e' kezet,
Hogy Jeve elveszett, tán csak e' vétkezett.

Mert Döngörét jókor innen ki nem tiltá,
Döngöre őt azért vadúl megfogatá,
Dárdáját Jevéhez halálosan sújtá,
'S míg te harczolsz vele, tündér szabadítá.

Azért nem ok nélkül birja őt a' tündér,
Mert kit nagy bajában halálos végzet ér,
Az már nem emberé; ha szabadulást kér,
'S nyer az égtől, ahhoz tartozik mint rabbér.

De te menj el a' nagy Kármán' kardvasával:
Az megbirkozhatik főbbek' hatalmával
'S ha földalálod őt, 's rajta üthetsz avval,
Annyi mintha ember küzd ember' fiával.

Azért, ha erősebb vagy, elejted őtet,
Ha ő erősebb lesz, ő ejt el tégedet.
De akkor nem látják szabadon e' kezet,
'S gyászos lesz hírében a' Dalma nevezet."

Keservesen így szólt. Az ifjú' nagy szive
Forrott és habozott, mint vad tenger' vize,
Még is az öregnek utóján engede,
Kötözve hagyá őt, és más kardot veve.

Vevé nagy Kármánnak kardját paizs megül,
Hol meztelen hevert ragyogva egyedül,
Képek voltak metszve hátára kétfelül,
Irtóztatók: Csaba megborzadt ezektül.

Egy kisdéd, oroszlán és körmös sas között,
Esdeklő szép leány kötve két tűz között,
Egy bujdosó anya, kit fia üldözött,
De Hadúr tiltólag állt mindezek fölött.

Más részről ismét állt hadak' nagy Istene,
Lábánál a' sas és oroszlán pihene,
Anyja kezében ült a' kisdéd, 's nevette,
A' rosz fiú égett, 's a' lány kért érette.

Ezek voltak Kármán' kardjának képei.
Csaba nagy csattogva hüvelyébe veti,
Serényen süvegét és mentéjét veszi,
'S magát búcsút vévén Ragadóra veti.

Ragadó, mint sólyom, könnyen járt alatta,
'S ő elment egyedül veszélyes útjára,
Elment a' titkos völgy' borzasztó tájára,
Nem hallgatott holló 's varjú károgásra.

Varjak, hollók mentek elejbe, mint vizár
Zúgván, és csevegvén; Csaba borzada bár,
Tovább ment, 's hol balról áll magányos határ,
Ott röppent elejbe jövendőlkő madár.

Kétszer csattogató szárnyát a' ló előtt,
'S iszonyút visított habos feje fölött,
Harmadszor is úgy jött, 's ment hogy érne felhőt,
De Csaba megbúsult, 's nyillal utána lőtt.

Leesett a' bús hír' visító madara,
Rá a holló sereg nyomban lerobbana,
Marakodva mentek miatta egymásra,
Csaba ment, nevetvén madarak' harczára.

De most erdőhöz ért: setét lett útában,
Lassú moraj hallott a' völgy' távolában,
Akadozott a' ló félénk futásában;
De ura meghajtá 's halada bizvábban.

'S most áldozott le a' hevítő napvilág:
Rengett és suhogott a' fákon minden ág,
'S mint ha két fergeteg vadan tengerre hág,
Egyszerre olly szörnyű lett a' magányosság.

Bátrabb madarak is a' tündér völgy felül
Vijjogva szárnyaltak fias fészkeikből,
A' nagy sas sem ült meg fia mellett belül,
Fenn állt, 's borzadozott kis ágon egyedül.

De meg nem maradtak ott a' többi vadak,
Sívó kölykeiket vivén, mint vert hadak,
Sűrű csörtetéssel messze elfutottak;
Olly szörnyű volt éjjel a' tündérvölgyi lak.

Itt egy róka bajjal martalékát huzá;
Rajta ment a' farkas, 's vele megtapodá;
Itt a' morgó medve kölykeit faldosá,
'S hurczolta egy helyről nagy bajjal máshová.

Csaba' Ragadója remeg e' nézéstül,
De félnek a' vadak Csaba' fegyverétül,
Kitérnek előle gyorsan mindenestül:
Maga bátor a' hős, 's nem retteg semmitül.

Jeve 's Dalma ötet nem hagyják rettegni.
'S bár lenne akadály és baj százszor ennyi,
Mint megdőlt habokon a' tenger' Isteni,
Úgy át merne rajtok Csaba' szive törni.

Most egy medvekölyket véletlen tiprata,
Nyöszörögve kiment szegénynek párája;
De két lábon állva jött a' bősziult anya,
Csaba is megfordult dárdával hozzája.

Morgott a' vad állat, setét szája' poklát
Szörnyen nyitogatván, körmölni ment Csabát;
De Csaba rá hajtván serény Ragadóját,
Végig veré veszett torkában dárdáját.

Körüle ugrálva sivó medvekölykek
Megölt anyjok miatt bús pártot ütöttek;
De ők is Ragadó' körme alá estek,
Csaba ment, dárdáján folyván a' vércsepek.

'S alig ment, sziszegve jött a' kígyó sereg:
Ez vékony testével könnyen tovább pereg.
Amaz karikába fonódva tekereg,
Sok, fejét emelvén, mozog rémítőleg.

Mind ezek közt Csaba szerencsésen halad,
Elfutnak a' kígyók, 's bőrök hátra marad;
Setét lesz azonban, de Csaba csak halad,
'S most döbbenik szive, midőn maga marad.

„Magam vagyok tehát, így beszél magának,
'S a' fene vadak is egyedül hagyának?
De menjenek. Csaba elég lesz magának,
Elég viszátkodó Tündér' hatalmának.

Vagy nem szép Jeve az, ki szenved e' helyen?
És, micsoda ember, a' ki értte megjen?
Én Csaba vagyok az, 's inkább sírom legyen
Vad farkasok' gyomra, mint Jeve szenvedjen.”

Így szólván Ragadót vén tölgyfához kötő,
Véres nagy dárdáját mélyen földbe ütő.
„Rohadj itt, úgy monda, dárdám! és senkié,
Vagy légy ismét hozzád visszatért uradé.”

Ezt mondván nagy Kármán' kardjával elmene,
'S minden lépésével nagyobb lett ereje.
Alatta morogva föld is megrezzene,
A' mint nagy erőben halada fölötte.

Mint felhő mentében nagygyá nevededik,
'S erejét bele folyt villámok nevelik,
Úgy Kármán' vasától Csaba erősödik,
'S halálos csapásra karja nehezedik.

De most megállt a' völgy' sikamló partjánál;
Soha szem még szebbet nem láthatott annál:
Messze terjedt, mintha féltojáást vizsgálnál,
Olly rendesen 's szélén sűrű nagy tölgyes áll.

Közepén halom kél, virágos szép halom,
Egyedül hús öles Czedrus áll a' halmon,
Alatta kis patak folydogál szabadon,
'S zúgó habjaival terjed holt nyugalom.

Azonban fölkelnek az éjnek csillagi,
Őket bús orczával fényes hold vezeti,
Fák' tetején ülnek a' hegy' szélvészai,
A' legmagasbikat három sárkány üli.

Az ifjú néz 's bámúl, 's körül tovább megyen,
Hogy a' völgybe könnyű menetele legyen,
'S im egyszerre zendül a' környék rémesen,
És minden kis forrás megindul a' hegyen.

Indul 's nevededik bujdosó patakká,
Patakból dagadoz sebes áradattá,
'S hegy völgy ordít bele, a' mint szakad alá,
Változván haragos féktelen csodává.

Csak alig tartja meg vitéz Csaba magát,
Mosván az áradat meredő bokáját,
Megáll még is, fölebb huzogatja lábát,
Látván tóvá lenni tündér völgy' patakát.

Nem is tóvá, setét hullámos tengerré.
Vize tündérvölgyet csordultig betölté,
Félig állt vizéből a' czedrus ég felé,
Sudaras szép fejét szellő még nem éré.

De most leröpült a' sárkány két fiával
Az elállt viharok' szörnyű hatalmával.
Alattok vad szélvész harczolt a' hullámmal,
Ők fölül repültek hármas csattogással.

Zúgó fenekéről fölfordult az özön,
Eloltott minden fényt a' magas ég-körön,
Hajlott és csikorgott a' czedrus fa közön,
Setéség lett urrá ékes tündérvölgyön.

Setéség, rémarczú szülötte az éjnek,
Mellytől illy zavarban halandók rettegnek.
Megröppent a' sas is fölötte fészkének,
'S csak alig parancsolt szive' félelmének.

Háromszor kiterült fekete szárnyával,
Háromszor állt vissza anyai gondjával;
De bátran állt Csaba Kármán' kardvasával,
Bátran hős szívének nagyobb hatalmával.

Csak bánatban égett 's epedő várásban,
'S mintha a' vad tengert széllel harczoltában
Megakarná inni hallatlan szomjában:
Olly nyugtalan vala körülé jártában.

De most fiaival félre tért a' sárkány.
Morogva elállt a' szélvész nagy fák' ormán.
Kékes boltozattal látszott az ég tisztán,
'S hold, csillag kiderült gyönyörű határán.

Még a' víz hánykodott nagyságos mozgással,
Lassan nagy hullámot forgatván hullámmal,
Végre csendessé lett ezüst ragyogással,
'S látszott a' fa benne hosszú árnyékával.

Tiszta hab buggyant föl fának árnyékában,
Tenger' szép leánya a' hab' tisztájában.
Fehérebb a' habnál, és tisztább magában,
Följöve mosolygó ártatlanságában.

Ez előtt mélyen ült tenger' fenekében,
Apja' erejével országolván ott lenn.
Kis arany halait eteté jó kedvben,
'S úszó szörnyetegek játszottak körében.

Vízi borjak és a' mélység' órjas hala,
A' harapós farkas 's emberevő czapa
Együtt mulatoztak, szelídek általa,
'S szép lábai alá minden borúl vala.

Volt a' nagy mélységben vízfalú tereme,
Kis csillag ragyogott fölül közepette.
Körül a' falakban szép csigák' serege,
És gyöngyök villogtak gyönyörűségére.

De szabadon 's tisztán állott a' bal oldal.
Ott játszott a' lányka tűnő árnyékával,
Megérni kíváná ajkát ajakával,
Hasztalan! betelt az hideg víz' habjával.

Ez most egy forrásnak akadván vizére,
Fölszökött mélységből a' szép föld' színére,
'S midőn itt szokatlan szemmel körülnéze,
Kevés lett az árvíz szilaj öröme.

Elindult, meg' megállt vizet hasogatva
Ficzkándott, mint folyam' legifjabbik hala,
Míg az új szépséghez lassanként szokhata,
Repesett, dobogott habos bal oldala.

Szabadság! nem tudott, de érzett tégedet.
Gyengéd ajaka, még nem mondta nevedet,
De midőn általad föbben emelkedett,
Örömében onta legelső könyeket.

Végre féljiedve megállt a' víz felett,
Hosszasabban nézte a' földet és eget,
Megnézé közelebb a' fa-körületet,
'S titkos új vágyódást magában érezett.

'S mintha kis kezei épen áldoznának,
Fölemelve tiszta vizet mutatának
A' körülálló fák' rendes szép sorának,
Tiszta vizet az ég' ezer csillagának.

Szűz fejét egy kissé fölvetvén így álla,
Mintha mondaná: „oh egek szép orcája,
'S eddig nem látott part' gyönyörű sorfája,
Üdvözlek én, tenger' kék szemű leánya!”

'S szomorú lön, midőn a' mennyek' csillagi
Nem jövének hozzá fényökkel játszani,
Midőn láta mindent mozdulatlan állni,
Vissza kezdett ismét öröme szállani.

De most kitért lassan az özön' szélére,
'S maga nem vigyáztván, 's tartván semmijére,
Önként bomlott haja gyenge szemérmére,
'S végső fodraival lábszarához ére.

Ott megállt egyedül a' vizes part' élén,
Csiklandó talpait lágy füvek emelvén,
Csaba háborodott e' látás' szépségén,
Tiltott gondolaton szive megdöbbenvén.

De maga így szólott büszke nagyságához:
„Valljon mi az a' mi engem e' helyre hoz?
Az-e, hogy valamint tündér halandóhoz,
Úgy nyúljak magam is tündér szép leányhoz?

Bizony! akkor engem' méltán kinevetnek,
Kiknél dicsekedtem, a' bátor seregek.
Akkor lever átka hadak' Istenének,
'S kikre megesküdtem ősim' nagy nevének.

Akkor ősz Dalmának kötve marad keze. –
Vagy e' kísértettől szaladnom kellene?
Nem! nem! ez segítsen, illy szépséggel tele,
Nem állhat e' tündér kértemnek ellene.”

Illyen gondolattal közelít hozzája,
De a' megijedt lány remegve hátrála.
Csaba szólt: „oh tenger' kék szemű leánya!
Ne fuss, nem vagyok én fellegek sárkánya.

Csaba, hős Bendegúz' vitéz fia vagyok,
Fájdalmam és lelkem' gyötrelmei nagyok.
Lánykámat ölelik orzó tündér karok,
Mondd meg égi szépség! rájok hol találok?”

Megállt a' kis leány Csaba' szép szavára,
Közelebbről nézvén kedves orcájára,
Örült, hogy rá talált termete' mására,
Örült a' hangnak, de hang nem jött ajkára.

Oda ment és égő szemét megpillantá,
Ajkat ajakával egybe hasonlítá,
'S midőn az első csók vált kis csattanássá,
Vigada, és a' hőst magához szorítá.

Égett, fagyott a' hős, mint hegyi nagy szálfá,
Mikor vad tengernek fergetege rázza,
Megrázkodott egész teste' alkotmánya,
'S visszatért előbbi kemény nagyságára.

„Mit akarsz te velem incselkedő leány?
Igy szóla „szépséged veszedelmes csalt hány,
Nem felelsz, kérdésem előttem csak hitvány,
De magadhoz vonzasz félre csalogatván.

Felelj, vagy menj tova” és a' bús leányka
Visszarezzent Csaba' ijesztő szavára,
Most jött legelőször jajszó ajakára,
Elment, 's bus habokat öltözék magára.

Csaba későn báná, hogy keményen beszélt,
De jött a' sárkány, most hozván égfelhőjét,
Beborítá avval tündérvölgy' tetejét,
'S lobogni engedé a' villám erejét.

Lassú mormolással a' víz elenyészett,
De benn nagy zúgással tündér gyülekezet
Kezdődött: egy nyilás volt, melly bévezetett,
Máshol szörnyen feküdt köd 's villám őrizet.

Szélről a' fák mellett egy villám futkosott,
Szakadatlan körülhordoza vad lángot.
Sok közepett gyorsan 's szabadon kígyózdott,
'S tündérvölgy fölébe égő tetőt húzott.

Délről volt a' nyilás veres boltozattal,
Ott állt a' sárkány két tarajos fiával;
De most a' vén maga fölment vad haraggal,
Hogy megharcoljon a' felhők' madarával;

Mert élő állatot nem szenvedett körül. –
Csaba e' látásra gyorsan útra pördül;
Előle fut egy a' sárkányfiak közül,
A' másik vasától ketté vágva eldül.

A' vén sárkány megjő szomorú sivásra,
'S látván, hogy az egyik futva tovább álla,
Iszonyú mérgében rá hágdos nyakára,
'S ezt is megeszi a' másiknak torára.

De Csaba már benn van a'kék kapu alatt,
Bánatlanúl tovább nagy erőben halad,
Még is kissé megáll a'vízkapu alatt,
'S fagyosan fut lelkén rémítő gondolat.

A'vízkapu hosszan magas boltozattal,
Mint kemény márványból faragott sima fal,
Állt legvégül 's benne emberevő nagy hal
Látszott heverni a' szörnyek' táborával.

Ott megállt az ifjú és már megmoccaná
A' háborgó tenger' rettenetes hala,
De a'kék szemű lány elejébe állá,
'S Csaba' menésének szabad nyílást hagyta.

Néma köszönettel nézett rá hős Csaba.
De az magát búsan elrejté a' habba,
Mintha mondaná: „oh kemény ember' fia!
A'kék szemű leány nem lát téged soha.”

'S az ifju tovább ment a'vízkapu alúl.
Zúgott a' belső völgy tündérek' zajátúl.
Ifjú kis csemeték keltek föld' porából,
Ezek között jártak bujdosván párostúl.

Kiki foglalatosa maga' örömeivel,
Nem vigyáz, társával szomszéda mit mível.
Széltében az ifjú fáknak levelivel
Takarja titkait, 's rá víg dalt énekel.

Benn az ékes völgynek dombos közepében,
A' magas czedrusnak virágos tövében
Hét szivárvány vagyon egyesült szépségben,
Kisebbedvén mindég befelé estében.

A' legbelső alatt szép lányka üldögel,
Kit egy magas tündér hizelkedve ölel,
'S mert ébren nem bírhat tiszta hűségével,
Csábító csókokkal bájosan altat el.

Most a' lányka' feje álmosan nehezül,
Termete hanyatlik gond és erő nélkül,
Csaba irtózik és lángol e' nézéstül;
Feje zúg 's szemében szikrázó harag ül.

Ha láttál éjféln tüzes kísértetet,
Oroszlánt, kit vadász vassal megvérezett,
Vagy villámmal járó halálos felleget,
Csak úgy képzeled e' szörnyű tekintetet.

Párduczként fölszökött a' domb' tetejére,
Lelöke a' tündért négy öl messzeségre,
„Ébredj!” monda, Jevét emelvén kezére:
„Ébredj, és mondj áldást Csaba' fegyverére.”

A' lányka (Jeve volt) sohajtva ébrede,
Látott 's szemeinek csak alig hihete;
De szabadabb lett a' tündér' lélekzete,
Ordított, 's az egész völgy ordított vele.

'S most mint sebes árvíz mind összezavarva
Jöttek, riadoztak Csabának rohanva.
Csaba széllal vágott „vissza! tündér vissza!”
Kiáltván kardjával téres nagy kört huza.

A' tündérek visszahökkenve megálltak,
Erejét érezvén Kármán' kardvasának,
Csaba neki csap az ingó czedrusfának,
És a' czedrus enged döntő csapásának.

Csikorogva kidől tövéből a' völgybe,
'S végig nagyot zuhan tündérek' fejére;
Fut a' hét szivárvány magas ég' színére,
Halovány setéség borúlván helyére.

Maga áll közepén mint uralkodó sas,
A' rettentő ifjú 's kezében a' kardvas,
Három kört húz benn, és oda ül siralmas
Képpel a' lány: szeme Csabán csak gyászt olvas.

De bízik az 's büszkén, boszúsan így beszél:
„Ide hát a' kibén nemes bátorság él,
Ide hágjon körbe, itt villog a' vas él,
Ne féljen harcolni ha orozni nem fél.

De bár jőjete el, a' kik ide fértek,
Jőjete mindnyájan csalfa tündér kölykek!
Azért vannak velem varázsos fegyverek,
Hogy avval szépemért véres boszút vegyek.”

Rá zúgott ezt hallván a' nagy gyülekezet,
hogy összeszaggassa, neki törekedett.
A' nap' fia rájuk nyújtott tiltó kezét,
Ő ment, a' többi nép mind visszalépdesezt.

Ő pedig szólt: „ társak félre most e' helyről!
Senki ne reméljen csepet is véréből,
Magamnak is kevés az egy illy emberből;
Félre hát ti társak, félre most e' helyről!...

'S ki vagy te vakmerő szegény föld' gyermeke!
Ki a' napfiára gyilkos kezét vete?
Szerencsétlen anya ki téged visele,
Szeme hasztalanúl sírással lesz tele.

De hogy tudd meg: miért érdemelsz inséget,
Jeve, kit említél nem illet már téged,
Döngöre' dárdáján halálos ítélet
Jött rá; én tartám meg 's úgy nem ére véget.

Tied-e hát? nem az, tied csak halála.
Sirathatod, éjet virrogathatsz nála.
De jój, lásd vadságod neked mit használa,
tudom kinná leszen minden hajad' szála.

Álmot vetek a' szép Jevére örökül,
Téged sebbe rakva itt hagylak egyedül,
'S Jeve még is egykor kezeimbe kerül,
Oda, hol csillagom áll hév napon fölül.”

De Csaba is erre hirtelen felele:
„Nemes tündér! bár vagy hatalommal tele,
Megállj 's megálljatok ti tündérek vele!
Halljátok, engem is vétek vezérel-e?

Vagy inkább vitézi kötelesség hozott,
'S természet melly erős érzéssel alkotott;
Tegyetek magatok ebből igazságot,
Én ellenségemmel kiállom a' harczot.

Azt mondja: a' lánynak enyím csak halála,
Sírhatok, éjeket virraszthatok nála.
Hol volt hát, hogy végső csókot adnék rája,
'S tennék fejér zászlót húlt kedves hamvára?

'S most harczoltak elszánt kétes szerencsére;
Alattok a' kis domb fél öltre süllyede,
Ingott a' két vívó' rettenetes feje;
Vasaik csöngöttek 's hagzott az éj bele.

Most terült az éjféli rémséges fátyola,
Csattogott a' sárkány 's menést parancsola.
Csabától, mint szirtek' leszakadó fala,
Úgy hullott az ütés forró nap' fiára.

És az hanyatt dőlven nagy hosszan elterült,
Alatta terhétől a' völgy is megrendült;
De csak hamar sebes sárkányon elrepült,
'S az egész sokaság magas egekbe tűnt.

Maga maradt a' hős 's Dalma' szép leánya;
De szemét a' tündér' gonosz álma nyomja.
Nem késik az ifjú, veszi karjaiba,
'S megy hol le van ütve lovánál dárdája.

Lovát nagy bajosan csak gyalog vezeti,
'S szép terhét ölében apolgatván viszi,
Túl az erdőn puha gyöpre lefekteti,
De keblét fogyasztó fájdalom emeli.

Hasztalan öleli a' lányt ép karjával,
Hasztalan fürösztli ajakát csókokkal,
Hasztalan szól hozzá szerelem' szavával,
Siket füleinél minden szózat elhal.

Nem nyughatik, Jevét fölveszi nyergébe,
'S tüzesen szorítván zajló kebelébe,
Mintha egyenesen sírba menne vele,
Olly búsulttá leve arczát gyász festvén be.

'S úgy megyen Ragadón süllyedt gondolattal,
Versent siránkozván harmatos hajnallal;
De alszik a' szép lány 's szél lebeg hajával,
Hasztalanul az is, nem birhat álmával.

Haza ér az ifjú Jevével jó korán,
Szomoruan zörget Dalmának ajtaján,
Belép: ölében az elragadott leány,
De csendes és néma 's mint árnyék halovány.

Nem láttam, szép vérét nem látták szemeim,
Nem érzették hűlő orcáját kezeim,
De hogy élve ment föl, még látták szemeim,
'S kiestek kezemből véres fegyvereim.

Pedig inkább halva fekügyék sírjába,
Mint éltemben dőljön idegen' karjába.
'S ha valaki akkor lelket önt hamvába,
Legyen övé, mert van hozzá igazsága.

Vagy minek beszélek idő' vesztésére?
Tündér! tied a' lány ha engem versz földre,
Ezt esküttem erős hadak' Istenére:
Enyim, ha én győzők szivem' örömére."

Így szólt, 's a' nagy tündér a' körbe robbana,
Jobbjában az aczél fennyen megvillana,
'S mintha nehéz mennykő egekből szállana,
Lépésétől a' föld nagyokat dobbana.

De Csaba sem nézé rohantát csendesen,
Mint megeredt nagy kő melly lefut a' hegyen,
Úgy ment rá erővel 's boszúval teljesen,
Végig mérvén kardját a' tündér gyermekén.

Az pedig erősebb földnek hatalmánál,
Dühödötten szörnyű képpel előtte áll;
De vész tündérsége Kármán' kardvasánál,
'S minden diadalma vitézségére száll.

Harczol, tüzesedik kezében a' fegyver,
'S mint lobogó villám haragos szikrát ver,
Szeme ijesztőleg lángot és vért kever,
'S Csaba megsikamlík erejétől kétszer.

Harmadszor vág ismét homlokúl Csabára,
Visszaugrik az a' körnek határára;
De rettentőbb leszen arcza' borulása,
Öldöklőbb kezében kardja' suhogása.

Mint szélről hajtott fa vadon erejében
Visszahajol ismét szélnek ellenében;
Úgy fordult meg napnak fiára fenébben
Az elbúsult Csaba égő szégyenében.

Még is nem vesz gyanút az ősz ezt néztében,
Megoldatja kezét első örömében,
'S íme érzés gerjed a' lány' tetemében,
Fölkél nagy vidáman ifju kellemében.

És köszön hivének, köszön ősz apjának,
Megeresztvén szavát édes ajakának,
'S a' mi szépet ég föld összefoghatnának,
Mind együtt mosolyog hajnalán arczának.

Mint álom elröpül a' bús emlékezet,
Vigad Dalma's a' két hadi felekezet;
De csak maga örül sok harczot szenvedett
Fia Bendegúznak birván a' szűz kezét.

Örül és öröme nagyobb a' világnál,
Mélyebb és magasabb tengernél és napnál,
Tüzesebb, ragadóbb lángnál, áradatnál,
Teljesb és hatalmasb minden gondolatnál.

'S örül vele a' szűz, Dalma' szép leánya;
De ti lánykák most ne menjetez hozzája.
Nincsen az életnek több illy pillantása,
Rövid; de századnál drágább birhatása.

Vörösmarty.

TOLLAGI JÓNÁS MINT HÁZAS.

(TULAJDON LEVELEIBŐL.)

* * 15a Novembris.

Amice! feleségemnek annyira feldicsértelek: hogy általam csókoltat; én pedig haragszom reád: hogy nem jöttél magad gratulatiód helyett menyekzómre. Későn vetem ugyan szemedre; de mikor az ember megházasodik, eleinte olyan, mint az ittas: ki annyifélét összegondol 's mindég a' kehely után nyul; de úgy rémlik előttem, már józanodni kezdek.

Nem igaz a' mit sokan állítanak: hogy a' házasság sírja a' szerelemnek; már öt hónapja lesz, hogy Rózát haza hoztam 's most is szeretem még; de van is ám rajta mit szeretni! azonban az is igaz: hogy az ember bár mi sokat tanult is, a' szép nemet még sem ismerheti ki. – Róza is megváltozott: mint leány alig szólt, a' szemtől is félt, most csupa élet 's annyit enyeleg, hogy még – Ő szerencsésnek vallja magát: én arra csak mosolyogni szoktam; de ha az ember mosolyog, jele: hogy tetszik valami. Atyám most sokszor van együtt a' helység' oszlopival, tán valamit szőnek? majd meghallod, mert ezentul serényebb író leszek.

Úgy tetszik, menyekzómruól még nem is irtam? pedig nagy pompa volt ám! a' helység' vénei is alig értek hasonlót; de ha az embernek pénze van, nem mesterség pompát csapni; pedig hány csap olyan is kinek nincsen? Vannak is hallom, kik orrolják megtiszteltetésem; de ha az ember boldog, irigyeket talál.

Esküvésem még a' városban, nagy sirással, de csendesen ment végbe; Lépfalvi ment először, aztán én. Kamatiék adtak vacsorát 's meglehetősen vígan valánk. Első éjjel majd viradtig leczkézett atyám, pedig mikor az ember csupa szív, vajmi nem szeret tanulni! Másnap új sirás között elindultunk. Az egész úton nem tudtam házas vagyok é? egyszer akartam a' sötétben Róza' kezét megfogni, de atyámét nyomtam meg, ki ezen szerelmes manipulatioért derekasán lehordott.

Haza érvén házunkat már tele találtuk vendéggel; édes anyám kitett magáért 's minden asztal hajladozott a' sok sütemény és főzemény' terhétül. Muzsika is volt, 's midőn bíró uram egészségünkért ivott, kívül a' csőszök salvét adtak, 's a' mozsarakat is elperzselték. Táncz kerekedvén a' korosbak méltóságos lassusággal lejték a' palotást; az ifiak pedig nagy tripudiatioval sorba is, váltva is a' gombostő- gyertyás- dobogó- sövény- cziczka- farkas- medve- barát- vánkös- és csörgő⁴⁷- vagy lapoczka-tánczot; végre mindnyájan derűre borura járták a' hajnalt. Majd három napig tartott a' dínom-dánom, de nekem az idő soha se volt hosszabb. Verset is irtak a lakodalmamra, olvasd:

Tollagi Jónásnak kedves hitvesével
Szentelem én e' dalt, muzsám' kegyelmével:
Szerelem! szerelem! éltünk' éltetője!
Általad varratik a' szűz' fejkötője!
Nélküled a' világ pusztá siralom-ház,
A' ki téged megvet, csak árnyékot hajház;
'S bár keblünket néha mély sebre fakasztod,
Hamar begyógyítja azt égi malasztod.
Te kötötted össze Rózájával Jónást,
És nekünk szerezteíl illy derék áldomást;
Tág torokkal légy hát dicsérve mindenkor,
Éljen az új pár! ezt ohajtja a' kántor!

⁴⁷ csörgő

Ennek az embernek volna talentoma; de műzsája a' világért se mozdul, ha kancsó nem áll előtte. Az egész ünnepen leginkább kimutatta magát mézeskalácsos kománk; ő két fejéren öltözött leányka által egy szörnyű nagy lobogó szivet küldött marczipánbul, mint symbolumát a' hív szerelemnek. Légy boldog!

* * 22a Novembris.

Az ember mindég feljebb törekszik; de ha az embert más tolja magasra, akkor ne kérkedjék; büszkeség nélkül jelentem hát uj dignitasomat. Tegnap – épen együtt ülénk Rózával; - ő kötött, én pedig azon tanakodtam: mivel mulassam? mert az okos ember is kifogy a' beszédből néha – midőn atyám, olyan képpel, millyet nagy dolgoknál szoktunk mutatni, hozzánk lépett. Gyermek! – így szólott – a' szerelemnek van ideje, de a világ is megkivánja figyelmünket! ezután markába ütven ki pipáját, kezét vállamra tévé 's mély hangon így szólott: Fiam Jónás! én a' köz ügyért eleget fáradoztam, már nyugalomba teszem magamat, 's dolgaimat ifjabb vállaidra hárítom; te léssz a' helység' pennája! a' Tanács Notariusának választott, én csak a' fő inspectiót tartom fel. Vidd ügyes méltósággal 's a' Tollagi név' dicsősége felmarad – öltözz és jer a' Tanács színe elébe!

Tudod barátom! én nagyságra soha se vágyódtam; de ha az ember véletlenül valami lesz, még is örül. – Felöltöztvén elmentünk a' helység-házba. Bíró uram jeles beszéddel fogadott, atyám neki ékesen felelt; már én is készültem valami fontosat mondani installatiómra 's készségemet demonstrálni, midőn a' kis bíró berohan: Uraimék! – monda – Huszárok jönnek téli szállásra, már a' kovártély-csinálók meg is érkeztek. Ezen hír félbe szakasztá az iktatási ünnepet; a' bírák szétfutkostak a' polgárokat tudósítani, engemet pedig atyám hivatalos szobájába vezetett, hol a' felsőség' rendelkezéseit olvastuk.

E' hivatalt alig nyertem volna el, ha többen a' tanácsbeliek közzül atyámnak nem tartoznának; de az obligatióknak olyan influxusa van az emberre, hogy azt is megteszi, a' mit nem akar. Róza mind ennek nem örül, tán fél: hogy majd kevesebbet lát; a' jó lélek!

Többet irnék, de a' trombita engem is talpra kiált, 's míg az ember uj valami hivatalban, mindég buzgón viszi.

* * 30a Novembris.

Hej barátom! minden testnek van árnyéka, minden tisztségnek haszna és terhe, én is olyas valamit érzek, a' mi épen nem tetszik.

Helységünk most sokkal elevenebb, de magamról itélvén sok szív is uj mozgásba jött. Szép hölgyem aligha szemet nem szűrt, mert katona uraimék seregesen sétálnak ablakom alatt, szerencsém! hogy derekasan kezd fagyni, különben tán még most is ott tanyáznának. Ez semmi ugyan, de nézés a' szerelem' követe, 's a' csillogó ruha, deli termet (bár a' szabónak nagy része van is benne) nyájasság, 's kellemes udvariaság, hányszor szorítá már ki a' hű szívet! Kötve higy az asszonynak.

Az ember kiül a' polczra hogy mások süvegöljék, 's azalatt nem tudja: mi történik otthon.

* * 5a Decembris.

Ma haragos voltam 's nem mertem mutatni. Ez annyit tesz: mint köpönyeg alatt fület mutatni.

Eszmélkedve ülök szobámban, midőn egy fiatal vitéz nagy robajjal rám nyitja az ajtót 's mingyárt hetvenkedni kezd: hogy szállása rossz, füstös 's több eféle. Én szokott modestiával

kértem: hogy aziránt végezzen a' birákkal, – hogy nekem ahhoz semmi közöm; de ő folyvást pattogott, az asztalt verte, kardjával csörtetett 's még füleimet is levágással fenyegeté. Én házi jusomra provocálván positurába tettem magamat; de ő mindég közelebb hadarászott felém. Az okos enged gondolám 's hátrálni kezdék, midőn Róza ijedten beszaladt 's a' lárma' okát kérdé; erre a' mord képű harczos olly nyájas olly szelíd lön, mint a' szerelmes galamb – olly édesen hunyorgott Róza' szemébe, annyi szépségeket mondott, hogy én tüskén állva mingyárt sejtettem hadi stratagemáját, melly által színlett csatát kezdvén Rózát becsalta.

A' kalászt verik, hogy magot nyerjenek, ez is belém kötött, hogy Rózát dicsérhesse; de én szavába vágtam és szállását hoztam elő. Bocsánatot Notarius uram! illy kedves szomszédság minden kellemetlen dolgot kellemessé téssen (tehát szomszéd) most nem cserélném el leg-szebb palotáért! – így csevegett és csak a' déli harang hívta el; ebből láthatod: hogy a' gyomor majd egy rangon áll a' szívvél. Midőn kikísértem, ő csupa barátságbul kezemet félig öszvezuzván ismét bocsánatot kért, és az udvaron keresztül hatszor is visszanézett. Ez valamit akar, gondolám 's szobor gyanánt a' pitvarban álltam meg. Mi bajod kedvesem? kérdé czirógtatva Róza. Semmi fiam! felelék, 's nem akarva nagyot sohajtottam.

Lásd barátom! házasságban a' legokosabb ember is néha ollyan pictus masculus – sokat érez 's átal szólni – tele gonddal mosolyog, valót keres 's hazudik.

* * 8a Decembris.

Tegnap az itt kormányzó kapitány urnak névnapja volt; atyám azt proponálta: hogy a' helység küldene deputatiót hozzá, őt illendően megköszönteni. Atyám, ki illetén dolgokban mindég kolompos volt, most a' papolást reám bizta. Tudod, nem vagyok kérkedő; de néhány tanácsbelit odavezetvén, hevenyében ollyan oratiót penderítettem, hogy a' kapitány örömeiben alig tudta elfojtani nevetését; azonban, engem, mint a' sors' üldözöttjét, itt is fatum ért, mert egyik közel megettem álló igen vastag deputatus nagyot tüsszentvén, hasával kilökött helyemből, úgy, hogy előre buktomban a' megüdvézlendő főtisztnek lábára hágtam, 's így tele confusioval beszédem' fonalát elvesztém. Erre a' kapitány köszönetét jelenté, 's az én epilógusom elmaradt. Később az asszonyság is megjelenvén többi között nekem ezt is mondá: hallom Notarius urnak szép, jól nevelt hitvese van, igen ohajtanám társaságát, tessék megismértetni vele. Én megigértém. Itt nincs veszély, a' kapitány derék ember ugyan; de a' kard és idő nyomátul képe ollyan mint a' kárpit; azonfelül egyik asszony szemmel tartja a' másikat.

Mióta házas vagyok, tegnap Róza' legelőször ellenkezett velem. Én azt akarám: hogy a' vecsernyére édes anyámnak régi nagy bundáját öltse fel, ő pedig csak könnyü ruhában 's más-korinál szorgosabban öltözött, bizonyosan karcsu termetét nem akarta elpalástolni; izetlenségem még inkább nevededett, midőn a' tiszt urakat utfélben megállni láttam; úgy néztek – úgy néztek, de egyik se reám. Ebből látom: hogy szépség mellett a' tudomány csak holt kincs, 's hogy az ember néha fűnek fának szemet kívánna; néha meg köz vakságot ohajt.

A' szomszéd vitéz leginkább incselkedik, nappal néz, estve sipolgat; annyit tudok felőle: hogy Kadét, különben nem igen derekabb ember nálamnál; de az újság fél szépség. Ma éjjel is többet magával muzsikált; én felkeltem 's kinyitván az ablakot a' vasróstélyon kidugtam feje-met – a' mint nézegetek, egyik nekem ugrik 's előbb hogy sem bevonhattam volna fejemet gyöngéden megczirógtatta; bizonyosan más képet vélt, gondolám, 's jó ízűt nevettem csalódá-sán; de ma reggel vettem csak észre hogy bekormozott.

** 15a Decembris.

Nálunk szörnyű nagy hó esett, kívül minden fejr, csak az én kedvem fekete. Legyen az ember bár mi pontos, ha esze otthon jár, midőn másutt dolgozik, megtéved; én is a' jegyző-könyvben nagy zűrzavart⁴⁸ okoztam, 's ha atyám mint régi practicus észre nem veszi, kár mellett szégyent is vallok; van is mit hallanom érte; de hagyján! csak qua férj boldog lehetnék, nem bánnám, ha qua notarius némellykor orrot kapnék is.

Azt mondják: a' jó asszonynak nem kell strázsa, önmagát megőrzi; de ha az erkölcs elalszik, vajmi jó akkor, ha a' gazda' szeme váltja fel! Míg az ember kötelessége után jár, háza nyitva marad az incselkedésnek. A' kadétot ismét Rózánál kaptam, olyan közel ült hozzá, 's belép-temkor valamit dugdozott előttem. Én elhültem; de Róza vidáman felém ugorván mond: ez az úr Lépfalvi, Lolli' férjének öccse; bátyjának megirván téli szállását, annak üdvözlését 's örömet jelenté, hogy illy közel esett kedves barátjához. Lolli is tisztel! Ez mind jó, de a' barátság-
ságnak is van határa; azért hideg maradtam Lépfalvi iránt, ki úgy látom hajszállal se jobb bátyjánál, 's ha lehetne, jégre vezetne.

Lépfalvi nem sokára elment 's az ajtónál ezt sugta fülembe: Notarius uram féltékeny, sajnálom; de kinek szép hölgye van, tűrni tanuljon. Ez még habeálgatni akar gondolám, 's haragomban mingyárt is szemére lobbantám Rózának, hogy nekem hátam megett illy vendég igen displiceál 's nem hittem volna, hogy illy csapodár legyen. Róza reám veté szemét, elfordult 's könyezett, magamon is kitört a' fájdalom és vele sírtam; édes anyám hozzánk jöven 's minket olly búsan látván, szinte zokogni kezdett velünk, míg a' valamit kérdezni jött szolgáló látván e' pityergő scenát jajveszékelve atyámért szaladt, ki szokott autoritással megkorholt és szétperelt bennünket. Ah! szegény jó szüleim nem tudják mi epeszt – magam se tudom; de az okos ember előre néz.

Így él barátod Jónás! ölelkezés lesz ugyan a' siralomnak vége: de a' házasság olyan mint a' viadal, az ember csöröl-pöröl, azután megbékül; de a' seb még is fáj.

* * 20a Decembris.

Tegnap reggel szomszéd collegám hozzám toppant 's magával leányt kérni meghítt; nem örömet mentem; de még boldog időmben megígértem neki, azért engednem kellett. De hogy Rózának ne legyen ideje kinézegetni, számolást ('s ehhez igen ért) biztam reá. Ő mingyárt elérte mit akarok. Mindent megteszek – mond – csak ne kételkedj hűségemről. Én nem kételkedném, csak a' katonák ne kételkednének! felelék.

Hogy hogy? kérdé Róza.

Ha nem kételkednének hűségedről, nem járnának utánad, viszonzám búsan.

Az idő kifog minden balítéleten! mond Róza. Tudtam volna rá sokat mondani; de ha az ember szerelmessel készül valahová, nincs nyugta; azért collegámmal szánra telepedvén elröpültünk nagy csörgettyűsen.

A' leánykérő mindég kedves vendég, mi is szívesen fogadtatánk. Dictum factum! a' leány igent sohajtott, szülei után, 's a' nősző örömeiben alig lelte helyét, én pedig gondolám: várj csak collega! majd megérzed mi a' feleség! az enyém jó, még is mennyi gondot ád! Az ebéd sokáig tartott, különben is collegámnak annyi mondókája volt, hogy már késő este lett, mire haza értem. Hálásra eleget hívogattam 's marasztottam útítársamat, de erővel ő még az éjjel haza szándékozott; így tehát nem is engedtem hozzánk hajtadni, hanem a' helység' végén le-
szállván bundába burkolva házunkhoz ballagtam, meglepni vélvén Rózát. A' mint a' kerítéshez

⁴⁸ zurzavart

jutok, mingyárt egy emberi alak ötlik szemembe, melly merően az ablak alatt áll. Ez a' kadét gondolám 's közelebb sunnyogok hozzá, és csodálkoztam hogy semmikép se mozog. Kéves vártatva megszólítám: Uram! nem illik idegen ablak alatt kandikálni! semmi felelet. Meleg vére lehet az urnak, hogy illy hidegben is itt ácsorog! mondám ismét 's félre akarám tolni – de meghökkenve léptem vissza, midőn a' kadétnak vélt alak első tapintásra lábaimhoz omlott – nézek, nézek, 's látom: hogy hótetem volt, 's reá egy köpönyeg akasztva. A' mivel az embernek képzeete vesződik, azt látja szeme. Eleinte bosszonkodván a' kadétot nem szántam volna módszerre tanítani, mert ez a' csíny egyedül tőle származhatott; de látván hogy a' dolog tanú nélkül ment végbe, csendesen belopódtam az ajtón, 's az öregeket már fekvé, Rózát pedig a' mesélő fonóknál lelétem.

A' nehéz úti ruhát le akarván vetni, a' mi szobánkba menék, 's már visszakészültem a' fonó társaságba, midőn kívül az utszán dörmögést hallok – az ablakhoz megyek, mellynek egyik táblája nyitva volt, 's mingyárt megismertem a' kadétot egy pajtásával.

Nincs itthon – mond Lépfalvi – a' csörgő szánt megkellett volna hallanunk.

A' hőember elvan döntve –

A' szél miatt –

Nemde gyönyörű asszony az a' Tollaginé? nem tudom mint botlott bele az a' pedant – bár-dolatlan Notarius?

Classicus dróton járó.

Kinjából lett tudós.

Tudósból lett öszvér –

Ollyan mint a' barázda-billegető –

Mint Faun a' grácia mellett.

Lásd barátom! illy titulusokat nyer az ember, ha szép felesége van – a' romlott írigy világ, rajta edzi nyelvét, hogy a' szép előtt megdönthesse. Alig tudtam magamat moderálni hogy vissza ne feleljek; de ha az ember hallgatódzik önszégyenét hallja sokszor; aztán az illyest jobb ignorálni. — Később ugyan jó embernek is neveztek, de ez csak úgy illett a' többihez mint egy hajszál a' kopasz főre. – Elhallgatván szóval, sippal kezdetek ostromolni – olly keserves olly andalogtató nótát fúvtak, hogy szinte magam is megindultam; de attól tartván: nehogy e' kártékony hangok még Rózát is általsalják a' fonó kalákából, hozzá szándékoztam, csak az ablaktáblát kívántam bezárni – de gondold el! a' mint a' karpitot félre hajtván kinyujtom kezemet, Lépfalvi, mint a' villám oda szökik, megragadja⁴⁹ azt: Róza! – soha! – ah! miért olly kegyetlen? én vissza akarám huzni kezemet, de ő keményen szorongatva ajkaihoz nyomta: Most vagy soha! rebegett, aztán ollyan meleg csókokat czuppantgatott reája, hogy szinte csiklándott, 's bár mint tartózkodtam, kaczagnom kellett. Erre ő visszapattant, én pedig aludni küldvén őket, bezártam a' táblát.

Barátom! ez nekem még is szeget ütött fejembe; ki lesz kezes: hogy utóbb az igazi kéz még is ki nem hajlik e? az asszony gyarló, ezt már a' régi írók hirdették.

* * 24a Decembris.

Könyezd sorsomat barátom! én csak ugyan hamis fogást tettem, csak ugyan meg vagyok csalatva! Nincs hűség e' földön, kezemben a' rettentő bizonyosság. Illy búsan még egy karácson se talált – bocsáss meg ha ezen sorokat syllabizálnod kell, mert fájdalomtul reszket kezem.

⁴⁹ megragadja

Mint Notarius én adminisztrálok a' szükséges széna- és abrak-portiókat 's azokat quietáltatom. Így történt ma 's az előbbeni portiókat Lépfalvi vette által. Ő mintha semmi se történt volna közöttünk, enyelegni kezdett; de minden dologhoz bizonyos seriositás illik, azért csak úgy fél füllel hallgattam reája, 's a' munkát elvégezvén a' quietantiát kértem tőle. Ő erre zsebkönyvét előveszi 's kívánságomat teljesítvén magamra hagyott; én majd elkábultam, midőn az officiosus írás közzé egy kis arany karimás czédulát szorulva lelék; olvasd és irtózz rettentő tartalmátul:

„Róza! egyetlen kedvesem! igaznak találom: hogy a' minapi bal történet óta, az ablaknál való összejövetel csak gyanut és lármát okoz, és feszes férjedet, kit az ég haragjában csatolt hozzád, még inkább vigyázatra serkenti; azért szíves hálával fogadom el javallatodat, 's minden bizonnal a' kertalatti hársfánál megjelenek; csak te is jó móddal szökhess ki, tán a' karácson alkalmat ád. Én reményelem: hogy a' hideg levegőt elfelejted meleg karjaimban. Ha nem vélt akadály tartóztatna, tűzz valami jelt, p. o. egy pántlikát, a' sövényre, mingyárt a' rézs mellett, nehogy hasztalan várjon téged szerető L.”

Ha az embert véletlen csapás éri, mindenhez kapkodna, 's még se tud mozogni – én is sokáig meredten állék, a' halálos czédulát tartva kezemben. A' kihez így mernek irni, ki a' kert alá hívja imádóját, az nem kegyetlen már, gondolám 's első hevemben mingyárt Rózához akartam rohanni 's az írást, mint vétké' documentumát, elébe tartani; de tagadva szaporodik a' világ, ő is majd tagadni fogja, és mentegetni magát, így eszmélkedtem, 's végre csak ugyan legjobbnak ítéltm őket in facie loci meglepni azután szakadjon a' szív. Szinte várom és rettegem az estét.

Az ember virág mellé telepedik, mohón szívja az édes illatot, 's alig fordul egyet, érzí a' tüskét. Ne házasodj! én már benne vagyok, és szívem repedni készül.

* * 25a Decembris.

Mért van az barátom? más ember nem is tudja mi a' tanultság és csendesen él; én annyi Classicust tudok könyv nélkül, minden tárgyra kész vagyok egy sententiát mondani 's még is mindenütt megütközöm! ugyan megjártam ismét, neked sub rosa megpanaszlom, de ne add tovább.

Tegnap már jelentém hogy kétségben valék, sem enni, sem inni nem tudtam; Róza és szüleim eleget kérdeztek, de én minden nyilvánító vallást elkerültem. A' titkos arczu este beállt, én azt mondtam: hogy a' kántorhoz megyek 's ott töltöm az estét; köztünk szólván: azzal csak Rózának kívántam alkalmat adni biztosabb kimenetelre. Voltam ugyan a' kántornál, hol több felekezetben kártyáztak, ki dióra, ki márjást, ki vojtát, ki filkót, ki oplitánt 's ezt meg-unván, ki durnit, ki kopkát, ki putát, ki harminczegyet, ki czapárit. Ez engem mind nem vi-díthatott fel. Egy huszár strázsamester ostáblával is kinált, de minthogy az koczkával esik, 's én házasságom által úgy is minden nyugalमत elkoczkázván mindenféle koczkajátéktól cordicitus iszonyodom, nem fogadtam el meghívását, hanem nyolcz és kilencz óra között a' kert alá bujdosam 's a' sövény mellé lapulván, szemeimet a' kijelelt fára meresztém, mellynek ágain varju sereg üldögélt.⁵⁰ Várok – várok, zúz és jéglepte bajuszom peczkesen állt, fogam vaczogott 's didergő térdeim össze- meg összeütődtek.⁵¹ Az óra tizet ütött, senki nem moz-dult, egyéb a' varjak röppentek fel néha károgyva. Ma tán nem is lesz szerelmes congressus gondolám 's lappangva kémleltem a' jelt, mellynek az írás szerint a' sövényen kell vala lógni; a' rézst feltaláltam, 's a' mint ott tipegek tapogok a' jelt is megláthatni, egyszerre a' hársfa 's a'

⁵⁰ üldögélt

⁵¹ össze meg-összeütődtek

sövény között a' föld megrendül alattam, 's én sötét mélységbe süllyedek, nyakam fejem megtelvén hóval. Szörnyű ijedtemben kiáltozni kezdék, de senki nem jött segédemre – hasztalan iparkodtam kívánczorogni, a' hó dült hegyembe is alá is; de én fel nem kapaszkodhattam; a' gondolat: hogy a' farkasok' martalékja leendek, még inkább szepegtetett 's lármázni ingerlett; 's ime! alig támad bennem ama' borzasztó képzelődés, zörgést hallok, 's előbb mint sem megfoghattam volna mi lehet? egy szőrös test zuhan mellém. Félig aléltn az üreg' oldalához vonulva legyintgettem köpönyegemmel feléje, 's csak akkor eszméltem fel, midőn borzas társam ugatni kezdett, 's én benne egyik komondorunkra ismertem. Szinte jól esett: hogy a' hív állat hozzám szövetkezett, derék, fogas frigyesemet tekintvén benne. Mikor az ember szükségben van, az oktan állat is vigasztalást nyújt, én is iszonyú riadalmak közt czirógattam a' komondort, csak hogy ne hagyjon el.

Majd félórai ijedség és fázás után lépést hallék a' havan ropogni. Jónás! Jónás! kiálta Róza és atyám.

Vide infra! sohajték fel a' mélyből.

Mi a' manó! hol bujkál Notarius uram? – dörmögött kocsisunk – mingyárt létrát hozok.

Nem sokára így csak ugyan kivergődvén az üregből, Róza' karján a szobába ögyelegtem. Atyám azt véli: hogy mint jó gazda csupa vigyázatbul kerültem meg a' házat, megdicsért, egyszer'smind sajnált is, hogy a' farkas-verem, melyet addig ásatott, míg én a' városban járkáltam, ön fiát fogta be legelőszőr. Hogy te azt nem láttad Jónás! hiszen nád volt torkolatjára téve, 's az egész őszön szemed előtt állt! mondá vigasztalólag; de mikor az ember aszszonnyal vesződik, akkor pihen a' gazdaság. Róza tele gonddal forgolódott körültem, én pedig erővel ki akartam nézni belőle valami családságot, de lehetetlen volt. Az asszonyi szem vexáló tükör gyanánt mindég mást mutat, mint sem akarjuk.

Bajom nincs, egyéb hogy rekedt vagyok.

* * 27a Decembris.

Ma szobámban ülök, 's azon tanakodtam: mit tegyek a' kadéttal? ha satisfactiót kérek, ki nevetnek; ha nem szólok, nyugtom se lesz – még a' resultátumot fel se lelém, midőn ő Rózával hozzám lépett. Mi kadét úrnak köszönettel tartozunk még – mond Róza – mivel hírül adta, hogy tegnapelőtt bajod történt.

Illy csekélység szót sem érdemel – viszonzá Lépfalvi nem keveset habozva. – Künn járván Notarius uramat kiáltozni hallám, 's ha szolgálat nem tartóztat, magam siettem volna segédlemére. Én válasz helyett csak homlokomat dörzsöltem, mert a' tréfa és harag között közép utat nem leltem, csak midőn Róza magunkra hagyott, vettem elő ama' czédulát, ez tán – mondván – nem tartozott a' quietantiához?

A' sziv' dolga – viszonzá Lépfalvi – örülök hogy illy jó kézbe esett. Notarius uram, tudom el nem árul. Máskor fogadom jobban vigyázok rá.

Én senkinek secretáriusa nem leszek; e' dologhoz ugyan szólásom van, inquireálni is fogom! felelék tüzzel.

Mi jó barátok lennénk, ha Notarius uramnak szép felesége nem volna; igen sajnálnám: ha miattam nyugtalanságot szenvedne, de én arrul nem tehetek; a' szépnek hódolni kötelességünk! ez a' természet' örökös törvénye, mellynek minden sziv alája van vetve! mondá Lépfalvi.

De a' szépnek nem szükség és nem szabad minden hódolást elfogadni, kivált ha már egyhez csatolta magát – szólék fájdalmasan, 's ő megindulván kezét nyújtá, hogy többé nem alkalmatlankodik, azzal odább ment és engem bizonytalanságban hagyott.

Én olyan vagyok mint a' beteg, kihez két orvos jár, 's mindenik más szert ajánl, 's ez által egyik se nyerhet bizodalmat. Ha Rózát szemlélem, azt hiszem hogy ártatlan; de ha ártatlan, hogy mernének neki illy levelet írni? ha szólok 's nincs igazam, sajnosan megbántom; ha nem szólok, majd utóbb a' szólás késő lesz! tán legjobb lesz még is a' környülményekhez alkalmaztatnom magamat. Ha jobb gondolat ötlík eszedbe, ird meg!

Nemde barátom! az asszonnyal nyugodtan élni, legnagyobb remeke az életnek? 's minden ritkaságok' ritkasága olly asszony, ki ha eggyel lakik is, soknak tetszeni ne vágya!

Uj esztendőre minden jót, áldást, békességet kívánok 's tapasztalásimból ezen jegyzésimet küldöm:

Szeresd az asszonyt; de tartsd őt korláton,
Másképp myrtusért fejedre tövist fon.
Dicsérd ha ollykor szelíden engednek,
De másnak ne higgy, csak önnön szemednek.
Tudd meg az ember ragadozó állat,
Kész megterhelni az idegen vállat.
Saját birtokát csak könnyen megveti,
De annál inkább a' másét szereti.
Semmit se próbálj, míg véred meg nem hűl,
Igy menekszel majd a' farkas-veremtől.

* * 10a Januárii.

Tegnap Rózával a' kapitány urnál valék, 's nála több tiszteket is lelénk. Ha az ember valami kis appendixe a' köz-igazgatásnak, mingyárt nagyobb respectusa van, engem is, de kivált hitvesemet nagy udvarisággal fogadtak: ezt (nempe a' hitvest) a' kapitányné mingyárt más szobába vezette, és okosan! mert a' hízkelkedő suttogás annyira árt az asszonynak, hogy utóbb tükrét is hazugnak tartja. Lépfalvi kadét is ott volt, de hol az ember legkissebb úr, ott nem igen mer hánykolódni.

Azt mondják az okos hallgat; de ha az ember soha se szól, hogyan tudhassák mások okos-létét; ennélfogva én is beszédbe elegyedvén többi között tudós reflexiokkal megmutattam: hogy Rómát legióji emelték fel 's viszont rontották le; ha azok mindég hazafiak lettek volna, dicső birodalmok most is állana még.

Hagyjuk a' multat 's éljük a' jelent – mond a' kapitány – következő vasárnap kis házi mulatságot adok, Notarius urat is szívesen látom hitvesével; és hogy társaságunk annál vigabb 's tetszetősb legyen: tehát maskarában jelenünk meg. A' tiszturak kaptak ezen 's örömszajogva hirdetéik helybehagyásokat.

Azaz álorcztát veszünk – mondám én, mivel már Rómában valék – mint hajdan a' histriók? ha meg kell lenni, én se vagyok ellene; de ha csak képemet nem mázolom be, nem tudom hogy lehessenek maskarává?

Lesz arra gondom – viszonzá a' kapitány – a' ruhák' megszerzését én magamra vállalom. Később a' Rózával visszatért asszonyság is érinté e' dolgot és igen kegyesen hívott meg bennünket. Haza mentünkben Róza egészen felvidulva beszéllé el: hogy ő, mint oláhasszony jelenend meg a' kapitánynéval. Én e' dolgot otthon mélyebb fontolóra vettem 's így okoskodtam: az emberi kép centruma minden szépnék, onnan sugárzanak ki minden kellemek, az a' mágnes, melly után fordul a' szem, onnan kap élelmet a' képzelet; de a' vászonkép, bár minő szép is, csak lelketlen jószág 's Róza azzal lesz eltakarva, ennélfogva nem tetszhetik úgy, 's ha nem tetszik, nincs mitől tartanom: ergo bizvást elmehetek. Vale!

** 16a Januárii.

Semmi ujság! egyéb hogy Róza gyakortábbad eljár a' kapitánynéhoz ruhája végett – ott dolgoznak erősen; de hogy reá ismérjek mingyárt, keztyűjét mutatta meg.

Tegnap hivatalos szobámba assignatiót hoztak; gondold el csak! az a' Cséli nevű ifju ember ment ezen keresztül, ki a' duellumban megpelyhezett, és lovakat kért; én rendeltem neki, de régi bosszuságom miatt meghagytam a' kisbirónak: hogy a' legroszabb gabancsokat állítsa ki neki. Az ember azért nem bosszuálló, ha rajta elkövetett régi csinyt uj csinnyal ró le.

** 18a Januárii.

A' mulatság végbe ment; az ember akármit tesz, ha kivan a' sorstul választva, a' viszontagság nem marad el.

Szinte feszült kebellet (mert sem én se Róza nem valánk még maskarák) mentünk este a' kapitányi szállásra; hol mindegyikünket másfelé vezettek. A' kapitányt, képét kivéven, már egészen felöltözve lelém: szűk, kivarrott selyem ruhája volt, lábán pillangós czipi, vállán derékig érő köpönyeg függött, fején bársony sapka lobogós tollakkal. Ő magát spanyolnak nevezé – én pedig mondám: ha az ember nálunk télen illy lepke köntösben járna, magával kellene vinni a' kályhát, mert ugyan megjárna az illy vendég köpönyeggel. – Nekem egy máj színű selyem leppentyűbe kellett bujnom, és hasonló csuklyát huznom fejemre, melly megfordított turózsacsó gyanánt nyult fel búbosan magasra; képemre egy éktelen orrú lárvát kötöttek, mellynek selyem szakála majd melyemig lógott le. Ezt a' kapitány dominónak nevezé; én pedig a' tükörnél szüntelen nevetgettem magamat, mert olyan bolond dominus formám volt.

A' muzikusok már ugyancsak dolgoztak, midőn a' kapitány ékesen felgyertyázott ebédlőjébe vezetett, hol leginkább látszott, hogy nem üres erszénye. Ott már különféle maskarák jöttek mentek; itt egy pár dajna visített egy fiatal vitéz körül, ott egy pápaszemés öreg úr tobákkal kínált mindent, s udvariasan kacsingatott a' fiatal szépre, ki kosárban virágokat hordott. Voltak régi s' uj magyarok, csikósok, törökök, zsidók, és több nem ismert alakok is. Egy minden színű foltokbul férczelt és összegányolt⁵² ruhájú, félig fekete képű legény leginkább szeleskedett, és egy cifra recsegő bottal mindég maga körül hadarászott; beléptemkor reám is mingyárt egyet csettentett, és ezen szavakkal: servus Tollagi! ismét odább lejtett. Én reá bámulván nem foghattam meg: hogyan ismert reám, holott a' háziuron kívül senki se látott.

Minthogy mindenik beszélt, én sem akartam utólsó lenni, azért is egy törökhöz menvén, ki mindég felém integetett, kértem, hogy engedne meg: ha competens titulusát nem adom meg, mivel nem tudom; őszinte kérdésemre: mint tetszik a' distractio? ő visszás hangon ezt harsogá fülembe: Jobban mint neked a' farkasveremben! mintha leforráztak volna, olly sebtén hagytam oda a' törököt, nem keveset boszorkodván, hogy ezen fatumot mások is tudják. Én úgy hiszem, a' kadét trombitáskodott.

Lásd te merően álló maskara! – mondá az ismét hozzám jött török – ez kicsinyben a' nagy világ' képe, hol szinte mindenik bizonyos álорczát hordoz, hogy azt a' mi van, elrejtse; vagy azt, a' mi nincs, kipótolja. Mindenik játszik, s' a' rovást a' tapasztalatlannak kell többnyire kifizetni. Csak nézd: a' kérkedő mint cseveg magárul, a' betyár külsejét fitogtatja, és a' tükörbe pislogat, mint a' fősvény ládájába, a' gunyoló más hibájin elmélkedik, a' könnyelmű mulattat, az uzsorás fukar közel a' pazarlóhoz nagy kamatit számlálja, a' durva lármáz, s' mindenben megütközik, a' szenvedő csendesen ül, a' szerelmes rejteket keres, az eszmélő mosolyog és hallgat, a' pulya mindent majmol, a' féltékeny néz, habzik és izzad. Szólj! te mellyik sorba tartozol?

⁵² összeg nyolt

Én különben az eszmélők sorába tartozom felelék, a' mostanul nem mervén szólni, mert csak ugyan habozva néztem, nem jó e már Róza; és, ha nem épen szükség, az ember maskarában se hazudjék. Még a' török sokat beszélt volna, de az ajtó megnyílt, és nyolcz oláh asszony lép elő, azért is én őt a' faképnél hagyván, többekkel együtt, az imént érkezettekhez szorongok – egyik közülök mingyárt kezemet megrázzván elsikoltá magát: üdvözlégý Jónás! én meghajtottam magamat, mert kisebb termetérül láttam hogy nem Róza. A' keztyűt mingyárt megismértem: de más kettőnek is szinte olyan volt, és termetök is hasonló Rózához; azért nem tudtam mit tenni, hanem rendében eljártam őket, kérdvén: te vagy Róza? ketteje elnevette magát, az egyik fejével intett, s kezemet gyöngén szorítá meg, aztán odább sétált.

Alig távoztam el onnan, az a' tarka legény tüstént ott termett s melléje tolván magát annyit suttogott fülébe, ugy szorongatta karjait, szóval olly ismerősen bánt vele, hogy engem a' méreg egészen elfutott, annyival inkább: mivel külsejére nézve, azon tarka alakban, méltán a' kadétot gyaníthatám. Többször akartam közeledni hozzájuk, de azzal a' recsegő bottal, mindég felém hadarászott, s nem bátorkodtam erőszakoskodni, nehogy láрма támadjon. Itt tapasztalám: hogy legjobb otthon haragudni; ott az ember bátran kimondja mit akar, másutt le van kötve nyelve. Egy ideig némán néztem, de utóbb a' sok fecsegést csak ugyan restellém, és az oláhasszonyhoz fúrva magamat így szólék: én nem tiltom az illendő mulatságot, de az álорczában is kötelességünk az erkölcsöt tisztelni! sapienti sat. Erre az oláhasszony hahotázni kezdett, s vállamat megveregetvén mondá: te csak a' régi vagy még most is! azzal elvonult, én pedig tele haraggal néztem utána, magamat vádolván: miért hoztam illy helyre, hol az ember azt is tréfának veszi, ha másnak szíve fáj. A' török költe fel merengésemből, egy papiroskát nyomván kezembe, mellyen ez a' vers volt:

Messze irígy tőlünk! hívséget várni nem átsz
A' széptől? ki után annyi epedve tekint!
A' napnál egyedül vágyol melegedni? ne gondold!
Másnak is életet ád láng szeme, hidd nekem azt!

Rosz principium ez! – mondám nem szeretném ha másra is ragadna! s a' más alatt Rózát értettem.

Én félek! – viszonzá a' török – e' principium az asszony' vérében fekszik, s ha nyilván nem teszi, annál inkább tör ki titkon; ne bánd azért, ha szép hölgyed szemed előtt mással enyeleg; de ha elvonulva ábrándoz, akkor aczélozd homlokodat. –

Bár otthon volnék – mormolám – mit használ a' tanulás, ha egyszer a' kár megesett! a' házi úr' hozzánk jötte szakasztá félbe a' beszédet, ki engem tánczra szólított fel; én vonakodtam eleintén, de meggondolván: hogy táncz közben leginkább magamnál tarthatom Rózát, csak ugyan engedtem, és az oláh asszonyt felkértem; ő karját nyújtá s több párral kerékbe állánk. – Most közel hozzá, mind inkább úgy rémlett előttem, hogy még se Róza az én tánczosném; Róza karcsubb azt véltem; de a' keztyű az övé volt – ismét kérdeztem: te vagy kedves? és ő fejével igent billentett.

A' muzsika megzendült. Tudod barátom! én a' magyart nem rosszul járom; de az idegenhez nem értek, ez pedig olyan külföldi táncz volt. Össze, vissza forognak benne, nem tudtam mint szokták; azért is egyik erre, másik arra tolt, majd előre, majd hátra unszolt, ránczigált, én szinte örültem lárvámnak, mert saját képpemmel agyon szégyenlettem volna magamat – ebből tapasztalám: a' mit az ember nem tud, abban ne producálja magát.

Még a' táncz el se végződött, midőn, tánczosném kiállott a' rendből, s a' mint észre vettem azért, mivel elfáradt engem huzni vonni – ez hagyján! de akkor láttam, hogy ő nem Róza –

mennél tovább néztem, annál inkább valósult csalódásom; azért is az ott álló házi urat kértem meg, lenne oly kegyes 's mondaná meg: mellyik feleségem? Ő nem ismeri meg! felelé. Hát mondja meg mellyik az asszonyság! kértem ismét. A' maskarát nem illik elárulni! lön a' felelet. Képzelted: hogy nekem mind ez nem tetszett, és nyugtalanságom még inkább nőtt, midőn a' muzsika elnémulván, a' társaság páronként szétoszlott.

Akár illik, akár nem! én tudni akarom hol feleségem? ezt dörögve magamban újra keresni mentem Rózát, és mindenik oláhasszonyt megtámadtam; néhányat közülök lárvátlan lelék, de oly isméretlenek voltak mint előbb. Mint a' párját-vesztett oroszán rohantam egyik szobából a' másikba; belső szorongás, confusio, a' vászonkép és a' féltés csak úgy öntöttek rólam a' nagy cseppeket – de oly viaszos érzést soha se tapasztalék, mint midőn az utolsó szobába lépve, a' Rózához leginkább hasonló alakot a' párnaszéken ülve, fejét a' török' melyére hajtva; 's egyik kezét a' már saját képző tarka kadét' kezébe nyugasztalva lelém; Róza! sohajta a' kadét egészen elolvadva; én pedig iszonyodva kiálték: hát még is te vagy? hah! te hívtelen!

Hah te féltékeny! tüstént kövess meg! mondá az oláhasszony, és lekapva hamis képét Lolli mosolygott szemem közzé. Hát engem nem ismersz Jónás? kérdé a' török 's félre tolván álarczáját idősb Lépfalvi dűl karjaim közzé.

Én e' véletlen viszonzlátáson szívemből megörültem; de ha az ember valamin aggódik, öröme se tart sokáig, azért rövid ölelkezés után ismét távozni akartam.

Hová Jónás? mi bajod ismét? kérdé Lépfalvi.

Rózát megyek keresni, jer segíts! felelék.

Az eddig nyugszik – mond Lolli – még fel se öltözvén rosszul érezte magát, haza kívánczolt, 's minket kért: hogy ne rontanók el kedvét, és ne mondanók meg. Keztyűjét én huztam fel, próbára megismer e Tollagi ur?

Így hát én is haza sietek! – mondám, 's bár mint marasztottak, mentem, 's őket házunkhoz invitálván bucsut vettem. A' szobát zárva lelvén, hol mentémet hagyám, csak a' maskarában lopódtam ki a' házból, szinte fáj szívem, hogy a' jó hitvest oly méltatlan gyanúval bántam meg. –

Künn hó esett, sötét volt, 's a' kakasok körül belül éjfél kukurékoltak, midőn egyedül ballagtam, a' lárvát képeken hagyván ne hogy meghűtsem magamat. A' mint megyek, egy öreg-asszony jó felém lámpással. Nem kísérne kend el engem? – szólítám meg – adok valamit! 's az asszony felém tartván lámpását rám néz, elszörnyed, keresztet vet, 's ezen szavakkal: minden jó lélek dicséri az istent! fut a' mint csak tudott. Ez valami gonosznak vélt gondolám kaczagva; de nem sokára az ijedés rám került, mert a' mint a' fogadó előtt ballagok, valaki szörnyű hangon, nyársát szegezve melyemre, így rivalt hozzám: állj meg gonosz! én mingyárt megismertem ugyan a' baktert; de ha az ember előljáró, restelli ha a' pór nép ilyenkor s illy bohón leli, azért nem szóltam, de látván hogy a' fogadóból több ember tódul elő, 's hogy a' bakter is a' dolgot vastagon veszi, csak megvallám ki vagyok, az az: Notarius!

Az derék ember – mond a' haragos bakter – és nem csatangol éjjel az utszán ijesztgetni az embert. Börtönyükbe veled – 's holnap a' kalodába.

De nem ismeri kend szavamat? kérdém szepegeve. Mozdulj – kiálta a' kőszívű bakter – mert odább böklek. Szerencsémre a' kisbíró is a' fogadóban iddógált 's a' lármára kitértorgott; én a' lárvát levettem és ő csak ugyan megismervén felszabadított, nem tudván eléggé csodálkozni, mi lett a' Notariusból; én pedig megfogadtam: hogy soha többé maskara nem leszek; nem is tudom minek? mikor az embert inkább ismerik saját képével.

Haza érvén Rózát édesden szunnyadva lelém. Nem akarván őt háborgatni, lassan a' kályha mellé telepedtem, hogy ott az életről eszmélkedjem; de magam is elaludtam 's csak a' reggeli fűtéskor ébredtem fel a' bűzre, tudniillik midőn ruhám rókát kapott. Nyájas részvétellel hallá

Róza bajaimat, 's édes lelkes tekintetet vetve reám mondá: én igazán szeretlek; de sajnálom, hogy gyanúd által másoknak nevetségül szolgálsz. – Én megilletődve dültem karjaiba, 's a' mi élet volt bennem, egy édes sohajtásban oszlott el.

* * 20a Januárii.

Tegnap mingyárt a' kapitányhoz mentem 's köszönetemmel együtt a' ruhát visszavittem. – Lépfalvi házunkhoz jött. – Lollibul derék asszony lett, de Rózát nem adnám érte. Ők mondák: hogy ez alkalommal meg akarának lepni bennünket 's egyszersmind az ifjú Lépfalvit is meglátogatni.

Idősb Lépfalvi sokat beszélt velem, többi között kérdé: igaz e hogy én féltékeny vagyok? öccse sugá be neki. Én nem vagyok féltékeny felelek, de az ember nem azért házasodik: hogy felesége mást is szeressen.

Lásd Jónás! – viszonzá Lépfalvi – féltékenységgel csak rontjuk az asszonyt, ön gyöngeségünkkel csak mások' érdemeire tesszük ötet figyelmetessé, 's így sokszor a' hasonlítás kárunkra válik.

Könnyű az okoskodás, de nehéz a' házasság! – viszonzám én – már a' feleség-tartás sok bajt ád, de a' tartóztatás még többet, és a' tartozás legtöbbit.

Az ész mindenén segíthet – mondá Lépfalvi – ha feleséged jó, úgy is boldog ember vagy; ha rossz, légy philosophus. Sok derék embernek otthon nem úgy megyen dolga, mint kívánná; de azért nem áll ki a' piarczra, 's nem panaszolja baját; hanem tűrve zárja be szemét 's azt gondolja: emberek vagyunk. Több illyesekkel meggyőződött, hogy a' házasság jobb a' komor agglégénységnél – és én annál inkább elhittem, minekutána a' kadét megvallá: hogy Róza ártatlan, 's azt a' levelet, melly engem a' verembe ejtett, bosszuságbul koholta, mivel kezemet megcsókolá. Lépfalviék néhány nap itt mulatnak, aztán a' városba mennek.

* * 25a Januárii.

Ma Pál' fordulása napján az én kedvem is megfordult. Örülj örvendezz barátom! házasodj meg mentül előbb, ha illy boldog akarsz lenni mint én.

Gondold el! én atya leszek; ez olly érzés melyet az ember hasztalan iparkodik definiálni. Ma édes anyám sirva mondá meg. – Az egész ház örömben uszik. Jöj ha lehet. Az ember messziről is szereti barátját, de azt is megkívánja: hogy néha mutassa meg magát személyesen. Isten veled.

Szalai Benjamin.

EPEDÉS.

Bú kél velem, bú jár velem,
Ki ránt-fel kebléből?
Adj egy rózsát, hű szerelem
Hajad' szép fűrtjéből.
Egy rózsát adj hű szerelem
Bár tövises lészen,
Tán ha kínját elviselem,
Majd öröm vár készen.

Mért nyög, miért az esti szél
Bokor' ernyőjében?
Mért fürdik a' rózsalevél
Harmat' hús csepjében?
Azért nyög, hajh, az esti szél,
Mert én sohajtottam!
Harmatcsepped, rózsalevél,
Szememből ontottam!

Féskén az árva fülmile
Ha párját siratja,
'S búját énekben zengi-le,
Lágyúl e bánatja?
O zengenék úgy éneket
Egyik éjről másra,
'S bérczeset, völgyet, fát, köveket
Indítnék sírásra!

Szűn' a' zápor's szivárvány ég
Fenn sötét felhőkön,
Vándor sorsom túlhalad még
Borongós időkön;
Adsz egy rózsát, hű szerelem,
Bár tövises lészen,
Tán ha kínját elviselem,
Majd öröm vár készen.

Kölcsey.

VILÁGI DOLGOK' FORGANDÓSÁGA.

Mindenre, a' mi e'
Roppant világ-határnak
Létszesszel ömledez
Az alkotás' erén,
A' porba változás'
Zordon fuvalmi várnak
A' szárnyaló idő'
Éjvonta tengerén.

Mindenre – ész tagadd! –
Rá nyomta lételére
Egy véletlen való
E' változás' jelét;

Egy óra ellöki
Chaósi lakhelyére,
'S egy vészes érczagyar
Feldúlja lételét. –

Mondd meg te vártető!
Melly itt kevélyen állasz,
Mért tűzöd égig a'
Te vakmerő nyakad'?
Egy fergeteg' dühe
Rád tör, 's te porba szállasz,
'S felhőkre nyúlt valód
Örökre szétszakad.

Bajnok! te büszke vagy,
Hogy néked a' mulandó
Hír földi tapsa közt
Olly sok füzért fonyat?
Jer, sorsosid' tekintsd, –
Nem vagy te nem-halandó;
Eljön tenéked is
Egy gyászos alkonyat.

Hiába kérkedel
Te Psyche-kellemekkel
Világot ihlető
Tündérkecsű leány! –
Virágid hervadók,
Ma holnap érczkezekkel,
Egy morczos E n c z e l á d
A' semmiségbe hány.

Hiába szabsz te a'
Sok nemzetekre törvényt,
Föld' sarkit ingató
Őnmarkos Óriás! –
Nem látsz kerengni itt
Egy vad Charibdisz-örvényt,
A' mellybe bélők egy
Vak 's kénytelen futás?

Kincs' gyáva rabja! te
Dúzs M a m m o n Istenednek
Oltárja' zsámolyán
Hiába áldozol;

Egy Scylla' vad fokán
Szét roppan életednek
Hajója, 's egy hiú
Kreuzsall osztozol.

Nagy elme, pompa, kincs,
Hír, név, erő, tekintet
Örök lakásra hív
Tanyát nem adhat itt;
A' célhoz életök'
Tövis- 's virággal hintett
Nyomán egy ok viszi
Lucína' magzatit.

Hol vagy te Hannibal,
Athéne' hírsugárán
Olly számtalan vitéz
Tettekre gyúlt Görög?
Libysza hát sirod?
'S hazád' kevély határán
Ma kontyos Ozmanok'
Ágyúja mennydörög?

Hol Athén és Korinth,
Nagy fénye KARTHÁGÓNAK,
Hol Róma' hajdani
Nagysága, kelleme?
A' hősi Scipiók?
A' fél világ-golyónak
Törvényeket szabó
Caesarok' érdeme? –

Ah így enyésztek el
A' tisztas arczu KÁTÓK,
Nagy lelkü KÓDRUSZOK,
Tűzvérü KOKLESZEK; –
Igy szüntek érzeni
A' porvilági PLÁTÓK,
Híres HOMERUSZOK,
MÁRÓK, SOPHOKLESZEK.

Igy hullt örökre a'
Bús semmiség' porába
Az egykor olly jeles
Trójával ÍLION;

Igy Théba' kőfala,
Mellyet Boeótiában
Tündéri lantja ált'
Rakott fel Amphion. –

A' bús enyészet' ősz
Korrágta martaléki,
'S vad éjszakába fült
Zsákmányi lettek ők,
Kiket felejtkezés'
Siralmas omladéki
Alá temettenek
A' vészes agg idők. –

Föld' méhe! szűz anyám!
Te vagy, kiből az élet'
Virági szép reményt
Igérve festenek;
'S viszont te, a' kiben
Mind annyi szép tökélet'
Valóji holt magok -
Ként visszapergenek!

Te vagy, te a' kiből
Az emberek' csudáji
A' Tituszok, Nerók
Vegyűlve fajzanak;
'S viszont te, a' kiben
Ők a' halál' kaszáji
Alatt lesújtva mind
Egymásra botlanak! –

Illy változása van
E' nagy világ-mezőnek!
Enyészet, újulás
Forgatja birtokát;
A' váltig alkotó
És rongató erőnek
A t l á s z a mindenütt
Mutatja nyomdokát.

Itt sík térré lapúl
Hegyorma Kaukazusnak,
'S Ardenna egy varázs
Tibúrra változik;

Ott árad egy patak
Vizévé B o s p h o r u s z n a k ,
Elhagyja N á j a s z i t ,
'S N e p t ú n n a k áldozik.

Egy Róma épül itt
A' B a u c z i s z o k ' tanyáin,
'S vad zajra éled az
Árkádi szép magány;
'S amottan a' D i d ó k '
És K a d m u s z o k ' csudáin
Egy durva éjt kerít
A' furcsa sorsirány.

És itt, hol a' setét
Idők' kemény csatája
Között parancsoló
Fő volt S z a t u r n i a ,
Itt, itt lön a' derék
Árpád' dicső hazája,
'S az én hazám is, – a'
Szép 's boldog H U N N I A ! –

Áldott Mnemósyne!
Ki századok' reptébe'
Világi dolgokat
Itt ott jegyezgetel,
Te vagy csak, a' ki az
Enyészet' éjjelébe
Egy pislogó sugárt
Multakra löktetel.

Szenvey.

KATONA-DAL.

E' világon hölgy és bor
Örvendeztet mindenkor:
Bölcs az a' ki vélők él.
Szívem örökre fakad
Mikor lyánka csókot ad,
'S főmben a' bor' lelke kél.

A' mi sorsunk, mint a' hab,
Egy veszélyből másba kap,
Kedvel 's ismét porba vet:
Mást ölel a' katona,
Ha egy lányra ráuna,
Veszteg soha nem lehet.

Sédél.

BÁCSKAI NÉPDAL.

1705.

Bácsi szekeresek útra indulának,
Útra indulának Eger' tájékának.
Közöttök volt Palkó maga szekérével,
'S ím jó a' magyarság erős seregével.
Magyarság' serege szóla ő hozzájok:
Bácsi szekeresek! hová utaznátok?
Akartok e velünk egy útra indulni,
Avagy mint ifiak akartok elhullni?
Mint ifjak akarunk, mondának, elhullni,
Mintsem tiveletek egy útra indulni.
Bácsiak ezt mondván, mind harczra kelének,
A' Magyarok még egy legényt sem vesztenék.
A' Bácsiak közzül elhulltak mindnyáján,
Csak Palkó ugrott el tüzes paripáján.
Ebédig vágtatva ért el Jankovácza,
Hol ifjak tánczolni mentek a' piacra.
Kerék-tánczba beáll ő is tánczolgatni,
De kezdi a' tánczot fonákra forgatni.
Megereszti hangját siralmas nótára,
'S így kezd énekelni szívek' fájdalmára:
A' melly anya fiját Egerbe ereszté,
Haza őt ne várja, nem jó vissza többé.
Elhulltak ma, el, az ifju szekeresek,
Élőt már ököztök hijában keresek:
A' melly húga bátyját útra készítette,
Ing-újra a' rózsát hijában tűzgette;
Nem fogja az inget már bátyja hordhatni,
Nem fogja ifiú testén elkoptatni.
A' melly mátká útra készíté kedvesét,
Pávatoll-szedésben ne fárassza kezét;
Mert azzal kedvesét, bár miként hajházza,

Ebben az életben már fel nem cifrázza.
Tápláljátok hát ősz anyák! magatokat,
Bennünk ne vessétek bízodalmatokat.
Kitől az ő sólyom madara elröpült
Vissza nem röpül az, szárnyat vesztett 's eldőlt.

Vitkovics.

SCHILLER AZ Ő BARÁTIHOZ.

Jó barátim! egykor szebb idők valának,
Mint sem a' miéink, 's e' világ' gombjának
Szinén egy nemesebb ember-fajzat élt;
Hogyha a' történet erről néma lenne,
Száz ezer kő szóló bizonytságot tenne,
Melly a' föld' kebléből napvilágra kélt.
O de kimult ama' szebb 's nemesebb jóra
Szító hajdankornak boldog embere;
Mi, mi élünk mostan; miénk ma az óra,
'S az Élő a' törvénytörés' mestere.

Barátim! a' földnek boldogabb viránya
Van, mint nemzetünknek kopár tartománya,
Bizonyítják ezt sok vándor' szavai;
De ha a' természet sokat megtagadott,
A' szelíd művészet hív dajkánk maradott,
Szívünket hevítik bájsugárai.
Ha nem szokhatja meg a' repkény honunkat,
Ha myrtuszt nem szível égővünk' fele,
Zöldel koszorúzni derült homlokunkat
A' szőlőnek vidám fodros levele.

Igaz, hogy ott nagyobb zajjal járnak kélnek,
A' hol négy világok kincseket cserélnek –
A' világ' piarczán – Themze' partjain;
Ezer terhes gályák jönnek és távoznak,
Itt megláthatják a' kik mit szomszédhozna,
'S minden szem a' pénznek függ csillámjain;
De nem a' zavaros patakok' mocsárján,
Mellyet feldagaszt a' felhők' zápora,
A' patak' csendesen rezgő sima árján
Tükrödzik a' nap' arcának bíbora.

Pompásabban, mint mi ez éjszak' vidékén,
Él koldus az angyal-kapunak mellékén,
Mert szeme előtt áll az örök R ó m a ;
Körülfolyja őt a' szépség' lángsugára,
'S mennyben egy második mennynek formájára
Nyúlik fel s z e n t P é t e r ' csuda temploma.
Hajh! de Róma az ő dicsőség-fényében
Már az enyészetnek gyászos sírja lett;
Élet csupán azon plántának keblében
Forr, mellyet a' jelen óra ültetett.

Más helyeken nagyobb dolgok történhetnek,
Mint nálunk mezején a' keskeny életnek –
A' nap u j a t itt nem lát virágzani;
De látjuk nagy 's dicső lelkét az időknek
Roppant tárházában a' világjegyzőknek
Csendes oktatással eliramlni.
Mindennek az élet csak tenyésztő fénye,
Örökké virágzó csak a' k é p z e l e t ;
A' mi még sehol és soha nem történe,
Csak az nem ér soha fonnyasztó telet.

Szenvey.

EMLÉKÜL.

Még csendes álmod itt zavart nem ére,
Még rózsafény deríti napjaid';
De majd kilépsz az élet tengerére,
'S nehéz habokkal vívnak karjaid:
A' rény legyen minden tettid' vezére,
A' tisztaság kövesse útaid';
Így lészen élted' legszebb pálmaága
Szivednek el nem hervadó virága.

B.

HOLLÓKŐ.

A' Mohácsi gyásznapi után, önmagok közt minduntalan viszálykodást szenvedő pártokra oszolván fel az ország, az egyetértés' szelleme a' Nemzet' kebeléből örökre eltűnni látszatott. A' két királyt játékbábjoknak tarták az engedetlen nagy birtokú urak, azonban ők is alacsony rabjai voltak a' mindenek felett vaskézű uralkodó hatalmas Szolimánnak.

Harminczhat évig tartott pusztítás után a' felfuvalkodott győző békét adott Ferdinand királynak; önkényes akarattal osztá fel a' szép magyar hont a' két koronás fő közt, Hazánk' fejét – szent Budát – több nagyobb várakkal magának tartván.

A' megkötött béke' köz hírré tételével kemény kötelessége lett mind a' három résznek egymás iránt fegyvenyugvásba élni; ki is szabattak a' határok, melyeken túl egyik 's másinak hatalma megszűnt. A' békeszeretőbbek elunván a' véres nyugtalanságot, örömmel engedtek a' felső rendelkezésnek; de voltak többen, kivált a' török alá esett részen, kik halálban gyűlölván a' pogány fertelmet, vagy elhagyták ősi lakhelyöket 's vidéki földre bujdosnak új hont keresni; vagy pedig, kivált a' hegytájak' lakosi, bizván az ellenség' megaláztatásában, sziklaváraikban megvonulván, azokat életre halálra védelmezték.

Hollókő is büszkén állott a' veszély közepett. Több századok előtt a' rettenetes tatárjárásban győzhetetlen maradván, most is hasonló dicsőségre vágyott. Már több hetek óta Csáky Imre' kormányja alatt minden fogyatkozásoknak, fenyegetéseknek, szemmelátható veszélyeknek nagy lélekkel ellenállván, hatalmasan védé magát kevésre fogyott bátor népével Eunoch Basa' vívásai ellen.

Csáky Imre, a' szép Idának atyja, barátságban élt az előtt Saaghy Andorral, ki a' Ménés folyó' mentében nagy uradalmak' gazdag birtokosa volt. L a j o s – Andornak derék fia – már gyenge korától, a' Haza' veszedelme' szomorú éveiben születvén, 's fegyver és harc-zaj között Ozmán-gyűlöletben serdülvén fel, bátor katona lett. Csákynek tetszett a' halált semmi nemében rettegő ifjú bajnok, 's leányát neki szánta örömmel.

Csak ritkán jelenhetett meg Lajos Hollókőn, többnyire atyja mellett a' török ellen viaskodván; de ha megsebesítette a' csatázástól el kellett vonulnia, Hollókőn volt menedéke, hol I d a' nyájas ápolgatásban orvosló gyámra talált; de mihelyt felgyógyult, nem tartóztathatá fel őt sem az öreg Andor' szives marasztása, sem Idának érzékeny könyörgése. Fiatal sasként repült le a' sziklavár-hegyről, 's az első élébe robbanó török csoporttal hathatósan éreztette kipihent erejét. – Ida is leánya volt a' magyar zűrzavar⁵³-kornak. Fájlalta ugyan, midőn kedvese tőle elszakadt, féltette gyakran életét; de azonban büszkélkedett derék barátjában, ha annak vitéz tetteit az atyjához érkező harcfiaktól hallá, vagy ha őt győzelemmel Hollókő alatt látta ellovagolni. – „Csendesedjék csak valamennyire a' hadzivatáros idő leányom” – szóla nem egyszer Imre – „azonnal vőm leszen Andor szomszéd' fia.”

Békére vált ugyan a' háború' fergetege, de a' két ház' belső körülállásai igen megváltoztak. –

Mikor a' közveszély leginkább kívánta a' két barát' egyetértését, a' meghasonlás' dühe közéjük is berontott, 's a' régi barátok' szívét elválasztá egymástól. Csáky alattomban már régen kedvellője volt az újított vallásnak, 's mihelyt Ferdinand' hatalmát mindinkább alászállani

⁵³ zűrzavar

szemlélte, mint párthive az új felekezetnek nyilván a' Reformátzió' részére hajlott. Nem hitt a' hírnek Saaghy. E' végett maga lovaglott fel a' Hollókői várba, honnan épen akkor költözött ki az ottan megkorosodott udvari-káplán, 's bizonyossá tette őt a' valóságról. Nem kívánta ez többé látni barátját, hanem elirtóztatva az eretnokségnek e' hatalmas sziklavarától, futva távozott onnét. Saaghy, Ferdinand' pártján tántoríthatatlan maradván, méltán ohajtá: hogy vele tartana barátja is, ki a' külföldi Fejedelemnek soha pártfogója nem volt, de Zápolyát, mint töröknek barátját se szenvedhetvén, ön-uralkodó akart Hollókőn maradni, méglen a' változható idő megfordítván a' jelent más formába hozná az Ország' alkotmányát. Eleinte szívreható üzenetekkel akarta részére hódítani, később pirogatásokkal, szemrehányásokkal, végre midőn vallása' változtatása megbizonyodott, barátsága' meghülésével. Csáky gúnyolva nevette ki várában Andort, kinek birtokát a' török már egészen elnyelé, 's kemény határozattal kínszeríté leányát: hogy a' Lajostól kapott jegygyűrűt küldené vissza, mivel leányát a' német' embere' hitvesének lenni, soha sem engedheti meg. Az engedelmeskedni szokott Ida, türedelemmel fogadá atyja' szavát, irt Lajosnak, mit atyja parancsolt; de szíve egyet nem értett vele. Fájt a' jóléleknek a' derék ifjútól illy móddal megválni, 's azon igyekezett: miképen tudhatná örökös szerelméről Lajost bizonyossá tenni. Dúlt fűjt haragjában Lajos, 's hogy a' sors illy változások szüljön, soha nem képzelhette. –

„Elköltöznék fiam! ősi fészünkéből” így szólítá meg a' bús Andor fiát. – „Ferdinand' kegyes kormány' alatt inkább alacsonyágban akarok élni, mint az Ozmán' vas igájában nyögni. A' bétört hullámoknak ellenállni balgatag vakmerőség. Csákynek, az aggbohónak, példáját követni nem fogom. Jobbágyaink már vagy széjjel oszlottanak, vagy a' török' rabszóján nyögnek. Nincs itt maradásunk! zsoldosinkat magunkkal visszük, próbált bátor legények, a' király vezérlésed alatt még hasznokat veheti.”

Lajos csak sohajtott, 's kardját oldaláról leoldván, a' szegletbe dobta.

„Tudom mi fáj Lajosom!” szól tovább Andor „nemde a' gyűrű-történet? légy nyugott fiam! Ida jó leány ugyan, de atyja durva, túrhetetlen, elhagyta nagyatyáinak hitét, új vallásba lépett, így a' leány is eretnek már – túl az Ipolyon még magyar a' Haza, ott is laknak istenfélő hajadonok.”

„De látnom kell, hacsak egyszer is, még őt” felele Lajos „'s mivel megszoktam atyai parancsidnak engedelmeskedni, aztán elköltözöm veled.”

Engedett az ifjú' kívánságának Andor, habár nehezen is. Azonközben Hollókő ellen új erőt huzott össze Eunoch Basa, 's rettentően fenyegette azt. Andor féltette fiát, nehogy elragadtatván a' Szűz' kegyeitől, mint harczkedvelő a' vár' védőji közzé álljon.

Lajos lóra kanyarodván, a' töröknél ismeretes személyét álорczával titkolva nyargalt Hollókő felé. A' Hársbérczen, 's Fekete-hegyen táborozó törökség közt általsurranván, a' Babiki erdőn keresztül a' vár alatt termett; az öreg Andor úr azonban elvándorlásra készült.

v. Schwind del.

L. Peratichy sc.

Hollókő.

Őszi alkonyat volt a' napkor. Ida a' várhegyről lenyúló kertben, melynek diszét a' hadi nyugtalanság 's hidegült idő nagyon megcsökkenté, fel 's alá sétált, talán búcsúzni akarván utólag mind azon helyektől, hol egykor, habár ritkán is, Lajos' felejthetetlen társaságában gyönyörű órákat töltött. Nehéz súlyt érze sohajtó melye. Ohajtásai túl vitték gondolatjait a' Cserhádi tetőkön a' Ménesi völgybe. Lajosa' hogylétéről szorongató bizonytalanságban lévén, sírt keservében. – Szívdobogva közelgett az ifjú a' megrongált kert' falaihoz, megmászta szédítő magasságokat, 's merész ugrással belsejében termett. Félve közelíte az isméretes virág-ágak felé, hol Idának kedves mulató-helyét tudá. Ott ült Ida elfogódva titkos érzetektől, midőn a' kertész' kis fiacskája – Ida' neveltje és ruházottja – ijedten hozzá szalad 's azon tájra mutatván, honnan az idegen jött, ismét elfutott. A' szokatlan (palástolt) öltözetű férjfit Ida megpillantván megrezsent, de bátor lelke 's tiszta lélekismérete félelmet nem ismervén, bevárta az érkezőt, kit Lajos' követének hitt; de milly nagy 's meg-meglepőbb lett öröme, midőn a' közelítőben több több isméretes vonást kémlelgethetett ki, míg végre a' csendes lételt intő jövevény karjai közzé dült. Nyugottan hallgatá a' leány a' szép jelen' örömeiben úszva Lajost elbeszéli: hogy atyja költözésre magát elhatározta már. –

„S te követed őtet?” kérde a' nyájasan csókolgató Ida „– nemde követed őt?” ismétlé kérdését, mivel ezt nem várta Lajos, 's hallgatott.

„Magán hagyjam e tehát vidéki földön gyám nélkül kovályogni atyámat, édes Idám! ki tudná a' szegény öreget nyomorúságában jobban ápolgatni fiánál?”

Lajosnak vállára hajtott fővel ismérte meg a' Szűz a' fiúi kötelesség' becsét, önmaga is érezvén erős lelkében, hogy atyját legnagyobb veszélybe is kész volna követni „helyes atyádhoz vonzó szereteted” mond Ida „melly szivben illy nemes indulat tenyészik, ott bátorságban van a' szerelem' hűsége is, nemde?”

„Bátorságban angyalom! mint az alkotó' hatalma itt e' földön 's a' mennyég' dicsőségében! akárhová ragadjon is engem a' felettünk uralkodó végzet, hűségem egyedül ez élet' multával szűnik meg. Nem is az elválás nyugtalanít engem kedves! hanem a' benneteket fenyegető veszély. A' török hatalom közepett minden segedelem nélkül áll Hollókő, mi tevő léssz? mi durva bánásmód vár reád Idám édes! ha Eunoch' vad csordája meghágja falaitokat.”

„A' magyar Szűz tisztasága szeplőtelenége mellett meg is tud halni!” Erre megkondult a' vár' öreg harangja, a' kastély kapujai' bezáratásoknak jele. Most rettent meg legjobban Ida, mert válni kelle, válni 's talán örökre! „Bízzál Istenben! szeress örökké!” Így vigasztalta egymást a' búcsuzó szerencsétlen pár. Még egy szíves ölelés, még egy hosszú csók – 's elváltak.

Lajos már viradatkor ismét atyjánál volt. – Hollókőt újra körülvette Eunoch, 's nagy erővel vívta. – Búcsút vett az öreg Andor úr pusztult birtokától 's az új határok felé vándorlott. Önmagával elégtelenkedve követé őt Lajos. Felvult zúdulva a' természet; esett, fűtt, áradoztak a' vizek.

Egy reggel Ipoly' völgyébe értek. A' nap' feljötté kiderült: az éjjel támadott szél elűzte a' terhes felhőket, a' hegyek' csúcsai tisztában látszottak, messzünnen mormolt a' Hollókő ellen célzott török ágyúknak völgyekről völgyekre szásszoros viszhanggal közlött bongása. Lajost minden ágyúszó feltartóztatá útjában. Röpült volna egyedül is Idája' segedelmére, de atyja haragjától tartott, 's fájdalommal fojtván el gyuladozó tüzeit, kedvesét Isten' oltalmába ajánlta. E' közben elértek az Ipoly partra. Túl állott egy királyi katona-csoport a' határnak menten tartása végett. Az őket készen váró hajóba be-akartak lépni már, midőn az ágyúdörgés egy

rettenetes nagy csattanássá változott által, zengett az egész táj bele, kénköves füst borította el a' látkört – 's halotti csend követte a' félelmes zúgást.

„Válnunk kell jó atyám! nem követhetlek tovább” elbúsult keseredéssel mond Lajos, „ott védelmezi magát az iszonyatos erő ellen szomszédunk Csáky, 's Ida egyedül áll az ostromlott falak között. Én erőben vagyok, engedd hogy követhessenek zsoldosink. Megrohanom a' támadást nem is sejdítő törököt, 's megszabadítom a' veszedelemben lévőket. Engedd atyám! teljesítenem a' felebaráti szeretet' legszebb kötelességét.”⁵⁴

„Nem! engedelmemet ugyan soha nem nyered meg e' végre, az elpártolt eretnek vesszen az önmaga ásta sírgödörbe.”

„De gondold el atyám! Ida török lánczon, a' lélek-vásáron, 's valamely buja török' zsákmányaképen! mit vétett a' leány ellened?”

„Találsz helyette mást.”

„Mennem kell atyám!”

„Menj de átkom követ.”

„Nem átkod jó atyám! áldásod szükséges e' szép bajnok- 's embertiszt' végbevitelére.” – Elfordult tőle az öreg. Lajos térdeléséből felkelt, lova' nyakára borult, és sírt. „Atyám! nem halod, elcsendesült a' völgy” szóla tovább önmagával tusakodva „a' török ura már bizonynyal a' várnak; nem látod a' vérpatakat lefolyni az utolsó emberig védelmeztetett magas falak közzül, mentő angyaloként jelenhetek ott én meg!” – „Kábaság kívánatod.”

„Ha te tehát nem, az Isten odafent megáldja tettemet – Vitézek! utánam ki akar – honfit, honleányt mentünk.” Felkanyarodott lovára 's többen a' zsoldosok közzül követték példáját. Már sarkantyúba vették lovaikat, már villogott izmos markokban az öldöklő kard, midőn Szécsény felől lódobogást hallanak. Megállapszik Lajos maroknyi csoportjával, 's a' hegy' oldala megül több magyarokat feljők lovagolni szemlél. Csáky Imre volt kíséretével.

* * *

Eunoch Basa hasztalan löveté Hollókőt, a' golyók széztúzva pattogtak vissza kemény sziklafalától 's a' vár' belseje menten maradt. Hasztalanul hágták meg a' vakmerő törökök bástyáit, a' védők tüze 's kardja vissza és lesujtogatá őket az iszonyú mélységbe. Minden reggel új ostromot állott ki a' vár, minden este új lövöldözés rémíté az éj' nyugalmit. Csáky bízván falainak rendíthetetlenlenségökben, 's fegyveresinek tántorulhatlan hűségökben, habár segédelmet sehonnan se reméllhetett is, mindazáltal várában úr maradni tökélett végső védje 's bástyája' tönkre juttáig.

A' Basa ezen reggel szaporított erővel kezdé a' vivást. A' tűz elevenebb volt, azt azonban a' védők bátran viszonyozták. De mit a' többszöri hosszas külső ostromtűz nem okozhatott, megtevé azt egy szolga' vigyázatlansága egy szempillantatban. Ugyan is a' puska- toronyban gondatlanságból támadott tűz szörnyű nagy durranással levegőbe röpítette az eleséggel gazdagon megrakott épületet 's erőszakos robbantával szerteszórta a' legnagyobb köveket. Harapozni kezdett a' láng magában a' kastély' belsejében is, ingadozott a' hatalmas fellegvár, összeomlottak több falak 's így tág út nyitának az ostromlóknak.

Nem várta ezt Csáky. A' láng 's meghasadozott dűledező falak közt bátorságban nem lévén, felbátorítá rémült népét 's leányát és magát felfegyverezvén, azt néhány meghitt vitéz fegyversíre bizta, maga pedig őrijeinek színével körbe vevén Idát, taraczkáiból utolsó tüzet adat, 's üszkőn

⁵⁴ kötelességét.[”]

’s lángon keresztül a’ döbbenő bámulásban szájongó ellenség’ nyakára rohan. Számosan állottak ugyan ellen a’ bátor magyaroknak, hanem ezek általtörvén a’ tőlök lekaszabolt rendeken, kevés veszteséggel megszabadultak szerencsésen. Idának csüggedhetetlen volt lelki nagysága, merészen maradt a’ verekedők közt is, ’s a’ szabadító egek’ urát áldva borult a’ veszélyen túl busongó atyja’ nyakára, ’s mellette lovagoltában azt minden módon vigasztalni ügyekezett.

Lajos megismervén az előllovagló Csákyt ’s leányát, elejbök ugrat, ’s „Lajos!” „Ida!” örömkialtások között a’ pár szerető egymás’ ölelésére röpi. A’ szomorú Csáky csak félvállról és zordon’ pillákkal néze a’ fiatalokra, mindazáltal azon hiedelemmel: hogy valami érthetetlen fentebb erő hozta őket így össze. Felmelegül az ő szíve is végre, midőn a’ közös nyomorúságban ’s a’ véghatárparton, régi bajnoktársára és barátjára talált. Saaghy’ szemei is könnybe borultak, ’s kezet nyújtott a’ feléje közelgető Csákyknak. Kevélységöket megtörte a’ visszas történet. El volt felejtve a’ hosszas gyűlölség ’s felbomlott barátságokat ujjal egy forró ölelés erősítette meg.

El kelle válniok szülött földjüktől, melly most már a’ pogány’ birtoka lett. „Magyarok laknak Ipolyon túl is! menjünk! úgy is ezen a’ részen rabság uralkodik már, ’s ez elnyomja, eltörpíti a’ szabad hazafi lelket. A’ túl parton épen maradt még ’s díszlik is a’ nemzet’ magva. Bár elesett is Buda, fenáll még Pozsony. Benne is, körülte is magyarok élnek.” Így szólt Saaghy Andor, ’s levevén kalpagát, letérdelt, ’s a’ többi utána. Ünnepi csend lett, ’s könyezve csókolták meg – sok pedig talán utószor – honjok’ anyaföldét.

„Szegény Hazám, légy boldog valahára! Majd ha igád’ súlyos terhe nyakadat keservesen nyomandja” – így imádkozék Csáky – „majd ha a’ meztelen szegénység a’ közös nyomorúságban öszvekapcslja meghasonlott fiaid’ szíveiket, ha újra fellobban szabadsági ’s nemzeti tüzed, hősi szellemed ’s a’ nagy tettek’ szomszár minden magzatod’ keblében, akkor léssz boldog ’s híres mint nagy királyaink alatt voltál. Mi édes Andorom! nem érzük többé azon szerencsés kort, ’s talán ti sem édes gyermekeink! vegyed azonban Lajos leányomat. Megérdemlitek egymást! ’s nemzetek boldogtalan Honunk’ szabdítására erős harcz-unokákat. A’ mi lelkünk fog bennök a’ súlyos viadalmi napokban munkálkodni, midőn testeink földde porhanyulnak ’s midőn magyar lélekre legnagyobb szüksége leend a’ szabadulandó Hazának.”

Lajos és Ida letérdeltek a’ két atya előtt, a’ zsoldosok pedig égre függesztett kezekkel könyörögtek áldást az eljegyzettekre.

A’ készen álló hajóba szálltak mindnyájan. Az általevedzésnél szótanul az elhagyott part felé volt fordulva kiki, ’s csak a’ hajónak a’ másik parthoz érkezéttel eszméltek fel andalodásokból.

Még egyszer Istenhozzádat intettek az elhagyott földnek, ’s úgy indultak a’ felső haza’ bel-sejébe. A’ bujdosó szerencsétleneket nyílt öllel fogadák vendégszerető magyar feleik ’s házhelyeket osztogattak számokra.

Lajos férje lett Idának, de hitvese’ szerelmes kérelmei se tartóztathaták fel őt a’ harcztól. A’ nyugalom puhaság ’s restség volt előtte. Hazáját olly forróan szerette mint az előtt; azért valahányszor fegyverre szólítá ez fiait új veszedelmében, nem maradt soha el, ’s utálván a’ henyén veszteglő korcsokat, első volt ő a’ vérmezőn ’s utolsó hagyta el azt mindenkor. Így élt ő, habár szerencsétlen hazájára nézve nem is tökéletesen boldogul, mert mellyik igaz hazafi lehet akkor igazán boldog, midőn a’ közanya, a’ közboldogság’ kútfeje, a’ Haza szenved? de még is megelégedve magával, ’s az elvesztett szabadság’ visszaszerzéseért küzdendő lelkes magzatokat nevelt kedves Idája’ segedelmével.

Kiss Károly.

A' VILÁG PANASZA.

„Oh bajos állapot ez! térj ismét vissza mihozzánk
Angyali szárnyaidon hajdani boldog idő!”
Így zokogunk, mert nincs soha e' mostanban eléglet,
Bájol az a' mi lefolyt; ingerel a' mi ma nincs.
Így kiki csak holt őseinek sorsára sohajtoz,
Minden század az elmúltakat isteneli.
És mikor olly tüzesen vágynánk fel öledbe szerencse!
Képzetek' ál nyomain tőle örökre futunk;
És mikor egy fényesb sorsnak karjára merengünk,
Gyáskoszorúkkal iramsz ránk 's öröminkre halál!

Szenvey.

HOMONNA' VÖLGYE.

H o r v a .

Mint mennek öldöklő hadak
Nyugott fenyérek' halmain,
Úgy mentek által lelkemen
Az éj' setétes álmai.
Oh Csilla! nem volnál te itt,
Szűz, égszemű leánya Kendinek?
Hazudtak-e álmim nekem,
Vagy már valólag nem vagy itt?
Hallgass el akkor csalogány!
Ne zengj siralmas éneket,
Tud Horva is siralmas éneket;
Mert Kendi' gyöngye nincsen itt:
Szigetbe kelt a' tengerek' fiához.
Ki lép a' völgyből itt élém?
Nem Csilla, a' ki bujdosik? –
Ő az! de bú van arczain,
'S kisírt szemében fájdalom.
Oh égszemű leánya Kendinek!
Miért vagyon bú arczodon,
'S kisírt szemedben fájdalom?

C s i l l a .

Ne kérdd az árvát oh vitéz!
Nem Kendi' lánya Csilla már.
Kendit bilincsen őrzeti
Sziklás üregben Zádorág.

H o r v a .
Haljon meg érte Zádorág!

C s i l l a .
Hatalmas ő; nem retteg senkitől.

H o r v a .
Ha Horva ott lesz, nem hatalmas ő:
Ledől, mint a' hegy' tölgyei.
Sebet furok be két szemén,
'S lelkét halálba burkolom.
Setét lesz a' dél' fénye is neki,
'S rabolni nem nyújt több kezét.

C s i l l a .
Ah akkor is még gyász borít.⁵⁵
Gyámolt, a' kedves jó anyát
Elvitte messze Szármaszeg' lakója,
Ádáz Korondár vitte el.

H o r v a .
Korondár! a' kit álmaim mutattak?
Korondár is haljon meg! hajnalát
Ne lássa többé tengerén.
Úgy veszszén el, mint a' tüzes hajó,
Veszszén, mint a' ki benne ég.

C s i l l a .
Bátyámat, melly dicső volt, ösmeréd,
'S oh mint szerettem őtet én,
Azt is Korondár vitte el.

H o r v a .
Nehéz's nagy a' te bánatod,
Dicső leánya Kendinek!
Árván maradtál, mint a' téli fa,
Mint a' tetőkön nőtt virág.
De veszszén a' gyalázat' gyermeke.
'S ti hírben élők! keljetek,
Haragban és erőben keljetek.
Csattogva menjünk, mint a' vad sasok,
Villogva, mint a' felhők' tűzfia:

⁵⁵ borí

Fölverjük a' sziklák' urát
Hazája' zordon tájain.
Föl a' hullámok' bércei közt
Ádáz Korondár' lakhelyét.

C s i l l a .

Oh érted volna az nap' alkonyat⁵⁶.
Bús hollószárnyon jött az el,
'S mint egy halálos fergeteg,
Zúgott kódében a' veszély.
Aluttak a' vitézek Kendivel
Hosszú vadászat' terhitől,
'S én játszva késtem a' tetőn,
Midőn az alkonya rám borúlt.
Eljött azonban Zádorág,
Kötözve vitte Kendit: öccse is
Ádáz Korondár jött vele,
'S kötözve vitte Tengemért,
'S a' bús anyának gyenge karjait.
Láttam vitorlás műszerét,
Mint a' halálmadár, repült
Setéten a' setét habok fölött,
'S recsegték a' nagy árboczok.
Nem mertem a' haboknak mondani:
Nyeljétek őt el oh habok!
Mert rajtok ingott Gyámol is
Nem mertem a' szirtnek kiáltani:
Törd össze oh szirt! műszerét,
Okádj rá gyilkoló tüzet;
Mert ott volt rajta Tengemér.
Üresnek leltem a' lakot,
Oh hős! és hozzád bujdosám,
Hogy lássad Csilla' könnyeit,
'S az elhagyottat el ne hagyd.

H o r v a .

Vigasztalódjál gyenge szív:
Még visszatér öröm-korod.
Szemedben lelked' szép eget
Ne háborítsa földi vész.
Ím Horva fölkél pártodon,
'S egész világgal szembe szállni kész.

⁵⁶ alkonyát

C s u p o r a' haddal.
Hallottuk, Horva! pajzsodat,
'S kardot ragadtunk és nyilat.
Hallottuk a' lány' bús szavát,
'S szívünkben fölkelte a' harag.
Oh mondd, vezérek' nemzete!
Te mint a' felhők' tűzfia,
Mink, mint a' csattogó sasok,
Menjünk-e Zádorág felé,
Menjünk-e Szármaszeg felé
Ádáz Korondárt rontani?

H o r v a .
Hallottad égszemű leány!
Merész Csupornak szózatát?
Dörgő, halálos szózat az,
Mint a' nehézkes fellegé, –
Szeretlek, mint szemfényemet,
Mint a' verőfény a' tetőt,
De, ah mosolygó ajkidat
Szép Csilla! rejtsd el addig is,
Míg harczaimból megjövök.
Hidd el Homonna' lányait,
'S a' parton várj meg engemet.
Zászlót lobogtat majd kezem,
Fehéret mint a' téli domb,
Mint a' te kebled' halmai.
Most lóra bajnok! Zádorág
Felé villogjon kardotok.
Zádor' sziklái döngjenek,
Hogy hallja 's dőljön a' gonosz. (elrohannak)

C s i l l a .
Vihar megy Zádorvár felé:
Éjfél 's halál leng szárnyain.
A' hős elhagyja a' vihart,
'S előtte nyargal messzire.
Hová rohantál bajnokom?
Ah eltűnt, mint a' szél' fia,
Mint a' magasba költ madár.
Eredjete Homonna' lányai!
Fölverni a' hegyek' vadát.
Nyugtát ne lelje az sehol,
Mint Csilla nyugtát nem leli.
Majd megjön egy hős Kendivel,
'S őz borjat lát a' tűz fölött.

Én a' kézíjat nem vonom,
Megülök ott a' hegy fokán
Sirással nézvén dél felé;
Ah a' szép zászló dél felől
Nem fog lobogni még soká. (el)

Z Á D O R V Á R .

H á b a d o r .
Meghozta Kendit Zádorág,
'S bilincsen őrzi gondosan,
Míg a' szépségnek bájjival
Atyját megváltja a' leány.
Ha jó vagy lányka! oh siess
Atyád' bilincset oldani.

Én régi jámbor énekes
Hangzó Meótis' partiról
Eljöttem Zádorág felé
Boldog menyekzöt dallani.
Zádor nevelt föl engemet,
Fiát hír nélkül hagyjam-e?

Oh üdvözöllek Zádorág!
Üdvözlek téged gyenge szűz
Csendes Homonna' völgyiből!
Úgy jöj, mint a' szép esti dal
Könnyű fuvalmak' árjain,
Mint a' virágok' hajnala
Melly harmatozva száll alá,
'S bimbót nyit a' kis ágakon.

Ki nem hallotta Hábadort
Bor közt hevülten dallani?
Harczot, szerelmet dallok én
Hangzó Meótis' partjain.
Dalt mondtam a' hab' lányinak,
Dalt a' vadásznak halmain;
Azok kibuktak nyájasan,
Ez elszalasztá a' vadat,
És andalodva hallgatott.
Fölötte megfeledkezett
Az ifju sólyom szárnyiról,
'S leszálla dalszót hallani.
De zengett a' vad szirtfok is,
Zengettek a' hegy' bércei,
'S meghajlott rajtok a' cserág.

Ki nem hallotta Hábadort
Bor közt hevülten dallani?
Harczot, szerelmet dallok én
Hangzó Meótis' partjain.

HORVA, CSUPOR a' haddal.

C s u p o r .
Haragnak napja jó reád,
Kelj tornyozott sziklák' ura!
Kelj, vagy rád döntjük a' falat,
Rád dönti Horva a' halált.

H á b a d o r .
Mint partüregnek szélein
Az életoltó fegyverek' kovácsa,
Ki zörget Zádor' ajtaján?

C s u p o r .
Sziklák' lakója! ébredezz,
Eljöttünk víni Kendiért.
Itt vár rád Horva' vas keze,
'S kapudnak zárát tördeli.

H á b a d o r .
Veszélyek' rabja! menj tova,
Ne verd föl a' sziklák urát.
Itt nem virágok termenek.
Kardvas virágzik és nyilak,
'S keserű gyümölcsök, a' halál,
Oh Horva! ha kedves életed,
Ne verd föl a' sziklák' urát,
Menj boldogítóbb ég alá
Csendes Homonna' völgyibe.

H o r v a .
Hah eltemetlek gyáva szív!
Le onnan a' sziklák tetőiről!
Ragadjátok le bajnokim,
'S torkába dárdát tömjetek.

H á b a d o r .
Oh vég veszélyem' nappala!
Kelj, kelj föl alvó Zádorág!
Vad képü ádáz férfiak
Jöttek temetni Hábadort.

Z á d o r á g .

Ki jó Homonna' völgyiből
Nyugalmam' álmát bontani?
Menj vissza bajnok jövevény!
Míg Zádornak fegyvere
Halál' fiává nem teszen.

H o r v a .

Ijeszd így a' nyögő galamb' fiát,
Vagy a' futamló őzekét.
Horvának dárdával felelj,
Csak dárda' hangját érti ő.
Kendit boszulni jöttem én,
Vagy veszz, vagy Kendit add elő.

Z á d o r á g .

Kendit mi haszna kérdezed?
Mély szirtüregben fekszik ő.
Nem látogatja napvilág,
Fülét nem éri semmi hang.
De a' setétség ott lakik vele,
És a' setétség fajzati.
Denevérek, és bagolyfiúk
Borzasztó rémi szárnyakon
Lengnek körül gyászosan,
'S a' kormos éjfél őrizik.
Nem tudja ő, hogy a' hajnal hasad,
Hogy fénye játszik a' tetőn.
Gyors sólyma gyakran erre csap,
'S éjében ő nem tudja azt.
De majd ha hallja kínjait
Az égszemű leány,
Eljő Homonna' völgyiből,
'S kiváltja éltét bájain.
Akkor vigadjunk Horva majd,
Majd akkor! addig nem lehet,
Szellő sem éri addig őt,
'S te Horva immár kelj tova.

H o r v a .

Tovább Horvának semmi sincs:
Itt éri végét a' világ. –
De már elég szó harsogott.
Te, a' ki e' sziklát lakod,
Gyalázat' dőlős gyermeke!
Tudd Csilla nem jó Kendiért:
Én jöttem értte's a' halál.

Z á d o r á g .

Hát ketten? hah azt kedvelem,
Hogy a' halál is eljöve.
Én majd ált adlak itt neki,
Hogy őseidhez rántson el,
'S egyen meg a' rút föld alatt.

H o r v a .

Mikor látok hát készülést,⁵⁷
Te bő beszédek' bajnoka?

Z á d o r á g .

Nem kell a' hősnek készület,
Ha kard világol oldalán.
Ne várd, míg pajzsom érkezik,
Míg a' halálos dárda kél;
Itt, itt van a' kard, nyugtalan.
Nyeld el, ha kéred harczomat.

H á b a d o r .

Oh harczoek' napja eljövél!
Üdvözlöm jöttödet,
Mint vad madár az égi háborút,
Mint zúgó tenger a' vihart.
Láttatok a' ködök fölött
Az erdők' fáját ingani?
Úgy ing közelgő Zádorág'
Fején ijesztő tolluja.

C s u p o r .

Nem látod a' tollat lehullani?
Horvának karja törte le.
Fenn jár csapása, 's hirtelen
Mint gyilkoló ölyv, száll alá.

H á b a d o r .

Nem retteg attól Zádorág,
Előbbre törtet győztösen.
Peng Horva' súlyos fegyvere,
És messze hullnak rongyai.
Szedjétek össze rongyait
Gyászos Homonna' gyermeki.

⁵⁷ készülé t

C s u p o r.

Nem látod fondor énekes!
Sápadni a' sziklák' urát?
Így sárgul őszkor a' levél,
'S ha szellő éri, földre hull. –
De melly csapás ez! hangosan
Kipendül Horva' fegyvere.
Hová lett kardod oh vezér?
Fuss el, ne várd meg a' halált.

H á b a d o r.

Szép a' csatában Zádorág,
'S erős, mint a' nagy vártető
Sziklás vadonnak ormain.
De Horva felleget, mellyet a'
Szelek' játéka messze hajt,
Melly gőzzé olvad a' napon.

C s u p o r.

Nem! a' hős még nem csügged el.
Mint a' nyomott ág, újlag
'S hatalmasabban kél elő.
Buzgányt ragad most kard helyett.
Tört kardja messze penge le;
De a' nagy vasmomb nem török,
Emészti ellensége' tagjait,
Mint nagy fejű vad a' juhót,
Mint hulló szirt a' sík jeget.

H á b a d o r.

Hová hanyatlol Zádorág?
Ah hát én gyászra jöttem el!

C s u p o r.

Im Horva sujt, és tántorog
A' sziklavári durva hős.

H á b a d o r.

Jaj! agg fejednek Hábador.

C s u p o r.

És ismét sujt, és Zádorág,
Mint puszta csarnok a' hegyen,
Mint tornyos szikla összedől.
Dicsőség égjen éleden
Oh Horva' győztös fegyvere!

H o r v a .

Ledőlt a' dölfös Zádorág.
Nyissátok Kendi' zárait.
Az, a' ki őtet üdözü,
Temetetlen itt hadd veszszen el,
'S ne lelje sírját gyermeke. –
Ti kik várában voltatok
Fegyverre termett férjfiak!
Velem ledulni jőtök el
Ádáz Korondár' lakhelyét.

K e n d i vezettetik.

Ki hoz ki éjjelemből engemet?
Kinek karjára dől kezem?
Oh éjfél fekszik e' szemem,
Éjfélnék árnya lelkemen.
Ti jőtök hozzám gyilkosok?
Oh Gyámol, Csilla, Tengemér
Vesztemhez el ne jőjetekek.
Bús árnym éjjel megkeres
A' pusztá dombok' ormain.

H o r v a .

Haj gyásznapja! hős öreg
Igy kell-e látnom képedet?
Setét az, mint viharban a' tetők,
Mint a' tengerzaj' éjjele.
Por űli tisztos fűrtödet,
És a' pók végig szőtte arczidon
Féreg-vadászó szálait.
Hajolj karomra apja kedvesemnek!
Én Horva jöttem értted el.
Szabaddá lettél általam,
'S halál' fiává Zádorág.

K e n d i .

Halál' fiává Zádorág?
Oh én nem látom vérzeni.
De bár sebéből tenger folyjon el,
Én többé meg nem látom azt.
Hol vannak Csilla, Tengemér?
Hol késik Gyámol sorsosom
Elhűlt ölembe omlani?

H o r v a .

Nyugtasd meg égő lelkedet.
Én Szármaszegbe elmegyek
Megvíni Gyámolt, Tengemért,
'S Csillát Homonna' völgyiben
Épen találják karjaid.

K e n d i .

'S csak őt találják karjaim?
Haj! késő vendég a' halál.
Nem jött el érttem, míg erős
Dárdával vártam a' csatán.
Kikerülte izmos ifjuságomat,
'S remegve tért el más felé.
Akkor gunyolva híttam őt;
Most éji tolvajként jön el,
'S kilopja fájó lelkemet.
De menj el Horva! menj dicsón
A' hír's szerencse' szárnyain.
Kedvezzen ég, föld 's a' habok,
Szelek ne bántsák útadat.
Erőd legyen, mint a' duló sasé,
Mint a' megindult tengeré.
Engem Homonna' völgyibe
Vezessetek le bajnokim.
Én ott találok nyughelyet.
Oh Csilla, kedves magzatom!
Ott fogsz te ülni síromon.
Majd kérdik a' bérce' ifjai:
Kit gyászol a' szép bús leány?
Kiért omolnak könnyei?
„Nem egy szép ifju bajnokért,
Nem a' lehullott kedvesért,
De a' megaggott Kendiért,
Érette folynak könnyeim.”

H o r v a .

Oh a' szép könnyek sírodon
Nem fognak folyni még soká!
Menj jobb reménnyel és pihenj
Szép Csilla' karján addig is,
Míg harcaimból megjövök.
Mondd meg, ha kérdez a' leány:
Hogy Horva elment messzire
Széllel habokkal küzdeni.
De Horva' életének a'

Szél és hab nem fog ártani,
Csak Csilla hozzá hű legyen:
Kerülje a' hegyek' vadát
A' puszta bérczek' ifjait. –
Ki retteg a' csaták' zugásitól?
Ki a' halálnak mérgitől?
Nem! Horva attól nem remeg,
Csak tőled Csilla, haj! nagyon
Tőled 's bajodtól retteg ő. –
De talpra bajnok! zengjen a'
Kürtnek, paizsnak ércz szava.
Tengerre keljen a' ki hős,
Tengerre híja Horva őt.

H á b a d o r .

Ah mind ezek közt csak magad
Vesznél-e könnyezetlen Zádorág?
'S én, a' ki nászra jöttem el,
Holtodnál némán álljak-e?
Oh jajdúlj kobzom! zúgjakok
Ti puszta várnak bérczei!
Itt fekszik halva Zádorág,
'S a' hírnek napja sírba száll.
Zendüljete meg völgyek és hegyek!
Te is szélvész! ordítsd el messzire:
Hogy Zádorágnak sírja nyílt,
'S a' hírnek napját elnyeli.

H o r v a .

Ki az, ki a' szégyen' fiának is
Dicsérő sírdalt énekel?
'S a' szélvészt, völgyet és hegyet
Gonosz nevével zengeti?
Ki az? Csupor menj verd el őt,
Törd össze bűnös hangszerét,
És a' tengerbe szórd tova.
Most el vitézek! fenn lobog
Szárnyas vitorlánk árboczán.
El a' szigetbe! a' ki hős,
Kövesse Horvát fegyvere. (el)

H á b a d o r .

Kergessen a' halálnak ostora
Kevélység' rabja tégedet,
Dühös szélvészek űzzenek,
'S ne hagyják érni révedet.

Ugassanak meg a' szirt öblei,
 'S midőn előlők futva fut hajód,
 A' csillagok ne hintsenek sugárt.
 De égj meg, égjen alattad a' hab is,
 Hogy el ne oltsa lángodat. –
 Gyalázat! a' vén Hábadort
 Ki fogja megbecsülni még?
 Átok, halál, átok, halál reád
 Te átkozottak' gyermeke!
 Hol zengjen még ezentul énekem,
 Ha itt nem, itt e' gyászhelyen? –
 De meg van. Itt egy elveszett
 Kézij hever, 's hurján szárnyas nyila,
 Elhagyva, mint a' sánta vad,
 Megvetve, mint te Hábador.
 Hah! ez legyen most lantom, ez
 Kísérje bánatomnak hangjait.
 Nem harczot és szerelmet dallok én.
 Nem! a' halálnak mondok éneket,
 Szörnyűt, hogy hangja sírokat repeszsen,
 'S az élet' kedvét porba ássa el.

Homonna! te meg fogsz engem hallani.
 Még csendesek fenyéred, völgyeid;
 De megpendítem bennök húromat,
 'S kieresztem a' haragnak mennykövét,
 Hogy elmenjen 's megüsse tölgyedet,
 Azt a' büszkét, ki híremben megölt.
 Hah! majd esésétől fog zengeni
 A' csendnek völgye, 's széltiben
 Viharrá gyűlnek benne a' jajok,
 'S égő folyammá könnyeik.

H O M O N N A ' V Ö L G Y E .

C s i l l a .

A' puszta tenger' szélein
 Meddig fog járni Csilla még,
 Meddig fog járni hasztalan?
 Ím én itt töltöm a' napot,
 Itt töltöm a' nap' alkonyát,
 'S a' hajnal ébren ott talál
 Korán benézve dombomon.
 De ah szép zászlót dél felől
 Nem lát lobogni még szemem.
 Ki, oh ki mondja meg nekem
 E' szél' hazája merre van?

Nem hajt-e hozzám or hajót,
Nem űz-e tőlem vártat el?
Te tétovázó lenge szél!
Honnan repülsz, örülhet-e
Vagy sírjon a' lány jöttödön?

H á b a d o r .

Csend' völgye! itt mosolygsz tehát,
'S öledbe vetted Hábadort?
Eztán a' sírnak völgye légy, 's neved
Az éjnek útnak rettenet.
Teremj halált és bánatot.
Ím én aratni jöttem el,
Aratni bánatot 's halált.
'S ha e' vég munkám elkelend,
Nyugonni száll rá agg fejem. –
(Csillát meglátván)
Ah szép virágszál! téged is
Halálos sarló metsz-e le?
Te messze néző barna lány
Szélvítta fürtöd' árnyiban,
El, elborít-e téged is
Eskütt boszúmnak fellege?
De úgy van: Zádor' háza dőlt,
Most Kendi' háza dőljön el,
'S a' szélveszek, villámok, záporok
Csattogva hordják ormodon,
Süvöltve zúgják völgyeden
Homonna! Hábador' nevét.

C s i l l a .

A' tél' havával elborítva,
A' nyár hevével mennydörögve
Kit látok jőni ott felém?
Haj! nem jó hírek' apja az.
Veszélyes, mint a' hév' jege,
Melly szép tavaszt lel a' mezőn,
'S telet hagy szörnyü nyomdokán.
De merre fussak? Jaj nekem!
Tekintetétől borzadok.

H á b a d o r .

Ne fuss az ősz elől leány.
Lássad, kezében nyíl vagyon.
És éles a' nyíl és sebes;
Mert néki zúgó szárnya van,

Mint a' csapongó sasfinak.
De meg ne rettenj, nemde te,
Te harmat arczu gyenge lány,
Te a' vak Kendi' lánya vagy?

C s i l l a .
Oh jaj mért mondod vaknak őt?

H á b a d o r .
'S nem Horva volt az, a' kiért
Epedve csüggnél a' vizen,
'S ohajtva lested a' szelet?

C s i l l a .
Homonna' íjas lányai!
Hová szaladjon Csilla most?
Ah mért hagyott el titeket,
Ez őt halálra üldözi.

H á b a d o r .
Lásd Horva szép hős's nagy vitéz:
Eldőlt előtte Zádorág;
De ál hajóra mért kele?
Most a' nagy tenger' árjai,
Mint egy nehéz bércz, oszlopúl
Feküsznek elszórt csontain.

C s i l l a .
Ne ölj meg engem illy korán
Gonosz hirekkel, oh öreg!
Nézd kék köd úsz a' tengeren,
'S középen bárnúl: tán hajó,
Tán Horva' hajója szegdeli.

H á b a d o r .
Az csalt szemednek réme csak.

C s i l l a .
De nézd, mi könnyüden repúl!
Hajó az, barna nagy hajó.
Mint a' gyors sólyom, úgy siet
Csillának jó hírt mondani.

H á b a d o r .
Nem jó hírt jó az mondani.
Az egy setétlő fergeteg.
Jer, a' berekben enyhelyed,
Jer, itt ne várd meg a' vihart.

C s i l l a .

Oh nem setétlő fergeteg,
Hajó az Szármaszeg felől,
Melly visszahozza hősömet.
Nézzed vitorlás árboczt,
Nézzed kerekded termetét,
'S zászlóját nézzed fenn elől.
Fehér az, mint a' téli domb,
'S azt mondta Horva mentekor,
Mint Csilla' keble' halmai.

H á b a d o r .

Az egy hattyúnak szárnya volt,
Melly elrepült a' vész elől,
'S csendesb hazában kér tanyát.
Jer! késned immár nem szabad.

C s i l l a

Hagyd néznem oh ősz! a' hajót,
Csak egy kissé hagyd nézni még!

H á b a d o r .

Nem, e' nyílhegyre! nem tovább.
Föl! a' tetőkön van helyed.

C s i l l a .

Ah nincs hát többé irgalom?
Heverj itt arczom' fátyola!
Tán megjön a' hős, fölveszen,
'S hűséggel hordoz fegyverén.

H á b a d o r .

Ez lesz boszúmnak kezdete.
Sziklás üregbe rejtem őt.
Gyászára térjen Horva meg,
És honn ne lelje kedvesét.
'S ha majd futtában mint agár,
Bújában, mint bús gerlicze,
Úgy kezd elveszni sajnosan,
Csak akkor lássa Hábadort
A' sírok' szélén állani. (el)

K E N D I vezetetik.

Itt szűnjetek meg bajnokim,
Itt nemde Tarczal' sírja van,
'S e' kő porán áll címerül?
Gyakorta innen néztem én

A' nyugvó tenger' tükörét,
'S hallám bús fája' lombjait
Az esti szélben zúgani.
Most visszatérnek képeim,
'S szivemben új gyász terjed el.
Tarczal te nyugszol: ott alatt
Szép ifjúságod' álmait
Kötözve tartja vad halál.
Te nyugszol, oh és a' vak ősz
Sírkő gyanánt ül hantodon.
Még gyöngé volt az ifju. Jött,
'S ölében sírva hordozá
Öccsét, egy kedves gyermeket.
Itt ásta sírját annak is.
„Temetni jósz-e hát ide
Oh távol ország' gyermeke?”
Kérdém, 's az ifju így felelt:
„Pusztult hazából jöttem én.
Nézd bajnok e' kis gyermeket,
Csak ez maradt meg mindenem közül.
Gyümölcsöt szedtem a' hegyen,
'S még reggel vígan ette azt.
Patakhoz vittem, 's ott ivott
Rózsás ajakkal édesen,
'S mint egy gondatlan gyenge méh,
Döngécselt a' szép partokon.
Most itt van: elérte a' halál.
Hagyd eltemetnem őt ide,
Hogy ellenségim vad szelekbe
Ne szórják árva csontait.”
Megcsókolá, és eltemette őt,
Kegyes szavakkal biztatám.
Sírt, 's eltörölte könnyeit,
'S fiammá kívánt lennie.
Az lett. Ő 's Csilla szüntelen
Együtt vadászták a' hegyet,
Együtt vigadták a' tavaszt.
'S szép lett a' gyermek: arczait
Nemes tűz' lángja égeté;
De lágy szívében gond lakott,
Szemében esdeklő panasz.
Igy jött Csillához egykoron,
'S rebegve szólt, de nyájasan:
„Oh Csilla! Tarczal halni megy,
Meghaljon értted szép leány,
Boldogtalan Tarczal meghaljon-e?”

Nem érté őt el a' leány,
'S enyelgve így szólt botorúl:
„Halj meg hát Tarczal! Csilla majd
Egy szép fenyéren eltemet.”
És itt temette őtet el;
Mert halva lelte a' vadász
Vad kantól tépve a' tetőn.

Oh csendes a' sír' éje: Tarczal ott
Porágyon alszik hidegen.
Nem hallja Kendi' szózatát,
Nem látja Kendi' éjjelét.

De hol maradhat Csilla? oh nagyon,
Nagyon sokáig késik ő.
Nem láttok a' fenyéren jőni lányt,
Nem a' ligetnek ormain?
'S a' tenger' mormoló szele
Nem hajt-e hozzánk várt hajót?

E g y b a j n o k .
Nincs a' fenyéren semmi lány,
Nincs a' ligetnek ormain;
De gyors hajó szeg útát a'
Csillámos hátú tengeren.
Fehér zászlójok leng elől.
Örülj, most érik révedet.

K e n d i .
Hát épen térnek ők haza?
Vezessetek le bajnokim
Le rég ohajtott kedvesim közé.
Oh még épségem' napjain
Elég volt látnom egy sugárt,
Most dél' világa is keves. (el)

H o r v a f ö l l é p .
Megadta díját Szármaszeg,
'S Korondár büszke tetteit
Csufos békével zárta be.
Minden helyén van, 's vígadoz,
Kit a' bú átká sujta meg;
Csak Horva még nem vígadoz,
Horvát most éri gond 's veszély.
Hah! vagy nem látta a' leány
Zászlóm' lobogtát a' hajón?
Vak Kendi ott teremhetett,
És ő nem látta volna meg?

Harczok! ti meg nem öltetek,
'S most béke' napján veszszek el?
De itt egy fátyol' rongyai
Jegyeznek útát a' síkon.
Hah ez Csillának fátyola! –
Ti gyász Homonna' völgyei!
Ti erdők, bérczek, tengerek!
Én sorra dullak titeket,
Hová tettétek hölgyemet? (elrohan)

ERDŐS HELY.

H á b a d o r, C s i l l a .
H á b a d o r magában.
Engesztelődöl agg szívem?
'S az ifju szépség' bájai
Eltoltják szomju vágyadat?
Ím e' leányka melly szelíd.
Szánásra olvad érzetem
Ha megtekintem őtet, ah
Mért kell az ártatlannak is
Boszúm' utában állani?

C s i l l a .
Ősz ember! még hová ragadsz?
Meg akarsz-e ölni? oh megállj:
Remegnek minden tagjaim.

H á b a d o r .
Ülj itt mellettem szép leány. –
Te szép leány's gyenge, mint
A' harmat' első gyöngyei.
Szép és ártatlan vagy te még,
'S szemed' mosolygó tengerében
Tisztán's derűlten úsz az ég.

C s i l l a .
Ősz ember! úgy-e nem ölsz meg engemet?

H á b a d o r .
Nézd, én leroskadt agg vagyok,
A' barna fürtök hóvá lettenek,
'S járásom, mint a' nyárlevél,
Remegve csúsz a' síkon ált.
Lásd, én leroskadt agg vagyok,
'S nincs olly leányom, mint te vagy,
Nincs semmim, oh én elhagyott!

C s i l l a .
Boldogtalan! mi bántja szívedet?

H á b a d o r .
Te szánsz? Nem, az még nem szabad.
Előbb még jajt kell érned, és
Homonna' völgyén vérfolyást.
De bár szánj, oh mert akkor is
Még szánni kell agg Hábadort.
Ti érzéketlen lombok, és te föld!
Mellyet tapodnak lábaim,
Szégyen borít előttetek, hogy itt
Kitör belőlem a' panasza. –
Oh én nem mindég voltam így.
Leányom serdült bájosan
Már nagy koromnak kezdetén,
'S egy hős kebelnek díszé lett.
Szerelme' szép gyümölcseit,
Két fürge kis fiút nevelt,
És őket én még láthatám.
Ez ősz szakállal játszadozva
Gyakorta ültek térdimen,⁵⁸
'S dadogva még az est' hüvében
Dalt kértek tőlem és regét.
Szegények már ők sincsenek!
Magam bujdosztam e' csapás után,
Majd a' fejedelmek' udvarát
Kereste szűnő bánatom,
'S tisztelve jártam mindenütt.
Szabad dalokban hirdetem
A' régi kornak tetteit.
Szerelmet érzett a' leány,
Harczot, szerelmet a' vitéz,
'S áldotta minden Hábadort;
Csak egy nem! – Hah fagyos kebel
Forralj utószor még dühöt,
'S te meggyalázott gyáva fej!
Hullasd el őszült fürtidet.

C s i l l a .
Haj! mit fogok még hallani.

⁵⁸ térdimea

H á b a d o r .

Nézd, mint egy bármi részeg
Megrugdalák az ősz dalost.
'S e' véres oldal' csontjait
Egy durva bajnok törte meg.
Vadúl ragadták kobzomat,
'S vigasztalója vég koromnak
Törötten ült a' vízben el.
'S ezt nem setétben, nem titkon tevék,
Világos nappal, számos nép előtt,
Hogy bujva menjek bár hova,
Gyalázatomról rám ösmerjenek.

C s i l l a .

Enyhítsd-meg ősz e' bánatot.
Ím' én nem hagylak téged el.
Jer őseimnek termibe,
'S élj ott közöttünk boldogul.

H á b a d o r .

Én ismét emberek közé?
Nem! még egy dolgot végzek el,
Aztán megásom síromat. –
És még én nem vagyok magam.
Egy kincsem van még, nézz ide,
Ez a' halálos nyílsugár.
'S ez Horva' szívéen metsz utat;
Mert engem Horva ronta meg.

C s i l l a .

Haj! milly kezekbe jöttem én.
Ne öld meg oh ősz! a' dicsőt,
Ne öld meg Csilla' kedvesét.

H á b a d o r .

Ha majd homályban bujdosik
A' sűrű berkek' fái közt
Pihenni vágyván enyhelyén,
Akkor rohanja meg nyílam,
És üsse porba gőgös homlokát.

C s i l l a .

Kegyetlen ember! – ah hová legyek?

H á b a d o r .

Ő volt kegyetlen, én nem az,
Én csak boldogtalan vagyok.
De mind a' szűk hazába őseim
Gyalázat nélkül mentek el:
'S csak én ne menjek úgy oda?
Vérrel mosom le szennyemet,
'S te addig zárva itt maradsz,
Hogy majd ha bántóm megbukott,
Házába térhess Kendinek,
'S melly még most számkivetve bolyg,
Nevemnek hírét megvigyed.

C s i l l a .

Nem többé, hírt én nem viszek,
Ha Horva eldől általad.
Oh én boldogtalan leány!
Ereszsz el jó ősz engemet.
Ím a' te lányod én leszek.
Szemed' világa én leszek,
Hogy elkerülhesd a' veszélyt,
Csak most bocsáss el engemet.
Ah e' galambhaj, e' kezek,
'S ez égbe néző jámbor arcz
Nem azt javalják: hogy te ölj.
Egy ősz atyám van, mint te vagy,
Egy gondos édes jó anyám,
Bátyám, kit szüből kedvelek,
'S egy hősöm, ah egy déli nap,
Ki nélkül elfogy életem.
'S ezek hiába várjanak
A' puszta tenger' szélein?
Oh lásd, szemeidet köny teli,
Bocsáss hozzájuk engemet.

H á b a d o r .

Hogy rám hadat hozz általok?

C s i l l a .

Nem, én csak Horvát hívom el,
Hogy sírva vallja szégyenét,
'S megengesztelje szívedet.
Bocsáss, én ismét megjövök.
Vedd e' legdrágább kincsemet,
E' sípot vedd el zálogúl,
Hogy Csilla ismét megjövend.

Itt függ ez mindig keblemen,
Vedd, ez az én Tarczalomnak sípja volt.

H á b a d o r .
Ez a' te Tarczalodnak sípja? Hah!

C s i l l a .
Tarczal testvérem volt nekem.
Ő messze földről jött ide,
És ifjúságom' társa lett.
Együtt vadásztuk a' hegyet,
Együtt vigadtuk a' tavaszt,
'S dalunkat a' vadaknak halmain
Örömmel hallá a' vadász.
De ő korán bús éjbe szállt.
Én sírt kerestem szép mezőn neki,
'S most ott a' zúgó tölgy alatt,
Ott a' halomnál nyugszik ő.
Hogy jött, csak e' kis sípja volt,
És ezt is itt hagyá nekem.
Ezt nyujtom én is zálogúl,
Hogy értte ismét megjövök.

H á b a d o r . (elmerülve)
Te sírt kerestél szép mezőn neki.

C s i l l a .
Melly változás ez? oh öröm!
Horvának nem kell veszni már.

H á b a d o r .
'S ez a' te Tarczalodnak sípja volt?
Tarczal leányom' gyermeke,
E' sípót én adám neki:
Oh ez az én Tarczalomnak sípja volt.

C s i l l a .
Mindenhatóság' istene!
Te hát az elhunytoknak őse vagy?
Atyám! te nem fogsz bántani.
Ím én atyámnak mondalak,
Mert ő testvérem volt nekem.
Tarczal ha élne, szánna engemet,
És Tarczal' őse nem fog bántani;
Mert ő testvérem volt nekem.

H á b a d o r .
Menj vissza innen szép leány.

C s i l l a .
Kegyes jó lélek! áldva légy ezért.

H á b a d o r .
Menj, nyugszik a' nap, menj, siess.
Setét az erdők' alkonya.
Veszélyek ülnek útain,
'S árnyában a' rém táboroz.
Menj, itt ne érjen a' homály.

C s i l l a .
'S atyám te nem jössz el velem?

H á b a d o r .
Menj, vidd Horvának e' nyilát,
Én elvégeztem, a' mi hátra volt.
Ne, vidd el Horva' életét,
'S hogy én küldöttem, mondd neki.

C s i l l a .
Oh hát te nem jössz el velem?
Jöj, itt megölnek a' vadak.

H á b a d o r .
Nem! nem! csak gőgös emberek,
Vadak nem bántják Hábadort.

C s i l l a .
Ah hát az éhség öl meg, jer velem.

H á b a d o r .
Éhségtől nincs mit tartanom.
De ím, hat őz áll csopron ott
A' sűrű berkek' szélein.
Menj hát, nyilazd el egyikét,
Az majd kitartja Hábadort.

C s i l l a .
Szálljon meg a' szelíd öröm'
Áldása, nagy szív tégedet.
'S nyugalmat adjon és gyönyört
Az ősz kor' vége még neked.
Im hogy megejtsem a' vadat,
Most távozom; de megjövök
Az első napnak keltekor. (el)

H á b a d o r.
Menj szép szerelmed' hajnalába
Ártatlan lányka! menj tova.
Én édes ifjúságodat
Minek dulnám én agg fej el?
Ott hol pihennek a' mezőn
Véremnek végső csepjei,
Ott a' nyugalmas tölgy alatt
Találok én majd enyhelyet.

C s i l l a (visszatér.)
Atyám! ellőttem a' nyilat,
Nézd hogy' remegnek ujjaim.

H á b a d o r.
Halálnak színe arczodon,
Mi lelt oh lányom tégedet?

C s i l l a .
Vad kergetett meg. Nézzed ott,
Ott a' berekből tört elő,
A' többi tüstént elfutott;
De ez pihegve jött felém.
Nyögése mint az emberé.
Futása, mint a' remeké.
Ah itt közelget, jaj nekem!

H o r v a (sebesedve jó.)
Vedd vissza szép vadász lány! a' nyilat,
Mélyen hatotta keblemet.

C s i l l a .
Egek hatalma! oh ki ez?
Halál feszíti keblemet.

H o r v a (megösmervén.)
Hah Csilla! te lettél gyilkosom. –
Te Csilla és ez ősz együtt? (nyilát kiszakasztván)⁵⁹
Itt van vegyétek vissza a' nyilat.
Itt keljen halmom a' tetőn.

Te Csilla itt úlj halmomon,
'S éjfélkor ébreszsz engemet.
Éjfélkor és éjfél után
Viharban ébred Horva fel. (meghal)

⁵⁹ kiszakasztván[.]

H á b a d o r.
Elért hát sorsod téged is,
Te hősök' ifju csillaga!
Oh átok fekszik e' napon,
Átok terajta Hábador.

C s i l l a (Horvához rogyván a' nyillal.)
Temess el engem Hábador!
Temess Horvához engemet.
E' véres nyíl az én nyilam.
Temesd el ezt is oh atyám!
Itt – itt szivemben van helye.

H á b a d o r.
'S te is, te gyenge szép virág!
Hervadva dőlsz-e el te is,
'S telem' havában én fölöttem
Hiába sírom búmat el?
Most Hábador! most ásd meg sírodat!
Ím én boszúra jöttem el,
'S hogy most az megvan, a' napot,
'S fogantatásom' éjét átkozom.
Ki játszik ott fenn így velünk?
Kebünkbe forró vágyat ad,
'S csak akkor hagyja telni azt,
Midőn már lángja megszakad. –
Ne mondja gyermek énnekem,
Hogy boldog: a' ki sokáig él;
(hozzájok borultában)
Az boldog, a' ki meghal mint ezek,
Ki mélyen alszik föld alatt.

Vörösmarty.

A' PÉNZ.

PéNZ! te vagy az, kinek a' föld' minden nemzete hódol,
'S mint bálványistent porba borúlva imád;
Néked az ifjúság, mellynek szeles élte fecsérő,
'S a' fősvény ősz kor égve hoz áldozatot,
Oltárodra pazar markokkal hinti teményét,
'S váltig epedve sohajt földi malasztod után. –
PéNZ! te vagy a' kútő, mellyből a' vétkek erednek,
'S a' sok ezer rosznak rút isza-párja fakad.

A' magzatnak, hogy atyját a' holtakhoz idézze,
 Gyors markába te adsz – adsz fene gyilkos aczélt;
 Benne te gyújtsz ingert, hogy mérget az édes anyának
 A' sír' gyászmartján enyhitalába kever.
 Általad a' deli szűz' ártatlansága lenyugszik,
 'S égi szemérmének bíbora éjbe borúl;
 A' jámbor Matróna csalárd fényednek örülvén
 Százados erkölcsét Styx' fenekére üzi.
 Általad a' nőnek férjéhez enyészik hűsége,
 'S a' buja gazdagnak titkon eladja magát.
 A' fegyvert te fened, melly gyilkos erővel az égi
 Ártatlanságnak hattyumelyébe merül;
 Gyáva lesz általad a' bajnok, siket a' szűz igazság,
 'S a' szent erkölcs is gyászosan arcra bukik. –
 Hajh! kire a' kegyelem' fényét te hatalmas! ereszted,
 'S mint boldogra valód' nyájas alakja nevet,
 Annak szárnya terem, felemelkedik a' nagy Olympra,
 Széket ajánlanak ott néki az égi karok. –
 A' te erős védpajzsod alatt a' törpe bolondság
 A' bölcsességnek fényes ülésre lép;
 'S mindenik égövről egy szörnyű sáskaseregként
 Eljön az ostobaság, 's hoz neki áldozatot.
 Benned az a' bűbájós erő, melly által az Orkusz'
 Undok szörnye az ég' kellemes angyala lesz!
 A' természet' szent törvényinek ősi szabását
 Megváltoztatod, és dúrva zavarba hozod.
 A' fázékony öreg, ki az életet únja, virágzó
 Ifju lesz általad, és bölcs az idétlen eszű.
 A' te varázsvessződ az egész földszínre kiterjed,
 'S pólusról pólust ér diadalmas hegye. –

* * *

Így festém le vakító Pénz! ártalmas erődet,
 Mert erszényem üres, és lelapúlva marad –
 A' bölcsét követem, ki javad' becsmelve tekinti,
 Látván, hogy zsebeit mostoha sorsra hagyod. –
 Földi malasztodat áraszd rám 's ecsetemmel azonnal
 Lételedd' értékét égi tetőkre viszem.

Szenvey.

HORTENZIA' BÚCSÚDALA.

VOUS ME GUITTEZ POUR ALLER A LA GLOIRE.

Elhagysz engem hogy dics-útagon lebeghess,
Bús szívem társ minden lépteiddel;
Menj, az örök emlék' templomába repdess,
Halhatatlan légy – csak ne feleddj el!

Hű fen tisztakörödben mint a' szerelemben,
Hírre vágyj, de a' veszélyt kerüld el;
A' csatákban 's merre hős dandárod legyen,
Környüllengelek – csak ne feleddj el!

Ah de mit tegyek e' kínos gyöttelemben?
Béke és had egyenlőn ijeszt el:
Itt halál, ott hány uj Szép tűn majd szemedbe!
Megtetszel nekik – ah ne feleddj el!

Megtetszel, 's mindenkor te győzendesz: Ámor
Marsszal mindent kényedhez bilincsel;
El ne kábítson a' győzti édes mámor,
Légy boldog – csak engem ne felejtj el!

S. Tézsi.

A' TEMETŐBEN ANDALGÓ.

Melly tiszta csend övedz holtak-hazája!
Csak a' Zephír, ha lantperdülve zeng,
'S Chitóné mellett Czipruszidra leng,
Szürkül keresztes lelki' éjszakája.

A' dölýf's irígység durva furiája,
Melly a' porélet' tengerén kereng,
Érisz, kitől világok sarka reng –
Megnémul itt, – enyészet dől reája. –

Hogyan! te borzadol természetem?
Hát olly nehéz elhagyni a' világot,
Hol annyi baj kockázza életem'? –

Oh nem – nem ölhetek meg ifjúságot,
Az élet édes; – ezt a' szép virágot
Én öszve illy korán nem téphetem!

Szenvey.

A' BOLDOG PILLANAT.

O a' hajnalszín gyönyör ajkakat, o az egeknek
Csillagival testvér-fenyű kies szemeket
Lányka, ki adta neked? szólék, 's a' lányka pirúltan
Földre süté a' két mennyei szép szemeket.
Ontsd-le te fenndörgő felhőidet: ám ha mosolygva
Felveti pillanatit lángba borúl az Olimp.

Bajza.

AZ ÉLET' VEZÉREI.

(Schiller.)

Két őrlélek van, melly téged az életen át visz,
Boldog! ha mind kettő nyújtja baráti kezét.
E g g y i k e vidám játékkal rövidíti az útát
Karján könnyebb lesz sors neked, és hivatal.
Nyájas enyelgéssel vezet a' rémtorku nyiláshoz,
Mellyen túl az örök Lét' csuda tengere van.
Némán és komolyan fogadd itt a' m á s i k a téged,
'S Enczeladus karral túl ragad a' vad ürön
Egynek ajánlani óvd magad'! e' végsőre szerencséd'
Földi! ne bízd soha is; 's arra ne érdemedet.

Szenvey.

A' VERSENYGŐ SZIV ÉS ÉSZ.

É S Z : Éjjel nappal epesztenek
 Komor gondjaim,
Nyugtalanok, kedvetlenek
 Hajnalim 's alkonyaim:
Maradj el hát oh szerelem!
Édes mérged' nem szívelem,
Ha így bánasz velem.

S Z I V : A' biztató reményeknek
 Nagy a' hatalma,
A' mostani keserveknek
 Egy szép szűz lesz jutalma:
Maradj hát édes szerelem!
Mosolygó arczod' kedvelem,
Maradj itt velem.

É S Z : Bé van kötve Ámor' szeme,
 Nyájasan köszönt,
De aztán megvakít 's eme
 Veszélyes örvénybe dönt:
Maradj el hát oh szerelem!
Édes mérged' nem szívelem,
Ha így bánasz velem.

S Z I V : Sőt ki szeret mit a' hegyről,
 Mindent messze lát,
Vigyáz, letépi szeméről
 A' sötétség' fátyolát:
Maradj hát édes szerelem!
Mosolygó arczod' kedvelem
Maradj itt velem.

É S Z : Akkor a' szép tudományok
 Árván maradnak,
Ha fő tárgyul a' leányok'
 Kedvét teszed magadnak.
Maradj el hát oh szerelem!
Édes mérged' nem szívelem,
Ha így bánasz velem.

S Z I V : Ámor azért el nem veszi
 Pallasz' kegyelmét;
 Sőt szépre, nagyra ébreszti
 A' szunnyadozó elmét.
 Maradj hát édes szerelem!
 Mosolygó arczod' kedvelem
 Maradj itt velem.

É S Z : Szeress tehát oh veszett szív!
 De majd meglátod,
 Nem lészen hozzád mindég hív
 A' ki most jó barátod;
 Akkor így énekelsz velem:
 Maradj el mérges szerelem!
 Ha így bánysz velem.

S Z I V : Élek halok a' kedvesért,
 Csak ő legyen hív,
 Tudom: hogy soha meg nem sért
 Engemet más mérges ív;
 Tehát csak ezt énekelem:
 Maradj mosolygó szerelem,
 Maradj itt velem!

É S Z : Elkapják tőled, nehezen
 Lesz tiéd a' szűz,
 'S lantod majd búsan zeng ezen,
 'S csak illy bánathangot űz:
 Maradj el álnok szerelem!
 Csalárdságod' nem szívelem,
 Ha így bánysz velem.

S Z I V : Levernek már a' bús gondok,
 'S ezen jós szavak;
 Úgy hát mindenről lemondok,
 Nem akarok lenni vak.
 Maradj el hát oh szerelem!
 Édes mérged' nem szívelem,
 Ha így bánysz velem.

Kovács Tamás.

A' NAPHOZ.

Nap! te, kiből az Istennek
Bő áldása csergedez,
Kiből földünkre mindennek
Tenyészete ömledez;
Égnek legroppantabb teste,
Feje minden csillagnak,
Kit keze még le nem feste
A' lelkesült agyagnak!

Elolvad valód kellemén
Szívem csuda eredet!
A' midőn megtekintem én
Ragyogó szűz képedet; –
Van egy világnak mestere,
A' te arcod mutatja,
Kitől minden él'tet nyere,
Ki mindnyájunk' köz atyja.

Te vagy a' sok világoknak
Lét adó nagy tengere,
Annyi sok alkotmányoknak
Élet ömlesztő ere;
Benned él e' nagy természet,
Benned újra születik,
Mindennémű szép tenyészet,
Benned eszközöltetik.

A' nagy világ áldva nézi
Bibor színű keltedet,
Keblét varázs báj igézi
Hogyha szívja fényedet;
Tőled villámként oszolnak
Az éj' setét ködjei,
Megifjúlt étellel folynak
A' teremtés erei.

Feljössz a' hév dél' pontjára,
'S csudálatos életed,
Áltadta földnek javára
Mindenét megérleted;
Mindenek a' te jóltévő
Fényed által teremnek,
Az egész föld színen lévő
Állatnak és embernek.

A' nagy világ háladással
Néz lenyugtod' körére,
Néz reád – mint egy áldással,
Tellyes Isten képére;
Alig jön felénk az estve,
'S íme ohajtjuk megint
Kelted', melly biborral festve
Reánk annyi áldást hint. – –

Gyermek! ki most bájjal tele
Éled a' szép örömkényt,
Aranykorod' gyöngy reggele
Nyújt e' rólad olly reményt,
Hogy valaha nemzedetnek
Munkás hasznos tagja léssz?
'S megszorúlt emberfelednek
Tiszta szívből jókat téssz?

Férjfiú! ki mostan állasz
Korod' arany delében,
Mi jót 's hasznosat munkállasz
Embernemed' ügyében?
Fekszik e hazádnak java,
Mint hű polgár szíveden?
Van e az igaznak szava
'S helye a' te lelkedén?

Ősz! te, kiben alig pislog
Az életnek világa,
'S kinek feje felett forog
Már a' halál' kaszája;

Vallyon intézted e mindég
Úgy köteles dolgodat,
Hogy a' Haza 's emberiség
Megáldhassák nyugtodat?! –

Szenvey.

A' MOHÁCSI NAP' HARMADIK SZÁZADÁN.

1826.⁶⁰ Augusztus' 29.

Főd' koszorújit
Te ó szent
Hon-Géniusz!
Gyászlep takarja:
De arczodon
Csendes hajnal derül,
És kéjlobogva
Felleng tekinteted
A' szép jövődő'
Fényárjain.
Leszállsz feledség'
Éjébe rejteni
A' messze század'
Bús képeit –
Ám vissza-lengnek ők
Miként az éjfé'
Sír-lelkei.
Mohács! Mohács
Honvér-szentelte sík!
Feltűnöl némaabúsan,
És széttomolva
Elpusztúlt tériden
Királyi thrónusz'
Nagy romjai –
És széttomolva
Bezöldült hant alatt
A' messze kornak
Nagy ősei!
O Szentek, o Dicsők!
Honföregtetegnek
Véráldozatai!
Az ősz évek'⁶¹ szele
Széllyel fuvalta
Szent sírokok' porát:
De a' nemes
Utókor' ajkán

⁶⁰ 1826,

⁶¹ évék'

Dal kél felettetek,
Dal, melly szelíden
Hevűlve kéjre,
Hevűlve lángra
Kijegyzi a' tett'
Magas becsét;
'S gyászoló keblében,
Mély fájdalommal
De büszke érzet'
Fellengte közt,
A' szép emlékezet
Borong a' csendes
Virány felett,
Mint Szpárta' hamvain
Az égi nagyság'
Hős-nimbusza.

Bajza.

FOGLALAT.

	L a p
A' Sziszeki győzödelem. (Horváth Endre.)	1 [149]
A' boldog Férj. (Szenvey.)	36 [167]
A' vígjáték. (Kisfaludy Károly.)	37 [167]
A' Csákányi vérmenyekző. (Kölcsey.)	69 [179]
Élés a' jelenvalóval. (Szenvey.)	79 [185]
Nefelejts. (Mike.)	82 [186]
Hazámhoz a' Távolból. (Tessedik Ferencz.)	83 [187]
A' Barátság' ereje. (Guzmics Iszidor.)	84 [187]
A' Fellegekhez. (Bajza.)	86 [188]
Jó barát' intése barátjához. (Szenvey.)	88 [189]
A' Kegyeshez. (Sédel.)	91 [191]
Tokaj. (Tessedik Ferencz)	92 [192]
Solymos Dezső. (Kiss Károly.)	93 [192]
Kérelem. (Vörösmarty.)	112 [198]
Egy vár-omladékára. (Tessedik Ferencz.)	114 [199]
Elte. (Kisfaludy Károly.)	115 [199]
A' szerelemhez. (Gr. Teleki Ferencz.)	129 [207]
Hazámhoz. (Szenvey.)	135 [209]
Földi menny. (Vörösmarty.)	140 [212]
A' Betegek. Vígjáték. (Kisfaludy Károly.)	141 [213]
Phantasia. (Kölcsey.)	174 [224]
Tündérvölgy. (Vörösmarty.)	175 [224]
Tollagi Jónás mint házas. (Szalai Benjamin.)	215 [248]
Epedés. (Kölcsey.)	251 [259]
Világi dolgok' forgandósága. (Szenvey.)	253 [260]
Katona-dal. (Sédel.)	261 [264]
Bácskai népdal. (Vitkovics.)	262 [265]
Schiller az ő Barátihoz. (Szenvey.)	264 [266]

Emlékül. (B.)	266 [267]
Hollókő. (Kiss Károly.)	267 [268]
A' világ panassza. (Szenvey.)	282 [274]
Homonna' völgye. (Vörösmarty.)	283 [274]
A' Pénz. (Szenvey.)	327 [299]
Hortenzia' búcsúdala. (S. Tézi.)	330 [301]
A' temetőben andalgó. (Szenvey.)	331 [301]
A' boldog pillanat. (Bajza.)	332 [302]
Az élet' vezérei. (Szenvey.)	332 [302]
A' versenygő szív és ész. (Kovács Tamás.)	333 [303]
A' Naphoz. (Szenvey.)	337 [305]
A' Mohácsi nap harmadik századán. (Bajza.)	341 [307]
Muzsika. (Winkhler Károly.)	—

PESTEN,
PETRÓZAI TRATTNER MÁTYÁSNÁL.

KOTTAMELLÉKLETEK

Ch. Fellegokhoz
Nem igen társan Szerető Vinkler, Am?

Enkörd?
Piano?

Te a mesz - szelát ha - tá

Handwritten musical score for a hymn, featuring two systems of staves. The first system consists of a vocal line (treble clef) and a piano accompaniment (treble and bass clefs). The second system also consists of a vocal line and piano accompaniment. The lyrics are in German and are written below the vocal staves.

System 1:

Vocal line: *non al til nel gò fel. to geb, dich se-*

Piano accompaniment: Treble and bass clefs with chords and arpeggiated figures.

System 2:

Vocal line: *um - vitt her - ra - do - ra - weg - bu - sa - val in - re-*

Piano accompaniment: Treble and bass clefs with chords and arpeggiated figures.

Handwritten musical score on aged paper, featuring two systems of staves with vocal and piano parts. The lyrics are in Hungarian.

First System:

- Vocal Part (Soprano):**
 - Lyrics: *Akkor te nyúl ki és pá-lá-tok*
 - Notes: Treble clef, key signature of one flat (B-flat), 4/4 time signature. The melody consists of eighth and quarter notes.
- Piano Part:**
 - Lyrics: *Járván nek-tok*
 - Notes: Treble and Bass clefs, key signature of one flat, 4/4 time signature. The piano part features chords and moving lines in both hands.

Second System:

- Vocal Part (Soprano):**
 - Lyrics: *Is ha zá-tok van-ván ha zá-tok*
 - Notes: Treble clef, key signature of one flat, 4/4 time signature. The melody continues with eighth and quarter notes.
- Piano Part:**
 - Notes: Treble and Bass clefs, key signature of one flat, 4/4 time signature. The piano part continues with complex chordal textures.

The score includes various musical notations such as notes, rests, and dynamic markings like *p.* (piano) and *f.* (forte). The paper shows signs of age, including creases and discoloration.

Handwritten musical score on two staves. The music is written in a single system across two staves, with a key signature of one flat (B-flat) and a common time signature (C). The lyrics are in Hungarian.

ott a nyar-e, ég a-latt, mér-re szár nyatok mér-re szár nyatok ha-lad mér-re

szár - nyatok ha-lad.

The score includes various musical notations such as notes, rests, and dynamic markings like *f* (forte) and *ff* (fortissimo). The handwriting is in a cursive style typical of 19th-century musical manuscripts.

AURORA

HAZAI ALMANACH.

KIADÁ

KISFALUDY KÁROLY.

1823

Kőre metszette Höfchi Pesten N° 24 Leopold város.

Clarck del.

Zalán' futása. I Ének.

Dworzack sc.

AURORA
(hetedik év).

NAGYMÉLTÓSÁGU
VÉGH ISTVÁN'
A' SZ. ISTVÁN K. J. REND' KÖZÉP-KERESZTESE',
ARANY SARKANTYÚS VITÉZ',
CS. KIR. ARANYKULCSOS'
VAL. BELS. TIT. 'S N.M. MAGYAR K. HELYTARTÓSÁGI
TANÁCSOS',
A' MAGYAR SZ. KORONA ŐRJE',
T. BARANYA VÁRM. FŐISPÁNJA',
'S A' MAGYARORSZÁGI TARTOMÁNY-BIZTOSSÁG'
FŐIGAZGATÓJA'
HITVESÉNEK,
ZSADÁNYI ÉS TÖRÖK-SZ. MIKLÓSI
GRÓF ALMÁSY AMÁLIA
ASSZONYNAK,
CSILLAG-KERESZTES DÁMÁNAK,
Ő EXCELLENTZIÁJÁNAK

MÉLY TISZTELETTEL.

REZEK' MAGYARÁZATJA.

1.

*Mint fene kölykes oroszlánok' barlangja, dühödten
Zúg a' hős tábor, 's kelnek csillogva, zörögve
A' rohanó csapatok; száz lángszem méri halálra
Alpár' embereit: szörnyet halnának azonnal;
De nincs bántások, 's hogy ezen félelmök elálljon,
Árpád' hadkötöző fejedelmi tekintete őrt áll.
Csendre verődik mind lelkébe temetve haragját,
'S a' hadat intéző szép méltósággal imígy szól:
„A' fejedelmi Zalánt, Árpád nem kérdezi többé,
Merre mehet, 's menjen földet foglalni hadával.
A' hajdanta dicső Etelének hős unokája,
Merre utat nyithat kardjával, menni fog, és az
Ősi hazát, ha különben nem, megszerzi erővel.
Hogy pedig a' Görögöt, 's Bolgárt nem rettegi népem,
És hogy vesztünknek Volgánál híre ne lenne,
Bátran előállunk; te azonban menj el uradhoz,
Mondd meg, mint leltél bennünket Zagyva' vizénél,
'S még tán szólni fogsz, mikoron meghallod eminően
A' zúgó tábort, 's pusztító fegyvere' hangját.”*

Első Ének. 10–11. l.

2.

*Ekkor meghajla kezével
A' deli lány, 's szép kis tenyerét lemerítve szelíden
A' siető habokat képére nyakára locsolta.
Megbomlott haja, és szabados fürtökben omolt el
Tündöklő vállán, karján, és a' kerek emlőn,
Melly mint egy fakadó bimbó kipirula középett.
Alkonyodásra jutott már a' nap, 's tiszta határát
És a' nyugvó tájt bágyadt láng színbe borítván,
Általadott vizet, és földet hűvös esti homálynak.
Ekkor barna deres paripán, hűs csillagi fénynél
A' Hajnal' szép gyermeke jött, egy délszaki tündér,
Mint röpülő felleg, szállván a' híg levegőben.
Tündöklött pedig ékes arany haja, 's a' kaczagánnyal
Lenge szelek' szárnyán maradozva utána huzódék,
Balja felől aranyos hüvelyében csattoga kardja,
És vala gyöngyökkel ragyogó szép sípja kezében. —*

I. Ének. 16–17. l.

Áll maga, 's ví egyedül a' bús hölgy, fényes aczéllal
 Ellent hány; de erőtelenül. Megnyitja Laborczán
 A' könnyű sisakot, 's a' pánczélt gyenge nyakánál,
 És már látni fejeér kebelét, a' szerte vetődő
 Hosszú barna haját, 's epedő szeme' tiszta sugárit.
 Bálványként odavész néztében az Ifju: csapása
 Fenn akad, a' lélekzet eláll, szíve verni szűnik: majd
 Megdöbben nagyon: és hangos kopogása kihallik.
 A' szép hölgy pedig áll veszteg, 's rémülten, előtte
 Mintha beszélne, hogy nem volt szándéka csatázni,
 Mintha rebegné, hogy hűsége kötötte urának
 Harczaihoz szívét, úgy áll itt félig aléltnan.
 Képe könyörgését, 's csendes bánatja' hatalmát
 A' vesztő szerelem' bágyadt szikrája segíti,
 És csábítóbb lesz szépsége veszélyes ügyében.

III. Ének. 66 l.

4.

*Szép Ete hős pedig a' tüznél kelevékre szegezvén
A' sárkány tarajú sisakot fölütötte magasra.
'S bajnok Izács' tetemét fej nélkül vértesen, és bús
Helyzetben föltámasztá holt testi halomra,
És maga ült lobogós sisakot kapcsolva fejére.*

V. Ének. 111-112 l.

*Hős Ete is Bodrog' partjára kitére nyugonni.
 Ott teli lombokkal remegő nyárfának alatta
 Mély álomba merült. Mellette lerakva heverték
 Fegyverei: a' véres nagy dárdák, kardjai, tegze;
 Pajzsa pedig feje alja gyanánt fekvék vala, 's mellén
 Köntöseit kinyitá, szabadon hogy szíve pihegjen,
 És aluvék deli testével nagy messze kinyúlva.
 Mint aluszik, ha nagyon fáradt, a' bátor oroszlán,
 Melly leterül barlangjában, 's jó nagy helyet elfog,
 Lábat, és izmos derekát hosszúra kinyújtván,
 Sárga sörénye pedig fétrenge borzadva fejénél,
 És nagy rettenetes feje a' sziklára lehajlik.
 Így aluvék. Haja nagy paizsán szóródva terült el,
 'S kellemesen ragyogott arczán a' tiszte verőfény,
 'S vére nyakán, mint a' bíbor sujtása, piroslott.
 Ekkoron érkezéül egyedül, deli lánya Hubának,
 'S alvó hősöd előtt mondhatlan örömben elálltál; –
 'S félve nyiló ajakad megcsattant bajnokod' ajkán,
 A' bajnok pedig ébrede.*

VI. Ének. 153–154 l.

MESSZE KERESETT ÉS KÖZEL TALÁLT.

Tenger, tűz, asszony, három nagy gonosz, mond egy régi görög példabeszéd. Már az első is boldogtalanságot hozott az emberi nemre, *mox datura progeniem vitiosiore*. A' kígyó csábította volna el? nem! ő csábította el a' kígyót. Keleten, honnan a' szellem' világa és a' nap árad, illő határban élnek a' rettenetesekek. Sokrates kész örömmel itta meg a' bürök-poharat, ő házias volt. Helena egész Görögországot veszélybe dönté. Magok az Istennék czivódtak a' szépség' hiu díjáért. A' Mennydörgető elnémula hitvese' nyelvfergetegétől 's Herkules rokkát pergetve Omphale' lábainál fetrengett. Mind Párkák az asszonyok, mind fonnak, vagy cselet, vagy ármányos szerelem-hálókat, vagy elmetszik az élet-fonalat ezer kínszáik által. Hogy az emberi nem általok tartatik fenn⁶², igen illő, mert ők visznek bennünket sírba. Angliában eladatnak, 's bizonyosan mindenütt azt cselekednék, ha vevő találkoznék; de időnkben még a' jó portéka is nehéz keletű. Szép nyelvünk nem hijában hívja őket: asszony állatnak, vagy cselédnek vagy gunyolólág fejr népek; mert olly lények, kikről egyebet nem mondhatni, hanem hogy fejérek. Arczok fejr, lelkök fekete; elpirulások' lángrja a' lidércz, melly ingoványba csal; érzésök' fohásza csalfa szellő, melly nyugalmad' hajóját sziklának hajtja; szemeik' tűz-pillantása kanócz, melly szerencsédet felvetteti; könyeik az üveggyöngy, mellyért a' férfiak, mint az együgyű vad népek, legdrágább javaikat levetik; kézszorítások a' szemfényvesztő mesterség, melly véletlen gyűrűt varázsol kezetre, melly súlyos lánczá változik; ölelésök, ama' vas szűz' ölelése, ki szívéhez szorít, hogy megölhessen. Szerelmi szavok sziren-ének. Tudom kerülni fogod őket, mert én e' tárgyat gyakran 's nem illy rövideden mint most, fejtegettem előtted – és így Isten örizzen az asszonyoktól. Amen!

Ezek voltak végszavai egy hosszas beszédnek, mellyel bátyám tőlem elbucszózt; sebes szívből szólott; *experto crede Ruperto* szokta mondani. Ő hajdan egy angyalt vezetett az oltárhoz, a' jegygyűrű azonban olly varázsgyűrűvé lett, melly a' hölgyet ördöggé változtatá, ki neki szarvait engedte által csak. Örökkévalóság helyett törvényszék választá őket el, 's még a' halálnak jutott a' penitencia az asszonyt elragadni; nekem azonban elég filosofiám volt azt átlátni, hogy a' következtetés: e g y h i b á s , e r g o m i n d , h a m i s ; szinte elég törvénytudományom megfogni azt: hogy igazságtalan is. Bátyámnál nevedvén fel, a' vén gazdasszonyon kívül, senkit sem ismértem a' lerajzoltak közül; azonban könyvek pótlák ki, a' mit tapasztalnom nem lehetett; ott többnyire angyaloknak festettek, 's bátyám' gyűlölségét olly könnyű volt megfejteti; a' hit, hogy a' szép leány jó is, olly igen természetes, hogy titkos mosolygással hallgattam beszédét, örülvén külföldre menetelemnek, hol úgy véltem, alkalmam nem hibázhatik tapasztalatokra. Nem sokáig kelle várnom. Egy népes városba érkezvén, szorgalmasan eljárta a' játékszínbe. Valamikor egy szerelmes lépett fel, inkább gyilkot mártván szívébe, mint az egyedül szerettet belőle számkivetné, inkább a' halált, mint egy utáltat ölelvén: győzelem-mosolygással gondoltam bátyámra. De nem soká egészen el kelle ragadtatnom 's nemének legérdemesbire által nyeretnem meg az asszonyok' ügyének. Egy művésznő lépett fel, kit még nem láttam. Megjelenék, örömkialtás repült a' parterren keresztül, mellyet szépsége csal ki 's miként Homernél az öregek is víg indulatba jőnek Helen' tekinteténél, úgy itt is, a' legkorosb urak se tartóztathaták magokat a' legfiatalabb enthusiasmusztól. Egy imádság jött

⁶² fen

elő. Szavának érdeklő, elfogó szelíd hangja, az a kegyesség, csendes megadás, s jámbor gyermekiség tekintetében s mozdulatában, hatalmasan hatottak a szívre. Szerelmét festé, s a leg-tisztább lelkesedés lángja lobbant-fel ezen színvegyítéknél a hallgató melyében. Ő halált választ szerelmese hűségében kétkedve, s minden megindult, gyönyörben úszott. A kárpit legördült. Újra meg kelle jelennie, s a leggazdagabb javálás borostyánkoszorúja fonódott fiatal fejére. Félszunnyadva láttam könnyragyogó szemeit, láttam meghalni szerelemből, s ezen halál miatt futott tőlem, ennek testvére az álom. Láttam sétányokon, szemem belé tapadt, minden lépten nyomában s hat órákor, ha játszott, már a játékszínben valék, s haza menet, csak kevéssé dagadt kezeimről s kezdődő rekedségemről vettem észre, hogy javálásom gyöngé nem lehetett. Hej bátyám! ha ismernéd a dicsőt, gondolám, ezen nagy, szép, beszélő szemeket, ezen szebb nyelvet, hol a gondolat s érzemény is szól a nélkül, hogy szóvá kellene válnia, ezen nemes arczvonásokat, ezen magas aetheri nympa termetet, s a melódias hang báját, mennyire lebilincseltetnél tenmagad is! de vigyázó leszek, kitanúlom egészen, s bizonyosságot szerzek magamnak: valljon, a bölccsel szólván, nincsen-e ön-kard az elefántcsont-hüvelyben? úgy látszott, hogy észre vett, ismét láttam, imádás-vegyületű tisztelettel, s remegés-határozta zavarodással tekintetem reá, s egy gyenge mosolygás repült angyal vonásain keresztül. Vele megismérkedhetnem volt egyetlen gondom. Pénzben nem láttam szükségét, s így barátokban sem. Megkérdeztem egyet közülök. Szóljon Xszel, tanácslá. Ezen Recensens mindent ismér, s bemutathatja. Őt sem ismérem, felelék. Megismértetem tehát vele, vigasztala, ha nem sajnál egy fényes ebédet. Szívesen, szívesen, mondék. Bévezettetem tehát a szépnek tartományába. Egy tudós, egy költő vezet a művésznéhez. Milly tetszetős már csak az ezzel való isméretség is, ki lerázván a föld porát, aetheri könnyűséggel lebeg-el felette. Milly tanúságos lesz minden szava, milly tartalmas! Lebegés ugyan nem vala mestersége a Kritikusnak. Barátom mindent elintézett s ő nálam ebédelt. Egy jólhizlalt potroh szorúlt-be az ajtón, egy pofók ábrázat borhimlőivel rubintként villogott, közepette egy róten kéklő biborcsos rézorr s ezen egy ezüst szemüveg. Szava zordon és durva, öltözete csínatlan. Megveti a földieket gondolám. Az örök-ké vidám szellem, melly költőben lakozik, tévé olly hízdalmassá. Ebédhez ültünk, számtalan munkájiról szólott, s a sebességről mellyel ír, én azon csudálkoztam mellyel evett. Vitátá: hogy ő avatott ajakkal iszik a Kasztáli forrásból, s egy pohár Tokajit a másik után kortyongatá. Nagyon szorosan tudakozódott Magyarország minden híres szőlőhegyeiről, s való, de pompás leírásomnál, szemeit epedve az ég felé emelgeté. Úgy tetszett, könybe lábadoztak azok. Egyébiránt a reménylett aranyszavak, két Recensensnek gáncsolgatásából állottak, kiket éretlen, ízetlen, savatlan ficzkóknak nevezett, s én csudáltam, hogy lehet literator illy goromba, mert még kevés antikritikát olvastam. Egy a közönségtől kinevetett színjátszónét Thalía való papnéjának mondott, jó teremtménynek, csak utóbb tudtam-meg, hogy Kedd- Csütörtök- s Vasárnap nála ebédel – s tiszta léleknek – későbbben hallám, hogy annál mosat; kemény ítéletet tartott Rossini, Mozart, Beethoven és Weber felett, s kérdésemre: valljon maga szerzett-e valamit hangászatanban? egész ártatlanságában felelé: hogy hangjegyet sem ismér; s legvégül egy értekezést tartott a legjobb serről, fájdalmasan emlékeztén ismét, az én Tokajim honjára. – Eléadtam kérelmemet. Recognoscíroznia kell előbb, monda, de holnap délben választ hoz, mivel csupán asztal felett van ideje társalkodásra. Minthogy épen művésznéről szólottunk, kérdezett kandian: ugyan hogy van az uraknál a játékszín? virágzik-e gazdagon, az áldott szép országban? most épen szünhónap van, felelék elpirúlva, félvén, hogy még meg kell vallanom: hogy a magyar művészek csak vendégek legnagyobb városunkban. – Igen, virágzik.

Más nap' eljött, előfizetési jelentést hozván költeményeire, s azon örvendetes hírt, hogy a dicső udvarlásomat elfogadja, s holnap mingyárt ebéd után hozzá mehetünk. Megfizettem

költeményei' árát, 's úgy véltem, olly jövendőre fizettem-elő, melly szebb a' legmerészebb költésnél is. Milly soká lesz holnap, 's még is milly hamar! mert nem kellett é egy üdvezletet tanulnom? mit mondjak? száz szólásmódot választék, 's elvetém. Végre azt határoztam mondani: melly boldogság, a' tündért saját alakjában láthatnom! ki minden idegen alaknak nem sejtett kecsket kölcsönöz. Nem tudom hogy' történt, félórával tovább öltöztem mint egyébkor, 's még is hamarább elkészültem. Alig várhatám az ebédet, mintha legrettenetesb éhség gyötörne, 's még is midőn elérkezett a' dél 's vele X, egy falatot sem ehettem. Mint boszorkodtam, hogy X olly kedvtelve poharazott! én alig várhatám végét, 's midőn végre az ohajtott óra megjelent, megijedtem, hogy már mennünk kell. Öröm 's aggodás közt értünk oda, megállunk az előszobában, az ajtó megnyílik, szívem hallhatólag vert, hirtelen elmondám magamban üdvezletemet, 's ő mint a' világosság angyala vakító fejérbe öltözve álla előttünk. Földig meghajlok, szólni akarok, dadogok, 's tátott szájjal állok, egy szó se jut eszembe abból, a' mire készültem, vérem forr: alak, oh alak! ez volt minden, a' mit mondhattam! ekkor ő veszi mesteri ügyes kezébe a' beszéd fékét, 's azt könnyeden 's szabadon forgatta. Én eszméletre jövök, 's a' drámai literatúrának egy jeles művéről szólottam, melly alkalommal virág gyanánt, miként hímvarrónék a' ruhába, szőttem a' legmagasztalóbb czélzásokat be. –

A' valóság olly pusztá, olly kecstelen, mondá ő, a' föld olly mocskos, hogy mint hegyeken tisztább a' levegő, úgy kénytelenek vagyunk a' költés tetőjire emelkedni, hogy szabadabban lelkendezhessünk. Nálam ez múlhatlan szükség. A' prózai élet jégkarokkal ragad-meg. Hogy az ideál' tartományába menekhessem, olly rendet választék, mellyet igen gyakran nem becsülnék. De a' nemes lelkek tudnak különbséget tenni. Mintegy tenger közepett állok, a' világ, szenvedelmével, tájtékozó hullámokat hány csendes szigetemre, de azok megtörnek a' partvirányban, 's nálam szent béke uralkodik. Mi kicsinynek tetszik minden, a' mi az embereket olly erőszakosan megrázza! most királynét, majd egyszerű falusi leánykát, most az elővilág' képezetjét, majd a' legújabb kor' szüleményét, most egy büntől fertőztettet, majd egy tiszta angyali lelket adván-elő, tanulom a' szenvedelmeket, 's mind azt a' mi nem jó, nem szép, nem fenséges, mint hitványságokat megvetni, 's enmagammal 's a' világgal háborítatlan csendben élek. Csak az érzelem lebeg gyászfátyolként nyugalmam' tiszta egén, hogy hasonhangú szívet nem találtam, mellyhez kapcsolódhatnám, mellyért élhetnék és – egy könye akart feladagni, de szelíden elszakított, 's szemének máguszi fényt kölcsönöze – meghalhatnék!

Közel voltam, hogy egész szívből zokogjak, torkom elszorúlt, 'könnyé tudtam volna olvadni; az üdvesség' pillantatával akartam a' Kritikus szeméből szép lelkének csudálását olvasni, de az, félig behunyódott, 's épen szunnyadó félben vala. Be meleg van! monda ő, szemeit dörgölve, észbe vevén, hogy merően nézem.

Mi édes lehet, fordulék a' csudálthoz, a' zajgó tapsolásban találni annak bizonyosságát, milly hatalmasan sikerül 's díszlik a' nemes. Oh, a' nagy csoport' tapsa, a' lármás javalás, felele ő, engem nem érdekel. Melly örömet engedem által a' zajló sikoltozást akárkinek, ki abban gyönyörűséget lelni eléggé gyarló, csak azt tudjam, hogy néhány szívet érdeklettem. Hát a' nemesb lelkek' társalkodásában nem lel-e kellemes multságot? megelégszem magammal; legszorosb tisztelte egy leánykának a' látszatot is kerülnie: életrendem kétszeres szorosságot kíván. 'S nem nyújt-e pótolékot egy biztos barátnéja? kérdém. Én különösen tisztellem 's szeretem minden társnéimat, de mit bízhatnék akármellyikre is, mit az egész világ ne tudhatna. De honnét van, hogy én Kegyednek olly örömet elmondom mit gondolok 's érzek, 's gyermeki csevegéssel árulom-el, mit lelkem ohajt és szeret. Úgy látszik, Kegyed is lángol a' magasért, az ideálért, 's ezen vonáson alapúl kényrokonságunk.

Igen is, ismérem a' legmagasb érzeményeket, melyek az ember' szívet dagasztják, felelék, 's lelkesülve nyúltam keze után, nem tudva, honnét vevém e' bátorságot; ő szemérmesen huzá vissza 's gondolkodásba tetszett merülve, de egy sebes pillantata, mely öntudatlanul síklott-el, sajnálni látszott, hogy a' legszorosabb szemérem' szabása tiltja csak kezét is illetetni hagyni. Szemeit lesütötte.

Angyal, kiálték haza érkezve, szeplőtelen szép angyal! oh bátyám! gondolám, itt van szellem, képzettség, szerénység is tiszta szív mellett.

Mindég körüllem lebegett képe. Mint egy színváltozottra felfel tekintgettem. Reggelineél ültem midőn X jöve. Örvendek, a' kedves gyermek jól emlékezik Kegyedről. Gonosz fi az úr. Megengedi hogy meglátogassa.

KedvesX! felugrottam 's haszontalanul iparkodtam ezt a' serkazánt áltölelni.

Ne szorítson olly igen! kiálta. Azt mondja, hogy olly sok lelkesedést vett észre Kegyedben a' magasért. Barátocskám! ez lesz ám megdicsérve recenzióban. Művészet' avatottja – első rendű csillag – ki itt gyönyörben nem úszik, durva pogány – félbarom – legérdemesb papné – fenn élelmeny – Shakspeare, Schiller szebben előadva, teremtvé – felülmúlta magát – majd elintézem. – Csak időm volna.⁶³ Egy alkalmi verset kell készítenem egy Gróf' számára; igaz, jól fizet; de a' kritikát még is örömelebb írnám.

Bátorkodjam-e? mondék félénken, 's szekrényemhez menék.

Mit? ajándékozni, mennydörge ő, nekem ajándékozni, nekem pénzt ajándékozni? hallja az ur, több tisztelettel karakteremhez; a' kritika megvesztegethetetlen, nincs szeme, se keze; egy Themis, egy Istenné. 'S én az ő papja megrendíthetetlen, megkeríthetetlen.

Megszégyenültem, 's mentegetőzve a' pénzt vissza akarám tenni.

Ajándékozni! kiálta a' haragos, 's ha ezrek volnának is, lába elébe vetném; de kölcsönözhet barát barátjának, 's ezt megengedem az úrnak. Ezzel a' pénz után nyúla, 's eltevé. Ezt is csak azért teszem, mert magyar arany. Ha időm lesz, majd készül egy Szonett. Koszorú, szomorú, egykorú, háború. Meglássuk. Másszor jobban becsúlje mind magát, mind engem.

A' dicsőt többször látogattam. Szenvedelem 's tiszteletem naponként nőtt. Mindég ugyan azon fenség az indulatban, ugyan azon gazdagság az érzeményben. Tudtomra adá az időt mikor nem tanul, 's én pontosan megjelentem. Melly igen szerettem volna mellette állani a' színen! mennyire sajnáltam, hogy nem vala idomom színjátszásra; mivel ezen kívül is honi színjátszóinkat csillogó állapotjokért mindég irígyletem. Milly örömmel lettem volna első hős, kinek őt ölelnie szabad volt, sőt tyrann is, ki őt ölelésére akarta kinszeríteni. Minden roll-ját (szerepét) könyv nélkül tudtam. Napjában tízszer is megkerültem az utszaszögleteket, csak hogy nevét láthassam, szüntelen olvastam Xszünk' magasztaló recenzióját, 's ki írja-le üdvességemet, ha ütött az óra, midőn hozzá mehettem. Csendes szerény imádással tiszteltem őt. De ki vethet gátot az áradó érzeménynek? olvasott előttem. Valódi költő szellemmel vala két szeretők' búcsúja festve. Szava reszketett az érzelem miatt. Világosság' angyala! mondék, 's a' csupa gondolatától is megijedtem, ha egykor el kellene válnunk? szívem vérzeni fogna. Mindent el tudnék szenvedni, csak ezt nem! – Egy lelkes tekintetet vete reám. Hát Kegyednek fájna-e? kérdém bártortalanul 's félve?

Nem felelt, hanem a' földre nézett.

Fájna-e? kérdém, érzésben elolvadva, a' leglágyabb hangon. Kínos zavarodásban vala. Ugy tetszett hajlandósága harczolt a' szeméremmel, 's magával küzdött, lopva tekinté reám 's nem bírván szólni, fejével intett, arcját hirtelen elfordítván. Isteni angyala a' mennynek! kiálték,

⁶³ volna,

gyönyör-részezen ragadám-meg kezét, örömlángolva szorítám ajakimhoz, egy gyenge szorítást érzék, 's nem bírván elragadatásomat tovább mérsékelni, átkulcsoltam karjaimmal 's megcsókoltam rózsá ajkait. Felugrott, én is, nagyon megijedve, 's félvén hogy megbántám 's haragítám, bátortalanul tekinték reá, ekkor ünnepi lassú léptekkel komolyan jöve felém, egy hosszú pillantatot vete reám, megfogá csak nem remegő kezemet, 's így szóla halkán: „Azt merte Kegyed, mit még egy férjfi⁶⁴ se mert, 's a' mit merni egynek se tanácslanék. Ez az első csók gyermekkorom óta, Kegyed az egyetlen férjfi, ki megcsókolt. Érzeni fogja ezen elsőség' jelentését, fontosságát. Haragunnom kellene, látom, de – gyönyörű zavarodásba jött – szívem. Engem ugyan gyalónak lát, de egy sugalom szól mentségére – ah én boldogtalan! miért nem tudom magamat tettetni, miért nem tanultam érzelmimet titkolni!”

Maradjon mindig így; kinek illy gyémánt tisztaságú szíve van, ragyogtassa azt a' nap' sugárain.

„De a' világ olly hajlandó, a' méhekhez hasonlatlanul, minden virágból mérget színi, a' leány' jó neve olly virág-gyöngédségü, hogy leghalkabb érintés is – elhervasztja.”

A' titok emelje boldogságunkat. Senki se tudja, hogy én váltogatva a' maga közellété' mennyországában, 's távollété' poklában, egyszerre Kasztor és Pollux vagyok.

„Édes csevegő! jól van tehát, mi könnyű engem rábeszélne? tartson tehát legszorosb titkot. De egy belső ellenség fenyeget, a' férjfiak' csapodársága, ha valaha meghidegülni talál, ha ezen érzélem kihalna; ha érzéketlenség lépne hajlandóság' helyébe – homlokát ránczoló – vagy épen gúny – szeme szikrázott – hah! meghasad akkor e' szegény szív, meghasad – szeme elbágyadt, szava halkabb halkabb lett – meghasad, meghasad, meghasad.”

Halálos félelemben valék, hogy bizony mingyárt meghasad. Nem, Imádoztam! kiálték szorongva, hű, örökké hű! tiéd, egészen tiéd! forró, mindig forró!

„De a' környülmények' hatalma. Ha erőszak rabolná-el tőlem azt, ki szívemet ennyire érdeklenni tudta, 's őt egy más kézhez bilincselné – ah, hová legyek akkor?”

Semmi földi hatalom se diadalmaskodik szenvedelem' óriási erején. Örökös ez, esküszöm!

„Halljátok esküjét, égi hatalmasságok! szóla ő, felegyenesülve, felemelt karral, csaknem lába' hegyén állva.”

'S verjétek-meg a' hitszegőt! kiálték merészen.

Kis idő múlva észre vevém, hogy kedve nem olly felhőtlen mint az előtt. A' leggyöngébb beszélgetés közben is bizonyos komolyság szállta-meg 's egy látható fájdalom és szomorgás, melyet minden erőködésemmel se tudtam felderíteni. Mind nyilvánban vettem észre 's gondolkodtam lehetséges okán. Valljon erőtlennek találja é szeretetem' kifejezését, vagy szerelmemet nem elég erősnek? minden szómban legforróbb láng lobogott. Tehettem-é többet, mint naponként sőt óránként ismételnem: milly valóan, tisztán, 's őszintén szeretem? talán féltékeny? lehetetlen! hiszen egyedül érette volt szemem és fülem. Hajlandósága fogy-e irántam? a' legboldogítóbb biztatásokat adá a' legmelegebb kifejezésekben. Valami kedvetlenség érthette-é? Mi hathatna-fel ezen lélek' magasságához! Mit bír az élet, a' mi őt megindíthatná? ki ma egyszerű falusi lánykát, holnap a' királyné' felségét festvén, túl lebeg minden földi környülmények felett.

Elhatároztam megkérdenem. Gondolkodóvá lett. Semmi, épen semmi sem, csalódom.

Csalódní? 's a' szerelem' szeme csalódnék? van é egy felhőcskéje ezen homloknak mellyet észre nem vennék?

⁶⁴ férjfi

„Nem, semmi sem, valóban semmi. – Oh bár hazudni tanúltam volna!”

Bizodalom a’ tisztelet legfelső foka.

„Igen, szomorít valami, de hagyjuk ennek megfejtését jövőre. Nem sokára visszatér előbbi vidámságom.”

Nem lehetek boldog, míg nem tudom.

„Későbbben majd megmondom, mi szerzett keserű pillantatokat.”

Későbbben, ’s a’ mit eddig szenvedek, ’s mint gyötör a’ bizonytalanság, azzal semmit se gondol?

„Ne erőltessen. Egy kíváнат – csekélység magában, de reám nézve fontos.”

Csekélység, reá nézve fontos gondolám? a’ szerelmes lélek, bizonyosan hajamat vagy melykémet kívánja.

Ah szóljon, kértem. Csekélységek a’ mik boldogíthatnak, ’s a’ szerelemben nincs csekélység. Mindennek van becse, fontossága; ’s kielégíthetni egy mulékony percz’ ötletét is jutalmazó. Engedjen egészen szívébe tekintenem; olly szép, olly gyöngéd szívébe.

„Mi édes, monda ő halkan magában, egy rokon kebelt lelhetni! mellybe kiönthetjük, a’ mi bennünket megindít. Nem csupán nagy tettek ’s fontos történetek teszik az életet. Egy folyam ez, cseppekből áll, ’s minden csep saját képét viseli. Ha örömsugár esik reá, mi édes a’ kéjt barátunkkal közölnünk, ’s kétszeresen ragyog akkor a’ verőfény; ’s ha felhő’ árnya borúl reá: elszéleszti, elúzi azt a’ barát kéz. Tudja-meg tehát, mi búsít engemet, hogy egy gondolat se legyen fejemben, egy érzelem se szívemben, mellyben ne osztozzék. Egy érzemény gyötör engem ’s nem hagy előbbi vidámságomban jelenni meg, közém ’s nyugalmam közé lép, ’s a’ maga’ jelenlétében is meglep. Ki kell nyilatkoznom, – egy alak!”

Hah! kiálték elhalványulva, egy alak!

„Egy alak üldöz szüntelen, ’s furiaként minden lépten sarkomban lézeng, veszéllyel fenyeget, ah én szegény lányka! – szabadságomat fenyegeti!”

Tudass velem mindent. Mindenre kész vagyok.

„Ah Vilmos! te vagy első szerelmem, tőled semmit semmit se titkolhatok-el. Pirúlat borítja orczámat – nyelvem ellenkezik.”

Fedezz-fel mindent, mondék eltökélve.

„Ah kínos vallástétel! nemes szívedre számolok, nem szólhatok, ezen papirosból megértesz mindent.”

Nem – szád gyónjék – szólj –

„Vilmos én – síra – az alak, a’ könnyelműség – Vilmos! – én gyarló valék!

Hah hitvány képmutató, kiálték visszatántorodva, alávaló bűnös, pokol-fajzat! te kérkedel a’ rény’ mázával? –

„Ah ne érts félre – gyarló valék – ruhákat csináltatni, mellyek’ árát meg nem fizethetem?

Ruhákat! mondék feléledve, ’s a’ papirosra tekinték. „Bársony felső-ruhákat csináltam” olvasá megörült szemem, ’s ismét szabadon lélekzettem. Ruhák? kiálték gyönyörreszegülten, ah most már minden jól van, most már megint minden, minden, minden jól van! Engemet így kínnani. Mingyárt ki nem nyilatkoznod. Rosz leány! csak egy pillantatig is szomorganod, holott Vilmosod segélhet. Le szerettem volna térdelni, ’s úgy követni meg a’ gyalázat végét, hogy félre érttettem. Gyülöltem magamat, hogy olly bectelen gondolat szállhatott-meg.

Milliomok, mondék, nem adhatnának nagyobb szerencsét, mint az alkalom nyújt, hogy egy ohajtásodat teljesíthetem.

Látta örömemet, észrevevé kedvemet.

Maga, fizetni akar? hah nemes szívű magyar, monda, dicső fija Pannóniának! Azért vert szívem, első látásakor, oly erőszakosan, mert sejté, hogy illy nemes férfi van hozzá közel. Oh Vilmos! nekem nem lehet titkom maga előtt! őszinteségem nem ismér határt. Véteknek tartanám, a' legmulékonyabb ötletet is magának ki nem nyilatkoztatni. Mosolygani fog, hagyján! de ismérjen-meg, minden gyöngeségimmal. Az életnek is vannak kívánatai. Mindég arról gondolkodom, hogy' tetszhetném jobban Vilmosomnak, 's hogy jelenhetném-meg kellemesbben előtte, 's tükörben vizsgálgtván magamat, gondolom: nyersz-e tőle valljon, egy jutalmazó nyájas pillantatot? legközelebb a' második szerelemesnéen láttam gyönyörű függőket, fehér ruhában, mint a' ma hullott hó, az ártatlanság' színében volt; nem szeretnék igazán, ha régen észre nem vettem volna, mennyire tetszik Vilmosomnak a' fejér szín, hímezete szép, ízletes – ekkor éreztem egy ohajtást serkendezni, melyet azonban egyetlenegy szavadnak feláldozni kész vagyok.”

Ritka leánya! gondolám, midőn feszített figyelemmel néze reám, gyermeki indulat, drága együgyűsége a' szívnek 's léleknek. Egy függő örömet okozhat neki. Ártatlan kívánság. De meglepés nevelje becsét. Nem soká névnapja lesz, annak előestvéjén lepem vele meg.

Lehet-é valami, fordulék hozzá, a' mi neked fentebb kecsét kölcsönözhetne! 's nem minden szépségedtől nyeri-e becsét?

„Hagyd a' felesleg complimenteket. Gyűlölöm őket, ellenemre vagynak, szóla kedvetlenül szép szerénysége. Úgy-e Vilmos?”

Ah kedvesem! miért nem lehet épen most.

„Nem lehet? kérdé.”

Nem, felelék zavarodottan, a' hazugság 's iparkodás miatt titkos örömemet elrejtteni, ha a' meglepésre gondoltam.

„Vilmos nekem bizonyosan kell tudnom, ha lehetetlen-é? 's nincs-e módod, vagy csak nem akarsz?”

Módom nincs, felelék kevésbé megütközve.

„Igazán, csak módod?”

Úgy vagyon, kedvesem!

„Oh jer hát szívemre! mond a' mennyei, 's oly erőszakkal szorított magához, hogy indulatának hevét félre nem ismérhetém. Csak szerelmed maradjon-meg számomra, minek lehetne ezen kívül még becse előttem, csak azt tudjam, hogy akarsz, akkor boldog vagyok. Úgy-e Vilmos akarsz, de nem áll tehetségedben?”

Elragadtatásom nem lelt szót. Fájdalom! hogy nem; – mondám nagy nehezen. Ezen karakternek tiszta csudálása minden tettetést elfelejtete velem. Bátyám! vajha itt volnál, gondoltam; azon pillantatban is, midőn egy kedves ohajtásának valósíttatása megtagadtatik tőle, midőn hallja, hogy nincs módom teljesítésében, boldognak érzi magát szerelmem által. Tetszetős kül fényesség egy lánykától feláldozva! nem kívántatik-e hasonló léleknagyság ezen örömet lemondáshoz, mint ha férfi egy koronát vet-meg. Szép perczenet melly ezen pillantatot hagyá vetnem lelkébe, 's még szebb, mellyben a' meglepés következik. De fog-e neki örülni? nem fog-e felejtkezni az egész dologrul, vagy haragunni, hogy magamat tettetni tudám? oh bátyám! mi férfiak még is sokkal rosszabbak vagyunk. Én szintűgy szeretem őt mint ő engemet, 's még is képes vagyok ámitó álorczát tenni fel. Soha, soha sem éri-el természetünk az asszonyi természet' nemességét, tisztaságát!

Milly fájdalmasan esett, midőn másnap a' szerelem' szárnyain repültem hozzá, szobalyá-nyától értenem: hogy asszonya éles főfájásban szenved 's pihenni akar. Szent Isten! hát illy angyal is alájuk vettetik a' földi szenvedéseknek! látnom kelle Amáliámat. Beléptem, ott feküdt

a' szenvedő a' pamlagon; hangjából, mellyel hozzám szólott, tekintetéből, vonásaiból, világosan kitetszett: hogy kemény fájdalmakat érez, mert egészen megváltozottak 's roszt kedvűnek látszott. Édes angyalom! szólék hozzá közelítve, rosztul vagy?

„Bágyadt a' főfájástól. Alig szólhatok. Nem jobb lenne é menned? majd unatkozni fogsz, 's bár milly kedves volt is másszor jelenléted, de most alig vehetem hasznát.”

Csak ne szólj, kértem, 's hagyd szemeimet mulatnom angyali vonásidon. Meg akartam csókolni. „Jaj, de fáj! monda 's elfordult. Nagyon gyöngye vagyok.”

Ekkor jelentették-be a' második szerelmesnét. Én ellene mondtam, kérvén ne fogadná-el látogatását; hijába! bár milly beteg volt is a' dicső, még is feláldozta üdülhetési nyugalmit művészi buzgóságának, minthogy épen tudósítást várt: ki fogja az új szomorújáték' fő szerepét adni? Akármint sajnáltam is, hogy baját a' beszélés sulyosítani fogja, még is örültem, hogy tanúja lehetek, miként vet-meg a' művészeti tiszta szeretet minden földit. Az idegen belépe, 's a' legnyájasb barátsággal fogadtatott. Mennyire szereti művészársát! gondolám.

„Beteg? kérdé a' belépő meleg részvétellel.”

„Csak fejem fáj, de enyhül 's csak nem megszűnt jelenléte által kedvesem.”

„Vigyázzon magára 's meg ne betegedjék, mert különben szánnom kell szegény árva publicumunkat.”

„Alig éreznék híjomat. Hol illy csillagok ragyognak, egy hibázó sugár szembe se tűnik.”

„Nap, maga, édesem! melly melegít, éleszt, gyújt és világít.”

„Egy gyöngye bujdosó-csillag, kinek csak a' barátné' gazdagsága kölcsönöz világot.”

Megölelék egymást. Szerénység, legszebb dísz a' művésznek, ritka kincs, hét te is ékesíted e' borostyán-koszorúzza főt? szólék érzésbe 's bámulásba olvadoztam.

„Mint gyönyörködtem a' recenzióban, mellyben maga asszonyi Prometheusznak nevezte-tik, ki a' költőkről hidegen oda állított természeteknek megadja a' való életet és saját tüzet,” folytatá szavát az idegen.

„Csupa kegyesség 's kedvezés, a' kezdő' bátorítására.”

„Milly helyes vala, ábrázata' kecséről, kifejezéssel teljes szemeiről, 's gyöngye ifjúi alakjáról szólni.”

„Ösztönül fog csupán szolgálni, hogy a' természetet mesterség által nemesítsem.”

„A' közönség igazolja a' műbíró' ítéletét elhatározott javalásával.”

„Melly csak az által tesz kevésbé, hogy benne némelykor magával együtt osztottam, 's csak ez által lesz becsessé.”

„Sajnálom, hogy az Igazgatóság megfosztá az alkalomtól, mellynél fogva a' közönségnek egy új gyönyör élményt 's a' Kritikuskak teljes dicséretre újabb okot fogott volna nyujthatni, 's vállaimra raká a' terhet, mellyet mint talán némelyek vélik, nem látszom megbírhatni, reám tolták az új dráma' címrollját.”

„Mit, kiálta a' felséges 's felugrék, a' rollt magára?” szeme és egész alakja meglevenülván.

„Fájdalom! ezt jelenteni jöttem, tudván, mit fog rajta örülni.”

„Én magam is, monda keserűen Amália, csak kételkedve mertem volna felvállalni; maga kedvesem! mint látszik nincs bátorság' hijával.”

„Ah, ott sem, hol idegen dölly ellen kell fegyverkezni,” felele hirtelen a' gömbölyű tüzes barnácska.

„S még is ravasz, 's álutaknak köszöni győzedelmét. Alattomos ösvényeken jár. De mit mondom jár, járás? mászással győzedelmeskedék rajtam, 's ez hasonló a' veszteséghez.”

Én féltem, 's csilapítani akarám: kedv - - -

„Tudom, szóla közbe az idegen, a' világért se kívánna győztes lenni, 's még is úgy elváltoztatá győzedelmi bántja, hogy a' vastag X is ijesztőnek találná ez ábrázatot.”

„Mit, kiált Amália, pirúlva, hevesen, ijesztőnek? igaz, a' karika legszebb figura, 's meg kell engednem, hogy én olyan gömbölyű nem vagyok”

„'S nekem fájdalom! nincs háromszögletű képem.”

„És nekem vastag orrom, nagy lábam, veres kezem –”

„De, a' helyett, szerencsére kétféle szemei vagynak, melyek közül gyakran, mint ritkaság, csak az egyik sír, 's mint született hősnét egy kis bajusz ékesíti.”

Elrettentem. Az isten' fíjáért, mondék, gondol –

„Hah, alacsony teremtmény! kiált a' megbántott beteg, 's felugrott, bajusz! Vilmos te hal-lod, 's nem zúzod össze?”

De gondold-meg kedvesem – 's maga is mint művészn – –

„Hah, gyáva Vilmos! – Minthogy a' vén Regisseur időtöltésére elég jónak vagy is inkább elég rosznak találja, és sálakat ajándékoz neki, elfeledi fülfolysát 's foghíjait? elfeledi az alá-való személy – –

„Igen is, én személy vagyok; de magának hering soványsága miatt személye sincs már; magas, vékony, veres mint egy rakéta?”

„Hah, gömbölyű, fekete bombamozsár”

Amália! kiálték félőrülten, a' te fejed, az én fejem – –

„Micsoda fejről van szó, ezen vékony fejetlen lécszszegnél? talán csak nem ezen uréról, az úgy tetszik elég vastag.”

Mérsékelje magát kiálték.

„Oh per se! mérsékeljem, ezen megtestesült fidibuszért? ezen deszkai karcsuságu szálkás hoporcsos kísértetért?”

„Most takarodjék! mennydörgé Amália; 's te Vilmos, te nadrágos asszony!”

Megbántani Amáliát én általában nem enged – –

„Most már elmegyek, játszom 's tapsot nyerek, ha a' csont Amália irígy fondorlatában 's mirígy dühében még jobban összeaszik is, ha vázzá sorvad is – a' száraz keszeg, kivel egy füstön függ a' pizstráng.”

Ő elrohant 's Amália a' pamlagra.

Elájulok kiálta, felugrott 's szaladgált a' szobában. Vilmos, ah Vilmosom! te gyáva vagy, egy félénk nyúl. Meg kellett volna ölnöd, de semmi. Szedd össze barátidat, kérlek Vilmos, 's fütyöltesd-ki, ne fizess a' szabónak, osztogass szabadbileteteket, csak fütyöltes. Elájulok. Férjfiruhában fog megjelenni! tollakkal, lobogókkal, recze-nadrágban (tricotban)!! Hogy néz-nék még én ki! 's mikor léphetek megint így fel! – Nem, nem szabad játszania, ki szépségemet dicsőségemet elrablá.

Féltem hogy ő elájul, 's én hagymázba esem. De Amália, könyörgék, hol szelídséged, szerénységed?

„Szaporán barátidhoz, ha kedves előttd életem, siess.”

El kelle mennem. Elkábultam. Fejem zúgott mint a' malompereszlen. A' csendes sziget, a' társnék' becsülése, a' javaló zaj' megvetése és ezen elbőszülés – ő volt-e megvarázsolva vagy én? nem tudtam mit gondoljak, fejemet csóvtam. Gyarlónak találám. De nem soká belsőmben egy sugalom szólt mellette. Nem volt-e ingerelve? megbántva? nem mondta-e maga, hogy minden durva szó megsérti? nem épen a' tiszta lélek irtózik-e minden mocsoktul? 's nem volt-e félbeteg. A' testi fájdalom nem zavarja-é meg egész visszás-hangig a' lélek' húrjátékát, nem vala-e kettős fulánka megtámadója' minden szavának, – 's minthogy jelenlétemben tör-

tént, van-e rettentőbb mint a' kedves előtt meggyaláztatni? egyedül 's egészséges korában csendes méltósággal felelt volna. Vétkül tulajdonítsam-é neki a' hevesiséget, melyet jelenlétem okozott? a' legközelebbi este alkalmat nyújt a' meglepésre 's bizonyosságot a' felől, hogy bánja a' történetet.

Az opál függőkkel 's jól becsinált liliomszinű köntössel, ezen felülírással czímezve: A m á - l i á n a k n e v e ' ü n n e p é n , hónom alatt, titkos örömmel szívemben, menék hozzá késő estve. Szobalyánya az előszobában előmbe lépett. Asszonyával nem szólhatni, illy későn, tanulásra használja az est' csendét, jőnék holnap. Ej gondolám, talán nekem csak szabad magányát háborítanom. Hát, víg pohárpengés, 's egy sokszavú hangos pereat zajdul toborzan Amália' szobájából fülembé. Mi ez? álmélkodám, letettem csomómat 's belépek.

Nem épen nagy volt a' magányosság; egy nagy, rakott, 's felgyertyázott asztalnál üle a' fél színjátszó társaság, a' vastag X 's több fiatalokkal. Beléptem nem zavarta meg a' társaságot, elkésett vendégnek tartottak, csak Amália ütközött-meg kevéssé, de fülembé süga: mind jó barátok, rollra-vágyó ellenségem' megbuktatására. Amália! szólék fájdalommal, szelíd szemre hányással, te még boszúróld gondolkodol, nem bánod-meg - 's képes lehetnél?

Ez már csak ugyan pédátlan együgyűség! mondá haragosan, de bizonyos emberek talán, inkább hasznát vehetnék a' szabadbilletnek, mintsem azt osztogassanak. 'S elfordúlt.

'S még egyszer pereat a' rollra-vágyó, harsogott össze vissza. Megkellene nyársolni, tanácslá a' lány anyá. Füljön azon cselbe, melyet neki szövök, az incselkedő. Hisz' tulajdonkép' az egész vita csak egy nadrágról van, vélekedék őszintén a' naiv. Mondhatom hitelesen, szólott a' Komikus, ki egyébiránt is mindent hitelbe vett, csak figyelmet kérek - 's én tojást a' puncshoz - mondá az első hős. Mit tojás? mit puncs? dadogott aluszékonyan akadozó nehéz nyelvvel a' vastag X., champagnit szürcsölt 's kenyérgolyókat hajigált Amáliára. Igaz, a' mi igaz, én őszinté legény vagyok, Málka ismér engemet; mindnyájan meghalunk, mindnyájan, - a' szerelmesnének recze-nadrágja van! he he Málka! ha most itt volna az Angol, ki olly sokat ivott, keveset szólt és soha sem nevetett, vagy az Orosz, ki a' bort megitta 's az üveget megette, ki téged mindég Malicskájának hitt, hehe kis korhely! ha az embereket nem tekinteném, magam is közé ütnek; de én Kritikus vagyok! 's mint illyen legfelebb ütleket kaphatok, de nem oszthatok. Úgy-é emberek, legyetek őszinték, tudom hamisak vagytok, mint a' macskák, de reggel táncz estve láncz; hiszen barátok, testvérek vagyunk - sirt - úgy-e nagy Kritikus vagyok én, nagy, nagy ember, talán a' legnagyobb 's ellenségem számár.

Éljen X! kiálta minden. Barátim! zokoga, mind becsületes emberek, asszonyok vagytok, mind testvéreim vagytok, húgaim, szüléim. Hadd rágalmazzon a' világ, hogy korhelyek vagytok. De az a' halvány úr ott, kiálta haraggal reám mutatva, miért nem kiált az éljent ha én élek, miért nem kiált éljent ha nagy vagyok? az, az, az Antikritikus, az, az Anti - Anti christus.

Ez a' mulatságos úr, csufolódék Amália, egy ifjú kalmár' kezét, ki vele enyelgett pajkosan, elütvén, akkor fog éljent kiáltani, ha egy lény születik átherből szöve, melly csupa regharmattal 's virágillattal él, azzal fogja naponként közölni azon érdeklő ujságot, hogy szereti, óránként fog előtte sohajtózni: 's kívánhatni e többet?

Én azt kívánom: hogy nekem kiáltson éljent, máskép' agyon ütöm és aztán egy csípős sírverset írok reá, vagy pedig egy tizedet a' kedvelt, elmés, Bécsi, tüsszögtető magyar anekdoták-ból. -

Tiszta szívből, kiálték, éljen! Amália a' maga színjátszói ügyessége is éljen! mert valóban nem csekély!

A' maga savior-vivre-je is éljen! gúnyola viszont. Én elszettem. Más nap egy levelkét kapék a' levont álöröczájutól, az ott maradt névnapi ajándék' következtében. Esdeklett: menjek-el, ha

csak egy perczenetre is, mindent felvilágosítand, nem élhet nélkülöm, veszedelmesen beteg, csak még egyszer kíván szemembe nézni, mely az ő mennyországa – a kétségbeesés öngyilkosságra vezetheti 's a' t. 's a' t.

Bátyám, bátyám! gondolám, ha még is igazad volna? ilyenek-e mind, vagy csak tapasztalatlannak és vaknak hibája, hogy minden embert természet szerint jónak tartván, nem vette észre mingyárt az első szónál a' ravasz tettetést, holott azt olly igen lehetett vala gyanítania? nem kellett volna-e készen lennem a' legkitanúltabb kaczérságra? vagy olly finom volt-e a' család? nem volt-e minden szava üres szócsengés? nem hibázott-e mindenikén az egyszerűség 's keresetlenségi bélyeg, ezen csalhatatlanak jegye a' valónak? nem volt-e kézzel fogható: hogy ellenemben is mindég színjátzó maradt? nem világítja-e fel állapotja viseletét. A' szabad 's elkerülhetetlen társalkodás a' nem legpallérozottabb férjfiakkal, a' kénytelenség érzelmeket színleni tanulni, a' nagy csábító alkalom' hatalmas ingere, mely szüntelen legédesb varázshangokkal csalogat, a' szükség, hogy sokszor igen szűk mód mellett is külsőképen csillogva 's ragogva jelenjék-meg, mint ugyan annyi rettenetes kígyók, tátott szájjal állják útját az erkölcsiség' tiszta fehér galambjának, míg elkábulva mirigy lehelletöktől elvégre leszédül. Nehéz a' győzelem, de annál tiszteletre méltóbbak a' nemesek, kik ezt kivíják. Csak hol ártatlanságot, egyenességet és szívességet találok, ott fogom jövődőben reményleni szerencsémét.

Ha egy bohó lépést teszünk, utána rendszerint igen bölcsen szoktunk okoskodni. Én is a' legtudósabb 's mélyebb vizsgálódásokat tartottam, 's a' világ' prózáját olly epésen gyűlölő Malicska' alacsonyosságát már elfeledém, midőn egy leánykában kelle pótolékot találnom, ki csupa élet, csupa egyszerűség, csupa természet vala.

A' telet **ben töltém. Egy bálban ismértem-meg a' szép Rózáat, egy gyönyörű kellemes rózsácskát ki még alig virított 16 tavaszt. Képecskéje eleven, friss, teljes, hajának finom szálú aranya ezüst-nyakára hullva, szája rubín, mely nevetvén gyémánt fehér fogakat 's orcáján két gödröcskét láttatott, drágábbat Amerika' minden gyémántgödreinél; szemei ragyogó zafírok. Kedvesség vala minden mozdulatán, szemében életöröm 's láng. Kellemmel tánczola 's a' legkitetszőbb kedvteléssel. Felkértem 's röptültem vele a' palotán keresztül. 'S a' mint ott állá mellett, szemének tüze nagy pillái' körében a' sebes mozgás által emelve, melye fenndobogva 's röviden lihegve, kellemes arcza elgyűlva, alig fordíthatám-el pillantatimat ígöző alakjáról. Maga jól tánczol monda 's hál' istennek sebesen. Csak lassan ne tánczolni, inkább meghalni. Nem akarám meg nem érdemelni dicséretét 's a' közelebbi kört ismét gyors, sebes örvényben lejtettük-el. Karom szorítva tartá, szemem szemén csüggött, 's övé nyájas elégedéssel tekinté az ényembe. Észrehevém, hogy ha félre nézék, rajtam legelteté pillongásait.

Álmomban is muzsikát hallottam, 's kilágított tánczpalotát láttam, 's mint Anadyomenét a' tenger' habjain, merengni a' csuda-szépségű Rózikát a' táncz' hullámain. Megtudtam lakását, ellovagoltam előtte 's a' mint feje az ablakon kibukkant, sarkantyút adék fakómnak 's ollyat szökettem vele, hogy azt hittem, fejembe fog kerülni. Szemlátomást felébredt bennem a' lovaglás vágya 's ha a' szemnyelvnek hiheték, nyargalva mentem-fel kegyelmében is. Lakásával általellenben egy kávéház volt, 's nem sokára tapasztalám: hogy fiatal embernek semmi sem lehet hasznosabb, mint újságolvasás által tanulni a' világ' folyását. Csak hogy velem az történt: hogy a' sajtó szabadságáról olvasván, édes rabságról gondolkodtam; a' Parlamenti tanácskozásoknál felfedezém, hogy ő uralkodik fejem' felső- 's szívem alsóházában; a' Hatalmasságok' kívánt ultimatumoknál, az ő kinyilatkoztatását ohajtám megnyerni; a' politikai pártfeleknél általláttam, hogy noha eddig Liberalis voltam, most már egészen Servilis vagyok. Bal oldalam egészen érte voksolt. Ő is észrehevén, hogy tudósításokat várok, híradóm leve, 's így mi két

hatalmasságok, mint akármi legügyesb diplomatikusok, eleven levelezést folytattunk, titkos szemjegyekben.

Külső helyzetem lön megbízó levelem, 's szüleinél bemutatvatván szívesen fogadtatám. Maga szint olly jól lovagol mint tánczol, monda ő. Gyönyörű a' férfi lovon. Úgy megijedtem minap, midőn fakója ágaskodott, hogy csak nem sikoltottam. Minden Magyar olly jó lovas?

Reménylem nem soká az Ángolokkal is mérkőzhetünk.

Ha megint erre lovagol, ugyan tánczoltassa egy kicsinnyé azt a' szegény állatot, mert azt halálomba' szeretem látni, de ne ijesztgessen.

Hát sajnálni fogna? kérdém.

Illyen fiatal emberért örökös kár volna! mit mondanának rokonai, vagy talán más valaki is, valami szép magyar lyány, szóla mosolygva.

Itt nem reménylhetek szánakozást.

Szívemből sajnálnám! monda komolyan, 's mosolygva 's kötődve veté után: mert pompásan tánczol.

Mind inkább elbájolt. Először csaknem öntudatlanul 's lopva szorítám-meg kezét, tűrte de nem viszonzá, legközelebb már tudatám azt, emlékeztvén mint neveté Amália a' néma vitézt; – elpirult, én ismétlettem, 's viszonszorítást érzék. Ennél maradt, csak hogy pianissimótul forteig emelkedett, míg Rózánál egy rózsácska előbbre vitt. Ez keblére volt tűzve. Én kértem, megtagadta. Ismételtem a' kérést, habozott. Harmadszor kértem 's megnyerém. Megcsókoltam tüzesen rózsanyújtó líliomát, szemeink találkoznak, 's mint gyántafolyamú felhőkből, egy villám repült által és vissza, és gyújtott mert orczáji egészen lángba borúltak, magamhoz vonám, csüggedt fővel álla 's csaknem remegve, én áltkarolám 's kérdém:

Rózika, mennyei Rózika! méltat é kegyére? hallgatott, elfordított orczával.

Ismét kérdezém. Kezemet gömbölyeg állára tevém 's felemelém fejcskékjét.

Micsoda kandiság ez? monda gyönyörű zavarodással.

Rózika, igen? – hallgatott. Igen? ismétlém.⁶⁵ Nem! monda, 's fejcskékjével szégyenelve igent intett. –

Ha az útszán lovaglék, már messzéről várakozva ragyogtak előmbe szemcsillagai. Ha egy perczenettel későbben jövék, már sötét képet mutatott; ha loge-ja előtt mozdulatlan nem állék, illy kedves durczaságú vala, 's ha figyelmemet látá, olly nyájas, vídám 's enyelgő, hogy én minden szerénység' ellenére is ezer kis vonásból, mellyet igen is érezni de röviden leírni lehetetlen, észrevehetém, hogy valóban melegen szeret.

Mindég körülé 's nála valék. Valóban szép alakja, 's virító fiatalsága megbilincseltek, viselete, szívesség 's játszi ledérség által mindég új kecsket nyere, 's pillantata, mennél inkább sejté hajlandóságomat, több több tüzet. A' kézszorítást egy csókom követte karjára, ezt egy a' nyakára, örömet igen megneheztelt volna; de derült, nyájas, gömbölyű képecskéje, ha haragunni akart, olly csinos olly furcsa volt, hogy meg nem állhatám egy csókkal nem zárni-be leczkéző rózsaajkát. Mivel ő természetesen sokkal szigorúbb igazságú vala, hogy sem a' kölcsönt, csak egy pillantatig is viszontagolatlan magának tartaná, gyúladt orczával hirtelen viszonzá adományomat; de mivel ez nem vala olly tüzes mint enyém, adósomnak nyilatkoztatám, 's láncz gyanánt karjaimat raktam reá. A' szabadság' szeretete velünk születik, 's így egy másodikkal váltakozott ki; én éreztetni akarván vele nagylelkűségemet, hitelbe egy harmadikat adék. Így enyelgettünk folyvást 's én mind inkább meggyőződtem érzelmeinek elevenségök 's heveességök felől. Bátyám! gondolám, ennél van valóság, természet, érzés, egyszerűség 's elragadó gyer-

⁶⁵ ismétlém[.]

mekdedtség, melyly mint egy kristályon által hagy a' tiszta lélek' fenekére pillantani. Így bátor-ságban vagyok.

„Rózika, mondék, ha valaha megszűnhetnél engem szeretni!”

„„Oh, ki szűnnék-meg?”” mond a' szívesség' pillantatával.

„Tudnál e állhatatlan lenni?”

„„Nem, nem, én igen, igen szeretlek, olyl örömetst vagyok veled, alig várhatom jöttödet, 's ha itt vagy, olyl sebesen elröpül időm, 's ha elmégysz, mindég előttem látlak.””

„Ha valaha egy más –”

„„Soha, soha. Senki se tetszik nekem ennyire.””

„Hihetek-e szavadnak?”

„„Bizonynal 's igazán, hiszen láthatod mint szeretlek.””

„Rózikám, mi egymásért teremtetünk. Lélekharmonia van köztünk. A' szívrokonság' von-zalma húz bennünket egymáshoz. Sejtettük egymást ismérkedésünk előtt, 's azért szeretők mihelyt meglátók.”

„„Igen, úgy kell lenni. Már a' legelső pillantatban tetszettél nekem. Termeted, tánczod, oh Vilmos, be mennyei!””

„Fogsz-e örökké szeretni?”

„„Ah még sokkal tovább is, ha lehetne!”” monda tüzesen.

Ha ez is tettetés volna? legszorosabb szemmel tartám, a' szerelem különben is élesen lát, de semmit semmit sem, a' mi magát a' gyanút nyugtalaníthatta volna.

'S ím a' rózsatermő tavasznak kelle az én Rózikámat elrabolnia. A' fürdésidő beteges any-jára nézve elérkezék. Három nappal indulása előtt könyekben fürdött a' fürdő miatt. A' búcsuzásakor vigasztalhatatlan volt.

Vilmos vala minden, a' mit szólhatott.

Hat hétre váltunk-el. Még is nehezemre esett.

Ő zokoga.

„Híven marad-é e' szív?”

„„Hű, monda sírva, de most olyl sokáig nem látjuk egymást. Vilmos, hat hétig, minden hétben hét nap! 's milly rettenetes hosszú egy illy nyári nap! hogy állhatom ezt ki?””

„Vagynak mulatságok –”

„„Én⁶⁶ nem akarok mulatságot, nekem nem kell multság. Én mindég sírni fogok.””

„Új ismeretségek! –”

„„Én⁶⁷ mindég csak Vilmosrul fogok gondolkodni 's az ő szép szép szemeiről.””

„Az alkalom” – –

„„Nem, nem, nincs több Vilmos már!””

Ah, miért nem mehettem vele! nyugtalanúl vártam távolléte' végét. Mi lomhán másztak az órák, melylyek máskor édes tréfa 's enyelgés közt olyl sebesen röppentek el. Be hamar elment kedvem az ujság-olvasástól! mióta aranyfürtei általellenemben nem tündöklöttek. Be sokat pihent az előbb zaklatott fakó! ha hívem maradt-e, ez volt a' kérdés, melylyet magamnak örök-ké teddegeltem, 's reá ugyan mindég igennel feleltem, de még is azon feltétellel, hogy ez úttal okosabb leszek.

A' hat hétből két hónap lett, melyly nekem négy esztendőnek tetszett.

⁶⁶ En

⁶⁷ En

Megérkezett, távolléte érezteté csak velem igazán kecseinek fényét. Melegen fogadott. Én csupa láng valék.

„Megtartottad-e híven a' hűségfogadást?” kérdém.⁶⁸

„Természetesen, olyan sok vendég volt.”⁶⁹

„Gondolkoztál rólam?”

„Oh igen gyakran.”

Vilmos vigyázz! mondtam magamban, igen vigyázz! legelsőben tapasztalám: hogy midőn egy estve játékszínbe nem meheték, nem neheztelt, a' miért egyébkor a' leghevesebb szemrehányásokat tevő; – és aztán egyszer, midőn a' szokott órán előttök ellovagoltam, nem jelent meg az ablaknál; észre vettem továbbá: hogy kétszer a' Herczeg' Segéd tiszte az utszán lenyargalt, midőn én fellovagoltam; végezetre a' lépcsőkön találkozott velem szemközt, midőn Rózikához mennék.

„Látogatója volt? kérdém felindúlva.”

„Látogatóm? igen a' Segéd volt itt.”

„Uj ismerőse?” kérdém tovább hevesen.

„Igen, előbb nem ismértem.”

„Hisz' ez igen szép,” mondék boszúsan.

„Istenem! hát nem szabad fürdőben Segédekkel ismérkedni?”

„De ő látogatja magát?”

„Mint fürdőismerős.”

„Kedves magának?”

„Miért ne, épen bizony.”

Nyugtalan levék. Többször Rózikánál találtam őtet. Egy pillantata se síklott-el előttem, 's szemei rendszerint a' csillogó tiszta Adóniszi alakján nyugodtak. Egy vonása se kerülte-el figyelmemet, 's láttam a' szép Marsra mosolygani. Dühbe jöttem.

„Rózika, mondék, maga hűtelen.”

„Mi nem jut eszébe!”

„A' Segéd miért lovagol –”

„Istenem! hisz' azt tartom mindnyájan lovagolnak.”

„De mindennap erre?”

„Törődöm is én vele.”

„Maga reá néz.”

„Én magára néztem, 's mit tehetek róla, hogy maga mindég mellette áll.”

„Mosolygott –”

„A' maga arczrándulatain.”

Ah Rózika! mondék, könnyelműség a' veszélyes örvény, melly fenekére sodor; hűség a' legnemesb gyémánt az asszonyiség' koronájában, a' lányok töredékeny csolnakon gondolatlanul eveznek az élet' tengerén; és sok a' veszéllyel 's lebuktatással fenyegető kőszirt. Egy rettenetes szikla a' hiúság, másik az alkalom, harmadik a' gondolatlanság, negyedik –

Az örparádé!! sikolta örömmel, 's a' törökmuzsika' első hangjára egy ugrással az ablaknál terme.

Valóban negyedik az örparádé! ismétlém mélyen sohajtva.

Magamba merülve állék.

⁶⁸ kérdém,

⁶⁹ volt”

Ugyan már hogy' lehet olly haragos! monda legkedvesebben. Ah, az a' sötét ábrázat! 's úgy utánaza, hogy egy Cátónak is kacagnia kellett volna.

„'S nincs-e okom?”

„De Istenem! hát senkire se szabad nézmem?”

„Hát csak ugyan még is hivem?”

„Gavallérparolámra, ” enyelge.

„Nem ismerős vele közelebből?”

„Csak néhányszor szóltam vele, mint az illendőség kívánja.”

„Nem érdekli magát?”

„Ha mingyárt mindenik érdekelne, kit a' fürdőben láttam!”

„Semmit se titkol-el előttem?”

„Nem, nem, nem: hogy már egyszer vége legyen a' vallatásnak. Megmondom a' Segédnek, fogadja magát az ezredbe Auditornak, ha még tovább kérdez.”

„Tudok hát mindent?”

„Mindent, mindent, többet mint bölcs Salamon.”

Vilmos! gondolám, e' szavaknak hiszesz-e többet, vagy észrevételidnek? hát ha itt is meg-lépés fenyeget; ha tapasztalatlanságom ismét bohó rollt játszát velem? okos leszek Rózikánál mint a' kígyó, minthogy Amáliánál együgyű voltam, mint a' galamb.

Ismét nála találtam rettegésem' tárgyát. Nem sokára ment. Kevés vártatva egy levelkét veszek észre a' padlaton, azon helyen, hol ő ült. Hah, kiálték mi ez? 's felvevém a' levelkét. Rózi-ka elhalványult. Hűtelen, zajogtam, szerelemlevél tőle, mely most hihetőleg, történetből ve-szett-el, de a' mellyet által akart adni.

„Nem, én, de Vilmos! adja ide; majd megbüntetem a' merészségért, adja ide már.”

„Ez már sok! félre minden kíméléssel, tudnom kell mit ír magának.”

„Vilmos, ez nem szép. Ide a' levelet.”

„A' világért sem. El kell olvasnom.”

Kezdem olvasni: „Örökké szeretett Juliuszom!” mit kiálték csudálkozva, hisz az ő neve Juliusz, 's ez asszonykéz – „Esküid megengesztelének.”

„Nekem a' levelet! kiálta Rózika, 's hirtelen elkapá tőlem, most már nekem kell olvasnom.”

Haraglobogva olvasá – „megengesztelének. Minden szentekre fogadod, hogy a' Rózikával való bohó tréfát, melly ellenemre van, egészen abban hagyod, 's ismét csupán nekem 's szerel-memnek fogsz élni. Ha iránta való gúnyod, szint olly őszinte, mint elmés 's keserű, úgy a' bűnbánót ma estvére a' szokott helyen, teljes bocsánat 's magas jutalom várja. Már megint egészen tied.”

„Hah, csalfa! kiálta Rózika, félig magán kívül, lélekisméret nélkül való utálatos ember. Engem így megcsalni. Ezerszer is esküdött örök szerelmet, és aztán gúnyolni; minden szen-tekre fogadja, hogy én vagyok imádottja, angyala, hogy én vagyok a' legszebb, és mással leve-lez. De jól esik, miért hittem neki. Vilmos én véghetetlenül meg vagyok bántva, megsértve, hátra lökve, gyalázva. Kérjen tőle számot, vesse szemére viseletét, Vilmos ha szeret engem, híja-ki párviadalra. Engem így megcsalni!”

„Hiszen nem ismeri közelebből!” gúnyolám.

„Ah már mindennek vége. Az ő szépsége, 's maga nem volt ott; az éjjeli muzsikák, a' többi dámák czivódtak rajta, de ő egyikre se nézett.”

„'S maga szereti őtet?”

„Megvallom, tetszett, de most gyűlölöm mint a' poklot. Ugyan ölje-meg, 's minél előbb.”

„Ártatlan vért ontanék! nyíltságot nyíltságért. Mondhatom: hogy ő ezen egész levélről egy szót se tud, hogy ezt én irtam elváltoztatott kézzel, 's itt ejtém-el, hogy magát kedves Rózi-kám! megkísértsem. A' meglepetés, az első harag minden fontolást kizárt 's most már tudom, hogy maga csapodár.”

„Hát ártatlan ő, monda, oh maga hamis, fertelmes ember!”

„Úgy van, ő ártatlan és én –”

„Maga, maga? úgy hiszem, maga nem csak mint Magyar, rokonja a' Töröknek, hanem valóságos Török is. Azt akarja: hogy örökké csak magát szeressék, maga azt vélte: tudja minő okosan tett! 's most azért is őt még inkább fogom szeretni. Ő egyébiránt is ezerszer szebb magánál, 's az éneke, Istenem, az a' tenor!”

„A' boldog!” mondek.

Öröme lehet bennem bátyámnak, gondolám. Először csaknem alacsony haszonlesés' zsák-mánya levék, 's most csak alig menekhetém-meg a' könnyelműségtől. Amália meg akart csalni. Rózika eleinte őszintén bánt velem; de nem egy végre vezet-e mindenik? igazán érzett, valóan szeretett, de ő úgy tetszik, csak heves nem pedig mély behatásra képes. Könnyelműség 's hiú-ság balgatagságokra ragadják 's megölik a' férj' nyugalmát. A' szenvedelem' szalmatüze szintolly hamar fellobban mint elaluszik, 's álmodott boldogságunk, lángjaiban enyészik-el. Mind, mind ilyenek! gondolkozások' módja nincs megtisztulva philosophia által, nincs megerősöd-ve; azért követnek vakon minden ösztönt, minden hajlandóságot. A' szív gyarló 's hajlékony. A' szív? keressünk hát szellemet, észt; hol ezen istenné uralkodik, ott a' kebelnek minden hangosb ütése, minden hulláma, minden érzelme az ő törvényeinek engedelmeskedik, 's ilyen uradalom alatt virágzania kell a' jobbjágy' boldogságának.

Midőn végre a' távozás 's idő' balzama a' sebet mellyet rajtam Rózika' szépsége 's könnyel-műsége ejtett gyógyítani kezdék, olly asszonyok' társaságát kerestem, kik lelkeseknek híreszteltettek. Szerencsém leve egy fiatal özvegyvel megismérkednem, ki főképen erős lélek-nek tartatott, 's különös örömemre Magyar volt, 's elég kegyes jószágai' jövedelmeivel azon becsületet éreztetni, hogy azokat a' pompás Y-ben költse-el. Kinyilatkoztatám neki azon ör-vendezésemet hogy mint Magyarnek közelebb igazam van ismérétségéhez. „Honszerelem a' számár' szerelme aklához, mond Helvetius” volt a' tudós asszonyság' felelete, ki ángolúl olva-sott, újjörögül tanult, sajnálván: hogy a' Samskritet nem érti, minden növénynek latán nevét tudá 's magyar üdvezletemre németül felelt. Épen nem véltem volna illy teljesnek, ilyen égő fekete szeműnek 's illy emésztő pillantatúnak. Szólék vele 's örvendő csudálkozással vevém észre, hogy magyar létemre is megkülönböztet. Beszélgetésemnek köszönjem-e 's reményte-len szerencsét? örömet társalkodott velem, 's egyszer a' magnetizmuszról szólva kacintott bajúszomra. Lavater' physiognomikájához különösen kelle vonzódnia, mert mindég képemre nézett, 's arról beszélvén, hogy a' vérforgást olly későn fedezték-fel, tele orcám' pirosságát említé. A' görög remek képsobrokrul szóla's kért: hogy mivel épen vitatása' bizonyosságához tartozik, tegyem magamat egy pillantatra ama' híres Borghesei bajnok' helyzetébe; én szabad-koztam, mentegetőztem, ő pedig bízton állítá: hogy házi játékszíneken különféle mutatvá-nyokban számos vendégek előtt, gyakran 's igen sok helyzeti változatokat 's ábrázolatokat adott-elő görög köntösben. Meghíván magához, vágytam szempontjait megismérni 's tanulni. Minden formájú könyvek, földképek, száraztott növényi gyűjtemények, kitömött állatok 's egy kis physikai készület, tornyodztak a' közelítő elébe. Épen egy békának galvánoztatásával foglalatoskodék, de félbe hagyá 's meglegedék velem. Beszélgetésünk majd elevenebb lön, 's mivel Rózika' könnyelműsége még mind egyre fáj, épen e' pontról kívántam a' fegyveres Mi-

nerva' értelmét kitanúlni. Mondám, hogy a lányok olly engedelkenyek minden érzeménynek, 's olly változékony szívéük –

„Érzemény! szív! megfogat nélkül való szavak. Érzemény, a' szokott értelemben véve, lázadó az Észkirálynének felség- igazai ellen, legalább is status statusban. Hallott-e már egy concertet, hol minden hangszerszám a' nagy egész alá nem volt volna rendelve. Épen így a' szívnek nem szabad más hangot adnia vagy más lengést tennie, mint melly az én egész nagy rendszeremhez illik, 's mit fejem mint kar-igazgató elébe szab; ellenben mind azt, a' mi világtekintetemmél megegyez. Millyen ez? az más kérdés. Az erkölcsi világban csak egy szörnyeteg van, de melly nagyon közönséges, a' következtelenség. Az emberek – engedjen még imezen kifejezéssel élnem – míg természetbölcsseink, a' növényekkel rokon hasonlóságunkat bővebben kifejténék, az emberek, vagy tán helyesbben növényállatok vagy állatnövények, olyanok, mint a' felhúzott gépelyművek, eljárván a' szokottnak kerékvágásában; vagy mint legközelebbi vérrokonaik a' majmoknak (mellyeket entre nous igen régi, de a' mit tagadni lehetetlen, valóban egy kissé elfajúlt népnek tartok) mindent utánazván, a' mi a' század' szokása által ál fénykört nyere, a' nélkül, hogy magok gondolkodnának egységet hozni tetteik' különféleségébe, hogy a' vizsgálás' bonczoló-kését minden gondolat, minden érzemény, minden indulat' fenekéig metszenék. Mi könnyű így meglátnunk: mik vagyunk valósággal! higye-el, temérdek küzdésbe került az értelemnek bizonyos erősségét kivíhatnom, minden előítéletet kivetkezhethetnem, de most már semmi se téveszt-meg. A' vak embercsoport felett lebegek, 's egy más szabadabb képzeletköröm vagyok. Szempontim tetteimet szabadosaknak vagy tilosaknak jelentik, 's én a' szerint gyakorlom vagy mulasztom, teljesítem vagy mellőzöm tisztemet, sejtésim, ösztöneim, ingereim vagy ihleteim' sugallatit, akár ellenkezzék érzetem (a' balgatatag kifejezés még néha kisiklik nyelvemen) azokkal akár nem.”⁷⁰

Ide jöjjen egy Segéd! gondolám.

Későbbben egyszer a' vele beszélgetés közben érdeklém, 's nem minden megindulás nélkül: mi gyönyörűen pirúlt-el Rózika, midőn kis fehér kezét megszorítám, mi keservesen sírt a' hat héti elváláskor, 's milly gyönyörűvé bájolta őt ez. „Emberek, emberek! szóla pathosszal, ha fogtok egyszer kifejlteni az ál tünemények' ködéből, melly a' való' komoly képét csalszínekben tükrözgeti; de a' vizsgálódás első napsugaránál saját semmiségébe lebben. Azt mondja Uraságod, hogy Rózika elpirúlt – 's félig elragadtatik; hogy sírt – 's szomorúságba süllyed. Egy vas 's több részből álló piros nedv, a' természet törvényei szerint egy különböző rostokból, reczázatokból 's bőröcskékből álló szövetbe hatott, 's egy másik színetlen, sós, keserű nedv, a' nehézség' rendszerét követvén, ott szorúlt-ki, hol nyílást talált; 's magát csak nem üdvezíti annak észrevétele: hogy a' víz ott foly-ki, a' hol tud. Az ember egy gépelymű.”

'S mi volna így a' halhatatlanság?

„A' magáé olyan, mint palczájáé, vagy keztyűjéé, vagy sarkantyújáé. Az atómok (lét-elemek) megmaradnak.”

Ennek csupa gondolta is elúzhatott volna.

„Néhány év előtt, mikor Idealista valék, fogtam volna kérni, bizonyítsa-be előbb: ha valóságos-e léte? 's ha én bizonytal tudom-e hogy kívülöttem létezik, 's nem csupán agyamban él, mint velőm' habja, vagy egyik gondolatom.”

Mint örült volna Amália, gondolám, ha az üldöző szabó is csak agyvelőhab lett volna! vagy mint örülnének némelly hídaink 's útaink!

⁷⁰ nem ”

„De most már, szóla tovább, lemondtam az üres álmodozásokról. Mostani rendszerem az élet' fokára vezet. Mi tesz legtöbb embert boldogtalanná? az értelmetlen iparkodás olly magasságra csigázkodni, melyet soha el nem érhetni. Fuvalkodjatok fel mint tetszik, elpattanhattok; de nagyok nem lehettek. Én csak az akarok lenni, a' mi lehetek; azért nem is törekszem rényekre, sem attól nem iszonyodom, mit a' pór nép hibának nevez, mivel, mint állítom, mind a' rénynél mind a' hibánál a' szükség' vas-törvénye szerint mivelkedem, érdem nélkül, vétek nélkül. Minthogy testünk másféle rugalmú mint egyéb állatoké, többek akarunk lenni, holott csak mások vagyunk. Azon béka, melyet minap galvánóztam, nemde szint olly igazzal különbnek vélhetné magát nálam, mint én magamat önála? ész tenné hát a' különbséget? velünk született ész- vagy tárgyképek nincsenek, ezek csak érzékek' szüleményei, melyekkel az szint-úgy bír mint én; melyekből alkotja képzeletkörét mint én; melyet legtökéletesbnek tart, mint én: mivel mást nem ismérhet, szintúgy mint én sem. Van-e béka melly azt gondolná: az emberek a' földnek első teremtménye, melly a' mi jelességünket megítélhetné? épen úgy nem, mint én az övét. Mi könnyű az élet, ha megismervén a' valót, megszününk csalóka, jóllehet csillogó álképeket hajházni. Itt egy, magát egy nemes, de ezer kínokkal összekötött tétemény' végrehajtásával gyöttri, 's feledi, hogy ha véghezviendi is úgy volt alkotva, hogy azt véghezvihesse; hogy övé csak a' határozás, a' végrehajtó hatalom pedig külső vagy belső önkénytelen ösztönöktől függ. Itáliának hő ege teszi elevenebbé az Olasz' képzelődését, ne lenne-e befolyása az elköltött ebédnek is? 's ha ezt tudom, tartóztathat-e képzelt tekintetek' korlátja, azt tennem, a' mit ohajtok? így, például, magam, Magyarországon, mint együgyű fiatal leányka, örök setéségből 's következtelenségből tipegvén, elég kába valék, ha akkor valakihez vonzódtam, magamat agyon kínozni, csak hogy szenvedelmemet valamiképen észre ne vegye, mellynek pedig, bizonyos módosítási által tagaimnak, millyek a' szerelem-pillantat, kézzszorítás, halk remegés, elpirulás, elhalványulás, hullámozás 's a' t. természete szerint, akaratom ellen is el kellett volna magát árulnia; álmatlan éjszakákat, nyugtalan napokat szereztem volna magamnak, minthogy vizsgálatlan érzelmet követék vala. Most már hideg ésszel vizsgálom a' szenvedelem' természetét, a' szemlélődés' mérlegével mérem azon homályos belső sugalmat, melly visszatartóztatott volna, 's a' nap' világánál semminek találom, 's csupán belsöm' szorongását 's ösztönét választom vezérül.”

Egy tűzpillantat kísérte e' szavakat.

Én megdöbbsentem.

„Úgy fékeznek az előítéletek, mint zabola a' nemes paripát. Ha az erős eltépi, vége a' bitangló' hatalmának 's arany szabadság int.”

Közelb vonúla hozzám.

„Fogadja-el rendszeremet, mint avatott fog ott mosolygni, hol a' nagy csoport küzdel.”

Megszorítá kezemet.

„Kísértse-meg rendszeremet, szeretném tanítványomnak. Miért volnék gyermekes azt nem mondani, a' mit akaratom ellen is gondolnom kell. Kövesse azon szempontot, melly nekem mint követőjének megengedi, azt kimondanom, mit különben elég esztelenül elhallgattam volna, hogy tudnillik nekem úgy tetszik, mintha a' mi érzélem-tulajdonunk összehangzanék.”

Kéznyomása erősebb lön.

„Az erő melly magneshez vonja a' vasat, cselekszi: hogy emberek közt is helye van a' kényrokonságnak, 's a' bölcselkedőné megvallhatja tanítványának, hogy közöttök is illyet fedez-fel. Már külső tüneménye is úgy hat műszereimre, hogy hasonneműséget következtethetek.”

Én iparkodtam műszeremet, melyet kéznek hínak, 's melyet ő, mint magnés a' vasat, meg-
ragadott, az övéiből kiszabadíthatni; de részéről a' hasonneműség meg nem engedé; 's elragad-
tatván a' térítés' tüzetől olly tiszta philosophiával szólott, hogy az elpirulás' veres nedve arczom'
szövetébe szökék, 's elvégre olly módosításokhoz fogott, hogy általlátván agyvelőhabnak nem
tartatásomat, a' természeti törvények szerint hirtelen felugrák, 's a' könyvízként ott keresék
menekedést hol nyílást⁷¹ lelék; az az nyílsebesen az ajtón kiszaladtam.

Istenem! mit nem kell még megérnem! kiálték haza érkezve. Rózika egyszerű leánytermé-
szet vala, 's a' félvárasba is belé szeretett volna; ez itt az ész' uradalmát akarja behozni 's minden
érzelmet megtapod. Olly csudásan van-e alkotva az asszonyfő, hogy benne a' tudomány' világa
csak setét gőzt támaszt? hogy az izelt csepp is részegít. A' féltudás 's egyikét felfogott szólás-
módok, roszúl választott roszúl emésztett olvasat illy torzképpé (carricaturává) teszi-e őket,
hogy felgyűjtsák a' házat, melyet meg akarnak világítani!

Ekkor érkezék bátyám' levele, melyben haza híva. Irá: hogy súlyosan beteg, 's noha roko-
nunk Nelli, kit anyja' halála után magához veve, gondosan 's legnagyobb buzgósággal 's ipar-
kodással ápolgatja, ohajtana még is engem látni. Siettem haza. Be bajos gondolám, hogy bá-
tyám' házában is remélt enyhem helyett olly teremtményt találok, mely csak veszélyt tud
árasztani, egy leánykát tudnillik. Magyar földre lépék, 's Helvetius' ellenére, nem bírtam meg-
indulásommal. Örökké szeretett kedves hazám! áldott ország, üdvez légy! ezerszer üdvez légy
örökké drága föld! olly boldog sehol se lehetek mint kebledben, te másod édes anyám! örüljön
minden a' honnak, az országnak melyben született, a' Magyar kétszeresen; mert az övé gazdag
és áldott, 's minden Magyar hasonló jó birtokos kegyes szülék' szerelmes fijkához. Szellemi- 's
testiképen ép ifjúkorra serdül Magyarország, tele erővel, dicső virágzatában, bár még sok fej-
tetlen kincs, sok bimbózatlan gyümölcs szendereg dús földében, vizeiben, hegyeiben, népében
's úgy szólván, minden természeti elemeiben, melyeknek előbb utóbb virulniok és sokszoros
kamattal diszledezniök kell a' Nemzet' méltóságára, gazdagodására 's boldogulására.

Bátyám a' leggyöngédebb szeretettel fogadott. Nyavalyája súlyos volt. Nelli csupán vele
látszott foglalataskodni. Gyermekkorában⁷² láttam, 's úgy találám hogy az idővel nő az ember.
Ő nagy lett, 's valóban semmi kellemetlen se volt rajta, sőt ha minden asszony iránt el nem
hűltem, igen szépek is tetszett volna. Vonásai rendesek voltak, tele lélekkel, tele kifejezéssel,
's különösen szeme csupa szellem, csupa jóság. Bátyám nehezebbült, az elhatározó crisis
elérkezék, sorsának el kelle válnia. Egy pillantatra lenyugodtam. Nelli virasztgatá. Drága
életeért való aggódásom nem hagyta pihennem, halkkal lépék a' szobába, melyben egy lámpa
bágyadtan világolt. Alvék. Nelli egy feszület előtt térdeire omolva, szép szeme ájtatosan az
égre emelve, 's az érzelem' gyöngyeiben ragyogva, buzgóan imádkozék gyógyulásaért. Nem
vön észre. Meg kell vallanom, e' tekintet nagyon elérzékenyített. Csaknem angyalhoz hasonlító
körülfolyva az üdvesség' sugáraitól. Nem menekhetém a' gondolattól, hogy ilyen imádságnak
foganatosnak kell lennie. Bátyám felébredt. A' halál' szárnyai közelebb suhogtanak felé. Kinek
most vallása nem volna, kiálta Nelli könyre olvadtan 's lelkének legbesejéből, kétségbe kellene
esnie! e' szavak azóta mindég fülemben zengenek. Ha Nellire tekinték, úgy tetszett, szép hi-
tében egy ragyogó angyalt látok, ki védve tartja gyémántpaizsát felibe. Sikeresnek látszott
imádsága, a' nyavalya szerencsésen megfordult. Szemlátomást következék a' jobbulás. Örö-
münk leirhatatlan volt. Nelli mintegy elváltozott. Szeméből öröm sugárzék; erre olly csintalan
leve 's olly furcsa, olly vidám, hogy enyvelgéseinél sokszor a' beteg se tartóztathatá mosolygását.

⁷¹ nyílást

⁷² Ggyermekkorában

E' mellett a' leggyöngédebb figyelem iránta, mely a' legcsekélyebb kicsinységekre is kiterjedett. Egy pillantatig se távozott mellőle, megtagadott magától folyvást minden kedvtöltést, minden mulatságot, 's bátyám' meglelgedő mosolygásában, minden áldozatért gazdag pótolékot látszott lenni. Bátyám! mondék, Nelli sokat vesződik. „Az megvan az asszonyokban, hogy a' beteget ápolják, 's az egészségest halálra keserítsék,” felele. Fájdalom! szólék; természetes érzésnek látszik bennök a' szánakozási fogékonyság, de be hamar oda van minden! „Be hamar! bizonyítá bátyám, 's még is még Nelli egynek látszik a' legjobbakk közül.”

Nelli' jelenlétében se titkolhatám, milly vélekedésre tanítottak magok felől az asszonyok. Kifakadásim nem voltak keserűség nélkül. Ő enyelge felettök. „A' jobbagyok monda, rendszert elégedetlenek urokkal; a' férjfiak azért rágalmazták az asszonyokat, mert kétségbe esnek magas tökéletességüket elérhetésöken; de maga csupa gerjedelemből 's indulatból.” Az asszonyok, felelék, hamis bálványok. Ki tömjént gyűjt nekik, azt szeretik, 's kit szeretnek – elfeledik. „Nem csak virágok, hanem lepkék is mingyárt mellé” mond a' bátyám. A' ki goromba volna, töviseknek nevezhetné őket az élet' rózsáján, szólék. „Valóságos hónap-rózsák, fejezé-be bátyám, ámbár lehetnek egyes kifogások.”

Úgy tapasztalám: hogy a' szokás a' lyányokkal együttélést is türhetővé teszi. Nelli mind több több figyelmet látszott irántam mutatni, 's ha fájdalmas tapasztalatim nem lennének, egész lánggal lobogtam volna. De így! sok mulatságot találtam beszélgetésiben. Válogatva 's belátással jeles műveket olvasott, természettől tiszta józanságú feje vala, gyermekded őszinteségű érzése, mellynek szabad folyamatot engede, 's bizonyos vele született vidámsága, melly igen jól illett egyéb tulajdonaihoz. Hm! gondolám, hiszen így jól megy; csak közelebből nem kell velök szövetkezni, úgy kellemes foglatatosságot adnak üres óráinknak. Bátyám, szólék, be kár, hogy Nelli leány! társasága nagyon mulattató. „Csak hogy felele, mint valamely veszedelmes orvosságból, mint némelly méregből, nem kell sokat bevenni, ha egy csepp használna is. Azért édes öcsém! ne sűrödj sokat körül.” Olyanok ők, mondék, mint a' tűz, melly messzéről világít 's melegít, de közelről éget. „Optime! kiálta bátyám; utazás teszi a' férjfit. Látom, hogy eszed kiképzett. Megég az ember. Igen jól van mondva. Megég a' tüztől, 's elbukik a' tengerbe. Ámbár Nelli jó gyermeknek látszik.”

Mithridates naponként több mérget veve-be míg végre nem is tudá magát megmérgezni. Én is csaknem így jártam. Mindég tovább beszélgettem vele, 's mindég örömelebb. Igen gazdag szelleme vala 's még is szent érzetei. Valljon lehetséges volna-e barátság férjfi és leány között? kérdém bátyámat. „Non nego, monda, valóban könnyen lehetséges volna. 'S az összeköttetés melly barátságból és tiszteletből származik, lehetne talán a' legnemesebb 's legboldogítóbb – ha valaha asszonyok boldogíthatnának.”

De Nelli már nem tetszett olyan vígnak. Gyakran gondolatokba merült. Elpirúlt ha reá tekinték. Jókedvűsege oda volt. Ha kikeltem az asszonyok ellen, érzékenyen látszott megbántódva, a' nélkül, hogy mint az előtt, elmésségével harcolna. Komolyan szólt felőle. Ha előbb egymással kötekedtünk, 's bútlanúl, vigan csevegtünk: most néha szótlan ültünk egymás ellenébe; de én részemről még is jól mulattam. Majd kerülni kezde. Mi baja lehet gondoltam, 's tapasztalám: hogy a' szokás másod természetté válik, mert valóban nem tudám mivel pótoljam ki az órákat, mellyek másszor mellette olly sebesen röppentek el. Ha szólt, leginkább azon hatásra látszott figyelni, mellyet reám a' külföldi lyányok tettek, nyilvános tanúságul: hogy érdeklette, valljon becses-e még valamelyik előttem? úgy tetszett, nem hitt kikelésimnek 's ezer mellékutakon de mindég szorongva, iparkodott kitanúlni: ha érzek-e még valamit egyik vagy másik iránt? Ez figyelmessé teve, gondos szemmel tartottam, 's ha minden meg nem csal, nem látszott hidegnek irántam. Merjek-e még egyszer a' mély tengerre indúlni?

Illi robur et aes triplex
 Circa pectus erat, qui fragilem truci
 Commisit pelago ratem.
 's – – – me tabulá sacer
 Votivâ paries indicat humida
 Suspendisse potenti
 Vestimenta maris deo.

Más volna egy újabb merés, mint újabb hajótörés? de már erős pártja volt szívem' belső titkos tanácsában. Azon biztos várással közelíték hozzá, hogy egy új nemű csalódást fogok megérni, de nem tudom egészen, ha csupán tapasztalás' vágya vonzott-e. Szemérem 's ártatlanság küzdeni látszott a' legvalóbb szerelemmel, melly szóban ugyan nem, de minden tettében minden mozdulatában mutatkozott, bár mennyire iparkodott is elrejtetni. Tekintete árulta-el belsejének szerelmét; úgy tetszett, hogy még így soha senki se pillantott reám, mennyország fekütt ezen szemekben, de én, expertus Rupertus, gondolám: pillantatok, gyilkok; 's a' szem egy folyam, csupán felületén tükröztetvén eget. Megfogám kezét, minden idegem remegett, övé is reszketett az enyémben, én pedig gondolám: ah be sok kötött kezek kíváncsoznának szabadúlni. Vilmos, igazold azon rendszabást, hogy az ember naponként okosodik 's kárán tanul. És így mind addig keresgéltem, míg kígyóként szállt keblembé a' gondolat: hogy nála is csak haszonlesés, őt is gazdagságom' csalogatja. Most kitaláltam. Bizonyos volt. Ő szegény ugyan nem vala, de gazdag sem, 's én bátyám' kincsének örököse. Be jó gondolám, hogy szerelmes nem vagyok. Csak haszon bírja őket mindenre. Vissza kezdék vonúlni. Szomorúsága nevedek. Elrontott plánjain búsul, gondolám. Látja, nem sül-el számolása. Végre alkalmat lelt egy időre Pestre utazni 's használni, bár nagyon nehezére látszott is esni. Új játékkört keres, gyanítam. A' búcsú minden gyanúm mellett, nem csak nekem, hanem jó bátyámnak is fájdalmas volt. Szerencse, hogy elváltunk, gondolám, mert különben szépsége 's lelkes társasága' kecséi még is győzhettenek volna. A' kellemes városban, már az első mulató erdőbe kocsizáskor is elfeled egy két finom uracskáért. Hisz' ismérem a' lánykákát. Úgy-e bátyám! a' leány szív olyan, mint a' zártszék, ma egy ül belé, holnap más. „Mint az érczpenz, monda, minden lapján más kép” 's a' legtávolabbak leginkább szállanak becsőkben „az épen csúfság. Nem tudom mi jutott eszébe, hogy nem maradhatott.” Bárcsak már megint itt volna. „Igaz, hogy jó volna! de, szóla kis szünet után, te lenge nád, csak nem szomorkodol érte midőn ide ohajtod.” Oh én igen ki tudom találni az asszonyok' tetteiknek rugójit. De bátyám vélé, hogy jó volna - - „Hogy Pesten valaki el ne csábítsa; nekünk itt semmit sem árthat's ott még bút hozhatna fejünkre.” Most érzettem még igazán veszteségét. Soha se hittem volna, hogy illy végetlenül nehezen lehessenek-el nélküle. Az idő nekem pokolhosszú volt; de végre, mint-hogy csak ugyan valahára a' perek is véget érnek, még is eltelék; 's Nelli, kihez bátyám egyik levelet a' másik után küldözé, ismét nálunk vala. Most teljesül emberisméremem, örvendék előre. Bizonyosan elfeledé. Úgy tetszett, csalódtam. Úgy látszott, a' mulatságos lakás mellett is ugyan az maradt ő. Sőt szevedelme még nőtt. Oh de én okos voltam. Engem' többé nem lehetett ámítani. Csak hogy tetteinek kútfejét ismértem. Leküzdöttem magamban visszajöttén érzett örömemet; de a' legrettentőbb féltékenység kínzott, a' mint fiatal, szép, gazdag birtokszomszédunk nyilván udvarla körül. Nem volt nyugtom, nem pihenésem. „Vedd-el,” monda szívem, „hagyd-el” a' tapasztalatok. Haboztam. Ha most kinyilatkozom, úgy enyém lesz; de igen jól ismérem tettének ösztönit; ha veszteglek, hölgyem helyett birtokszomszédnám leszen! – győztem. Csupa néző valék. Közlöttem bátyámmal észrevételeimet. A' szomszéd

mindég Nelli körül van, mondám én. „Nem tágul mellőle,” monda ő. A’ legszerelmesb szeme-
ket hányja reá, én. „Boszonkodhatom illy nevetségekért, ő.” De Nelli alkalmasint hidegnek
látszik, én – „hisz’ az derék, ő, – hogy te rokonodat szemmel tartod. Nekem is tisztemben áll
az. Közölj velem minden szót, minden pillantatot; mindent a’ mit észre vészesz. Ne titkolj-el
előttem semmit is.”

Bátyám’ tanácsa hasznomra válhatik gondolám, ’s tudtára adám a’ mit Argus-szemeim lát-
tak. Szomszédunk, bár máskor semmi kifogásom se volt ellene, most szenvedhetetlen volt
előttem. Bátyám, mondék, ez az ember megváltozott. „Sok nevetséges van rajta,” folytatá ő;
nekem éppen nem tetszik – „’s én alig türhetem ostoba társaságát, de a’ szomszédi kötelesség!”

Majd jobban közeledett. Engem a’ féltés tüzes fulánkkal szúrdalt. Hadd menjen hozzá,
kiálték elszánva. Nelli bizonyosan úgy számol, hogy van annyija mint nekem. „Öcsém, mond
erre a’ bátyám, gondold-el mi történt! a’ szomszéd megkérte tőlem Nellit!” Mit? kiálték,
megőrlt? „Ugy-e? mond a’ bátyám, biz’ engem is meglepett.” ’S Nelli? kérdém szorongva,
bizonyosan hozzá megy? „Nem öcsém, halljad csak. Ez derék lányka, a’ többi közt tudni-illik.
Nekem a’ kérés váratlanul jött, nem tudom, mit mondtam neki; de ő könyörgött: hogy ne
haragudjam reá olly igen, nem tudja mivel bánthatott-meg, gondolnám-meg: hogy hűgom-
nak nem illetlen sorsot ajánl ’s a’ többi. Megigértem Nellivel szólni, ’s szóltam is. Sírt ’s mon-
dotta: hogy menekedni akarok-e tőle, vagy nem akarom-e tovább házamnál szenvedni? ő
engem ápolgatni fog ha valaha megint megbetegszem, szememből les-ki minden kívánságot,
kétszeresen figyel minden parancsolatomra, semmit el nem fog mulasztani, rövideden mond-
hatom: ezen ragaszkodása, gondoskodása és készsége magát feláldozni, engem igen megillet-
tek, mivel olly ritkák asszonyoknál. Lelkemre mondtam neki, szeretném ha mindég körülém
volna, de boldogsága azt kívánja – semmit sem akart róla hallani, ezen módon nem lelheti-
meg boldogságát, úgy tetszik, hogy boldog nem is lehet, nincs hajlandósága a’ kérőhöz; elébe
adtam annak ifjuságát, gazdagságát, hijában! mind ez öt nem boldogíthatja: látja, le kell mon-
dania arról a’ mit ohajtana, egy szóval általányosan kiadott rajta ’s a’ kosarat nekem kell által-
adnom. Semmikép’ sem akart hozzá menni.”

Ez már sok volt. Nem lehete kétségem. Tehát nem haszonvágy. A’ távolban is megtartotta
számomra szívét. Oh én megvakúlt, rosz-szívű bolond! hogy’ érdemlem szerelmét. Hozzá
röpültem. Nelli mondék olly kérést vetett meg, ki sok leánykát boldogíthana. „Engem nem.”⁷³
monda elpirúlva. Nem tartóztathatám magamat, megvallám szerelmemet ’s kívánságomat, ez
életet karjai közt élni-le. Legüdvesb pillantata volt ez éltemnek. A’ legtisztább érzelm’ lángra
lobbant-ki lelkes szeméből; midőn bizonyossá tevém, hogy nélküle boldog nem lehetek, hogy
enyémnek kell lennie. Megvallotta ’s az elborító szép szemérem szeráffá dicsőíté – hogy már
régén szeret ’s hidegségemet észrevevén, hajlandósága’ levívására használta távozási alkalmát,
de a’ távolban is képem mindég körülé lebegett, ’s csak érettem mondott-le kérőjéről, bár
legkissebb reménye se csillámlott valaha bírhatásomra. Ha csak minden meg nem csalt, h o -
n o m b a n l e l t e m t e h á t m e g , m i t a ’ k ü l f ö l d ö n h i j á b a n k e r e s t e m , m i n t
sokszor megtörténhetik. Érzetének tisztasága ’s állhatatossága bebizonyodott; szellemének a’
félreképzéstől távol járó ’s nem a’ szív’ kárával szerzett képzettsége magasítá kecséinek teljét.
Csak bátyámat kelle még megnyernem. Elhatároztam elevenen festeni elébe: mi jó leend reá
nézve, ha Nelli a’ velem való házasságnál fogva mindég nála marad. Előhoztam neki a’ dolgot.
Bátyám! mondék, milly derék az, hogy Nelli a’ szomszédon kiadott ’s mindég itt akar maradni.
– „Biz’ az szép tőle.” – Általányosan édes bátyám! úgy tetszik, Nelli különös gonddal ’s figye-

⁷³ nem,”

lemmel viseltetik bátyám iránt. – „Igaz édes öcsém! tudod mint gondolkodtam mindég az asszonyokról.” – Hát én! de mennyi szeretetet mutatott bátyám iránt Nelli. „Hallod-e öcsém! hálátlanság volna ezt meg nem ismernem.” Édes bátyám! le kellene őt magához kötnie.

„Hm, igen érzeim híját –”

Derék volna ha mindég körülte lenne.

„Öcsém! biz’ okosan szólsz, mint mondám az az utazás –”

Nelli’ jósága

„Nagy.”

Indulatja –

„Tökéletes szíve van.”

Szépsége

„Tiszta érzés mellett,”

Legmagasb szerencsét érdemelne –

„De hisz’ előtte is sokszor kikeltél az asszonyok ellen.”

Ezt bátyám is cselekvé; de most mind azok után, a’ miket láttam, természetesnek találám ha önmaga bátyám belé szeretne is.⁷⁴

„Csak csufolódol te asszonygyűlölő –”

Nem bátyám! Nelli becsülni fogja, tisztelni, szeretni, minden pillantatát megédesíteni, a’ szerencse honos lesz itten, bátyám meg fog ifjodni. –

„De hát hogy’ érted?”

A’ vele kötelező házasságnak üdvezítenie kell.⁷⁵

„Isten neki! hát csak elveszem, ha hozzám jó” monda bátyám elszántan.

Bátyám! rebegtem bámultomban elmeredve – maga! én, én, én szeretem őt örökké változatlanúl. Csupán ő adhat kecsét és becset éltemnek. Az ő erkölce győzedelmeskedett. ’S ő, az anyagi jóságú teremtmény, engem választ! Már nekem adta szavát.

Tenger, tűz, asszony három nagy gonosz, dörmögé bátyám, ki azonban hamar megengesztelődött. Én elvettem Nellimet, ’s jó bátyámnak, ki őt szívesen szereti, de gúnyolódásit még se hagyhatja, üdvességem’ érzetében még most is kiáltom: bátyám én egy anygalt leltem! négy közül egyet! ’s ilyen szerencsét is, enyeleg bátyám vissza, csak minden tízezredik is alig érhet.

Ha szabad egy jó tanáccsal szolgálnom, egy Olvasóm se vesztí-el hitét ’s hiedelmét a’ szép hölgyek’ jóságáról, ’s mindenik Olvasóném iparkodik azt teljes mértékben igazolni.

P. M.

⁷⁴ is[.]

⁷⁵ kell[.]

VITÉZ TÚRI GYÖRGY' ÉNEKE.

(1648).

Zöldítsétek, Egek! hamar az erdőket,
Hogy próbálhassuk már nyugott fegyverinket.
Ellenségeinkre egyszer hogy kikeljünk,
Török pogányokkal vígan megütközzünk.
Deli Kortván Béget kezeinkben kerítsük,
Délczeg Mehemetet lováról ökleljük.
Hiszen a' Magyarok mikoron kiütnek,
Pogány ellenségnek bátran szemben mennek,
Kik hamar előttök futnak vagy elesnek,
Magyar' fegyverétől terítve feküsznek.
Adjad nagy Uristen! vitézi tettekkel
Végházunk kérkedjen, sok pogány fejekkel.
A' végbelieknek tartsd-meg erejeket
Hogy pogány' vérében mártsák fegyvereket.
Az ezer hatszázban és az negyvennyolczban,
Éneklé Túri György vér-szomjuzásában.

A' MAGYAR KÖLTŐ.

Jár számkivetetten az árva fiú,
'S dalt zengedez és dala olly szomorú,
Olly édes-epedve foly ajkairól,
Hogy szikla repedne hegy' ormairól.
Zeng tetteket, a' haza szebb idejét,
A' régi csatákat, az ősi vezért,
'S zeng rózsaszerelmet, a' lányka' haját,
A' szép szemet, arczot, az ifju' baját.
'S míg a dal epedve foly ajkairul,
Bús éjbe az arcz, szeme könybe borul.

Jó gyermekem! a' haza' szebb idejét,
Elmúlt az örökre! ne zengjed.
Ah ifju nem érez, a' lányka nem ért,
És nincs koszorúja szerelmeidért:
Némuljon utána keserved.
Vagy zengj, de magadnak, örömtelenül,
Hol vad sas az éjjeli bérceken ül,
'S a' bús dali bért

Tűzd árva fejedre, az árva babért.
És így koszorútlan az ifju megyen,
Nem tudva hol napja, hol éje legyen.
'S míg honnja bolyongani hagyja, kihal
Bús éneke tört szive' lángjaival.

„– Född vad fa! örökre az ifju' nevét,
Kőszikla! te zárd kebeledbe szivét,
'S tán csendes az álom az élet után,
Zengd álmait éjiden oh csalogány!”
Szól 's nyugszik azóta vad árnyak alatt
Hol farkas üget le, az őzfi szalad,
'S vészekkel üvölte jön a' nap elé,
Villámokat ontva megy ágya felé.
De feljön az ormokon a' teli hold,
Csillagseregével az éjbe mosolyg:
Oh ifju! mi álmod az élet után? –
Szép álmokat énekel a' csalogány,
'S már nem fut az őzfi, az ordas eláll,
'S ott szendereg a' vihar – álmainál.

Vörösmarty.

A' ZÁPOR.

R o m á n c z .

Dördül az ég 's villámot lőtt,
Zápor zuhog-le már,
'S a' szép leány kunyhóm előtt
Lassan pihegve jár.
„Jer, szép leány! hív a' legény,
Bús ég borúlt reád;
Kunyhóm kicsiny bár és szegény,
Nekem 's neked helyt ad.”

Kunyhóm felett 's kis ablakán
Csattog, süvölt a' szél;
Karom között a' szép leány
Ül csendesen, de fél;
'S felleg ha más fellegre jó,
'S villám villámra gyúl:
Remegve, ah, keblemhez ő
Jobban jobban szorúl.

„Derül az ég, bús fellegén
Ég a' szivárvány már;
Isten veled, te hű legény,
Anyám epedve vár.”
Mond a' leány, 's karom közül
Kifejlik nyájason,
'S e' köny, a' melly szememben ül,
Ajkán sohajtást von.

Kunyhóm felett 's kis ablakán
Száll és mosolyg a' nap;
Szemem csak a' szép lyány után,
Mint part után a' hab.
Lángcsillagod, hajh, tiszta ég!
Mit ér e' szív előtt?
Dördülj megint 's onts záport még,
'S hozd vissza nékem őt!

Kölcsey

AZ IGAZ MAGYAR LEÁNY.

A' magyar Lány ép 's derék,
Hogyha ép törzsöknek ága,
'S olly helyen feslett virága,
Hol derek meg nem verék,
Honja' tisztes jó szokásit
Tartja, 's új után nem ásit.
Ép 's derék illy szittyalány!
Léte-rendes czél-irány.

A' magyar Lány ép 's derék,
Hogyha büszke 's kényes ottan,
Hol szemérmét elbizottan
Megkisértik a' herék;
Ám de lelkét rendkívüli
Dacz, 's hideg gög még sem űli.
Ép 's derék illy szittyalány!
Léte-fényes czél irány.

A' magyar Lány ép 's derék,
Hogy ha a' külszót tanulja,
'S gyöngy nemét abban gyalúlja,
A' mi kellő ember-ék;

Ám de érti már korábban
Ősi nyelvét a' Hazában.
Ép 's derék illy szittyalány
Léte-méltó cél-irány.

A' magyar Lány ép 's derék,
Hogy ha könyvet tart kezében,
'S kül-írók az ő szemében
A' figyelmet megnyerék;
Ám de a' mi Honja' míve –
Azt először kéri szíve.
Ép 's derék illy szittyalány!
Léte-kellő cél-irány.

A' magyar Lány ép 's derék,
Hogy ha Amor' szép malasztja
Szűz melyét körülfolyasztja –
Bájolók a' szívcserek!
Ám de méltó tárgy figyelme,
'S ahhoz állandó szerelme.
Ép 's derék illy szittyalány!
Léte-díszes cél-irány.

A' magyar Lány ép 's derék,
Hogy ha vonzó természetnek
Bájjal szövetkezének
A' szelíd kecs, – lelki ék;
'S hő negéddel vallja szája: –
Hogy magyar föld – a' Hazája,
Ez valódi szittyalány!
Gyöngy nemében nincs hijány!!

Szenvey.

A' VÁNDOR IDEGEN.

Ide hegytájrul lépdelek.
A' tenger zúg, völgy gőzeleg.
Busongva ballagok tova –
'S fohászom egyre kérd: hova?

Nekem virág itt hervatag,
A' nap hideg, az élet agg.
Üres hang szól beszédeken:
Létem mindenhol idegen.

Hol, hol lelem a' kedves hont?
Az esdve kért ismértlen hont?
A' hont, hont, zöld reményimét!
Hont, nyíldozó rózsáimét!

Hol tündérkeznek álmaim,
Hol feltámadnak holtaim;
A' hont, hol ajkam' nyelve zeng,
'S mindent bir mért e' szív eseng!
Busongva ballagok tova,
'S fohászom egyre kérd: hova?
A' szellő illy viszhangot vét:
„Hol nem vagy, ott virít a' lét.”

Helmeözy.

PIPADAL.

Gyűlöljön bár sok finnyás orr,
Édes pipám! tégedet;
Hű vitézed én mindenkor
Pártul fogom ügyedet.
Te vagy éltem' kísérője,
Egészségem' hévmérője,
'S játszi bodor füstöddel
Búmat vígan úzód-el.

Ha látom a' porlelkeket
Ezer kínnal mozogni,
'S büszkén rázva bilincseket
Üres fényben ragyogni;
Reád gyujtok, 's azt gondolom:
Szánandó, kit illy átok nyom!
Lepje bár arany, ezüst,
Léte még is hiu füst.

Hány bajlódik szerelmével,
Néz, szalad, int, áldozik,
Hevűl, fázik, nyugtot nem lel,
Hold felé sohajtozik;
Én rád gyujtok, 's azt gondolom:
Szánandó, kit ön szíve nyom,
Mert a' szép szó 's leánykegy
Vajmi hamar füstbe megy!

Ha valaki tág tüdővel
Magát hírbe kürtöli,
Fényleni vágy nagy erővel,
'S más' érdemét előli;
Én rá gyujtok, 's azt gondolom:
Itt legtöbbet az idő nyom,
'S koszorúdat neveddel
Füst gyanánt oszlatja-el.

Ha egy úrfi, pénzsmán hízott,
Felfürtözött üres kép,
Szűk elméjü, de elbízott,
Nagy gögösen hozzám lép;
Magát, javát fitogtatja,
Drága időm' elragadja:
Fegyver leszen pipámból,
Kifüstölöm szobámból.

De ha jó egy lelkes Magyar,
'S szívcsereére kész velem,
Szembe' nem méz, hátul nem mar,
Nyíltan leli kebelem'.
Sokat ugyan nem adhatok,
Legfelebb egy dalt mondhatok;
De felcsapván jobbjaival,
Megkinálom pipával.

Némelly Szépek Idegenhez
Másképp nem idegenek,
Csak a' szegény pipafüsthez
Olly igen kegyetlenek;
Pedig mennyi gazt táplálunk!
Én úgy vélem, dohány nálunk*) –
Bár ki mit állítana –
A' legjobb indigena.

Szalai Benjamin.

*) Ezen, hazánkban bő termésű plántát, 1496 Pane Roman spanyol barát hozta be először Domingóból Európába, utána 1560 Nicot János francia által még inkább ismertetessé lön – nálunk Bátoriak alatt kezdett honnosodni.

IZÉHEZ.

Poeta vagy's historicus –
Mi vagy nagyobb? biz' én nem értem.
Oh, hogyha én exotericus,
'S itt, mint sokakban, scepticus,
Historico-poeticus
Illustritásod' meg nem sértem:
Fejtsd-meg magad: mely félén vagy
(Kettőben az bajoska) nagy?
Silány versed, Beszkédi! fagy;
Sem sírni nem hagy, sem nevetni,
De fázni 's izzadozni hagy.
A' másik munka hagy nevetni,
'S nem sokkal többet mint nevetni.
Már ért az exotericus –
Historizáns poeta vagy,
'S poetizáns historicus.

Kazinczy.

A' HAZÁHOZ.

Nyisd-fel ah, lángzó kebeled', dicső Hölgy,
Nyisd-fel a' küzdő szeretőre kebled',
Fennröpültedből kegyesen mosolygván,
Egi Szabadság!

Nékem is forrtak szemeimben égő
Könnyek, éreztem haza' szent szerelmét,
Ints, zajos habként dagadozva várom
Lengeni zászlód'.

Járom a' gyáván! ki remegve futja
Fenndicsőség' ragyogó világát,
'S megszokott rabság' kezein tudatlan
Csörteti lánczát.

Átok a' gyáván! ki nevedre borzad,
Mert gyakor szélvész kavarog feletted,
Mert halálhörgés diadalmi pályád'
Mennyei bére.

Szállj-ki felhőden, 's noha szózatod, mint
Villogó szélvész, dörög is körülöm,
'S zöld borostyánod, noha fürteid közt
Vérbe' füredt is:

Kellemid' látom, 's dobog érte mellyem,
Csókodat várom, szerelemben égve,
Csókodat szomjún epedő ajakkal,
Jer, ne tagadd-meg!

Kölcsey.

ÖRÖMANYAI KIVÁNAT

(egy ajándék képes-könyvbe).

Az élet' szebb képit példázva látod
E' kisdéd emlék' rajzi lapjain,
Oh élje azt veled jegyes barátod
Valósultan szent frigytek' napjain!
'S ha Menny Menyemmé tesz: szived' felével
E' jegyben is vedd áldáscsókomat,
'S hidd: gyermekim' boldog szemléletével
Érezhetem csak boldogságomat.

Sz. Gróf M. M.

ALKONYI DAL.

Ím kedvesem édes! kék hegyeken túl
A' nap' remegő sugára leszáll,
És tiszta gyeptájon lágy pihenésre
Olly biztosan int a' berki homály.

Ott gyenge fuvalmak játszva susognak,
'S hű párja körül a' fülmile zeng,
És illatözönben zöld koszorúkkal
A' boldog aranykor' képe dereng.

Ott messze irígylő vizsga szemektől
A' földi szokás' rab féke szakad,
Csak a' szerelemnek égi hatalma
Vesz kényeket és új kénybe ragad.

'S mint parti virággal víg ölelésben
A' feldagadó hab habba vegyül,
Úgy kéjledez éltünk egybe ömölve,
Míg a' gyönyörűség' mélyibe dül. –

'S mint a' füzes' ingó lombjain által
A' holdnak ezüst világa ragyog:
A' teljesülés' szép álma felettünk
Még bájos alakban lengeni fog.

Jer, kedvesem édes! a' tavasz illan,
'S a' fülmile' nyájas zengzete mul,
Majd éji leheltnén a' komor őszenek
A' csermelye fagy, a' rózsza lehull.

Míg bátor erőben kérkedik a' lét,
És a' liget ernyős rejteket ad,
Most éljük az éltet, hervad is az bár,
A' multnak azért emléke marad.

Nézd a' magas égnek csillag-írását,
Melly érzeni és szeretni tanít!
Oh hagyd szemeidben visszaragyogni,
Mit lelkem epedve 's égve gyanít.

Kisfaludy Károly.

EPEDÉS.

Könyekben, esti fény,
Mezőmre mért ragyogsz?
Fáim' bus éjjelén
Oh szellő, mért zokogsz?
Szántok, hogy itt ülök
'S bú, fájdalom velem?
Hogy lyányka nem mosolyg
Szerelmet énnekem?

Ah, lyányka nem mosolyg
Szerelmet énnekem,
'S epedve, rózsaként,
Elhervad életem!
Ki gyakran álmaim
Között enyelg velem,
Az égi szépet, ah!
Sehol fel nem lelem.

Hol vagy, leányka, hol?
Kiért e' szív hevül,
Kit esdve kérek én
Hajnal's est' fényitül?
Jer, hozd-el énnem
A' barna fürtöket,
Felhőtlen arczaid',
Mosolygó szép szemed'!

E' hárs alá ülünk.
Kény's béke lesz velem,
Mosolygó szép szemed
Szerelmet int nekem:
'S majd fáim' éjjelén
A' szellő nem zokog,
'S reám az esti fény
Örömkönyben ragyog.

Bajza.

HAJKÚN' FÉRJHEZ-MENETELE.

Mióta fennáll földünk' létele,
Még nem virágzott kellemesb virág,
Mint melly virágzott a' mi éveinkben.
Középen a' Nevész*) nagy sík mezőn,
Hol Lyúbovicsnak fénylik udvara,
Ottan virágzott Hajkun szép leány,
Jó húga e' hires hős Lyúbovicsnak.
Valóba' szép ő, szebb nem is lehet:
Vékony magasra nyúlt fel termete,
Orczája tiszta, 's rózsaként piros
Ugy, mintha dél előtt nyílt volna fel
A' fris tavaszkor' napsugárinál.
Két drága gyémánt szép nagy két szeme,
'S tenger-piócza két szemöldöke,
Pillája villás fecske' szárnyai,
Szög fürtje, mint a' selyem czérnaszálók,
Cukor-szelencze metszett ajkai,
Két gyöngysort képez kis fejt fogá,
Két tajték karja egy pár hattyu-szárny,
Fejt emlője két hósín galamb;

*) *Tájék' neve Szeréviában.*

Szépséginek nagy híre terjedett
 Túl Szervíán, sőt túl is Bosznián.
 Temérdek volt a' ki kéré kezét,
 De mindenek közt kettő járt nyakára:
 Egyik megőszült arczu Musztafa
 Krajnában Újvár' kellő szélirűl;
 A' másik Udbin'nagy vitéze Zúkó
 Egy estve kérni jöttek a' leányt:
 A' Vén, aranyban két ezret hozott,
 'S melléje tepsit gyorsan vert aranybul.
 Tepsin kifonva volt kigyó alak,
 Fején darága gyémánt tündökölt,
 Mellynél ehetni éjszakán is úgy,
 Mint délben a' nap' hosszú fényinél.
 Zúkó tizenkét új aranyat adott,
 Mert néki nem volt több, nem semmije.
 Csak kardja volt, meg egy vastag fokossa,
 Krajnában ezzel múltat kedvire,
 Mint a' röpülő zsólyom szárnyival.
 Hugának ekkor testvér bátyja szólt:
 Oh Hajkun, édes húgom, jó leány!
 Téged mihelyt szült, másnak szánt anyád.
 Sok a' te kérőd mostan udvarunkban;
 De mindenek közt legjobb ketteje,
 Kik egybe jöttek mostan udvarunkban.
 Első az őszült arczu Musztafa
 Krajnában Újvár' kellő szélirűl:
 Számlálni tenger kincsét nem lehet,
 Méz- 's czukrot ad ő enned szőnyegén,
 Selyem- 's bársonyba nála öltözöl;
 Zúkó nem így van, Udbinnak vitéze:
 Zúkónak, ím nézd, nincsen semmije,
 Csak kardja van, meg egy vastag fokossa.
 Válassz magadnak húgom, jó leány!
 'S mondd mellyikéhez vágynál menni férjhez?
 Bátyjának erre húga válaszol:
 Terajtd áll jó Bátya e' dolog,
 Ahoz megyek majd, a' kihez te adsz.
 De férjül inkább kedvelnék ifjú vitézt,
 Százszorta inkább, bár nincs semmije,
 Mint aggott ősz, habár dus gazdag is.
 A' kincs nem áll ezüstben és aranyban,
 Hanem csak abban, a' ki mit szeret!
 A' bátyja meg nem hallgatá hugát,
 És férjhez adta kedve ellen őt
 Újvári roskadt testü Musztafához.

Varához a' mint ére Musztafa,
 Násznépeket szed a' leány élébe,
 'S Zúkót is elhivá, Udbin' vitézét,
 Násznép előtt a' zászlót hordani.
 A' czifra násznép sorra összegyűlt,
 'S a' szép lányért vigadva mentenek.
 Midőn elértek a' leány' lakához,
 Ottan maradtak két egész napig.
 Harmad nap útnak indulának ők,
 'S a' szép leányzót elvivék magokkal.
 A' lány' lakából hogy kiértenek,
 A' sík mezőnek vették útjokat;
 A' szép menyasszony kezd beszélni,
 Suttogva lassan a' vőfél' fülébe:
 „Vőfélem, én szép fényes csillagom!
 Ki a' nekem szánt mái vőlegény?”
 Vőfél menyének*) lassacskán felel:
 „Édes menyem, szép Hajkun, jó leány!
 Nézz hátra, 's jobbrul balra vesd szemed,
 'S lásd, mint ül ottan, gőgös úr gyanánt,
 Távul vereslő nem magas kocsin,
 Melyét feje szakála elfödi,
 Ő a' megaggot régi Musztafa,
 'S ez a' neked szánt mái vőlegény.”
 A' szép leányzó hátra néztiben
 Meglátja őtet, és nagyot sohajt,
 'S ismétlen kérdi a' vőfélt magát:
 „Millyen vitéz az ottan pej lován,
 Ki jobb kezében a' zászlót viszi,
 Sötét bajusza felnyúlt képire?”
 Vőfél a' lánynak kezdé mondani:
 „Z ú k ó az, Udbinnak bátor vitéze!
 Ő téged kért bátyádtul, és nem adtak.
 Ekkor leugrik 's földre hull a' leány.
 Násznép előjön őt emelni fel;
 Eljő többekkel a' vén Musztafa,
 'S fel őt emelni senki sem bír.
 Midőn előjött Zúkó, a' vitéz,
 Leszúrja földre a' zászló' nyelét,
 És a' leálynak nyújtja jobb kezét:
 Ekkor magátul felkel a' leány,
 'S Zúkóhoz ül friss pej lovára fel,
 Zúkó lovával fordul másfelé,
 'S röptön röpüle túl a' tág mezőn,
 Mint csillag a' kék mennybolton keresztül.

*) A' Szerbuszoknál a' vőfél menyének hívja a' menyasszonyt.

Ezt látván szemmel a' vén Musztafa,
Kiált befojtott hanggal messzire:
Oh cifra násznép! hát csak nézitek,
Miként ragadja hajdu lányomat?
Mit nézitek, 's mért nem fogjátok el?

Násznép magát nagy hangon elkiáltja:
Hadd hordja karvaly a' szép fürj-madarkát,
Hadd hordja! – hozzá illik ő egészen;
'S te menj fejezlő roppant udvarodba, –
Olly szép leányzó nem neked való.

Vitkovics.

CHLOÉRA.

Láng vala keblemben, 's ah, késtél oltani lángom';
Szinte halék, 's tőled nem jöve, lányka, segély.
Hívtalak, ah, szaladál: ömlött szemem' árja; nevetted.
'S nem hallád, Echo mint veri vissza dalom'. –
Légyen egész éjjel, (bár csókjaid' árja habozzék
Arczán) mély alvás, oh Chloe, pásztorodon!

Kölcsey.

MESEFEJTÉS.

(S o n e t t).

Egykor, hogy a' szép Manczi' rabja lettem,
'S keblemben érzém a' hagymázhevet –
„Ahít e' téged ő, vagy félre vet?”
Ezen m e s é t örökké fejtegettem.

Mint ház' barátja sokszor észre vettem:
Hogy ő, ha koplalék, mi jól evett,
Ha hallgaték, mint csapta a' levelet, –
Mint tánczolt és dalolt, ha én epedtem.

„Oh lányka – sóhajték – ne légy begyes!
Tán titkolod csak, hogy szived – sajátom?
Adj jelt, ha szenvedésim meghatának.” –

Tükörbe nézek egyszer, 's íme látom,
Mint alkot engem – hátul – a' KEGYES –
Mesterfülekkel – B á l a á m' l o v á n a k!!!

Szenvey.

KÉNYTELEN JÓSZIVÜSÉG.

Vígjáték egy felvonásban.

Személyek:

Gróf Erényi Lázár.

Vilmos,	Lázár' öccsének fia.
Emmi,	ennek huga, fiatal özvegy.
Ida,	Vilmos' hitvese.
Báró Kelendy.	
Fogadós.	
Ágnes,	Ida' szobaleánya.
Antal,	Gróf Erényi' inasa.

A' dolog történik egy városban.

(Előszoba a' vendégfogadóban, jobbra, balra ajtók.)

Emmi és Ágnes.

ÁGNES. Minden rendben vagyok – itt a' szomszéd szobában rakodtunk le. Hálá Isten!
csak hogy eljött Nagysád, már majd kétségbe estünk.

EMMI. Részvét 's kíváncsiság nem hagyá otthon bevárnom a' dolog kimenetelét. Mint
vagytok?

ÁGNES. Sehogy; ha még soká így tartana, mint e' négy nap, mióta itt vagyunk, tehát meg-
őszülnénk. Se munka se multság.

EMMI. Hol a' Grófné?

ÁGNES. A' közel várkertbe ment friss levegőre – most nekem is a' városba kellene mennem
néhány kalapért, nem parancsol Nagysád valamit?

EMMI. Hagyd-meg cselédimnek: hogy magokat ne mutogassák 's itt létemről senkinek se
szóljanak – érted? én itt bevárom a' Grófnét. (Ágnes el) Mint látom, még semmi se történt –
bátyám minden érzést gúnyol, ha nincs aranyba foglalva, 's így a' szerelem bajjal megy.

KELENDY. (jó) Ah! tehát itt lelem a' kedves isméretlent?

EMMI. Uram!

KELENDY. Jó angyalom vezérlett erre, 's ide jöttök megmutatá azt, kit fellelni eddig
hasztalan buzogtam.

EMMI. El tetszett tévedni, én idegen vagyok.

KELENDY. Másnak elhiszem, de mi a' szívbe nőtt, azt annak leghívebb szolgálja, a' szem,
olly könnyen nem téveszti el – örülök –

E M M I. Már mondtam, félre-ismér uraságod.

K E L E N D Y. Hasztalan tettetés! midőn sebeimben az úton fekvém, lágy részvéttel e' szem csüggött rajtam, e' gyöngé kar hajladozott ápolásomra, hálám elmaradt ugyan, de nem az emlékezet. (Emmi el akar vonulni) Nem! nem! így nem menekszik Kegyed! sőt hallja meg egyenesen, azon szerencsétlen szerencsés esetből egy seb most is éget.

E M M I. 'S ha én volnék is, kit a' történet akkor arra vezetett, midőn uraságodat lovai felforgatták, szíves visszaemlékezése, jó akaratomra inkább mint tehetségemre, lerótta tartozását.

K E L E N D Y. De ha én ezzel sem elégedném, 's ezentul is kedves ismeretségét ohajtanám? mit ekkor?

E M M I. Ezen kérdést kénytelen vagyok most válasz nélkül hagyni.

K E L E N D Y. Én Báró Kelendy vagyok, nem épen külözködő, de nem is feszes rabja a' szokásnak; nem fellengző égi szellet, hanem a' földnek víg gyermeke.

E M M I. Helyesen.

K E L E N D Y. Nem vagyok szegény.

E M M I. Annál jobb.

K E L E N D Y. És független.

E M M I. Ez mind igen szép, de mire célzó?

K E L E N D Y. Öszinteségemet viszonztatni kérem.

E M M I. A' két utolsó pontban sorsunk egyenlő; de magamat nevezni bizonyos környűlmény tilt.

K E L E N D Y. Megvívok vele.

E M M I. Most e' készséget meg kell köszönnöm.

K E L E N D Y. És soká tart azon bal környűlmény?

E M M I. Nem reménylem.

K E L E N D Y. Utóbb hát? –

E M M I. Látjuk egymást.

K E L E N D Y. Itt, vagy hol lehetek olly szerencsés?

E M M I. Erre ismét nem felelhetek; de a' szó nálam tettel jár.

K E L E N D Y. Így hát engedek 's vak hiedelemem legyen első záloga tiszteletemnek; azonban, minthogy nem vagyok ábrándozó, ki pusztá sohajtással élődik, hódolatom is szinte tettben vágy kiömleni, azért nappal árnyék, estve őr maradok. (el).

E M M I. (egyedül) Veszedelmes hála! uj díjt keres, midőn jutalmaz. Vigan! én szivbeli frigyet jöttem védeni 's magamat kell még oltalmaznom. Lépteket hallok (elvonul a' jobb mellék ajtón)⁷⁶

I D A . (jó, 's utána Gróf Erényi) Kérem Gróf urat, tessék kímélni.

E R É N Y I. Csintalan galamb, nem vagyok én kegyetlen sas; minek a' tartózkodás? itt magunk vagyunk. Félre ezen fátyollal, ne fedje homály e' szép csillagpárt. (felemeli Ida' fátyolát) Így! hadd lássam ismét – vagy tiltja valaki?

I D A . Nem – igen – nem –

E R É N Y I. Gyönyörű zavarodás! mint szeretem én az ártatlanság' édes pirulását. Szólj kis angyal! nemde idegen vagy?

I D A . Igen – nem – igen –

E R É N Y I. Tán szegény 's nincs pártfogód? nyilj-meg bátran, tán csak nem rettent-el korom a' nyájas beszédűl?

I D A . Nem, épen nem, sőt inkább.

⁷⁶ ajtón)[.]

ERÉNYI. Mi czéled? én hatalmas ember vagyok, szívesen segítek, pedig csupa jószívből.
IDA. Czéloom legszebb a' földön, 's ha egy sziv azt megismeri, nem lesz hiánya szerencsémnek.

ERÉNYI. Szivet említél? tán szeretsz? aha! megfogtalak – tán szüleid tiltják?

IDA. Én árva vagyok.

ERÉNYI. Úgy! annál szükségesebb a' jó barát. Lásd édes leányom! a' világ csalfa, oh 's kivált a' férfiak gonoszak – lásd én szárnyam alá veszek csupa jó szívből – szólj, itt vagy szállva? egyedül vagy itt?

IDA. Nem – még valaki – egy rokonom –

ERÉNYI. Udvarolhatok? azt ne véld, hogy rossz szándék vezérelne, oh én imádom az erkölcsöt, azért is vonzatom úgy hozzád, mert e' szelíd vonások zálogi a' még romlatlan szívnék – higgy nekem kis angyal.

IDA. Nem kétlem – ki ne bizná sorsát illy tisztos urra.

ERÉNYI. Tehát lehet szerencsém többszöri láthatásodhoz is, melyik szobád? ha nem kelemetlen társaságom, tehát most is nálad maradok.

IDA. Most nem – nem lehet.

ERÉNYI. El vagy foglalva?

IDA. Ah Gróf úr! a' szerencse, a' félelem, a' remény! bocsánatot, de magam se tudom mit tegyek – (Fogadós jő).

ERÉNYI. De látlak még, tán csak nem veted meg jóvoltomat – mikor jöhetek?

IDA. Reménylem, nem sokára lesz szerencsém. (el a' jobb mellékajtón).

FOGADÓS. (magában) Lesz zavar, ez most öccsével összeütközik.

ERÉNYI. Épen jókor jött fogadós uram, ez a' tőlünk távozott leány nekem ajánlva van 's különös gondom alatt áll, azért szeretném megovni minden incselkedéstül, mely a' szerelem' leplében mindenütt lappang.

FOGADÓS. Ki nem isméri Nagyságod' kemény erkölcsét? illy ártatlanságot védeni valóságos lépcső az égbe.

ERÉNYI. Hallja az ur, az én bizodalمام jutalmat hoz, mondja meg: nem jár hozzá valaki?

FOGADÓS. Eddig senkit se láttam, nem is hiszem, mert ajtaja többnyire zártan áll.

ERÉNYI. Annál jobb, 's az ur is jól cselekedné, ha míg a' leány itt lesz, nem adna szállást ollyas csélcsep vendégeknek, érti az úr? kárát magamra vállalom.

FOGADÓS. Egy öreg kereskedőn kívül nincs is több vendégem, ez pedig nem alkalmatlankodik, valamint én sem. (el).

ERÉNYI. (egyedül) Rég nem tetszett asszony alak így mint ez, igazi berki viola! maga sem isméri kellemét, illy édes illatot a' művészet nem adhat; azon édes hüledezés, a' változó öröm és félelem bélyegi a' tiszta természetnek, 's gőg nélkül mondva, az irántam gerjedt hajlandóságnak is. Úgy – úgy! ékes ajándék segéllye a' szép szót, 's úgy meghódul. Hm! hm! pénzbe fog kerülni, de ez az átkozott fejérség hajamon illy állapotban tiltja a' fösvenységet. Majd otthon helyre hozom.

VILMOS. (jó, Erényt megpillantván ijedten megáll) Ah édes bátyám!

ERÉNYI. Hát te mit keresel itt?

VILMOS. Én – igen – én egy barátomat rendeltem ide.

ERÉNYI. 'S nem találsz külön helyet ennél? én inkább szeretném, ha te Morgay kisasszony körül forgolódnál, 's neki tetszeni vágnál; barátságra mindég van idő.

VILMOS. Hogy ohajtanék annak tetszeni, ki nekem nem tetszik? szóval nem szerethetem.

E R É N Y I . Okosnál a' szerelem csak mellékes dolog; mi nem élünk Arkádiában, hol egy juh és egy szív elég volt a' boldogságra; most a' szerelem csak teli zsebbel édes, a' nélkül koldus-ének, hamis pénz czifra veréssel, tündérforrás, eleinten jóizü, aztán mérges, muló öröm, hosszú jaj.

V I L M O S . Nem mindég édes bátyám! ebben is van kifogás.

E R É N Y I . Gondolkozz előbb bevételről, aztán kifogásról. Atyád külföldön nagy szeleket csapván, itthon csak adósságot hagyott 's neked a' kénytelenséget magadon jó házasság által segítni. Én szerettem ugyan neked, mert nevemet hordod, de engedelmességet kívánok. Nemde, hugod is sirt eleintén az öreg férj mellett, de most jó esik rá maradt birtoka –

V I L M O S . Már megvallám hogy szeretek.

E R É N Y I . Hasztalan érzélgés! szeresd Morgay kisasszonyt, ha szava nem tetszik, pengesd aranyát; ha képe rut, annál szebb jószága. Az igaz, ő nem csínos, de gazdag; te helyes vagy, de szegény; neki férj kell, neked pénz; azért menj és vedd el.

V I L M O S . Én szegény, de jó nemzetségbeli leányt szeretek. Morgay pedig régi csalások 's uzsorák által lett új úr, 's híre olly rút, mint leánya.

E R É N Y I . A' hir röpül, a' jószág marad. A' régi szegény nemzetség híres kép kopott színekkel, – 's legfeljebb antiquarius becsüli. A' kérdés: mi van, és nem mi volt? az élet' bírāja. Azonban tégy a' mit akarsz, de reám számot ne tarts. Hahaha! egy gunyhó és az egyetlenny! multság síró szemmel.

V I L M O S . Csak látná kedvesemet, még maga is belé szeretne.

E R É N Y I . Én! és szeretni? ezer villám! hogy mersz illy gyöngének tartani? szót se többet, én e' pontban vajmi kemény vagyok.

V I L M O S . Szabad tudnom: mi okbul van itt szerencsém?

E R É N Y I . Egy ide szállt kereskedővel van dolgom. Lásd, tanulj tőlem: kitől pénzt vársz az után mozogj, de kerüld a' kérőt – Sáska ez, egy után ezer.

V I L M O S . (félre) Minő bal eset – ha Idát meglátja –

E R É N Y I . (félre) El kell innen vezetnem, ha meglátja a leányt, elsírja kezembről. (Vilmoshoz) Jer édes öcsém! én magam kísérlek el Morgay' házáig, aztán ha ott udvaroltál, alkudj a' képre, a' mint mondtam; aztán öcsém hozzád nem illik a' fogadó, aztán csak nézd meg azt a' Morgay kisasszonyt! mégsem olly rút ám az! – most jer –

V I L M O S . De ez az úr –

E R É N Y I . Édes kedves öcsém! te vagy első gondom, csak szót fogadj – jer (elvonja magával Vilmost).

E M M I . (utána Ida) Csak jer Ida, már elmentek.

I D A . Most is rettegek – csak jelenléted ad új életet.

E M M I . Dicsérnem kell azon ötlésemet, hogy minekelőtte bátyámhoz mentem ide néztem, mint áll dolgoztok; most nálad maradok. Tehát a' kertben találkozál az öreg Gróffal?

I D A . Elég vigyázatlanul egyedül menék a' kertbe, 's ott álltam a' tónál a' szelíd hattyúkat szemlélvén, midőn egy öreg ur igen nyájasan megszólíta; én nem 's igent felelve el akarék illani, de ő nem maradt el, 's ezer szépséggel ostromlott; de képzeld habozásomat; midőn nevét megvallván kísérőmnek ajánlakozék. Mennél nagyobb zavarba jöttem, ő annál bátrabban gerjedezt, 's csak több ember' jöttével hagyott fel, 's én ide siettem, de ő nyomban követvén a' grádicson ismét elfogott.

E M M I . Ida! ez felséges diadal!

I D A . Nekem új gondot ad, mert az öreg Gróf más ember, mint nekem ábrázoltátok.

EMMI. Szavaiból itéltünk – de ő is olyan férfi, ki másra tanít a’ mit maga nem cselekszik; annál jobb! az öreg képmutatónak adózni kell, ’s magának szólni a’ hálót, mely kitüntesse csalárd játékát.

IDA. Veszedelmes játék.

EMMI. Te neki tetszel, tudom eljő ’s mindent elkövet meghódításodért. Bizd reám, én mindent elintézek, ha jó, én fogadom őt; te addig vonulj az ágy’ kárpitja mellé.

IDA. Reád ismer.

EMMI. Nem sejti itt léteimet, aztán jól beburkolom magamat; különben mi olyan vak mint az öreg szerelmes?

IDA. És Vilmos?

EMMI. Neki ne szóljunk, a’ férfiak ilyen dologban többnyire ügyetlenek, ő is vagy jó, vagy rossz kedvével elárulna; azonfelül tudod, még nálam mi elbizottan vitatá: hogy a’ férfi bölcs eszmélettel mindent keresztül vihet, most mutassuk meg: hogy játszva és redős homlok nélkül is célhoz érünk, ’s majd ott vígan lepjük meg.

IDA. Eddig minden kérése foganatlan volt – ő reméll ugyan –

EMMI. Mi pedig tegyünk – halld! valaki jó, tán az öreg Gróf, vonuljunk el. (el az első jobb ajtón. Fogadás és Kelendy jőnek).

FOGADÓS. Parancsol Nagyságod?

KELENDY. Mutassa meg, melyik az idegen leány vagy asszonyság’ szobája.

FOGADÓS. Ez az Nagyságos uram.

KELENDY. Nem nyithatna az ur nekem is egy szobát (a’ második jobb ajtóra mutat) teszem ezt.

FOGADÓS. Ezt míg künn valék az első szoba’ birtokosa felnyittatá; hanem ha emez tetszik általellenben; itt kulcsa.

KELENDY. Jól van – de hallgatást kérek.

FOGADÓS. Kérem Nagyságodat, nem vagyok ujoncz a’ világban, nálam sok nagy ur megfordul, tudom mint szokták ’s mi fő foglalatosságok.

KELENDY. (az első bal ajtót felzárja) Nem leszek rossz vendég. (bemegy).

FOGADÓS. (egyedül) Lelkemre mondom: egy pár szép szem felsegíthetné az embert! mióta, ez a’ csalogány itt énekel, mindenfelől száll a’ vendég, mindenfelől ígéret; de most okosan – jobb lesz, ha mindeniknek szolgállok, a’ nélkül hogy egyiket a’ másiknak elárulnám, így mindég csepeg, ’s ki végre teljes marokkal önt, az legyen nyertes. (el).

KELENDY. (kijő a’ szobából) Ha én nem vagyok szerelmes, hát elment az eszem – fejem tele van ’s még is üres. – E’ szépnak engedni szeretnék, de szinte olyan örömmel ostromlanám is. (az első jobb ajtóhoz megy) Ha koczognék, vallyon mondaná e: szabad – ah e’ kis szóban mennyi fekszik. Hallgatódzom, benézek a’ kulcslyukon; nem illik ugyan, de ki a’ szerelemben mindég illendőségen aggódik, olyan mint a’ ködben járó: lézég mozog, tipeg tapog, ’s elvégre ott leli magát honnan elindult. (a’ kulcslyukhoz hajol).

VILMOS. (jó) Hahaha! bátyám egyik grádcson felvezetett, én meg a’ másikon lejtöttem. (jobb ajtó felé megy) Hah! ki bátorkodik –

KELENDY. Pszt!

VILMOS. Uram!

KELENDY. Pszt! pszt!

VILMOS. (megrázza Kelendyt) Uram!

KELENDY. Ki háborgat! (felszökik) Te vagy Vilmos? Isten hozott! hallom már kerestél – mikor jöttél? itt maradsz? mint vagy? nemde szép foglalatosságban lelsz?

VILMOS. Szabad tudnom, ki után leskelődöl itt?

K E L E N D Y. Édes barátom! azt nem mondom meg, mert magam se tudom – hanem hidd el szerelmes vagyok.

V I L M O S. Szerelmes! és itt?

K E L E N D Y. Úgy van, úgy! már esztendeje ismérkedém meg egy személlyel, melly valami szép tünemény gyanánt alakját szivemben hágyá, mást semmit – ma ugyan azt véletlen itt lelém, és itt szóltam is vele.

V I L M O S. Szóltál vele –

K E L E N D Y. Igen; de most ne kérdezősködj, hanem távozz, mert ha ki találna jőni, csak útamban léssz. (ismét a' kulcslyukhoz megy).

V I L M O S. (magában) Ördög pokol! ez feleségem után jár.

K E L E N D Y. Lassan! lassan! itthon van – most láttam.

V I L M O S. Hadd nézzem én is (az ajtóhoz akar menni).

K E L E N D Y. Távozz kérlek, van olly pillantat, hol a' legjobb barát is felesleg; majd utóbb titkomba avatlak, ha lesz mibe.

V I L M O S. (magában) Engedek, hogy később annál inkább megértsem a' valót. Oh asszony! asszony! (el).

K E L E N D Y. (egyedül) Kulcslyukon nézni az eget csak olyan boldogság, mint egy csep a' szomjazónak – gerjeszt de nem olt. Szinte égek megérteni titkát – bár engem érdekelne! szivbeli díjért örömet engedném neki az ész' diadalmát.

Á G N E S. (jó iskátulyákkal) Idegen úr –

K E L E N D Y. Mit árulsz szép lányka?

Á G N E S. Nincs eladni valóm.

K E L E N D Y. Kívén magad – tán keresel valakit? 's a' címről itélve asszonyt keresel?

Á G N E S. (vállat vonít).

K E L E N D Y. (magában) Tán az isméretlennek cselédje. (Ágneshez itt van szállva uraságod – nemde ez ajtaja?

Á G N E S. (vállat vonít).

K E L E N D Y. Mindég olly kevés beszédű vagy?

Á G N E S. Nem mindég.

K E L E N D Y. Nemde az uraságod? szólj kis leány, mi neve? honnan jó? kihez?

Á G N E S. (vállat vonít).

K E L E N D Y. Már az igaz, neked jó módod van valakit keresni. Tudod mit? add által nekem poggyászatot.

Á G N E S. A' világért sem –

K E L E N D Y. Nem lesz baj – lásd uraságod ide költözködött által (a' bal ajtóra mutat) 's nekem meghagyá: hogy ide útasítsalak –

Á G N E S. Lehetetlen!

K E L E N D Y. Jer nézd meg! (a' bal ajtóhoz vezet Ágnes) Most neked itt kell mulatnod –

Á G N E S. Nem – én nekem dolgom van –

K E L E N D Y. Kínszerítek.

Á G N E S. Segítségért kiáltok.

K E L E N D Y. Meg ne moccanj mert szörnyet halsz. (elkapja az egyik iskátulyát) Úgy, úgy! halál vagy jutalom; te addig itt mulatsz, 's hogy el ne und magadat, itt (pénzt ad neki) adok pengő társaságot. (Ágnes betolja az ajtón és bezárván őt, a' jobbik ajtóhoz megy és koczog) Asszonyi kincstár! te ki minden utazásban a' férfit kinzod, ha kedves fele őt körülsáncolja veled, tégy most az

egyszer jót és légy szószólóm! itt benn mozognak már; ha angyal nyit ajtót, közel az üdvesség. (bemegy).

F O G A D Ó S . (jó Vilmostal) Nem tehetek róla Nagyságos uram! a' ház enyém, de vendégim az urak benne – a' találkozás véletlen eshetett meg, 's az természetes: hogy a' szép tetszik.

V I L M O S . Majd a' Báró nem nyughatik, mindent összezavar, pedig nagy okom van titkolni a' dolgot.

Á G N E S . (belől kiált) Istenem! Istenem! eressen ki!

V I L M O S . Mit hallok, ez Ágnes' szava!

Á G N E S . Hallja az ur! én nem akarok maradni, dolgom van.

V I L M O S . Hahaha! tehát ez az isméretlen Szép! már csak nála hagyom, ez hú cseléd, tudom el nem árul.

F O G A D Ó S . Mingyárt gondolám hogy tréfa vagy tévedés.

V I L M O S . Teszek róla hogy többet ne történjen! most Fogadós uram! újítva hallgatásra kérem, nem leszek hálátlan.

F O G A D Ó S . A' csevegés legkisebb vétkem; nálunk két érzék: látás és hallás, mindég más parancsolatjátul függ. (el).

V I L M O S . (egyedül) Kelendy megjárta szerelmével – de helytelen gyanúm miatt én is pirulok magamban. – Most Idához (a' jobbik ajtóhoz megy és tapsol) Nem hallja! vagy nem volna itthon? pedig mint esdeklém: ovná magát kíváncsi szemektől. (ismét tapsol) Ida! Ida! (a' felzárt ajtón bemegy, Kelendy pedig a második ajtón kijő).

K E L E N D Y . Itt vagyok! valóban nincs szebb e' földön, mint egy kedves lényt látni, mint készíti haragra nyelvét, midőn szeme édes reményt sugárzik, ez a' sarjadó érzés' villanása, melly tiltva enged, fenýítve megbocsát és tagadva jutalmaz. Most foglyomat ereszttem ki. (felzárja a' bal ajtót) Jer kis leány! szabad vagy.

Á G N E S . Hol vannak a' kalapok? majd nekem kell értök adóznom.

K E L E N D Y . Semmit se búsulj! jó kézben vannak azok, ide által.

Á G N E S . Úgy ám! de én nem oda tartozom.

K E L E N D Y . Ne tagadd, már mindent tudok; csak azt mondd meg –

Á G N E S . De mikor semmit se tudok. (elszalad a' közép ajtón).⁷⁷

K E L E N D Y . Megállj! egy szóra – (Ágnes után siet).

V I L M O S . (utána Ida) Én el vagyok tökéltre, tovább nem tñröm e' kelletlen titkolódást; inkább bátyám' értékét áldozom fel, mint így éljek; nemde kedves! elvonultságban is boldogok lehetünk?

I D A . Minthogy fény után nem vágytam, nem rettent el jövendóm, a' szerény kívánat hamar megelégszik. Fő reményem teljesedett; te enyém vagy, egyéb minden a' vak történeté.

V I L M O S . Belsőmet fested 's mivel ilyen; eggyé kellett lennük; te vagy a' virág, én a' levél, melly védelmez.

I D A . Te az illat, melly a' virágot érdemesíti.

V I L M O S . Te a' nap, melly a' virágot fejti keblemből. Most mennem kell, csak arra kérlek: ki ne menj, sőt inkább zárd el magadat, mert bátyám itt megfordul.

I D A . Ne késsél. (be megy a' szobába).

V I L M O S . (egyedül) Kedves teremtmény! tiszta mint a' havasi hó, hová földi salak nem jut fel.

K E L E N D Y . (jó) Hahaha!

⁷⁷ aj ón

VILMOS. Te vagy barátom! minő zajos kedvvel jársz, mit nevensz olly jó izün?

KELENDY. Képzeld csak: egy leányt nyomoztam, 's szerelmem' szédelésében kalap nélkül mentem az utszára 's akkor vevém csak észre, midőn egy ismerőst akartam köszönteni, 's kalapomért kapkodtomban hajamat húztam meg.

VILMOS. Mit nem tesz az isméretlen Szép! haha! ugyan csak fellengző érzés; 's hol maradt kalapod?

KELENDY. (bal ajtóra mutat) Ebben a' szobában, ez az én vizsgahelyem, úgy ülök ott a' kulcslyuknál, mint a' csillagvizsgáló csőjénél, midőn Venuszt lesi.

VILMOS. Te mint látom a' Venuszokban nem igen válogatsz.

KELENDY. Oh barátom! én azóta nagy előmenetelt tettem, a' kedvessé szoltam, 's köztünk legyen monda: gyöngéd kézzorítást is nyerek.

VILMOS. Oh te irigyletre méltó ember, hahaha!

KELENDY. Kaczagi, nem bánom, én tudom mint állok; nevét is hallám.

VILMOS. Szabad hallanom?

KELENDY. Idának hívják.

VILMOS. Idának! 's maga vallá meg?

KELENDY. ⁷⁸Az furcsa hogy nem akará megmondani, 's még is hallottam; nála lévén épen feje, picziny, gömbölyü kezét ajkaimhoz nyomtam; midőn valami rokona, a' mint vallá, sanyaru hangon bekiálta: Ida! Ida!

VILMOS. (meghökkenve) Úgy! 's mit mivel az az úgy nevezett Ida?

KELENDY. Nyugtalan leve 's elszökvén tőlem halkán bezárta ajtaját.

VILMOS. (felcsattan) Bezárta ajtaját?

KELENDY. Nos, miért lobbansz fel?

VILMOS. A' gyáva rokont csodálom, hogy nem próbálta előbb, nyitva áll é az ajtó?

KELENDY. Hogy Ida valami cselet szó, az bizonyos, tán azon rokonát érdeklí; nem bánom, jele: esze van, magam is segítek neki, mert nincs nagyobb mulatság mint ollyan hóboros embert rászédni, ki mindenütt útban áll, nemde?

VILMOS. Oh nagy multság! (magában) Alig tartóztathatom magamat.

KELENDY. Örömet mulattam volna tovább is nála, de igen esdeklett 's azon ígérettel, ha célját elérndi, többször is fogom láthatni, a' benyilóba unszolt, honnan mikor a' hivatlan vendég az első ajtón bement, én csendesén a' másikon kicsúsztam.

VILMOS. Tagadhatatlan, te igen bölcsen intézed dolgodat.

KELENDY. Ezt a' karkötőt. (karkötőt vesz elő).

VILMOS. Hah!

KELENDY. Mi bajod? mért torzongatod képed, mint a' kinek háza ég, vagy szálka esett szemébe?

VILMOS. A' szép munka lepett meg.

KELENDY. Bíz ez semmi különös.

VILMOS. 'S a' karkötőt is ő adta?

KELENDY. Úgy vettem asztalárul, hogy addig is, míg teljesen enyém lesz, valamit birhassak tőle. Barátom ez az Ida bájos teremtmény, én olly szerencsés vagyok!

VILMOS. Úgy – úgy!

KELENDY. Kiállhatatlan hideg ember! én majd elolvadok, te pedig jég-szobor gyanánt részvétlen állasz.

⁷⁸ Kelendy,

VILMOS. Oh nem, sőt a' részvét szinte elfojtja szavamat.

KELENDY. De többi között Vilmos! mit csinálsz te itt?

VILMOS. Bátyám rendelt ide, egy ide szállt urral van dolgunk.

KELENDY. Nem szeretnék veled összeütközni, én némely pontban vajmi csiklandós vagyok.

VILMOS. Magam is ollyas valamit érzek.

KELENDY. Most fő gondom azt a' rokont megismérni 's ha ő Kegyelme bátor lenne szerelmemet ellenzeni, lesz neki mit tőlni, szenvedni, izzadni, fohászkodni, míg csupa aggódásból össze nem zsugorodik mint a' kallótlan köpönyeg. (el a' bal szobába).

VILMOS. (egyedül) Ördög, pokol! 's nekem ezt hallanom kell; milly ártatlannak tetteté magát 's az első hódulónak kezét szorítja, bezárkozik vele.

FOGADOS. (jó) Nagyságos úr! az öreg Gróf oda lent beszél egy urral, tán ide jő – a' hátul-só kapun még elillanhat Nagyságod.

VILMOS. (magában) Minden csepp vérem háborog, de halasztanom kell a' rettentő vallatást.

KELENDY. (kalappal) Egy ugrással eltávozom, nem jöss Vilmos?

VILMOS. Megyek, de más úton. (Fogadóshoz) vezessen az ur. (elmennek).

EMMI. (kendővel bepongyolázva kidugja fejét) Ida! tiszta a' levegő! szétmentek. (kijő Idával) Mint tetszem? nemde jól el vagyok burkolva, így rám nem ismér; de ugyan boszorkodnám ha ismét más valaki jőne.

IDA. Előbb nem igen vettem észre, sőt úgy rémlett, mintha az idegen vendég nem lett volna kellen.

EMMI. Mivel magad szeretsz, minden embert lángolni vélsz.

IDA. Mért szakasztád le mingyárt beléptekor a' kendőt fejedről, nemde néhány évvel öregebbnek látszattál?

EMMI. Mit gondolsz – ijedség – és más –

IDA. Már édes Emmim! hasztalan szabódol, a' kárpiton által mindent láttam.

EMMI. Ha Báró Kelendy tetszetősb másnál, azt a' környűlmény teszi, mellyben ismérkedénk; épen férjemet gyászolám 's özvegyi sorsom elintézése végett ide utaztam, midőn őt, feldúlt kocsjától sértve az úton lelém; én leszállván, a' mit képes valék, hirtelen megtettem, karját bekötözém, de minekutána a' közel faluból segédje érkezett, a' nélkül hogy tudta volna ki legyek, tovább indultam. Ez olly tiszta emberi részvéttől származott tett vala, mellyet senkitől se tagadhattam volna meg.

IDA. 'S most a' tárgytól még szebb színt nyere.

EMMI. A' hála szép érzés, 's nemes szívre mutat, 's ezt tapasztalni mindenkor kellemes; azonban mit tagadnám? ő nekem tetszik, mert eleven, vidám, 's a' világot nem nézi siralomháznak.

ÁGNES. (jó) Ah Nagyságos asszony! velem mi történt – a' kalapok.

IDA. Légy nyugott, kezemnél vannak.

ÁGNES. (Emmihez) Hát Nagysád! mit csinált magával? kit akar ijesztgetni?

EMMI. Ne csodálkozz sokáig, hanem menj a' folyosó-ablakra, 's ha valami öreg urat vagy Vilmos Grófot jőni látod, add tudtunkra. (Ágnes el).

IDA. Én rettegem jövetelét.

EMMI. Hízlekedj gögijének és meghódul.

IDA. Nem fog e még inkább neheztelni csalattatásán?

EMMI. Hallgatni fog, és boldog lesz, ha mi is hallgatunk. Csak vigan Ida! azért adott az ég sima képet és játszi elmésséget, hogy lenne fegyverünk a' durva erő ellen.

Á G N E S . (beszalad) Az öreg ur most jó be a' kapun.
 E M M I . Jól van Ágnes, csak menj vissza 's adj jelt, ha Gróf Vilmos jőne – vagy akárki. (Ágnes el) Most Ida! menj szobádba, itt fogadom őt, nénéd leszek, 's hogy bátrabban beszélhessen veled, siketnek színlem magamat, majd hivlak.
 I D A . Ah! mint fog ez végződni! (el a' jobb ajtón).
 E M M I . (egyedül) Ki hitte volna az öregtől, hogy még szerelmesdit játszana – itt van már.
 E R É N Y I . (jó, 's egyenest Ida ajtajához lopózik).
 E M M I . (tettetett hangon) Kit tetszik keresni? itt én vagyok szállva Rózsa hugommal.
 E R É N Y I . Ez hát a' néne! (Emmihez) Szerencsém vala szép hugával megismérkedni.
 E M M I . Tessék? mi idegenek vagyunk.
 E R É N Y I . Ohajtanám tudni, itthon é a' szép kisasszony? merek választ kérni?
 E M M I . Köszönöm szépen, de én már tul estem a' szépségen.
 E R É N Y I . Én Gróf Erényi vagyok 's udvarolni kívánok.
 E M M I . Valóban ma gyönyörű idő van.
 E R É N Y I . Ennek kificzamlott esze, vagy nagyot hall. (hangosabban) Lehetne é most szerencsém szép hugával szólni?
 E M M I . He!
 E R É N Y I . Ezer villám! itt az ember nem csak szívével, hanem tüdejével is játszik. (még hangosabban) Én Gróf Erényi vagyok.
 E M M I . Úgy! ezerszer bocsánatot kérek Nagyságos uram! ah! be rég ohajtam azt a' példás férfit látni, kit a' hir erkölcséről annyira magasztal – már Rózsa húgom is dicsekedett isméretségével; de hol van az az együgyű leány? nem tudom hogy bujhat el illy derék ur elől. (jobbik szobába kiált) Rózsa! jöszte kis hugom!
 E R É N Y I . Ettől látom nincs mit tartanom, többet próbált mint hall.
 E M M I . (Idát elővezeti) Ne félj Rózsa, ezen szeretetre méltó urat hiszem isméred már – nézd csupa kegyesség.
 E R É N Y I . Szép Rózsa! szebb a' virágnál mellyre neved emlékeztet.
 E M M I . Nemde csinos nagyságos uram! csak hogy még félénk őzecke; mingyárt mondtam: hogy még a' városban is lármát üt. Nézz fel kis hugom! ez az ur igen nagy ur ám, és jót akar veled. (titkon Idához) Bátran!
 E R É N Y I . Miért félsz szép Rózsa?
 I D A . Attól tartok, nehogy Nagyságod valami rosszat tartana felőlem.
 E R É N Y I . Sőt azért siettem hozzád, mivel jót tartok felőled, 's boldog lennék: ha jelenésem neked olly kedves, milly kellemes vagy te előttem.
 I D A . Kit illy érdemes ur' társasága nem kedveltet, arra nem is méltó.
 E M M I . (ki félre állván csak lopva kacsingat reájok) Jól kezdi – már hunyorgat az öreg.
 E R É N Y I . Eddig csekély érdemem; de tőled függ, mennyire nevedkedjék az.
 I D A . Mi függhet tőlem? én egyszerű, tapasztalatlan teremtmény vagyok.
 E R É N Y I . Asszonyi tapasztalás! pah! ez olly tulajdon, mellyet csodálunk ugyan, de nem keresünk; tapasztalás egyedül a' férfit ékesíti.
 E M M I . Más javát gyalázza, hogy a' magáét megvegyék.
 I D A . Minden értékem hű szív, és tiszta érzés.
 E R É N Y I . Mi szebb ennél, azért szeretnék édes lánczczal hozzám csatolni; képzel: egy ifu áll előtted, ki forró indulattal szívét kínálja.
 E M M I . Már ide nagy képzelődés kellene.

ERÉNYI. Lásd én szeretlek: te árva vagy, én gazdag 's tele készséggel neked szolgálni. Hidd el kis angyal! a' legszebb ifjúságot is kipótolja érzetem.

IDA. A ifjúság töredékeny edény, festett virág, a' lélektől nyerhet csak életet.

ERÉNYI. (öntetszéssel) Finom észrevétel, eszednek becsületére válik – 's ha illy józanul gondolkodol, tehát remélhetek?

IDA. Én szeretem Nagyságodat, mint saját leánya.

ERÉNYI. Mint leányom! (magában) Hm! nem a' legkedvezőbb vallás; de hagyján, nevezzen bár minek, csak szeressen. (Idához) Igen is szép Rózsa! atyád leszek, 's azért is mingyárt e' csekélységgel kedveskedem; nézd ezt a' függőt – milly szép! mint fog illeni –

EMMI. (közéjük menve) Ah micsoda ragyogó jószág ez – valóban drágakő! csak mingyárt kitetszik az előkelő uraság. (titkon Idához) Vedd el.

IDA. De mivel fogom ezt meghálálhatni.

ERÉNYI. Egy szerelmi tekintet! egy csók illy rózsza-ajaktól legédesb jutalom lenne; mért sütöd le szemeidet, hisz leányommá levél.

EMMI. Mi bajod Rózsa? nem de az öröm kapott el? bocsásson meg neki Nagyságos uram! ez a' szilaj falusi leány nem tud még illy urakkal bánni. (titkon Idához) Ha épen, akarja vess neki egy csókot, hisz atyafiságban marad.

ERÉNYI. Csupa ártatlanság, azért csinján kell vele bánnom. (Idához) No, no édes leányom! nem olly sürgetős, ha jobban megismérkedünk. (Ágnes a' közép ajtón zörög).

IDA. Lépteket hallok –

EMMI. Mi rettent el hugom! tán háborgat valaki. (a' közép ajtóhoz szalad).

ÁGNES. Gróf Vilmos.

EMMI. (visszatér) Ah Nagyságos uram! bátyám jó 's ez olyan haragos ember, ki nem szenvedheti, ha Rózsa valakinek tetszik – méltóztassék szobánkba vonulni –

ERÉNYI. Hát még egy rokon! tán egész nemzetség!

EMMI. Hamar be, mindent meghall. (Erényi 's Ida el a' jobb ajtón) Ágnes! mondd hogy a' Grófné nincs itthon – mondd hogy a' templomba ment, engem ne említs, 's ha távozott, koczogj az ajtón – (el a' jobb ajtón).

ÁGNES. Ezek bujkálósdit játszanak, én tréfából hazudjak, 's ha a' Gróf rajta ér, tréfa nélkül elűz.

VILMOS. (jó komoran) Milly bizodalommal valék – (Ágnest meglátván) Hát te mit állasz itt?

ÁGNES. Nem mehetek be a' szobába – a' Grófnét várom.

VILMOS. Nincs itthon? nincs! hová ment?

ÁGNES. Úgy vélem a' templomba, bizonyosan Nagyságodért imádkozni –

VILMOS. Látom, nincs sikere kéresemnek. Ágnes! mért nyitattá fel hitvesem a' szomszéd szobát is –

ÁGNES. Tán azért, mivel egy idegen úr akará felvenni, 's a' Nagyságos asszony átallá szomszédságát.

VILMOS. Úgy – nem jött vendég. Ágnes! nem szólt semmit az az úr a' ki elzárt?

ÁGNES. Kérdezősködött, de én nem feleltem.

KELENDY. (sietve jó) Úgy! hát ez a' titok a' mi itt tart?

VILMOS. Te vagy itt? ez a' hely látom különösen vonz magához –

KELENDY. Szintúgy tégedet – el vagy foglalva? tán roszkor jöttem.

VILMOS. Mit gondolsz, csak történetből találkozáim vele.

KELENDY. Gömbölyű kép 's kedvező történet! mi kell több – képedből olvasom, neked ez a' leányka tetszik.

VILMOS. Sajnálom hogy jó kedvedben nem osztozhatom.

KELENDY. Lásd barátom, én más tettét nem szoktam bírálni, de még is ohajtanám, ha szived' dolgának más helyet keresnél, az én czélzásom igaz és alapos, a' tiéd tartózkodóbb lehetne, ha meglepne valaki – mit gondolna –

VILMOS. Hadd nekem a' gondot. (magában) Még ő ingerkedik, 's nekem átkozott állapotban még vidám képet is kell mutatnom.

KELENDY. Öszintén kérlek, válassz más tábort, ezt én jeleltem ki magamnak –

VILMOS. Épen ez az én kérésem is.

KELENDY. Hisz ezt a' szerencsét másutt is felleled.

VILMOS. Ördög pokol! az enyelgésnek is van határa.

KELENDY. Ne háborogj! én nem leszek gát – (magában) el kell tukmálnom.

VILMOS. (magában) Minő bosszuság! ha ez itt marad, ismét nem szólhatok feleségemmel. (titkon Ágneshez) Mondd-meg a' Grófnénak hogy holnap minden esetre innen elköltözzünk.

ÁGNES. Értem.⁷⁹

KELENDY. Aha! szerelmi rendelés. (Vilmoshoz) Nem volna kedved, velem egyet fordulnod?

VILMOS. Egy festőnél van dolgom, nem kísérenél oda?

KELENDY. Szívesen csak jer! (el Vilmostal).

ÁGNES. Ez ám az őszinte barátság! szinte tüskén álltam, olly nyájasan villogtak egymás' szemébe. (a' jobb ajtón koczog) Most megint leshelyemre.

ERÉNYI. (Idát vezetve, utánok Emmi) Úgy édes leányom, nénéd okosan beszélt, többszöri látogatásom itt csak szemet szúrna; adok én jobb szállást – ott senki se háborgat – te mingyárt velem jöhetnél – kocsim közel áll.

EMMI. Minő szerencse – ne félj Rózsa! bátyámat én magamra vállalom.

ERÉNYI. (haragosan Emmihez) Nem szükség azonban ezt minden embernek tudni, titokban legszebb a' jótét.

EMMI. Hát én magam maradjak itt?

ERÉNYI. Majd estvefelé elküldök. – Jer Rózsa! (elvezeti Idát).

EMMI. (egyedül) Hahaha! hálóban a' farkas! íme ilyenek a' teremtés' urai! minket alig virít el tavaszunk, már olvasóra útasítanak, 's magok – itt a' példa: millyenek. (leveti a' kendőt fejéről) Már most engem is mindenki ismérhet. (el).

Erényi szobája közép és mellék ajtóval.

ERÉNYI. (bevezetvén Idát az ajtón kiszól) Antal! küldj el minden embert! nem vagyok itthon. (Idához) Itt volnánk édesem! senki sem látott, 's így maradsz itt mint titkos, de legszebb kincse házamnak.

IDÁ. Legkedvesebb tiszttem lesz Nagyságodat ápolhatnom; majd én Nagyságod' házi gondjait magamra vállalom, úgy is hallám: asszony nélkül, bár mi nagy érték mellett is, sántít a' gazdaság.

ERÉNYI. (magában) Alig lépett hozzám, már uralkodni akar. (Idához) Te csak szívemet ápd, gazdaságra van nekem emberem.

ANTAL. (jó) Gróf Vilmos.

ERÉNYI. Mondottam, nem vagyok itthon; vagy megállj. (Idához) Egy öcsém van, olyan érzelő lélek, ezt a' világba küldöm.

⁷⁹ Értem[.]

I D A . Miattam.

E R É N Y I . Sőt maga hasznára, most akarom tudtára adni – vonulj ide édesem! fegyvertáromba, míg vele végeztem; de vigyázz ne zajogj – tüstént hívlak. (Idát a' jobb mellék ajtón bévezeti) Most bejöhet Gróf Vilmos, Te Antal!

A N T A L . Parancsol Nagyságod?

E R É N Y I . Antal te néma vagy.

A N T A L . Igen is Nagyságos uram. (el).

E R É N Y I . (egyedül) Házam ezentul zárva marad, 's míg Vilmos, kit jó móddal távol nem tarthatok, e' városban van, nincs nyugtom; különben is a' fiú olly szörnyű engedelmes, hogy nem tud megharagítani.

V I L M O S . (jő) Édes bátyám! a' művésszel nem tudtam megalkudni, többet kér.

E R É N Y I . Semmi! semmi! hanem halld édes öcsém, épen most gondolkodtam felőled. Lásd édes öcsém! te már olly korba léptél, mellyben születésedre nézve is illene saját házat tartanod.

V I L M O S . Eddig maga ellenzé édes bátyám! sőt mint gyámatyám saját birtokom' kormányát is makacsul megtagadá.

E R É N Y I . Jóságidon adósság fekszik, féltem, ne tán még ujakkal szaporítsad; de látom szerény ifju vagy, azért felszabadítalak; utazz mentül előbb jószágidra, szedd rendbe lakásodat, én tettel tanáccsal segítlek, írj meg mindent, pénzt is adok, míg Morgay kisasszonnyal össze nem házasodol.

V I L M O S . E' váratlan kegyesség feloldja titkomat; édes bátyám! már mondám: hogy Emmi hugomnál egy leányt ismértem meg, kit véghetetlenül szeretek.

E R É N Y I . Én is mondám: hogy az gyöngesség.

V I M O S . Az ő birása üdvezítene.

E R É N Y I . Édes⁸⁰ öcsém! ez együgyü bolond üdvesség lenne; a' szegény nő olyan mint a' szép ház, mellyben koplalni kell.

V I L M O S . Édes bátyám! ne tagadja meg áldását, én – én már házas vagyok.

E R É N Y I . Mit? ezer villám! 's te hírem nélkül merted azt cselekedni?

V I L M O S . Egy kedvező szót, 's karjába vezetem.

E R É N Y I . Nem, nem! te is takarodj szemem elől! hozzám ne hozd, tőlem ne kérj, tőlem ne várj, én ezentul nem ismérlek, kitagadlak mindenemből – takarodj!

V I L M O S . Hallja édes bátyám!

E R É N Y I . Nem hallok, nem látok, szót sem! fuss szemem elől.

V I L M O S . Oh én kétszer boldogtalan! (el).

E R É N Y I . Minő könnyelmű lépés! de jól tette! többé felém se jó – úgy is pénzleső vérségnél jobb a' szerelem. (a' jobb mellék ajtóhoz) Jer kedvesem!

I D A . Milly sötét tekintet!

E R É N Y I . Szörnyen haragszom, mennydörgött erősen; képzelj csak: az a' fiu, az öcsém titkon megházasodott.

I D A . Tán saját szívét követte.

E R É N Y I . Észét követte volna, ha magának hibázott, kért volna tőlem kölcsön; a' szív csalfa barát, jégre vezeti az embert, aztán ott hagyja.

I D A . Így hát szánakozásra méltó az én sorsom is.

⁸⁰ Edes

E R É N Y I . Miért? te engem boldogítasz 's azért én is napjaidat szépíteni törekszem. Jer szép anygal! felejtse el velem azt a' fiút, 's mondd, hogy örömet vagy nálam.

I D A . Mint második atyámnál, ki olly kegyes.

E R É N Y I . Kegyeség hideg szó, nem találsz melegebb hangot ennél.

I D A . Kinek mindenkor nemes szívéhez folyamodom, hogy az erkölcs' útján maradhassak.

E R É N Y I . (magában) Együgyű falusi nevelés! (Idához) hallod Rózsa! az erkölcs megszenvedi ám a' szerelmet is.

I D A . Boldogúlt anyám mondá: míg jó léssz, isten és ember pártfogód.

E R É N Y I . A' közmondás régi, a' világ új, hagyjuk azt; inkább éljük az élet' örömét! ah az erkölcsnek is megjő ideje.

I D A . Hisz Nagyságod maga –

E R É N Y I . Igen, igen – teszem, én erkölcsnek tartom: ha te engem szeretsz; ha valaki utánad járna, minden alkalmat elkerülsz – jó szívemet megisméred.

A N T A L . Emmi Grófné!

E R É N Y I . Ezer villám! hát ez is nyakamra jó.

I D A . Én elrejtezem. (el a' jobb mellék ajtón).

E R É N Y I . Mondd neki: magam akarok lenni – rosszul érzem magamat –

A N T A L . Itt van már.

E M M I . Kedves bátyám! mi rég nem tisztelhettem! tehát beteg?

E R É N Y I . Kedves hugom! minek köszönjem e' váratlan meglepést? ah! te sínlődve lelsz, sokat szenvedek – meddig szándékozol boldogítani?

E M M I . Holnap ismét indultam volna, de minthogy beteges édes bátyám, kötelességemnek tartom az itt maradást –

E R É N Y I . (zavartan) Oh valóban –

E M M I . Szívesen leszek itt, akár néhány hónapig is.

E R É N Y I . Oh ne fáraszd magadat – csak futó nyavalya, már is javulok látásodra – aztán otthon dolgoz is akadhat.

E M M I . Első gondom Nagyságod.

E R É N Y I . Ez igen szép, de szebb lett volna ha Vilmosnak nálad történt házasságát hátrálattad volna –

E M M I . Vilmos hölgyénél jobbat nem nyerhetett; a' mi pedig szépségét illeti: Nagyságod' jó ízlését ismervén, bizonyosan tudom hogy tetszeni fog.

E R É N Y I . Mit beszélsz? nekem már a' világ' szépsége se tetszik – illy gyöngeségen túl haladtam – érted?

A N T A L . (kivül) Nem szabad uram!

K E L E N D Y . (szinte kívül) Akár szabad, akár nem, én be megyek.

E M M I . Vendégek jönnek, én engedelmeből elvonulok. (el balfelől).

K E L E N D Y . (berohan) Felelek én magamért! bocsánatot Gróf!

E R É N Y I . (félre) Az ördög ma mindent összehoz. (Kelendyhez) Ah kedves Báró úr! mivel szolgálhatok?

K E L E N D Y . Én Vilmost keresem, itt van? egy szót akarok vele szólni, melly a' halál' napjára emlékeztesse. Ő egy személyt orozva rablott el, mellyet én jegyzék el magamnak.

E R É N Y I . Vilmos! a' csodálat elkábít, hisz előbb vallá meg –

K E L E N D Y . Akármit vallott is, de így van. Ördög halál! én eddig őt meghitt barátomnak véltem, de most e' véleményyt karddal törölöm le.

V I L M O S . (berohan) Hah! itt vagy asszonycsábító? már szállásodon is kerestelek, hol Ida?

K E L E N D Y. Azt én kérdelem tőled; a' fogadás megvallá: hogy te vezetted el; de tudd meg: ha bírni akarod, előbb aczéloed mérkőzzék velem.

V I L M O S. Én a' fogadóból Emmi hugomat vezettem ide, ki most érkezvén már Idát nem lelél.

K E L E N D Y. Mi közöm Emmi hugodhoz, én őt nem ismérem 's ismérni sem akarom. Idát add elő, ha élted kedves.

V I L M O S. Ida az én feleségem, a' karkötő is az övé, melyet elragadtál – te lappangtál körülé, hol van? szólj!

K E L E N D Y. Ez mind pusztá örv, ő mondá hogy szabad, 's neki hiszek; te megcsaltál, azért fegyver válassza ügyünket.

V I L M O S. Fegyver! fegyver! mingyárt hozok. (a' jobb ajtó felé megy).

E R É N Y I. (utját állá) Lassan, fiú lassan! én ezt nem szenvedem; – lássátok barátim! minek akartok vért ontani? az illetén dolgot viadal nehezíti, a' sebet nagyítja, a' sorsot terheli – (hol egyiket hol a' másikat vonogatja az ajtótul) édes kedves fiaim! ne verekedjete! én agyon busulnám magamat, ha egyiketeket baj érné – (félre) bár csak nyakokat törnék.

K E L E N D Y. Eh minek a' sok szó! hadd hozzon fegyvert, vért kíván illy cselekedet.

V I L M O S. Vért! vért! (berohan az ajtón, Ida kilép) Ida! Ida!

E R É N Y I. Ezer villám! mi ez? Ida!

E M M I. (előjő) Minő zaj? mi történt?

K E L E N D Y. (Emmihez) Ida! Kegyed itt? tehát –

E M M I. Emmi nevem Báró úr! Vilmos bátyám vezetett ide.

K E L E N D Y. Ah minő tévedés! Vilmos! egyetlen barátom!

E R É N Y I. (magában) Most valóságosan kezd fejem fájni.

E M M I. (Erényit félre vezetve) Édes bátyám! Rózsa hugom a' függőt visszaküldi, és Ida nevet vesz magára, a' nénikét pedig tessék bennem szemlélni.

E R É N Y I. (nagy haragban) Minő átkozott állapot! hogy mertetek bátyáttal így játszani? ezer mennykő! ezért adóztok.

E M M I. Nem szólunk –

K E L E N D Y. Hát ez a' karkötő?

I D A. Enyém.

K E L E N D Y. Engedelmet kérek! (Emmihez) azt véltem Kegyedé; azonban ha érdemet szerezhetek, szebb és örök kötelék fűzzön Kegyedhez.

V I L M O S. Én⁸¹ vakként állok a' feltünő napnál – Ida! Emmi! meg nem foghatom.

I D A. Mind ezt nagy lelkű bátyádnak köszönjük; ő titkon ide hozott, téged kegyelmesen meglepni akarván, Emmi mindent tudott.

V I L M O S. Édes bátyám! vegye forró hálámat.

E R É N Y I. (félre) Ez okos asszony, legalább tekintetemet kíméli. (Vilmoshoz) Lásd fiú! nem vagyok én kemény szívtelen ember; oh én is tudok érzeni, lám mit cselekedtem (magában) a' bosszuság majd szétpattant; de mit tegyek? késő harag kész nevetség. (kiterjeszti karját erőltetett örömmel) Gyermekek! jertek hát szívemhez. (Mindnyájan reá borulnak, 's a' kárpit lefordúl).

Kisfaludy Károly.

⁸¹ En

A' KÉK PARTOK.

R o m á n c z .

Nézve part' virányain
Ült a' lányka csendesen,
Szellő's hullám' szárnyain
Jő a' csolnak sebesen.
Parthoz száll a' jővevény
Ifju kellemében,
Báj's erő szép termetén,
Láng lobog szemében.

„Szellő- 's hullámszárnyakon
Hajtja a' hő szerelem
Hozzád gyöngé csolnakom';
Kedves lyánka! jer velem.
Túl, ott a' kék partokon
Hús olajfák' alján
Békén áll kisdéd lakom,
Kéj virít homályán.”

Nem, hajós! én nem megyek;
Itt szülőföldem vagyon.
Szebbek itt virány's hegyek,
Mint a' kéklő partokon.
Szebb, midőn feltűnedez
A' tetők' koránya,
'S édes bájjal zengedez
Kertem' csalogánya.

„Oh lány! a' kék partokon
Illatosb a' rétvirány;
Ott a' myrtuszbokrokon
Szebben zeng a' csalogány.
Szép az alkony' kék ege
Csendesen borúlva,
Szép a' hajnal' fellege
Tengerből pirúlva.”

Ah, de kunyhód' rejtékén
Olly szép élet nem virít,
Messze-parti jővevény!
Mint e' csendes völgyben itt. –

'S halld, mint zúg 's üvölt a' szél!
Tornyosúl a' hullám!
Csolnakodba' bús veszély,
Bús halál tekint rám.

„Lyányka! kunyhóm' rejtekén
Csendes élet csörgedez,
'S gyöngé szellőn viszlek én
Szép honom' szellőjéhez.
Jer, kedves! ne félj, velem,
Zúgjon bár vész 's hullám,
Kísér a' hű szerelem,
'S átvezérli sajkám'.”

Monda; 's fürgeteg-dagály
Kél a' barna felleget,
Szél és villám zúgva száll
Déli tájról hirtelen.
A' hab hegyé nő legott
Partját túl-dagadja,
És a' gyöngé csolnakot
Vész közé ragadja.

Küzd az ifju, 's vissza még
Biztosan remélve néz;
Kéblén hő szerelme ég,
'S esdekelve nyúl a' kéz.
Ah, de harczra keltének
Szél 's örvény körülé,
Még egy hullám, 's – istenek!
Végkép elmerüle.

Ülve part' virányain
Néz a' lyány keservesen –
Ám de szél' s hab' szárnyain
A' hajós már nem jelen.
Messze a' kék partokon
Nyugszik eltemetve,
'S a' hű csolnak egy fokon
Hullámtól kivette.

„Jer, te kedves csolnak, még!
Vigy magaddal engemet,
Melly e' bús szemekben ég,
Eltemetni könnyemet.

A' kék-parti hegytetők
Szent fényben viradnak:
'S ott örökkézőld mezők
Majd rózsákat adnak."

Bajza.

AZ ELHAGYOTT.

Alkonyat' csendes tünetén, gyakorta
Arra andalgok, hol a' gyászfényűk közt
Ífju sírjokban kegyeseim a' hosszu
Álmot alusszák.

A' szomor cyprus' konyuló harasztja
Hajladoz rájok zokogó barátként,
Lombjait festvén a' leáldozó nap'
Pompa tünése.

Ők, ah ők e' bájt odalent nem érzik,
Tőlök e' szép fény örökös bucsút vőn:
Támad és elszáll, de le nem hat a' föld'
Jég kebelébe.

Itt e' szent téren kesereg barátok
Hű sohajtásban, szomorú dalában;
'S vágyva hozzátok, deli frígyetekbe,
Ő is halált kér.

Ám de síromnál ki sohajtna, nincsen!
Nincs, ki emlékem' könyes arcczal üllné:
Lenn vagyon forrón szeretett barátom,
'S ifju Szerelmem.

Sírban a' naphőt poraim nem érzik,
Sem Zephyr' gyöngén beható nyögésit:
Ám de híveimnek szerető panasszit
Érzeni fognám!

Sédel.

ÉLET.

Te sírhalomnak bús homálya,
Bár benned nyugtomat lelem,
Rád nézni még is gyötrelem,
Kedvét e' szív csak itt találja.
Sűrű kény' s fájdalom felett,
Mint csolnak a' habok' körében,
Hánykódom s nyugszom hív ölében
Védangyalomnak, melly vezet.

Vadon, mint Cométák' pályája,
Ne bánd, ha folynak napjaink.
Fellobban a' Remény' fáklyája,
Midőn borítnak gondjaink.
'S puszták, miként vár' omladéki,
Ha lesznek majd Éden' vidéki,
'S szemeink a' múltat keresik,
Könnyezni még is jól esik.

Erőt a' férfiú' lelkébe!
Ne fogja szívét csüggedés;
'S öröm ha jó s ha szenvedés,
Egyformán lépjen ellenébe.
Történet vagy Sors egyaránt
Zúg itt, örök tenger, körülünk;
És partot érünk, vagy merülünk,
Csak Istenségnek karja ránt.

Egy szív s egy lélek szélveszekben,
És nyugalomban a' miénk;
Rény és erő lakjék ezekben,
'S ha szállhat lankadás felénk? –
Tündérképeknek ellenébe
Tőlünk nem megy sohajtozás;
Bennünk itt a' vigasztalás –
Nincs élet a' felhők' körébe'.

Kölcsey.

EGY GYERMEK' SÍRJÁNÁL.

Téged nyájas anyád' karjáról Ámor ölelt-el,
Isteni szép jegyesét, isteni szép jegyesed.
'S most az Olympusz' örömtájékai fognak-el immár,
Jaj, de szüléidnek szívek örökre sebes.
Nézz szerelemmel alá rájok, 's mondd: Él Phigie, 's téged
Kedves atyám, 's téged, nyájas anyácska, szeret.

Kazinczy.

SZEMERE

a' Derencsi ütközet után.

Vége van a' harcznak. Fosztáshoz látnak az ifjak.
Nem keves a' zsákmány: töltöznek arannyal ezüsttel.
Hord hadi szerszámot melly ép még, része rakásra,
Része sebest kötöz, ős paizson takarította Derencsbe,
A' kiket éles vas megszagata, 's ülni nyeregben
Nem győznek, sem menni gyalog sebeiknek okából.
Hol látom Szemerét? a' mérges menykövet osztót?
A' diadalm gyereket? ő saskint a' csatatérről,
Hol Csikadórt leveré, dandárát vitte Szapolyra,
(Vára iriggyének volt ez, 's marhája szekrényre;)
'S véle dühét, melly még most sem jöve csillapodásra.
A' futamókat-üzőt vérboszszerű égeti, 's csak még
Pillanatig késnek Buglóc, meg volna szorítva,
És ott veszne: de nem keresé Huba hősfia mostan
Őt; Csikadór várára rohant, a' pompatanyára,
A' puha hölgy férjét hol örömcsókjára röpdülni
Győzödelem szekerén vár. Megrémül az aszszony
Látására 's elájulttan kerevetre*) hanyatlik.
Feltámasztva szavát illyképp intézi az ifju
Hős hozzája: „ne fély, és végy szüvet aszszonyom, úgy mond;
Férjedet elvesztém, dühös ellenségemet, a' ki
Rám fegyverrel ütött, miüdön a' nemzeti végzést
Hirdetném követül: de azért el nem veszem élted,
Sem jegymarhádat; szedd össze sajátodat és mennyi
Békémel haza lányostul, honnyába apádnak
Késedelem nélkül: mert ő nem nemze Magyarinak,

*) *Kerevet, alacsony kanapé, fekvő párnaszék napkeleti szokás szerint.*

Mint idegen, téged; 's gyülevésznek is adta közöttünk
 E' fellül kezedet. De fiaddal kincse uradnak
 Zsákmányom, 's napszállta előtt porrá teszem advát."
 Tör vala minden szó, és meny villámzata: még is
 Lelket vón Csikadór megrontsoltt hölgye 's feleszmél
 A' hősnek karján, és bádgyadt aszszonyi hangon,
 A' szöpögés mellyet gyakor ízben félbeszakasztott,
 És a' szüdobogás, ekképpen kezde beszélni:
 „Ember vagy termetre ugyan, de szavadra vadállat,
 Melly csak vérnek örül, 's vadsága okozta kinoknak.
 Gyilkosa férjemnek! nem elég hogy az özvegyi fátyolt
 Rám adod? ah szomorú dallest, milly változat éri,
 Bús fejem! ásíttasz társom kincsére is, és még
 Eggyetlen fiamat készülsz kiszakasztani ölemből,
 És Csikadór várát hamuvá égetni. – Ragadd el
 Mindenemet; gyujtsd-fel palotámat; számkivetésbe
 Kergess: csak fiamat hagyd-meg, s rabságra ne hurczold!
 Mit vétett neked ez? mit vétett ellened annya?
 Hát ártatlanokat, nem azokkal kell-e gyötörni?
 Mondanod illetlen, gonosz is, hogy meghagyod éltem,
 Fegyvert nem viselő aszszonyinak mintha dücsöség
 Volna, ki férfiu vagy, kardoddal eloltanod éltét!
 Már, ha uram nincsen, 's fiamat te kegyetlen, ez eggyet
 Eltéped hév keblemtül: mire nékem az élet? –
 Gyermekem! ah édes! – mellyemben megreped a' szű
 Éretted; – nem eresztelek el; – nem, hogyha ezernyi
 Kard villog fejemen fellül; – jer lelkem ölembé!”
 'S karja közé fogván a' síró gyermeket, így szól:
 „Így ölly meg hóhér, és vérét ontsd ki fiamnak
 Anyja kezén, azután fektesd melléje az özvegy
 Nőt, és vérünkkel vérszomjas torkodat öblítsd!”
 Szóllani szüint ezzel, 's könyüeknek zápora omlott
 A' fájdalmas anyát karoló gyermekre szeméből.
 A' nagyon érzékeny jelenet Szemerében először
 Szánakozást gerjeszt, 's helyt enged az aszszonyi vádnak,
 És mármár kegyelem nyujtás szava készül az ajkán,
 Sebköteléke midőn felbomlik, 's vére alúla
 A' zaklatott seb gödréből fecskendeni kezdett.
 Hogyha szelídittél ketreczedben mérges oroszlányt,
 Eltüri rabságát a' vad, 's kényedre simíthatd:
 Ámha szemébe tűnik nyersvér, és orra beszítta
 Gőzét: tépdesi rostélyját; vadlángja felűjjul;
 Marczonasága kiüt 's vért kér: Szemerével is így volt.
 Ismét felzúdul lobogó forralma dühének,
 Mert Csikadórt látá, mint türközik ellene, újra;
 Most is sérti fülét a' t o r ' s H u b a k ö l y k e szidalmak,

'S így szóll a' lecsapó menykőhöz szinte hasonló
Dörgéssel: „ha felolvadsz is sirttodban, az engem
Meg nem hajt. Bőszült uradat jobb utra terelned,
Csöndre szelídítned lehetett félelennyi sirámmal.
Vétked ez, a' te saját vétked, 's bírsága bünödnék
Eggyütt férjeddel, hogy tőlem vette halálát.
Gyilkosa férjednek te vagy; én csak az isteni karnak
Eszköze, 's tőle vagy, Csikadórna nője hogy özvegy.
Gyermekek ártatlan? kígyónak fajzata kígyó,
Melly míg gyöngé, nem árt, mivel ártó tagja erőtlen,
Ám ha kinötte magát, fullánka marása halálos.
Elveszem őt tőled; diadalmi tanúmat apámnak
Bémutatom, 's legyen annyi elég, hogy meghagyom éltét.
Vagy minek e' sok szó? 's neked én most adgyak-e számot
Emberiségemről, 's dorgálást nyelleyek-e tőled? –
Ölbe az árlónak kölykét; szöllitya vitézt,
'S félre az anyyával! tudgyad Huba kölyke parancsol
Most veletek; 's noha minden enyém, mert fegyverem élén
Nyertem el: a' mi tied, vidd el; 's enyhíttse szivednek,
Hogyha vagy érzelmes, fájdalmát nénnye fiadnak.”
Nem szóllott többet, 's hátat fordítva kiméne,
'S által az ajtókon füleit hasogatta sikoltás.

A' szivefogta gyerek nincs már anyyának ölében;
Eggy hős felkarolá mellyéhez nyomva. Feszeltget
A' kis préda ugyan, de hijába, nem érheti czéllját.
A' lovagok szekerebe tevék Csikadórna aléló
'S elfásultt hölgyét, 's lánykáját oldala mellé,
És a' kössöntyüt gyémánt foglaltta szegélyű
Szekrényben, 's így őt a' Bolgár földre kiüzték.

Kinravezett! nem ezen kedvvel jöttél ki apádnak
Házából, mikor elhagytad, boldogtalan aszszony!
Akkor öröm röpösött benned, 's tündéri jövendő
Álmodtál, magadat gondolván égbe kelőnek.
Az hajnal mosolyogva talált nyoszoládban; arany kelh
Rózsavizet kezeidre locsolt, a' gyöngé kezekre,
És karcsú nyakadat beszivattad perzsa kenettel.
Nappalaid derülők; epedés nem fére szivedhez,
Melly vérral csattant arczádon ránczokat ejtne.
A' rágó bánat, mikor aszszonytársidat ölte,
Áztak ugyan szemeid, de az ár csurogása rövid volt;
Hah! más látni szerencsétlent, 's szenvedni magadnak!
Nem kinzott unalom, 's az üdőnek hossza panaszra
Nem szolgált, 's mulatásaidat kedvedre felosztád.
Kebledet a' délnek forró heve hogyha szorítottá,
Lombos kertednek hűvesítettő árnyoka nyugvó
Gyöppárnád befödte, 's reád nem ereszte verőfényt.

Hogyha hozá kényed szüzvizben fürdeni, lányid
 Pözsögtek körüléd, 's szemeid forgása parancs volt,
 'S a' nedvet rólad patyolat kendővel itatták.
 Veszszeje homlokodat ha legyinté a' kegyes álom-
 Ösztónak: rózsákkal elegy selyem ágy vala fekted.
 Így ért a' dellest. Mindég enyelegve bucsuztál
 A' lemenő naptul, melly kelve nyugodva vidított.
 A' holdat mikoron láttad változni, nevettél,
 Hogy most szarva feláll, most gömbölyű, most elenyészett,
 Nem tudván boldog nyomorult, hogy képezi sorsod
 Játékát, melly majd felemel, majd mélyre lesüllyesz.
 Aszszonya házadnak, nem voltál semmi dücsőség
 Semmi kívátnak híjjával, boldog aranykort
 Élő, míglén az ég meg nem vonnája kegyelmét.
 Ő megvonta. Az édes ital csészéje fenékig
 Már kiürült, és ím söpredékes epére jutottál,
 'S ambroziát soha nem kóstol tán holtodig ínnyed,
 Mellyel, míg a' sors akará, finnyákosan éltél.
 Az lehet ír még is szivedet hasogatta sebedre,
 Első hogy nem vagy, 's bizonyos, nem lészel utolsó,
 Kik puha párnámul vidoron szabadultak az álom
 Karja közül: de az est őket nyomorogva fogadta. –
 A' keresőségnek lányát így látta hazája,
 És mondgyák, nem sokkal utóbb a' bánat előlte.

Horvát Endre.

TANÁCS.

Hogy ha pályád' ellenébe
 Küzd az álnok vad göggyébe',
 'S tört hányt minden lépteden;
 'S nincs ki nyujtson hív oltalmat
 Vészhozó ösvényeden:
 Menj! 's temessd el bús fájdalmad'
 Hol reád vár szent magány;
 'S vonj korlátot álmaidból,
 'S alkoss ideáljaidból
 Szebb világot alkonyán.

Kölcsey.

DIES IRAE

(az egyházi textus szerint.*)

A' haragnap' bosszu-pontja
E' világot tönkre bontja,
Mint Szibilla 's Dávid mondja.

Melly iszony lesz e' nap mentén
A' Birónak megjelentén,
Mindenről nagy számveendtén!

A' csudás kürt' harsanatja
Földünk' sírhalmit meghatja,
'S holtit trón elé zaklatja.

Bámul a' halál 's természet,
Mint kel a' porrá-enyészett
Számadásba' venni részét.

Irott könyvet felviendik,
Ben mind, honnan fogyti rendig
A' világ íteltetendik.

Bíró a' mint székbe járul,
A' mi lappang fényre tárul,
Minden bűnre bosszu hárul.

Én szegény ott mit feleljek?
Pártvédül kit esdekeljek?
Hol jóknak se' bátor melljek.

Rettentő felség' királya!
Jóknak ingyen ég-osztálya,
Üdvezítés, kegyelmi pálya!

*) Ez éneket szerző *Celanó Tamás*, szent Ferenczi szerzetes, a 13dik század' első felében. *Ersch-Gruber* szerint (l. allg. *Encyclop. der Winssenschaften u. Künste. Leipzig*, 4. 1827. 16 darabját). Az *Eredeti bosszabb*, hanem az egyházi rövidítés minden tekintetben hathatós; s mint-hogy ez egyike Szentegyházi legszebb énekeinknek, s temérdek Angol, Franczia 's főképp Német fordítót nyert, 's ezek közt: *Herder*, *Fichtét* a' *Philosphust*, *Schlegel A. Vilmost*; 's nálunk az újak közt: *Virágot 's Makáryt* – és szint annyi számos Muzsikaszerezőt, kik között legnevezetesebbek: *Astorga*, *Bühler*, *Cherubini*, *Durante*, a' két testvér *Hayden*, *Jomelli*, *Mozart* világszerte híres szerzeményével, *Neukomm*, *Palestrina*, *Pergolesi*, *Vogler*, *Weber*, *Winter 's t.* Minden fordításink mellett is szerfelett méltónak itéltem közleni e' jelenvalót, mind hívségére, mind metrikai érdemére, 's ennél fogva énekeltetetési alkalmasságára nézve. K. K.

Gondold, vétkim bár untatnak,
Czélja voltam szent utadnak,
Meg ne ronts sulyán e' napnak!

Fáradtál engem keresten,
Megváltál függvén kereszten,
Hasson illy bér síkeresden!

Méltó bosszulat' Birója!
Légy bocsánat' árasztója,
Tettim' számvét míg nem rója.

Ím bünösként könycsordulva
Bánom vétkem' arczpirulva,
Szánj-meg, kérlek térdre hullva!

Magdolnát, ki kegybe vetted,
'S latrot mennyben részeltetted,
Lelkem is reménybe tetted.

Bár méltatlan esdeklésem,
Benned bízni még se késem,
Hogy pokol' tüzét ne véssem.

A' juh-körben helyre szálltass,
Gödölyéktül félre váltass,
Jámboriddal jobbon álltass.

Gonoszak' megczáfultokkal,
'S mérges lángra kárhoztokkal,
Engem hívj a boldogokkal.

Kérlek a' porig borulva,
Szívem hamvként szertedulva,
Végem' ódd e' pálya mulva!

Gyásznak! méltó zokogásra,
Melly a' porbul támadásra
Bűnöst inti számadásra!

Áldott Jézus! nyujts irgalmat,
Hunyt hivednek adj nyugalmat,
Szenteiddel köz jutalmat!

Helmecczy.

A' FORRÁS.

A' F o r r á s a' hegy' tövénél –
Léte' titkos kutfejénél,
 Csendesen 's tisztán fakad;
Mint szelíd C s e r m e l y virágos
Síkokon lejt, 's így a' tágos
 Nagy világba elszakad.

Oh de tisztán 's játszi kedve'
Ösvényén, békén eredve,
 Nem sokáig csörgedez,
Messze nem lejteth nyugodtan –
Mert hozzája itten ottan
 Más forrás is ömledez.

Most folyása már homályos –
Titkon árad, 's egy dagályos
 Gyors p a t a k k á változik;
Most f o l y ó lesz már, szünetlen'
Terheket hordoz, 's kegyetlen
 Vész között hullámozik.

Végre a' nagy Óceánnak
Méhében keres magának
 A' zajoktól szünetet;
Parthoz ér, 's vég hablövése
Közt lehullt fogolykötése –
 Ember! értsd az É l e t e t .

Szenvey.

REMÉNY ÉS EMLÉKEZET.

Éltünk' rögös határain
Két génus vezet,
'S felleg borúlván útain
Nyujt mindenik kezét;
De bár tekint biztatva rád,
Vigasztalást egyik sem ad:
Remény 's Emlékezet.

Emlékezet lebegteti
Szárnyát a' múlt felett,
'S bús képzetekben rengeti
Borongó kebeled',
Mult kedv után titkon epeszt,
Mult kín között ismét senyveszt,
'S lelkedre hoz telet.

Kéklő lepelben messze jár
Előtted a' Remény;
Magához int, de meg nem vár,
Tovább tovább lengvén;
'S míg lepkeszárnyát kergeted,
Lezúg hijában életed,
'S állasz pályád' szélén.

Roszat ne félj, 's ne kívánj jót,
Mult és jövő közül;
Öleld-meg a' jelenvalót,
Melly játszik és örül:
'S bár ködbe néha burkozik,
De színe gyorsan változik,
'S ajkán mosolygás ül.

Kölcsey.

A' SZÉP JUHÁSZNÉ.

A' hős magyarok' arany éveiben kellemes tölgy és hárs erdőség árnyékosítá Budának éjszakra fekvő hegyeit, melyeknek Kovácsi és Budakeszi helységekre gyöngén lehajló irtványos oldalain virágos mezők zöldeltek. A' Királyok' vadászatjokra volt az erdőség rendelve; a' szelíd konyúlatsu irtványokon pedig a' Királynék' juhait legeltek.

Egykor Hunyady Mátyásunk a' sertés-szugban vadászván (így nevezék Sz. Ivánhegye' délszaki völgyét, az ott számosan tartózkodó vad sertések miatt) általtört a' sűrűn 's a' Királyné' juhászának lakhelyére bukkant. E' tájnál kiesebbet ritkán látott a' Király. Az említett hegyet a' hársbércczel egybekapcsoló menedékes tetőn állott egy alacsony tiszta hajlék, honnan nézte méltóságosan tornyosodni szerette Budáját; szemei áthatottak a' felséges Duna' tükrén a' Rákosmezei síkra, mellyen túl a' gyönyörködő előtt számtalan falu fejtelt. Szép országának képét piczinyben szemlélte maga előtt terjedezni 's lovag melyében felbuzdulva érzé az indulatot, melly őt mindenkor hív nemzete' országa' javára 's hírére szentül ingerlé; buzgó ájtatos lélekkel tekintte az ég felé, honnan nagy- 's szépre törekedő intézetei' végbe hajthatása végett segedelmért könyörge.

Andor juhász' fürge fiatal felesége éppen ekkor jó haza férjétől, kinek ételt vitt a' nyáj után, 's megpillantá; ő nem ismerte még a' Királyt 's így a' vadász' személyében azt lenni nem is gyaníthatá.

„Jó napot szép menyecske!” így szólítá meg a' vadász a' bámuló asszonyt, ki előtt isméretlenségéről bizonyossá lévén, azzal szokása szerint tréfát ütni nyomon eltökélette: „Honnan illy korán? messzünnen mint látom, mert hőségtől fénylik sima homlokod,” 's enyelegve piros arczáját megsimogató.

„Uramnak vittem ételt a' nyáj után, a' Királyné' selyem juhait őrzi lent a' völgyben; siettem vissza, mert a' konyha után kell látnom” felel a' megbátorodott asszony.

„A' Királyné' emberei vagytok ti hát? én pedig a' Királyé magáé vagyok.”

„Ugyan úgy? én isméretlen vagyok még az udvarban, nem rég hozott csak Visegrádról uram, az Erdős' leánya vagyok – de hát te ki vagy? 's miért kanyarodtál erre?”

„Én Királyi vadász vagyok, Miklós nevem; hát neked mi neved gyönyörűm?” kérdé nyájasan a' vadász, átkarolván az asszonykának karcsu derekát, ki elpirulva, magát gyöngéden az ölelő' karjai közül kibontá. „Terka nevem, de távolkább is kérdezhetnél ám – vagy minden vadász olly csintalan?”

„Úgy! tehát már több csintalan vadászt ismertél?”

„Fent Visegrádon a' várnagyné mellett szolgáltam, most is ott volnék, mert igen jó dolgom volt az áldott asszonynál, de egy fiatal vadász nagyon utánam járt; én ugyan nem bántam, de asszonyom – okosabb nálamnál – megértvén a' vadász csinyait: orrod tőle urfi! mond. Lásd Terka! a' vadász téged soha el nem vesz, ő nagy ur' gyermeke 's csak tréfából szolgál. Hát utánam is csak tréfából jár, mint egykor Klári kisasszony után a' Lengyel herczeg? kérdém boszszankodva. Nincs különben! mond a' várnagyné, 's erre én haza siettem atyámhoz. Andor bácsi éppen nálunk volt, megtetszettem neki, ő szelíd jó ember, 's felesége lettem.”

„Jól tetted Terka! a' Budai környéknek is szüksége volt illy kellemes virágra.”

„Hagyjuk a' tréfát, inkább ülj ide a' ház' elébe, ha kedved tartja, jó tarhóm van, ha tetszik, szívesen szolgálok!” 's kiszökvén a' Király' kezei közül elfutott, 's egy köcsöggel és két kanállal térvén vissza leült, térdei közé vette a' fazekat 's úgy ettek. „Ugyan mondd meg nekem Miklós vadász: micsodás asszony az a' Királyné? én Királynét még soha se láttam.”

„Áldott jó asszony, nyájas, leereszkedő a' szegényekhez, szép olasz fajta; kicsinnyé féltékeny ugyan, de nem is csuda: mert úgy hallom, Mátyás Király szeret a' tilalmasba kalandozni.”

„Isten bocsássa bűnét! biz azt magam is hallottam, hogy Őkegyelme kikapó.”

Tovább is tartott volna az enyelgés, de közelről vadászkiált harsogván, Mátyás felugrott. „Mennem kell szép Terkám! közel a' Király, ha itt lepne, derekasan megfeddene henyélésemért – te is vigyázz! mert ha meglát, erővel ragad el.”

„No hisz el is buvok előle! mikor jössz ismét felénk Miklós?”

„Tán holnap; ne egy fogoly, készítsd-meg borsporos lében, 's adj csókot az első isméretség' fejében.” Meg akará csókolni, de az asszony magát bájos kegyel elvonta. „Majd holnap borsporos lével!” mondá.

A' Király elsietett, Terka soká utána nézett, egy nagyot sohajtott, fejét csóválta 's a' konyhába ment.

Dicsekedve beszélte estvére hazatért férjének a' menyecske: hogy hozzá egy királyi vadász beszólt, 's nem hallgatta el más nap ozsonnára ígért jövendését, 's még a' kövér foglyot is megmutatta. A' juhász csak hümmögött, szerette is nem is a' vadász' látogatását, 's ámbár az ozsonnát nem ellenzé, még is arra kérte feleségét, hogy szépen az udvaron, vagy a' pitvarban maradnának, minthogy alkonyodás felé a' háló-kamra sötétes 's alkalmatlan lenne ozsonnázásra.

Más nap szava szerint megjelent Miklós vadász, 's őt a' juhászné örömmel fogadta.
„Mért nem terítettél asztalt ben a' kamrában – kérdé enyelgve a' vadász – majd itt a' szunyogok megcsípnék.”
„Gazdám tiltá meg.”
„Mért?”
„Mivel ottben sötét van, 's utóbb szádra se találhatnál.”
„Annál hamarébb kedves ajkaidra – de lásd! majd el is felejtém a' tegnap ígért csókot, szavamát kell tartanom.”

Az ozsonna vígan ment végbe, alkonyodni kezdte, 's már messzünnen hallatszottak a' vezérekosok' kolomplásai. Miklós vadász, bár mint marasztotta is az asszony, nehogy Andor reá ismérjen, búcsut vett, mindazáltal gyakrabbi látogatását megígérte.

* * *

Mind inkább tetszett Mátyásnak az eleven asszony, még jobban ártatlan enyelgései 's így többször odahagyta fényes palotáját 's közvadászai egyszerű ruházatban a' szép juhásznéhoz sietett. Terka is kedvelte őt, s andalogva hallgatá: midőn ő sok országokról, tengerről, háborúkról oly ékesen beszélgetett, 's az időt alig várta, mellyre a' nyájas vadász jövetelét ígérte; nem ritkán elébe is ment, és karonfogva vezette az udvarba; de a' kamrába, bár mint esdeklett is a' vadász, 's bár milly nehéz volt is neki ellentállani, soha bé nem bocsájtotta. Azonban a' vadász' gyakorti látogatása a' juhásznak mind nagyobb nagyobb szeget ütött fejébe, annál inkább, mivel soha se találkozhatott vele. A' menyecske se volt többé oly vidám, enyelgő, oly serény és gondos háziasszony; az étel minduntalan kozmás volt, 's midőn azt levitte is urának a' völgybe, alig várta: hogy az lenyelje utolsó falatját, azonnal haza sietett – 's mindég felejtett valamit. A' füstös kásán, elpangott tarhonyán vagy dödöllén pattogott ugyan a' gazda, és furkós botjával fenyegetődzött Buda felé; de ha a' csinos asszony nyájasan vállára simult 's bátran szemébe tekintve, a' vadásznak a' kamrában még nem voltát bizonyítá, megnyugodott; csak hogy az ételben annyiszor hiba ne legyen, gondoskodásra inté.

* * *

„Majd nem sokáig fogom már a' vadakat háborgatni” szólt egykor a' vadász.
„De csak háborgasd – mond gondosan a' menyecske – kiűzi majd el a' farkasokat; mellyek már ugy is mutatkoznak.”
„A' Király háborúba készül, őt követnem kell.”
„Menjen maga Őkegyelme a' Király, ha kedve tartja, te maradj nálunk; tudod mit: vesd le a' vadászkontöst, légy bojtárunk, lásd ha jól viseled magadat, idővel bacsóvá is lehetsz.”
„Nints mentség, nekem okvetetlen mennem kell.”
„Oh istenem! az a' Király! majd mondtam valamit!” többé nem szólhatott, sírva fakadt, de hogy senki ne lássa könyeit, a' kamrába futott, a' vadász utána, 's a' síró menyecske férje' tilalmát elfelejtve a' vigasztaló vadászt is bebocsájtá – a' veszély közel volt, de egyszerre sebes kolomplás harsogott fülébe –

A' pajkos bojtárok t.i. egy rókafiút fogtak, 's nyakára kolompot kötve, magokkal hurczolták a' legelőre, hol vele különféle tréfát űztek, a' róka rést talált közöttök 's nagy kolomplással fel a' hegynek az erdőbe iramlott. Vezér-ürünek vélték azt a' kamrában ülők. Terka felrettent 's egyszerre veszély közt lelve magát felugrott az esdő vadász mellől, az udvarra sietett, hol

reszketve várta férje' érkezését. Pírongó arczát a' felébredt szégyen még szebbre festé; nem mert a' vadász szemébe tekinteni.

Menj! menj az istenért Miklós! már a' nyáj közel, nem bánom ha soha se jöss is el többé, haragszom kegyetlenül reád, ugyan reám ijesztél! mond a' remegő asszony. Nem maradhatott tovább a' Király, elment az asszony' unszolására, minekutána megigérte volna, hogy négy nap mulva ismét itt fog lenni.

Töredelmes szívvél vallá-meg Terka férjének: hogy a' parancsolatot áthágta.

Tán a' tíz parancsolatot is? kérdé a' felbosszankodott juhász.

Azt ugyan nem, de nem voltunk messze tőle már.

Vakondok-túrta vadászát nem akarom többé tudni a' háznál.

Legis tanácsosabb –

Bevádolom a' Királynénak.

De ha megvereti a' Miklóst – tán még is –

Nem bánom ha agyon is.

Tán még is kár lenne érte! – további tanácskozás, per és megbékülés után az határozottatott el: hogy mind ketten holnap az udvarba mennek kérni a' Királynét, hogy Miklós vadásznak tiltassék meg a' juhász-tanya felé a' vadászat.

Másnap viradóra csinosan felöltözve bekocsiztak Budára. A' juhász magát a' Királynénál jelentvén bebocsájtattott.

Mi hír Andor a' nyájnál? kérdé az igen kegyes Beatrix – rég nem valék már künt.

A' szép nyájnak nincs ugyan baja felséges Asszonyom, azt csak könnyű megőrizni, de annál nehezebb feleségemet.

Terka asszony! mi panasz –

Egy Miklós nevű vadász jár mindig a' tilosba vadászni – az udvarból való, és gazdám nem akarja.

Miklós vadász az udvarból? – kérdé a' Királyné. – Terka kellemes őszinteséggel mindent elbeszért, és a' vadászt leírta: arczája szép kerekded, görbült sasorra, nagy kék szemei, barnás göndör haja bodradékban nyugszik széles vállain, erős, egészséges férfi, termete se nagy, se kicsiny.

Már ismérem! – mond a' Királyné elrejtve gyanúját – majd egy tréfát teszünk vele, én magam ki megyek hozzátok 's dévajkodásiért érzékenyen megfeddem.

Úgy lett. – Beatrix a' rendelt nap' alkonyatán megjelent, meghagyván a' juhászpárnak: hogy ne lennének messze tőle, 's első jelére, magokkal lámpát hozva toppannának a' kamrába, nehogy a' vadász sötétben ellanthasson. A' juhász örült, de Terka melyében erősen dobogott a' szív.

Lódobogás hallatszott. Mindenki rendelt helyére vonul. Beatrix juhászné ruhában a' pitvarajtóban állott 's a' lóról leszállt 's körül-tekintgető Mátyásnak bejövetelre intett. Tűzindulattal rohant a' vadász a' sötétes kamrába, hol őt a' vélt juhásznének karjai fogák fel. A' Királyné előtt ömledezett a' Király, midőn a' jelle győzelem-göggel betoppant a' juhász, egyik kezével a' reszkető Terkát vonva maga után, másikban pedig égő lámpáját tartván. – Nem kevéssé döbbsent meg a' Király, midőn egy isméretes ábrázatot pillant meg 's meglepetése még nagyobb lön, midőn saját hitvesét a' Királynét szemléli – de a' hamar eszméletű Király az egész esetből tréfát üzni akarván, a' Királynéval enyelgett, és örömet is elhitette volna, hogy reá ismét; de nem akarván kedvét szegni, magát így meglepetni engedé.

Az istenért! Miklós mit beszélsz – rebeg Terka – ez a' Király! és a' Királyt köntösénél fogva ránczigálta.

Asszony térdelj le! – mond a’ még inkább megijedett juhász – ez maga a’ Király! és térdre omlott.

Oda vagyok! Mikl – a’ Király! sohajt a’ menyecske és férje mellé rogyott.

Keljetek fel jó emberek – mond a’ Király igen kegyesen – felejthetetlen maradjon közöttünk ezen pillantat.

* * *

A’ Királyné, minekutána gazdagon megajándékozta a’ juhásznét, enyelgve hagyta el Mátyással a’ kellemes helyet; mit szólt útközben, ’s tett é neki szemrehányásokat? – nem tudjuk. Azonban a’ vizsga udvari nép, még is megtudta ez esetet, ’s az elszárnyadt hirre, mindenki ügyekezett ismérni a’ szép juhásznét, kinek öléből a’ Király tarhót evett, ’s kinek kedviért vadász-köntösbe öltözni szerete.

* * *

Még isméretes most is a’ kellemes hegykonyulat a’ s z é p j u h á s z n é név alatt. A’ Budai és Pesti mulatni szerető nép gyakran jelenik ott meg tavaszi és nyári hónapokban. Áll még a’ szép hely, a’ gyönyörű kilátás! de a’ szép gömbölyű magyar juhászné helyett most egy nem szép német csaplárosné szolgál a’ vendégnek.

Kiss Károly.

A’ MÚZÁHOZ.

Leányka, dalt! de ne mint eddig dallál,
Becsületet azzal sokat nem vállal.
Gajdolj, ha kell; de úgy hogy mindenek,
Tudósok ’s Nemtudósok értsenek.
Nem élünk mi Athénben, nem Rómában;
Mit dúdolsz hát görög ’s deák szchéában?
Az a’ külszín, higyd-el, csak flosculusch;
Parturiunt, ’s lesz ridiculusch musch.

Szólj igazat: te is vágysz tetszeni;
Költőink közt szeretnél fényleni.
Akard, ’s megvan; légy újra az, a’ mi voltál,
Szólj a’ szerint, a’ hogy régebben szóltál;
Új szót ne gyárts, az ókat ne keresd,
A’ francziát, a’ dájcsot ne kövessd;
Beszédednek adj báj, adj könnyüséget,
Adj rendidnek hasonló-hangú véget.
Kap a’ manó, nem más, a’ verseken,
Ha nehezek, ’s rím nem cseng végeken!

De te pirúlsz megfutni a' könnyü pályát,
Hol X szedett koszorújába – zsályát;
Jó, verd tehát bilincsekre magad',
'S a' verselés' dühe ha megragad,
Zsongásidban vedd Rádayt vezérnek,
Mérd a' mit az olasz 's francz 's német mérnek;
Cserélj nehéz és könnyű tagokat,
A' rimekben nő 's hím hangzásokat.
Így lesz neved, Múzsácskám! a' Parnasszon:
– Örülj neki! – Tekintetes Tudós kisasszony.

Kazinczy.

FANNI UTÁN.

Minden órám csüggesztő magányom'
Néma csendén búnak szentelem,
Rajtad elmém' ah törődve hányom,
'S könnyem' árját issza kebelem.
Merre merre tűntök hév szerelmek,
Mellyek lánczolatok szívemet?
Ha fogjátok forró gerjedelmek
Elborítani lángként éltemet?

Most is karján fényes Ídeálnak
Még magasán rengnek álmaim,
Ah de tündérvárán nem találunk
Méltó tárgyat többé lángjaim.
Fanni, Fanni! mint Zephyr utánad
Sohajtásim szállnak untalan,
Szünj meg egyszer lélekvesztő bánat!⁸²
Szív mért ingerlődöl hasztalan?

Zengtem égi dalt, mint alkonyában
Philoméla kertem' bokrain,
'S mind hijában folytak, mind hijában
Bájos hangok lantom' húrjain.
Csillagokra fel remegve sírtam,
'S fényektől nem jött vigasztalás;
Berkén Echót fájdalomra bírtam,
'S jajgatásnak szólt csak jajgatás.

⁸² bánat,!

Isten hozzád eltűnt rózsapálya!
Isten hozzád elsírt nyugalom!
Képed' lelkem többé nem találja,
Dúló vészként zúg a' fájdalom.
'S bár a' kor borítva fátyolával,
Tőle messzebb messzebb elvezet,
Rám világít lobbanó fáklyával,
'S visszaránt a' bús Emlékezet.

'S ah reményem' mindegyik virága
Újra fonnyad szellem kebelén,
Újra süllyed a' szív' boldogsága,
Régi sebben újra vérzem én!
'S míg a' gyötrelemnek visszerzése
Százszorozva tépi lelkemet:
Képzetemnek vészhozó lengése
Gyújt és kínos álmokkal temet.

Szállj homályba, 's hunyj el fátyolodnak
Éjjelében bús Emlékezet!
Álmaid ha lassan alkonyodnak,
Nyugalom tán nyujt még hű kezet.
Nyájas arczod' visszasüggárzása
Enyhefény a' boldog' napjain;
Nékem, ah! csak Lethe' áradása
Hoz segédet kínom' lángjain.

Kölcsey.

A' TÁNTORÍTHATATLAN HAZAFI.

Rendíthetetlen állsz, miként merész
Kolossza Rhódnak a' tenger felett.
Villám dörög körülted, vész üvölt,
Csapkodnak a' tajtékozó habok,
Elem 's idő vivnak ledönteni,
Tenger-szörnyek lövellenek feléd:
Mind hasztalan! te ércz melyeddel állsz
Rendíthetetlen, 's jobboldban felénk
Lobog vezér-fáklyád fejed felett,
A' melly borúkbán biztos révbe int.

Sorsunk kidőlni; 's majd te is kidőlsz!
Veszted mutatja majd, mi nagy valál!
'S mi sírva kérjük egymást kétkedő
Hangon: helyetted más ha támad é?

Fáy András.

A' BUSONGÓ.

Hallgat az éjszak' durva fuvalma,
Lenge Zefírek játszva susognak
 Honni mezőink' zöldje felett;
Egy kegyes Isten' szent diadalma
Által az élők kedvre buzognak –
 Itt van az áldott szép K i k e l e t !
 Oh de énbennem havaznak
 A' bú' fellegszárnai,
Engem a' nyiló tavasznak
 Nem tüzelnek bájai –
Nem vidámit égi kénye,
Kín – csak szívem' érzeménye;
 Láthatárom – puszta tél,
 Hol valóm fázlódva él.
 Hol valóm fázlódva él.

A' ligetekben hangzik az ének,
Rejtekhomályban lágy epedéssel
 A' Filoméla dalra fakad –
Száz jele látszik Flóra' kegyének,
Minden iramló könnyü szökéssel
 A' szem ígésző Szépre akad.
 Oh de nékem vad homályok
 Éjezik bus éltemet –
Dermed a' szív – nem talállok
 A' tavaszban kellemet.
E' szelíd természet' éke
Énelőttem sír' vidéke –
 E' vidám sok földi hang
 Csak halál-dal, sír-harang.
 Csak halál-dal, sír-harang.

A' patak ömlik lassu morajjal,
És vize tiszta, 's játszos árját
Egy szelid ajkú szellet üzi;
Partja virággal 's gyenge parajjal
Van kihimezve, drága sugárját
Rája az ős-nap áldva tüzi.
Oh de engem egy hatalmas
Sors vadonba kergete,
Énelőttem holt 's unalmas
E' tavasznak élete.
A' mi benne szép 's negédes,
Szívigéző – bájos – édes –
Most, midőn leképezem,
Más időkből érzem.
Más időkből érzem.

A' hajadonság hattyu-fején
Szökdel az érnél, rózsakorára
Nem vona a' sors semmi borút;
Lába vigan lejt a' deli téren,
Dal lebeg ajkán – lenge hajára
Réti virágból fűz koszorút.
Ifju szépek! kik meghitten
Itt vigadtok, szóljatok!
Nincs az én L ó r á m is itten?
Nincs e itt, gyöngy magzatok?
Merre tűnt el, merre, merre?
Vagy mikor tér vissza erre? –
Minden lányka néz 's figyel,
Oh de eggyik sem felel!
Oh de eggyik sem felel!

'S a' hegyek' ormán 's völgyek' ölében
Minden az áldott szépek alakja –
Minden örömszín 's játszi remény;
Röpdös az élet földi egében,
Érzi: hogy Éden – itteni lakja –
Érzi, hogy álma – isteni kény.
Ifjuság' arany világa!
Felderülsz e még nekem?
Vonz e' még meződ' virága?
Zeng e' még víg énekem?
Lesz e' még olly boldog óra,
Melly szivednél hagyja L ó r a !
E' tavaszját érzem? – –
Jaj! egy Echo mondja: nem!
Jaj! egy Echo mondja: n e m !

És halad a' nap 's fénye bucsúzik –
 Intnek imádság-szóra harangok,
 A' köz-iparnak zajja eláll;
 Föld viz az est' gőz-lepliben úszik –
 Némul az élet – vesznek a' hangok,
 'S a' nyugalom' szent lelke leszáll.
 Álom' édes szent kegyelme!
 Oh rekeszd szemhéjaim',
 Győzd le a' szív és az elme
 Közt elágzott kínjaim! – –
 'S ím midőn békét vadászok,
 Rajtam ütnek a' fohászok;
 L ó r a ' vesztét hirtelenlik –
 És az álmot elnyelik.
 És az álmot elnyelik.

Szép a' tavasznak csillagos éje! –
 Andalog a' hold, és halaványan
 A' nyugovó földszínre tekint;
 Néma-komoly – szent-ünnepi kéje –
 A' szomorúság' lelke magányan
 Járva tünődik, 's könnyeket hint.
 Sírtelek! halottak' honja!
 Mit rejt sz kebled' éjiben?
 Szívemet hozzád mi vonja,
 Itt az éj' mély csöndiben? –
 Jaj, ha L ó r á t én az álom'
 Ónkarjában itt találom! – –
 És tudom, hogy itt lelem,
 Oh de – félve képzelem!
 Oh de – félve képzelem!

Itt van az éjfél – 's lelkei jőnek –
 Nyögve kereng egy sírhoni szellet –
 Rezgeti a' gyász-fűzek' haját;
 Képe ijesztő a' T e m e t ő n e k !⁸³
 Barna keresztes halmai mellett
 Borzad az élet, ha látja magát.
 Veszteség' vad érzeménye!
 Merre szállsz illy hirtelen?
 Jobb jövőndők' álreménye!
 Mit hitetsz a' sírhelyen?

⁸³ Temetőnek!,

L ó r a ' s a ' k e d v elnyugodtak,
Fel nem kelnek a' halottak. – –
„Túl – egy élet' szebb neme!” –
Súgja – L ó r a ' szelleme.
Súgja – L ó r a ' szelleme.

Szenvey.

NEHÉZ ÉS KÖNNYŰ.

Nem szeretek nehezet ha nehéz: könnyűt nem ha könnyű;
Ez 's amaz együtt dísz, mint külön-állva hijány.
Úgy kell a' mi nehéz, ha nem érzeti vélem hogy ez volt:
'S a' könnyű, ha simúlt sok faragásra leve.

Kazinczy.

DAL A' VIDÉKHEZ.

Te bájvidék!
Ott a' kék messzeségbe'
Hol szirthegek nyúlnak-fel égbe
'S felhőtlen leng a' tiszta lég!
Üdvezllek, oh te rég
Határa buzgó vágyaimnak,
Te bájvidék!

Mi szent öröm!
Mi édes kéjt lehellnek
Fuvalmi a' langy estlebelnek,
Mezőidről tündér vidék?
Nekem virúlsz e még,
Nekem messzűnnen bujdosónak,
Gyönyörvidék?

Ha nem – vidék!
Ugy légy örökre boldog!
Ím minden szent kötél feloldok
Mellyel hozzád fűzött az ég;
'S isten veled, te vég
Határa minden vágyaimnak,
Te bájvidék!

De oh vidék,
Árnyid milly kényt susognak?
Viránymezőid mint ragyognak?
'S csak mindég kéjre intve még
Mosolyg felém az ég –
Az esti bíbor ég – felűled
Titkos vidék!

Csak vissza még!
Tán a' völgy alkonyában
Ott hervad néma bánatában
A' hű szív, melly csak értem ég –
'S nekem virúlsz te még,
Nekem messzűnven bujdosónak,
Te bájvidék!

Bajza.

EPIGRAMMÁK.

E p i g r a m m a .

A' nyílt rózsához, bár nézd, epigramma hasonló;
Teste kicsiny, vídám színe, az alja tövis.
Friss illatjával tüstént érdekli az orrod',
Színével szemedet, végtövisével eszed'.

S e l y e m b o g á r ' s i r j á r a .

Síromat én szőttem, sírombul szállva kikeltem:
A' szerelem szálló állapotomba' megölt.

E n d r é h e z .

A' mit nem látunk, hisszük; 's így szívnek is Endre
Hinnünk kell; az egész emberek' élte hitel.

V i l á g o k .

Nézd a' csillagokat, mit látsz? sok ezernyi világot;
Élik azok magokét, éld te világodat itt!

E m b e r - i s m e r é s .

Minden nap nézgéli magát tükrebe' sok ember,
'S még is, bár vizsgál'd, ismeri ritka magát.
Nem csuda: formáját látván, mint bábunak örvend,
'S lelkes belsőjét venni szemügyre tunyul.

A' K e d v e s h e z .

Nyúgodalomra megyek, már itt van Kedves! az órám,
El kell hát válnunk haj! nem akarva is el!
Míg kiadom lelkem' tartóztasd könnyidet: ekkép
Meghalnom nem lesz kétszeri kínos okom.

B o r é s s z e r e l e m .

Csak bor's a' szerelem versem' mindenkori tárgya;
Lángomat e' kettő gyújtja; ez oltja is el.

A' b ö l c s r e .

A' kutya szüntelenül ugat a' szép holdra: irigyli
Csendes járását, vagy csak ugatni szokott;
Csendes kunyhódban meghúzott bölcs! ugat a' Rosz
Rád; mert csendesesen élsz, vagy csak ugatni szokott?

A' K ö l t ő k .

Költőknek sem ezüst, sem arany, bár körmöczi, nem kell,
És ez honnan ered? költeni mindenik ért.
Nem kell drága kereszt, sem csillag's udvari rangfény,
Hát ez honnan ered? költeni mindenik ért.
Kis kunyhó, fa-lugos kell nekik's pinduszi borvíz,
Hát ez honnan ered? költeni mindenik ért.
Együgyű Koridon, petyegő Chloe minden örömjök,
Hát ez honnan ered? költeni mindenik ért.

P a l o t a é s k i s h á z .

E' picziny életben mit kívánsz nagy palotákat?
Könnyebb kis házból⁸⁴ sírba lehajtni fejed'.

I m á d k o z ó .

Ki csak imádságos könyvet minduntalan olvas:
Vagy nagyon ártatlan, vagy nagyon ártani tud.

⁸⁴ hazból

Emberlét és vásár.

Országos vásár, noha csonka, az emberek' élte,
Mellyben venni szeret mindenik, adni kevés.

I n t é s .

Jó 's hosszú tudomány: embert ismérni tanulnod;
Ezt te tanulva megérsz; ezt te tanulva kihalsz.

K i a ' s z e g é n y e k ' b a r á t j a ?

Kérdezed éntőlem: van é Bondy! barátja szegénynek?
Ennél vallyon mit tudna keresni Barát?

A z i d ő .

Kebliben élesztőt forrtan hord minden időkor,
'S a' mit megsavanyít, majd idejébe' kikel.
Gátlani ezt soha sem foghatja meg emberi elme;
Bár bele mit kever is, szétkeveredve kikel.

Férj és hölgy.

Férfiak és hölgyek hámorja az emberi nemnek:
Jók 's hamisak vagytok; nincs, vagyon is hitetek;
Mert tüzetek 's hevetek, míg tart, majd összelobogni,
Majd más szikra után, félre lobogni szokott.

L ó f u t t a t á s .

Futtattok lovakat nagy urak! 's így futni tanítottok;
Kérdés: futni-tudás, nem szül e majd szaladást?

H a n g o s s z ó n o k .

Gercsi felett Bongárdi papolt fenn hangosan, úgy, hogy
Gercsit 's érdemeit hangosan eltemeté.

C i c e r o .

Tudjátok Cicero szóval mért védte hazáját?
Szólani mert szépen, 's tenni nem, érte tudott.

T ö r v é n y .

Ember hoz törvényt, megtartja, de rontja is ember;
Tartani emberség, rontani emberiség.

T a n á c s .

Bölcsekedni tanulj, ha kívánsz jól élni magadnak;
Másoknak ha kívánsz élni: csalódní tanulj.

V e n d é g e m h e z .

Jöszte be ajtómon, de ne légy vendég te is ajtó!
Hogy mondott szavaim 's gondolatim' kivigyed.

H i t , r e m é n y , s z e r e t e t .

A' papi rend hittet, de reménnyel biztat az orvos,
'S ügyvéd: a' szeretet hol marad? égbe' vagyon.

M á s , s z i n t e a z o n t á r g y a .

Férfi: uram hiszlek, 's feleség hadd mondja: reménylek,
A' szerető szivből mondja: szeretlek uram!

K é p z e l e t .

Hol palotákba ragadsz, hol kis kunyhókba vezetgetsz,
Képzelet! és nem hagysz lenni se fent se alant.
Lángként égre szokol, majd ismét földre lelobbansz,
Míg kicsapongásid' meg nem alázza az ész.
Ekként nő fel alá hullámival a' sima tenger,
Míg Neptun nem vesz rajta szavával erőt.

S e m m i .

Hol van az a' víg kedv, hol az a' nyílt szív, hol az elme,
Melly mint a' villám, szórva, ragyogva repült?
Mind ezek elmúltak. Pajtás! elmulnak idővel
Mindenek, és mi marad fenn valahára? mi sem.

M ű v é s z .

Mint az öröklélt egy szóval hagyta meg Isten:
Lángeszed is művész! fát, követ így örökít.
Egy leleménnyel esik meg ez, érzed az istenit ebben!
Érzed: hogy benned leng az örökkori lét.

N e w t o n .

A' mozgás' rendét Newton tudományba' leirta,
Kérdés: rendbe' van é, szüntelen a' mi mozog.

Emberi élet.

A' születés hajnal, nap az élet, az estve halálunk;
Öszveleg ez mi egyéb? egy napi 's estvei út.

Szép Juczi.

Mért nem akart a' szép Juczi férjhez menni, csodálják,
Véribé' van neki már, tartani a' faluval.

Magamhoz.

Bor- 's lányért élt e m mindég, és szidnak; ezentul
Senki se szidjon, ezért, nem fogok élni – h a l o k .

Régi és mostani házaspár.

Csak férj- 's asszonyból állt hajdan a' házasi élet,
Most már szükség egy harmadik: a' Szerető.

Vitkovics.

LENKÁHOZ.

Hogyha tűz a' szerelem, (mint közmondások igenzik)
Jaj nekem; oh be hideg L e n k a szerelmi tüzed!

Szenvey.

A' VÁNDOR.

Reng a' hullám, röpül a' sajka,
Messzebb messzebb vonúl a' part,
Még csóktul ég a' Vándor' ajka,
Még visszanyújt remegő kart.
Keblet a' búcsu' gondolatja
Mély olvadásban haboztatja,
Utána int száz szem, száz kéz,
De ő csak egy pár könnyet néz.

'S ím kéklik a' part' zöld pázsitja,
Homályba tűn a' messzeség,
Az egy pár könnyet elborítja,
Nem látszik már, 's ott reszket még.

A' Vándor áll, némán nyögde ő,
'S utána hord a' parti szellő
Száz köszöntést bús zúgással,
De ő csak egy sohajtást hall.

A' sajka száll, a' sajka hajtat,
Alatta víz, felül az ég;
Lassan lezeng a' végsohajtát,
Nem hallik már, 's ott lángol még.
A' Vándor enyhet kér melyére,
Száz csillag néz vérző sebére,
De ő csak egy felé tekint,
Melly nyúgotról szerelmet int.

Kölcsey.

ZEPHYRHEZ.

Köszöntlek Flóra' játszi férje,
Köszöntlek hajnal' szép fija!
Léted' több millió dicsérje,
'S ezernyi ezer Grácia.
Áldassék-meg hímes világod,
'S virányokból szőtt társaságod,
Melly sok gyönyört felkölthete,
Üdvez légy, föld' lehellete.

Meghittje a' langy kikeletnek,
Siess violás szárnyakon,
Te, kivel Nymphák lejtegetnek
Lángfrissességü lábakon.
Röpülj, engem kényárba víve,
Röpülj, Cupido' fürge híve!
Légy olly barát irántam is;
Ösvényt nekem szüzemhez nyiss.

És, mint Psychét szent tájnak adtad
Nemes malaszttal egykoron;
Dús birtokát előmutattad;
Elysion lévén a' hon:
Körében ifju életemnek
Illyent ragyogtass Kedvesemnek!
Varázsan készítsd-fel magad',
Hogy őt énhozzám elragadd.

'S szívében a' hű szerelemnek
Tüzét ápolja lengzeted,
Megtartva őt csak lételemnek,
Mellyet nagy részben árnya fed.
Bájolj örök tavaszt reája;
Csillogjon rózsakoronája,
Csillogjon hosszú zöld korig,
Egész utolsó alkonyig.

Légy mindég jó, vigság' fuvalma,
Kegyes játéku lágy Zephyr!
Légy az, habár a' sors' hatalma
Jő ellenem, 's könyűkre bír:
Törülgesse gyászát szemeimnek;
'S midőn méltatlan érzetimnek
Hiúlag csüggve hódolok,
Enyészzenek a' fátyolok.

Űzd, űzd a' fénylő jámboroknak
Lélekborító éjeit.
Enyhítsd az épültebb homlokoknak
Igaz hőségü cseppjeit.
Keresd a' józant és a' szűzet,
Kit ékesít gyöngy-pártafüzet,
Intézd vigyázva útadat,
Ne undokítsd-el szárnyadat.

Ne hízelkedjél olly melyeknek
Hol a' bűn' mérge nagyra nőtt;
Noha báj-líliomhegyeknek
Láttatnak lenni több előtt.
Arczák' álszíne meg ne fogjon,
Malasztod ezen túlsuhogjon.
Tekintsd, tekintsd, mi vagy te: Szent!
Kerüld tehát az éktelent.

Makáry.

A' BOLDOG FÉRFI.

Ha nap felkel, minden éled,
Minden fűszál felvirul;
Rózsá' keble lengve széled
'S illatozva szétpirul.

Ha fekete nagy szemednek
Égi fénye rám derül;
Megjön kedve bús szívemnek,
'S víg érzésbe elmerül.

Érzem milly nagy kincset bírok
Szerelmedben hív alak!
Örömkönyt gyakran sírok,
'S teli mellyel áldalak.

Boldogságomnak nincs híja,
Megvan a' mit szeretek!
Szívemet csak egy gond víja:
Örökké nem élhetek.

Vitkovics.

A' VIOLA.

Hév naptól hervadtában
Kék viola
Lehajola,
'S epedve zöld bokrában,
Már halni kész vala.

Jő Heszper, 's alkonyából
Reá tekint,
'S langy cseppet hint
Enyhítő balzamából,
'S él a' virág megint.

Pályám' töviskörében
Oh Szerelem!
Lángkebelem
Hervad sebes tűzében,
'S bánat 's halál velem!

Ki lesz, ki majd e' szenvedőre
Reá tekint,
'S langy cseppet hint
Szívem' kízó sebére,
Hogy éljek é n megint?

Kölcsey.

AZ INN' HÁTÁN.

Mint egy nyíl fut-el itt part, fenyves, völgy, hegy előttünk,
'S illy hamar a' gondok' szirtfoka messze maradt.
Hajh, de hol a' haza még, hol még Tokaj? hol vagyon a' domb,
Melly a' régen várt számkilököttnek örül?
Told sebesen ladikunkat, o Inn! míg a' szelek' atyja,
'S Küpris, 's a' szép nő' bátyjai, révbe viszik.

Kazinczy.

ALADÁR.

Mint a' csecsemő, édes anyja' karjain, még boldog vidám öntudatlanságban: fekütt a' pihenő világ, az álom' kebelén. Ünnepi csend uralkodott; 's mint vészek után, a' tenger csilapúltan hömpölyg: úgy hullámlék-el az idő zajtalanúl, a' nappalnak ezer zörgő zsisbaja után. Aladár várában is boldogító feledség szálla mindenekre, 's nem hagyá őket a' világra, 's annak inségeire gondolniok. Egyenlő ütésekkel, könnyüden és szabadon emelkedett a' legutólsó szolgának is melye. Csak az úr vala ébren, Gróf Aladár, 's komolyan, nagy, hangzó léptekkel járdalt szobájában. Félig le volt vetkezve, 's merengő arcvonásai, pillantata mintegy a' jövőbe vagy multba süllyedve, 's majd elakadt, majd sebesen folytatott, 's ismét vissza-tartóztatott léptei hagyák sejteti, hogy valami fontos dologgal foglaltos lelke, 's űzi az édes álmot szemhéjairól. Egy világ, az ágy előtt, veté fényét a' magas alakra, 's láttatá az ötven évű férjfi' arczatát. Munkás erő, ész, kevélység 's heveség tükrözött benne; még most is szokatlan tűzzel ragyogó szeme éles elmét árulgata, 's lángokat látszott visszasugárzani, mellyek a' kebelben erőszakkal loboghattak. Arczképzete mutatá, hogy ott valaha ritka férjfiás szépség tartá királyszejét. Mind homályosabban ége a' világ, sebtben sebesbökké váltak léptei, mindég nagyobb komolyság vonult képére; 's egyszerre mintegy döbbenve álla-meg hirtelen. Talán épen élének valamely nyomos története villant elméjébe fel, midőn pillantata vele járdaló árnyékába ütközött, melly óriási nagyságban a' falra vetve, válhatlan társként ragaszkodott minden léptéhez, minden mozdulatához. Egymásba vetett karokkal megállapodván, szemlélé azt sokáig. Te vagy e talán az emlékezet, melly sötét alakban kísér a' jelenlétbe által, korábbi évekről? 's te akarod-e tiszta fényét elborítani? Miért kell épen ma emlékezmem a' napokra, mellyek elmultak? illy képek illenek-e a' boldoghoz, kit holnapom az ifjuság' 's szépség' angyalával, egy főház' legnemesb virágával örökre egyesít? kemény, erős léptekkel, szemeimet egyenesen 's változatlanul tárgyamra szegezve, jártam-be a' meredek pályát – 's int a' koszorú. Grófi koronával díszesítém egyszerű címeremet – ragyogó szemmel vizsgálta uján, a' vastag arany pecsétgyűrűt – merész szavamat válósítottam, 's holnap ötvened évemben egy szeráfot ölelek hölgyemül, hogy ezen egybeköttetés által, végetlen csillogó kilátást nyerjek újabb méltóságokra, újabb nagyságra. Hála! hogy elég erővel bírtam, midőn e' vér még hőbbben buzgott, agyam' kemény törvényének engedelmeskedni. Csak álmadozó lehet boldog szűk körökben, 's élhet olly éltet, melly fél álomhoz hasonlít – én arra nem születtem. Fény, hatalom, nagyság, az én isteneim, 's nagylelkűleg jutalmazák a' szolgálatjoknak áldozott egykét könnyecseppet. – Szabadon emelem tekintetemet a' mosolygó

jövőre, 's kevélyen sülyesztem a' multra, 's ne zavarja érzélgés annak érzetét, hogy enn erőmnek köszönöm, a' nagyság'és szerelem'boldogságát. Lángolva, imádásig szeretlek Izaura! 's a' legközelebbi csillagtündöklettel, egy üdv-ár özönlik egész jövőndőmre.

A' világ magasán lobogott fel, 's ingatva szórta az árnyékot ide 's tova.

* * *

Gróf Aladár' egybekelése az angyali Izaurával, a' közelebbi estvén, a' legcsillogóbban ünneptetett. Fényözön áradozott az egyház' termein, ezer lángsugárzatban játszott a' menyasszony' fő- 's nyakékességein, 's ragyogva verődött vissza a' gyémánt 's más drágakövekről, az urak' 's hölgyek' gazdag öltözeteiken. Az oltárnál állott Gróf Aladár, arany 's drágakövek boríták a' magas 's még most is erős termetet. Mellette mintegy égből szállva Izaura. A' legfrisebb ifjuság' legbájasb szépség' ellenállhatatlan kecsé ömlött-el ezen arczvonásokon, ezen alakon; gyöngyéd pirulat borúlt-el, halk lehellettel, orczája 's nyaka liliomán, 's keble sebesebben dobogott. Halkan remegni látszott. Szemei, bájas szeméremben 's zavarodásban, földre sülyedtek, 's csak néha, mintegy bátorságért esdeklőleg, emelkedtek Aladárra fel. Ő, egy örömkévely pillantatot vete a' gyülekezetre, és aztán elragadtatva Izaurára sütötte, kit fennebb pirulat borított. Gondolkodva merültek-el a' jelenlévők ezen pár' szemléletében, 's vagy rövid, megszaggatott viszon-beszédekben szóltak e' szokatlan öszvekelésről, vagy megelégedtek szóttalan elmélkedni felőle, mivel ezen látvány épen képes vala mindenkiben egész gondolat- vagy érzelemsort elővarázsolni. Igazságot szolgáltatott Aladár' ritka idomainak 's foghatóságának, mellyek őt illy magas fokra emelték; festegették: mi boldoggá teheti ezen kevély nagy-ravagyót, a' legnemesb vér' sarjadékát övének nevezhetnie; csodálták a' környülmények' hatalmát, melly fűzni szokta illy körű személyek között azon kötelet, mellyet csak a' szerelem' kezének kellene kapcsolnia; nem lelék azonban természetel ellenkezőnek, hogy Izaura nem idegenkedett ezen egybeköttetéstől. Gyöngé ifjusága miatt isméretlenül a' világgal, szüléjinek elégedéseket legfőbb jóként, legnemesb boldogságként tisztelve 's általlátva mi buzgón ohajtják ezek a' nagy befolyású Aladárral való szövetséget, észre vevé a' lángot is, mellyel őt kérője szereté, 's leghalkabb vágyát is előlegezve teljesíteni iparkodott. Így, szüléji boldog jövőndőt ígértek neki, 's így teljesíté ő ellenmondás nélkül azon kívánságot, melly az őneki olly kedves személyeknél, olly kedves vala. Az ünnepi szertartás' vége szakasztá félbe az illy elmélkedés- 's beszédeket, 's Aladár' csillogó vára fogadá a' menyasszonyt, 's a' számos vendégeket. Az estvély' ünnepe alkalmúl szolgált a' várurnak fényszeretetét 's bővölködését mutogathatni, kinek szemeiben azon öröm-vallástétel ragyogott, hogy az oldalán lévő angyal' birtoka őt boldogsággal tölti-be. Lassanként elhangzott a' muzsika' zaja, a' vendégek indultak, 's gyönyörreszkette lépett-be Aladár, szeméremlángoló hölgye' karján, a' hálósoba' küszöbén. Elrészegülten e' kecsék' teljétől, mellyen zavarodás, szemérem, titokteljes sejtés ömlött-el, szépítő tűzhullámokban, dőzsölt rajta pillantata, remegve a' közelgő perczenet' fennérzetében, fogá-meg a' vonakodó' kezét, magához voná, 's elragadtatva üdvességétől akará dobogó melyére szorítani. BLÁNKA! kiálta Izaura szobaasszonyának, 's halálsá padság lépé-el a' lángoló Aladár' arczát. Izaura, felettébb magával foglalatoskodva, nem vevé-észre a' hirtelen változást, 's Aladár elől is üres semmiségbe enyészék, a' jelen' tűznapijánál 's mennyei érzelmei között, egy alak, melly a' Mult messze kódéből egy pillantatra feltűnik.

Hamar eltelt egy esztendő. Aladár, éltének minden perczenetét a' leghatalmasb földi istenségek: a' nagyravágyás' és szerelem' szolgálatokra szentelé. Naponként nevededett hatalma, tekintete, 's naponként több erőt nyertek Izaura' égi kellemei. Aladár' nézte szüntelen rajta csüggött, kikémlé arcának minden mozdulatát, mind azért hogy lelkének legtitkosb vágyát is, előbb hogysem szóra fakadna, teljesedéssel koronázza, mind pedig, hogy iránta való hajlandóságának mértékét ismérje meg, 's fogyhatatlan vigyázással tanulja ki, valljon ő-e, kizárólag, tárgya figyelmének? Aladár' éveiben, rendszerint, a' féltékenység' kigyóji kísérik a' szerelmet. Éles, mintegy elaltató szemei, nem leltek legkisebb alkalmat is kétkedésre; 's habár érzeménycit Izaura nem olly hévvel viszonzta is, mint övéiben forrott, még is tisztelettel viseltetik iránta, szellemi felsőbbsege miatt, 's hálából szüntelen figyelveiért. Hogy éltének legszebb ohajtása, neve' örökösét láthatni, még nem teljesült, elkéséríté ugyan örömpoharát; de a' remény, még is mind egyre hatyúpelyhein rengeté. Szomjú nagyravágyása már csak nem betelt, önmaga tapsolt állhatatosságának, kevély öntudattal érzé magát a' szerencsének majd legfelső fokán, midőn egy új jelenetnek kelle őt a' nyugtalanság' minden kínaival betöltenie. Egy udvari ünnepnél, melyet hölgyének kecsai díszesítének, egy épen az udvarnál jelenlévő olasz hadi tiszt mutatottat-be, kinek ritka délszaki szépsége minden szemet lebilincsel; 's kinek vitézségét előljáróji lelkesülten emlegették. A' magas, izmos, sugár termet kevélyen 's nemesen hordozott egy fejet, mellyben a' szépség' varázsa az erő' nemességével testvérült. Hollófűrtök koszorúzá a' fenn boltozott homlok' elefánttetemét, a' szemek' lángoló feketéjében elszántság, tűz 's ábrándozás tündöklött. Mintegy lekötözve veszett Izaura' szeme az ifju vitéz' félisteni alakján, 's Aladár se válhatott-el a' lelánczoló látványtól. Izaura elváltozott színében: 's Aladár, kinek sólyom-szemei észrehevék, felgerjede. Heves felforrtában szüntelen az idegenre szegzett nézte elárulá a' vihart belsejében. Izaura egy érzelemtől érzé magát elkapadni, mellynek hatalmát e'kor nem sejté; egy érzemény lángolt minden idegében, szint olly erőszakkal mint ujsággal. – Az ifju vitéz elszédülve látszott az elragadtatás miatt, 's alig bírt magával Izaura' látásánál. Újlag megvalósult: hogy a' szerelemnek csak egy pillantat kell legdicsőbb győzelme' ünneplésére, 's hogy ennek hatásai többnyire épen olly sebesek, mint hatalmasok. Csak kevés szót váltott Izaura az idegennel; de bájerővel csenge imennek szóziati hangja Izaurához, 's övének zengzete viszont bájhanggal tölté-el az ifju' keblét. Az ünnep' vége választá el őket, de felhőtlen fényben lebegett az idegen' képe Izaura körül, 's élénken, mint az életben, látá álmadó szeme annak angyalkecsait. Még néhány izben szólának együtt, 's mindég forróbban égett az ifju' képe Izaura' fiatal szívébe, minden gondolata csak őt gondolá; 's annak minden pillantatából, minden szavából a' szenvedelemnek olly erőszaka szólott, mellynek kisebb szépségtől 's kevésbbé nemes tartástól segéltetve is indítania kellett volna, illy kelleme' magas fénye mellett pedig alkalmasnak látszék a' legerősb hatást tehetni egy nő' ifjúságára, ki most jöve először illyes érintetbe, 's kinek férje régen elveszté már azon kecsék' olvadékát, mellyek itten tékozlásig ragyogtak. A' szenvedelem' tüze fellobbanván az ő elragadó 's elragadott pillantatánál, mindég messzebb terjedett Izaura' keblében, 's a' testvérlángon az idegen' szívében leggazdagabb élelmét lel. Aladár' boldogságának, úgy látszék, ezen lángokban kellett elenyésznie.

Izaurának egész léte, lelke és élete csak egy gondolatnak látszék az idegenre, ki viszont csupán őérette lehelt. Megdöbbsent eleinte, a' mint belsejének háborúját észre vév, de a' varázslat ellenállhatatlan volt, s' hatalma naponként nevedett. Nem titkolható-el maga előtt, hogy csak az idegen vala tartalma gondolatnak, de méltónak mutatá magát a' vérhez mellyből származék. Ő Aladárt választá, midőn még csendesen vert a' kebel, mellyben most a' szenvedelem' legdühösebb fergetege zajlott; s' el volt tökéelve, hogy az ő s' önnön neve' becsületét soha be nem szennyezi. Őseinek dicső sora kívánni látszott ez áldozatot. A' történet' kedvezéséből még néhányszor szólhatott az idegennel a' nélkül, hogy Aladár észrevette volna; könyörgött az, s' esdeklett csak egyetlen egy találkozásért a' várkertben, hol Izaurának nem volt bajos megjelennie. Fogadta, esküdött, hogy jámbor fog lenni mint a' bárány, s' csak ezen bizonyosságát kívánja kegyelmének. Izaura megigéré azon rendülhetlen tökélettel, hogy nyíltan megvallja lángját, de egyszersmind kötelességét is; s' ezen találkozás' alkalmával őtet reábirja, e' helyet elhagyni, hol egy szívet ugyan megrepeszthet, de a' becsület' s' kötelesség' szózata iránt soha meg nem süketíthet. – Elhagyá ágyát s' térdére hullott. Hajának aranya folyta körül a' lecsüggedt szeráf arcot, leomlott a' hó vállon, s' vastagon és gyűrűzve hullámlék a' padlaton. Szeme, mellynek tekintete legbuzgóbb imádság vala, felemelve az ég felé nézett, mellyben honosnak lenni tetszett, gyöngéd kezei összekülcsolódtak. A' teremtó is tetszéssel tekinté az esdeklő bájas alakra, mellyet egy földi szem se fogott volna bámuló csodálás nélkül szemlélhetni. Erőért esedezett a' nehéz küzdésben, mellyet kiállnia kell. A' lámpa szelíd fénnel játszadozék körül s' hasonlatossá tevő egy színváltozotthoz. – Ekkor lassan megnyílék az ajtó, s' csak nem rémesen lépett-be az óriási Aladár. Tüzes, meredt szeme mutatá, hogy már régen nem érzi az álom' jótéteményét, s' egész fellázadt lényé belsejének harcát árulá-el. Reszkette s' rettenve maradt térdein a' meglepetett, s' előtte magasan s' zordonan állott Aladár. Izaura! monda bizonytalan hangon, s' reszkette fogá-meg remegő kezét, bocsánatot kér-e bűnbánatod? nyomos dolgokról kell veled szólnom. Ez, elsápadt. Izaura! kiálta felemelt hanggal, s' láng szikrázott szemeiben, arcod' elhaló színe vádolód. Hallgass reám. Egy gyilkot húza-ki. Én téged, szól a' rettenetes, örülésig, imáadásig szeretlek, de egy istenséget ismér Aladár, ha vele össze-ütközől; elzúz téged sugára. A' becsület Aladár' tüzes istene, s' ha ennek parancsát megszegted, kebledbe merítem e' vasat. Vad tekintettel villantá azt el Izaura felett. Aladár! sikolt a' halvány líliom ártatlansága' érzetében, ennek győzedelmes pillanatával csak nem megvetőleg tekintvén reá. Hiszed-e – folytatá a' Gróf szavát – hogy jött álom tüzes szememre? ébren-létem sötét álmodozás vala, s' szunnyadozásom forró beteg' hagy-máza, kit rettenetes iszonyú képek ijesztgetnek. Hiszed-e, hogy volt egy perczem, mellyben marczongó kétségek' pokol-kínait nem szenvedtem? hiszed-e, hogy mindég őrálló szemeimet elkerülte az, hogy te ő v e l e beszéltél? csak ezt jelenteni jövék, minthogy tüzes ostorok vernek-fel fektemből. A' legelső pillantat, mellyben Aladár' becsületét megsérted, legutolsó életedben. Ne reméld, engem ámíthatni. Légy méltó őseid' sorához. Fejér szálak keverednek hajam' fürtei közé; de szégyen ne lepje őket. Tekintetemnek, nevem' nagyságának sokkal többet áldoztam, hogy sem téged kímélnélek, ha fényére homályt vetsz. Ezen órá' ijedelme, mintegy a' sírból tüntet fel alakokat a' régen elmúlt évekről, s' mutatja minő akadályokat győztem-meg, mellyek magokat istenem ellen szegeztek. Csaknem görcstől vonaglottan tartá hölgye' kezét a' magáiban. Izaura! szóla fojlottan, van okod a' harczot kerülnöd, s' megtanúlhatnád tőlem, mint kell diadalt nyerni a' szív' játékán. Egy fájdalmas emlék látszott erőt venni rajta; de legyőzte azt. Ha elhomályosítod becsületed' ragyoglatát – szóla komolyan s' jelentőleg – úgy véred homályosítja-meg ezen aczél' tiszta fényét. Ingatva tartá azt kezében, s' lassan s' borzasztóan távozott.

Valóban, már igen korán nagy áldozatot tett Aladár bálványának. Arcza még akkor, az ifjúság' pírjától ége, 's gazdag sötét fűrtöktől árnyékoztatott: de szeme, mely most már csak maradványit mutatá azon lángoknak, melyek előbb szikráztak benne, már akkor nagyságra 's dicsőségre volt, mint egy álló csillagzatra, irányozva, midőn neve még csak őseinek fénysorokról ismértetett, 's ő a' körben, melyet most jelenléte ékesít, a' legvégső helyet foglalá, midőn még a' legrettentőbb végzet nyomta, melyet gondolhatott, a' – nevezetlenség. Egész élte egy álomból állott a' jövőendő napok' fényéről; 's egy törekedésből, ezt valósítani. Ki akará magát emelni a' nevetlen emberek' csoportjából, 's helyet lelmi a' nagyok' ragyogó sorában; mert érzé, mi gazdag idomokkal vala felruházva. Fel akart emelkedni, mint azok, kiket őseinek kevélyen nevezett, hogy kevélyen nevezné unokája. Díszlék, olly kitűnő lelkitehetségek mellett, lankadatlan iparkodással, magát észrevétni. Vágyainak élénksége kettőzteté erejit 's nem sokára buzgó szorgalmának megismértetése reményt nyújtá neki, a' lépcsőt melyre állítatott, az ohajtott felmagasztaltatás' zálogául vennie. Lépcsőről lépcsőre röpült. Az első élelem, mely égő szomjának nyújtatott, ingerlé azt, a' helyett hogy csilapítaná, 's munkás ereje nőttön nőtt. Egy jeles követség Rómába az udvar' dolgaiban, léve a' példátlan erőlködés' magas jutalma. Megnyílt a' pálya nevét megdicsőíthetnie, 's utójának, a' tőle új fényt nyerendőknek, hálás emlékezetökben, még késő évek múlva is élhetnie. Így terjeszti-ki – gondolá – a' hatalmas létét századokra, melyek utána következők, 's így válik-ki ezrek közül, kik vele élnek. Törekedésének kedvező, szerencsés sikere, őt a' legcsapongóbb reményekre szabadítja; 's így tökélel-el, tűzlelkének ifjúi bizodalmban, nem hajtani addig sirba fejét, míglen azt, grófi korona nem ékesítendi. Azért is, csak egyszerű pecsétgyűrűt viselt vasból, mellyen ősi nemes czímer helyett, csak felhők látszattak, melyeket egy kelő nap-sugár oszta-meg.

Ekkor egy szenvedelem lobbant benne fel melly minden másban lerontotta volna a' jövőendőre képzett magas kilátásokat; a' szerelem mindenhatósága lépé-meg kétszeres erőszakkal, az érzemények' ennyi élénkségek mellett. Látta Blánkát, kinek neve Izaurától kiáltva menyekzőjök' estvéjén, vérét ereiben megfagylalá – egy római festő leányát. Közelebről ismérkedék vele, 's a' pokol' minden tüzet, Éden' legtisztább üdvességével együtt, egész teljességekben érezé. Olaszország' boldog ege, nem láta ennél szebb alakot; 'ez szereté őt, olly szerelemmel, millyent csak ezen forró éghajlat tenyészthet. A' legnemesb, tüzesb 's kevélyebb Római lélek lakott e' testben, melly szépségre, méltóságra és fennségre azon istennék közé látszott tartozni, kiknek képszoبراikat Rómában csodálja a' világ. Néma gyönyörben csüggött rajta 's minden mozdulatán Aladár' üdvezült tekintete 's mellette istenné érzé magát dicsőülni. Aladár volt viszont az ő éltének élete, mindene egyetlene. A' legmélyebb titok' leple fedé a' boldogokat. Egy langy nyári éj' varázsa lenge körülök; a' hold szelíd fénnel tündérkedett a' lugas' rózsájin, mellyben Aladár Blánkát ölelve tartá; fájdalmat 's szerelmet zenge a' csalogány; egy ellenállhatatlan tűz lobogott emésztve ereiben, a' föld' legszebb teremtményét tartá remegve karjain, csókjaik tüzesbek lettek, 's elevenebbek, ölelkezésök szorosabb és melegebb, édes részegség kapá-el őket, megzavará lángoló érzékeiket, 's – – – Blánka jött először eszméletre az édes csabulásból. Fagyos halványság lépé el arcját. Márvány szoborként álla mozdulatlanul. Egy könye akart kitörni, de ő azt, csak nem több mint emberi erővel szakítá-el szemében. Egy nagy és komoly pillantatot vete Aladárra, megfogá kezét, 's monda, olly hangon, mellyet hűjában akart erőltetni, hogy ne reszkessen: Aladár, feleséged fekszik most karjaidon! És Aladár – ezen pillantatban is feláldozá szerelmét nagysága' bálványának. Ha szive vérzett is, de tökélete nem ingadozott. Elég keménységgel birt e' perczben Blánkának mondhatni: Aladár' hölgyének hon-

ja' legnemesb véréből kell származnia, hogy egy fényes nemzetségnek anyja lehessen. Hazudni nem tanultam. Engemet meglepett a' szempillantat' óriási hatalma, mint tégedet, 's elkapá magával az eszméletlent. Kincseimet megosztom veled, kezemet nem. Vedd e' vasgyűrűt ezen órá' emlékéül, vagy, ha valaha segélyre lenne szükséged. A' grófi koronának kell egykor arany gyűrűmen fényleni. Én csak árnyéka vagyok a' jövőndő Aladárnak, mely most sötéten 's homályosan tapad a' földhöz, de én magasra fogom azt emelni, és életet adok neki 's gazdag fényt. Aladárnak nem szabad lánczot vetnie szerencséje' gőrgő kerekére, tisztán kell fenntartania nemességét, mely három századon keresztül szálla reá, 's házassága' fénye által emelnie. Eldődeim' szellemeik lebegnek-körül ez órában, 's a' jövőndő' és mult' szellete fuvall rám. Ekkor a' köny egy forró cseppben csordult ki Blánka' szeméből. Leirhatlan fennséggel mondá: én Római nő vagyok, 's egy Művész' leánya. Aladár, légy boldog! – Másnap' elutazott, 's a' kőszívű nem látá többé, nem halla róla. Aladárt tiszte honába szólítá, hol végtére eléré vágyainak tárgyát. De hosszú éveken keresztül lebegett körülé Blánka' képe, 's hajának őszülni kelle, minek előtte az elenyészék. Ez, és szüntelen nevekedő tekintete, mely mindég fényesb szövetséget hagyta remélnie, azon legbuzgóbb ohajtása' ellenére is, hogy örökösét lássa, nőtelenül hagyák, míg az idő Blánka' emléket eltöröltte, őt pedig olly fokra emelé hogy bátorzkodhatott szemét Izaurára vetnie, kinek szépsége 's egész léte elbájoló, születése pedig házára olthatatlan fényt vona.

* * *

Egy langy, nyári éj' varázsa ömlött-el, a' hold szelíd fénnnyel tündérkedett a' lugas' rózsájin, mellyben az idegen Izaurára várakozott. Fájdalmat 's szerelmet zenge a' csalogány. Sebesen dobogott az ifju' kebele, 's minden levél-zörrenetre fennebb hullámozott; nyugtalanúl, 's feszített figyelemmel nézett szeme a' távolba, ha az imádott nem jön-e még? Ez magával harczolt, szerelmével, tisztével. Örömet megvallotta volna ama' borzasztó éjszakán a' fenyegetőző Aladárnak: mit 's mi szándékból ígért az idegennek; de nem volt a' rettegőnek bátorsága a' rettentőnek ellenében, 's azt, ki előtte olly kedves vala, nem merészlé kitenni Aladár' dühének. Lélekismérete ártatlannak vallá, szükségesnek tartá jövőndője' boldogságára, azt távozásra bírnia, kinek közelléte olly veszedelmes hatalommal bírt felette; 's bár tőle mindent, a' mi tisztének legszorosb parancsával nem egyeznék, megtagadni elég erős vala, még sem vala képes azon ártatlan boldogságtól megfosztania, hogy a' búcsucsókot kezére nyomhassa. Tökélete rendületlenül állt keblében; 's nem sokára látá a' várakozónak szeme, kibe most egy örömvillám nyílamlott, Izaura' fejér ruháját, boldogság-ígérő csillagként közelebb villanni a' fák' sorai között. Elolvadt az ifju, szerelmének legforróbb ömledezéseiben festetvé szívének képét, olly hévvel, millyel csak a' szív teheti. Izaura' szeme látá az alak' diadalmas szépségét, füle dőzsölt az ifju' beszédének bájas zengzetében, érzékeit meghaták szavainak mély érzelmei, lángjai: de a' nemesb lelkek, phónixként, ragyogva, szépülve 's megújult erővel kelnek-ki a' kísértet' tűzéből. Könörgött az ifjúnak a' legérzékenyebben, a' legszelídebben: ne húzza-le a' szerencsétlenség' villámát az ő ártatlan fejére, ne keltse-fel a' lélekisméret' dörgését szeplőtelen tiszta keblében. Emelkedjék felül szenvedelmén, 's találjon nemesb boldogságot annak öntudatában, hogy az övét újra megalapította, válják-el tőle, 's vigye magával ezen szép lemondás' emléket védangyalúl az élet' véseiben. Ő nyugalmat, élete' boldogságát kívánja tőle. Könyek telték-el Izaura' szemét, mindég érzékenyebb lőn esdeklő szavának hangja, mindég érzékenyebb angyalarczának kifejezése; ekkor mint egy szent vitéz a' sárkányon, erőt veve az ifjuban a' nemes érzet minden alacsony szenvedelmen, 's felemelkedék a' lemondás' magasságára. Még ez órának kelle őket elválasztania. Örömmel tölté-be Izaurát a' perczenet, mely legkedvesbjét

rablá-el, olly nagy a' r é n y' diadalma; a' sugár, melly mint ártatlanságának gloriája ragyogott, élte' boldogságát égette hamuvá, 's tiszta szíve még is örvendezett. Az imádás' alázatában om-lott-le a' b ú c s u z ó Izaura' lábaihoz, 's megtisztult érzelmek' öntudatával esedezett, hogy avatná fel őtet minden nemesre minden nagyra, csókjának szentségével. Ez fogja erősíteni minden küzdésben, bátorságot ad minden áldozatra, önmaga előtt is szentesültnek fog látsza-ni, ezen emlékezet kísérvé az életen által, 's mint szebb világok' álma lebegje körül, és legyen jutalma a' jövődől' 's elmúlt' végtelen kínaiért. Izaura fájdalomban olvadt-el. El kell válnunk. Együttlétünk' utolsó percze elközeledett, búcsuzásunknak örökre kell lenni. Isten-hozzád örökre! örökre isten hozzád! monda mélyen megindulva, átkarolá a' forrónszerettet 's halk érintéssel nyomá a' halandó mellett, a' béke' angyala, áldásaival: álla még könnyűden megha-jolva a' búcsuzó mellett Izaura; ekkor találá, mint egy süvöltő villám, Aladár' aczéla a' legnemesb szívet, 's iszonyúan teljesíté Izaurának sejtéstől ihlett végszavait. Ő örökre elvált. Nem került-e el Aladár' őrszemeit Izaurának kertbe mente, a' gyanú' 's égő boszuvágy' szellemeitől ingerelve követé ő szükséges távolságban, kémelve, lépteit; 's az idegen karja közt látván, mint a' tigris zsákmányára, ádázan 's vérlehegve rohant vad gyilkolással reá. Összerogyva fekvék az angyal lábainál, 's patakzó vérenek bíborárja tüzes nyelvként látszott az eget ezen tett' boszúlására kinszeríteni. A' kielégített boszuvágy' iszonyú öröme csillogott Aladár' szemében 's rettentő gúnnal mond az idegennek: most öleldsze-meg! Ez leomlott a' holttestre, 's a' megmerevült kezét tartá a' magáiban. Nincs lélekzete, nincs élte már! panaszlá a' kétségbeesés' tompa hang-jain, kialutt a' bájas szemek' világa! Ajakihoz szorítá a' hideg kezét, 's csókjaival borítá-el. Ereszd-el kezét, mond Aladár. Gyilkos! mennydörge az idegen, távozzál az ő szent körétől, ha kedves életed. Vakmerő gyermek! kiálta mérgevedve Aladár, ezért meglakolsz; 's lehajolván, ha-talmasan fogá-meg ennek kezét, hogy felrántsa őt a' kedves halottól, 's mintha pokol lobbant volna szemébe, rémülve tántorodék vissza. Pokolnak szellemei! honnét való e' gyűrű? dühöngve, reszkető újjal mutatván az idegen' gyűrűjére, ki könybe telt szemeit nem fordíthatá-el a' halott' siralmas alakjáról, 's minden egyébiránt részvétlenül állott. Hol vetted e' gyűrűt? ismétlé Ala-dár, kinek rettenetes belső háborodása csak nem örülésig emelkedett, hol vetted e' gyűrűt? Oh édes anyám! szóla fájdalmas emlékezettel az idegen. 'S neve? kiálta remegő várakozással Ala-dár, – és B l á n k a! mennydörgött válaszul fülébe.

Fija volt az idegen. Blánka' nemes kevésységét mélyen sebhette Aladár; szíve elzúzatván ennek kőkeménysége által, csak gyermekében találá vigasztalást, ki illetén atyától nemzetvén kétszeresen érdemle legszívesebb szánakozást; de elhallgatá szerelme' magzata előtt a' termé-szetet tapodó atya' nevét, kitől semmi gyengéd érzelmet se várhatott gyarlósága' tanúja iránt, 's tudakozódásira azt felelé: hogy már nincs életben; mert nem halt-e-meg Aladár neki és fíjának? 's egészen idegen név alatt hadi szolgálatra szánta az erőben felviruló gyermeket, 's midőn a' vitéz ifju, hosszas távolléte után haza térvén, szerelmes anyja' szívére akarna borúlni, azt egy nappal előbb meghidegültén és elállva lelé, 's kezén a' gyűrűt mellyet mindég hordo-zott, 's hév könnyekkel öntözött. 'S magához vevé kedves emlékül.

Semmit se! Aladár' fájdalmáról a' midőn véráldozatának ártatlansága felől meggyőződött. Elszárguldott, 's nem engedé-meg fíjának, ki azt nemes szívből kéré, a' fegyverszolgálatot el-hagynia. Magányos éjjeleken gyakran ingadozott még Aladár, árnyékként a szobán keresztül, 's a' vele suhogó árnyalakra szegezett zordon mély pillantata némán látszék vallást tenni azon tudományról, hogy magát minden eltapodott érzelem megboszúlja. A' szánandó ifjú vitéz, csak egyszer szeretett, hogy mindent hirtelen 's örökre elveszítsen; 's ezentúl a' hírt választá szerelmeséül.

P. M.

OH AJTÁS.

Volnék csak kis madár,
Röpülnék szárnyakon,
El, szép hazám felé,
Hű szívem merre von;
Túl erdőn, túl hegyen,
Merről a' nap felkél,
Viruló part felett
Lyánkám hol búban él.

Lassan szállonganék
Mint esti fúvalom,
Forró szerelmeket
Csattogna bús dalom;
'S elszenderíteném
A' lyányt zengésivel,
Hogy édes álmain
Képem viradna-fel.

Látnám mint gyúl felém
Hullámozó kebele,
Hév ajkin hallanám
Nevem' mint zengi-le;
'S az álmokép után
Felnyitván karjait,
Örömcsepp fénylené
Végig lángarczait.

Mint lepke, harmatot
A' rózsza báj ölen,
Oh reszkető könnycsepp
Felszívlak téged én!
'S erőd balzam gyanánt,
Áltfolyva mellyemet,
Megenyhül majd sebem
Melly most kínnal temet.

Kölcsey.

ARADI GYŰLÉS.

Hősi költemény' első éneke.

Millyen titkos erő, 's mi okért tüzesíti velőmet?
Képzelet ez: melly visszateremt elmúltakat, alkot
Mennyeket és poklot, 's nincsen ki elállja futását.
Van, kit szárnyai a' szerelem' honnjába röpítnek,
Hogy nyájas dalokat zenghessen kellemes ajkkal:
Engemet ős eleink' árnyékbirodalma, homályban
Szunnyadozó daliák' tehetetlen fegyvere, 's zajgó
Tengerkint habozó Magyarok' pillantata buzdít.
Ott a' szellem atyák unokáik' tetteit élesb
Elmetehetséggel fontolják, 's párduczos Árpád
Hunnia' négy sarkát sebesen megfutja szemével,
'S örvendezve megáll, hogy nincs csonkítva határa.
Ah, de szelíd örömét zordon búfellegek űzik,
Látja: mikép rongálja magát ivadéka, fiúra
A' testvéri viták mint szállanak által atyáról,
Míglen magva szakad, 's hozzá már senki hasonló
Nem születik többé, ki nevét hordozza nemének.
BÉLA! te kit fene sors kárhoztata végtelen éjre
Még mint földi lakost – mert most már égi ragyogvány
Környezi homlokodat – te is ott ülsz boldog apáid'
Csendes hajlokiban; nincs ott, ki zavarja nyugalmad'.
Hah, de azok' hamvát ezer átkok' terhei nyomják,
Kik nem iszonykodtak véredbe' füreszteni gyilkos
Karjaikat, 's törvénytelen ágy fattyának ajánlni
A' koronát, mellynél nincs drágább kincse Magyarak:
Ez tüzesíti velőm', ez kísztet dalra fakadnom!
Honni királyt gyűlölő Magyarok' bálványa elillant
Predzlava-szülte Borics. Már nem csődíti Sajónak
Zúgó habjaihoz pártos dandárait össze.
Külföldekre bolyong, 's bódúlva sietteti vesztét.
Czinkosait rettenti gonosz tettöknek ijesztő
Gondja; elágasodott Kárpátnak bércei fogják
Oltalmoknak alá, 's meredek kősziklai várak.
Béla pedig Tolnán, kedvelt lakjába vonulva,
Gyűjti tanácsosait, 's szándékát közre bocsátja.
„Karra 's tanácsban ügyes, 's hozzám hív férfiak! ugymond
Vajha eget földet tőlem nem tiltna sötétség,
'S látnom azon népet melly tisztel, 's szómra figyelmez
Híveimet látnom kevesig juthatna szerencsém!
Akkor, hogyha vagyon bélyegnyoma bűnnek örömmek
Képeiken, 's ha miként szózatnak hangja különböz

Emberi ajkunkon, szintúgy változnak az orczák;
 Akkoron olvasnám szemeikből, csendes e lelkek?
 'S boldog híveimen vígadnék édes örömmel,
 Vagyha nyugalmaikat még pártos czimbora dulja,
 Sebjöket ismervén, mit kell orvoslani, tudnám:
 Már de ha Országom, 's népemnek képe örökre
 Födve marad nékem, 's keveseknek szózata hathat
 Trónusomig, ti igazmondók, és kérlek az égre
 Benneteket, 's legyetek népem' tolmácsi előttem.
 Messze haladt e Borics, mi után külföldre futamlott,
 Bátor e már mezején a' gondos földmives, és a'
 Hadraszülött nemesek hódolnak e honni Királynak?"
 Erre tanácsnoki közt legüdösb 's hűségre legelső
 Szólt Otmár: „ha nekem, Felséges Fejdelem! élted'
 Gyilkos körmökből kiragadnom kedveze Isten,
 Tiszta igazságot hogy adand nyelvemre reménylem.
 Elpusztulva Borics pártos kedvenczi köréből
 Visszavonult halljuk, Lengyelhonnjába; 's Boliszlót
 Hogy támassza ügyét gyakran sürgette, 's hijába.
 Elkeseredve azon mérgében tétova bujkál,
 'S merre bolyong immár nincs hír, melly lenne tanúja.
 Így a' harczoktól remegő földnépe nyugalmat
 Lelt, 's munkái után már bátran aratja gyümölcsét.
 Védni Királyát kész a' harczkedvelte Nemesség
 Mind, kiket a' jobb ész hűséggel kapcsol a hozzá.”
 Ezt felelé rezegő hangon 's szünet szólni Otmár;
 Ámde szavát tüstént Buda felváltotta, hasonló
 Ollyanhoz, kit igen forró érzelmei kisztnek
 Közleni röjtökeit, ha rokon kebelükre talál.
 „Nincsen monda, szavam nincs, Otmár, semmim azoknak
 Ellene, mert nyilván igazak mind, mellyeket ejtél:
 A' had-zaj megszűnt; de sötét homlokkal ereszté
 'S harczrahevült karral zörgő hüvelyébe aczélját
 A' honnbéli Királyt gyűlölő pártnépe Boricsnak,
 'S rántani vissza legott készen vagon alkalom adtán;
 Mert rögzött haragot vészek' félelme, 's erőszak
 Nyomhat ugyan kevesig, de egészen eloltani gyöngé.
 Hány jött hajtani fejet, 's hódolva követni Királyát
 A' hazarontókból, ha van is hirdetve bocsánat?
 Nemde vadulva egyéb Magyaroktól mostan is inkább,
 A' mit tenni gyanús, röjtök várakba gyűlöngnek?
 Oh sok gondú Király! titkos suttonba vonultak'
 Összesusongásit ritkán kedvelte igazság.
 Kik testvérré ugyan testvért felbojtani hajdan
 Kik fejedelmi Vezért, iszonyú említeni! hóhér
 Módra nem irtóztak szemitől megfosztani fiastól.

Visszavonást okozók, 's haza' rontására törekvők
 Hogy zajogó szívet csendessel váltsanak; azt meg
 Nem foghatja eszem, 's bizonyos hír vallja hazugnak.⁸⁵
 Több vala még lelkén, de Király jelt inte kezével
 'S szólt: „hogy itt közelebb székemhez, örülök;
 Fájd de igen, hogy nincs nyugovásban népem egészen,
 Mellynek mentül előbb hogy örüljön, nyujtani arányos
 Eszközöket, 's ha veszély lappang, elnyomni siessünk.
 Mit törvénye javall, 's kér boldogsága hazának,
 Terjesszétek elő, bízok szavatokba' Királytok.”
 Halkkal elébb állott Bélának Tárnoka Jósá:
 Véralakra szelíd, 's hogy sokszor forga csatákban
 Teste törődött már, de tanácsban szólani jártas,
 Messze kiterjengő, huzamosb és lassu beszédü,
 'S így ejtette szavát: „Felséges Fejdelem! aggott
 Őszbe borúlt híved könnyörög, hogy szólani engedd
 És ti tanácsban ügyes Magyarok, hallgassatok énrám.
 Hogy diadalmas lön Pannónia, Dácia, 's Morva
 Népein, összehívá hódító hadnagyit Árpád,
 'S monda: ti egy szívvvel lélekkel adátok Atyámnak,
 Hogy haza szerződjék, a' legfőbb hadnagyi kormányt,
 A' mit ohajátok, már megszerzette erőtok,
 Attila földje mienk; köz kívánatra hagyók el
 Ősink lakhelyeit, köz erővel támada honnunk,
 Azt közös egységgel szükség forrasztani össze.
 Ekkor hadnagyi közt haza' kormányának elosztva
 Gondjait, a' fejedelmi Vezér szerkeztete honnot,
 És innét Szernek nevezé a' pusztá vidéket.
 Első Fölkentünk, szent hitnek Apostola István
 Nemde Kupát miután haddal meggyőzte, 's eloszlott
 Frígyeseit kegyelembe vevé 's váltotta királyi
 Pálcza vezéri szavát, Tolnán itt tarta tanácsot?
 A' nép atyjainak szájából folytanak itten
 Bölcs törvények, erős talpalkotmánya Magyarnak,
 'S a' belső zavarást nyugodalmas béke követte.
 Boldog Üköd, Felség! a' bajnok Béla, Fejérvár'
 Hű polgárainak, 's bástyázati biztos ölében
 Főpapok- és nemesek- 's pór nép küldöttivel együtt
 Hányta-meg a' nemzetnek ügyét, 's ha nem állanak ekkor
 Összevetett vállal zendült istenteleneknek
 Ellene, sok bajjal keresett szép Hunnia eldűlsz!
 A' kit egész ország, 's ti tanácsnak őszei három
 Évek folyta alatt, magam is gyászolva sirattam,
 Harczairól híres Lászlót említsem e néktek?

⁸⁵ hazugnak[.]”

Kedvre derült arccal térének nemde Apáink
Vissza midőn Pannonhalmán tanakodva, 's Szabolcsban
Roszra fenyítéket, Salamon pártjára pediglen
Végső elnyomatást velök együtt hozna Királyjok?
Hogy babonás butaság 'vak tönvényszéki ítélet
Oszlani kezdének könyves Kálmánnak alatta,
Hol van kútfeje mint a' Vencsellői gyűlésben?
Bár mikor osztakozó Álmussal zendüle össze,
Akkor is a' nemzetnek képviselőire bizta
Volna ügyét inkább, Várkony mezejére gyalázat
Nem háruľna, hogy ott Magyar állott szembe Magyarral,
'S pártos hadba vészett fíjain nem sírna zokogva
Nyitra vidéke, jajos sebeit melly sínyli maiglan.
Annyira függ honnunk' 's fejedelmink' sorsa tanácstól!
Őseidet méltán hogy nem festhette le éltes
Tárnokod, oh ne okozd, sok gondú Fejdelem, értte,
Vagy ha reá mutatand járt nyomdokaikra, megengedj.
Őseid ösvényén nem fog tántorgani lépted,
'S mellyre sohajt lelked, kiszabott czélodra futamtat.
Kik dárdákra tűzött paizson magas égnek emelvén
Árpádot tették fejedelmmé Ungi mezőkön,
Élnek magzataik vérében az érczkaru hősök,
'S véled e hogy fogják unokáját hagyni veszélyre?
'S nem nyujtandnak e majd hazaválasztottai együtt
Eszközöket, mellyek' foganatján néped örűljön?
Vagy ha gonoszságnak szükség bűnhődnie, vétket
Súlya szerint méltán nem fognak e majdan ítélni
Minden rendű bírák, kik sem lágyulni puhákká,
Sem mértéke fölötte nem fognak kinzani vétkest.”
Jósa ezenképen; 's kiki jóvá hagyta okokkal
Támogatott szavait. De Budának forra epéje
Már régóta, 's helyét hagyogatóván nem lele nyugtot.
Mint haragos bajnok kit fölbuzdíta csatára
Vágya dicsőségnek, föl boldogsága hazának,
'S már hadi rendben lép ellenségének elejbe;
Hogy ha vezére megint feltartóztatja csapatját
Mérges erősséggel kardját zörrenti hüvelybe,
'S harczok után lobogó lángját sajnálja lohadni:
Ugy sajnálta hevét Buda, hogy nem szólhata ismég
'S pártos népre törő panaszát elfojtnia kellett,
Minthogy Jósa után maga kezdett szólani Béla:
„Jósa, öreg hívem, védője az ősi szokásnak,
Képit Atyáimnak tisztán tüntetted előmbe
'S hogy nem fályolozott lelked szándéka, böcsüllek,
Halljad már szavamat, 's minnyájan halljatok engem
Melly kegyes isteni szó, népem védlelke, sugallá

Hogy bölcs férfiakat szólítsak előmbe tanácsra,
 Abban bízva el is fogadom, mit tenni javallnak,
 Im szavam értsétek: Gyűlést hirdetni parancslok.
 Szólott Béla, 's örömvallás koszorúzta parancsát.
 Békehozó hangzat, mond Otmár, zenge fülemben
 Fejdelem! ajkidról egygyesség hajnala virrad,
 Mellyből szebb napokat látunk majd kelni egünkre.
 Oh ha sebest repülő saskint szállongnom adatnék,
 A' síkot mivelő magyaroknak felleges égből
 'S a' hegyek ormairól hirdetném völgyi lakóknak:
 Honnszerető nemesek! tódúljatok össze, gyűlésben
 Végzeni a' mi közös 's népével akarja Királyunk.”
 Én pedig, a' kifakadt haragú Buda monda hevűlten
 Istennek nyilait hoznám el, 's fejteni fognék
 Zúzó mennyköveket felhőiben a' magas égnek,
 Illő fegyvereket pártos fejeikhez azoknak,
 Kik nem iszonykodtak haza ellen kardot emelni.
 Akkoron elmondnám a' sujtott czimbora népnek
 Sírja fölött: „Magyarok miokért reszkettek? az ördög
 Megbízott követét már visszaidézte pokolba.”⁸⁶
 'S képzetes békénk Otmár nem lenne tiédkint.
 Mert öregem mászó véred csatalárma között is
 Csendes képzeteket szeret álmodtatni eszeddel.
 Mostan is álmodozol, békével szerzeni békét
 Mert te reméllsz; akarod már is kürtölni fülünkbe
 A' pártok szünetét és nem fontolja meg elméd,
 Hogy fene-rágta tagot vassal választni az éptől
 Kelletik, a' ragadó méreg szét terjed egyébkint.
 Oh Otmár Otmár! be igen meglanyhula őszült
 Üstököd éveiben lobogó hévsége eridnek.
 Mert iszonyú gonoszok tettén gerjedni haragra
 Lomha vagy; összevetett kézzel nézkéled alattad
 A' roncsolt sajkát fel alá hányatni haboktól,
 'S gyáva sohajtással várod, hogy partra vetődjék;
 Partra vetődik igen, ha előbb örvénybe lesodrott
 A' hullám 's éh hal seregek kapkodtak utánad.
 Elfásult nagy erőd, a' harczok mennyköve hajdan,
 'S a' szoros ítélet, melly megreszkettete szörnyű
 Gyilkosokat, már most elszunnyadt benned egészen.
 Vagy detalán nem nyom már semmit előtted az elmúlt
 Vétkek' súlya, 's titok honnunknak mostani sorsa?
 Büntetlen hagyjuk, 's szabadon járkálni bakóit
 Honni Királyunknak, 's kik már régóta halálra
 Üldözik a' jókat, jutalomban nyerjenek éltet?

⁸⁶ pokolba[.]”

Titkon imádniok a' törvénytelen ágybeli szültet
 Engedjük, míglen haza oltárára emeljék?
 Honnunk fölKentét kik már kigunyolni Sajóhoz
 Szemtelenül küldék a' töröltt homloku Sámsont.
 Nem hiu félelem ez 's gondom' nem okozza gyanúság.
 Mérgeiket fujják a' békét-unta csoportok
 Most is alattomban, 's melly tűz ellángola immár,
 Annak az ördögi mív hamuban szitogatja parázsát.
 Égne e ostora ez, melly így csapdossa hazánkat?
 Vagy mireánk magyarokra esett gonosz átka pokolnak
 Egymást hogy tépjük, 's ne legyen soha béke⁸⁷ közöttünk?"
 Így a' honnzavarók iszonyú gyűlölője. Csodálták
 A' beborúlt arczút, 's bámultan visszavonultak
 Tőle az ott állók zengő hangjára figyelvén.
 'S tartózkodva felelt, félvén megbántani Otmár.
 „Őre Királyunknak, panaszkod' mindenha igaznak
 Tartottam, 's te reám ősz aggastyánra neheztelsz,
 Hogy romlásnak eredt tetemim már férfi erővel
 Nem birnak többé 's felhordván ifju koromnak
 Napjait, elgyöngült szemeim' könnyekre fakasztod.
 Volt, Buda! volt egykor mint néked mostan, erőtl
 Áradozó keblem, 's ha gonoszt volt fogni szorosra
 Szükség, rettenetesb haragom hajdanta tiednél.
 Ah de ezer gondok sora szívünk edzi keménnyé,
 'S néma sohajtással zárjuk mellyünkbe bajunkat.
 Hát ne csodálkozzál a' szélvész-hányta hajóson,
 Hogy nem borzadoz a' zúgó hullámra tekintvén,
 Mert illy fergetegek közt forgott élte szünetlen.
 Vagy hogy⁸⁸ az aggott tölgy fiatalkint visszaüvöltsön
 A' durván fúvó hideg éjszaki szélre, ne kívánd.
 Ez nyers lombjainak fűrtjével küszködik addig
 A' zivatarra, miig legutószor visszaüvölthet
 Mint diadalmas; amaz lombatlan pusztá derékkal
 Nem zúg ollyat ugyan, de sulyosban sínlyi csapását?
 Ősz Otmár szavait így mérséklette Budához
 'S hogy folytassa tovább nyelvét gátolta keserve.
 Mint a' jó fiúnak, ha szüléit látja czivódni
 Önnön sorsa fölött, érzékeny szíve megindul
 'S hozzájuk símulva legott megkérleli őket:
 Ugy fájlalta hevét őrének Béla, hogy Otmárt
 Mint vala illendő nem kímélette szavában.
 Felkelt és hogy rájuk akadt tapogatva, utánok
 Szóla; Budát remegő baljával tartva kezénél,

⁸⁷ sohabéke

⁸⁸ Vagyhog

'S jobbát élemedett Otmár vállára emelvén.
Védjeim, oh egymást hűségben előzni kívánók!
Bánatos énnékem titeket versenygni beszédben
Hallanom, ámbátor végső szándékotok egygez.
Jó nevelőm Otmár 's őrangyala gyöngé koromnak,
Érdemtetteidet ki dicsérheti szóval eléggé?
Mint fejedelmidnek, szintugy kedveltje hazádnak,
Mennyi veszélyt tiltott közbenjárásod egünktől,
'S mellyek támadtak fejeinken hányat elűzött!
Tisztelet éntőlem 's népemtől néked ez okból.
És te heves Buda! éltem' megmentője Sajónál,
Kedves vagy nékem mikoron megdönteni ellent
Fölbuzdul nagy erőd, kedves ha seb-etted szivednek
Fölfedezed titkát; de imént sérelmesen ejtett
Vajmi píróságos szavaid szomorítanak engem.
Légy Buda megnyugodt, 's te feledd bántalmadat Otmár.
Összeölelkezvén a' két hív férjfiak ekkor
Most még forróbban csatlották szívöket össze
A' közügyért; de azonban följegyzette haragját
A' pártot szörnyen gyölölő Buda 's várta az órát,
Mellyben eláradozott mérgét kimerítse fenékig.

Czuczor.

NELLIHEZ.

Ah ne pillants rám, leányka!
Ah fedezd-be kék szemed!
E' tekintet, e' mosolygás
Elveszítnek engemet.

Míg pihentél a' lugosban
'S húnnya voltak a' szemek,
Szívdobogva bár, de még is
Csendes kénnyel néztelek;
Csendes kénnyel a' mézajkat,
Szőke báju fürtidet:
'S e' pár gyöngé rózsabimbót
A' két melyhalom felett.

Szél jó 's álmaid' elfuvalta,
'S hogy rám nyiltak a' szemek,
Bennem milly tündér világok!
Milly kéj ömleng, oh egek!

Elhal a' szó ajkaim közt,
Keblemen láng's jég fut-el;
Könnyek hullanak szememből,
Haj! és nem tudom mi lel!

Elveszítnek e' tekintet,
E' mosolygás engemet:
Ah ne pillants rám, leányka,
Ah fedezd-be kék szemed'!

Bajza.

NAGY ÉS KIS LÉT.

Nagy létet külső fényben ki keresni törekszik:
Annak nagyra mutat mindene – csak maga nem.
Azt erkölcsdíszen 's jó tétben lelki ki buzgó:
Nála kicsiny, mit látsz, többnyire – csak maga nem.

Mericzay

KEDVES TÁJAMHOZ.

Édes titkom' hű tanúja,
Hívem' rejtő szép vidék!
Mint hajós a' part felé vágy,
Lelkem úgy utánad ég.
Ah de messze messze tőled
Zajlik árva életem,
'S ködben szálló nézteimben
Búra fordul érzetem.

Bár a' fák itt is virulnak,
'S tiszta forrás csörgedez,
A' madár zeng és azon nap'
Fény-sugára ömledez;
De komor csak és színtelen
Hévre nem gerjeszthető,
Ott, hol ő van, kél napom csak,
Éj borong, hol nincsen ő.

Szép vidék! mi boldogabb vagy,
Öt te bátran nézheted
'S rózsza közt hűs berkeidben,
Tagjait pihenteted;
Míg kívánság 's hosszú küzdés
A' forró 's hű szívbe vág,
Ott egy néma és lelketlen
Szikla lenni boldogság.

Búsan kérdelem a' felhőket:
Áll e még a' drága hely?
Hol szerelme bájos ajkin
Legelőszőr lebbent el;
Ah de zúgva megy felettem,
Összedűl a' fellegvár,
'S vad dörgéssel vallja sorsom:
Boldog voltál – 's nem vagy már!

Kisfaludy Károly.

AZ ÁBRÁNDÓZÓ.

Halljad fénysezekeredben
Luna, dalom!
Fellengve szálljak én,
De mint te szelíden
Tekintetem;
'S mint csendes aédon'
Éneke, lengjen
Az isteni himnusz
Fellegeimből
Szárnyain alá.

A' Párka, kinek
Vérző szívet adott
Égi kebelben,
Dúrva panaszcra,
Sem pajkos öröme
Nem ömlik el az.
Mert egy anyának
Nőttek ölében
A' bánat 's öröm,
A' Sorsnak ölében.

Mosolygó képpel 's remegő
Könnyel szemeikben
Ölelik egymást
A' hervadatlanok.
Szállongva feléjek
Rózsalepelben,
Arany phantásia,
Jósz 's kebeledben
Tűnnek-el ők.
De te hű karodon
Messze mosolygván
Ismét felhozod őket
Szent emlékezet:
Mint fellegeken
Az éji szivárvány.

O Sors! hála neked
E' gyermeki szívért
Mellyet adál.
Fannim' kebelében
És cypruszok' alján
Sírnom olly édes,
Olly édes mosolygnom!

Kölcsey.

VIGASZTALÁS.

Ha tőlem elszakadt minden barátom,
'S szerencsém' csillagát enyészve látom –
'S a' sors' vad éje kedvem' elnyelé;
Még egy örömsugár reszket szivemben:
Midőn i m á d k o z o m , 's jámbor hevemben
Könyes szemekkel nézek ég felé!

Ha nyelve sért az undok rágalomnak,
'S az élet' önnehéz inségi nyomnak,
'S ha senki sincs, ki engem értene –
'S ha tiltja a' világ szerencsefényem'
Viszzonderúltét; – él egy vég reményem:
Imádságomban a' H i t ' I s t e n e !

Úgy van! Tenéked egyetemnek Atyja –
Tenéked hódol szívem' indulatja!
Fohászimat Tehozzád röptetem;
Lövelje rám a' sors villámsugárját,
Zudítsa ellenem halálos árját –
Te védni fogsz, ha süllyed életem.

Szenvey.

DAL.

Kertemre szelíden az estve leszáll;
Lágy szél nyög epedve virágainál.
'S míg szél nyög epedve virágainál,
Harmatja szememnek azokra leszáll.

Nem látod-e lányka hűs árnyaimat?
Jer 's tépd kebeledbe virágaimat.
'S harmatja szememnek ha rólok lehull,
Lassan leperegve szivedre vonúl.

Búsan csörög a' hab, a' fülmile zeng,
Fenn a' szerelemnek szép csillaga leng.
Mit nézsz mosolyogva sugárid alól?
Ah, lelkem' öleld-ki borúlatiból!

Titkom kebelemben olly csendes, olly hív!
Mért habzik alatta, mit vérzik e' szív?
Árnyékába' körűle hűs nyugalom űl,
Lángérezete még is messzére hevűl!

Lángod' tele mellyem alatt viselem;
Légy idvez örökre, arany szerelem!
Boldog, ki merenghet hullámid felett,
'S révpartod' ölébe visz hű kebelet!

Kölcsey.

NÉPDAL.

Ha én rózsza volnék:
Hamar elhervadnék,
Senki rám nem nézne,
Senki nem szeretne;
Ne mondj hát rózsának
Engem violának:
Egy violát, szegfűt
Egy nyári nap elsüt.
Bizony ha lehetnék,
Én csak galamb lennék:
O hová nem mennék,
Ha most röpködhetnék!

köszli: Virág Benedek.

A' LEBEGŐ IDEÁL.

1824.

Egy gyönyörű csillag rezeg ott fényében,
Vírrad a' setét is bájoló világára;
De felhő fut és leng Rá az Ég ürében
'S ah! kitűn 's megint bűv szelíd nagy sugára,
'S a' hogy kitűn, Mennyet áraszt nézőjére,
A' hogy buvik, hűv köny perg ennek keblére.

Szív meleg vívtában teremtvé-olvadt kép!
Igy kelsz 's enyészsz é néma búkat osztva?
Hogy midőn a' vágyó Égiek közé lép,
Fenn-idealjától akkor legyen fosztva.
Ah! sejtnei – 's nem lelnei, elmúló fájdalom;
De lelnei 's veszteni, örök aggodalom.

Döbrentei Gábor.

HŰSÉG' PRÓBÁJA.

Vígjáték egy felvonásban.

Személyek:

MÁTYÁS KIRÁLY.

Upor László, Főispán.
Vidor, Udvari bolond.

Sáfár.

Márta, ennek leánya.

Bartók, ménesmester.

Endre, ennek fia.

Szolga.

Királyi kíséret. Cselédek.

A' dolog történik egy Korona-jószágon.

Szabad vidék. Király, Upor, Vidor és a' kíséret.

UPOR. A' mit itten lát Felséges uram! fel, ama' sötét ormig, mind a' Korona' jószága.

KIRÁLY. E' szép magyar földnek egyik tája, melyet nem láttam még; valóban kies vidék! milly erdős hegyek övedzik körül, mintha védenék a' hullámozó vetéseket.

UPOR. Olly kellemes mint hasznos.

VIDOR. Csak egy hija –

UPOR. 'S mi lenne az?

VIDOR. Hogy nem enyém, azért úgy nézem mint a' szép leányt, ki rám mosolyog és mást csókol meg. (Szolga jó).

KIRÁLY. Hová földi?

SZOLGA. Völgyesre, oda honnan az első torony fejrlik előnkbe; itt voltam a' szomszéd faluban Számvevő uramnál, különféle csemegét vittem neki.

KIRÁLY. Kit szolgálsz?

SZOLGA. Igazság szerént a' Királyt kellene szolgálnom, de itt a' Sáfár az ur.

KIRÁLY. Ő csak felvigyáz, 's általa a' Királyt szolgálod.

SZOLGA. Mind egy biz énnekem, soká úgy se győzöm, mert a' sok lótás futásnak koplalás a' bére.

KIRÁLY. Hogyhogy? tehát hijányt szenvedtek? azt nem kívánja az uraság. Mért nem folyamodtok hozzája?

SZOLGA. A' szegény ember, mintsem hasztalan költekezzék Budára, inkább máshová szegődik; itt pedig a' Sáfár mindenek, ő mondja, minden rendén van, 's a' mi rendetlen, ahhoz senkinek semmi köze.

KIRÁLY. Mondd a' Sáfárnak: maradna otthon, két útas szól be hozzá, és készíttessen az uraság' költségére mentől előbb ebédet.

SZOLGA. Jól van. (mentiben) Ezek is olyan czimborák lesznek (el).

KIRÁLY. Ezen vád útamat késleti, önmagam vizsgálom meg a' dolog' mivoltát; de adjatok közönséges köntöst, hogy ismételten maradhassak (int, egyik a' kíséretből más köntöst ad reá) Upor

Főispánom! kíséretemet telepítse le a' közel erdőben, várjanak ott további üzenetig, Kegye-
det pedig a' harangszóra elvárom a' sáfárháznál. (Upor el a' kísérettel).

V I D O R . Hát én komám?

K I R Á L Y . Te a' kíséretnél maradsz.

V I D O R . Hát az ebéd komám?

K I R Á L Y . Hagyj magamra. Minő szép ménest terelnek erre! nemes lovak. Hah! két csikó
száguldoz előre, gyönyörű állatok! egy öreg nyargal a' ménes közt, most erre tart – leszáll (int
kifelé) Ugy tetszik megértett.

V I D O R . Én⁸⁹ az ebéd miatt mindég a' választ lesem –

K I R Á L Y . Csak te menj a' kísérethez, majd ott meghallod.

V I D O R . (magában) Az annyit tesz: a' nap lesz szakácsod, a' levegő ételed. Jó fogás nyulánkká
húzni a' köpczös termetet; de azért is, mint bolond megbosszulom magamat, 's mint okos
megeszem a' rendelt ebédet. Nem bánom ha kalodába zárat is, inkább jól lakva búsulni, mint
éhesen tánczolni. Lóra Vidor! 's egyenest a' toronynak. (el).

B A R T Ó K . (jó) Ha jól láttam, intet kegyelmed?

K I R Á L Y . Titkos szólásom volna kenddel: kié az a' ménes, melyet imént zavart?

B A R T Ó K . A' Királyé. Én vagyok a' ménesmester. Még dicső fővezérünk Hunyady János
rendelt ide; ő jól ismerte ezt a' ménest 's többször is választott innen paripákat.

K I R Á L Y . Katona volt kend? ez a' kard-bélyeg homlokán gyaníttatja velem.

B A R T Ó K . Az bíz uram, pedig lovas; Erdélyben vagdaltak meg, most itt élek lovaimmal, 's
a' kardforgatást illy fiatalokra bizom mint Kegyelmed.

K I R Á L Y . Csapjunk fel! a' lovat én is szeretem 's ha szépet jót szerezhettek, attól se költséget,
se fáradságot nem sajnálok, értek is hozzá; messziről láttam két pej csikót –

B A R T Ó K . Ugyé – szépek is azok! de majd csak esztendő mulva látná Kegyelmed – engem
úgyse – sugár vitézt rájok 's kicsufolják rajtok a' villámot.

K I R Á L Y . Kenddel én jó alkut tennék, azért is híttam félre; nem adná el kend nekem azt a'
pár csikót?

B A R T Ó K . Ej farkasrugta! nem hallotta Kegyelmed hogy a' ménes a' Királyé?

K I R Á L Y . Azért meg nem szegényül, az okos onnan vesz, hol sok van.

B A R T Ó K . Minek tartasz fiu? gazság nem okosság, érted?

K I R Á L Y . Hisz egy pár ló nem mind a' világ; én messze földre hajtom őket 's kend nyugott
lehet minden bal következés iránt.

B A R T Ó K . Jobban megnyugszom én becsületemben, mint hamis nyereségben, mely úgy is
a' gonoszé.

K I R Á L Y . Lássá kend, a' Sáfár egészen más ember, én úgy hallok –

B A R T Ó K . Semmi gondom rá, ki mint vet, úgy arat; én kötelességemet tudom 's máséba
nem avatkozom 's vége! most tágulj.

K I R Á L Y . Én jól megfizetem kendet – tán csak van annyi esze –

B A R T Ó K . Ej farkasrugta fia, most lódulj! mert engem úgy se – fokosommal égszinűvé
döngetem hátadat.

K I R Á L Y . Durva de hív – csak ne haragudjék kend!

B A R T Ó K . Nem mégysz – (fokosát veszi).

K I R Á L Y . Ha így van, kényteleníttem a' csatamezőt elhagyni; jó öreg, hogy híják ken-
det?

⁸⁹ En

BARTÓK. Semmi közöd hozzá.

KIRÁLY. Úgy! hát Isten velünk, még látjuk egymást. Tiszta arany vasba foglalva. (el).

BARTÓK. (egyedül) Bosszuság! meg mindég bosszuság. Fiam is megbódult, szerelmes, untalan⁹⁰ méláz, semmi hasznát se vehetem. Hisz igaz! most ideje; 's a' leány szép, jó, csak atyja volan derekabb; azonban még is szólok vele (el).

Sáfár' szobája, közép 's két mellék-ajtóval.

SÁFÁR. (rovásokat tartva kezében) Öt, tíz, tizenöt, úgy, tizenöt verem tavalyi tiszta búza, egy romlott; tán a' jószágot nézik; miattam jöhetnek, én vagyok a' tükör 's azt látják, a' mit mutatok. (a' balajtót kinyitja) Hej Márta! csak süss, főzz! Márta! nem hallasz?

MÁRTA. (kivül) Ah Istenem! Istenem!

SÁFÁR. Mi baj?

MÁRTA. Majd minden levesem kifutott.

SÁFÁR. Megint másutt jár az eszed? a' drága étel! köszönd: hogy az uraság fizeti; mit ácsorogtál ismét az ablaknál? tán Bartók' fiára –

MÁRTA. Be eltalálja édes apám! valóban most nyargalt erre szilaj paripán; csak látta volna hogy ült rajta! a' ló mindég ágaskodott, ugrált, de ő még is szemével mindég rajtam csüggött.

SÁFÁR. Már mondtam, azzal semmi sem lesz; most nem bánom, adhatsz neki egy kis reményt, mert atyjával alkudni akarok; de szívedet neki ne merészed adni; én azt Számvevő uramnak ígértem.

MÁRTA. Mentsen Isten attól! csúnya ember az 's azonfelül öreg.

SÁFÁR. De bezzeg asszonnyá tesz ám, minden ember süvegelni fog –

MÁRTA. És sajnálni.

SÁFÁR. Te gyermek vagy, nem érted – azért bizz reám mindent. Most kinézek, nem jönek é a' vendégek? te addig sűrögi itt benn, végezd dolgodat, nógasd a' cselédet (el).

MÁRTA. (egyedül) Ah mennyi gond! az a' kopasz Számvevő, dehogy mennék hozzá! aztán az a' leves, meg az az Endre; dél is közelget, teríteni is kellene. (asztalt terít 's énekel)

Minap a' kertben jártam
'S egy szép rózsát találtam,
A' szép rózsza könnyezett,
Kérdém: mi bút érezett?
Őt a' hajnal rászedte,
Bimbóbul kifejtette;
Délben jöttek a' lepkék,
De csak szagát keresték,
Végre az est ráakadt,
'S attól csak könnye maradt.
Hej szép rózsza! szivedbe,
Több csapodárt ne végy be.

ENDRE. (jó a' balajtón) Márta! édes kedves fülmilém!

MÁRTA. Be megijedtem! honnan így egyszerre?

⁹⁰ untatan

E N D R E . Atyád kiment; én meg beszöktem, pedig az ablakon.
M Á R T A . Istentelen! ha meglátott valaki.
E N D R E . Azt véli hogy szeretjük egymást 's az igaz. Márta! én apámmal szóltam, ő is szól-
ni fog.
M Á R T A . Mi haszna? apám nem tart velünk. –
E N D R E . Oh csak ő apád ne volna! azt mondanám: hogy kapzsi, fösvény ember.
M Á R T A . Huh! mindég csak a' csúnya Számvevőt emlegeti, pedig utálom mint a' halált –
már alig tipeg, még is szerelmes.
E N D R E . Képe olyan, mint az aszalt szilva, tagjai pedig úgy állnak, mintha csak hozzá
volnának férczelve, inkább illenék ő seregély-ijesztő váznak a' szőlőbe, mint leány' ölébe; de
ahhoz mi is szólunk ám.
M Á R T A . Már én eleget szóltam; de apám azzal vigasztal: hogy nem soká él 's én gazdag
özvegy maradok.
E N D R E . Nem – abból semmi se lesz, 's ha másképp nem ejtethem módját, a' fekete sereg
közé állok; úgy is hallom, megint háboru lesz: majd levágok néhány törököt, aztán haza jö-
vők 's elveszlek.
M Á R T A . Abból se lesz semmi! hát ha oda maradsz, akkor én itt holtra epekedjem? azért
legjobb lesz tünni és várni. Endre! tudod hogy idegen vendégeket jelentettek?
E N D R E . Épen jól! lásd Márta, míg azok itt mulatoznak, kicsuszthatnál a' ligetbe, tudod
már hová –
M Á R T A . Ugyám, ha nem lennél csinyitalan.
E N D R E . Megelégszem, ha egyebet nem mondasz is, csak hogy szeretsz.
M Á R T A . Mást semmit? hisz azt untalan mondom. Halld! kívülről szóhangzik! jer, jer! (el
balfelől).
S Á F Á R . (jó Bartókkal) Valóban ujság! mi hozta ma Kelmedet hozzám? már alig tudom ide-
jét, hogy ennyire megalázta magát.
B A R T Ó K . Hallja Kegyelmed, én mint öreg katona nem szeretek sokat oltározni, egyene-
sen kimondom: fiam szereti Kegyelmed' leányát, a' fiu ép, jó, egészséges, egyetlenem, van
háza, lova, azért ha Kegyelmed nem ellenzi, hadd bírják egymást.
S Á F Á R . Nagy becsület – részemről nincs is kifogás, de leányom alig ha fog akarni.
B A R T Ó K . Ej galambhordta leánya! ha nem akarna, nem bokrétázná úgy fel süvegét, nem
égne össze szemök, mintha két csillag kapna egybe; én mondom Kegyelmednek: elmegy.
S Á F Á R . De mikor én ellenkezőt tudok –
M Á R T A . (bedugja fejét a' bal ajtón) Követem édes apám! Bartók szomszéd igen, igen bölcsen
szóltott.
S Á F Á R . Ki kérdezett? nincs más dolgod mint hallgatózni?
B A R T Ó K . Lássá Kegyelmed! hamar bölccsé lesz az ember, ha eltalálja a' dolog' bibéjét.
S Á F Á R . Az ifjuság gyarló; Kelmed' fia se híres a' hűségben, úgy hallom mindenütt csapja
a' levet.
E N D R E . (kidugja fejét a' bal ajtón) Követem Sáfár uramat! ez irtóztató hazugság! (kijő, Márta
tartóztatja) Eh mi! nekem ezt senki ne mondja.
S Á F Á R . Hát ti mit csináltok együtt? el egymástól! én ezt nem szenvedem.
B A R T Ó K . Hehe! én úgy látom: idő lesz az áldásra.
S Á F Á R . Márta takarodj! (Márta el) Te is Endre! még csak ez hibázott.

E N D R E . Megyek uram, de bezzeg nem illik ám valakit háta megett rágalmazni: de nem csuda: ki egy töpörödött vén zsugorinak jó leányát elharácsolni kész, attól minden kitelik; érti Kegyelmed! (el).

B A R T Ó K . Lánchos lobogós! ugyan neki vág a' fiu; de úgy kell! (melyét veregeti) Itt verjen igazán, különben az egész férfi nem ér egy fakardot. Nos Sáfár! mi szándéka Kegyelmednek, igen vagy nem?

S Á F Á R . Hisz nem olly sürgetős, különben is, előbb hogy sem végkép a' dologba ereszkedném, Kelmedtől is áldozatot várok.

B A R T Ó K . Ha kitelik tőlem, szívesen.

S Á F Á R . Lovaim elvénhedtek.

B A R T Ó K . Csekélység, van nekem néhány jó lovam.

S Á F Á R . Nem kívánom Kelmedét; de minap hogy a' ménes körül jártam, két pej csikó tűnt szemembe –

B A R T Ó K . Hagyjuk azokat, úgy is előbb már valami lócsiszár annyira felboszontott miattok.

S Á F Á R . Ha azokat beköttetné hozzám Kelmed.

B A R T Ó K . Mint érti Kegyelmed?

S Á F Á R . Vagy ha gondolja Kelmed, tovább küldeném, míg felnőnek; Kelmednek ezer módja van azt minden láрма nélkül végbe hajthatni; a' lovak elvesztek, ellopattak 's így kimaradnak a' számadásból, én mint becsületes ember hallgatok, 's még a' Számvevő' szemét is magamra vállalom. O barátom! szemesé a' játék, vaké az alamizsna; Kelmed Ménesmester, én Sáfár, ha egyet értünk: miénk a' téjfel, az uraságé a' savó.

B A R T Ó K . Kend rosszabb az éjjeli rablónál, 's ha derék leányát nem tekinteném –

S Á F Á R . Azt tekintheti Kelmed, mert nem visz üres ládát – tekintse Kelmed fiát is.

B A R T Ó K . De becsüLETEMET értök nem kockáztatom.

S Á F Á R . Becsület! aranyfüst, hiu csöngés az éhséget elűzni.

B A R T Ó K . Kend alacsony vérnadály! szót se többet, mert engem úgyse – megpántolom a' kend' emberségét – nekem illy ajánlást –

S Á F Á R . Tökféjű! (szinlett egykedvűséggel) Ne olly tüzesen Bartók szomszéd, csak hűségét akartam próbálni, de látom Kelmed szinte olly hív mint én.

B A R T Ó K . Ej ej próbálni? kend hív mint az ördög a' jó lélekhez. Tartsa meg kend leányát! szánom hogy kendé; 's ha máskor hűséget akar kend próbálni, mossa előbb tisztára magát. Úgy la! megmondtam a' mit mondtam. (el).

S Á F Á R . Istállóí bölcsesség! bánom hogy megnyiltam; de semmi, úgy is csak négy szem közt történt. (Márta jó szemeit kötényével eltakarva) Hát mi baj megint? tán a' konyha füstölög?

M Á R T A . Füstölög biz az én fejem – ugyan lehordták édes apámat.

S Á F Á R . Megint hallgatóztál? de ha tetted, tudd ezentul, mihez tartani magadat. Te nem léssz Endréné; ha még is gazdag volna, az ember sokat elnézne; de hozzám képest szegény mint a' böjti dudás.

M Á R T A . De becsületes ember –

S Á F Á R . Hallottál valamit? pimasz! mit tudsz te hozzá? nem hijában anyádra ütöttél, az is csupa erkölcs mellett, ha én nem ellenzem, üres koldus táskát szerzett volna; de ilyen a' leány! ha viszik is baj, ha nem viszik még nagyobb baj, 's így mindég bajt hoz, 's pénzt visz ki a' házból.

V I D O R . (jő) Jó napot, vagy inkább hűs napot! mert ott kün⁹¹ a' nap annyira sűt, hogy a' kinek sűtnivalója van, árnyékot keres. Szép leány 's terített asztal, ha meg nem elégszem, tele vagyok dicsőséssel. Kend a' Sáfár?

S Á F Á R . Igen is.

M Á R T A . Édes apám! ez valami nagy, nagy úr, ugyan czifra.

S Á F Á R . Csak egyedűl méltóztatott érkezni?

V I D O R . Én és lovam, jó állat! csak hogy nem tud maga abrakot kérni, különben kihivná kendet.

S Á F Á R . Értem uram! mingyárt tesztek rendelést. (el).

V I D O R . Üdvözlégý violám! érzem a' konyhából illatozol felém. Jer közelebb, ne higý ha hizelkedem, de hogy csinos vagy, az igaz; jer kis hugom! ha néném volnál, úgy se hivnálak.

M Á R T A . Ej ha nekem ilyen bátyám volna!

V I D O R . Ne kívánd, osztoznád kellene, pedig minden osztály szivbe vagy pénzbe kerül. Valld-meg: van é Szeretőd? ha nincs, álmosak itt az ifjak; ha te nem szeretsz, fekűgy le, hogy más ember békén alhassék.

M Á R T A . Ah én tudom azt leginkább!

V I D O R . Elhiszem, ti birtok olý titkos tudományt, melly előbb érik az észnél, ne sohajtozz, mert a' tapasztalás ásít utána. Tudod mi a' háztartás? 's mi az élet' fejedelme? a' gyomor: ennek a' jelen hitvese, a' fej szolgája, 's a' szív udvari bolondja, légy te papnéja.

S Á F Á R . (jő) A' lóról gondoskodtam.

M Á R T A . Az ebéd kész, akár mingyárt tálaljak –

V I D O R . Jól beszélsz hugom, csak adj lábat szavadnak.

S Á F Á R . Mind jól lenne uram; de az ebéd két urra volt parancsolva, tán várnunk kellene.

V I D O R . Minek várni? ezzel csak magunkat lopjuk meg; csak a' halál várjon és a' hitelező; siess hugom, én mint előljáró, előlevő is leszek. (Márta el).

S Á F Á R . Szabad tudnom, kit tisztellek házomban?

V I D O R . Én a' Király' embere vagyok 's a' Király az én emberem, névre magam vagyok az udvarnál, de társaimtól pőzsőg a' világ. Kend szemfüles, vagy füles vak; nem látja kend, milý sötét az asztal? hol a' bor? én inkább vízbe fulnék mint bort ne igyam; de pogány legyen ám, ne keresztelt.

S Á F Á R . Tűstént szolgálók. (magában) Előljáró, királyi ember! hm – hm – (el).

V I D O R . (egyedűl) Ez a' Sáfár kőtyavetyén szedte fel képét, vonási úgy össze vissza állnak, mint a' cigány tanya; ha ez igaz ember, úgy az én emberisméretem se jobb képénél.

M Á R T A . (ételt hoz) Tessék!

V I D O R . (leűl) Kis tündér! nézz reám, tékozló vagy, ha estére mécsét gyujtasz, mert ki szemidnél nem lát, nem érdemel világot. Csak te főzz – ha férjed lesz, hasznát veszed, mert hidd el az örömhét után, minden érzés gyomorba megy által.

M Á R T A . A' leves miatt bocsánatot kérek.

V I D O R . Semmi az, kevéssé ritka de kozmás, csak hordj ételt, én az evésnél 's a' szerelemben gyűlölöm a' sok szót. (Márta el) Szegény a' nyelv hacsak ruha nem segíti, mint ezt magamról tapasztalom; okos bolond volt, ki először uraságát köntösére tűzte, mert egy fogással szívnek, hitnek, 's lábnak parancsol. (Márta ételt hoz) Áldás reád hugom! olý férjet kívánok, ki ne fűllentsen, ha azt mondja: hogy nem ismér bánatot, állhatatos legyen és mindég a' te szemmeddel lásson tégedet (eszik).

⁹¹ ottkűn

M Á R T A . Kegyelmed bizonyosan nem szerelmes, mert olly vidám 's olly jó ízűt eszik.

V I D O R . Ne hidd angyalom! az én érzésem ollyan mint a' sas, de csak akkor felleng, mikor jóllakott. O tudok én érzeni, teszem: ha szíved olly kemény, mit ez a' kappan, sajnálom azt, a' ki éretted lágyul; de hol marad apád? ha kötelességében is olly serény mint a' borhozásban, a' haszonnak is ónlába lesz.

M Á R T A . Jó már.

S Á F Á R . Itt a' bor.

V I D O R . (iszik) Még vizes a' fürdőtül, azért vélte kend: mentől később, annál kellőbb; de azt az ivó 's szépeink nem hiszik.

S Á F Á R . Ha nem elég erős, az lehet oka: hogy szüretkor igen nagy felhőszakadás volt.

V I D O R . Kend a' felhőkből szedi okait, én azt javallom: tanítsa kend a' lemondás' erkölcsét; de egy pohár csak kóstoló. (iszik)

M Á R T A . Egészségére váljék.

V I D O R . Ha közel hozzád beteg nem leszek, nincs egészségem; gyujts rám szemeddel, reád köszöntök; élj hosszú életet és rövid éjeket, ne kíméld a' bort, de szeress vízivót! (iszik) Úgy! a' sültnek most csak ára van még hátra.

S Á F Á R . Hisz az uraság' költségére tetszett parancsolni –

V I D O R . Igen! kend okos ha nem gondolkodik; azonban ha én ezt a' napot meg nem fizetem, a' Király' szeszélye jobb, mint a' kend' hűsége.

S Á F Á R . (félre) Király – hűség – ez feszeget valamit.

M Á R T A . Hát isméri Kegyelmed a' Királyt?

V I D O R . Ő engem szeret mint az igazságot, én őt komázom, 's ha vasba nem bujik, velem rostálja udvarát.

S Á F Á R . Szabad tudnom, mi vezette Nagyságodat e' tájra?

V I D O R . A' Budai szél 's elszegődött akaratom. Miért? az kitetszik azon okbul, a' mi ide hozott, az pedig azért titok, mivel itt vagyok.

M Á R T A . Édes apám, ha ebből nálamnál többet nem értett, nem sokat tud. (Vidorhoz) Ugyan beszéljen Kegyelmed –

S Á F Á R . (titkosan) Nagyságold! nem hallád hogy a' Királyt komázza.

M Á R T A . Beszéljen Nagyságod valamit a' Királyról.

V I D O R . Mondd-meg nekem: be nézhetsz é a' napba?

M Á R T A . Elvész szemem' fénye.

V I D O R . Hát különben mit tudsz felőle?

M Á R T A . A' mit minden ember, tudnillik: kel, világít és lenyugszik.

V I D O R . Illyen a' Király, hold a' Királyné – te pedig gyönyörű mákvirág! ki soha sincs egyedül ha tükre nála van, 's társai közt mindég egyetlennek véli magát, ha épen kíváncsi vagy, titkot mondok.

M Á R T A . Titkot! hallom már.

V I D O R . Alhatnám; mutassatok nyoszolyát, nehogy az éj megcsaljon; mert az álmatlanság hideget hoz, 's az én természetem se böjti se téli.

S Á F Á R . (jobb ajtóra mutat) Itt egy csendes kamra –

M Á R T A . Hol én szoktam hálni.

V I D O R . De álmaidat nem használhatom –

M Á R T A . Vezesse édes apám, én átallok bemenni.

S Á F Á R . Csak menj! ő a' Királyt komázza, különben is az álmos előljárót nem lehet eléggé becsülni.

V I D O R . Vezess hugom! (el jobbra Mártával).

S Á F Á R . (egyedül) Vallyon mit akar ez a' Budai szél? tán besugtak neki valamit? de úgy lát-szik, a' dolog nem igen érdekli. Akármint van, ez nem veszedelmes! ezt kijátszom, mert délben éhes, délután rest, este szomjas, éjjel alszik 's így nem lát hasán túl.

S Z O L G A . (nagy robajjal berohan) Csak ide tessék jöni, itt a' Sáfár.

S Á F Á R . Lassan! ne kiálts.

S Z O L G A . Ide, ide uram!

S Á F Á R . Ne lármázz, mert kifurom tüdődet.

U P O R . (jó) Lovamnak viseld gondját, de nyeregben hagyd.

S Z O L G A . Értem uram. (el)

U P O R . Nem érkezett még ide egy ur?

S Á F Á R . Itt alszik a' kamrában, azért kérem, lassacskán tessék szólani.

U P O R . Alszik?

S Á F Á R . Igen, jól evett, ivott, aztán lepihent; egy áldott, vidám kedvű úr.

U P O R . Vidám kedvű? így hát tiszta az ég.

S Á F Á R . Tán Kegyelmed a' másik bejelentett vendég?

U P O R . Eltalálta kend.

M Á R T A . (a' kamrából jó, magában) Be haragszom én arra az emberre! eleintén olly nyájasan czirógatott, de mikor felbátorodva megvallám szerelmemet 's pártfogását kértem, szörnyűt ásított és elaludt.

S Á F Á R . Nos édes leányom! nyugszik vendégünk?

M Á R T A . Ott szuszog, akár ide hallja édes apám.

U P O R . Te vigyáztál reá szép leányka? azt jól cselekedted, tudom meg is jutalmaz.

M Á R T A . Az? kötvé hiszem; mindég ő beszél 's ha más valamit szól, egyet ásít. (magában) Endrém eddig vár – hozzá szököm, bezzeg nem alszik ő – (ellappang)

S Á F Á R . Nem is tudom minek köszönjem ezen szerencsét, hogy ma illy úri látogatókat nyerék; a' másik ur ugyan magát királyi embernek vallá, de szándékát az ebéden kívül nem közlé.

U P O R . Jele, hogy oka van célját halasztani – azért várjuk be tetszését.

S Á F Á R . Én örömet vártam volna az ebéddel, de az az ur unszolt.

U P O R . Jól történt –

S Á F Á R . De újra teszek rendelőst – (félre) csupa titkolódás! hé Márta! hol az a' rossz leány? engedelmet! mingyárt szolgálók. (el)

U P O R . (egyedül) A' Király pihenni dőlt, nagyon el kellett fáradnia, mert különben nem szokása; bizonyosan semmit se lelt figyelmére méltót, különben tüzes lelke ébren tartaná. Magam is hát neki ülök a' maradéknak – az éhség csak úgy veszi, mint éri. (az asztalhoz ül 's eszik).

K I R Á L Y . (jó) Már a' munkában Főispán?

U P O R . (felugrik) Ezerszer bocsánatot Felséges uram! nem vettem észre kijöttét.

K I R Á L Y . Tán nekem is lett volna jusom e' mai ebédhez? illy türetlenséget csak a' legna-gyobb éhség menthet.

U P O R . Tán szavam ébreszté fel Királyomat?

K I R Á L Y . Mi nem értjük egymást, én ebédre jöttem –

U P O R . Igen, hisz elvégezte már Felséged – váljék javára!

K I R Á L Y . Illy kívánság a' maradékhoz –

U P O R . Kérem alázatosan, én ültem a' maradékhoz, míg Felséged ott a' kamrában nyugodott; maga mondá a' Sáfár.

K I R Á L Y . Én ott a' kamrában? itt tehát idegen lakozott helyettünk. – Lássuk ki orzá el ebédünket! (benéz a' jobb ajtón) Valóban! itt fekszik elterülve – Vidor a' zsákmányló. – Mit tegyünk? a' bolond megelőzött, én úgy tartom legjobb lesz az okos' türelméhez folyamodnunk, míg újra főznek. A' szerencsétlenség nem nagy, de azért adózik – úgy! már fellelém a' módot – most hadd nyugodjék. (beteszi az ajtót)

U P O R . Ha Felséged' derűtségét szabad magyaráznom, titkos vizsgálata nem volt sikertelen.

K I R Á L Y . Sok irtani való gazt lelék, de ritka gyöngyöt is, 's az szép tulajdona a' jónak, hogy a' kelletlen benyomást eltörli. Szerelmet is lelék, 's mint futólag láthatám, tiszta alakban, de nem boldogan.

S Á F Á R . (jó) Márta! hol kószál az a' leány, sehol se lelem.

K I R Á L Y . (titkon Uporhoz) Ezzel magam akarok szólni – e' mai napot itt töltjük, azért kíséretem is ide szállhat. (Upor el)

S Á F Á R . Hát ez kicsoda megint? külseje nem sokat mutat.

K I R Á L Y . Kend a' Sáfár?

S Á F Á R . Igen! nyughatatlanságomról is megismérheti Kegyelmed tisztemet, mert alig tudom hol áll fejem.

K I R Á L Y . Az türhető, csak a' szív legyen tiszta.

S Á F Á R . Abban nincs hújány. (félre) Hogy rám mered, mintha lelkemet akarná kinézni. Mit néz Kegyelmed olly élesen?

K I R Á L Y . Mert az imént mondott iránt sokan ellenkezőt vitatnak.

S Á F Á R . Rágalmazás uram, irígység!

K I R Á L Y . Most idő lesz megmutatni. Tudja kend, ki fekszik ott a' kamrában?

S Á F Á R . Nos? tán csak nem lesz valami csoda.

K I R Á L Y . A' Király!

S Á F Á R . Nagy Isten! a' Király?

K I R Á L Y . Igen – igen a' Király!

S Á F Á R . Lehetetlen, hisz Ö Felségét karcsunak hallottam híreszteltetni⁹² – ez pedig nehéz, vastag –

K I R Á L Y . Én biztos vagyok, kit szerteküld vizsgálódni: rendén van é minden; de a' mit keed iránt jelenenem kell uramnak, nem igen kellemes.

S Á F Á R . Csalfa vádolás! minő meglepés – mikor mondom én kész vagyok számadásra – o nálam az uraság' minden jószága pontig feljegyezve áll.

K I R Á L Y . De az itt a' bökkenő, a' mi nincs feljegyezve. Keed a' cselédeket csalja, fizetésöket elhuzza 's ezen igazságtalan tettét a' felsőségre hárítja. Keed az uraság' vermeit olcsón összevevett dohos eleséggel tölti 's a' jót mint sajátját elsikkasztja.

S Á F Á R . Hamis vád uram! az emberek irígységből árulkodnak, mivel az Isten szorgalmamat megáldá; mind hamis vád.

K I R Á L Y . Vannak hiteles tanúim –

S Á F Á R . 'S azt mind jelenteni fogja nagy uram? mind?

K I R Á L Y . Kötelességem.

S Á F Á R . Ugy, tehát biztos, tudom illy meghitt emberét a' Király jól fizeti.

⁹² ihreszteltetni

KIRÁLY. Jövedelmem volna, de még is minduntatlan kifogyok a' pénzből, mert nem nyughatom, ha nem foly a' nép közé.

SÁFÁR. Szép tulajdon! áldott szív! hát most ha merem kérdezni, hogy áll az erszény?

KIRÁLY. Középszerűen – ha több volna, nem ártana.

SÁFÁR. Kár! illy derék urnak mindég bőségben kellene ragyogni. Szabad alázatosan kegyedhez folyamodnom. Az ember gyarló, de koránt sem olly nagyon mint a' hír csevegi. O én ártatlan vagyok; de még is egyedül béke miatt, a' kelletlen nyomozást öröme est elkerülném – tudok én áldozni, a' hol szükséges.

KIRÁLY. Értem kendet; de a' vádat egészen elnyomni nem lenne tanácsos, mert a' Király' szeme jó; tán más valakire lehetne hárítani.

SÁFÁR. O könnyen uram! az uradalmi Számvevő előbbkelő; neki kellene mindenre ügyelni, számot venni; de csak önhasznát vadássza; higye el jó uram! ha van is bennem valami kised hiba, az is tőle ragadt rám.

KIRÁLY. Tudom a' rosz példa – hát ő osztozik a' ragadományban?

SÁFÁR. Mindent magának tart, a' levegőt is eldugná mástól; azonban nagy szorgalommal néhány körmöcsit még is félre tettem – köteles tiszteletből ha merném ajánlani – majd ha Ő Felsége felébred, előhozom a' kamrából –

UPOR. (jó) Minden megtörtént. (a' kamrában nagy zörrenés)

SÁFÁR. Nagy Isten! mi történt? (kinyitja a' kamraajtót) Jaj nekünk! szörnyűség! Ő Felsége összedúlt az ággal.

VIDOR. (kijő) Hogy a' biró temesse el azt, a' ki egy szűznek illy gyöngé ágyat csinált, ha földön akarunk hálai, nem kell mesterember; azután méhkas ez, nem ház –

KIRÁLY. Felséges uram!

VIDOR. Ugy tehát még homályban a' nap.

SÁFÁR. (Vidor elé térdel) Bocsánatot Felséges uram! hogy eleintén mingyárt elmulasztám a' köteles tiszteletet; elzúzva borúlok kegyes színe elébe, hol volt szemem, hogy e dicső arczban 's felséges termetben a' nagy Királyt meg nem ismértem?

VIDOR. Helyesen földi! kölcsönözd szemedet egy szép leánynak, te pedig légy udvarnokká 's ha az asszonyok mézes nyelvedért polczra nem ültetnek, megtért a' világ, és te léssz bolonddá. Kelj-fel Sáfár! mi azt parancsoljuk! mint vagytok híveim? mi nagyon örvendünk látástokon, 's azt ohajtjuk ti is örüljete.

KIRÁLY. Távozzék kend Sáfár, tán Ő Felsége szólni akar velünk.

SÁFÁR. (félre) Alig várja az ígért aranyokat – ez az én emberem!

VIDOR. Szólásunk nincs, de méltán neheztelünk, hogy azt a' derék jó Vidort ridegen a' gyepen hagyatott a' természet' édes ölében sanyaru éhséggel küszködni 's ott versent sohajtozni a' déli haranggal. (int, a' Sáfár a' kamrába megy) Nos komám! nem dicsérsz?

KIRÁLY. Halld Vidor, én nyolcz napra börtönbe záratlak.

VIDOR. Jól teszed komám! legalább unalmamban meghízom, a' lézengés úgy is elsorvaszt –

KIRÁLY. Vízre kenyérre ítéllek.

VIDOR. Ne tedd komám, dicsőséggel játszol.

KIRÁLY. Szeretném tudni miért?

VIDOR. Lásd, majd a' melancholia lep meg 's én bús versekben nyögöm el történetemet 's a' késő ivadék a' helyett, hogy téged magasztalna, majd engem sirat.

KIRÁLY. Azonban egy dolgot bizok rád, ha azt elvégzed, ment léssz minden büntetéstől.

VIDOR. (Uporhoz) Te okos ember vagy, szólj: mi az én hivatalom.

UPOR. Mulattatás hivatalod, fizetésed nevetség.

V I D O R . Fizesd ki komámat, mert engem mulat; dolgot bíz reám, én pedig azt tartom, inkább lyukba mint jégre.

K I R Á L Y . Hozzád illő dolgot bízok reád. Itt a' kertmelletti ligetben egy pár szerelmezt lelék; szedd össze magadat 's próbáld meg a' leány' hűségét.

V I D O R . Tehát vásárt üssek szivemből? jól van komám, én oda állok, 's ha a' leány képemet holdnak nem nézi, jobb a' szeme, mint a' te feltételes kegyelmed.

K I R Á L Y . Aztán vedd körül a' ménesmestert 's alkudj ki tőle két pej csikót.

V I D O R . Ha még is aranszáju volnék, de nincs nagyobb bolond, mint a' szegény kísértő, mert üres szavára bottal felelnek.

K I R Á L Y . Itt egy teli erszény.

V I D O R . Úgy komám! sok illyest, és zsebembe teszem fél országodat. Tudod e mi a' rokonság és különbség az asszony és pénz között?

K I R Á L Y . Mondd-el.

V I D O R . Mindenik ad ékességet; mindenik szerez barátokat; mindenikre tolvaj szem néz; mindenik eldugva legjobb; csak az a' különbség: hogy a' pénz kiadva használ, az asszony megnyerve kinoz; az akkor csöng ha elveted, emez ha tartod, akkor lármáz; amaz kemény, még is segít; emez lágy, még is megcsal; amaz régi bár, még is kellő; ez ha nem friss, kettős kereszt. (el)

U P O R . Rakoncztalan ficzkó! ma szeszélye tágas mezőt nyere.

K I R Á L Y . Boldog ember, derűlten nézi a' világot, sokszor igazat szól, de bolondul.

S Á F Á R . Elment Ő Felsége?

U P O R . A' tájat szemlélni.

S Á F Á R . (félre vonja a' Királyt) Itt uram egy pár arany – de hallgatást kérek, mi csak a' Számvót nyomjuk, és ha őt a' Király elcsapja, engem ajánljon Kegyelmed helyébe – csak okosan.

K I R Á L Y . Meglássuk. (Uporhoz) Ezt Kegyed' figyelmére bízom; jutalom 's büntetés követendi jelenlétünket: de ítélőszék derült kedvünket ne rontsa. Most menjünk Vidor után. (el)

Pázsint a' ligetben, E n d r e ' s M á r t a hárs alatt ülnek.

M Á R T A . Hasztalan vigasztalsz, reményem búcsut vesz. Most a' két öreg összezendült, 's apám még inkább gátolja frigyünket.

E N D R E . Csak te maradj hív, én katona leszek, a' vitéz ember átugor minden gátot.

M Á R T A . Nézd az erőt, mennél beljebb tekint az ember, annál sötétebb lesz; a' te czélod is csak olly szomorú kilátást nyujt.

E N D R E . De felettünk mosolyog a' tiszta ég; ne félj kedves! a' hívnek ügyét jó Isten vezérli.

M Á R T A . Lépteket hallok! a' mi vendégünk – vonúl a' sűrűbe.

E N D R E . Ha sétálni jött, útasítsd más felé. (el)

V I D O R . Hát te turbékolsz itt szép gerliczém, vad otthon, szelíd a' sűrűben.

M Á R T A . Ah Kegyelmed? vagy nem – Nagyságos uram!

V I D O R . Pillants fel hugom, ne légy szomorúfűz, melly mindég magát szemléli; nézz zsebembe, 's mondd-meg mit látsz benne? 's ha elisméred azt, ollyat sohajtok, hogy minden szarka és rigó elröppen fészekéből.

M Á R T A . Mit lássak illy picziny szemben? legfeljebb olly bizonyos mánort, melly borálom után szokott mutatkozni.

V I D O R . Ha szememmel nem boldogulok, te vagy oka, mert szívemet huztad oda, az pedig mócsing, nem világít.

MÁRTA. Endrémnek is ott ül szíve, de más lánggal is ég az felém. (Király és Upor jönnek, 's félre megállnak)

VÍDOR. Ne hidd, az is csak olyan tűz, mint a' rókáé, midőn a' csirkét lesi. Én mondom neked: imént álmomban megjelentél, azóta ha rád gondolok, azt sohajtom: ments-meg uram az asszonytul! de ha így rád nézek, azt gondolom: asszony nélkül medve táncz az élet, az ember duzog, mozog, a' szerelem még is veri, mint engem most a' sors teveled kinez – pedig hidd-el, reám nézve a' szerelem nem kis vesződség: én mondom neked! hűségdről is leteszek, csak szeress!

MÁRTA. Én is imént vallám-meg, hogy szeretek egy derék jó ifjut.

VÍDOR. Gyermeksíp, mindég egy nótát fujsz, több hangja van az életnek; tán csak nem akarnál az ifjunak felesége lenni?

MÁRTA. Akarnék biz én tiszta szívemből.

VÍDOR. Tehát nem szereted, mert így kötelességre készted, melly hidegít 's az nem szerelem; gonddal terheled, melly fáraszt 's az nem szerelem; bilincsbe szorítod, melly untat 's az nem szerelem; rosز szíved van.

MÁRTA. Csak Nagyuramé volna jó, a' helyett hogy így beszélne, inkább segítne rajtunk.

VÍDOR. Jó szivből nem segíték – te az ösvényt nem isméred, mellyen kerengsz; lásd a' szerelem létra melly piros felleghoz van támasztva: alant rózsás, felfelé mindég nőnek a' tüskék; a' lépcsők így váltják egymást: látás – kívánat – figyelem – fortély – kéjzöön – lomhaság – utálat – per – gyűlölség – megvetés – a' létra lezuhan 's itt a' feledékenység – ez így megy fel le, 's így a' szerelem csak örökös czigány-kerék. De én kivétel vagyok 's mivel ezt magam mondom azért elhiheted ha akarod.

MÁRTA. Én mind ennek felét se értem, hadd menjek haza. (mennni akar)

VÍDOR. Maradj hugom 's légy nyájas, ebben áll a' ti fő eredetiségtek. Adj foglalót érzetemre; tudod é mi a' csók?

MÁRTA. Még zavarba hoz – én nem felelek.

VÍDOR. Lásd a' csók első szülöttje a' szerelemnek, 's anyjával együtt öregszik el, jámbor vendég gyanánt koczog, de csak hamar elfoglalja az egész házat. Szeress gyöngyalak – 's minthogy nehéz legény vagyok, ments fel a' leomlástól; de egy csókot – ajkaid szépek, mint-ha egy tündérvölgyet két pipacsdomb őrzene –

ENDRE. (előrohan) De már nem tűrhetem! illy élemedett ember 's még is így dévajkodik, nem szégyenli magát kegyelmed?

VÍDOR. Nem biz én fiam, inkább hozzád illik, mert te bolond vagy, ha félted szeretődöt; én csupa ártatlanság, mivel hiszek neki – ki érdemesb reá? de jó fiu vagy, ne szurj meg szemmeddel, inkább tanuld meg ismérni az életet – csupa alku és csere az; mindenik akar nyerni, 's ha ki mit veszt, az másnak ráadásul szolgál – 's így én is szeretődöt elviszem 's nyugalmat adok helyette.

ENDRE. Én Mártámat tartom meg, kegyelmed pedig, ha el nem lábol, azt nyeri, a' mit nem szeret.

VÍDOR. Ej te bodza-törzsök, fejetlen fokosnyél, nem rettegsz haragomtól?

ENDRE. Nem biz én potrohos gyapjuzsák! de mingyárt meg is szalasztom kegyelmedet egész becsülettel.

VÍDOR. Azt ne tedd fiam! lásd rég hős volnék már, ha szaladni tudnék; de ne gondold hogy félek, mert nagy szívem van, kár hogy a' békét szereti –

SÁFÁR. (kívül) Márta! Márta!

MÁRTA. Jaj! édes apám jó –
 VIDOR. Jer szívemhez; én elég széles vagyok elrejthetni.
 ENDRE. Nem oda Márta! én állok melletted. (Márta Endréhez megy)
 SÁFÁR. (jó) Ah Feséges uram!
 VIDOR. Kend is itt van, megtestesült halálos bűn? Nos hugom, most tudod: ki vagyok; kinek van bájolóbb szeme, nekem e, vagy Endrének?
 MÁRTA. Endrének alázatosan követem.
 SÁFÁR. Gyáva leány! mit beszélsz? hisz Ő Felsége' szemfényéhez még a' nap is szennyes.
 VIDOR. (a' Király és Uporhoz) Híveim! jertek elő! megúntuk már a' szerelmet! mi kegyelmesen megpróbáltuk a' leány' hűségét, de mi illetén diadaltul már elszoxtunk. (Királyhoz) Komám! ha szeretsz, illy dolgot többé ne bizz rám, úgy álltam itt, mint kappan a' jércze mellett – aztán nincs hübb teremtmény az asszonynál, míg szüksége van reá.
 MÁRTA. (Endréhez) Oda vagyunk! ki hitte volna hogy ez a' Király? te őt gyapjuzsáknak hittad, most lakolsz.
 ENDRE. Feséges uram! én megbántottam –
 VIDOR. A' mi áldott szívünk inkább felejt, mint büntet. Most odább megyünk. Mostoha idők járnak, egy ebédért kétszer kell fáradni. (el)
 SÁFÁR. Márta! ez uraknak köszönd hogy kemény kérdőre nem veszlek.
 KIRÁLY. 'S mért ellenzi kend leánya' szerelmét?
 SÁFÁR. Csak – mivel – tudja Nagyuram: az atya mindég nagyobb szerencsét vár, a' leány meg mindég menne.
 ENDRE. Mit hímez hámoz kegyelmed? uram megmondom én őszintén: nekem nem akarja adni, mivel apámra, az öreg ménesmesterre haragszik – de a' vén Számvevőnek szánta, mivel az egy húron pendül vele.
 KIRÁLY. És helyben hagyja apád szerelmedet?
 ENDRE. Mért nem? édes apám tudja, milly jó leány Márta.
 KIRÁLY. És te Márta?
 MÁRTA. Ne pirítson rám kegyelmed! hisz ha nem szeretném Endrét, nem volnék itt – ugyan kérem, adjon kelmed szép szót apámnak – lássa minő durczásan néz.
 UPOR. Boldog egyszerűség! ha ide nem tér a' szerencse, nincs is e' földön.
 SZOLGA. (jó) Sok ur és láncsás érkezett hozzánk, a' Királyt keresik.
 KIRÁLY. Vezesd ide őket. (Szolga el)
 SÁFÁR. Megjelentsem Ő Felségének.
 KIRÁLY. Nem szükség. Márta! ha én neked egy fiatal sáfárt adnék férjül. azonfelül kitaranám menyekződet, lemondanál é Endréről?
 MÁRTA. Én nem akarok jobb szerencsét Endrénél.
 SÁFÁR. (magában) Mit nem tesz egy pár arany! ezt ugyan lekenyereztem, még leányomra is árasztja jóvoltát. (titkon Mártához) Megöllek, ha igent nem felelsz!
 MÁRTA. Nem – nem! lehetetlen!
 KIRÁLY. Hát kend Sáfár mit szól ehhez?
 SÁFÁR. O én mindég kész vagyok az áldásra.
 UPOR. Itt jó a' kíséret. (a' kíséret fellép)
 KIRÁLY. Endre! téged e' jószágban sáfárságra emel Királyod – kövesd atyádat hűségében 's boldogítsd Mártát, kit reménylem atyja tőled meg nem tagad.
 SÁFÁR. (magában) Ezer mennykő! ha most el tudnék illani –
 KIRÁLY. Jókor érkeztetek híveim! épen most jutalmúl a' hűségnek boldog frigyet kötök.

SÁFÁR. O – o! alázatosan követem – (félre) O én világ' számara – mint nyakamra szóltam.
 KIRÁLY. Kend Sáfár engem biztosává tett – az adott dijj legyen Mártáé.
 MÁRTA. (a' Király elé letérdel) Kegyelmet apámnak Felséges uram!
 KIRÁLY. Őt mi czinkosival együtt szoros vizsgálat alá vesszük, 's ha őt a' megérdemlett tömlöcztől felmenti kegyelmünk, azt Márta egyedül jobb lelkednek köszönheti. (int, Márta felkel, kívül nagy zaj)
 UPOR. Minő zsidobongás!
 BARTÓK. (több cseléddel Vidort kötve hozza) Nos! mutasd meg hát, mellyik a' Király? farkasrugta fia! azt véled pénzzel kiszúrhatod szememet? ha hazudtál, engem úgy se – gúzsba köttetlek, tudom másszor nem kísérted a' becsületes embert.
 VIDOR. Komám! ezt tedd Tárnokoddá! ez majd fokossal írja a' számvetést; lelkemre mondom, egy erkölce van, de ugyan rá is veri az emberre.
 BARTÓK. Papolj bízvást – épen jó kedvemben leltél –
 KIRÁLY. Mi baj öreg bajtárs?
 BARTÓK. Te is itt vagy jó madár – lám követed –
 UPOR. Ő Felsége a' Király!
 ENDRE. Az, az apám! én sáfár vagyok immár, 's Márta is enyém.
 BARTÓK. (hüledezve lekapja süvegét) Tehát a' kis Mátyás – ej farkasrugta! mit szóljak? bakot lőttem pedig nagyot – hát csak ugyan – a' Király! no hát bocsánatot (elébe térdel) ej! ej! bocsánatot!
 KIRÁLY. Meg van bocsátva jó ember! te, ki a' sok romlott között, magad tisztán és szeplőtelenül megálltál, im hűségednek jutalma is legyen. Kelj fel mint szabad Nemes, kard és szív álljon czímeredben, melly a' késő időnek hirdesse érdemed'. (Bartók felkel)
 VIDOR. A' sok czeremónia közt kezem fáj, oldjak fel! (feloldoztatik) Komám! kedvem volna busulni.
 KIRÁLY. A' jó ebéd után ez legyen ozsonnád – de vigasztaljon a' teli erszény.
 VIDOR. Komám! arany pillantásod van. Most a' pünkösdi királyból ismét bolond lesz – de (Sáfárra mutat) a' hosszú kép mellett mosolyogva áll a' jámbor vidámság! szép a' világ ha zajlik is, éljen az élet! (a' kárpit lefordúl).

Kisfaludy Károly.

AZ EGÉR.

Egy bibliothékába zárt
 Egér, bár dúlná a' könyvtárt,
 Igen soványan jó belőle ki;
 'S midőn a' többi társai
 E' végett évelődtenek vele,
 Bangók! imígyen felele:
 Ez tudósok' köz sorsa mostanában,
 Leginkább a' magyar hazában!

A' PILLANGÓ 'S CSEREBOGÁR.

Hijába kérkedel
Szemfényvesztő tündér kecseddel,
Egy hímes pillangóhoz így
Szólt egykoron az írigy
Cserebogár: tudjuk, nemde miből áll,
'S hogy nem rég rút hernyó valál.
Mit tész az? ad illy választ
A' színes röpkedő, nem azt
Millyen valék, kell felvenned,
De most millyen vagyok, tekintened.

Szent-Miklóssy.

EGER.

1552.

Megnehezült az idők' viharos járása fölötted
Oh haza! halmaidon 's letarolt alföldi meződön
Régi halál lakik, és dühödötten táboroz a' harcz.
Sirhalmok hegyeid, és völgyed sírgödör, ősi
Nagyságod' nagy romja magad, még állasz, utolsó
Harczodat állván a' vas erőszak' ütései ellen.
Mélyen alá szállott napodat félholdu pogányság'
Éje borítja, 's vesző fiaid pártokra bomolva
Egymást, és fogyaték javadat nyomorultan emésztik.
Büszke világrontó seregidnek híre hová lett?
Hol van erős Pécs, hol fejedelmid' sírja Fehérvár,
Hol Buda? Haj! vad igát hordoz, 's a' szolga Dunában
Megdúlt tornyai' árnyékát borzadva tekinti.
Még Eger áll, a' puszta Eger, sasfészke Dobónak,
Honnan az eltapodott haza vég villámaint ontván,
Már nem is ön mezején, meg-meg dördíti hatalmát,
'S száguldó törököt rettent, és táborokat dúl.
Ott Ali, 's két földrész' fiait tengernyi seregben
Hadba vivő Amhát elakad dúltában: ijessze
Bár ezer ágyuival, fog rengeni tőle hegy és völgy,
És az erős talpkő a' várnak alatta megindul,
Nem maga harcz' ijedelme Dobó, 's védői Egernek.
Díszesen áll Eger a' termékeny völgybe kitéve,
'S mintha leélt idejét álmodná vissza, megaggott

Várkoszorúzta fejét kisdéd dombhátra lehajtja;
Bús mormolva fut a' testvér habu csermely előttte,
'S partainál szüzek, és nem enyelgő gyermekek egymást
'S a boruló tájat félénken nézve bolyognak.
Vékony ködbe vonúlt, és csendes az ég is; alatta
Tévedező madarak járnak, 's a' puszta mezőben
Száguldó lovagot kísérik vizsga szemekkel.
Benn a' mély csendet csak néha szakasztja meg a' zaj,
A' megütött fegyver' zaja, 's bús éjféli harangként
Zeng egyedül, és messze ható riadással az őrszó.
Fenn pedig a' haza' bánatját hordozva szívében
Áll a' harci Dobó. Vélhetnéd lenni szobornak,
Mellyet ügyes kézzel fölségesen állata hajdan
Legragyogóbb korból a' művész, 's díszes alakban
Megtartott az idő, hogy utóknak lenne csodájok.
Vélhetnéd; mert mozdulatát nem látni fejének,
Nem hadüto hős karjainak, de szemében ölö tűz,
A' szabad elszántság' megemésztő lángjainak égnék.
Míg ez így áll, 's a' csendes Eger' patakárja susogva
Visz pillantatokat, mellyek nem térnek ezentúl
Vissza nyugalmanak, délről megvillan az ösvény,
'S mint ki világrontó seregeknek hordja parancsát,
Büszke lovaglással követül jó Handsa tövéhez.
Tüstént megzendül Eger, és nyugalma fölébred
Álmaiból. Felszökkennek riadozva, zörögve
A' nyugovó katonák, valamint nagy darvak az aggtó'
Partainál ülvén, ha fenýíti veszély' jele őket,
Mind felrobbannak, szavaiktól zeng az egész tó.
Jó Robogó, nagy barna fejét a' zajra fölütvén,
Mint valamely bika, vagy deli méltóságos oroszlán,
Melly barlangjában meg nem tud féni dühétől,
És kijön a' napot és erdőt rémíteni: úgy az
Jó le, 's feledtében hordoz nagy cserfa dorongot,
Mellyet imént kúthoz gémul faragának az ácsok.
Avval, mint valamely árbocczal jára körül, 's a'
Vad törököt 's kísérőjét jegyzette halálra.
Jöttek utána Vas, a' vasnak testvére keménynyé
Harczolt karjaival 's mindünnen fürge huszárok
S vas kalapos hajduk; jött várnagy társa Dobónak
Mecskei, még csak alig vetvén el póri dorongját,
Mellyel az agg falból, példát mutogatva henýéknek,
Uj torony épülvén, köveket gördíte tövébe.
Várnagyí szép kaczagány fedi mostan vállait, arcza'
Déli derültségén komolyan fut el árnya vitorlás
Kalpaga' szárnyának. Bátor lépése mutatja,
Hogy nehezét nyomnak haza' földén lábai, 's róla,

Míg az alóla ki nem fordúl, ő futva le nem száll.
Jőnek utóbb bábész pórok, 's munkája felejtve
Jő sok barna kovács, félig kész kardja' vasával.
Mind ezeket bátran szemlélgeti Handsa; de társa
Csendes Omár egyebet látszik vizsgálni, merengő
Két szemein bús emlékezet' holdfénye ragyogván.
A' följedt hölgyek, köztök hattyúi Egernek,
Két deli lány közelít, lebegő magzatja Dobónak
Ifju Dalár, 's karján a' már már hervatag Ída.
Termete még olly büszke sugár, mint lelke sugár volt
Boldog napjaiban, de szemének lángja kieggett.
Még csillag; de nem a' szerelem csillaga: olly tűz
Melly hidegen, 's érzéktelenül néz pusztá vidékre
Hóviharos felhői közül: nem kelnek alatta
Gyenge sohajtások egymást reszkette köszöntők,
Nem dalok a' kedves távolból, csak maga zúg a'
Jég kebelű éjszak' metsző szele árva morajjal.
Arcza is ékes, bár halovány rózsára hasonló,
'S rózsá ugyan: de örömharmat nem mossa vidámmá.
Tűköre a' multnak, melyben hideg éjjeli holdként
A' ragyogó képnek bágyadt szépsége sugárzik.
Látni, kevélységét hogy már megvítta maró bú,
'S hosszú tünődések; de nemesség őrizi hanyatló
Kellemeit, 's nem mer könnyü-gödröket ásni keserve.
Ezt hogy látta Omár, sok erős év óta legelső
Könnyei csordúltak. Mély föld' gyomrába leásná
Most tetemét, oda hol csikorogva fogantatik a' vas,
'S zordon sziklák közt dúlásra születnek az érczek.
Hol nem látni fogyó napokat, dérvette virágnak
Porba lehullását, nem, mint leszen a' tavasz őszszé,
'S büszke reményeknek gyémánt épülete rommá.
Haj de hová legyen? elfordúl, 's a' fölriadott mén,
Mintha baját tudná, szomorún fordul meg alatta.
Hangzik azon közben siető lépése Dobónak,
A' ki futó lángként az oromról itt terem és áll,
Mint valamely nagy özön, meg nem férhetve magában.
Rá dőbbsenve tekint a' bátor Handsa, 's köszöntő
Szózatokat készít, de Dobó kezd szólani hozzá,
És szava, mint keze rendítő, 's megelőzve imígy zeng:
„Szólj Török! e' várhoz harcot hoztál-e vagy alkut?
Vissza, ha alkudozol, hitlennel az alku nem állhat;
Vissza, ha harcz kell is, készülj meghalni kezűntől.”
„Ösmerlek,” felel a' két színű Handsa, „mióta
Járod Eger' mezejét, nincs ott maradása Töröknek,
Táborait töröd, és seregét pusztítod erőddel. –
Szolnok alól jövök.” „A' többit hallgasd el egészen”

Szól lobbanva Dobó; mert Istenem a' kit teremtet
 Lásza, hogy elvesztlek, ha szavaddal játszol elöttem.
 Csábító te is, a' ki talán nagy lelkű Losonczi
 Láttad elestében, 's örülél, hogy hinni bolond volt.
 Vagy tán nem tudjuk, mit akarsz vala mondani? jöttem
 Szólnál Amháltól, a' száz seregeknek urától,
 'S rettentő Alitól, ki Budán a' mennykövek' ormán
 Űl, 's lecsap eldőlt vérébe borulva Losonczi,
 'S Szondi nem állhata meg, de hegyek rendűtenek és a'
 Gyámtalan ország is terhöknek alatta megingott.
 'S Szolnok alól jósz most minekünk tán hozni kegyelmet?
 Véled-e, hogy hisszük? mi, kik ellen zenge panasztok
 A' fejedelmeknél, hogy míg más békenapot tart,
 Mink vég váraiból lábánál fogva lehúzzuk
 A' törököt, hogy fegyvereink' félelme miatt már
 Gyermek sem foganik, vagy idétlent szül el az asszony.
 Illy panaszokra talán kegyelemmel jötök-e hozzánk?
 'S kell-e nekünk kegyelem, kik az ellen vasba borultunk?
 Vagy ti sokan vagytok, 's e' vár nem is annyi, hogy ebből
 Csak darab is jusson minden félholdu vivóra,
 Gondolod, és mosolyogsz. Lásd, én mindent tudok⁹³, immár
 Hallj választ röviden, 's vidd a' seregeknek urához:
 Mink harczolni fogunk, 's e' kisded kőrekesz itten,
 Mellyre fog ütni, ha várnak nem, temetőnek elég lesz.
 Te pedig elmenj, és sem ezentúl vissza kerülén,
 Sem most itt késvén, ne mulass várában Egernek;
 Mert hitető szód lesz még egyszer jöve halálad."
 Végezi, 's egy jel sincs az egész hős termeten, arczon,
 Melly ne mutatna halált. A' földet véli forogni
 Handsa; de ő szédül szégyen 's félelme' sulyától.
 Barna lovát némán fordítja, 's halál hidegétől
 Rázkodik, a' mint nagy Robogót elhagyja, 's egyébkor
 Büszke nyakán remegő lejtőt jár tolla fejével.
 Elmegy azonban, utána moraj's bús társa nyomulván,
 Mint szomorú árnyék megyen a' Maklári tetőkön.
 Társa pedig mikor a' jól ösmert dombot eléri:
 Rajta megáll, és vissza tekint, valamintha tünődnék,
 Menjen-e vagy jőjön; de megindul végre, 's szívének
 Fergetegét látszik szilajúl elvinni magával.
 Kisded Eger! mi nehéz zivatart vontál te magadra.
 Száz ezerek fogják kapudat döngetni tekékkal,
 'S Sztambuli bárdokkal; környül hordozva vaserdőt.
 Nem had, egész ország ordítja tetődre hatalmát,
 Rengeni fogsz, 's tornyodnak alapja mozogni.

⁹³ mindenttudok

Igy leszen, és ijedést még sem láthatni Egerben,
 Életet inkább, és zendülő kedvet: az elszánt
 Bajnokokon, mint láng, elterjedt lelke Dobónak,
 'S egy sincs, a' ki magát ezreknek elébe ne vetné.
 Kardot, ölö csöveket, 's rohanó kopjáiakat edzven
 Zörgenek, és némelly víg dallal örülteti társát.
 Van, ki nehéz szüből, elzengi Temesnek elestét,
 'S társaiban vadölő párduczna kelti haragját.
 Agg maga, 's gondolatokba merül ör lelke Dobónak.
 Látja jövődjét, 's mint veszedelem' fia nem dől
 Abba vakon 's botorúl; de reá készülve hasonlít
 Száz patakú folyamat, mindent nagy gondja betöltvén.
 Minden részre levélhordó katonái kiszállnak,
 'S a' gyász hollóként, szomorú hírekbe borítják
 Fél magyar országot. Fejedelmét kéri segédül,
 Kéri barátait, és kik Egert megváltva kívánják,
 Mindeneket; de gyűlésbe megyen maga Mecskei várnagy.
 Telnek azonban az élelmek' szekérével az útak,
 'S gőbölök és juhok érkezvén nagy bögve szorongnak
 A' hidakon; köztök fölemelt botjával ügetve
 Hajt terel a' pór, és rekedő torkával üvöltöz.
 Hangyacsapás az egész környék, és hangyaboly a' vár,
 Melly sok szép falunak jövedelmét elnyeli, 's a' harc'
 Éhen ülő fiait táplálja halálra belőle.

Szikszóban magyarok gyülekeznek. Hosszu gyűlés van,
 'S zúg az ütött kasként; ép szó nem hallatik ottan
 A' sínló haza' hangján kül, melly visszavonásnak
 Lángjaitól veszvén, siradalmát zengi közöttök.
 Azt vélnéd, hogy oroszánok gyűltek be, kik ellen
 Nincs hatalom földön, 's azok ők, de tanácstalan ésszel
 Szinte viszázkodnak, mikor a' megye' bő teremében
 Mecskei megjelenik 's illy szót emel a' sokaságban:
 „Gyűlt rendek, 's ha akarjátok, rontói pogánynak!
 Ím eljött az idő rajtunk gyakorolni hatalmát:
 Amhát, és Ali rablánczot csörgetnek Egerre.
 Már az erős Szolnok Tisza, Zagyva kerülté falával
 Nyári' futásától megürült, 's szolgája töröknek.
 Így ha odadjuk Egert, a' felföld elkel utána.
 Jöttem azért segedelmetekért szólalni Dobótól,
 Hogy ha rokok vért még meg akartok⁹⁴ menteni, 's a' vár
 'S vesztegetett örökünk, 's a' jó név szíveteken van,
 Keljete és a' büszke pogányt zabolázza csatátok.
 Mink ugyan állni fogunk, valamíg kő állhat Egerben,
 Vagy diadalmunk, vagy temetők koszorúzza nevünket.”

⁹⁴ megakartok

Erre nehéz zúgás kele a' Szikszói teremben.
 Szolnok' eleste miatt sok szív döbönt meg, Egerhez.
 Kardok csördültek, de közöttök szólt az irigység:
 „A' ki Eger' jövedelmeiből aranyozza sisakját,
 Álljon elő, 's a' várt az védje ha tudja, vasával.
 Ugy de nagyon könnyű a' pénzt kizsarolni, 's ha szükség,
 Kérni segítséget; nehezebb ma találni bolondot,
 A' ki fejét más vára fölött teke-czélra fölusse”
 Volt ki setét lelkét czudarúl fölidézte pokolból
 A' gunyoló vádnak, 's így szóla: ki mondta Dobónak
 Hogy békés mezején harczot tápláljon örökké?
 Nem maga verte-e meg Handsát, 's kergette Budáig?
 Nem maga villongott-e, midőn szép frigy vala köztünk?
 Ám ha vitéz, most álljon elő, most ezreket ölhet
 Mindennap, szép tetteiről mi dicséretet irván
 Távol ülünk, 's el nem ragadozzuk csillaga' fényét”
 E' jég szókra sokan, jéggé változva szivökben,
 Áltanak, és hidegen nézhették volna pogánytól
 Megdúlatni Egert; de harag' tüze forrva sokakban
 A' vizvérü magyart átokkal rakva gyalázták.
 Első, a' ki szavát fölemelte, Pető vala. Ifjú,
 'S még alig arra való, hogy kardot rántson: elomló
 Fürtei' selymével, 's gyengéd piros arcza' havával
 Illóbb a' szerelem' dalain ligetekben epedni,
 Mint hadi munkákhoz; de nemes szive mást mutat, érzi
 A' haza' gyász napját, 's hivságok nincsenek abban.
 Szép tettekre heves, hideg a' csata' vészei ellen,
 Mind csövel, mind karddal erős, most fölkele gyorsan
 'S illy röpülő szavakat mondott feddékeny ajakkal:
 „Most van-e arra idő, hogy multakat össze keressünk
 Félelmünk' takarójának? De maradjon örökké
 'S ülvé penészedjék, kinek édes az Ozmani rabláncz.
 Én megyek, és szégyent hagyok itt a' veszteg ülőnek.”
 Szóla, 's borúlt arczán szépsége haragba vegyülvén,
 Mint lobogó csillag mene, 's a' sokaságon utat tört.
 Zoltai már ekkor kardot csörrentve kilépett
 Mecskeihez, 's haragos szemeit forgatta setéten.
 Legvégső kele Gergely elő a' Bornemiszáknak
 Nemzetiből, ki deres farkassal földve setétlő
 Köntöseit, mint jó föld a' sikertlen arany közt,
 Ül vala sok ragyogó Úrnak közepette: erővel
 Domborodó mellén hordozta zománczos aczélből
 Gombjait, és kapcsát. Süvegén őrt álla bagoly toll.
 Mintha hazájának gyászát keseredve viselné,
 Igy vala ő, mind bús feketén öltözve: hasonló
 A' titok' éjéhez, mellyben nem látva fogannak

Legragyogóbb tettek, 's az erő' munkája virágzik.
Lelke nyugott tenger, 's a' nagy természet' öröklő
Titkaival gazdag. Keze közt a' csendes elemnek
Jámborsága szünik, 's erejét elveszti az ártó.
E' mellett nincs teste sovány csontvázig aszalva,
Munkabíró 's tetemes, 's első a' hajdu vivásban,
Csak gondokba merült nagy homloka 's ránczba szedődő
Arczai látszanak a' sanyarú tudományra mutatni.
Ez hogy látta Petőt, a' kétes zajra fölébredt
Szíve nagyon fáján, fölkel, 's illy szózatit ejtő:
„Esküszöm“ és egyedül, mint a' lélek' szava tisztán
Hangzott e' szózat, megrázkódtatva velőket:
„Esküszöm! és a' föld, 's az egek meghalljanak engem,
És az erős Isten legyen e' szavaimra bizonyság!
Hogy nincsen nyomorúbb, nincs gyávább népe magyarnál
Nincs boldogtalanabb: magok a' föld' férgei, férgek
Mind maig, egy méh sem lett ezredek óta szunyoggá;
Nem magyar a' magyar, elfodúlt természete; méltó
Hogy hamar elveszen, mert lennie szégyen ezentúl.
Mért lakozunk mink itt? haj! mért hoztak ki apáink
A' főveny országból? ott elnyomorodva ha fává
Ha darabos kővé változtunk volna, örökké
Rejtve valánk: most ennyi világ nem nézne szemünkbe.
Nem látná hogyan elmaradunk a' többi nemektől,
A' nemes Országot mint hagyjuk lenni vadonná,
E' gyönyörök' kertét inségnek pusztá helyévé.
Vagy most is mire gyűltünk itt? Elhagyjuk apadni
Gazdag arany folyamát a' megtérhetlen időnek,
'S végzésünk nincsen; de nehéz vádakra fakadván
Múltakról perelünk, nem ügyekszünk óni jövődőt!
Addig ugyan sem föld, sem az ellenséges egek nem
Védik Egert: letapodva borúl fölvára porába.
Majd berohan kapuján Mahomed' csordája, 's kiket rég
Tengerekig vertek diadalmas karral apáink,
Dúlva bejárják most a' szép felföldi mezőket,
'S Mátra' örök tetején tűznek fel Sztambuli czímert.
Ám, ha szegény magyar azt mondhatná is csak: elaggtam,
Nem bírom a' kardot, 's nehez a' hadi dárda kezemnek,
És iszonyú nekem a' pattantyú' hangja, halálom
A' csata" oh akkor jobb volna fekünnie porba,
'S várni, mikor fognak hátán elügetni futamló
Bajnokok, a' nyeret jobb volna viselnie akkor,
'S rajta szegényeledelt aratóknak vinni nyarantan.
Ím de különben van. Birodalmas termete, gyorsabb
A' futamó szélnél, ártóbb a' szirtszakadásnál,
És ha kel, a' csata' mennyköveit hordozza kezében:

Istene nincs, szive nincs egy erőbe csatolni hatalmát!
Jól van hát, ha ugyan kedvesb versengeni soknak,
Versengjen bizvást; majd a' török' üszkeit ő is
Érzeni fogja lakán, 's maga oltsa, ha oltani képes.
Én megyek, és innen minden jobb lelkü velem jó.
A' mi lakik bennem, 's a' földnek titkos ölében
Ártalom, és rokon a' rettentő képü halállal,
Mind földidézem most törököt pusztítani, és ha
Ott veszek, a' gyávát átkozva csukódik el ajkam.”
Nagy keserűn így szól vala ő, mint orvos az ártó
Régi betegséget gyógyítva keserves itallal,
Mellyet iván megrázkodik a' boldogtalan ember;
Érzi azonban erén enyhültebb vére' futását:
Igy mikoron szavait hallották Bornemiszanak,
Lelkők megrendült, kezeik lemaradtak elővett
Kardjokról, de hamar villámmá gyulva haragjok,
Mind csak Egert, és hadba menést zengettek egyenlőn.
És végzés leve: megnyomaték a' visszavonásnak
Bús szava, ezt végzék: széledjen el a' nemes innen,
És kiki hozza hadát, valamennyit hozhat, Egerhez.
Mecskei akkoron a' bizodalmas hírrel elindult,
És mikor a' napok elmúltak hadi készülétekben,
Sok szabados hajdú, 's rohanó paripáju huszárság
Jöttenek a' várhoz: magas Ungból, szép Abaújból,
'S kik zivatar-nyargalta Szepest, 's száz bérczü Gömörnek
Oldalait lakják, 's a' tündér Borsodot, és az
Isten-itallal dús Zemplénynek téreit, ormát,
Mindezek a' várhoz jöttek sokféle csapatban,
Olly tarkán, vegyesen, mint vad növények erednek
Parlagi jó földből, melly nem szaggatva vas éllel,
A' szeleken szálló magokat méhébe fogadja,
És mikor a' kikelet télhagyta határain elfut,
Száz alakú fiakat hoz az ifju sugárnak elébe.
És ugyan illyenek ők. Ki szabad mentéje' lebegtén
Méne' futásával röpkölő sólyomra hasonlít,
'S pajkosan a' kidobott kopját kapkodja, lelógó
Kardja csörömpölvén, ki lator farkasnak ijesztő
Bőre alól nagy erős mellét dőleszti: fejében
Vas sisak, és sasnak megeresztett szárnya fölötte.
Kik villám fegyvert, nagy puskát hordanak, avval
Nem ritkán fordítva ütők, magyarosra cserélvén
A' viadalt, mint volt az apáknak idétte, mikor még
Lomha nehéz óntól nem kellett félni vitéznek.
Van ki setét medvét hordoz hátára terítve
Borzasan és szörnyen, 's hosszú dárdája toronyként
Feksz kemény vállát, 's a' földet szántja, mikor megy,

Lábaival, mellén 's czombján vasháza zörögvén.
'S mintha vadát az egész föld itt viadalra vezetné,
Van sok ezüst körmű párducz, fene tigrisi köntös
Vállaikon, de oroszlánnak dühödése szivökben,
Mellytől megmozdúl az aczél sok bajnoki kézben.
Rázza fejét sok vas buzogány, a' dárdafa reszket,
És a' fel-felütött fejeken sas szárnyak, ölyútoll,
És minden madarak' megeresztett tollai lejtnek.
Mindezeket, balját aranyos kardjára nyugasztva
Nézi Dobó csapatonként, és üdvözli örömmel.
Végre kisebb csapatok; de nagyobbak erős hadi renddel
Állnak elő, mind természetesek, 's vállokra kerítet
Könnyű mentékkal lebegők a' gyors paripákon,
Fegyvereik jó kurta csövek 's nagybányai kardok,
'S a' pergő csákány, melly félkörű görbe vasával
Vért szomjúzva kiáll, 's élet fitogja nap ellen.
Tíz réz kürt harsog közepettők, 's néha kitörvén
Sír egyedül a' tárogató viadalmas özönnel,
Mellyre dagályában megakadva fület hegyez a' mén,
És a' megbúsúlt daliának alakja setétül.
Itt legelől jár ifju Pető Erdélyi pejével,
Mellynek arany hímes takaró foglalja be hátát,
'S a' mint a' dobogó földet gyors lába dagasztja,
Könnyű fejét boglári alatt meghajtja kevélyen.
A' gyermek pedig ül fél szakra kerítve palástját,
Melly kék habjaival dúsan dagadoz le kerekded
Vállairól. Gyöngyös csillag kapcsolja be mellén,
Széle szegett 's lebegő két sarka virágos ezüsttel.
És ez alól deli teste tűnik, mint tiszta virágszál,
Gyöngyszermű szűk övvel ketté választva derékon.
Csillagok, és szép hold három soru gombjai mellén,
'S déli sugár czombján, legszebb ég színre lehintve.
Tűri süvegkoszorúzza fejét, rá tűzve fehérén
Habzik az ékes toll, 's rózsás arcokra vet árnyat,
Mellyeken a' komoly elszánás' nagy gondolatával
Harczba vegyült szépség hős lelke' vonásait írja,
'S erre hogy olvassák, két barna szem önti világát.
Mind ezt ő nem tudva halad nemes úri negéddel,
Fenn viszi jó kardját a' kisdud Egerbe segédül.
Ezt hogy látja Dalár, állván mellette Dobónak,
Szól, 's ha szelíd ágán bimbó szólamlani tudna
Hajnali nyíltában, az szólna csak illy kegy ajakkal
Tisztán és szerelem nélkül, mint szóla Dalár most:
„Bajnok atyám, te ki mindennél vagy erőre hatalmasb,
Nézd melly hősfi csapong zabolázott ménen Egerbe.
Őt ha nem ösmerném, 's tudnám rokonodnak anyáról,

Azt vélném, hogy egét vállára kerítve leszállt a'
Csillagos esthajnal, 's a' késő napra hadakszik.
'S nézzed atyám mi kevély; rövid üdvözlése hasonló
Álomhoz, mellyről, hogy volt, nem tudni bizonynal,
Vajmi kemény lehet a' harcznak törvénye, hogy a' ki
Évvel előbb velem a' violákért bolyga mezőkön,
Most a' legszebbet kész volna tapodni utában:
Olly rátartólag megyen a' hadi rendnek előtte."
Igy csevegett a' lányka, Dobó mosolyogva lehajtá
Hősi fejét; de nem úgy mosolyog vala lelke: betölték
Azt a' gondolatok, 's árnyéka veszélyes ügynének.
'S most jöve Zoltai, a' legbüszkébb termet ezer között,
És lova legrohanóbb valamennyi lovaknak előtte.
Mint megyen a' vigaság' napján gyors tánczra leányzó,
Vagy régen szeretett jegyesének ölébe menyasszony,
Olly örömet meg ez a' hadat és veszedelmet ölelni.
Csillagnak nevezé paripáját vad gyönyörében,
'S szemfénynek gerelyét, mint szokták hő szivek egymást
A' szerelem' lágy hangjaival mosolyogva nevezni.
'S mint mikor ő kiveté, soha Syria' náda süvöltőbb
Nem vala Szemfénynél, 's mikoron, valamintha nyereghez
Volna szegezve megűlt, a' tündér nem vala kellőbb
Zoltainál, sem Csillag utóbb nem jára szeleknél:
Most is agyindító kopjáját pörgeti, hányja,
'S a' hogy utána kapt, még tolla sem ingva fejében,
Nem rohan, és nem fut, sugarúl ott termeni látszik:
Ló, lovag olly könnyen szegik a' levegőben az útát.
Negyven fűrge huszár megyen ennek utána robogva.
Végre, kemény gyalogok, Gergelynek hajdui jőnek,
'S vér mezejű süvegen hordják a' címeres Ország'
Négy folyamát, 's balról hármás nagy bérce' keresztét.
Jó maga Gergely elől buzogányos kézzel, alatta
Nem robog a' hadi mén, de kemény gyors lábai mérik
A' földet, míg lelke mereng hadi gondolatokban.
Mind ezeket befogadja Eger veszedelmes ölébe,
Mint valamelly örvény, mellyből, ha bevette hajódat,
Nem szabadúlsz többé; még szemlélsz messze mosolygó
Partokat, és lobogót intő testvéri kezekből
Hasztalanúl; többé nem tudsz megválni helyedtől.
Úgy beszorultak ezek, de magok szántával: erősek
A' csatavész ellen, készek vagy halni, vagy ölni.
'S már fenntartja Dobó a' véres kardot előttök,
Esküszik arra hitet, 's állandóságot Egerben,
'S kétszer ezernyi halál mond hangzatos esküt utána.
„Vesszen el a' ki Egert magyarán nem védi halálig,
A' ki pogányra ügyel, ki szavát hordozza susogva,

'S nemtelen árulást kezd szőnie, szörnyü halállal
 Vesszen el; álfeje vettessék török ebnek elébe,
 'S irgalom Istentől ne legyen lelkének örökké."
 Rettenőn így eskenek ők, 's a' föld-ali termék,
 És az emelt várfal zengnek bele. Még Hegedűs is
 Esküszik a' nyomorúlt; de halállal fog kezét, és az
 Hívebb lesz, mint ő, nem fog távozni nyomától.
 Már diadalma' helyén pusztúlt Szolnoknak alatta
 Sátoros ormaival mozog a' nagy tábor: üvöltő
 Hadnagyok ordítják a' népet talpra, 's üvöltve
 Kelnek száz ezeren, még egyszer hangzik üvöltés,
 'S ismét száz ezeren, kiket ölni vad Allah vezér! a'
 Rettenetes, 's ki szavát vérrel hirdette, Mohammed.
 Szolnok alatt magasan foly együtt a' Zagyva Tiszával,
 Dőledező véres falakat hömpölyget alá, bús
 Tűköre a' várnak, mellyből fél tornyok, elomlott
 Várkapuk, és paloták néznek bele pusztá tetővel.
 Itt mikoron Nyárit vendég katonái magára
 Hagyva kibujdostak, keseredten utánok elindúlt,
 De hogy az ösvényről még egyszer vissza tekintett
 'S tárt kapuit, 's az erős falakat szemlélte vivatlan,
 Nem mehetett tova, megfordult, mert sír vala lelke
 Ennyi gyalázattól. Betevé csikorogva vitorlás
 Szárnyait a' kapunak, 's harczolva rogyott le tövénel
 Társai két négyen voltak vele ütközetállók.
 Itt most a' szerecsen Menethám bontatja virágos
 Sátorait, 's Kámbert, mint egy domb, fölveti vállát,
 'S a' Tisza' árja elől henye népét kergeti törrel.
 Mert mikor a' Tisza Zagyvához közelíte 's az eldőlt
 Szolnokot ott látá, 's alvó törökökre ragyogni
 A' szomorú holdat, háborgani kezde magában,
 'S lassu moraj' hangján társához szóla imígyen:
 Hát ezek itt e' gyilkos orok, 's hitszegve vitézlők,
 Nyugtokat itt leljék-e közel szép partokon alván?
 Vajmi igen rút népek ezek, szoknyába borított
 Férfiak, elbőszült fene állatok emberi képpel.
 Jer! ha nem ölhetjük legalább pusztítsuk el innen
 Hogy soha partunkon békével alunni ne merjen
 A' török, és lovait vizeinkből félve itassa.
 Szóla, 's legott nagy hullámok fordultak öléből,
 Meghaladá partját, és a' Zagyvába kicsapván
 Mormola, mint ridegen bolygó bika mormog az éjben.
 Zagyva is agg Mátrát szilajúl elhagyva, csikóként
 Nyargala szét mezején mind két partjának, özön lett
 A' lapokon, 's a' dombok' alatt mosogatta futó hab.
 Első, kit gyülevész árával fölvere Zagyva,

Agg Ulemán volt a' tengermelléki hadakkal.
Régi vitéz, de szerencsétlen sokszorta csatáin.
Ez legelől nagy erős néppel megszállta Temesvárt,
Két bajnok fiait ott ölte meg ifju Losonczi,
És sok ezer népét: maga bajjal futhata, gyöngyös
Sátora ott veszvén 's füstös tíz ágyu körötte.
A' kire dévajon a' hajdúk illy éneket irtak:
„Elszalad agg Ulemán, szoknyáját hagyja Temesnél,
Jő, 's neki hajt Kampó, futtában döngeti hátát.”
Mostan is álmából legelőbb ezt verte ki Zagyva,
A' mint kontytalanul szaladott, víz mosta bokáit.
Lóra kapott 's így is folyvást kísérgeti Zagyva,
Mint szaladó gyermek' nyomait kíséri maró eb;
Végre szabadra megyen, de levert sok sátora benn vész,
'S lustosan áll maga, nézi hadát, mint gázol az árban,
Megszabadult ménék mint rugják a' vizet és a'
Sátor' ezüst holdját marakodva hogy űzi halezred.
Ezt látván megtépi haját, megtépi szakállát,
'S szórja nagy ég ellen, míg ajka keservesen így szól:
„Allah! te lásd, hogy nem méltatlan tépem ez őszült
Agg fejet, és van okom hozzád fölnyujtani fürtét,
Mert te tevéd összé, 's hagyod elpusztulni bajokban.
És soha áldásod nyugalommal nem vala rajtam,
de mikor épülnék, csuffá teve 's agg nyomorúvá,
Hogy soha vén Ulemán téged ne imádjon örömmel,
És te azért büntesd végetlen végig az élet'
Napjaiban, mig utóbb elvész, 's nem tudja, miért élt.”
Most valamintha setét távolban látna jövendőt
Monda tovább: „ti is, a' kik még itt vagytok, örülni
Nem fogtok, de megösmeritek hadakozva Egernél
Hogy viadaltoknak nem örökké rabja szerencse.
Sok török ott a' harcezz' mejét keseredve harapja,
'S rajta pogány magyarok nevetéssel híznak Egerben.”
A' ki Szöged' szép várában tartotta lakását,
'S most itt Zagyva elől könnyű népével iramlék,
Hogy fele száguldott, a' zordon Musztafa hallá
Agg Ulemán' szavait, 's méreggel szól vala hozzá:
„Hát te miben vajudol te szakállas vén dada? Jobb-e
Kérgesedett száddal czudarul káromlanod Alláht,
'S szólni jövendőket hadainkra tudatlan eszedből,
Mint hínod, 's vinned nyomorúlt népedre segédet?
Vagy hallgass, vagy ezen szomjas nagy dárda megissza
Véredet és nem lesz szavadon túl semmi jövendőd.”
Igy szólt a' zordon, dárdáját rázva fejénél.
De nem az volt ősz az, kinek illyent szólni lehessen
Kártalanul, panaszát tüstént elvágta haragja,

Bagdadi jó kardját kivoná vizes oldala mellől,
És nem szólt, de suhogva fütyölt jó kardja kezében.
Musztafa' dárdáját ketté osztotta derékon,
'S pozdorjára töré pajzsát utat ütve szívéhez.
Akkor azért nagy üvöltéssel harcz támada köztök.
Csak bajosan tompúlt dárdával hány vala ellent
Musztafa, 's éktelenül tajtékzott ajka dühében.
Most vala, hogy Menethám, 's Kámber fölijedtek az ártól,
És ki fölebb állott Hanivár, a' Nándori hadfő.
Hol Salamon hajdan diadalmát véresen ülte,
És Hunyad' össze világrontó császárra csatázván
Hármasan a' gyászos Várnáért állta boszúját.
Hol végnapja előtt, még mint hadak' istene fénylő
Holdakon, és törökök' teshalmán gázola véres
Lábaival, 's a' nagy Mahomednek látta futását.
'S látta szeméből, a' jász ifjú' vesszeje mint függ
'S mint viszi szörnyű hadát tábortalan, üzve magyartól.
A' sor alá fordult, Istenbüntette magyarnak
Ennyi dicsőségek' mezejéről futnia kellett.
Most török állta helyét, 's Hanivár leve Nándoron urrá
'S tízszer ezer buzogányt rendíte hatalma csatákon.
Hogy most eljőve, hős karját csókolva tizenkét
Hölgyei sírtanak a' gyönyör-álmu teremben utána,
Mind ifjak, mind most fakadó rózsái keletnek.
Olly deliek, szemök olly égő a' barna hajaknak
Árnyaiban, hogy kín választást tenni közöttök.
Mindezek a' szerelem' tünderei sírtak utána.
Mert nemes és hős volt 's olly szép, olly büszke mosolygó
Ifjúságában; de nyugalmat nem tudta tűrni.
Mint elrázza szelek' keltén a' vadfa virágát,
Úgy hadak indulván Hanivár elrázta virágát
Élete' fájának, a' szép ifjúi szerelmet,
Harczra rohant 's ragyogó hírnek kapdosta sugárát.
Itt telepedve nyugott most Ő a' Zagyva-toroknál,
'S mint egyebek, nem alutta el a' szép hajnal aranynál
Kedvesb látását, de korán őrt járni megindúlt.
Még csak alig ment, halk moráját hallotta Tiszának,
'S Zagyva' zsibongását; hadait fölverte legottan,
És valamerre rohant, paizsát csöngette vasával.
Hogy pedig agg Ulemán viadalmát látta, 's dühöngő
Musztafa' romlását, oda vert villogva közökbe,
És azok elváltván, illy szózatot ejt vala bölcsen:
„Mely szégyen törökök! mi veszettség rontani egymást
Melly nem is emberi düh? 's te az őszfűrt' téli havában
Agg Uleman bajtárs, 's nem gyermek Musztafa! ketten
Keltek-e illy hevesen seregek' láttára csatázni?

Válgatok el! vagy azon holdat, mely pajzsotokon van
 Vessétek tova, 's menjetek a' vészlelkű magyarhoz,
 Mert ott visszavonás, 's egymás rontása kelendők."
 Végezi, 's mind ketten szégyennel visszavonulnak.
 Hallgat még Uleman; de sebet visz Musztafa mellén,
 'S véresen a' mint megy mind kettőjökre boszúját
 Eskvén elkeverül szaladó népébe setéten.
 Agg Uleman pedig ifjabbnak nem tűrve parancsát
 Elszalad, és népét vizeken nyargalva halássza.
 Így kik part hosszatt nyugovának, kába zavarban
 Futnak ölö ártól; de belebb is üvöltve kikelnek
 A' hadak, és Amhát áll tábort óva közöttök.
 Bő ruha hullámlik válláról, 's vérmezejében
 Gazdag arany' hímek képeznek sok habu tengert,
 'S fegyvereket sarkain koszorúval kötve bokorra.
 Nyuszt süvegén kolcsagtollát forgatja futó szél,
 És forgatja fején szerecsen föld szülte lovának,
 Melly ha rohan, lábát a' szem nem győzi követni
 Gyors rohanásában, de nyugottan, 's jámboran áll most
 Mint lekötött szélvész, 's lángszellőt fúdogal orrán.
 A' magas Amhát ül sok gyöngy foglalta nyeregben,
 És vele lóhátan seregek' nagy gondja együtt ül.
 Száz Aga száguld el, száz nyargal vissza körébe;
 Mint sugarak járnak siető szolgáji: ragyogva
 Áll maga naptüzként, 's szeme a' táborra világít.
 Gyémántos botját komoran nyugtatja kezében,
 'S a' mint szerte tekint hatalommal, barna szakállá
 Göndören elterjedt bokrával lengedez állán.
 Csendes ez, és okosabb, mint bátor, csak sokasága
 Adja bizottságát, és rejtett szikra szívében
 A' hadi tűz, mellyet ha kifejt baj aczéla⁹⁵ belőle,
 Mennél mélyebben nyugovék, leszen annyival ártóbb.
 Sok szerecsent, sok szörnyű tatár puzdrával öveztet,
 És legtöbb törököt hurczolt ez szerte magával,
 'S számtalan ágyúkat, ki alatt föld renye, ha mozdult
 'S a' patak elfogya, míg lovait megittatta vizéből.
 Most, hogy az ár hadait megháborgatta, parancsát
 Száz fele hordották gyors száguldói, 's azonnal
 Rend lön az elbomlott seregek közt, 's biztos egyesség.
 Szemközt a' várból haloványan, mint egy ijesztő
 Jött Ali szürke lován, 's nagy száraz termete látszék,
 Mint valamelly csontváz bőrrel beborítva, szemében
 Régi kegyetlenség, 's a' kár-öröm üle borongva.
 Ezt iszonyú kezek a' gyermekség' tiszta korában

⁹⁵ bajaczéla

Férfiúságából kivevén, hogy lenne nem ártó
Őre szeméremnek, benn a sok hölgyü teremben
Tarták szűtelenül; gyönyörök' forrási előtt ott
Áll vala vágy nélkül sanyarún az időtelen aggság.
Őt a' mindennél epedőbb láng ajku sohajtás,
A' hóhalmok alatt lobogó szív' titkos ütése,
'S csillagok a' legszebb hölgynek mosolyogva szeméből
Hasztalan ingerlék: szerelemtelen, életutálva,
Ifjúság nélkül lett a' vad gyermek öreggé.
Minden tettei közt volt gyilkossága legelső:
Szép Szelim, a' nyomorúlt Fatimét ment látni utószor,
Kit vén apja hideg kebelén hervaszta, fiának
Pusztítván örökét. Siralommal csókot egyíte
Már búcsúzva Szelim, mikor őt e' szolga megölte,
'S gőzölgő vérét az apának vitte be törén.
Onnan elébb kelvén e' szörnyeteg a' hadak által
Naggyá, 's népsanyarás által lett rettenetessé.
Benne vitézségét kivevén jó nem vala semmi,
De minden gonoszok fészkeltek, régi dühének
Tárgya kereszténység, hitnépe rabeszközi voltak;
'S illy fene űlt a' szép ország' szívében, ez ontá
Visszavonó magyarok' vérét huszonötször ezerrel.
Ez valahányszor alá szállott villogva Budáról,
Sok kővár, sok erős véghely pusztúla hadától.
Most, mert Nyári' sebét viselé még balkeze, 's legjobb
Tíz lovagát kapunál ugyan annak előlte csapása,
Hogy legalább üresült falain tölthesse boszúját,
Elrontá azokat, 's így jött ki belőle nyugottan.
Mint gonoszok' lelkét kíséri pokolbeli őreb,
Úgy ezen ördög után jöttek Veli, 's a' dühös Arszlán,
Az buzogányt, ez pörgetvén félholdu szekerczét.
Ennél még dühösebb embert nem szüle török nő.
Nem bátran, de vakon rohan ez mindenha veszélybe,
Mert dühital gőzölg ajakán, 's rejtekben ivott bor.
Illy kíséreléssel hogy elért Ali, szóla legottan
Sok hadas Amháthoz, csak alig tisztelve hatalmát:
„Amhát! a' hadakat még meddig hagyjuk epedni,
'S e' két ronda folyam' fertőjét nyelni csatátlan?
Vagy tán azt vártuk, hogy mint gyámoltalan ürgét
Tábori fészünkéből árvíz öntsön ki? kiöntött,
Gázoltuk fővenyét; jertek rázzuk le Egernél,
És a' redves akolt, fogadom, tele rázzuk iszappal.
Harczi tanács kell még? kelten keljünk tova, 's győztünk.”
Igy Ali büszke bizottsággal szólal vala hozzá,
Csak röviden nehezült szüből így válaszol Amhát:
„Menj-tova jó Ali! 's bár ne siess károddal, ohajtom.

Majd megyek én is utóbb 's tőled, ha beférkezel addig
Szállást és biztos nyugodalmat kérek Egerben.”
Végezi 's elfordul, de vadan mosolyodva utána
Néz Ali, 's megmozdúl kérges markában aczéla.
Így az egész tábor követet sem várva megindul
Lassan, 's végtelenül. Hangos dobogása halottak'
Országába lehat, 's zörejétől visszanyög a' menny.

MÁSODIK ÉNEK.

Hajnal emelkedik, a' viadalmak' hajnala: vérszín
Váltja pirosságát, szellője halotti sohajtás,
'S harmat' gyöngye helyett párolgó vért iszik a' fű.
Sasfiak indultak éjféli homályban Egerből,
Zoltai, 's ifju Pető, 's hű társok Figedi nyolczvan
Kísérőikkel, buzogányát vitte közöttök
Gergely is, és Izsaszeg' berkén lappang vala lesben.
Erre kalóz törökök, mint terjed híre, jövendők,
És ezeket várak békétlen az Egri vitézek.
Megjöttek, 's ím a' dobogást, melly zajtalan éjben
Elhangzott egyedül, rendítő harczi süvöltés
Nyomja el, és ropogó fegyver zendíti föl a' zajt.
Első a' ki magát láttatja vitézivel, Arszlán,
A' ki nagy eldődink' sirján gázolva, Fehérvárt
Birja lakásául. Rententő látni: oroszlán
Fekszí kemény vállát, 's kerekas pajzsára hasonló
Bört vona, 's bojtjaival környül foglalta szegélyét.
Még patyolatján is, mint czímert, hordoz oroszlánt
Szép remekül kiemelt művel tűzöttet aranyból.
Útja körül meggyult ágat tíz ifju lobogtat.
Ez jöve ötször ezer buzogányt indítva magával.
Olly botorúl, hogy majd éjente berontson Egerbe,
'S győztösen Amhátnak seregét szemlélje faláról.
Őt kísérte Omár, nem tudva, nem űzve, hová megy,
'S hét százan mentek dárdás katonái nyomában.
Sorsa makacs lóként viszi őt zabolátlan erővel,
Mint fáradt lovagot, 's fásultat ezernyi csapástól.
Nem mutat ez ragyogó czímert pályázva mezőben,
Nem gyöngyös boglárt. Mint szíve, ruhája is éjszín,
'S barna zománczok alatt jó fegyvere rejti világát.
Mind ezek elhaladák a' lesben ülőket, elöttök
Sátorokat vervén. Végül mint gyászfa lehajtott
Fővel csak maga nem nyughatván annyi ezer közt,
Álla Omár 's tépett lelkének részei, ilyen
Gondolatok verték hajdanta kíváncsú álmát:
Csalfa szerencse! miért rettegjen téged Omár még?

Könnyü remény' szárnyán botorúl hova törjön utánad?
Elhagytad, hölgyül fogadá a' bánatot, a' bút,
Ágyasa lett a' bűn, 's minden kinjával az inség,
'S vad kétségbeesés szántá el lángos ekével
Élete' szép mezejét: sivatag most, 's az lesz örökké,
Mert a' boldogság ki van irtva belőle gyököstül.
Még mivel áldhatnád? ha nem, a' mi vasában is itt van,
'S nyugszik erőtelenül, a' rejtett arczu halállal?
Vagy mivel árthatnál letiport lelkének ezentúl,
Mint az örökre nyugott, a már nem szörnyű halállal?
Hír! 's te az életnek gyémánt koszorúja, dicsőség!
A' nemes ifúnak hajdan kedvezve mosolygók,
Ah mindenre mosolyghattok még, csak nem Omárra:
Szégyene' halmain áll, nem nézhet vissza reátok!
'S Ída' magas mennynek hódító képe imént, most
Hamvadozó csillag, haj! annyszor égbe kiáltott,
'S megsiratott Ídám, mért kellett téged Omárnak
Látnia, 's láttodon a' kő szívnek lángba borulni?
Nem mondhatja tovább: álmodjál szépen Omárról.
Mert te nem ösmered e' gyűlölt nevet, a' pokol és e'
Társai ösmerik őt, átokkal mondja hazája.
A' haza is, hah! a' belső lángokban evődő,
Hamvai közt átkoz, mert vérzett szíve kezemtől,
'S pusztítás által lettem szép földein urrá. –
Im hogyan elvesztem! de tovább e' bűn' sora nem megy
A' ki legelső jön, 's rám azt ordítja „magyart öl,”
Azt ölöm el, 's vele mindeneket, kik utána jövendők.
Akkor tán ismét Hiador lesz bűnös Omárból,
Isten is, a' ki elől bujdosztam hasztalan eddig,
Tán mikor elveszek így meg nem könnyezve, felejt,
Hogy voltam, 's nem kér rettentő számot ügyemről.”
Igy zive zajdulván, omlott bús gondja Omárnak,
Mint rideg öblökből omlik dagadozva setét ár.
Szerte pedig bomlott csapatok telepedtek, az éjet
'S csendes csillagokat keltvén sokféle robajjal.
De hogyan esti madár kirepül suttogva, jövének
Titkon az öldöklők, 's ki előbb mint Zoltai? Tízen
Tűz mellett ültek vacsoránál barna pogányok.
Őket egy ugrással száguldó Csillag elérte.
Másodszorta szökék 's nyilként elszálva fölöttök
A' legszélsőnek velejét vas lába kidönté.
Zoltai akkor egész hatalommal fordula rájuk,
'S mint gyermek kezitől elhullnak az őszi bogácsok,
Úgy ez előtt az egész csapat itt elhull vala szörnyen.
Megy tova, 's már Fígedit harcban szemléli hadával,
'S mint két ágra szakadt villám, most ketten omolnak

Karral, erőszakkal; százanként hajtanak embert,
'S a' föl ijedt tábort, némán gyilkolva hasítják.
Oldalt éri Pető a' fegyver-hányva futókat,
'S mint érett almát, szedi őket rendre dsidával;
Negyven régi huszár szabdal mellette haraggal.
Csorda gyanánt így a' tábor' nagy része tömötten
Fut, hol mindeddig meg nem mozdulva halálként
Nyugszanak a' hajdúk hademésztő Bornemiszával.
Ott ezek a' szaladó tábort cső' végire várván
Mind egyszerre vasat nyomnak. Csattogva okádja
A' megütött sárkány haragos szikráit, utána
Két száz villámlás rettentí az éjet, az öblös
Ércz torok elbődül, 's ropogással szórja tekéit:
És elmennek azok, kiseded szolgálai halálnak,
Mit tolvaj denevér, szaladó törökökre rohanvák.
Sok ki imént ízes falatot közt válogató volt
Most keserű önt nyel, 's fogait bő vérral okádja.
Sok nem renyhe karok lesznek rest, csonka darabbá,
Legragyogóbb szemek a' ki alutt fényeknek ürévé.
Még a' férfi erő' roppant épülete, a' mell,
'S a' vas ümög sem elég veszedelmet tiltani: hullnak
Bajnokok, és rohanó paripák; sok ló talan ember
Vész el iramlók közt, sok uratlan ló viszi nyergét
Dísztelenül, 's szomorú sívással nyargal előre.
Míg ezek így vesznek, már Zoltai messze behatva
Visszavivókkal küzd Arslánnak sátora környül.
Már kopjája kiszállt, mint gyors hű szolga, kezéből
Elmene vérszomjas törével alaptalan után
'S Arslán' apródját nyakszirt a' tűzbe szegezte.
De szilajon fölkelt égő dühödéssel Oroszlán,
'S négy bajnok szerecsen kelt föl vele; lélekijesztők
Ördögi képeikkel, mikor ülnek az éji tüzeknél,
Dúló szürnyeteger, 's az enyészet' szelleti harcban.
Mindezek a' szaladók útát rémítve elállták,
'S köztök az öldöklőbb Arslán, így harsoga messze:
„Gyáva hitetlen nép! hova futtok nyúl szívek innen?
Tolvaj ebek jöttek, nem bátor hősök Egerből.
Álljatok el, mert e' vérbíboros élű szekercze
Még annyit megemészt, a' mennyi szaladni tudó van
Álljatok el ti hitetlen ebek! én a' ki fut, annak
Testét e' vassal, lelkét átokkal ölöm meg.”
Így szólt, 's egyszersmind zászlót hordozva balában,
Őlt az iramlók közt, szerecsen négy bajnoki víttak
Más helyen a' szaladók' rémültségével, előttök
Kopjákat hányván; de merész rohanással az űzők'
Rendeit is bontják, 's győztös magyarokba merítvén

Kardjokat, a' diadal' dölfét rettegve tanítják.
Mint hegyről lefutó nehezevel az áradat omlik,
'S gátja találkozáva nagy zajjal visszatorúlva
A' sikot, és a' hátra hagyott hegyhátat előnti:
Úgy itt a' szaladó vas gátat lelve halálban,
Össze sivalkodnak, 's a' mellyen ijedve futának,
A' harcznak mezejét küzdő sokasággal előntik.
'S már a' visszaütők, 's az ölésben lankadozók közt
Nincsen egyenlőség. Egyedül áll közbe szorulva
Zoltai százak előtt. Vért sírva vitézi szívében
Hasztalanul tör utána Pető, gyors Figedi testén
Hasztalanul viszi annyi sebét társának utána,
És töri dárdáját; vassá merevedve megállnak
A' törökök, 's holtak' tetemén harcolnak az élők.
Zoltai áll egyedül, 's már nincs húsz ölnyi szabad tér,
Mellynek erős kézzel, 's elszánt hideg állapotással
Még ura: szerte körül dárdákkal borzad az a' föld,
'S hangzik ölö gömbnek szomorú suhogása fülében.
Most hasad a' hajnal, szomorún meggyújtja világát,
Kénytelen a' beszorult küzdőt árulni pogánynak.
A' tér megrövidül. Kis látköre rettenet, és vész.
Mindennél rettentőbben a' négy szerecsennek
Látja nyomulását; de magát is véres Oroszlánt
Látja megállított népével visszaroahanni.
Még csak jó szíve, és röpködő kopjai segítik.
A' végsőt löki most, 's már a' szerecsennek agyában
Reszket az, és velejét megfürva lehúzza magával.
Esve is olly iszonyún ott fetreng Afrika' hőse,
'S végső vágással dúlt földbe meríti le törét.
Annyival ádázban megbúsult társai jőnek,
'S véres Oroszlánnak hangzik riadása közöttök.
Zoltaival szomorún forog a' pályája fogyott mén
'S reszket ülőjének veszedelmén mindenik íze.
Másodszor ropog a' két száz ércz' öble azonban,
'S a' romlás' kapuján Gergely' katonái betörnek!
Mint ugyan annyi halál, órvájként gázol, öl és űz
A' fene hajdúság. De magányosan annyi ezer közt
Kürt szava így hallik hademésztő Bornemiszának:
„Zoltai megjövök,” és legelőt ott terme bajánál.
Vas ruha volt testén, 's léptében messze csörömpölt.
Mint kapuval, látszott paizsával menni, földötten,
'S mordályos buzogányt forgat vala jobbjá vigyázva.
Ez valahányszor ütött, egy mordály süle ki benne,
'S ellenségi közé magvát hintette halálnak.
Most is nem mene ő fegyvert mutogatni bolondúl,
De hamar a' három szerecsennek elállva rohantát

Közbe csapott. Pillantat alatt mint rongyot eloszták
 Pajzsát a' rohanók, 's vas testén csöngve aczélok.
 Ő pedig a' vas alatt bátran közelítve az első
 Mellben üté, 's buzogánya' fején kisüvölte nehéz ón.
 Attól a' szerencsen némán fordúla hanyattá,
 'S által ütött torkán elakadt a' szóval az élet.
 Társai elhűltek, 's önként hátrál vala lábok.
 Még négyszer dördült Gergely' buzogánya közöttök,
 'S annyszor emberölő csőből kiröpültek az ónok.
 Hasztalanul verték csorbává kardjokat: ők is
 Nagy sebben vesztek hademésztő Bornemiszától.
 Arslán ví vala még; de mikor pattogva előtte
 Rengett a' buzogány, megrémült szíve felejté
 A' dühöt, elszaladott, 's mentségét bizta lovára.
 Kétszer fordult-meg botorúl kísértve szerencsét,
 Annyiszor űzte setét Gergely, mint éjjeli felhő
 A' lemenő holdat, 's buzogányát rázta nyomában.
 Mint szabadúlt sólyom, száguldott Zoltai, szerte
 Dúla Pető, 's Figedit megölköttek' vére borítá.
 A' hajdúk pedig ordítván a' könnyü huszárral
 Versent futva, futó törököt gázoltak az erdőn.
 Csak maga harcztanul nyugodott hős karja Omárnak,
 'S mint ezelőtt, kardját most nem festette magyar vér.
 Mint álom folya el tündér ragyogásu patakban
 Szép kora lelke előtt, és a' haza, mint becses ősz rom
 Múlt nagyság' mezején, szomorún vonzotta magához.
 Már seregét elhagyva futott, a' merre magyarnak
 Büszke kiáltását hallá, de nem érhte véget.
 A' szaladó Arslán törrel megszurta derékon,
 'S a' mint barna lován látá elhajlani, monda:
 „Gyáva eb itt vessz el, te hitünk' tapodója: te voltál
 A' ki miatt szaladunk, de maradj el örökre neveddel.
 'S itt megemésszenek a' farkasnak kölykei téged.”
 Szóla, 's vitézségét itt hagyva hitetlen Omáron
 Vitte gyalázatját a' száz seregeknek elébe.
 Hátra hagyott kincsét sisakokkal marczone hajduk,
 Gyors lovagok mérték egymásra. Pető nyere sátort
 Gazdag arany gombbal, sisakot nyere Figedi fénylőt
 Gyöngyös ezüst műből, gyémántos Sztambuli forgót
 Zoltai, legragyogóbb diadalt pedig a' hademésztő
 Bornemisza, 's ez volt a' dísznek tolla sisakján.
 Visszasiettek, 's ím a' mint mennének, az elhullt
 Testek' halma közül illy szózat hangzik előttök:
 El ne tiporjatok, oh diadalmas bajnokok! engem
 Nem kérek sokat, az minden kérelme szívemnek:
 „Hogy ha keresztények, ha magyar név' hívei vagytok,

Hagyjatok elmennem veletek, 's meghalnom Egerben"
 Szóla, 's nehéz derekát támasztá gyenge kezekkel.
 Mind bámulva körül állták, és szánakozással,
 Mert idegen szájból, mint vélték, olly hatalommal
 Olly tisztán hangzott sziveikhez az ősi magyar szó.
 Pajzsaikon vitték; a' sors-üldözte Omár volt.
 Szép halovány ifjú nyugovék a' nem puha ágyon,
 Álma borongó volt, az aléló szellemek' álma.
 De büszkén kis Eger' kapuján bemenének az ádáz
 Férfiak, elragadott zászlókkal díszesek; a' ló
 Délcegeben robogott diadalmas urának alatta.
 Sok bíbort, sok rézüngöt hurczol vala testén,
 'S drága török fegyvert, 's elszabdalt párduczi hátat.
 Volt ki magas dárdán nagy barna szakállu töröknek
 Vitte fejét szörnyen, 's mutogatta az Egri falak közt.
 Rab törököt pedig egy sem vitt, mert a' kit elért a'
 Harcz' keze, által adá az örök nem létnek ölébe.
 Fölségben delel a' nap, az éj' munkái, setétek,
 Mint maga, feltűnnek borzasztó fényben előtte.
 Jó Ali, 's látja futó seregével véres Oroszlánt,
 Jó tova, 's gyászba borult Izsaszegnek eléri határit.
 Léptenként, mint a' ki kevély álmában ölelte
 Vágyai' czélát, 's most visszás képekbe ütődik,
 Meg-megakad, 's a' romlásnak mezejében imígy szól:
 „Mennyi vitéz hever itt, te öröklő Allah! ha ennyi
 Kár nem elég egy vár' elfoglaltára törökből,
 Én soha hű szolgád ne legyek, 's te, nem Istene, zordon
 Öldöklője vagy a' népnek, melly holdodat őrzi.
 'S bár csak egyet látnék, egy sincs magyar annyi török közt!
 A' kik egyébkor váraikban reszkettek előttem,
 Így harcolnak-e most? de nem is kell kétlenem: a' várt
 Csak vendég katonák, soha el nem hagyta Magyar még.
 'S itt magyarok vannak, harcz által veszni kívánók.
 Mit mond majd Amhát? de ne mondjon semmit! Egernél
 Lássa, hogyan pusztúl, ki Alit haragítja fejére.”
 Balgatagúl így szólt, 's tova szállt a'⁹⁶ vér' mezejéről.
 Jött ezután nagy végtelenül a' sok hadas Amhát,
 És ez is a' romlás' mezején így szóla megállván:
 „Vaj! mi hamis szó volt, melly engem idéze Egerhez.
 Itt nem azok laknak, kik harcz' hírére futókká,
 'S városokat elhagyván tengőkké váljanak erdőn.
 Itt sasok, és az ölő viadal' vad párduczi laknak,
 Rettentők, mint ős eleik Nándornak alatta,
 Kiktől holdunknak vérrel be van írva világa.

⁹⁶ á'

Rajta! tovább Amhát, itt nem jó késni sokáig,
Gyászt lehel e' térség, minden szellője sohajtás.
Bár, kik Egert lakják, mind elpusztulnak erőmtől:
Annyi alig veszhet, mint itt már elvesze bennünk.”
Szóla, 's nagyon szomorodva tovább elszálla hadaival.
Költözik a' sok nép, mértföldek nyögnek alatta,
Maklárt, 's szép Tihamér' völgyét gázolja török mén
Éjszokról, hol az ősz István kipihenve, gyönyörrel
Nézte kelő várát, fészket sok bajnak azontúl,
Hol szép régi nevét hosszan fenn tartja királyszék,
Ott is most patyolat süvegét mutogatja pogány fő,
És sok erős bialok hurczolnak durva taraczkot,
'S zörgő vas kereken feketés pokol öblü szakállast.
Szerte pedig mind Almagyarig, 's Felnémeti' dombos
Földeig a' zászlók, 's kopiák lobogói mozognak.
Közben idomtalanúl a' harcz' rész torkai, kürtök
Rengetik a' levegőt harsány szavaikkal, ezer síp
Küldi süvöltését, perel a' dob, csattog az ércz tál,
'S örvényez fülütő zajolással az össze veszett hang.
Mint tenger, melly hullámlik, 's nem háborog immár:
Úgy telepedvén a' tábor' nagy teste, helyenként
Még mozog, és nyugtát csapatok' levegési zavarják.
Fenn Ali, mint felhő, völgyekben táboroz Amhát,
Olly fölösen, hogy Egert könnyen vállokra kerítvén
Bajnoki, mint morzsát, ragyogó Sztambulba vihetnék.
Oh Eger! a' sziklák nem tesznek téged erőssé,
Minden erőd a' bátorság, melly hős fiaidban,
Mint az örök gyémánt ragyog, és nem retteg időtől.
Tárt kapukon jár még a' büszkült lelkü magyarság,
Hord eleséget föl, vizet is tömlőkben Egerből,
'S gúnnal itatja lovát a' száz seregeknek előtte.
Ég Hanivár, Kamber dárdáját rágja dühében,
Cseltől tart Amhát; rohanásokat ója tilalma.
Igy szabadon szállítja Dobó a' várba hatalmát,
A' várast pedig égeti, és rombolja, hogy abban
Várvédők ellen ne lehessen fészke töröknek.
A' tűzpor harsogva dobál sziklákat az égre:
Dőlnek az oszlopok, a' tér utszák' házai földdel
Lesznek egyenlővé. Szép hold felhozza világát,
'S romja fölött áll meg szomorú ragyogással az éjben.
Nyugszanak: a' vár és várnak környéke halállal
Teljesen, a' békét ölelik még alva, borongó
Álomban, mellyet fel fog dörrenteni a' harcz,
'S tűnetiből órjas képét alkotni veszélynek.
Éjszaki vársarkon terem áll a' föld' kebelében
Mélyen, erőszak elől, eltéve falaknak alája,

Ablakain csendes szellő suttog be, 's az elzárt
 Lelkekhez tisztább levegőjét hordja az égnek.
 Ott nyomos éjben erőtlén fény' rezgéseinél csend,
 'S nyugalom ül a' megsebesült' ágyára, 's körötte
 Irt kegyes angyalként elegyít az aranyhaju szépség.
 Ott kinlódik Omár nagy sebben, mint letörött ág.
 Már csak alig függvén a' létnek örök tövű fáján.
 Élete még egy vágy, egy láng forralta sohajtás,
 Melly ha nehéz búval kiszakad végtére szivéből,
 Megszűnik, és a' lány többé nem hallja nyögését.
 Ott tíz más sebesült keres írt testére, 's bajában
 Szomju tekintettel minden mozgásra figyelmez,
 'S ím ajtó nyílik. Ída Dalár borzadva köszöntik
 A' szomorú csendet; két líliom ég kezeikben,
 Két hősínü szövétnek. Az éj mint elfut az ékes
 Hajnal előtt, a' barna homály úgy oszlik előttök,
 És szépségek előtt. Kebelét feltárja setétség,
 'S a' nyavalások előttünnek sorvadtan ijesztők
 Marczona képeikkel. Kitűnik fekvése Omárnak,
 A' mint elfordulva fejét karjára nyugatja,
 'S forróságában szavakat rebeg ajka: koronként
 Tépi pogány mezeit, 's látszik harcolni magával
 Ott társát szólítja Dalár, 's így ejti beszédét:
 „Nénike! nézdsze pogány török ott mint szenved az ágyon,
 Vedd oltalmad alá: én félek tőle, szegénytől,
 Oh pedig olyan igen sajnálom, mert idegenben
 Itt egyedül vagy, és nincs a' ki kesergene rajta.
 Nem fog ez ölni magyart, de veszen kebelébe tanácsot
 Végtelen Istentől, 's megtér gyógyúlva hitünkre.
 Menj te azért 's lásd el, magam addig odább megyek, és e'
 Némberiekkal az ételeket sebeseknek elosztom.”
 És elmentenek, Ída legott fordúla Omárhoz.
 Összetalálkoztak, 's mi nem úgy mint egykor az első
 Lángokban, szemeik, nehezek most régi keservtől,
 'S a' szakadott szív' éjével terhelve borongók.
 Egykor szép szemeik' sugaraiból szöve szivárvány,
 A' kegyelem' hida volt közös érzelmöknek az ösvény,
 'S köztök azon, mint két várnak vendégi örökké
 Egymást látogatók, a' vágy, a' kisdéd örömmel,
 'S rózsza szeméremnek kocsiján vonakodva te jártál,
 Oh szerelem 's sziveik teremét felváltva köszöntéd.
 A' tündér hidat és alakit föl vonta irigyen
 Régi hazájok az ég, 's föld' kínját hagyta helyettök.
 Most pillantataik, mint testvér vándorok éjben,
 A' sivatag' mezején egymást rettegve gyanítván,
 Végre megösmérik, és ámultan visszajednek.

Látja Omár hogy nem boldogság, nem szerelemnek
Üdve az, a' mi szegény Ídát hervasztja, felejtven
Ön bajait, mély lelkéből így fejt beszédét:
„Látlak-e, oh örök ég! esztendők mulva, veszendő
Bús várnak közepén így látlak-e tégedet Ída?
Még csak ez egy baj volt Hiadornak hátra ezerből,
Hogy te is annyira légy, mint ő, boldogtalan! Oh ez
Arcz, ezen elfáradt szem mást olvastat eszemmel,
Mint mikor elmenvén kétség' nyila ége agyamban,
Akkor utánam kín 's a' féltés' ördöge súgá:
„Fuss Hiador! boldog nélküled is Ída”'s futottam,
Mint kit az áradat űz, 's kebelében hordja kigyóit.
És mikoron Hiador' romjából lettem Omárrá,
'S vérzettem Törökért magyar ellen az ütközetekben,
Akkor is ördögeim súgák, hogy vesszek örökre:
„Jaj neked! Ída' hitét még egy csók várja, csak egy még,
Meg van! 's esküiben Hiadornak nincs neve többé.”
Mind illy gondolatok kergettek, mint vadat a' vad,
Ártóbban dült, hogy lakodat földülja, aczélom.
Nem lele, megfáradt a' bűnben lelkem: epedtem,
Hogy boldogságod közepett még lássalak egyszer.
Hogy csak egy elszakadott sugarát felfogjam elorzott
Üdvömnök, csak egy eltévedt pillantat utószor
Öntse beéjjeledett létem' vadonába világát
Szép szemeidből, szép szemeidnek gazdag egéből.
'S ah hol vannak azok? mi kegyetlen bú üte pártot
Ellened? ifjú kellemidet melly bánat orozza?
'S melly mint játszi madár dallal kele szíved' eréből,
Ah hova lett szépségedtől az előbbi vidámság?
Gyöngyei villognak bús láng forralta szemednek;
Nem szólasz; rózsás partokból Ída mi tette
Sírrá ajkaidat, hogy némán, zárva találja
Haldokló Hiador, 's bucsuját ne vehesse belőlök?
Ezt nem idő, három rövid év ezt nem teszi: perc az
A' boldogságnak; de maró bánatnak örökség,
És neked is, nekem is sok bajt tűrőknek, örökség!
Oh az egész természetben nincs semmi örömháng,
Nincsen erő többé, melly engem tenne vidámmá.
Mert te is életem' és gyönyöröm' szép mennye borongasz,
'S boldogságodból nincs a' mi leszállana hozzám.”
Szóla, reá fájdalmaiból így válaszol Ída:
Mit mondál Hiador, ki szakadt jobb része szivemnek,
Mit mondál te nekem, vigyáztalan? oh ne riaszd föl
Alvó bánatimat, boldogtalan Ída nyugalját.
Elmentél, törökért folyt bajnoki véred: az ég is
Úgy engedjen meg, mint én kedveltelek, és most

Bár keserítetted, nem tud vádolni szerelmem.
Nem Hiador, Ídát nem örömmek hagytad ölében.
Kérlelhetlen apám letörölte az élet' egérőit
A' szép csillagírást: neveinknek fénykoszorúját,
'S klastromi üszkökkel bús vár leve éji lakásom.
Mint nem örülhettem, mint nem vala hajnalom, és a'
Fájdalom' ölyve sebes szivemet mint tépte, ne kérdezd.
Kértelek, elhangzott panaszom vén falhoz ütődék,
'S szentek' szobraihoz; minden kő halla zokogni,
Csak nem az ég: attól nem jött valahára segédem.
Oh ne keress szemeimben eget, ne keresd az elomlott
Kelleme'k' árnyékát; a' mint vala, 's most vagy, Ídát
Össze ne mérd; mert semmibe dől kétszerte reményed.
Egy van örömkor az életben, szép rózsá napokból
A' kény' árja körül koszorúvá fonva. Vidáman
Mint bűvár, megy az ifúság közepette. Jaj annak,
A' ki nem örvend itt, 's szilajúl elhánnya virágát.
Mink nem örülhettünk; te futottál csalfa gyanúból,
Engem' elért darabos pályán a' sors' keze. Még egy
Kincsem az elhamvadt szerelem' szikrája, setéten
Űl lelkem mellette, 's fölül tündér suhogással
A' bús emlékezet'⁹⁷ gyász fája lebegteteti fodrát.
Oh Hiador! ide térj, ha kívánsz Ídára találni.
Itt leled őt honn, a' szomorúság' pusztá vidékén,
Hol szép álmaiból, 's a' multak' gyász fonalából,
Mint hálót, szövi gondköltő elméje regéit
A' boldogságnak, 's Hiadossal végzi, ha fárad."
Még sokat és búsán szólának örömtelen éjjel
A' szeretők; de szivök könnyűlt a' régi panaszuk
Szóra kerültével. Hiador fenn üle sebében,
Ída köté be, 's el-elszörnyedt láttára, szemében
Faggyá lett a' köny, 's hidegen futa végig az arczon.
Elhajlott Hiador, 's a' mint karjával utána
Ída segítségül leborúlt, elcsattana bágyadt
Csókja szelíd ajakán, 's ez volt búcsúja örökre.
Mint egy ijedve kapá elhamvadt gyenge világát
Ída, 's Dalárral az éj' teremét elhagyta sietve.
De Hiadort mélyebben üté Arslánnak aczéla,
Mint gyógyíthatnák; érzé, hogy vége közelget,
Mindennél inkább pedig érzé régi szerelmét,
Melly hogy örökre kiégjen, még fellobbana egyszer,
'S tiszta gyönyör' lángját árasztá minden erében.
Akkor az elsebesült Hiador fölszóla utószor:
„Elveszek im, 's nem bú, nem bánat' erőszaka öl meg,

⁹⁷ emlékezet'

Sebben sem halok, a' vad Oroszlán' kardja' sebében;
 Met azt gyenge kezek kötözék el, szánakodó szem
 Harmatozott le reá. Nem is aggság visz tova engem,
 És nyomos esztendő; de korán ép ifju koromban,
 Oh szerelem, lelkem' szép üdvössége! te ölsz meg.
 Még, ha van álmom, az élet után csak egy álmat ohajtok,
 Egy pillantatot a' nagy öröklét' boldog egébe,
 'S látni dicső Ídát, a' mint szemlélttem először
 Bútan évében, mikor ifjú lelke szemeiben
 És nemes arczain, és tündöklött mindenik ízén.
 A' hogy' először rám fordúlt nagy barna szemével
 Mind kétféle szerencsének birodalma, 's hogyan szűz
 Ajkai elhagyatott Hiadort mosolyodni taníták.
 Oh csak ez egy látást engedd mindennek adója!
 Vesszek el aztán, tégy morzsává fergetegidben,
 Tégy habütött szirtté, 's ne legyen több álmod azontúl.
 Így végezte szavát, és álmai jöttek, öröklők,
 Mint a' lélek, melly végnélküli képzeletével
 Messze jövődöben lakot állat előre magának,
 'S azt minden gyönyörök' seregével teszi dicsővé.
 Ída jön, és halovány ajakát ébreszti hiába,
 Társai jőnek elősmervén a' régi barátot,
 'S hült tetemét ölelik: Hiadornak nincs sebe többé,
 Egy volt, a' keserű élet, 's azt sírja befogta.
 Hajnal' arany kapuján a' nap' fejedelme kijött már.
 Szerte körül a' háborodott néptenger elömlék.
 Közben Eger, mint kis sziget áll, 's néz fergetegére.
 Már kapuját vendég lakként nem tárja továbbá,
 Mint a' régi világ' őráj temetői mezőben,
 Vagy ki magát nagy bérczek alá elzárta halálra,
 Áll olyan komoran, 's csak egy út van: égbe sohajtás.
 Tűrnak egész nap az ostromlók: dél, napkelet, éjszak,
 'S a' csendes nyugat elvannak foglalva kezöktől.
 Száz ezer ásonak remeg a' föld durva vasától,
 'S mint tündéri művek, kis időn mély völgyei nyílnak,
 'S partain új dombok tolazkodnak az égre: alattok
 Amhát és Ali, 's vén Ulemán' ágyúi mozognak,
 És nyelik a' tűzport, töltöznek barna tekékkal:
 Készen az üszkökkel rettentő férfiak állnak,
 'S a' jeladást várják. Még minden nyugszik: az egymást
 Pusztító elemek' fagyait még szikra nem oldja,
 'S mint anya, melly karján kártévó gyermeket altat,
 Béke' nyugalmával hordozza tekéit az ágyú.
 A' holló bátran siet el fészkebe, 's fölöttök
 És Eger' orma fölött nem fél költözni az esztrag.
 Alkonyodik; mert illy csalokat gondol vala Amhát,

Nappal irányzott ágyúit hogy ürítse ki estve,
'S a' véletlen ütött kapukon kész népe betörjön:
A' szerecsen Menethám, a' döntő Kamber, Oroszlán
És a' hírkereső Hanivár, mint vont idegű nyíl,
Áltanak a' résen, berohanni, ha kellene, készek.
Jel löveték, fényes gömb a' Maklári tetőkön,
Melly egyedül, mint szép csillag felszálla, 's tüzével
A' bús alkonynak szabadon szegdelte homályát.
'S ím egyszerre kibődültek támentalan ágyúk
Egybe csapó felhők erejével, 's a' viharoknak
Szörnyű hatalmával heves érczeik össze dörögven,
Nagy sokféle süvöltéssel kirohannak azokból
A' poremelte tekék, 's a' mint a' falba harapnak,
Még tova eltévedt hangjok bömbölve, ropogva
Bujdosik a' völgyben, 's dörejével ijeszti az alkonyt.
Távol földre szegett füllel nem nyughatik a' pór.
Mintha belől a' nagy földnek vas szíve dobogna,
Vagy beszorúlt órjas készülne kitörni belőle,
Döngetvén gyökeres tetejét sok ezernyi ütéssel,
Úgy sűrűen 's hosszan zendülést tompa morajjal,
'S hall fojtott dörgést, nem régi csodáit az észnek.
Itt ugyan a' gömbök sűrűen szállongnak Egerhez,
Döngenek a' kapuk, a' hulló kövek üldözik egymást.
Látni tüzes vasnak röpülését néha közöttök.
Sok mint könnyű madár, melly kél szárnyára lapályból,
Elmegyen, és akadály nélkül, megjárja nagy útát.
Görbe szivárványként fest lánghidat a' levegőben,
'S rajta halált, és tűzi veszélyt villogtat Egerre.
Sok terhelt gyomrát földszint hordozza, 's koronként
Megszökkenve tüzes szárnyával pázsitot éget.
Majd ha kövekre botol, fölemelkedik új dühödéssel,
'S a' remegő légen magasabban hordja hatalmát.
Megszűnik a' dörgés, 's most nyilként négy kapu ellen
Rontanak a' vívók; de nem álomfészek Egervár:
Ártalom, és Törökök' veszedelme uralkodik abban.
Hosszu setét kapu áll roppant várfalnak alatta,
Melly szűk torkával mind a' két várra kiszolgál;
És a' ki 's bemenő katonákat rejtí veszélytől.
Ott a' két várnagy száguldván össze jövének,
'S harczy Dobóhoz imígy a' bátor Mecskei szóla:
„A' török, úgy látszik, ki akar dörgetni Egerből.
Mit gondolsz, ha kaput tárván, a' nyugati árkon
Vén Ulemánra ütök, (mert ötöt láttam ez úton
'S rendetlen hadait telepedni) de úgy hiszem Istent,
Hogy markába törendem az üszköt, 's szürke fejére
Gyűjtöm az ágyúkat, 's minden népére; te addig

Hármasan a' bögő mozsaraknak vissza felelhetsz,
'S a' gögös tar' üvöltését így mára elöljük."
Szóla, 's tekintete úgy mutatá, hogy nem tesz üres szót,
'S szól szive' hírével;⁹⁸ de merész társára lenézvén
Harcz' ijedelme Dobó, így szóla viszontag ezekre:
„A' miket itt mondál, bajtárs, noha kárral esendők,
Kétem sincs, hogy tenni mered; de idő leszen erre
Másszor is, úgy hiszem; a' törököt most várjuk el inkább.
Szállni közel, látod, lövetinktől nem mere hozzánk.
Ágyui csak távol bömbölnek, 's teke fárad
Míg ide ér, 's belső falainkról visszacsapódik.
Forró gömbjeit is gonoszul hordozza szerencse,
Hulló szikra gyanánt pislognak szerte mezőkön,
'S melly bejön, elfáradt testét görgetve, peméttel
Kergetik asszonyaink, 's nedves ponyvákka az utszán.
Várjuk azért, ha talán haddal jönének ezentúl,
'S úgy hiszem eljönek, mert már némulnak az ágyuk,
'S lassu dobaj, mint tolvajoké, közelíti kapunkat.
Rajta merész bajtárs! most váltsuk vissza nevünket,
'S gyáva pogány rabból tegyük úrrá, rettenetessé.
Most mi lövöldözzünk: Gergelynek lángkoszorúi
Megnyitják az utat, mellyen törökökre tekéink
Hulljanak, és ha ki még eljő falainkhoz, az éltét
Mennykövező kezeink' dőrejében hagyja lehúynyi.”
Szól vala, 's hóka lovát fordítá, visszalovaglott
Mecskei is, 's a' belvárban végzette parancsát.
Úgy lön, mint akarák, Gergely' koszorúi lidérczként
Elmentek haragos sugarakkal az éktelen éjben,
És kitűnék tekenő paizsával Kamber' alakja,
A' mint oszlopként buzogányát rázva közelgett,
'S nagy lépéseivel sietett elnyelni az utat.
A' rohanók minden részről rémítve kitűntek,
'S mindennél inkább Hanivár, a' Nándori hadfő,
A' ki elől a' vak levegőt szegdelte, 's röpülvén
Sárkány vérü lován dárdáját hozta Egerhez.
Tömve nyomúlt a' nép 's megvillana fegyvere. Mostan
Lőtt koszorúi után a' vár megbődüle mind négy
Oldalain, 's jégzaporként elszórta tekéit.
Negyven rézkebelű sudaras pattant ki először,
És ugyan annyi mozsár ontotta dörögve veszéllyel
Megrakodott fiait. Reng, bűg, fűtyöl a' levegőben
Sok⁹⁹ rohanó teke, 's most nem az álló kőbe csapódik,
Vas kapun el nem akad; de tör, és marczangol elébe

⁹⁸ hírével

⁹⁹ Soh

Szárguldó törököt, 's mint véres száju oroszlán
 Megdöntött sorokon rohanását jegyzi halállal.
 Már az okos Menethám nem kísért csalfa szerencsét,
 Megfordúl, 's a' mint sisakatlan népe között fut,
 Még sokan elhullnak mellette; de ő megyen, és az
 Éjet, az öldöklő tűzport átkozza magában.
 Tébolyog, és fene mérgében fú lángot Oroszlán,
 Elveszté az irányt kapuhoz, 's ment víni sarokra.
 Ott sűrű lövet érte hadát a' déli toronyból,
 'S a' mint a' fal alól még sem mozdúla, keresvén
 A' kaput, és az erős falakat dárdákkal ijesztvén,
 Őt forró lúggal Robogónak hölgye megönté.
 Áll vala sasnóként férjéhez szűre hasonló,
 Nagy deli némbéri fenn, nevezék őt Zondorilának.
 Ez csak imént a' tűzgömböt kergetve merészen
 Jártá Eger' közepét, most fenn vár szegleten állván,
 A' dühödő Arszlánt addig kísérte szemével,
 Mig tornyához ütött. Ott arczúl érte sütő víz.
 Mint melly lombot az ősz' első dere csap meg, azonként
 A' török elhajlott, 's hullott sűrű barna szakállá,
 'S a' bajusz, arcának legbüszkébb dísze: hogy eszmélt,
 Megfuta, 's fél bajuszát sírván hordozta kezében.
 Kambert út' közepén elhagyta üvöltve az új nép.
 Hasztalanul vittek kapudöntő karjai szálát:
 Mecskei kopjakkal, 's csövel kergette falától.
 Csak maga hírkereső Hanivár nem ijedve lehulló
 Népe' fogyásától, szárgulda Egerre; de nem lelt
 Mint várát, leömlött falakat, nem tört kaput, épen
 Állt az egész oldal, 's fokait mutogatta kevélyen.
 Akkor az ifju nehéz dárdát elsujta kezéből
 Melly a' cser kapuban reszketve megállt vala; nyomban
 Fölszólalt:¹⁰⁰ „A' síkra vitéz, ha vitéz van Egerben!
 Jertek, hirkereső Hanivárnak mondanak engem.
 'S Nándorban lakom én, ki vivand meg Nándor' urával?
 „Másszor jó Hanivár,” hangzott le az Egri falakról,
 „Majd ha világos lesz. Ha meguntad az életet, ordíts
 Zoltait, és ez elől szörnyebben, mint sem akarnád.
 Sőt valahol Hanivár terem, és képedre hasonlít,
 Mind az egész hadhoz kész lesz beszegődni halálnak,
 Annyira nem restel törököt küldözni pokolra.”
 Szóla, de hős Hanivárt, tíz csó' ropogása ijeszté.
 A' kilökött aranyos dárdát elhagyta boszúsan,
 'S a' mint vissza rohant, paizsát hátára borítván,
 A' kibukó holdnál suttogva repültek utána,

¹⁰⁰ Fölszólalt

'S messze lekísérték denevér szárnyakkal az ónok.
 Multanak a' napok, és egy sem harcz nélkül. Az ágyuk,
 Mint pokol' öblei szüntetenül durrogtak Egerre,
 'S vissza kemény választ eregettek kiseded Egerből,
 Mintha tanyát minden mennykő itt tartana, 's a' föld
 Minden fergetegét ide egy táborba vezetné,
 Napról napra halál' veszedelmei zúgtak, alá 's fel,
 'S Maklár és Tihamér, 's minden hegyek össze dörögtek.
 Még sokszor kapukat döngetni kijár vala Kámber;
 'S ösmerték a' váriak őt, ösmerte leginkább
 Nagy Robogó, ki sokat küzdött vele 's hogy ne felejtse,
 Jelt üte holdviselő mellén dárdája' hegyével.
 Még sokszor ragyogó paizsát hordozta körül a'
 Hirkereső Hanivár, és Zoltai! Zoltai! zengett
 Harczszomjús ajakán. Valamerre rohant vala őtet,
 A' mindennél szebb Leilának szép szeme nézi,
 Az köte jelt balján, pirosan, mint arcza, fehérlőt
 Melly lobogásával nem hagyja nyugonni szerelmét.
 Jártak utána Pető és Figei sólyom ikerként
 El nem foghatták; de gyakorta ha hajnalodik már
 Zoltai, és Hanivár harcolnak Egervize' partján.
 Vissza repül Hanivár, 's hova inkább, mint Leilához,
 Vén Ulemán' végső sugarához az édes időkből.
 Titkon nyitja meg a' sätort, 's a' mint bele járul,
 A' mennyet 's minden gyönyörét oda zárja magával.
 Ott legelőbb így zeng Leilának ezüst szava hozzá:
 „Ah te vagy, illy pusztán dísz nélkül hagyva; ki bántott
 Tégedet oh Hanivár? melly bajnok szaggata így meg?
 Véredet arczaidon melly vad kar tette patakká?
 Nem harczból, de oroszlánok' barlangjaiból jössz.
 Szörny az ijesztő sárkányból, 's vad körmű huszárból,
 Melly neked árthata, mert ember nincs senki, vitézebb,
 'S még soha illy kárral nem jöttél vissza csatából,”
 Így szólt, 's egyszersmind eltörlé gyenge ruhával
 A' vért arczaíró, Hanivár mosolyog vala mondván:
 „Szép szemem, oh Leilám, te nagyon félénk vagy; ez a' vér
 Mellyet rajtam látsz, magyaroknak vére, 's ez arczon
 Bört is alig választ, és még nem sírgödör a' seb.
 Ellenségem is a' legbüszkébb termet ezer közt,
 Nem dühödő sárkány; nézd, mint száguld le kevélyen,
 'S már ma negyedszer vár viadalmat Egervize' partján.
 Oh Leilám, te ki minden előtt vagy erője karomnak,
 El ne felejtse Hanivárt megvárni, míg eljön az álmos
 Alkony előtt, 's a' büszke magyart beriasztja Egerbe.”
 Szól, 's rohan a' gőgös, Leilát oda hagyja; de zordon
 Musztafa jó besuhanva, 's szavát így ejti titokban:

„Láttad-e a' tépett Hanivárt megtérni? helyette,
Mondd, mi nehéz harczot végezzen Musztafa, hogy, ha
Megleszen az, nyájas szavadat hallhassa szerelme?
Elfödi szép arczát, 's így szól a' lányka viszontag:
Musztafa bajnok vagy megvallom; mert Leilához
Illy bátran berohansz; de ha nyájas szómat ohajtod,
Menj oda, hol harcz van, 's ha megütnek az Egriek, ordíts,
Visszajövéen pedig ál fejedet hozd el tenyeredben;
Akkor majd az öröm' hangján fog szólni szerelmem:
Mert Hanivárt többé nem lesz, ki gyalázza előttem.”
Vissza ijedt illy szóra, 's helyét váltotta legottan
Musztafa 's mint árnyék beborúlt vadsága szívének.
Látta futó Hanivárt, a' mint a' kopja kiállván
Megsebesült czombján szomorún elszálla Egertől,
'S Zoltait és diadalmi nevét ott hagyta; magában
Örvendett az irígy, de dicsőbb hírt nem mene nyerni:
Zoltai' kopjait rettegve kerülte csatáin.
Hírkereső Hanivár sem jött alkorynak előtte,
Seb mia, 's szégyentől lehuzott sátorban evődven.
Hat rettentő nap mult így, hetedik napon Amhát
Felhuzatá éjszakra nehéz ágyúút: azokból
Félmázsát hordott a' pornak erőszaka, izmos
Vas kereken gördültek elé feketedve, köröttek
Száz munkás ember' mozdító karja vesződött.
És látszék Ali' rémalakú jelenése közepén.
Állva vala szép egyház sudaras két tornyival: ottan
Már nem konga szelíd hangjával az esti harangszó,
Ajtatos ajkáról ének nem zenge; de durván
A' futamó katonák eltölték harczy zörejjel,
'S bőge setét ágyú törököt riogatva falától.
Erre pogány gyalogok készültek rontani, tornyát
Gyorsan irányozván; de serényebb karja Dobónak.
Ott terem, és maga érczeinek megereszti haragját.
Nyomban ölő szolgák kisuhognak az Egri toronyból.
Csengenek a' megütött pattantyúk' öblei, a' mint
A' jövevény vas gombolyagot nyeldeklik, alattok
Bomlik az ágy, 's nagy tengelyeik szóródva recsegnek.
Csak hamar elpusztúl az egész készület, evődik
Cselkoholó Ali, 's szürke lovát fordítja futásra.
Ibrahim a' tűznek legügyesb szolgája, derékon
Megszaggatva ledől, elsujtott üszke kezétől
Messze hever, 's éltevel együtt pislogva kialszik.
Mind az ijedt pattantyúsok ritkulva szaladnak,
'S a' szélvész elütött koponyákat forgat utánok.
Nem szünik a' rontó elemek' dühödése azonban,
'S nem töri már kétes tovaságból a' falat Amhát;

Mint tenger, közelit, melly szirtet elönteni készül.
Árkai mind inkább közelednek lángot okádva,
'S a' repülő tüzeket nem győzi megoltani száz kéz.
Reszket Eger, mint nyárfa levél, valamennyi kövével.
Tornyai bomlanak, őrfalaít gyéríti az omlás,
'S itt is, amott is régi tetők 's magas asztagok égvén
Minden gyúlt eleség hamuvá kezd lenni; de bátor
Férfiak is hullnak, 's minden nap az őrbeli népség'
Gyász temetésével szomorúbb lesz az omladozó vár,
Mindennél inkább tesz kárt 's veszedelmet Oroszlán.
Ő közel a' várhoz telepedt a' boldog anyának
Szent hajlékában, 's melly ház égne vala szánva
A' sanyarú földön, lett most egyszerre pokollá.
Mecskei a' nyilamó falrét éjente betölti;
harcz' ijedelme Dobó villámként járja be várát;
Biztat, erősít és rohanókat hány le faláról.
Ágyui sem késnek felelőleg vissza dörögni,
'S mintha ezer lélek lakná, védelmez is, árt is
Ellenségének, mindent hadi karba helyezvén.
Malmai szüntelen a' tűzport szaporítva forognak,
A' gabonát nyers bőrök alá hordatja gödörbe.
Földali termekben katonáit rejti veszélytől;
Välla világot kész fenn tartani, rontani karja.
Csak maga gáttalanul ront új fészkeben Oroszlán:
Őt a' vári lövés, fala közt elveszve, nem éri:
'S szól komorodva Dobó, 's szeme a' bús földre setétül:
„Nincs magyar, a' ki pogányt el tudjon verni helyéből
Ott békén lakik ő, maradék lakainkra lövöldöz,
Mink pedig elromolunk, 's a' hadnak erős helye nincsen.”
Végzi; de illy szavakat nem türhet lelke Petőnek,
Nem deli Zoltaie, 's elbúsul Figedi köztök.
'S mint mikor a' szelek' istene kél, földézve csapongó
Szélveszeit, 's azok indulnak feneketlen üregből
Készen, egész nagy föld' kerekét pusztítva bejárni:
Úgy indulnak ezek harcintésére Dobónak,
'S Zoltai lángajakán illy szózatit ejti serényen:
„Meglássad, 's valamennyien itt lássátok Egerben,
A' törökök magok is legyenek látói: porondot
Gyermek nem tapod el szaporábban, 's úti fővényvárt,
Mint mi az ártalmas falakat megdöntjük örökre.
Ott többé gunyolásunkkal ne deleljen Oroszlán.
Mellyek láng bikaként bömbölnek szüntelenül ránk,
Némákká teszem ágyuit és hatalomtalan érczé.
Mint mikor a' bérczek' fenekén még zárva nyugodtak
És pokol öbleiket föl nem nyitogatta gonosz kéz.
Sőt Isten, ha magyart engem félannyira kedvel,

Mint hadi kedvemben törököt pusztítani vágyok.
Nem lát több napot e' gubahátu hitetlen Oroszlán.
'S szent fejedelmink' sirja fölött nem ijeszti Fehérvárt"
Igy szólt, 's messze veté hüvelyét a' kőre magától,
'S felkapa, mint könnyű tündér, derekára lovának.
Sárga zománczával tündöklött kardvasa' képe,
A' rohanó Tuhutum, a' mint kergette Gelónak
Népeit, és sisakán repkedve forog vala sólyma.
Igy száz könnyű vitéz kimenének titkon Egerből.
Bátorság lőn fegyverök és villámi serénység.
Dél vala. Őr nélkül lakozott a' tábor. Oroszlán
Benn magas egyházban dőzsölgete hosszas ebédnél.
Kormos agyú érczek nyugovának szerte az oldalt
Mebontott fal alatt. Rajtok keveregve tanyáztván
Kontyviselő törökök víg vendégséget ütének.
Tér vala legközepett dárdákkal körre kitűzve.
Ott Eger' ó nedvét szivogatván szomju nadályként,
Szőnyegen agg Ulemán, de gubás nagy bőrön Oroszlán
Ültenek, és szemeik nehezedtek az édes italtól.
Közben erős szavakat mondtak az égi Koránra,
Melly az italt tiltá; de csatákat is érte fejében,
'S vendég társához hebegőn így szóla Oroszlán:
„Én Arszlán vagyok, és e' bőr is alattam oroszlán.
Régi, Tikirdárban vettem, 's kutya-száju zsidónak
Mert drágára veré, koponyáját értte bevágtam.
Az soha nem fog oroszlán bőrt árulni; de lásd a'
Dér megütött, 's e' fürt bajuszomnak jobb fele. Allah
És valamennyi öreg 's apró Isten van, azok mind
Lássák meg, ma lerontom Egert, és holnap iszom rá.
Még ma iszom; mert jó a' bor mindennap; azért ma
Még iszom, és holnap betörök várába Egernek.
Éltessen magyarok' jó istene tégedet, Allah!
Kár hogy nincs borod, a' magyarok' bora kedves előttem.”
Részegen így szólt, és eldőlt ittában Oroszlán.
Társa nehéz szemmel nézé mosolyodva, de néha
Fölkele, a' néző szolgálat vissza riasztá.
Néha pedig, hol rejtekben Leilája tanyázott
Lányaival, besuhant az öreg, megalpolta szelíden,
'S könybe borúlt, mikor a' szép kéz' forró hava téli
Arczain elsiklott, 's megakadt simogatva szakállán.
Hirtelen a' szaladó Mamudot szemléli azonban
A' mint vérbe borult bal karját húzva beordít:
„Fussatok! a' magyar, a' törökök' veszedelme közelget.”
'S részeg Oroszlánnak lábánál össze rogy. Ébred
'S lábadoz ez, de nehéz feje nem tisztul meg egészen.
A' leütött dárdát bajosan támolygva kirántja,

'S gőzölgő torkán értetlen hangot üvöltöz.
Talpra szökött szolgák viszik őt harczolva ragadván
'S agg Ulemánnal együtt a' szűk ajtóra sietnek.
Hallik az összeütött kardok' pengése, robajjal
Megtelik a' csarnok, 's a' ház' nagy tére futókkal.
Három krími tatár szaladoz tudakodva, 's agyargó
Képek az elvesztett viadalt keseredve mutatja.
Zoltai mint párducz, mint mennykő csap be utánok,
'S már Tuhutum' daliás képét vér festi aczélán.
Rá dörrenti tatár a' vastag idomtalan ércz csőt,
'S ketteje mordállyal csattognak kurta kigyóként.
Meg nem ütődve megy ő, 's a' füstben előldösi őket.
Már szűk a' hajlék, betör a' tűz lelkü magyarság;
Ágyukat, ágyusokat pusztítanak, a' gonosz érczek'
Tűzlukait rontják, beverik kopogatva szegekkel.
Döntve kerek nélkül nehezevel porba merülten
Áll a' tíz hadi cső, leütött szolgálai fölötté
Nyujtóznak. Soha ártani ők nem fognak ezentúl.
Egy gond tartja Petőt: kirohan valamennyi huszárral,
'S e' lövetek' fészket porral vettetni törekszik.
Zoltai vágat, öl, űz, szaladók közt kémli Oroszlánt.
Hasztalan: őt repülő ménen szolgálai ragadják.
Agg Ulemán ví még, 's vitézben az éltes atyának
Látni megifjúdott erejét, a' mint az időnek
Mélye fölött lebeg, és sugarát megereszti turulként.
Ő magas Ormándit 's Bayt elfárasztja sebekkel,
'S lánya körül mint örvény jár, csattogva; de rá jó
Zoltai, és az apát szédítve megéri csapása.
A' szolgák, mint karvaly előtt a' gyáva galambok,
'S mint felhő nap előtt gyérülve oszolnak el. Akkor
Gyenge sikoltással Leilának bús szava zendül.
'S a' hogy előtte nehéz fővel vén apja hanyatlik,
'S szemben ölü ifjú közelít tündéri dagállyal,
Fájdalom és vegyes ámulat kábítja: szívével
Kötve marad keze, a' zabolát nem bírja vezetni.
Önként megszalad, és viszi a' ló harczi mezőkön.
Zoltai, mint szép csillag után a' hajnal, előtör,
És forog, és rohan a' szaladót kísérve szemével.
Figedi még kerget, de Pető pora' dönti az egyház'
Oldalait; megbontakozik négy sarka, nehézkes
Ormai rengenek, a' torony elhullatja keresztét,
'S fénylő bádogait darabonként messze leszórja;
Nagy zuhanás közben rommá lesz, 's mellynek alóla
Nem kedves követet küldöztek Egerre, temetve
Vannak az össze zuzott kerekkel szórtalan ágyúk.
Onnan, mert felhőt sejtnek tolakodni hadakból,

És az egész tábort szemlélik ezer fejü órjas
Szörnynek alakjában fölkelni, az Egri vitézek
Vissza serénykednek. Menethám már harcol, az arczúl
Megsebesült Baynak derekába hajítja dsidáját,
'S a' mint elrántott zsinagén meg vissza ragadja,
Vérét 's élete' vég erejét elhuzza beléből.
Így Szokol, így Ulemán' sebe által lassu Toborzó
Elhullnak; de nyomúl a' nép sokféle csatával,
'S vassal utat szabadít keresett várába magának.
Foglyával bajosan nyargal maga Zoltai hátul,
Mint gyermek, melly szép madarát hordozza kezében,
'S hordozná tenyerén, kis lelke hogy el ne szoruljon,
'S hogy ne röpjön el, olly örömet zárná is az árvát:
Zoltai nem másképp viszi foglyát óva, kegyelve,
'S a' mint vissza tekint, Menethámot látja nyomában.
Nagy rohanó szerezcsen tűz szemmel méri halálra,
'S méri dsidájával; de futását szünteti a' hű
Figedi, 's megfordúl társát fölemelni bajából.
Zoltai a' tévedt dsidaszárt már húzza magával,
'S vissza pogány Menethám rángatja: közelget azonban
Tarka török felhő, 's a' hőst előléssel ijeszti.
Figedi mordállyal rohanó Menethámot elállja,
'S nem rohanó többé, lova főben ütődve lefordúl,
Űzők labainál szomorún elszórva ülőjét.
Figedi még Szkendert 's Aigást vagdalja; Regyefnek
Zoltai' vissza csapó erejétől kell leborúlni.
Így két ifju vitéz sok bajjal elérnek Egerbe,
'S van nagy öröm, 's minden szivből ószinte dicséret
Tetteikért. Botorúl gondatlan durva pogányok
Most mint sáska sereg száguldnak szerte, de vissza
Szégyenkedve üres nyomokat kergetnek, utánok
A' dörgő mozsarak' lángkeblü tekéi ropogván.
Akkor társának jobbot nyujt Zoltai, 's így szól:
„Figedi, drága virág! veszedelmek' fergetegénél
És csak erős szívből nyílik a' szép hírü vitézség.
'S ez jutatlom nélkül maga is díj: engem azonban
Több mint ritka vitézséged kísére veszélyben.
Nézz ide, foglyom van, fátyol földi arcza' világát,
És a' legdeliebb testet gazdag ruha. Mondsza,
(Még én sem láttam) fölbontsam e fátyola titkát,
Hogy meglásd, 's ha kívánod, mint magadénak örülhess.”
Figedi könnyü mosolygással rá néz vala, mondván:
„Bajtárs! nagy dolgot tettél valahára kicsinből
Multakat említvén, mellyek mint nyomtalan árnyék
Elementek tőlünk, 's mellyekben, mint magam úgy te
Forgottunk egyiránt. Jutalomnak nincs hely köztünk,

'S nagyról szólni tilos, ha barátság' lelke vezérel.
 E' kis ajándékot elvenném tőled, azonban
 Restelem a' bűtort: ne kívánj terhelni leánnyal.
 Sőt ha tanácsom kell, magad is hagyd menni szegénykét,
 Mondja meg őreinek, hogy még sokan élnek Egerben,
 A' kik férfiakat várnak falaikra, 's az asszonyt,
 Mint vándor madarat szabadon szárnyára eresztik."
 Így végzé a' büszke nemes; de szelíden emelvén
 Zoltai a' fátyolt, kinyílék Leilának alakja,
 Mint gyengéd ibolyák nyilnak kikeletkori hóból.
 A' deli lány ott állt, legszebb csemetéje keletnek,
 Szép nap az éjnek fürteiben. Fájdalma derengett
 Arczain, és a' mint az ajak' rózsáit eléré
 Elhalt, 's föltámadt mint egy félégi mosolygás:
 Olly keggyl vala két kis ajak szerelemre tanítva,
 'S csókra szelíd természetől egymáshoz eresztve.
 Homloka' holdmezejét, a' kettős barna szivárványt
 'S a' lesütött szemeket ki ne nézze, 's ha nézi, ne vesszen
 Andalodásában? Figedit némitva elűzi
 A' késő bánat; megyen és nem hagyja szerelmét.
 Tárta pedig valamintha tovább szemlélni sokalra
 Ennyi dicsőséget, fátyolt vet rabja' fejére,
 És viszi, gondolatok szővén új lelke' világát
 A' magas Ídához, 's a' kék szemü gyenge Dalárhoz.
 Sokszor élelemedett atya megjön az Egri falakhoz.
 Rettentő váltságú! hoz hat ezernyi leventát,
 És dörög a' kapukon, 's vas karral idézi leányát.
 Gyakran hoz sok aranyt 's gyöngyöt két ölnyi füzérrel,
 'S kész minden kincsét föligérni egy elragadottért.
 'S a' mint a' holtak' mezején fegyvertelen ott ül,
 Vad fuvalom hajtván kordérítette szakállát,
 Néz, és semmi remény' jeleit nem látva halált vár,
 Párduczok is szánnak; de csatában szánakodás nincs.
 Harczait a' magyar is harcczal veri vissza, de senki
 A' fegyvertelenen pusztítást tenni nem indul:
 Él nyomorúlt öreg, és Leilához Egerbe sohajtoz.

HARMADIK ÉNEK.

Látja pogány Amhát, törökök hogy fogynak Egernél,
 'S vári vitézeknek még el nem csüggede karjok,
 Gond szomorítja szívét, 's nem tud menekedni magától.
 Végre gyűlést rendel. Sátort Makláron emelnek
 Tágasat és tarkát ragyogó holdakkal: alattok
 Össze jön a' főbbség, 's zavarog sokféle tanács közt.
 Van ki javálja vivás nélkül haza menniök inkább,

'S szép tavasz' indultán haddal megjőniök ismét,
Mint, hogy vesszenek így az időtől, Egri sasoktól,
És száz féle szerencsének mind balra jelentő
Mostohaságától; de föláll mint fellegűtő rém,
A' haragok' minden viharával bús Ali, 's így szól:
Elszálljon törökök, hát csak tova szálljon Egertől
Ennyi had, ennyi vitéz, 's hírét itt hagyja Magyarnak?
Egymás' karjaitól valamennyi ne vesszen el inkább,
Hogy még hírmondó se maradjon, 's régi gyalázat
A' nemesebb unokák' ajakát szidalomra ne nyissa?
Szóljak-e, nem tudom, olyan igen gyötör a' harag, a' düh
Hogy készebb volnék az eget káromlani: még is
Szólnom kell, és szólni fogok. Mi tesz olyan ijedtté
Benneteket, 's magyarok' porfészkét olyan erőssé?
A' rendetlenség teszi azt és lomha tünődés,
Mellyel az ellenség nevelé diadalmi dagalyát
Rajtatok, és az egész seregen lett szörnyű csapássá.
Így vagyon ez; de ha kárunkkal nem volna, kacagnám
Dolgotokat. Biztos fala közt nem alutt-e Oroszlán,
És csak egy ór állott-e, midőn kirohantak Egerből,
'S a' legerősb lakot elronták láttunkra? Csatázni
Az megyen a' ki akar, 's míg bátrak vesznek, az álmos
Szűtelenek távol bámulják, mint rohan és űz
A' kicsapó magyar, és kardját mint festi török vér.
A' ki van is, bátor hadnagy, ha megéri az ágyú
Népeit, és futnak, maga áll ki csatára bolondúl,
Szégyent, 's hírvesztő sebeket hoz vissza veretten.
Nem vezető, soha így ne omoljon drága nemes vér,
Szolgáink víjják meg Egert. Országot emésztők
Gyomraik' éhével, föld' hitvány terhei! őket
Mink kíméljük-e tán, hogy mint ugyan annyi gyalázat?
Szobrai álljanak itt csufossággá téve nevünket?
Víjjanak, ágyúink retentsék vissza futástól.
Vesszen el ötven ezer, tetemén más ötven ezernek
Új rohanása legyen, 's fogadom, kő sem lesz Egerből,
Mellyre botolhassunk, és a' felföldre csapongó
Félholdat többé nem háborgatja magyar kéz.”
Szóla, de nem hallák örömet e' szótát a' fők.
És Hanivár, nehezen mozdult bár lába sebetől,
Elfeledett fájdalmában fölemelte haraggal,
Mellyen támolgyott, az aczél hegyü dárda' hatalmát.
Látta nehéz haragok' felhőjét a' magas Amhát,
'S szólt megelőzve imígy, Alihoz fodítva beszédét:
„Méltatlan szavakat mondál, 's bár híred elég nagy,
Háromszorta nagyobb gögöd megbántja szívünket.
Halld Ali, jól látom lobogó harag üt ki szemedből,

'S mint egy oroszlán dűl melledben az indulat, ám bár
Duljon, 's sziklakemény szivedet megeméssze, kimondom:
Sem tiszted, sem okod nincsen vádolni: szerencse
'S nem rendetlenség okozott veszedelmet, azonban
Legtöbbet magad ártottál azt mondva, hogy itt is
Mint egyebütt, egyenes rohanással várat előntvén,
Harczi tanács nélkül könnyű diadalmakat érünk.
Minden tudja, csalódásunk melly szörnyű; vitézebb
És makacsabb népet soha még nem láttam ezeknél,
Sem hadat értőbbet, 's ha szívéhez szám is adódnék
E' helyen olly békén, mint most, tanakodva nem ülnénk
Fáj, de igaz, mert Allah reánk így ontja csapását.
Senki azonban ezen helyről távozni ne vágyjon:
Húsz ezeren bátor törökök megöletve feküsznek,
'S halmai holtakból szaporodnak az Egri határnak;
Ez legyen a' tudomány, hadainkat ez intse boszúra.
Vér kell a' vérért; ha kevés is, vér legyen a' díj,
Férfiaké, és gyermekeké, és szörnyű halállal
A' születendő is megölessék álnok anyastúl.
Holnap azért Veli és Menethám és Musztafa menjen,
'S a' hasadó hajnalt, ha lehet, viadalmok előzze.
Húsz ezer, úgy hiszem, egy rozzant vár ellen elég lesz.
A' fáradtak után Kamber támadja meg a' várt,
'S ország-rettentő gyalogim vele menjenek. Így még
Holnap Eger' közepén lakozunk, 's a' gyáva kersztet
Egyház' ormairól kezeink rút porba lerázzák"
Szóla, 's gyűlés oszlék; mert szólni senki azontúl
Nem vágyott; de hadához ment, 's készüle csatára.
Forrott még Ali, és megbántott lelke vesződék
Durva tanácsokkal; de elől mint őrszemű párducz
Még állott fölemelt dárdával az ifju. Kimentek
Szótalanul legutók a' nagy táborba vegyülvén.
Éjjel az ostromló törökök már lesre mozognak.
Éjszokról, hol Eger szomorún mutogatja nyílását,
És sebes oldalait, közel a' vég árkot elállják.
Sasfi nagy éhében forróbban nem lesi anyját,
Mint ezek a' hajnalt. 'S im rózsás sátora nyilván
Feljön ezüst csillag, 's az aranyhaju napnak előtte
Szolga leányzóként megkezdi szemérmesen útját.
Melly látvány nyugalom' földén a' tiszta szemeknek!
Szép Kemenes' tündér ligeteiben az ifju vadásznak,
A' ki korán az alá szálló harmattal elindul,
'S első dombjáról nyugovó kalibákra lenézvén
Mondja: nyugodjál még, szemeim szépsége, virágom,
Szép Violám! lágy a' hajnal' szűz ágya, nyugodjál,
'S álmaidat küldd el boldog képekben utánam.

Megjövök a' nappal, 's hozok őzet, barna kis őzet,
Olly könnyűt szabados ligetében, mint te mikor kelsz,
'S mosdani mégy hóként dagadó kis lábbal az érhez.
Vissza pedig nem jössz többé olly könnyü futással;
Mert ott ér, 's kilesett utadat megakasztja szerelmem,
Mint jó fegyverem a' ligetek' völgyében az őzet”
Itt hajnal kedves jövetét nem előzi szelid hang,
De pereg a' dob, az ércz kürtök harsognak, az ágyú
Rettenetes morgást indít a' messze hegyek közt.
Össze sivalkodik a' sok ezer nép; fegyvere villog,
És kezdődik ölés, ádáz munkája vadaknak.
Musztafa visz legelől ijedelmet az Egri falakra,
Majd Veli, és szerecsen Menethám fölváltva rohannak
Holtakon, és súlyos sebben pihegőkön előre.
Néha utat nyitván, köztök dörrenve kisülnek,
'S rengetik a' rombolt belvárat idomtalan ágyúk,
Akkor özönvízként zúdúlva meg össze csapódnak,
Másszák a' falat, újan tört résekre sietnek,
'S ordítások az ég' üregét eltölti; de helyt áll
Mecskei, mind csővel, mind karddal, 's mind hadi szivvel
Melly mint déli világ, ég bátorsága' tüzeiben,
'S hadviselő kezeit nem hagyja pihenni csapástól.
Ő maga ferde nyakú Velinek derekába feszíti
A' dárdát, 's hadi zászlóstúl letaszítja faláról
Mechmetet és Rusztánt ő dönti le, 's torkon akasztván
Könnyű Jakult horgolt halként elsujtja halottan.
Hasztalanul tör elő Menethám, mint éj' fia, 's zordon
Musztafa szörnyeteges paizsán mutogatva dagályát,
Visszatörő Velivel népét unszolja hiába:
A' várfal' minden réseit földi képe halálnak,
Egy tüzelő hajdú, 's nagy dárdás társa' nyomában.
Kamber jó; de megáll, valamintha lenőve viselnék
Lábai, harci helyén a' bátor Mecskei. Ötszáz
Hajdu visel mellette halált puskája' tüzeiben.
'S fenn Robogó, mint bércei fa áll, melly vetve szelektől
'S pusztító viharok közepett lön nagyra nevelve.
Ez sok erős törököt lezuhant Kambernek elébe,
'S falra kapó Rézmánt két dárdacsapással elejtván,
Vad rémítőleg lábánál fogva lesujtja.
A' nyomorúlt elütött ágként nagy messze legördül,
'S társait elroncsolt véres képével ijeszti.
Mint felleget mellyet szelek elszaggattak, odább áll
A' vert had, de midőn a' tornyos sarkot eléri,
Szégyene' mérgében másodszeri ostromot indít.
Bolyky vezérkedik ott, 's Borsod' hada őrzi személyét.
Büszke fiúk, kék üngeiket lobogtatva nem ágyút

Nem ropogó csöveket visznek törökökre; de könnyen
Somfa nyelvű csákányt pörgetnek, 's Bolyky előttök
Farkas agyú nagy réz buzogányt emelintve parancsol.
'S hév vason olly sürüen pörölyök' zuhanása nem indul,
Mint itt tar fejeken kopog a' buzogánynak ütése,
'S hallik csákánynak haragos pengésü csapása.
Farkas agyú buzogány törököt marczangol az ormon,
'S a' tornyot küldött fene vadként őrzí; de a' hőst
Hirtelen éri veszély. Ropogását hallani távol
Emberölő csőnek, látatlan az ónteke megjő
Nemtelen álkéztől, 's a' bátor szivbe tanyát ver.
Tornya előtt a' hű bajnok nehezedve lefordúl,
És szeme, míg láthat, törököt rettentve csatán függ.
Várja Sajó' völgyén három szép gyermeke, hogy majd
Visz haza rab törököt, csókját szerető neje várja;
Nem kelhet, várói elől előlelte halála.
Még Bolykyt zeneg a' megbúsult Borsodi őrség,
'S a' tornyot, míg áll, nevezik hős Bolyky' nevérol,
Ő a' vértetejű kövön ott nyújtózik azonban,
És nem hallja nevét, nem hallja dicséreti' hangját.
Társait is hamar a' pusztítás' karja eléri.
Gyéren az elfoglalt falakon szaladoznak, utánok
Ferde nyakú Veli jó, 's van csorba szekercze kezében.
De hamar új csapatot vezet ellene karja Petőnek,
'S megfordúl a' harcz. Velinek maga állja el útát.
Az fölemelt karral készíti fejére csapását,
'S villog az öldöklő fegyver; de megugrik előle
'S vissza csap, és arczát kardjával eléri az ifjú.
Megszédül Veli, vágja Pető másodszor is arczúl,
'S most, mint a' megütött kis makk vén tölgyfatetőről,
Úgy várszegletről elhull Veli' élete fogyva,
'S mély árok' partján hét ölnyire messze lefordúl.
Akkor az ifju kiált: „Így torlom Bolyky' halálát,
Csalfa pogány ebek! ám jertek ha lehullni magasról
Tartja kívánságtok; másszátok el a' falat; addig
Nem heverünk: hollóknak adunk edelre valókat.”
Ormon az ostromlók inkább szaporodnak azonban,
'S Kamber elől véres dárdával az öröket űzvén
Ifju Petőre megyen. Dárdáját hármassal
Elfordítja Pető, 's az aczélt elvágja hegyéről.
Balja pedig mordályt készít elsütni pogányra.
De darabos követ a' török elbőszülve ragad-meg,
És elsújtja, Pető térdül megütődve lerogyván,
Hasztalanul kisül a' megütött csó, 's Kamber üvöltve
Ránt ragyogó kardot, tetemét hogy elüsse fejétől.
Harcz' ijedelme, Dobó most szállt a' falra hadával.

Reng nagy arany sisakán barnás lobogója, setéten
Domborodik rojtos paizsával balja; de jobbját
Súlyos aczélával nagy apáknak tölti be kardja,
Melly soha még csorbát nem szenvedé annyi csatában,
'S éle körül hat száz életnek látta hunyását.
Így jön nagy daliás termettel messze kitünvén,
'S villogván vasa, és rettentő két szeme égvén
Bátorodásától. Nem várják jőni pogányok,
Falhosszatt nyomorún szaladoznak előtte, magában
Áll Kamber, 's harczát készül végezni Petővel.
Hogy pedig a' súlyos dobogást meghallja, Dobóra
Visszatekint. Mint melly gyermek csint kezd vala tenni,
'S lát sanyarú gazdát közelíteni, nyomban elállnak
Minden mozgástól kis tagjai, 's nyúlt keze hagyja
A' bajosan már megmászott idegen fa' gyümölcsét
Úgy Kamber meglátva Dobót elakasztja ütését,
És az ölés' vad munkáját nem végzi, de rendül
Uj félelme miatt, mint dombon nagy fa vihartól.
Kél bajosan talpára Pető, 's a' várba letámolyg.
A' várnagy pedig öldöklő munkája' hevében
Fénylik erősei közt, 's dörgő szava hangzik az ormon.
Háromszor döntő Kambert fárasztva megüzi,
Annyiszor a' szálás gyalogokkal visszatolong az,
'S Musztafa és Menethám, 's minden török ellene zúdúl.
Hasztalan áll Gergely haddal melléje, kezében
A' ropogó buzogány már mind elszórta halálát,
'S lassabban szolgál megürült gombjával urának.
A' sokaság, 's elszánt lélek közt gyászos alakban
Áll a' kétes harcz rontó dühödéssel egyenlőn.
Ekkor hagyja Dobó törökök' kárára csatáját.
Ágyuihoz megyen, ott készít más harczot azokkal;
A' mint legsűrűebb csapatok tolakodnak, az egyház'
Tornaiból megereszti szavát tíz durva szakállas,
'S hosszan az elfoglalt falakat köszörűli tekéikkel.
Olly sűrűen nem hull tavi nádnak rende kaszától,
Mint itt elhullnak teke által harczi pogányok.
Száz iszonyú alakot visel a' váratlan enyészet:
Itt kéz, ott a' fő szakad el roncsolva, derektól
Elmarad a' gyors láb, a' mell be van ütve, 's az elszórt
Tagzatok, egy testnek szépségi, nem ösmerik egymást.
Fut Menethám, tekenő paizsát elhordta szökő vas,
Musztafa annyi halál közepett fél állni továbbá.
Harcz' ijedelme Dobó másodszor is erre tüzeltet,
És maga másodszor viszi víva törökre hatalmát,
'S a' még késedező Kambert elijeszti faláról.
Nincs csata már. Csalmás katonák rémülve szaladnak,

A' magyar öl, kerget, hadi kedvét tölti napestig,
 'S véresen, és hangos riadással tér meg Egerbe.
 Így ha mezőn untig lakozának, 's dúlakodással
 Szomjokat oltották, megtérnek nagy robogás közt
 Tátrai farkasok, és ordítva köszöntik az erdőt.
 Csend van: künn és benn', nyugalomnak napja; dühökkel
 Amhát és Ali, 's küszködnek százféle tanácssal;
 Egriek örvendnek lakozással, 's közben az eldőlt
 Várfalat építik, csendben sem híve pogánynak.
 Mint nem bízva hajós nyugovó tengerben,¹⁰¹ örökké
 A' látkört vizsgálja, veszélyt és fergeteget vár,
 Úgy ezek őrszemmel nyugovó táborra kinézvén,
 Ősmert fergetegét fölfogni ha kellene, készek.
 Ída magányos sír' halmán bús andalodásban
 Ünnepet ül szomorú emléknek, 's hasztalan elmúlt
 Napjai' szép álmát, a' jászó képzeleteknek
 Porrá lett tündér palotáit vissza sohajtja.
 Így az enyészetnek partján még nyílik utószor
 Liliom, és egyedül virrasztván éjjeli holdnál
 Árva fejét elhajtja hideg kebelére halálnak.
 Őrzi Petőt enyelegve Dalár, és őrzi nyugalmát
 Tábor-rettentő apjának, kikre az éjek'
 Elharczolt álmát delelő nap hosszan elontja.
 Zoltai vészek után más harczát érzi szívének.
 Ül szem közt gyönyörű Leilával, 's még zavarában
 Hallgat az, és szemeit felnézni nem oldja szemérem.
 Zoltai hős pedig illy szózáttal idézi szerelmét:
 „Szép rabom, én édes diadalmam, mondsza mitől van
 Hogy nem örül lesütött szemed a' nap' déli világán,
 'S nézve setét földet ridegen hágy illy közel engem?
 Ollyan igen ha szeretsz szívetlen földre lenézni,
 Vajha setétedném földdé, puha völgyi mezővé,
 Hogy megemelhetném rózsás kis talpadat, és az
 Érből partra jövőt csiklandnám gyenge füvekkel.
 Oh min fogna szivem lábadnak alatta dobogni,
 Te pedig illy gyönyörűn addig néznél le, míg ismét
 Lelket venne szemeid' sugarától a' fagyérű föld,
 'S én föltámadnék szerelemmel öledbe borulni”
 Erre felelt (: 's hajnal hasadott szűz ajkain:) a' lány:
 „Rab vagyok, és nem örül szemem a' nap' déli világán.
 A' földnek sem örül; de lehúzza hatalmasan ahhoz
 Félelem és bánat, mert tán hideg ágyba szorítva
 Rejti szegény Ulemánt, agg megkönyezetlen apámat.
 És Hanivárt, ki nekem kedves szót monda leginkább,

¹⁰¹ engerben

Nagy sok ohajtással szívemnek ígérve szerelmet.
De te kegyes vagy az árvához, nincs tőre szavadnak,
Sőt minden szavaid tövisetlen játszi virágok,
Mellyekkel rabodat kedved van tenni vidámmá.
Allah ne adja hogy elváltozzék kedved irántam,
'S elfodúlt szemmel Leilát büntetni kívánjad;
Mert keserű idegen lagnál szenvedni leánynak
Méltatlanságot, 's méreg forralta szidalmat."
Erre felelt a' hős, a szárnyas kopja' vetője:
„Hagyd el az aggódást szépségem, déli virágom!
Agg Ulemán, 's kit imént nevezél a' harczi mezőben
Gyűlöletest nekem, élnek még, bár búban evődők.
'S úgy hiszem, eltisztúl hadaiktól Egri határunk;
Mert már a' kapukon dörgetni hiába meguntak.
Csak te ne aggódjál; mint ők, nem vagy te pogány vér,
'S kit mondál, Ulemán téged nem nemze; de ülvén
Fenn szépséges anyád özvegy teremében, az elzárt
Börtönből hozzája fogoly magyar ifju mosolygott,
'S egymással vágyó szemeik szerelembe merülvén
Ugy termél, mint égi virág kórótalan ágon,
Csendes ohajtásból, és hajnali gondolatokból.
A' szellő is, melly legelőbb megszálla magyar volt,
Szép magyarországból hozzád költözve, mikor még
Gyermekded volnál, játszván a' parti csigákkal
Nagy tenger' szélén, 's magad is gyöngy gyöngyre vadásznál
Még akkor kicsin ajkaidat csókdosta magyar száj,
Olyan igen nem vagy törököt szolgálni teremve.
Mostan azért leszesz itt egyedül szép hölgye magyarnak,
Allah helyett Istent nevezendesz, csorba világu
Hold' babonája helyett járulsz térdelve kereszthez.
Karcu magyar mezben lesz termeted' éke kitetsző,
'S Zoltai, én leszek az, ki ölelni fog abban örömmel.
Jőjön bár félföld harcczal, harczolva mególak,
Vagy jőjön szerelemmel bár, szerelemmel is első
Én leszek, olyan igen lángol kebelemben az érzés,
Hogy mennyet földet meg tudnék dulni miattad."
Igy szólt, 's egyszersmind kezdé illetni szelíden
Ifju tagjait, a' pihegő két halmot, az ékes
Kis kezét, és félvén tévedni vidéki vadászként,
A' selymes haj alatt ragyogó sima állon akadt meg.
Mint tündér követek, pillantati jártak azonban
'S annyi gyönyör közt a' választ megvinni felejték.
Leila pedig fölemelte szemét, hol mintha remegne
A' fénytengerben lemerűlnie, ifju hajóként
Látszott úszni szemérmesen a' hollói setétség.
Illy szemeket nyita, 's már nem volt nagy bánat azokban.

Pillantat vön rajtok erőt: mosolyodva veszének
Zoltai' hős alakán, 's hosszas leve andalodások
Míg környül vigaság zajgott, így ketten ülének
Ébren is álmodozók örömeiktől 's új szerelemtől.
Hév nap jött Ulemán' lányát üdvözleni, a' lány
Nem vala már; halovány szép nőt lele földi teremben
A' mint a' gyönyör' álmaiból virradva kifejlett,
'S fürtei felhőként karjára legöndörödének;
De hamar a' viadal' rettentő napja beállott,
Minden hős falon állt, fenn minden hadviselő kar
Mennyköveit viselé a' harcz forralta haragnak.
Mind estig dörget 's falakat ront sok hadas Amhát.
Reggel erős csapatit megereszti vitára, de a' rést
Mecskei' gondjából kosarakkal töltve találja.
Azt hinnéd nem is emberi mű, oly csüggedezetlen
Éjjel is a' napokat pótolták Egri vitézek.
Bámúl a' török, és harczát megakasztja csodája,
Még inkább megakasztja Dobó 's a' táborig űzi
Emberölő Kambert, és Zoltai, Figedi sebbel
Rakva is a' törököt hegyeken száguldvá fogyasztják.
Őrül megcsalatott Ali; 's hogy nem birhat Egerrel.
Titkon emésztődik, mint elzárt helybeli sárkány;
A' népnek letörött dőlét nem akarja mutatni.
Lelke azonban, mint szélvész, forgatja tovább is
A' harcz' gondolatit. Kétszer megy tőle Dobóhoz
Nagy kegyelem mellett várat fölkérni követség.
Nem hisz az, és a' kő, mellyen fenn tartja lakását,
Nem siketebb a' várföladás' hangjára Dobónál.
Közhelyen a' követet tűzhöz hurczolja levéllel;
Kénytelen azt nyomorúlt katonák' láttára megenni,
'S a' maradék résznek füstét elnyelni töményül.
Majd börtönbe szorúl, 's nap elől bús éjbe megyen le.
Így nem tántorodik, 's hivségét őrzi Egervár.
Sokszor üvöltve török lovagok száguldnak alája.
Tesznek nagy fogadást, tágas, szabad utat ajállnak.
Sőt a' harcz' árát és mindenféle szerencsét,
Csak hagyják el Egert, készek megigérni kötéssel.
Nem hallgatja Dobó, rá kürtei vissza riadnak,
A' haragos dobokat perdíteti, 's a' mi zajolhat
Mindent zajba hoz, a' törököt hogy hanggal is űzze,
'S csábító szavait várába ne hagyja beszállni.
Mert látatlan elindúl a' levegőbe kelő hang,
Nem képes kard, dárda elállni bizonytalan útát,
'S gyakran erős várak' falait megrázza: Losonczi
Erre tanú. A' kit sok harcz nem győze letörni.
Hitt az erős bajnok, 's hamar elvesze rossz szavak által.

Innen szégyennel távoznak azonban az álnok
Kontyviselők, 's vas válasz alatt görbednek utokban.
Más cselet kezd Ali most, fölszín neki már nem elég, a'
Föld' kebelébe vonúl, ott túr mint esti vakandok,
'S ál likakon menetelt készít a' várba hadának.
Gergely is a' közben munkál mély földnek alatta.
A' ként, és savakat, 's valamennyi halálszer az ércben,
'S ellenséges elem nyugoszik lekötözve fagyában,
Mind fölkelte hatalmával tudományos eszének,
És teszi jól gondolt keveréssel kárhozatossá.
Ott minden kis erő akaratját várja urának,
'S szolga gyanánt kiszabott idejéhez méri hatását.
Igy kerek 's nyúlt átalagok, gyors vesztegetői
A' rövid életnek, sarkokba lerakva nyugosznak.
Fenn gyász boltozaton jól elzárt mécsei szórnak
A' terem' éktelenül sűrűdő éjébe világot.
Szendergő munkái között ártalmas eszének
Ő maga, mint rém jár, mint felhők gyujtogatója,
'S tompán döngi rideg lépését vissza setét föld.
Párducz kápa fején, 's van barna palástja nyakában,
Melly titkos jeggyel hosszat be van írva fehéren,
'S balról a' haza' bérceivel dagadozva világít.
Pajzsa hever földön, 's mellé réz dárda letűzve.
Igy kegyelem nélkül jár, és el-elállva meredten
Néha lenéz, valamintha halált szemlélné utában.
'S ím egyszerre vasas kelevész fölütődik előtte,
'S mint egy sír terhes zuhanással megnyílik a' föld.
Csillapodásában Gergely dárdát ragad ottan,
'S mint ki mezőn ürgét, vagy készűl lesni vakandot,
Áll mozdulatlan; de kimász a' likra setéten
Sáros agyú török, és a' mint borzadva körül néz,
Embert, 's rettentő fegyvert lát mérve nyakához
Vissza zuhanna; de már parthoz van torka szegezve
Réz hegyü dárdával; 's hörgéssel végzi nyögését.
Zúg az egész alság, 's törökök' riadása kihallik.
Most az arany' dörgő porait megeresztgeti Gergely,
És azok a' mászó testekhez ütődve kitörnek
Régi nyugalmokból. Ropogások lélekijesztő,
Reng az ütődött föld erejéktől, 's reszket egész lak.
Úzi setét Gergely némán, 's nem szünteti harcát;
De heverő hajdúk a' nagy rengésre betörnek,
'S elbámulva gödör' partján szemlélik uroknak
Néma vesződését, a' mint szalmába borított
Kénköves átalagot gördít le lobogva. Parancsát
Adja legott, 's azok a' gödröt tusakodva befojtják.
A' törökök pedig elvesznek sokféle halállal;

A' bevetett portól sok megszaggatva enyészik,
Futtában sokat a' kénkönek füsté lehullat,
'S mellyet vájának, sírrá lesz rajtok az ál-luk.
Még kétszerte kemény Alitól hajtatva megindúl
A' török, és árkát titkon furdalja Egerhez,
Annyiszor ellene és hademésző Bornemiszával
A' magyar, és harczát nem rémül annyi veszély közt
Mélyen az elroncsolt földnek kebelébe levinni.
Hol csak erőtlen rög, 's sziklák' morzsái tenyésznek,
'S élet az elrejtett porban nem tartja lakását
A' föld színe alatt, oda szállva nem ember az ember,
Szörnyeteg és fene vad, melly egymást marja halálig,
'S mintha leszálltában közelebb járulna pokolhoz,
Irgalmatlansága nagyobb, 's viadalma emésztőbb.
Onnan is ellenségi közül diadalmasan eljő
A' magyar, és véres kezeit hálával az égre,
A' minden tehető Istennek nyújtja lakához.
Evvel sincs Alinak megtörve setét zive: fával
Töltet el árkokat, és készül a' Bolyky toronyra.
Pusztítási alatt eldőlnék százados erdők,
És már a' farakás nagy vári falakkal egyenlő
Ormait alkonyodás' idején föltojja setéten.
Uj rohanást onnan gondol kezdetni; de feljő
Gergely az éjnek műveivel, megakasztja dagályos
Várra törésében. Legelőbb is hány tüzet és a'
Tornyosodó farakást két részről lángba borítja.
Oltani a' lángot törökök tusakodva rohanván,
Ím oda gördülnek szikrázó rémes alakban
Égő átalagok, 's melly van fenekeikre szegezve
Zúgva sodorja tüztét a' gyántás szalma. Bolondúl
Sok török a' fától hordót elölelni törekszik,
Akkor az össze hevült elemek roppanva kitörnek,
'S pattog az elrejtett mordály, leteríti az oltót,
És sok százat az átalagok' tűzárja emészt meg;
Mert mint hangya jön a' török és elfogja tömötten
A' láng' környékét; de legottan az átalagokkal
A' kerekek' párját Gergely gördíti koronként.
Játéknak vélnéd, csak alig pislogva lobogdal
Kis tűz talpaikon; de sebes forgása keréknek
Kelt szelet, és rejtett lobogását kelti tüzésnek.
Már is lángba borúl, már forró talpai szörnyen
Égetik a' földet, nyomaik csillogva' maradván
Mint lángfarku kígyók szikrákkal jegyzik az utat.
Ész nélkül oltók szaladoznak szerte; de Kurtot
'S nagy Rusztánt a' bátorság nem hagyja, dühödve
Hajtják a' népet 's legelől magok oltani törnek.

Ők dárdáikkal kereket fölvenni merészek,
'S vállaikon viszik a' fától sűrű hadnak elébe.
Ott az agyakra szorúlt mozsarak dörrenve kisülvén
Töröket és mérges szegeket szórnak ki. Tömötten
Nagy sebbel holdnak szolgálai ledőlnek alattok,
'S rágják a' földet sok kín között bőgve halódván.
Kurt pedig és Rusztán elszórt vérlepte tagokkal
A' holtak' mezején meg sem vonagolva feküsznek.
Így minden részről hademésztő Bornemiszanak
Lelketlen szolgálai miatt fut az élet ijedve,
'S pusztítások után nincs a' ki megálljon előttök.
Már jön az éj, de magas szikrákkal elúzi homályát
'S a' leütött erdők' díszét megemésztí futó láng;
Szörnyű világánál várnagy törökökre dörögtet,
'S csak nem egész sorokat megemészt jó czélu lövése.
Jobb karját ott hagyja Memeth, 's eldőlvé fiastúl
A' gyöngyös Delimán útját vérével itatja.
Oltani már örömet szünnének, vesznek azonban
Mint kábult legyek a' tűz' örvényébe csapódván.
Folyvást ontja Dobó bolygó soraikra tekéit,
Majd maga fegyverkezve leszáll, és holdat ijesztő
Jobbja setét dárdát nagy rémítéssel emelget.
'S a' mint keltében bús láng arczára világít,
Látszik erősei között, mint lépő tűzszobor, útját
Jegyzeni holtakkal 's iszonyú százféle halállal.
Ő Derielt szaladásában megtartja hadastúl
Öldöklésével, 's a' tűzhöz vissza riasztja.
Ott a' láng' szélén szaladoznak szerzte, de a' tűz
És a' dárda között menedék nincs: mind oda vesznek,
'S véresen a' dárdás diadalmát tartja fölöttök;
Csak maga megfordúl Deriel kétsége' buvában,
A' tűzből, hova lökte Dobó, perzselten előáll,
'S füstösen így ordít, hogy reng bele mindenik ize:
„Ördög! mert ember soha nem lehet ilyen ijesztő,
Megrögzött fene vad, ma te vessz elzúzva kezemtől,
'S égj magad úgy, a' mint Derielt égetni akartad”
'S egyszersmind fogait csikorítván mérges agyával,
Elhoza egy szálfát megemésztő tűznek öléből,
'S ellensége fölé nagy szörnyűséggel ereszté.
Zúgva leszállott a' lobogó nagy szálfá, 's Dobónak
Hős feje megszedülten erős mellére lehajlék;
De hamar a' villám lélek fölkelte hatalmát,
'S kábúlása után ösmer dárdája' vasára,
'S égő köntöse között ösmer Derielre. Csapását
Már nem várja; de hátrálván torkába feszíti
A' véres vasat, és másodszeri megrohanással

A' honnan kiszökött az emésztő lángba ledönti;
 Öldöklési után így, mint büntetni leszállt sas
 Néma dicsőséggel megtér várába pihenni.
 Kedveze még eddig, 's csak enyelg vala könnyü szerencse
 Egri csatázókkal; de hamar víg arcza borulván
 Jött mint kísértet, 's lőn romlásokkal ijesztő.
 Izmos nagy torony állt tűzporral töltve nyugatra;
 Ott a' por' halmát véletlen szikra kivette
 Síri nyugalmából. Ropogással tört ki, hasonló
 A' tüzes Ætnához, megrázta Egernek alapját,
 És minden falait, 's a' tornyot, mintha erőtlen
 Morzsával játsznék, haragos felhőkbe keverte.
 Egyszersmind őt férfiakat megszagata, 's malmot,
 És falakat döntött 's nagy pusztulásban egész táj
 Hirtelen árja miatt, gyász lett füstfogta romokkal.
 A' legerősb bajnok megrendült őri helyében,
 'S tántorodás nélkül nem tud vala állni; de ingó
 Medréből a' kis patak is reszketve kiömlött,
 'S elszórt habjaival bolygott járatlan utakban;
 A' maradék házak pedig égtek bús lobogással,
 'S lángjok az elrémult arczokra vetette világát.
 Láták és nagy örömriadás közt jöttek Egerre
 Szédelgő törökök; de Dobó fenn álla hadával,
 'S rend és bátorság származtak lelke' tüzéből.
 „Éljen el a' mi tüze, úgy mond, e' kőfal alattunk
 Nem fog elégni, 's mi ezt védjük hadakozva halálig.”
 'S mintha porában kárt tűz nem tett volna, törökre
 Ágyukat is dörget, 's rettenteni kezdi falától.
 Malmot azonban 's várfalakat jobbitani rendel
 Pórt és műveseket, 's kárát pótolja okosság.
 Így csak alig veszedeméből fejtődik Egervár,
 Im fölemelte fejét még álló tornyai ellen
 Nemtelen árulás, 's kezdett szerződni pogánnyal.
 Mert Hegedűs susogó Halinak kezd hinni bolondúl,
 'S szíja halálmérgét az ígéret' csalfa hitének.
 Este gyakorta megyen résen suttogni törökkel,
 'S társai közt a' várföladást intézi; de Gergely
 Meglepi őt, 's viszi rettenetes vallásra Dobóhoz.
 Nincs kegyelem. Feje, társai közt, elcsapva legördül,
 'S véresen írja cselét az elárult Egri kövekre.
 Künn szomorú hírrel vár Vas, küldöttje Dobónak,
 Két tíz társaival, 's három Nagy hős rokonokkal;
 Mint fészkébe madár, 's eltévedt sólyom urához,
 Vissza kívánczik és szeme mind csak Eger fele fordúl;
 Mind csak azon van bűja, ha vész nem veszhet Egerben,
 'S annyi dicsőségből nem jut koszorúja nevének.

Nem várhat többé, bele vág a' had' derekába,
 'S minden vágását híven kíséri szerencse.
 Nagy vérontás közt, későn, elvágat Egerhez,
 Dörgeti a' kaput, és bekiált harsogva Dobónak;
 Pajzsa' nyelét balján üresen hordozza, fejében
 Fél süveg ül, fele lógva ütött vállára hanyatlik,
 Kardja törött, arczát 's kezeit beborítja setét vér;
 Senki sem ösmer rá, mind elborzadva tekintik,
 Annyira lett harcz és sebek által rettenetessé.
 Csak maga sejti Dobó, kapuját megnyitva előtte,
 'S a' mint öldöklő jobbát megfogja, imígy szól:
 „Élsz-e vitéz ember? Haj! mint vagy téve csodává,
 'S elszabdalt tested mint van szörnyítve sebekkel?
 Mondsza hová lettek hű társaid, a' Nagyok, és a'
 Húsz egyebek, mind kedveseim, 's villámi karomnak?
 Vagy ha halál' mezején ők elfáradva lehulltak:
 Mondd mikor érkezik a' megszállott várra segítség,
 'S hű fiait fölvaltja-e már valahára hazája?”
 Erre felelt, megrázkodván bánatja' hevében,
 A' véres bajnok, 's illy szózatot ejte Dobóhoz:
 „Elbámulsz-e Dobó, te vitézek' csillaga, rajtam?
 'S társaimat kérded? de ne kérdezd őket, alusznak,
 Ott, honnan többé nem fognak kelni csatára;
 Én pedig eljöttem, hogy meghalhassak Egerben.
 Mert tudd meg, fiait föl nem válthatja hazája.
 Itt a' Szász, ott Maksa henyén ránc nézve hevernek,
 'S a' magyar olly kő szív, nem mozdúl semmi bajunkra.
 Hallja Dobó, 's nagy lelke fölött mint felleg előmlik
 Fájdalom, és bánat. Keseredve siratja hazáját,
 Szép haza tégedet, és a' nemzeti szörnyű hasonlást!
 Még is csüggedtség nem látszik semmi vonásán,
 Nem hadi tetteiben. Mint nap, mint fényes aczél láncz,
 Tündöklök veszedelmi között a' rend, az erőnek
 Támasza, és az eső várat nem eresztí bukásra.
 Most, mert látja, nem épülhet másokra reménye,
 Száz ezerek' harczát maga készül vinni hatalmas
 Vállain, ör hadait gyűjtven egy helyre, közöttök
 Áll daliás nagyságában, mint déli magas fény,
 'S lelke' dicső elszántából így ejti beszédét:
 „Bajnokok! a' várt nap, mentségünk' napja közelget:
 Vég viadalmával készül ránc jőni pogányság,
 'S vagy győzünk, vagy esünk, dolgunk itt éri határát.
 Földbe ne nézzetek; élőt az gyomrába be nem vesz,
 Égbe se, ott Isten gyávanak nem lakik, és jó
 Természet tilt a' levegőn kirepülnötök innen:
 Kardunk a' mentség, 's a' szívnek bátor ütése.

És van okunk jó fegyverben bizakodni: csatáink
Edzették azokat; van okunk táplálni szivünkben
A' bátor dobogást; mert az tarthat meg ezentúl.
Senki azért elkábultan sokaságra ne nézzen.
Isten akarta, egész seregek pusztultak előttünk,
Isten akarja, segéd nélkül ma csatára kiszálljunk
Végre pogányokkal, 's díjunk, a' mennyi halandó
Embereké lehet a' nap alatt, legyen annyi dicsőség.
Vagy mi nem is magyarok, nem azok' maradéki vagyunk-e
A' kik előtt fejedelmestül országok elestek,
Kiknek előtte világrontó Mahomeddel alá szállt
A' ragyogó félhold? oh buzdúlj régi magyar szív,
Élni tanulj, nem halni, halál a' névtelen élet!"
Igy szólt, 's bátorodást olvasván a' csata véres
Hőseinél, őket csapatozva falakra kiosztá.
Már bomlottak azok, 's a' vár rom, 's kőhalom inkább
Mint védhely: szomorún beteg oldalait mutogatja,
'S a' benn forgódó hadakat jól látni kívülről,
Annyira tépettek mindennapi ágyulövéstől.
A' magyarok romlott falaikra kiállnak utószor
Némán, 's rettentőséggel nézdelve le, vélnéd
Hogy minden romon egy bujdokló Márius áll meg:
Olyan igen sanyarú halovány képekkel ijesztők
Nyugtalan álmoktól, 's viadalmak' fergetegétől.
Amhát ellenben minden hadat össze parancsolt,
'S a' szomszéd falukat kiüríté; százszor ezernek
Kelle ma fölváltott hatalommal törni Egerre.
Hajnal előtt kezdik, 's költöznek szinte magas dél'
Fordultáig; egész várnak környülete vasnak
Rengetegét viszi, ágyuk alatt nyögdelnek az ormok.
'S mint sűrűen szállt hó, a' völgyet 's dombokat egyben
Ellepi sok patyolat; száz zászlón lengedez a' szél,
'S zárva van a' kis Eger, mint habtól tengeren a' szirt,
Mint kordúlta hajó, melyet sok fergetegekkal
Kerget erős hullám, 's partját nem tudja találni.
Zeng a' jel, 's hármassal viadal zendül meg utána
Kürtökkel, dörgő mozsarakkal, 's a' sok ezernek
Oly riadalmával, hogy eget ráz, földet üt, és a'
Szomszéd falvakban szót nem hallhatni zajától.
A' földült város' köveit megmássza Oroszlán
'S Musztafa, és Dervis sokasággal utána nyomulnak.
Egyszersmind Amhát' szolgálit, mint magas erdőt
Hozza Memeth, 's paizsán szög ménnek rázza sörényét.
Még Ali sem fér meg vaddá szörnnyedve dühében
Árkai közt; kirohan, népét nógatja szavakkal
És iszonyúsággal, maga Amhát őrzi tanyáját,

'S lesben ülő sasként népének jegyzi csatáit.
 Már szünik a' dörgés, megürülten hallgat az ágyú,
 Puskák pattognak, kard cseng a' kardok' aczélán,
 És kezdődik ölés, 's romlásan uralkodik a' gyász.
 Itt Gyulait sujtott dárdával elejti Oroszlán,
 Pozsgai vágja Halult, őt Musztafa éri csapással
 'S elválasztja fejét fent Bagdadi kardja nyakától;
 Zoltai, Figedi párolgók sok vérrel az ormon,
 Szörnyen az elcsapdalt fejeket törökökre leszórják.
 Nem szünik a' sokaság, 's Dervis csikorogva Pribékhez
 Szúrja hegyes törét, 's azt mélyen mártja szívébe,
 A' falról Nagyivót lábánál fogva lerántja,
 Majd maga mint tűzvész, felszáll az oromra, 's utána
 Nagy csapat indulván, zászlót föltűzni törekszik.
 Zoltai vállá' sebét elkötni kitére, vesződik
 Figedi, mert fogait kővel megütötte Oroszlán.
 Jó Gergely, 's magyarok' harczát már csak nem esőben
 Látja, 's pogány Dervist zászlóval örülni ez ormon.
 Elbúsúl, 's nem szól; de rohan Dervisre halálként,
 Hármassal ütessel zászlóját eldönti kezében,
 Egyszersmind oldalt Dervist megkapja, az ordít,
 'S törre bukott vadként vergődik, Gergely azonban
 Húzza hatalmasan, és a mint elsujtja kezéből,
 Fejjel alá fordúlva leszáll az, 's hengeredését
 Vérengző magyarok kísérik vad hahotával.
 Mecskei más részről Memethet puskázva fogadja,
 És a' legdeliebb sereget pusztítja lövéssel.
 Ötször az eltemetett hadakon jó új had, ötödször
 Vissza sivalkodik, és a' várra tekinteni reszket.
 Mert kiegészített fala közt benn áll vala 's éji
 Fáradásnak okos várnagy jól vette jutalmát.
 Fut Memeth is paizsával együtt elhagyja sörényét,
 'S Mecskei' dárdáját viszi elgörbedve nyakában.
 Legzengőbb csata hallatik a' vég Bolyki toronynál.
 Ott fene Zádornik, 's vele bárdot emelve Zuhányi
 Vassal 's testtel is a' törököknek tartanak ellent.
 Mindenik áll nagy testhalmon gázolva; de Kamber
 Hoz hadat, és elhossa vasában ölő keze' súlyát.
 Ott Zádornik előtt testvér Juricsokra rohanván
 Mindkettőt nagy ütésekkel fárasztva ledönti,
 És szaladó Kubikot dárdával hátba szegezvén
 Véresen a' szörnyű fegyvert elvonja szívéből.
 Hozzá csap de kemény dárdáján eltöri kardját
 Zádornik, 's az ölő fegyvert már érzi agyában;
 Őt Kamber nagy testhalmokról dönti hanyattá,
 'S karddal még pihegő mellét elvágja. Zuhányi

Elrémül, 's bárdját viszi futva, de őt is eléri
Kamber, 's eldarabolt testét áldozza halálnak.
Handsa is, és az erős Durak ordítózva csatáznak,
'S másszák a' falakat. Csak alig gyógyulva sebéből
Most jön az ifju Pető, van aranyzott puská kezében
'S gyors veszedelmet szór, jön harcz' ijedelme Dobó is,
'S visz kárt, és romlást rohanó törökökre hadával.
Sőt megürül a' vár, hallatlan bátorodással
Küzdenek a' nők is, a' gyenge leányka felejtven
Ártatlanságát, vad ölés' munkája közé megy.
Fél az ürült várban maga lenni Dalár is, elindul
'S megy reszketve szegény, atyját kísérve szemével.
Mintha darázs fészket zavar a' gyermek' keze, ott az
Megzúdul, majd szárnyasait megereszti haraggal,
És azok elmennek környűl szállongva, fulánkos
Testeiket hordván, a' bántót messze szalasztják:
Úgy bántott magyarok meg nem férhetve falak közt
Messze vivó törököt kergetnek pusztá mezőkön.
Musztafa már fekszik csővel leterítve Petőtől,
'S a' felvont mordályt bágyadtan tartja kezében,
Kelne; de lőtt derekát nem bírja emelni haragja.
Jó lovon a' szerecsen Menethám száguldoz azonban,
Ellene Vas viszi hosszú körös dárdája' hatalmát,
'S a' mint egymáshoz recsegő szálfákkal ütődnek,
Vassal az elfáradt szög kancza süvöltve rogy össze.
De Menethám a' fent idegen vasat érzi nyakában,
Elmarad a' lóról, 's győzője kegyetlen ütéssel
A' kiragadt dárdát másodszor sujtja nyakához.
Sátorban Hanivár nyugodalmát nem leli, látván
Ennyi gyalázatját a' hold' népének; erővel
Fegyvert, 's mént ragad, és gyilkos viadalra kiszáguld.
Tündöklök sok arany művel szép köntöse, gyöngyös
Féket tart bala, 's gyémántos kard terheli jobbját;
Úgy hiszi még ma bemegy rohanással szép Leilához
'S a' tolvaj magyaron nagy szörnyűködve boszút áll.
Gyilkol is, és vérét nem szánja, nem a' hadi népet,
És maga új felhőt támaszt hatalommal Egerre.
Figedi fut Hanivár, 's Ulemán kopjázva vadásznak
Élte után, 's nehezen mozdul szűk téren előttök.
'S im habzó paripán sebesen jó Zoltai, társát
Váltja csatájában, 's így szól a' szembe jövőkhez:
„Erre török! Hanivár, ha te vagy még, erre vasaddal,
Vagy bár kettővel, mind kettőtökre megállok.”
Akkor elállt Hanivár, megnéze, 's így ada választ:
„Pusztítója szerencsémnek, te utálatos ember,
Gyáva leányrabló! Hanivár nem retteg előtted,

Sőt örömet szivedet megetetné görbe vasával.
Most ugyan elválík, ki fog eltávozni nevétől.
Jer neki! több szóm nincs, kardom fog szólni helyettem.”
Így szólt, 's egyszersmind nagy ütéssel Zoltai' pajzsát
Ketté választá. Döbbenve lehulltak előtte
A' darabolt részek, 's kitünék nagy melle födetlen
Zoltainak, másodszor is a' hős ifju dühülten
Vág vala melléhez, de körül mint nyugtalan örvény
Járt amaz, és rését kémlelte halálos ütésnek.
Mint szállongva leső turulé a' vadra, serényen
A' hova ér szeme, nézését ott éri csapása.
Már Hanivár nem birja fejét, nem birja hatalmas
Karjait, élete, a' kedves rövid álom, enyészik,
'S ellensége' vasán háborgó vére setétel.
Mondana még Leilát nyildokló ajka, keményen
Mondana tán átkot, de halál elzárja örökre.
Figeditől Ulemán sebbel fut vissza rakottan,
'S verve szerencsétlen vénségét huzza tovább is.
Fenn villogva Dobó az erősnek művei közt jár.
Százanként fölütő törököt kerget le faláról,
Ötvenen egy halmon leterítve feküsznek előtte,
'S még harczol Kamber, Durakot még hajtja merészség.
Mint két tengeri szirt, nagy fejjel tetszenek ők ki,
'S hosszas üvöltéssel tart a' kétes had egyenlőn.
Halla pogány sívást Robogó, 's ide tére helyéből,
'S a' mint föllépett, legelőbb is Handsa' csatáit
Látta meg. Az tüstént ösmert veszedelme' jelére
'S reszkete hadviselő markában aczéla; könnyörgött
Egyszersmind, 's illy szót Robogóhoz monda serényen:
„Mondsza vitéz ember, be akarsz-e fogadni rabodnak?
Ím én kész vagyok a' harcztól megszűnni ezennel,
Harczok után pedig olly váltság legyen adva hazámból,
Melly magadat, 's fiaid' fiait nem hagyja szükülni.”
Arra kegyetlen a' rettentő hajdu felelt így:
„Sem te rab, én sem urad, te hitetlen szolgál, de kínzód,
'S öldöklőd leszek itt, 's a váltság' ára halálad,
Mellyet kér kezeinktől a' rég árva magyar honn.”
Így szólt 's a' rémült Handsát megütötte derékon,
Az pedig elhajlott, és a' vágásra emelt kard
Hajladozó testét a' földre lehúzta magával.
Tesz nagy pusztítást más részen karja Dobónak,
Ketté vágja Bichirt, Ramadát tört melle' sebével
Ellassítva, magas zászlóját rántja kezéből,
'S teste fölött áll meg, mint győző véres oroszlán.
Már paizsát, 's az arany sisakot tova nyújtja Karának,
'S áll pusztán, 's heven a' harcztól, 's szálkardra bizottan.

Im nagy távolból jön azonban zúgva szökő gömb
A' sisakot hű szolgástúl elrontja előtte,
Sérti magát vállban, 's kardját kisodorja kezéből.
Ellenben gázol Durak a' testhalmokon, és fenn
Rengeti a' buzogányt, várnagynak mérve fejéhez;
A' várnagy pedig áll, 's el nem lassudva sebében
Pusztá kezekkel ví, 's harczol fél mázsa kövekkel,
'S mintha belőlök várt készítene rakni, vagy álló
Csarnokot a' halmon, nagy barnás szirttöredéket
Hány olyan sűrűen. Nem használ harcza Duraknak
Nem nagy teste, hajol feje megkoppantva Dobótól,
'S szörnyen egész ember fekszik beborítva kövekkel.
Kamber is, és Robogó hosszú harczoknak utána
Nyugszanak, a' csatahelyt Kamber még mássza setéten,
'S húzza nehéz derekát, a' földet rágva dühétől,
Majd nagy hörgéssel testét elhagyja az élet,
'S mint villáma fogyott felhő levegőben eloszlik.
Véresen ül Robogó véres kövön, és vad örömmel
A' szaladó hadakat nézvén ott várja halálát.
Nincs már a' ki Eger' falait megmássza merészen,
Mind a' harczy mezőn szaladoznak pusztá kezekkel.
Hasztalan úz Ali, készebbek vasa által öletni,
Mint heves ütközetén szörnyebben halni magyartól.
Így a' harcz, melly kezdődött nagy rettenetekkel,
'S tíz ország' ordítását hordozta magával,
Elhagyván fiai százféle halálnak ölében,
Végződik csenddel, 's tévelygő lassu nyögéssel.
És Eger áll többé meg nem kísértve töröktől,
Omladozott kövein vérengző férfiak ülnek:
Ők tarták meg Egert, 's ez volt sasfészke Dobónak.

Vörösmarty.

FOGLALAT.

	<i>Lap.</i>
Rezek' magyarázatja	– [319]
Messze keresett és közel talált. (Elbeszélés. P.M.)	1 [324]
Vitéz Túri György' éneke.	71 [347]
A' magyar költő. (Vörösmarty.)	72 [347]
A' zápor. (Kölcsey.)	74 [348]
Az igaz magyar leány. (Szenvey.)	76 [349]
A' vándor idegen. (Helmeczy.)	78 [350]
Pipadal. (Szalai Benjamin.)	80 [351]
Izéhez. (Kazinczy.)	83 [353]
A' Hazához. (Kölcsey.)	84 [353]
Örömanyai kívánat. (Sz. Gróf M. M.)	85 [354]
Alkonyi dal. (Kisfaludy Károly.)	86 [354]
Epedés. (Bajza.)	88 [355]
Hajkun férjhez-menetele. (Vitkovics.)	90 [356]
Chloéra. (Kölcsey.)	95 [359]
Mesefejtés. Sonett. (Szenvey.)	96 [359]
Kénytelen jószívűség. Vígjáték. (Kisfaludy Kár.)	97 [360]
A' kék partok. (Bajza.)	139 [375]
Az elhagyott. (Sédél.)	143 [377]
Élet. (Kölcsey.)	144 [378]
Egy gyermek sirjánál. (Kazinczy.)	146 [379]
Szemere. (Horvát Endre.)	147 [379]
Tanács. (Kölcsey.)	153 [382]
Dies irae. (Helmeczy.)	154 [383]
A' Forrás. (Szenvey.)	158 [385]
Remény és Emlékezet. (Kölcsey.)	159 [385]
A' szép Juhászné. (Kiss Károly.)	161 [386]

A' Múzához. (Kazinczy.)	173	[390]
Fanni után. (Kölcsey.)	174	[391]
A' tántoríthatatlan Hazafi. (Fáy András.)	177	[392]
A' busongó. (Szenvey.)	178	[393]
Nehéz és könnyű. (Kazinczy.)	183	[396]
Dal a' vidékhez. (Bajza.)	184	[396]
Epigrammák. (Vitkovics.) ¹⁰²	186	[397]
A' Vándor. (Kölcsey.)	194	[401]
Zephyrhez. (Makáry.)	195	[402]
A' boldog férj. (Vitkovics.)	198	[403]
A' viola. (Kölcsey.)	199	[404]
Az Inn' hátán. (Kazinczy.)	200	[405]
Aladár. Elbeszélés. (P. M.)	201	[405]
Ohajtás. (Kölcsey.)	223	[412]
Aradi gyűlés. (Czuczor.)	225	[413]
Nellihez. (Bajza.)	237	[419]
Nagy és kis lét. (Mericzay.)	238	[420]
Kedves tájamhoz. (Kisfaludy Károly.)	239	[420]
Az ábrándozó. (Kölcsey.)	241	[421]
Vigasztalás. (Szenvey.)	243	[422]
Dal. (Kölcsey.)	244	[423]
Népdal. (Virág Benedek.)	245	[424]
A' lebegő ideál. (Döbrentei Gábor.)	246	[424]
Hűség' próbája. Vígjáték. (Kisfaludy Károly.)	247	[425]
Mesék. (Sz. Miklósy.)	286	[438]
Eger. (Vörösmarty.)	287	[439]
Muzsika. (Vinkhler Angyal.)	–	[495]

Pesten, Petrózai Trattner M. betűjével

¹⁰² A következő mű kimaradt: Lenkához (Szenvey)

KOTTAMELLÉKLETEK

Speid's

Lafan m'elagiged

Wenther Anggal

Encliso

Maurer

Fo = ben es = ti

Gangha nem me =

Fo = mi

Fo = ped = ve

We = rön = re m'et ra-gyegaz ?

Fze = zel met en na hem

Sing!

sotog

Handwritten musical score for a song in Hungarian. The score is written on two systems of staves, each with a vocal line (treble clef) and a piano accompaniment (bass clef). The key signature is one sharp (F#), and the time signature is 4/4.

System 1:

- Vocal Line:**
 - Lyrics: "szel = to!"
 - Lyrics: "mert -- -- -zo = korsz.?"
 - Lyrics: "e' -- -- -de tem."
- Piano Line:**
 - Lyrics: "szel = to!"
 - Lyrics: "mert -- -- -zo = korsz.?"
 - Lyrics: "e' -- -- -de tem."

System 2:

- Vocal Line:**
 - Lyrics: "Szín = tok hogy itt -- -- -ii = lők"
 - Lyrics: "Egyek = van ad = ma im"
- Piano Line:**
 - Lyrics: "Szín = tok hogy itt -- -- -ii = lők"
 - Lyrics: "Egyek = van ad = ma im"

The score includes various musical notations such as notes, rests, and dynamic markings (e.g., *f* for forte).

Handwritten musical score for a hymn in G major, 4/4 time. The score is written on four systems of staves. The first system contains the vocal melody and a four-part harmony. The second system continues the melody and harmony. The third system features a piano accompaniment for the right hand and a four-part harmony for the left hand. The fourth system continues the piano accompaniment and harmony. The lyrics are in German and are written below the vocal melody.

Lyrics:
 Ich hab' da = tom ve = tom, *Hoy*
 zott e = nyely ve = tom, *Ar*
 Ich hab' da = tom ve = tom, *Hoy*
 zott e = nyely ve = tom, *Ar*
 Ich hab' da = tom ve = tom, *Hoy*
 zott e = nyely ve = tom, *Ar*
 Ich hab' da = tom ve = tom, *Hoy*
 zott e = nyely ve = tom, *Ar*

Handwritten musical score for a hymn, featuring two systems of staves. The music is written in G major (one sharp) and 4/4 time. The lyrics are in Dutch.

System 1:

- Vocal Part (Soprano/Alto):**
 - Line 1: *rel= met en=* *ne=* *hinn*
 - Line 2: *hol fel nem le=* *hinn*
 - Line 3: *rel= met en=* *hinn*
 - Line 4: *hol fel nem le=* *hinn*
- Piano Part:**
 - Line 1: *rel= met en=* *hinn*
 - Line 2: *hol fel nem le=* *hinn*
 - Line 3: *rel= met en=* *hinn*
 - Line 4: *hol fel nem le=* *hinn*

System 2:

- Vocal Part (Soprano/Alto):**
 - Line 1: *rel= met en=* *hinn*
 - Line 2: *hol fel nem le=* *hinn*
 - Line 3: *rel= met en=* *hinn*
 - Line 4: *hol fel nem le=* *hinn*
- Piano Part:**
 - Line 1: *rel= met en=* *hinn*
 - Line 2: *hol fel nem le=* *hinn*
 - Line 3: *rel= met en=* *hinn*
 - Line 4: *hol fel nem le=* *hinn*

Additional markings:

- dal segno.* (written above the piano part in the second system)
- ps.* (written below the piano part in the second system)
- Schmid nyomtatata Pesten.* (written at the bottom right of the page)

AURORA

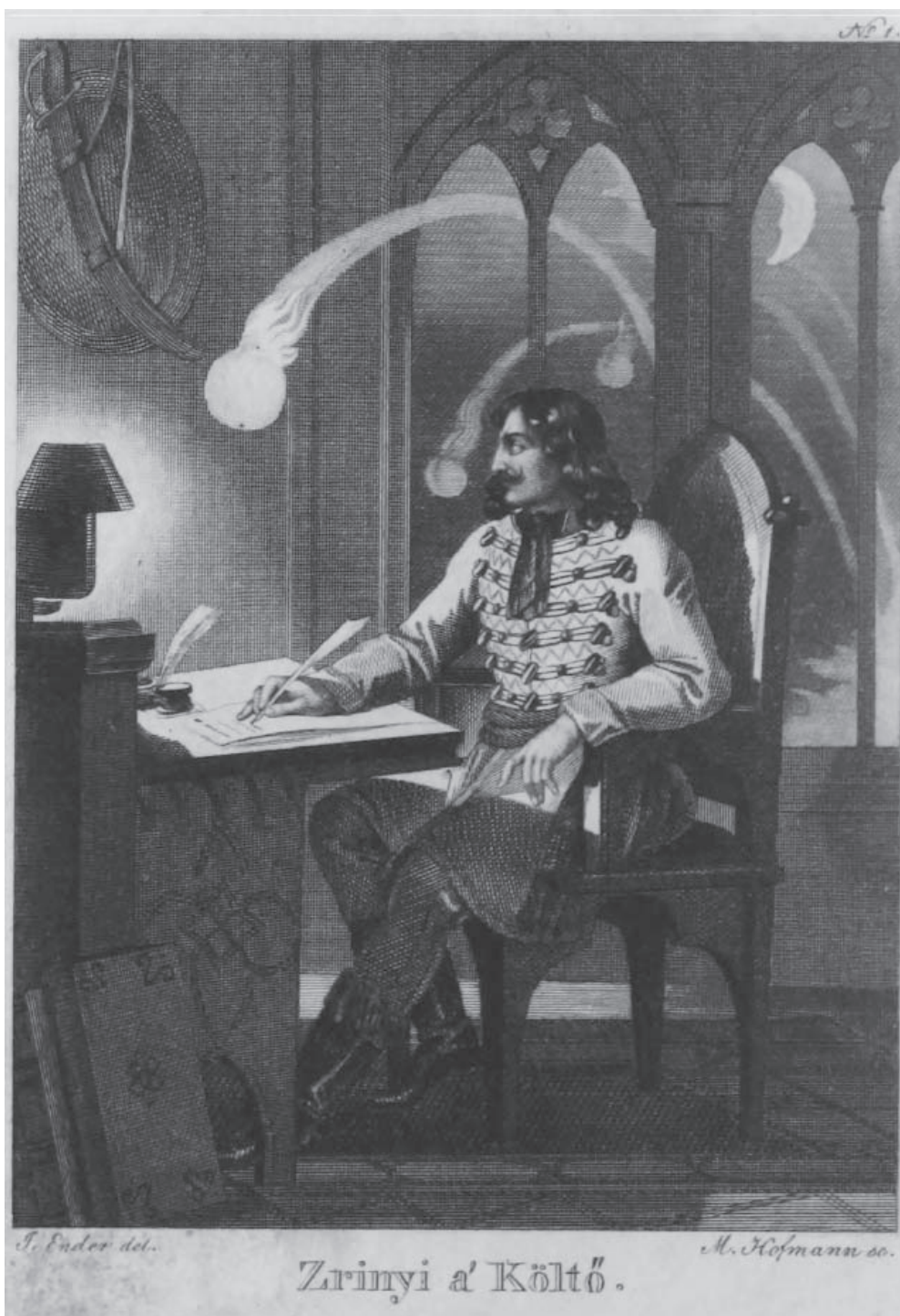
HAZAI ALMANACH

Kiadá

KESSELYUDY KÁROLY

Köre metszette Häschl Pesten N°24 Leopold város

J. Ender del.

Zrínyi a' Költő.

M. Hofmann sc.

AURORA
(Nyolczadik év.)

NAGY MÉLTÓSÁGU
ERDŐDI
GRÓF PÁLFFY FIDÉL'

VÖRÖSKŐ' ÖRÖKÖS URA', MAGYAROSZÁG' FŐ-
TÁRNOKA', CSÁSZÁRI KIRÁLYI ARANYKULCSOS',
VALÓSÁGOS BELSŐ TIT. 'S NAGYMÉLTÓSÁGU KIR.
HELYTARTÓSÁGI TANÁCSOS', N. M. HÉTSZEMÉLYES
TÁBLA' BÍRÁJA', POSONYVÁR' ÖRÖKÖS KAPITÁNYA',
NS. POZSONY' ÖRÖKÖS, ÉS ÁRVA VÁRMEGYE' FŐ-
ISPÁNYA', 'S UGYAN AZON POZSONY VÁRMEGYE'

FŐISPÁNYI HELYTARTÓJA'

HITVESÉNEK,

SZÜLETETT

JOBBAHÁZAI

GRÓF DŐRI ERNESTINA'

CS. KIR. PALOTA, ÉS CSILLAG KERESZTES

DÁMÁNAK,

Ő EXCELLENTIÁJÁNAK

mély tisztelettel.

ZRÍNYI.

Néz nyugatra, borús szemmel néz vissza keletre
A' magyar, elszakadott, testvértelen ága nemének.
A' könyörű eget, a' földet vizsgálja hiába:
Nem leli meg nagyait, nem téged messze ható kéz,
 Zrínyi! dicsőségünk, végső daliája nevünknek.
Minket béke ölel, kürt szó nem ijeszt fel öléből:
Völgy és hegy, 's a' frígyes egek gyönyörinkre mosolygók,
'S kedvesek a' ligeten folyamok' mentében az árnyak;
És ha kedünk, ha ez a' lélek nem volna letörve,
Melly bal sorsa fölött diadalmasan áll, 's vadonna
Pusztulási között sem hagyta vadulni hazánkat –
Bántatlan mulatozhatnánk százféle örömmel,
'S verhetné az eget tíz ország szerte magyar dal.
De te midőn egyedül várad' közepébe vonúlál,
Fegyverid, a' leghűbb társak, villogva le hozzád,
'S a' hadat, és a' had' munkáit büszke Szigetnél
Égi sugalmaktól ihlett lelkedbe fogadtad,
'S mély vala, 's szent a' gondolatok' forrása szivedben
Mert a' szent haza volt, az örökké drága magyarnak:
Akkor nem vala olly bájjal környéked ígésző.
És mikoron, valamint a' távol tengeri zúgás,
Vagy mint eldühödött zivatar' morájában utó hang,
Úgy zendüle föl a' megharczott ütközet, a' már
Század előtt küzdött viadalmak' hangja, körödben
'S istenedő szemmel daliákat, 's harczi vidéken,
Sok had' tengere közt Szigetet, mint áll vala, látád
'S ősdet, elmaradó Vidot a' mint kémli vasával
És deli Vid! deli Vid! törököt rettentve kiáltja.
Durva török pedig elrémül, 's fut előle hadastúl,
'S a' roppant tábor' derekát följeszti futással.
Akkor az ifju tatár, 's az erőben durva Demirhám,
Déli öllő szélként fölkelnek víni Szigetre,
És dörög, és reng a' kapu sok szakadatlan ütéstől;
Mindezekon mikor andalgasz, 's a' szörnyű csaták közt
Rózsa-világában, mint tündér hajnali álmod,
Felhozod a' gyönyörű, a' gyöngye Kumilla' szerelmét;
Vagy pedig intézed, deli Vid' szép hölgye miként jár
Férje után Szolimán' seregében, az angyali hűség'
Szárnyain, és védőt mint lel viadalmas urában,
Őket jó Karabúl, mint sólyom szárnyu sebes szél
Hogy' viszi rajta-ütő törökök' boszujára Szigetbe:
Illyen gondolatok közepett szép lelki világod
Földöntúli lakók' seregével gazdagon, a' mint

Ontja dalait, az örök hévvel lobogókat, azonban
 Néma 's borúlt, mint a' mély sír, körülötted az éjfélt;
 Akkor sincs biztos nyugodalmad az őri falak közt;
 Mert tolvaj török üszköt vet váradra, lobogva
 Völgyi lidérczként át röpül az, följeszti magányos
 Éjedet ál fénynyel, 's rettentő szikra lökéssel;
 És egyszerre lakod' mind a' négy sarka megindúl,
 Rengenek a' megütött falak, árkod' gödrei telnek
 'S dárda-vető hajdúk riogatnak benne falaidra:
 Akkor az égi lakók lelkeiből összezavartan
 A' fölvert álmok' halovány seregeihez együlnek,
 'S képöket olly tisztán többé nem látja meg elméd.
 Még is erőt veszsz a' bal időn: daliái Szigetnek
 Hírkoszorú nélkül nem fognak menni halálra.
 Mint viharok közepett magasulva fogantatik a' sas,
 És közel a' villám' honnához kél ki rideg kőn:
 Úgy a' mit magas elmédben hadakozva fogadtál,
 Harcz' villámi között keleted ki világra: azért forr
 Véresen és szilajon dalaidban az emberölő harcz,
 És az erő, a' férfi kebel' diadalma, királyként
 Őrzi nehéz méltóságát zajszülte müvednek.
 Igy te dicső kétszer fizeted le hazádnak adódat:
 Vassal is, a' mi csatát zengél, tusakodva megállván,
 'S rajtad ütő törökök már félnek lenni előtted
 Szűtelenül, rendbomlottan váraikba osonnak,
 Reszketvén ott is hadatűző Zrínyi' nevétől;
 De ölel a' haza, 's mond örömében sírva fiának;
 Mi pedig áldva füzünk szent emlékedre borostyánt,
 És az idő' röptét terhes bánattal elállván
 Kérdjük ohajtva: vezér költőt még ad-e hasonlót
 Hozzád, haj! te korán elirigylett fénye szemünknek!
 Vagy kárhozva levénk, hogy örökké vissza sohajtsunk,
 'S nagy példákra magyar már nagygyá lenni ne tudjon?

Vörösmarty.

MAGYAR SZÁZAD.

Ős dolmányt, süveget viselünk; nevök Atila, Zrínyi,
 Szittyá diszünk' korhadt törzsöke ujra kihajt.
 Bécsi szabó mester! méltass feleletre, ha kérdlek:
 Meddig tart ez az új Atila-Zrínyi világ?

Szenvey.

ÁLTUDÓSOK.

Vígjáték egy felvonásban.

Személyek:

Lengyes Fanni,	fiatal özvegy.
Karvainé.	
Árki,	Földesur.
Révei Tódor,	barátja.
Matyus.	
Zsófi,	Fanni' szobaleánya.
Jakab,	Árki' inasa.

A' dolog történik Lengyes asszonyság' jószágán.
Szabad táj, oldalast kertfal kis ajtóval, az előtt nagy fa. Zsófi, Matyus.

ZSÓFI. Csak egy pillantatra szöktem ki, mingyárt megyek.

MATYUS. Te mindég mégysz, mindég sietsz, ezt én nem szeretem.

ZSÓFI. Nem tehetek róla, úgy kell lenni. Az öreg asszony fúrt fejü, minden cselédet zsoldjában tart, magamat is; ha megtudja hogy kijárok, vége mindennek – hisz már mondtam mért –

MATYUS. Mind igaz lelkecském, de mikor az ember olyan szerelmes mint én, örömet volna azzal a' kit szeret.

ZSÓFI. Mind meglesz, ha változik a' dolog.

MATYUS. De mikor jön az a' változás?

ZSÓFI. Ha Karvainé asszonyság' öccse megérkezik, gondolom egy hónap mulva.

MATYUS. 'S én addig mindég fára mászkáljak hogy láthassalak; hát ha letörök alattam az ág és nyakam utána török, aztán szerethetsz.

ZSÓFI. Azért fogódzál meg jól.

MATYUS. Hej galambom! inkább beléd fogódznám én; csak ugyan jobb itt lent szeretni, mint ott fent a' levegőben. Zsófi! szólj igazán szeretsz? lásd édes apám gazda uramnál, én szinte az lehetek ma holnap, tán több is – házam is van, csak feleség kell belé – tudod, mit akarok azzal?

ZSÓFI. Csak azt felelem rá: a' mi nincs az meglehet.

MATYUS. Úgy ám de mikor?

ZSÓFI. Majd meglátod, csak légy nyugodt, de most mennem kell.

MATYUS. Zsófi! édes Zsófim, még egyet mondok: az uraság jó barátjával tegnap elérkezett, ha el nem jöhetnék, azért szeretlek ám; de tán még is lejöhettek, azért itt légy.

ZSÓFI. Jól van, majd adok jelt, de csak a' kertfalon által beszéljünk. Jaj nekem! valaki jön, ha meglátott; bujj el Matyus. be a kertajtón.

MATYUS. Ej manó hozza azt a' valakit – az bizony, az uraság' inasa, hova bujjak? ha meglát, kicsacsogja, úgy is nagy kópé. A' fára megyek, míg eltávozik. felmegy. Hová nem jut az ember, ha szerelmes.

J A K A B . jó puskával és vadásztáskával. Pufogjon a' ki akar, én lepihenek, vállam nehéz. Nem is tudom, hová jutottunk, csak jönnének az urak. Mondtam Matyusnak, kísérne el, de a' tökfilkó, csak néz és nem mozog.

M A T Y U S . Tökfilkó! ha lent volnék ezért haragunnám.

J A K A B . Ledülök a' fa alá, itt várom be őket. Ugy! be jó esik. Biz az igaz, az inas nem ur, azt véltem a' falusi szolgálat könnyebb mint a' városi de a' különbség csak olyan mint a' fejér és a' vörös bor között, mindeniket prézselik. A' városban házból házba, boltból boltba ugrattak, itt kácsákat czepelek, 's azokat más eszi meg, ott a' bakon hátul, itt elől ülök, hej! ebből látom, hogy bakra születtem; az még jó hogy uram nőtelen, legalább csak egy perel. Bár csak bort hoztam volna, hadd innám le bús gondolatimat.

M A T Y U S . Ez ide lent okoskodik, nekem pedig minden csontom fáj.

Á R K I kívül. Hopp! hopp!

J A K A B . Az annyit tesz: ugorj Jakab. kiált. Itt vagyok hopp!

M A T Y U S . Most az urak is jőnek, ej be rossz szállásom van – tudja, meddig kell itt fülelnem.

Á R K I jó Réveivel. Te itt henyélsz Jakab? mért távoztál, mi járjunk utánad?

J A K A B . Úgy is ritkán történik Nagyságos uram; ledültem, mert az akarat jó de a' láb gyöngge, aztán el is bódultam.

Á R K I . A' határból is kitértünk, ha jól látom ez Lengyes' kertje.

R É M E I . Lengyes! hisz imént mondád, nincs közel szomszédod. Mi féle ember ez? ugyan eldugta házat.

Á R K I . Ez csak ember volt és fösvény ur, ki sokat szerzett, későn szép fiatal hölgyet vett, azt két esztendeig féltette, aztán az urban elnyugodott.

R É V E I . Béke hamvának.

Á R K I . Nem kétlem felesége is így busul, és hihető szép jószágain vigan él.

R É V E I . Itt lakik?

Á R K I . Alig hiszem, hogy e' vadonban élne, midőn szebb tájban szebb józággal bír; különben az egész Lengyes házat csak hallomásból ismérem, mert magam is, ha csak vadászni nem pattan kedvem, e' tájra ritkán vetődöm.

R É V E I . És miért? nekem tetszik e' vidék.

Á R K I . Ki a' fákkal, patakkal és szirtekkel szeret társalkodni, az itt elmélázhat, violát talál, és echót is ha sohajt, én az életzajt szeretem.

R É V E I . Ott az ember csak csalódik, én a' magánnyal tartok.

Á R K I . Kérlek hagyj fel, tán megint a' hitetlen Szép jutott eszedbe, ki érzetedet megcsalá?

R É V E I . Ah barátom, érzetem a' Prometheus, melly benne szép ideált teremtvén most adózik, ő az ölyv melly szagatja.

Á R K I . Nincs eszed Tódor, az illy mesén már régen túl a' világ, és ha képzeletnek élsz, ne kérj valóságot. Köszönd inkább a' sorsnak, hogy a' szép rútat olly hamar és jókor megismeréd, és gondold: nem csak egy kert nevel rózsát.

R É V E I . De a' kihalt bizodalmat semmi virág sem éleszti fel, és ez a' köd melly felettem borong, ezért szűkölködöm életöröm nélkül.

Á R K I . Ki mindég tünődik, mindent nagyító üveggel széttagol, annak az élet olyan, mint a' ki sohase gondolkodik – üres. Csak te maradj nálam, én fogadom meggyógyulsz, és elfelejted búdat, mellyben úgy látom tetszel magadnak.

R É V E I . Ah barátom, olyan az mint a' száz karu polyp, a' kit egyszer megragad, elszárad megette, ha könnyelmű volnék úgy elhiszem – de –

ÁR K I. Mért épen akkor? kémleljük ki mindennek jobb oldalát, 's néha többet találunk mint kerestünk, de várjunk felhőtlen napokat, a' napban is van fogyatkozás, hogy ne lenne illy parányi életben?

J A K A B. félre. Ha zsebemben nincs fogyatkozás, gondolok is én a' sorssal.

ÁR K I. Tudod mit Tódor! házasodj meg, ha már busulni akarsz, legyen oka.

R É V E I. Hát te mért nem követed e' tanácsot? –

ÁR K I. E' szent frigy mindég földi tövissel ijesztett, aztán igazat szólván, én hamar hódolok, hamar is hidegszem, de nem mondok ám le róla, 's ha rosszúl üt ki, a' természet csalt meg, 's vigasztalom magamat mint játszó a' sorssal.

R É V E I. Ha lelnék egyet, ki csak magamért szeretne – de az első tapasztalás minden utóbbi reménynek eloltá világát, 's aligha ridegen nem kell tengődnöm tölt kebelemmel.

ÁR K I. Míg elvégre öreg gazdasszony' karjába sohajtod magadat, 's ha rokkája surog, azt hiszed a' sphaerák énekelnek. Hahaha! te férfi vagy, ne ábrándozz, hagy a' holdat gyermeknek.

R É V E I. Átkozott vigasztalás.

ÁR K I. Légy vidám Tódor! hasztalan bútól csak őszül az ember; vedd az életet mint jó, a' többit bizd arra ki felettünk van.

M A T Y U S. Jaj nekem! bizony megláttak – ah Nagyságos uram!

ÁR K I. Mi zörög a' fán?

J A K A B. Tán pecsenyének való, ledurrantom. puskát vesz.

M A T Y U S. Hej inas uram! itt ember van – Matyus gazd' uram' fia – kérem ne süsse el kend – leszáll. Ejnye be rám ijesztettek!

ÁR K I. Matyus! mit csinálsz te itt?

M A T Y U S. Semmit, igen is azt –

ÁR K I. Hogy mersz te itt hallgatózni?

M A T Y U S. Semmit se tudok Nagyságos uram – tessék elhinni, gerlicze fészket kerestem.

R É V E I. Illyen nagy legény, fészket keresni?

ÁR K I. Matyus te hazudsz.

M A T Y U S. Ha megengedi Nagyságos uram.

ÁR K I. Ne habozz, valld meg tüstént, én parancsolom.

M A T Y U S. De mikor titok.

R É V E I. Titok?

ÁR K I. Ki vele, én akarom tudni.

M A T Y U S. O jaj! de mikor – istenem! mit mondjak?

ÁR K I. Soká várakozzam?

M A T Y U S. No megmondom, de szépen kérem, tovább ne mondja ám Nagyságos uram.

ÁR K I. Semmit se félj.

M A T Y U S. Nekem itt szeretőm van, pedig szobaleány Lengyes asszonyságnál, Zsófinak hívják, a' templomban láttam először, másodszor megszerettük egymást, azóta ide járok a' fára hogy láthassam; de senkinek sem szabad ám tudni hogy itt lakik Lengyes asszonyság, és senkinek a' házba nem szabad menni, ha csak nem valami tudós ember.

R É V E I. Különös, mért épen tudósnak?

ÁR K I. Csak mondd el Matyus.

M A T Y U S. Zsófi megsugta: hogy Lengyes ur megholt, és sok sok pénzt hagyott.

ÁR K I. Ez olyan titok, mellyet az egész világ tud.

MATYUS. Az öreg Karvainé rábeszélte a' fiatal menyecskét: hogy többé ne menne férjhez – hanem lenne mind addig tudós, míg az eljő a' kit ő szánt neki.

ÁRKI. Tehát rábeszélte a' bölcseséget? haha!

MATYUS. Rá bizony, azért is jöttek ide, hogy elrejtve lennének a' férfiaktól, mert Zsófi azt mondá: a' gazdag asszonynak soha sincs nyugta a' sok kéréstől.

RÉVEI. Ebben van kis igazság.

ÁRKI. Ki az a' Karvainé asszonyság?

MATYUS. Ő boldogult Lengyes urnak távol rokona, nincs ura és még sem özvegy.

ÁRKI. Ollyan elvált szép.

MATYUS. Követem, nem szép hanem vén és hamis. Őtet még Lengyes ur vette magához, hogy a' házra és a' menyecskére vigyázna, még most is hatalmaskodik a' háznál, nem szenvedheti a' férfit ha csak nem valami tudós; minap is egy borzas aszalt képű okos embert hozatott sok könyvekkel, én láttam¹⁰³ onnan felül mint papoltak a' kertben. Azonban Zsófi megsugta, hogy az öregnek egy katona öccse van, és azzal szeretné elvétenni a' gazdag özvegyet, azért gyaláz minket, hogy saját öccse ura legyen csak derék ember. De tanult asszonyám az a' Karvainé, többet tud mint Csízio.

RÉVEI. Halld barátom, ez a' fiatal asszony vagy felette gyáva, vagy igen ártatlan és szerencsétlen volt.

ÁRKI. És nem tudod mit csinál az a' két asszony egész nap?

MATYUS. Este-tikkal, vagy botányikával vesződnek, úgy mondta Zsófi.

RÉVEI. Ez valami új tudomány lehet, még hírét nem hallottam.

ÁRKI. Aligha nem aesthetika és botanika lesz.¹⁰⁴

MATYUS. Nem tudom miféle, de többet olvasnak mint Notarius uram.

ÁRKI. Jól van Matyus, most haza mehatsz.

MATYUS. De kérem szépen ne szóljanak ám. Lássa Nagyságos uram, ha a' menyecskét viszik, én is viszem Zsófit, az öreg asszony ígért neki valamit ha mindent titokban tart, és szándékát elősegíti, az az bennünket gyaláz.

JAKAB. Szobaleány és titok – nem okos asszony az.

ÁRKI. Ne félj Matyus, csak menj haza, 's vidd magaddal fegyvereinket is, nem sokára követünk.

JAKAB. Matyus! az én pogyászomat is elvihetnéd, illy szerencsés szerető sokat elbír.

MATYUS. Nem érek rá; hallottam ám a' tökfilkót.

JAKAB. Lásd tökføjű vagy, én akkor dicsértelek, mert a' filkó nagy mester a' játékban. Vidd el Matyus, majd megtanítalak mint kell a' szobaleánnyal bánni, hogy soká hív maradjon.

MATYUS. Igazán? no adja ide! általveszi a' fegyvereket, félre: Messze nem megyek, meglessem valahol őket. el.

ÁRKI. Tódor! mit mondasz erre?

RÉVEI. Szánom a' fiatal özvegyet, körülhálózta az öreg.

ÁRKI. Én igen kíváncsi vagyok a' két tudós asszonnyal megismérkedni. Menjünk hozzájuk.

RÉVEI. Nem vagyunk tudósok.

ÁRKI. Tegyük azokká magunkat, hány ember kürtöli magát azzá, és izét mond ok helyett!

RÉVEI. Nem mernék bele kapni.

¹⁰³ láttam

¹⁰⁴ lesz,

ÁR K I. Mért nem? néhány reflexiót ad elménk – szégyen volna, ha asszonyok előtt nem tudnánk tudós nimbuszt ölteni magunkra; és teszem, ha tudományokban felakadnánk is, néhány szépség, kis hízelkedés kisegít a' hinárból; nem a' ki sokat tud, hanem a' ki szépen beszél, nyertes az asszonyoknál. Mint vándor philosophusok lépjünk elejökbe; részemről, ha a' menyecske szép és belém szeret, minden bölcseségemet lábaihoz teszem és megmutatom neki: hogy az aranykorban nem kellett más tudomány, mint az, a' mit a' természet adott. Jer! R É V E I. Nincs kedvem.

ÁR K A I. Épen azért szerezz magadnak – ilyen tréfaportékát nem találhatni minden borkorban; e' felett haszna is lehet, tán azt a' kis bujkáló pintyőket kimenthetjük a' karvaly' körmei közzül. Jer barátom! 's hogy játékunk annál jutalmasb legyen, belsőkre nézve épen ellenkező szellemet tüntessünk ki; én sötét leszek, te vidám; én sanyarúan nézek reájok, mint az agg szűz a' pártára, te fürkéssz ki minden nevetségre valót, – uj Heraklit és Demokrit. R É V E I. Hajdan tehettem volna, de mostani érzetem lenyűgzé elmémet.

ÁR K I. Kérlek ne bánts az érzést, ha a' menyecske szép, akkor vesződjél vele. Jer Tódor, tedd meg legalább kedvemért.

T Ó D O R. Kedvedért? igen, ha felsülök is.

ÁR K I. Jakab! te itt várj be.

J A K A B. Kérem alázatosan, hadd menjek én is Nagyságtokkal.

ÁR K I. Mit akarsz te a' tudósok közt?

J A K A B. Attul a' Zsófitul én is észt reméllek.

R É V E I. Az inas kirí belőled.

J A K A B. Csak hajtókámbul, a' paszomántot lefejem 's vége az inasnak.

ÁR K I. De iváson kívül tusz e valamit?

J A K A B. Költetni biz én tudnék.

ÁR K I. Tán hazudni?

J A K A B. Igen, igen, de cifrán; én szolgáltam olyan urat, ki hópénzem¹⁰⁵ helyett mindig pompás verset mondott, azóta magam is csináltam néhányat.

ÁR K I. Adj próbát; teszem ha én leány volnék 's nekem valami szépet akarnál mondani, mint kezdenéd?

J A K A B. Hát rá nevetek, aztán egyszerre feszesen megállok, megdörzsölöm homlokomat és ekként szólok: leány! szűzleány! o te karcsu mint a' szólókaró, mi a' jó bor' kelleme a' tiédhez képest?

ÁR K I. Te csak pinczéből szeded elő a' hasonlatosságot.

J A K A B. Igen is, lent kezdem, aztán a' holdig megyek, aztán az égit, és tovább. A' theatrumrul is szólok vele.

R É V E I. És tudnál te arrul szólni?

J A K A B. Ho, sokat lármáztam én ott a' kakasülön.

ÁR K I. Ha kérdezné mi a' vígjáték, tudnál e felelni?

J A K A B. O kérem! Nagysád épen keveset tart felőlem; a' vígjáték, az igen csekélység, abban az emberek mindaddig nevetnek, míg a' leányt elveszik.

ÁR K I. Azután sírnak. Helyesen Jakab, nem tudva okosan szólta.

J A K A B. De a' szomorú játékban, o már ott nagy dérdurral beszélnek, a' jó embert kinozzák, utóbb agyon ölik, és az ember sirva mulatja magát; úgy van úgy! hogy utószor Pesten volt

¹⁰⁵ hópénzem

Nagysád, épen egy szomorút adtak – én ismervén érzékeny szívemet, előbb egy pint veresborral neki erősödtem, de tessék elhinni, mind kisírtam.

ÁR K I. Elég elég! a' többit máskorra. Eljöhetsz de azt mondom, költéseddel túl ne menj a' szobaleányon, érted? most menjünk. elmennek.

Kert, a' lugosban könyvek. F a n n i, K a r v a i n é.

K A R V A I N É. Hidd el édesem, a' mit számtalanszor megmutattam, most is azt ismételem: minden férfi tyrannus, ha van ki felett uralkodnia; ő testesült szeszély, az vezérli hozzád, az vonja el tőled; ha szépet mond, ön gögijének bókol, rabot játszik hogy urad lehessen. Először fülmile, aztán varju, aztán bagoly, aztán bujdosó nembe megy által 's elvégre ha szárnyai lankadnak, hálósüveg alul az erkölcsről papol. Boldogult férjed még a' jobbakhoz tartozott, 's még is mennyit kínzott, és többet fogott ha még több tüzzel bír. Hidd el édesem, a' férfi született ellenségünk, ha az asszony jó, azt mondja gyáva, ha tanácsán indul, ő lesz első árulója¹⁰⁶ – gyülöld őket.

F A N N I. De mint van az édes néném, oly igen rosznak ismervén a' férfiakat, és még is – rettentő gondolat! még is négyszer ment férjhez?

K A R V A I N É. A' sors úgy akarta, tán előre látta hogy neked vezetőre lesz szükséged.

F A N N I. Sok háramlik arra szegény sorsra.

K A R V A I N É. Lásd édesem, én szinte oly ártatlan valék mint te, midőn szüleim gyermekszobából férjhez adtak. Én a' férfit csak bábnak tekintém, de csak hamar vettem észre ólmát, melly szabadságomat fékezé; szerencsés nem valék, mert első férjem, birtokán kívül semmi kellemmel se birt, semmi örömet nem engedett, zárva tartott, őrzött mint a' sárkány, mert nem dicsekszem, de szép voltam – oh szép! oh!

F A N N I. Ne bánja édes néném, minden kornak külön érdeme van.

K A R V A I N É. Bölcsen hugom! de hallgasd. Ettől az Isten hamar megmentett, és én birtokos özvegy maradtam; most figyelmezz Fanni! mert helyhezetem hasonló volt tiédhez, csak hogy a' sikos pályán nem volt mentorom. Míg csinos valék, a' férfiak ostromoltak, mint egy várat, melly éden' kapuja előtt áll. – Lágy szívem szív után sovárgott, a' szerelem egyhez ringata, de mikor második férjem már mindenemet elköltötte, akkor láttam hogy nem is szeretett.

F A N N I. Ez kinos tapasztalás.

K A R V A I N É. Harmadszor szükségből mentem férjhez, volt is mit szenvednem e' tövis úton, szerencsémre nem tartott soká. Már most okoskodni kezdék, és negyedszer csak azért léptem frígybe, hogy kitanulhassam: vallyon van é jó férfi e' földön? Boldog isten! e' tudós kíváncsiság ugyan befizetett! ez volt még a' szörnyeteg: a' többin valamiképp csak kifogtam; de az olyan mint a' vas, és ha öt év előtt jóvoltából ott nem hágy, nekem kellett volna tágulnom. Mind ezt azért mondom: hogy őrizkedj a' férjfiaktól. A' scylla hozzájuk képest nádczövek, a' vihar nyári szellő.

F A N N I. Szörnyűség! hát csak ugyan nincs jó férfi e' földön?

K A R V A I N É. Tán van egy valahol; hogy e' világban egy se volna, azt nem mondom; tán él egy, tán épen az el is jön; de addig bízd reám magadat, én ismerem őket, azért hírem nélkül el ne add szívedet.

F A N N I. Ah édes néném! kinek is adnám itt? e' magányban szinte elfásulok.

¹⁰⁶ árulója

KARVAINÉ. Vedd segédül a' tudományokat. Milly naggyá lesz a' lélek, ha megvetve a' törpe élet' czélzásait magába tér 's jó könyvekben lel nemes társaságot.

FANNI. De a' jó könyvet is férfiak írják.

KARVAINÉ. Haladjuk fel őket, a' mi homlokunkon is égi szellem lángol; czáfoljuk meg a' bal véleményt, melly minket csirkék közé 's életesházba kárhoztat. A' szép velünk rokon, és mi vagyunk igazán született aesthetikák.

FANNI. Ezt nem merném következtetni.

KARVAINÉ. Sőt inkább önisméretünk ad lelki fenséget; képzelj a' diadalt, ha majd jól megtanult aesthetikával ledörgöd a' büszkéket. Te még fiatal vagy, nagyra mehetsz. Ha én illy korán kezdek volna, eddig biographiámat minden lexicon kürtölné, fejemet gipszből szanaszét hordoznák, és képemet minden vásárban árulnák. Nem dobog szíved?

FANNI. Dobog úgy érzem, de nem ahít illy diadalmat.

KARVAINÉ. Hogy tudsz illy pór gondolatba sülyedni? jer édesem olvassunk. A' lugosból könyvet hoz. Hallgasd csak. olvas. A' természet kimeríthetetlen bájaival másképp hat a' mívelt lélekre mint a' vadra. Ez ha érzi is, nem képes felfogni, amaz szinte ahítja a' benyomást, melly által a' természet mint az égből lebeg hozzá, 's majd csodálatra, majd repeső örömré, majd csendes imádásra gerjeszti, mellyre a' nemesült érzés illy szavakra fakad: Ez szép, ez felséges.

FANNI. ásít. Igen szép – ah!

KARVAINÉ. Oh bűn minden izlés ellen! Fanni! kérlek hogy tudsz ilyenkor ásítani?

FANNI. A' természet készletet rá. még inkább ásít. Máskor tán inkább érdekel.

KARVAINÉ. Ha ez nem tetszik, fogjunk a' botanikához; milly szép Flóra' magzatit elágzásaikban érteni. Ezen tudomány a' szép nemet leginkább díszesíti, és szelíd természetnek leginkább felel meg. A' teremtettségben mi is virágok vagyunk, a' férfiak kórok. Jer olvassunk.

FANNI. Hagyjuk el édes néném, mert még világos nappal alszom el.

KARVAINÉ. De hát mit akarsz?

FANNI. Ah magam se tudom; de hogy ez életet soká nem türom, az bizonyos.

ZSÓFI. jó. Nagyságos asszony! bezzeg jönnek ám tudósok, három egyszerre.

FANNI. Öregek?

ZSÓFI. Nem épen, hanem igen furcsák; az egyik komoly, szörnyű hosszú képü, a' másik többet nevet mint szól, a' harmadik mindég ujjain motoz és szemeit meregeti.

KARVAINÉ félre. Épen jókor. Fannihoz: Édesem, én úgy vélem, ezeket bebocsássuk.

FANNI. Mit nyerünk? Az a' professor ur, kit néném meghívott, majd agyon ölt unalmas beszédével, annyit kínozt a' szépet, hogy fanyar okai mellett a' szép is rúttá lön; én úgy hiszem illy urak távol tetszetősbe. Azonban vezess be őket, ne mondják, hogy megtagadnám tőlük a' házi barátságot. Zsófi el.

KARVAINÉ. Én elhűlök, Fanni! honnan egyszerre ez a' kedvetlenség? itt állok én nagy példa – és te habzol?

FANNI. Édes néném, tisztelem becsülöm tanácsát, másfél évig elnyögtem e' magányban, de hím nélkül kimondom, már únom a' rideg életet, mellyre nincs semmi okom. Minek távozzam így magamtól, minek látszassam az lenni a' mi nem lehetek? önérzetem borzad illy mesterkélt uttól, és előmbe más irányt jelel, melly inkább illik rendeltetésemhez. A' hályog leesett, mellyet néném eddig szememre vont – én elköltözöm.

KARVAINÉ. Szabad vagy – én javadat ohajtám –

FANNI. De csak nem haragszik édes néném? nem tudom mi csatolja ide, de úgy hiszem szebb helyen az élet is szépül.

KARVAINÉ. A' mint gondolod édesem! magában: így célom dugába dülne – több férfiakat lát, öcsém nem épen fiatal. – Nem, nem! ezt hátráltatom – a' tudósok segítsenek. Árki, Révei, Jakab és Zsófi jönek.

ZSÓFI. Itt az asszonyosság.

RÉVEI. Valóban szép.

ÁRKI. Csínosabb mint véltem.

FANNI. Örülök uraim, milly ötlésnek köszönjük e' szerencsét? e' táj ritkaságokban sokkal szegényebb, hogy sem ily urakat vonzhatna kebelébe.

RÉVAI. Sőt inkább első pillantatra mingyárt –

ÁRKI titkon Réveihez: Te márig is felejtkezel magadról, hol a' szeszély? szűrj! – ne vess! –

FANNI. félre. Én gyanítom ezek játékot űznek velünk, annál jobb.

ÁRKI. Midőn chaosból kibomlott a' világ, az elemek' vegyülete vulkános alakká létesült, ezt híg csatornyák által a' mással magát is emésztő tűzmalom sürgeti; és ez átka az életnek, melly a' gymnosophistát is fedél alá kergeti és embert keres midőn azt siratja.

FANNI. Ebből én semmit sem értek.

KARVAINÉ. Hagyd nekem a' beszédet. – Minő vulkános alakot ért az úr?

RÉVEI. Hahaha! Nem láttad Vezúvot? ködszoknyája van, nyelve tűz, feje gőz, ha közel akarod szemlélni, nézz a' tükörbe. Mi tűzmalmot hoztunk, annak a' szakács legjobb legénye, azon különbséggel, hogy ez a' tudós férfi busong ha ennie kell, én meg azon nevetek ha jól laktam.

FANNI. Értem már. Zsófinak titkon szól és az el.

KARVAINÉ. Minekelőtte mélyebben értekezni, kérem tudassák velünk, micsoda tudományokat űznek az urak?

RÉVEI. A' természet' csodáit vizsgáljuk 's ama' nagy titkon tépelődünk: mint lehet az, hogy az ember a' planéták' fogásit nézi és saját orrát nem látja?

ÁRKI. Az anthropognosist űzöm, és azon titkon merengek, mellynek tengerében századok hasztalan buvárkodtak. Az elme tünődik rokon mássán, és midőn megismértnek véli, maga felbillen, és mint a' szerelmes nagy hálóban semmit fog; de én kitanultam az embert, tudom hol lakik a' lélek? mi foglalatossága? mért piros a' vér? és mivel tudom, sajnálom magamat, hogy tudom mi az ember; mert általlátom hogy az ember még sem tud semmit is, ennélfogvást az ember is semmi; de mivel az ember még is valami, itt fekszik a' nagy titok, melly még magyarázót vár.

KARVAINÉ. Mint látom, az urak philosophusok.

RÉVEI. Édes öreg anyám! midőn a' természet redőt metsz a' képre, mindég azt sugallja: légy bölcs! az az: ne táncolj ha inaid gyöngék. Hahaha! be sajnálom hogy a' philosophia úgy meglátszik rajtad, és még is legszebb jelének híjával vagy.

KARVAINÉ. Különös ember! ha az ur ur, mért vagyok én te? aztán micsoda jel volna az?

RÉVEI. A' szakál – Hahaha! ez olyan kép volna melly többet behozna mint a' philosophia.

KARVAINÉ. Fanni ez ugyan durva – nevetlen.

FANNI. Nekem jobban tetszik mint a' másik, legalább vidám –

RÉVEI. Fannihoz. Mosolyogj reám te rózsából szőtt alak, és adok tanácsot: légy tanítványa ezen tudós asszonynak, ki a' philosophiát említi a' nélkül hogy a' mea culpát melyére verné – sima képedre akassz ősz parókát, harczolj az előítélet ellen, és virágot tépve jósold magad-

nak kedvesed' szerelmét, akkor áldást mondok jövődő férjedre, és ha meg nem bolondul, több esze lesz mint neked. félre: Ah! minő bájos szemek!

FANNI. Hahaha! Ezen jövődőlésből magam is érzek valamit.

KARVAINÉ. Bocsánatot uram, de mint tudós maga ellen beszél, én gondolnám –

ÁRKI. Mit? te gondolni mersz? oh sajnálkozásra méltó gőg! tán azt véled, hogy azon szikra melyet érzékeid nehezen csikarnak ki velődből, mingyárt gondolat? ah nem! nem! az csak üres párolgása a' nedves agyagnak, mely tehetetlenségedet hirdeti.

KARVAINÉ. De már ezen disputálok! én is tudok itélni, hasonlítani, 's ez mi egyéb ha nem gondolat?

RÉVEI. Igaz, van sok jó gondolat, teszem hogy sülvé esszük a' kenyeret; de legjobb élelmény az, melyben nincs gondolat, ez a' szerelem és az evés.

FANNI. Rövid élelmény lehet az, hol nincs gondolat – az evésnél legfeljebb megengedem, de nem a' szerelemben.

ÁRKI. O szegény elme, mely tüzet rak a' viz' hátán; ébredhet é kívánság ha a' lélek túl hat a' szűk jelen' határain? Itt állasz te asszonyi teremtmény! az eget loptad le szemedbe, virágokat ültettél arczaidra, és mi lesz e' színvegyületből? darab földet emel. ím ez jövőd! megérdemli é szólj azon fáradságot mellyel ékesítet? Csak két üreg marad a' két csillag helyett, mely bájolván mindent befogad, és ezer életet lövell ki – és boldoggá tenné.

RÉVEI. titkon Árkihoz: Te egészen elmerülsz a' szembe, vergődjél ki már?

ÁRKI. O csalfa csillogás! csak két üreg marad, mint sötét kapu az enyészetnek. Ezen gyönygös ajak ékesen mosolygó barnán messze nyulik, 's így gunyolja a' büszke a' sarjádó életet. félre Lelkemre mondom – mindég jobban tetszik.

FANNI. Kérem az urat illy beszéd temetőbe való.

RÉVEI. Tán édes emlék az a' temető? jó hely az ha mingyárt hamis könyvek áztatják is, benne sokszor a' halál kerítő lesz a' nélkül hogy tudná. Nevezz siromra ha meghalok; de ha szeretsz, emlékkövet ne tétess rá, mint némelly hitvesek, hogy az ne nevéssen a' ki elolvassa.

FANNI. Engedelmet uraim! én meg nem foghatom, mint férhet össze illy két ellenkező természet.

RÉVEI. Mint a' fiatal asszony öreg férje mellett, egyik sír, a' másik nevet.

KARVAINÉ. Az igaz, külön philosophiával élnek.

RÉVEI. Látod asszonyom, a' bölcselkedés olyan mint nálunk sok helyen az út, a' csináltan kevés megy, hanem jobbra balra tévedez; ebből következik: hogy a' föld tágas, sok bolondot elbir –

KARVAINÉ. Azt látom. De ez a' harmadik ur még nem is szólt.

JAKAB. Aha most rajtam a' sor – tüzes kő! most ugyan felkötöm eszemet.

KARVAINÉ. Tán hallgatásban rejti bölcsességét?

JAKAB. Instálom – az én nyelvem olyan mint a' jó csap.

ÁRKI félre: Ez most mindent elront int Jakabnak.

JAKAB. Tessék nagys – – igaz magam is tudós vagy – az az átkozott inasság.

RÉVEI. Ez az ur csak írásban szól – és mikor írni nem tud, akkor hallgat, és azt igen jól teszi.

JAKAB. Ugy van, én csak versben szoktam gondolkodni, és ha beszélek, tehát, mit is mondjak, tehát akkor se szólok ide – úgy –

KARVAINÉ. Versben! így hát költő az ur? Szívemből örülök, én vajmi nagy barátnéja vagyok a' költésnek, 's értek is hozzá. Milly tárgyban dolgozik uraságod, lyrában vagy drámában?

JAKAB. O kérem én a' dámákkal nem vesződöm – én szegény legény vagyok.

KARVAINÉ. Szegény de gazdag még is; valóban ha van irígylendő sors, az a' költőé; mi a' föld minden kincse, fénye, ha ittasan a' kasztali forrásból merészen elfelleng a' tündér világba?

JAKAB. Igen – o igen, de a' kastélyi forrástul, ha még olly jó is, ittas nem leszek, hanem jó bortul, már akkor a' holdat is hordónak nézem.

KARVAINÉ. Csintalan maga, hogyan elméskedik – de ilyenek a' költő urak! a' legkomolyabb dolgon is enyelegve sikamlanak által.

ZSÓFI jó. Minden kész Nagyságos asszony.

FANNI. Uraim ha tetszik, uzsonnával szolgálók.

ÁRKI. Uzsonna! o szomorú aggodás, melly a' testet hizlalja, mintha öröklétet akarna belefűni; a' vért keverjük fűszeres étkekkel 's tűznek hisszük azt a' mi az arcot pirítja, pedig az csak a' rák' halotti pompája és még is ezen nyomorult munkán épül a' földi szerencse.

FANNI. Ez úrnak szavából értém –

RÉVEI. Csak rajta kegyes szív, a' bölcs férfi minden sötétsége mellet is kedveli az illatos konyhát; komor az élet, de vidám a' terített asztal.

KARVAINÉ magában. Tán ezt avatom titkomba, amaz unalmas, a' költő pedig elszeleskedi –

FANNI. Tessék a' házba követni. Árki, Jakab, Zsófi el.

KARVAINÉ Réveihez: Egy szóra kedves úr.

RÉVEI. Kérlek ne dicsekedjél!

KARVAINÉ. Hogy hogy?

RÉVAI. Nem dicsered azzal nyelved' szerénységét, midőn azt mondd egy szóra? az én fülem többet sejt, és ha eszed gyorsabb mint nyelved, az én sejtésem hamis.

KARVAINÉ. Az ur nekem tetszik, le akarnám kötelezni.

RÉVEI. Az elsőről nem tehetek, de a' kötelet megköszönöm.

KARVAINÉ. Én az urat okos embernek tartom, ki a' szép jutalmat nem veti meg csekély szolgálatért – jól tudván, hogy az okosság és teli erszény nem mindég egyesülnek e' földön.

RÉVEI. Ebből látom, a' ki sokáig él sokat tud; most látom, hogy a' tudós czéhbe avattatál, mert tudod mi a' dicsőség' bibéje.

KARVAINÉ. Én szeretem a' víg szabad embert, ha mingyárt szeszélyeivel néha meg is bántja az udvariság' tisztes rendét – azért választám az urat a' három közül, mert fulánkja mellett hályogtalan néz az életbe.

RÉVEI. Oh igen, egy hályogom volt, azt is kínosan bökték fel, pedig szemorvosom asszony volt.

KARVAINÉ. Én bízom az ur' eszébe szívébe.

RÉVEI. Hahaha! ez mind titok gyanánt hangzik, a' szív és ész sallang megette; csak ki vele, látom igen gyötör, a' mit a' bölcsesség elmulat elvégzi a' bolondság.

KARVAINÉ. Azt is előre bocsátom, hogy szándékom nemes és jóra célzó.

RÉVEI. Inkább elhiszem mint megvizsgáljam.

KARVAINÉ. Látta ezen fiatal asszonyt?

RÉVEI. Ugy tetszik volt még szemem, és ha jól emlékezem, többet néztem reá, mint tereád.

KARVAINÉ. Ezen fiatal asszony férjétől gondom alá volt bízva, most özvegy, és épen azért kívánnám megovni minden frigytól, melly őt károsan érdekelhetné; én miveltem elméjét, jó könyvekkel tápláltam, és kedvet önték bele némelly tudományok iránt. Egy ideig hajolt szavamra, de már unja e' magányt, világi zavarba készül.

RÉVEI. Éva anyánk' leánya, a' patak nem mond többet, egyéb a' mit lát; nincs hóduló, nincs öröm; mondj ujságot, ez óság.

KARVAINÉ. Mondja meg kegyed, elmaradhatna e többi társaitól, csak egy hónapra is?

RÉVEI. Magam költségére élek. – azért szabad vagyok.

KARVAINÉ. Tehát maradjon nálunk, csak egy hónapig is. Ostromolja hugom' vágyait, mennél mérgesebben annál jobb; ő még nem volt a' világban, írja le neki azt, mint valami poklot; én tudom hatni fog reá, mert fogékony. Ezen dologban emberismérete szinte nyerhet, a' mit elmulasztana, kipótoljuk szivességgel – különben is hálámra számot tarthat –

RÉVEI. Jól van asszonyom, és ha itt létemnek sikere nem lesz, te bizonyosan nem léssz oka.

ZSÓFI. Jó. Uram az asszonyság várja.

RÉVEI. Megyek. Hahaha! légy boldog te Cato az asszonyok közt. elmentében: Szegény asszony!

KARVAINÉ. Ezt áldott szél hozta ide.

ZSÓFI. Tekint. asszony! mért hívta ez a' tudós Katónak? hisz nem úgy hívják.

KARVAINÉ. Hallgass tudatlan! ez magasztalás volt. Zsófi légy szemes, és hallgass; ez a' tudós nálunk fog maradni. magában: Fanni csak belé nem szeret, ő sokkal érzékenyebb, mint sem ilyen ember hatna szívére, ki inkább szúr mint sohajt, ki örömet mindent porba vonna – Nem nem! ez nem félelmes, aztán vigyázok én – és ha öcsém eljön, adunk neki lábot. Én mindent rákötök, ennyi birtok más kézre ne szálljon. el.

ZSÓFI. egyedül. Az igaz tud cselet szőni ez az öreg asszony. Szinte haragszom, hogy vele tartok jó asszonyom ellen, de mit tegyek, lennék hivebb, elüzne, övé a' kormány. Hahaha! nevetnem kell azokat a' tudósokat, minő kificzamlott eszűek – én harmadát sem értem a' mit beszélnek. Lelkemre mondom, Matyusomat nem adnám értök, ő némellykor gyáván szól ugyan, de szerelmét még is olyan jól tudja előadni; én bizony hozzá megyek.

JAKAB. jó. Itt vagy te leányzó, te szivemre festett búbos galamb? te, te rakhely kíváratimnak, ha szemedbe nézek úgy hevülök mint – mit is mondjak hamar? mintha bodza herbatét innám.

ZSÓFI. Nem tetszik uzsonnára menni? már a' többi urak ott ülnek.

JAKAB. Mit darálsz szűzleányzó! uzsonna és poeta! tudd meg én külözködő vagyok, mikor azok az urak ülnek, akkor én állok, ha azok felkelnek, akkor én ülök le –

ZSÓFI. Nálunk a' cselédek szokták azt tenni.

JAKAB. körül nézi magát. Engem úgyse talán megszagolta az inast –

ZSÓFI. Elvesztett valamit Tek. uram?

JAKAB. Aha! nem ismér. Igen leányzó, szívemet vesztettem el – add ide, te taláztad meg.

ZSÓFI. Nem biz én – tessék bemenni.

JAKAB. Már mondtam nem megyek, az illyes ember levegőből él.

ZSÓFI. Kérem alázatosan, ha megházasodik felesége is abbul él?

JAKAB. A' dicsőség legyen ebédje, a' hír vacsorája, azt pedig a' publicum adja.

ZSÓFI. Köszönöm szépen, attul meg nem hizik.

JAKAB. Leányzó! te nagy próza vagy.

ZSÓFI. Prósza! hahaha! hisz nálunk azt megeszik.

JAKAB. Nem kukoricza prószát értek én, hanem olyan közönséges írást, melly nem olly csengő, pengő, nem olly nótás, nem olly mesterséges, mint mi szoktunk faragni, mi poeták – o leányzó az könnyű a' ki ért hozzá –

ZSÓFI. Hát ez nehéz mesterség?

J A K A B. Szörnyű nehéz, kivált mikor az embernek nincs gondolatja; lásd én megtanítlak. kiterjeszti ujjait. Nézd itt vagyon az öt láb.

Z s ó f i. Kérem alázatosan, ezeket nálunk ujnak hívják.

J A K A B. Te kis szajkó! poetának kezén van a' lába. Nézd a' hüvelyken kezdem, a' kis ujon végzem, mindenüvé tesztek két szótagot p. o. adsza rózsám édes csókot – ez egy vers – kettőt adok értte, ezzel béfejezem – meg akarja ölelni.

Z s ó f i. Kérem szépen én csak prósa vagyok.

J A K A B. Szeress belém, fujok rád lelket.

Z s ó f i. Ah Tek. uram! kemény igen a' fejem.

J A K A B. Te gyönyörű pinczetok! márig is tudsz költeni. Leányzó adj szívet, megénekellek.

Z s ó f i. Valóban? még engemet senki sem énekelt meg.

J A K A B. Megteszem, de előbb hozz bort, belül kell fűtenem hogy tüzes legyen az ének – szaladj hugom. Zsófi el. Ennél a' leánynál szebbet is láttam már, de magamnál is vannak különb fiak, valamije van, az pedig nem sok, de magamnak semmim sincs, azért összeillünk. Matyust kiugratom szívéből, aztán valamit gondolok, tán ráérek a' házasságra, o mért nem? ha pénze lesz neki, nálam bizony becsületesen élélhet.

Z s ó f i. jó palacczal. Itt a' bor – jaj nekem! poharat el is felejtettem.

J A K A B. Ne bánd fiam! nem vagyok kényes, csak a' bor jó legyen. iszik. Ah! leányzó! ha erkölcsöd ilyen, hát kilátszik hogy özvegynél vagy szobaleány.

Z s ó f i. Kész már az ének?

J A K A B. Az ének – hm! igen, de a' torkom olyan szőrös, majd elfütyülöm.

Z s ó f i. Mit értek abbol ha elfügyüli? nekem szó kell.

J A K A B. Szó kell neked? félre: Ej tüzes kő, csak valami nóta jönne eszembe – hm! van már – de csak úgy mondom el, tudós nyelven ezt decalamásnak hívják –

Z s ó f i. Kérem alázatosan –

J A K A B. No hát figyelmezz!

Az én babám durczás leány,
A' legénynek csak fittyet hány,
Be haragszik ha azt mondom:
Addsa csókot szép galambom.

Z s ó f i. Jól teszi.

J A K A B. Igaz sánta, de az hagyján,
Csak cipó ne volna hátán,
Még azt is eltürném benne,
Csak félszemre vak ne lenne.

Z s ó f i. Kérem alázatosan ezt rám csinálta?

J A K A B. Otthon ülő, serény dolgos,
Nappal nyugszik, este álmos,
Gombóczt főz, mint az öklöm,
Ettem egyet most is nyögöm.

Z s ó f i. Ez csunya ének; ugyan megköszönöm ha ezzel akar dicsőíteni.

J A K A B. Most jön a' java, csak te vigyázz!
Bár ki mit mond én elveszem,
Hív lesz hozzám azt elhiszem,
Nem féltem a' katonáktul
Sem magátul a' haláltul.

Z S Ó F I. Soha még élek! no ez volt elő és utószor hogy megénekeltetem magamat.

J A K A B. Itt jön egy ur – jer csak hugom, vonuljunk félre, majd én neked ezt bővebben megmagyarázom – jer csak! elvonja magával.

R É V E I. Jó. Honnan e' lángéret, melly bennem ébredni kezd ifonti erővel? Már én szerettem, és csalódtam, hívságot lelék csendes érdem helyett. Vagy üres hab volt az csak és ez a való? úgy van, ez a való! Amazt kelle ismernem, hogy ezt tisztelni tanuljam. Milly egyenes lélek, milly szelíd asszonyiség sugárzik ki belőle! Külseje milly vonzó milly kellemes! Ah! mért kellett álszinbe öltöznöm, mért jelennem meg így előtte, hogy környülete' balgatágságit bennem is ujra fellelje, és idegen maradjon. Itt látom a' kaján sorsot, melly ez ártatlan játékot is vesztetre intézi. Nem! nem! számomra nem virágzik szerencse!

Á R K I. Jó. Hahaha! képzeld csak Tódor én szerelmes vagyok, én mondom neked az a' Lengyesné talpig derék asszony; ott kellett hagynom, mert nem győztem már komolysággal magamat, inkább szerelmi vallás izgatott. Ej be bolond voltam, hogy olyan sötéten léptem hozzá, minha víz folya ereimben; most ugyan kell ám sürögnöm, hogy az az első kelletlen jelenést eltöröljem.

R É V E I. Szerencsétlen gondolat is volt tőled, és vesztetre én is követtem azt.

Á R K I. Te inkább köszönd meg, mert vidámsággal többet nyertél, mint ezer ah 's ohval! Ezer villám! terád csak figyelt, de rám úgy nézett mint galamb a' bagolyra, úgy hallgatott rám mint szerelmes leány a' böjti prédikációra.

R É V E I. Ah barátom, felőlem is mi jót ítéltet? délczeg, könnyelmű embernek tart, kinek nyelve pörög, szive üres, keble hideg. Mit adnék érte, ha szerencsétlen tanácsodat nem követtem volna!

Á R K I. Ha nem követed, nem is látod; én valék a' történet, vagy a' sors, vagy akárminek nevezd, és csak magamnak ártottam.

R É V E I. O ne hidd, e' történet mélyebb forrásból szívárgott, különben illy hamar nem hatott volna reám.

Á R K I. Hahaha! mire nem csigázod a' véletlenséget. Szegény Tódor! téged erősen megkapott.

R É V E I. Nem tagadom, nekem az asszony igen tetszik.

Á R K I. Azt látom, de azért nem szükség olly nagy feneket kerítened, mintha tudja minő titkos hatalom avatkozott volna a' dologba; a' szép asszony tetszik, ez olly nyilvános a' mit az emberek régóta gyakorolnak. Hahaha! bocsáss meg, de nevetnem kell.

R É V E I. Én ebben nem találok semmi nevetésre méltót, sőt komolyabb vizsgálatot érdemel.

Á R K I. Csak imént mondtad: hogy szíved már elzáródott – 's im! most nyitva áll mint vásárcsarnok a' fogadó-kapu, és egyik érzék a' másik után száll be.

R É V E I. Lelkem ébredt fel, mint a' világ a' jó-tevő nap' keltén, érzékeim csak néma szolgáljai a' jót felkeresni.

Á R K I. Vagy tán kellemeivel a' képzeletet lángítani? Hm, hm! pedig imént azt is mondtad: hogy az ember csak egyszer képes igazán szeretni.

R É V E I. Igen! azt most is állítom.

Á R K I. Hisz te már szerettél, és egész melancholiáig vitted a' dolgot.

R É V E I. Ugy hittem emberi gyarlóságból, de érzem, most szeretek igazán.

Á R K I. Én azt harminczszor is hittem, és most is valami ollyast érzek. Átkozott összeütközés! halld Tódor, a' menyecske nekem is tetszik, pedig bár mi jó barátok vagyunk, kettőnké még se lehet.

R É V E I . Az igen természetes.

Á R K I . Nincs egyéb mód, egyikünknek szükségből is philosophusnak kell lennie.

R É V E I . Ah! gyöngé az én reményem, magam ástam sirját.

Á R K I . Az enyém is árva, 's magam lettem mostohája, mert ugyan nem volna esze, ha olyan pedant, sunnyogó körömrágóra bitangolná szerelmét, millyent én játszottam. Ördög pokol, be sajnálom¹⁰⁷! de ha megesett, legyünk őszinte barátok. Mindenikünk vesse ki horgát. Ha téged választ, isten neki! ha engemet választ, a' mit szivemből ohajtok, ne busulj! ha egyikünket se választ, a' mi igen könnyen megtörténhet, tehát vessük össze vállainkat, és vigyük közös nyomorúsággal a' kosarat, míg valahol más jó lélek kisegít alóla.

R É V E I . Hah! itt jó maga.

Á R K I . Valóban ő, ez jó jel. Tódor! minthogy vendégem vagy 's én unszoltalak ide, neked adom az elsőséget, add elő ügyedet olly hathatólag a' mint tudod; de arra kérek őszintén avass be mindenbe, akár mint végződik – igen?

R É V E I . Kételkedhetsz?

Á R K I . Sok szerencsét. el.

R É V E I . Milly zavarban vagyok – megvalljam? igen, nyíltan szólok vele.

F A N N I . jó. Illy egyedül uraságod?

R É V E I . Ah Nagyságos asszony!

F A N N I . Egyenként lopódtak el az urak, de nem csodálom, asszonytársaság elveszett idő illy tudósok előtt; mi körünknek élünk, illy férfi a' világnak, 's így, a' mit a' magányosság teremt, innét a' közre tér.

R É V E I . O nem –

F A N N I . Bocsánatot! tán most is háborgatom elmélkedésiben?

R É V E I . Igaz elmélkedém, 's olly tárgyan, melly mindég szépülve lebeg a' sziv előtt; az ész pirulva hallgat, nehogy újra eltévessze az irányt, melly által kedveskedni akart.

F A N N I . E' tárgy igen kellemes lehet, de látom szint olly rejtélyes, azért tessék kifejtetni – én távozom. távozni akar.

R É V E I . O kérem! ennek megfejtése csak egy pillantaton áll.

F A N N I . Különös valóban.

R É V E I . Valóban különös, éggel és pokollal határos.

F A N N I . Az lehet oka, hogy uraságod vizsgálata felett szinte komorabb lön, csak egy vonást sem ismerek kegyed' előbbi magaviseletéből. Valóban, kíváncsi volnék e' tárgyat megérteni, ha elmém olly mélyen hatna; de így, mint szegény föld' gyermeke, csak látható lényeken csüggök.

R É V E I . O nem látatlan phantom után epedek – én látom szépsége' teljében, látom – és félek, néztem gyorsabb mint szerencsém.

F A N N I . Szerencse! hát illy tudós urak is említik a' szerencsét? úgy hittem ez csak a' vakok' istene.

R É V E I . Azon szerencse, mellyet a' hű szerelem ad, az ember' fő java, földi üdvesség!

F A N N I . Mit hallok, uraságod szerelemről szól? hisz imént hegyes nyilait lőtte reá, porba gunyolta –

R É V E I . Érzem is már büntetését, mert Nagysád abban is rejtett-szót keres, a' mit olly nyilván kimondok.

¹⁰⁷ besajnálom

FANNI. Türelmet kedves ur, illy tudós előtt foghatóságom még gyöngébb; majd nénémet hívom el, az olvasott asszony, tán hamarább elérte kegyedet.

RÉVEI. Mentsen isten! inkább örökre elnémulok.

FANNI. Azt nem kívánom, sőt inkább nyíltsággal elejét veszem. Néném uraságodat nekem különösen ajánlotta, 's egyszersmind azon szándékát közlé, hogy e' tájon tovább is maradni ohajtván, házamban felvételt keres; én ugyan e' napokban innen végkép elköltözöm, de ha e' magány uraságod' vizsgálatinak kedvező, szívesen átengedem, 's élelve iránt is tészek rendelést.

RÉVEI. Nagysád távozik? 's illy hamar!

FANNI. Én gondolnám, ez uraságodnak örvendetes, legalább nyugottabb elmével dolgozhatik.

RÉVEI. Ah! az illy nyugalom!

FANNI. Mit akar ezen sohajtással tudós uram? hol szeszélye?

RÉVEI. Hallja Nagysád, én is nyíltan szólok: nevem Révei Tódor, én művelődésre töreksem ugyan, nem akarván elmaradni a' haladó kortól, de tudós, e' szó' nagy értelmében, nem vagyok; csak annyit tudok, a' mennyit, mint polgár és hazám' nemes tagja tudni köteles vagyok.

FANNI. Én se titkolom, bár nincs mit kérkednem eszemmel, de ezt mingyárt gyanítám.

RÉVEI. Árki barátommal, Nagysád' szomszédjával, csak tegnap érkeztem e' tájra, és ma véletlen egy titokhoz jutánk, melly bennünket ezen lépésre gerjesztett. Hallván, hogy tudóson kívül senki sem udvarolhat, e' szín alatt jelentők be magunkat; minden szavam boldogtalan tettetés vala.

FANNI. És a' titok Révei ur? nem reményelem hogy ollyas valami, melly asszonyi érdemem' kétségbe hozhatná?

RÉVEI. O nem! de még is olly különös magában, hogy a' legkomolyabb férfi' kíváncsiságát is menteni lehetne. A' titok Karvainé asszonyságtól eredt, Nagysád' szobaleánya tovább adá, elvégre mihozzánk került.

KARVAINÉ egyfelül előlappang. Aha! már beszélnek –

FANNI. Jó nénémnek különös célja volt velem; egy ideig gyermeki szívvél türtem rendeleseit, bár kevés öröme nyújtottak alkalmat.

ÁRKI másfelől előlappang. Ugyan soká tart, meglesem mire megy; huh! be ájtatos képek –

FANNI. Szegény nénémet annyi bal tapasztalás elidegeníté a' világtól, 's leginkább a' férfiaktól, és igen bocsánandó ha illy csapongásokban keresett enyhülést.

RÉVEI. Én mind ennek mélyebb okát hallottam, melly egyedül Nagysád' személyét érdekli.

KARVAINÉ magában. De az az ember most nem is nevet.

RÉVEI. Én megvagyok kérve, hogy Nagysád' minden vágyait, melly a' kijelelt czéltól távoznék, keményen ostromoljam –

FANNI. És a' cél Révei ur?

RÉVEI. Karvainé saját öccsével akarja boldogítani, most tudja Nagysád az egész szövedéket.

FANNI. Hah! most értem – most világos –

KARVAINÉ magában. Mi lelte azt az embert? egészen más, úgy áll ott mint a' szegény bűnös.

ÁRKI félre: Szegény Tódor! te már alkalmasint elvesztetted a' kengyelt; ugyan czeremóniával viszik a' dolgot.

RÉVEI. Nagysád hallgat?

FANNI. Meglepetten – ah Révei ur! most látom, a' türelmes szív körül csak az önség tábo-
roz.

RÉVEI. De a' szerelem védi. Mint sajnálom, hogy bizodalمام derültebb úton nem
tünhetett fel. Nagysád hallgat?

ÁRKI félre: Előre vitéz! ha rám jön a' sor, másképp fogok hozzá.

RÉVEI. Csak egy kedvező tekintet, 's én megelégszem. Szabad reménylenem hogy e' vélet-
len találkozás nem volt utolsó? Mit tagadjam, én – ah rettegve mondja ki ajkam – én –

FANNI. Kérem Révei ur! hadd távozzam –

RÉVEI. Engedje meg legalább Nagysád, hogy sebes érzetemet hosszabb idő igazolja!

FANNI. A' hely – rövid ismeretségünk –

RÉVEI. Szabad felkeresnem? csak egy igent, egy üdvezítő igent!

FANNI halkan. Igen.

RÉVEI hirtelen karját megragadja. Igen! igen! o mennyei szó! életmet adnám érte.

ÁRKI. Ezer mennykő! ugyan neki tört, majd későn is jövök.

KARVAINÉ közjők szalad. Hoho! mi ez? tudós uram, nem így alkuttunk. Mit akar? ez nem
illik. Uram! még lenyeli hugom' kezét, eressze el. Fanni! az istenért! hogy tudod te ezt en-
gedni? Szörnyűség! te nem is haragszol? Uram! sok lesz tréfának, mi illyeshez nem szok-
tunk.

RÉVEI. O nem tréfa, sőt ha érdekesíthetem magamat, e' boldog nap legyen szebb frigy-
nek kezdete.

ÁRKI. Kedves szomszédnám! ez a' barátom helyettem is beszélt, én meg most helyette
busulok – én méltán zugolódnam a' sors ellen, mert mint kútfeje az egész dolognak, magam
estem a' kútba.

KARVAINÉ. Fanni! 's te ezt eltűröd, elhallgatod? milly rettentő gyöngesség!

FANNI. Édes néném! ha egy szót mondok elnémul, 's megkímél a' szemrehányástól.

KARVAINÉ. Nem! ezt látni 's hallgatni lehetetlen.

FANNI. Mindent tudok! halkan. Tudom kinek akart elszerezni; én öccsét tisztelni fogom
– de –

KERVAINÉ. Hah! ki mondotta? Zsófi –

FANNI. Békén jó néném; illy dolog annál kelletlenebb, mennél inkább feszegetjük. Ha
nem akar innen távozni, tessék itt maradni, itt kedvére üzheti az aesthetikát, 's e' célra
minden könyveimmel kedveskedem.

KARVAINÉ. Hagyj el könyveiddel, én mérgemben sírni tudnék!

FANNI. Árki úr üdvezlem házomban!

ÁRKI. Ez üdvezlettel úgy járt Nagysád mint én szívemmel, mindenik elkésett. kívül zaj. Mit
jelent ez? ismerős szavak. el.

MATYUS kívül. Nem bánom! de ezt nem szenvedem.

JAKAB. kívül. Ne lármázz Matyus.

ÁRKI jó, utána Zsófi, Jakab, Matyus. Csak jertek ide.

ZSÓFI. Jaj nekem, most lesz zenebona.

MATYUS. Bocsánatot kérek Nagyságos uram! én nem mentem haza, hanem a' fára 's on-
nan láttam ez mint dévajkodott Zsófival – és lássa Nagysád illyen állapotban mint én, azt a'
tizedik se szereti – leugrottam.

JAKAB. Kérem alázatosan, én csak verseket mondtam – de vad emberek ezek, nem tudják
mi a' szép.

ÁRKI. Ez az én inasom.

KARVAINÉ. Inas! inas! és illy csalárdul jöttek az urak? ez megbántás!
 ÁRKI. Mind ennek kegyed oka! Zsófia mutat ha ez a' jó szív el nem árulja titkát, vagy nem jöttünk volna, vagy bizonyosan máskép.
 ZSÓFI Fannihoz. Ah Nagyságos asszony! én nagy bűnös vagyok! mindég sajnáltam – de Karvainéra czélozva ígéret, fenyegetés –
 FANNI. Elég! elég! méltán neheztelnék reád, de e' nap sokkal kellemesb, mintsem hogy bosszu lephetne meg – én megbocsátok 's meg is tartalak.
 MATYUS. De ne tartsa meg Nagysád! ha megengedi Nagysád, én tartanám meg.
 FANNI. Úgy! értem már!
 KARVAINÉ. Kiállhatatlan csevegés! én most lefekszem és meghalok. el.
 FANNI. Szegény nénémet sajnálom, ezen nap sajnosan érdeklé, de reményilem talállok szert őt megnyugtatni.
 RÉVEI. Én neki hálával tartozom, mert nem akarva forrása lön édes szerencsémnek.
 ÁRKI. Én bosszuságomban kitarom e' legénynek lakodalmát, és Nagysádat is meghívom; a' mi engemet illet, örülök, hogy a' kinszerített tudósság illy természetesen végződött; de fogadom, hogy mint philosophus szép asszony elébe többé soha nem lépek, mert nálók a' szív osztja a' doktor kalapot, melyre utóbb kakas harangot tűznek – hanem legfeljebb akkor használok a' philosophiát, ha kifejlett már a' nagy hypothesis, és az igen, vagy nem ujra feleszméltet. A' karpit lefordúl.

Kisfaludy Károly.

A' TUDOMÁNY.

A' tudomány szent tűz, melly nagyra nemesre az embert
 Felviszi; fényével messzire űzi az éjt.
 A' ki ezen tüzet őrizvén elhagyja alunni,
 Mint aluvó Vesztát, tűzbe taszítani kell.

Vitkovics.

FORRÁSNÁL.

Ültem én a' forrás mellett,
 Téli szél fujt, ég borult:
 Egy madárhang sem nyögdellett,
 Egy rózsácska sem virult;
 'S e' kebelnek mozdultára
 Néztem kunyhóm' ablakára;
 Barna lány, te laktad azt,
 'S véled éltem víg tavaszt.

Ülök én a' forrás mellett,
Lágy Zephyr száll, ég derül,
Száz madár zeng, bájlehellet
Száz rózsának keblén gyül.
'S e' kebelnek mozdultára
Nézek kunyhóm' ablakára:
Barna lány, elhagytad azt,
'S engemet bus tél hervaszt.

Kölcsey.

ASSZONYOK' ÉRDEME.

(Schiller után)

Tisztelet a' jeles Asszonyi nemnek!
Ő kötelét szövi a' szerelemnek,
'S e' por-alantra von Édeni színt –
Szűz kecs örök disze, éke, vezére,
A' szelid érzetek' égi tüzére,
Hogy ki ne haljon, apolva tekint.

Jár, 's csapong a' Férjfi' kénnye
A' valón túl szüntelen,
Vágylobbantó képzeménye,
Mint hab ingó 's végtelen.
Ő szemét rémczélra tűzi,
Szíve meg nem nyugszik itt,
Messze csillagon tul űzi
Tarka álmoképeit.

Ó de az Asszony, – ez inti javára –
A' szökevényt szeme' tiszta sugára
A' jelen útra idézi viszont.
Otthon a' jó anya' oldala mellett,
Mint havi rózsza pirulva fesellett –
Czélja, világa csak egyszerü pont.

Ellenes minden mivében
Itt a' Férjfi' érzete –
Vad csaták' forgó szelében
Foly le zordon élete;

A' mit alkotott ma karja,
Holnap azt le rontja¹⁰⁸ Ő –
Szünni nem tud vágyviharja,
Nő miként a' hydra fő.

O de az Asszony a' Férjfi' cserágát
Megveti – ő csak az óra' virágát
Éli mosolygva – tenyésztvi vigan.
Ő szabadabb kicsiny élte' körében,
Mint sem az¹⁰⁹ a' tudomány' özönében –
'S képze' rém birodalmaiban,

Zárt a' Férjfi, és dagályos,
Csak magának hint töményt –
Ő nem érzi a' bűbájos
Kellemű szerelmi kénynt.
A' barátság holt melyében,
Lágy könyűket nem folyaszt –
Léte vad, – 's harczok' dühében
Még vadabbá edzi azt.

Oh de eredjen akármilyen veszélyek'
Szelle' – rezzen az Asszonyi lélek,
Mint Zephirekre az Aeoli lant;
Képzeli a' jajok' ölyvit epedve,
Keble haboz, szeme' angyali nedve
Csillog, – alázza a' fényes aranyt.

Ott erőszak állapítja,
Hogy ki elsőbb 's igazabb?
Kardja által úr a' Szittya –
És a' Persa gyáva rab.
A' sok vágyak átkozattan
Egyre vának küzdenek –
'S Érisz – a' vad – pattog ottan,
Hol Charíták nincsenek.

Ó de az Asszony – ez itt nyugodalmas,
Mennyei bájjal esengve – hatalmas!
Oltja a' visszavonás' tüzeit.
Ő szüli földnek a' béke időket –
'S minden irígy szilaj ellenerőket
Lelke szelíd ölelésre tanít.

Szenvey¹¹⁰.

¹⁰⁸ ron ja

¹⁰⁹ Az

¹¹⁰ Szenvey

LILIHEZ.

1.

Csendes volt kebelem, mint nyár' idejében az estve,
'S benne nem is zajgott semmi szerelmes erő.
Míg Téged nem láttalak én, Lili, tiszta leánya;
'S rám nem villantád szög szemed' égi tüzét.
Most már zúg kebelem, mint fergetegeken az erdő,
'S mint ház, melyre lecsap Zevsz' nyila, lángba' lobog.
Isten hozzátok csend 's lassú szív dobogások!
Immár el vagytok veszve örökre nekem.

2.

Mint egyedül utazó, kit dolgai visznek az útra,
Menten megy, 's kijelelt célra sietve siet.
Hirtelenül nagy bércz vagy nagy folyam állja el utját;
Nyomba megáll, bámúl, 's nézi mi lelte szegényt.
Tartson e hozzád vagy tüled, azt nem tudja, csak állong;
Így jártam magam is, szép Lili! hej Teveled:

3.

Melly búbajos öröm, szép lányhoz jutni legénynek;
'S nézni kirózsáló ajkait és szemeit.
Ajkairul szemlél színmézt lecsepegni; szemébül
Legragyogóbb napfényt messze kiomlani lát.
Illy érzésre magát boldognak véli, reménnyel
Mindene eltelvén: hej, Lili! így vagyok én.

4.

Láttad e asztalnál szemeim rád mint merevedtek;
Mint tévelygettek nyílt piros ajkaidon.
Mint mozgott ajakam készültibe' szólani hozzád;
'S nyelvem, mint lekötött, nem tudta ejteni szót.
Összeszorúlt mellyem tefeléd felnyögve sohajtott;
Sóhajtomba' ki volt fejtve mit érezek én.

5.

Képed, míg ültél, sok ezernyi kegyekkel ígézett;
Álltodbán bájló kellemid álltak elő.
Karcsún nőtt derekad, kis lábod, 's¹¹¹ többi kerekesség
Testeden, élesztő vággyal itatta szemem'.
Igy ültödbe' felállj, álltodb' hogy ülj le, kívántam;
Mondsza, Lilim, nem nagy háborodások ezek?

6.

Nem hihető, mi hamar szerelembe bebukhatik a' szív;
'S úszván árjaiban süllyed alábbra alább
Bár mint küzd is az ész mély bajtúl menteni ötet;
Nem használ; bajt les, bajba' merengni szeret.
Édesen álmodozik, tündérek' lelkei lengnek
Hő velejébe: Lilim! sorsomat észre vehetd.

7.

Mint pók a' legyeket, mint lép a' tarka madárkát;
Igy fog el a' szép lyány kényire férjfiakat.
És a' rab valamint inkább menekedni törekszik;
Még annál jobban bésodorítja magát.
A' legyek és madarak küzdnek szabadulni; de férjfi
Ohajt lenni fogoly: hej Lili! így vagyok én.

8.

O te kit a' szerelem nem hajtott járma alá még;
Mit vicsorítod rám gúnyröfögő fogaid?
És gyávának ítélsz, hogy mostan lyánka igazott;
'S mint faragott bábbal játszik azóta velem.
Nincs neked érzékeny szíved, jóllátni szemed sincs;
Így is jöszte, Lilit lásd: szerelembe omolsz.

9.

Szívünk sok bajokat természet érzései által,
'S nem képes (gyerek ő) pontba' segítni magán.
Boldogságunknak még is fő kútfeje szívünk,
Ő nyújt ártatlan szent örömekre okot.
Gyermeki érzeletit hagyjuk meg: boldogan érez
A' gyermek: Lilikém! gyermeki körbe vagyok.

¹¹¹ ,s

10.

A' Bölcsek nevetik, kiket a' szerelem' heve forraszt;
És nekik a' tudomány mennyei kedveket önt.
A' ki nem alkalmas szerelemre, az éljen eszével;
Ég, föld, tűz, tenger bő mulatása legyen.
Ám kiben ég a' vér, 's szép lányt pillant meg, az ésszel
Mit gondol? – könnyörülj szép Lili, esztleneden!

11.

Ennyi sok érzésnek tán hinni, te szép Lili, nem fogsz;
'S azt véled, költő ész' szüleményi ezek?
Oh ha nem érezném, tudnám e lefesteni szóval;
Hang süketet, valld meg, szín vakot érdekel e?
Szívem eszem tűz lett temiattad, 's nem hiszed azt el;
Vesd próbára hitem', hej Lili! hinni fogod.

12.

Milly gyönyörűséges, Lili! téged látni ha tánczolsz;
Láthat e már ennél szebbet az emberi szem?
Láb hegyeden levegőbe' lebegsz, 's mint Gratia szökdelsz;
Ámolyog a' Néző, 's kétli, ha földi vagy e?
Lelkem is, ezt néztembe', veled kilebegve szökellett;
'S nem leltem helyemet helybe', magamba magam'.

13.

Mint a' rét tavaszon, ha esik, frissülve kizöldül;
'S rózsá kinyílva pirosb hajnali harmat után.
Tánczod után te is úgy felforrva, elöntve hevednek
Csepjeitül, ingerb színbe merítve valál.
Mennybeli hullámkák szendén emelődtek apadtak
Halmidon: illy szép vész közt ki ne kérne halált?

14.

Hajnallott az idő, 's kezdett a' tánczos oszolni;
Távozatod', könytül árva, kísérte szemem.
Ah! te nyugodni menél, én mentem kínba kerengni;
Ágyamnál lebegett szüntelenül alakod.
Képzeletim mindent bájszinben hordtak előmbé;
'S érted esengve, mohón vert Lili! minden erem.

15.

Álmatlan fővel szellős levegőre siettem;
Hogy tüzem' enyhítsék Májusi lány zefirek.
Mint boglyába kapott szikrát éleszti az alszél;
E' kicsi pajkosok is fujtak ölembe parázst.
Bár hova menjek is én, bár mit tegyek, égni térted
Kell nekem: Etnám vagy hej Lili! lángba borítsz.

16.

Mint csatahely, belsőm olly pusztán áll kirabolva;
És feldúlt testem szivtelen, esztelen is.
Győző vagy Lilim, én meghódolt, bánj velem immár
Kényre; szabadságom sólyomi szárnya kiholt.
Édes e ezt látnod? nem tudhatom: énnekem édes,
'S lánczaimat viselem drága erekleve gyanánt.

17.

Igy lecsatázva, leverve is így, telik égi reménnyel
Lelkem: majd megszánsz tán valahára Lilim.
'S minthogy szépeidért mártíromságra jutottam;
Egy nefelejtskével felkoszorúzod agyom'.
'S mondani szánakodón fogod: a' kinek annyi keservet
Létem szült, e' szál bére, jutalma legyen.

18.

Félre csalóka remény tőlem! hagyj engemet égni;
Minden bér nélkül, hagyd hamuhodni fejem'.
Hogy szívembe omolt szerelem' tüze, 's égeti porrá;
Es nekem egy látás annyi bajokba került.
Nem foly még abból hogy forrón szánjanak engem;
'S rám mosolyognának szép Lili' csillagai.

19.

Hol vagyon, és ki az a' fő boldog férjfi világon,
(Vágyok látni) kiért szép Lili' mellye dobog.
Az nem irigyli király' bíborjait, udvari fényét;
Néki egész föld, Menny: Létele, égi gyönyör.
Jer Boldog! rózsás pályáddal hadd vetem össze
Szírtűl szírtre vivő, kínok elejbe, utam'.

20.

Látni, szeretni mit ér, ha viszont nincs, a' ki szeressen,
És lángod nem gyújt más' kébelébe hevet.
Béna dolog, visszátlan eset, suta parlagi szántás;
Rózsa helyett tövisek' szálai termenek ott.
Ah gyilkos tövisek! szanaszétik vértitek a' szívt.
Rajta tehát, keserű állapotomba' veszek.

21.

A' kit az éh Oczeán' siketült hullámai hánynak,
És csak deszkán függ élete, élni reményl.
Sűrűen beborúla egem, 's egy fény se világít,
A' melly jobboldhoz, szép Lili, nyitna utat.
Még is bízakodom, kiderül tán nékem is a' nap;
'S foglak bírni: hiú gondolat, árva remény!

22.

Nincsen az élők közt, ki tehozzád hajlana jobban
Nálamnál, 's hívebb tudna maradni neked.
Szívbeli érzeletem, 's onnan forrt csókjaim' árja
Volnának, Lilikém, gerjedetinkbe' tanúk.
Istenném volnál, 's én sírig lelkes imádód;
Emberi 's angyali lét folya szövődne belénk.

23.

Ah de mit óhajtok? nem vagy Lili, szánva te nékem
Útamtól úta meszsze világnyira jár.
Ah ne szeress engem, csak hagyd szeretetni személyed
Tőlem: fél öröm ez, 's csorba, de nékem öröm.
Bárhol, bár kivel élj, lelkemből senki se tép ki.
Hej oda vagy mélyen zárva enyészetemig.

24.

Szívem' rejtékiből folyt versim hogy ha nyugalmad
Bolygatták (szerelem szülte) bocsánatot adj.
Vallásom' zengték, miket érzek irántad, elődbe;
Ártatlan céljok; senki se büntet ezért.
Nem jutnak, hova kívánnám, szüz mellyed' ölébe;
Jó Lili! dugd valamely szugba irígyek elől.
És ha világ fog bántani (fog pedig) akkora olvasd
'S sóhajtsd: szerzőtök volt igazán Szeretőm!

Vitkovics.

EPRÉSZ-LEÁNY.

Halld édes anyám, melegen süt a' nap,
Forr szinte a' vér az ereken;
Meghűteni kis kosaramba megint,
Epret szedek ott a' bereken.
Így szól deli Ilma 's a' völgybe röpül,
Kis lába' nyomának a' fű is örül.

'S ott a' mogyorós' sűrű lombja között
Eprét szedi gyöngé kezekkel;
Holló-haja hattyu-nyakára omol
Habkönnyü lebegtin alá fel.
A' csintalan ág lelehajtva magát,
Felleplezi gömbölyü keble' havát.

Majd állva a' tó' sima tükre felett,
Andalg, mi tűz ég fel a' vízből,
Bár ön szeme lángja belőle ragyog,
Mint égi sugár a' sötétből.
'S míg karcsu alakja virágra borul,
Csillagtalan a' viz is elkomorul.

Most víg dalolással a' gyepre pihen,
És illatozó koszorút fűz.
Egyszerre kopó rivad, ing a' bokor,
Döbbenve szökik fel a' szép szűz,
'S míglen hűledezve a' zajra vigyáz,
Elébe kizörren egy ifju vadász.

Néz Ilma 's zavartan iramni akar
Olly édesen esdik az ifju:
O lányka! szemed' nyila szívbe talált,
Kéj rengeti hajjait és bú;
Adj bút, de maradj! nyerek azzal is én,
A' bút is öelve körödnék egén.

Szép Ilma pirul, de iramni felejt,
Leszögzi a' feldagadó szív;
Oly nyájas az ifju, alakja nemes,
Tekintete olly meleg, olly hív.
'S mint két tüzi lángozat egybe vegyül,
A' két rokon érzet is összehevül.

'S hús árnyon a' fülmile' lágy dala közt
Olly édes-enyelgve bolyongnak,
Míg a' hegyeken remeg alkonyi fény,
'S a' vártorony' érczi lekongnak.
Elválnak epedve 's a' vég bucsuszó,
Csókvillanat, mélyen a' létbe ható.

Felrajzik az élet az ifju felé
'S kéjt üzget a' lányka hevével.
Milly rózsá-világba nem álmodozék,
Eltelve a' mult' gyönyörével?
Őt látja szünetlen, az ő szeme int,
Ha bizton a' csillagos égre tekint.

Ködszárnyokon illan a' rémletes éj,
Bájszinben özönlik az új fény.
Berkébe röpül deli Ilma viszont,
Hol megjelen a' szeretett lény,
Úgy képzi, 's ha lomb zörög, őzfi szalad,
Olly szűk leszen, olly teli, keble alatt.

Ott várja lesengve, sohajtja nevét,
Elhangzik az illati lebbel.
'S mint kémli habozva, lel öblös edényt
Megtöltve arannyal ezüsttel:
O csalfa szerencse kegyednek ölen,
Csak néma keservre szegényülök én.

Így búsan a' lányka, de anyja örül,
'S fennhirdeti magzata' sorsát;
A' hír repes, és gyalog és lovakon
Agg és fiatal lepi házát.
Pór és nemes hódolatára kele,
Vágyók frigyesülni örökre vele.

Szép lányka! mi báj lebeg arczaidon?
Nem földi az, égi lehellet.
A' szegfű szagatlan, a' rózsá komor,
Valód' magas ékei mellett!
A' liliom éjszin, a' viola vad,
Tőled csak a' kelleme'k' árja fakad!

Így zengi sok ifju a' lányka' diszét,
Zengtébe lihegve szerelmét.
De Ilma' szívében a' berki vadász,
Nem tünteti másra figyelmét.
'S bár nem leli, érte, csak ő neki él,
Kinjára mosolygva hiv érzetnél.

Egy tél halad így; kiesülve megint
Zöldellnek a' barna virányok,
Eprészve sűrögnek a' lenge hűsön
Súgár tagu fürge leányok.
'S mint a' tavasz' angyala tűnve elé,
Száll Ilma is édeni völgye felé.

'S ím! harsog a' kürt, a' kopó rivadoz,
Több férfi tör a' sűrűn által,
'S egy természetes ősz, a' vidéknek ura,
Lép Ilma felé komoly arccal,
'S szemlélve sokáig az elpirulót,
Igy ejti a' büszke határzatu szót:

Berkembe te kincset emelni szokél,
Im mostan elére hatalmam,
Ismérd uradat; de szelíd leszek én,
'S inkább megelőz bizodalmam.
Sors kincseket, én deli férjet adok,
Kit szíved is áldva eléglenni fog.

Önvérem az, ősi nevére dicső,
Szédelghet e álmaid ezental?
Nézd ott a' tetőn ama' büszke falat,
Az jut neked hölgyi lakásul!
Ezt mondva egy ifjat elébe vezet,
Új frigyre hogy annak ígérne kezét.

Vedd tőlem a' kincset a' bánat adót!
Gyönggyel fizet érte szemem csak;
Véredhez emeld fel a' névre dicsőt,
Hagyj engem' a' berki vadásznak.
Így ömlik a' szűz' nemes érzetiből
'S elillan az agg''s köre' nézti elől.

Szép völgy! te kinom- 's örömmbe szövött,
Ah! tőled is elszakadok már!
Bút zeng a' madár, 's kies árnyaidon,
Önkény' s nem a' hű szerelem vár.
Zöldelj vigan! elhal az égi remény,
Hús fáid alá soha nem megyek én.

Míg küzdve imígy a' leányka borong,
Ellepvé az út lovagokkal;
Mint ünnepi célra közelgnek azok
Szép nászi selyem lobogókkal.
'S egy karcsu vitéz aranyos paripán,
Lejt kéjre derülten a' nászok után.

A' várura jó 's gyűrűt, ékes övet,
'S több nagy becsü mátkaruhát hoz.
Néz Ilma, csodálja himes javait,
'S így válaszol a' kegyes agghoz:
Fénylő ugyan, ah! de hideg jutalom.
Pártám' csak a' hű szerelemnek adom.

Annak jut az Ilma! viszonz az öreg,
Ím kedvesed' atyja ölel meg.
Gondom vete cselet, kitanulni szived',
Győztél hiven élve hivednek.
Int, 's míg deli Ilma' varázslata múl,
Szép berki vadásza szívére simúl.

Kisfaludy Károly.

RÓZIKA.

Hol volt, hol nem volt.

Volt messze Tartományban egy özvegy Juhásznénak egyetlen egy igen szép leánya. Ez őrizi vala a' juhokat, míg öreg anyja ház körül dolgoztatott. Csendes, boldog életet élt a' kis Rózika, nem ismervén egyebet juhocskájánál, 's velek mulatta magát. Sokszor a' sűrűbe legeltetett, hogy báránkjái a' nap melegétől megfrissüljenek.

Egy ünnep napon kis szalma kalapját 's jobbik foszlányát magára öltvén ki ballaga baránkjáival az erdőbe, hogy zöld gallyakkal jól tartsa őket. Leheveredvén ott a' puha pázsitra olly álom ereszkedett szemeire, mellyből magát fel nem bátoríthatta. – Hol vagyok? úgy mond: egy a' hónál is fejérből baránka állott meg előttem, 's azt mondotta, ha őt felkeresem ollyan boldoggá fog tenni engemet, hogy az egész országban bámúlnak majd szép aranyos ruháimon. – A' kis Rózi álmában is megörült a' ragyogó ruhának, 's kérdezte a' baránkját: hol található fel őtet? – Enyhüs erdőben, hol arany makk terem, lakom én, a' baránka; sok fáradtságába kerül annak a' ki engem fel akar találni, ám de jutalmát is fogja venni. – Végre nagy későn felébredett a' szép Rózika, 's az álmában látott fehér baránkját ki nem vetheté elméjéből; mindég előtte csillámlott a' szép aranyos ruha, 's azt is gondolta, hogy ha majd ő gazdag lesz, nem kell többé öreg anyjának dolgozni 's egész holtáig taplálni fogja. Haza hajtotta tehát juhocskáit, 's megbeszélte álmát édes anyjának. Az öreg anyus nagyon elcsudálkozott, 's azt felelte, hogy a' szép baránka bizonyosan tündér volt, 's maga is bízatta gyermekét, hogy ke-

resse fel, bár az egész világot bejárja is; majd sütök én az útra jó vajas pogácsákat, csak mindenütt az erdőbe keresd, 's az arany makkra vigyázz.

Más nap a' kis Rózi útnak indúlt. Ment ő mendegélt mindenütt a' szép erdőbe: csak délkor pihent, míg pogácsájából jól lakott; estve felé olyan sűrűségbe került, hogy alig tudott a' sok bokroktól tovább lépni, de nem veszté el bátorságát, eszébe jutott a' szép báránka mondása, hogy sokat kell fáradnia, ha őt felakarja találni.

Tehát csak ballagott ő tovább tovább 's nem sokára ki is ért a' bokros helyből szép tiszta erdőre, 's meglátott egy szép kisdud patakot, mellyben arany színű gyönyörű vizecske folydogált: közelebb menvén a' vízhez, merített abból kezeivel, hogy szomjúságát lecsillapíthassa, de alig ivott a' midőn egy igen szép fehér szarvas oda jött, 's megtámadta, hogy-hogy mer inni az ő vizéből? – Megengedj édes szarvaskám! nagyon elfáradtam, 's a' szomjúság majd elepeszt. – Jó szerencséd felel a' szarvas, hogy engedelmet kértél, mert másképp itt vesztél volna; de látom engedelmes vagy, 's eltévedtél: jöjj velem, én jó szállást adok. – A' kis Rózi félelmesen ment a' szarvas után, ki őt egy tágas barlangba vezette. – Jer, pihenj meg nálunk, így szólítá meg a' szarvas, míg gazdám haza jön, addig meg is frissítheted magad, egy kevés tejjel vajjal, majd hozok vizet is patakomból. – Szépen megköszöné Rózika a' vendéglést, 's a' szegletben lévő puha szénára heveredék, míg ama' vízre sietett. Még vissza se tért a' szarvas, már oda érkezett a' barlang' gazdája; – a' leányka megvonult a' szénában, de mihelyt meglátta hogy az egy igen szép ifjú, elmúlt minden félelme: az ifjú is elbámult, hogy egy igen szép leánykát látott barlangjában.

Ki vagy te gyönyörű alak? így szólítá meg az ifjú. – Én a' szerencsét keresem, mellyet a' fehér báránka parancsolt nekem, de még eddig reá nem akadtam; elkéstem ezen erdőbe, 's egy szarvas vezetett barlangodba. – A' szerencse én vagyok, mellyet a' báránka jövendölt, így szólt a' szép ifjú; jer velem leányka, én neked mindent megadok, a' mit szemed, szád kíván. – A' kis Rózi könnyen elhitte, mivel nagyon megszerette a' szép ifjút. 'S más nap reggel útnak eredtek a' szarvaskával együtt; csak alig mentek egy két óráig, mingyárt egy gyönyörű kertbe értek; meglátott Rózika ottan egy aranyos palotát, melly úgy annyira tündöklött hogy szeme fényét is elvette. – Ez lesz a' te lakhelyed édes leánykám, 's nem kívánok egyebet, csak hogy engem szeress, 's szarvaskámnak kedvezz. Én tündér király vagyok, 's neked mindent megadhatok a' mit ohajtasz; de soha kívülem másra szemeidet ne vesd, mert akkor nagyon megbüntetélek. Ekként beszélt a' szép tündér király, 's bévezeté Rózikáját aranyos fészkebe, 's felcizfrázá drágakövekkel, 's ada mellé rabszolgákat.

Néhány napig éldegélt Rózika ez édes elragadtatásban; szerette a' szép király, de kevés idő múlva kezdette érzeni, hogy ő is csak rabszolgáló, 's csendesen, 's titkon sirdogált hajdani szabadsága, 's édes öreg anyja után, kit most nagy nyomorúságban gondolt, nem lévén, ki rajta segítene. Így tündökött a' jó Rózika, 's azt gondolá, hogy legalább¹¹² segedelmet küld majd öreg anyjának: 's öszveszedte drágaságiból a' legszebbeket 's elküldötte egyik rabszolgája által, 's megparancsolá, hogy neki levelet hozzon tőle, hadd tudhassa, mint van szeretett édes anyja. – Más nap lement a' kertbe hogy unalmát elűzhesse, mivel a' király vadászatra ment 's egy szép rózsafa alá fekvén végre el is szunnyadt.

Álmában ismét megjelent neki, a' szép fehér báránka, de nem olly vidám tekintettel, mint először. – Nem fogadtad tanácsomat, 's fel nem kerestél: magadnak köszönd, hogy nem vagy teljesen megelégedve. Én nem ilyen szerencsét ajánlottam. Ha engem felkeresél, királyfihoz fogtalak volna én is vezetni, szebbhez, és jobbhoz, ki meg nem fosztott volna szabadságodtól,

¹¹² legalább

mert nem szerelemföltő ez, se gonosz ugyan, 's szabadságodon kívül minden gyönyörűségivel élhetsz az életnek; de mi kedves az embernek, ha szabadsága nincsen? Ez büntetésed könnyen hívóságedért, mert már engem nehezen találhatsz fel többé. Türed békével sorsodat.

E' szavakra eltűnt a' báránka, 's szegény Rózika bubánatok közt ébredt fel, boldogságát most már egyedül édes anyja levelében helyeztetvén, melyet minden órán várt.

Néhány nap után meg is érkezék a' rabszolga; örömmel kapott Rózika az ohajtott levélhez, de szemei könybe borúltak olvasásán. Köszönöm édes gyermekem, az ajándékot; beteg anyádat éhen halástól szabadítottad meg: áldjon meg Isten érte! – Búson olvasgatá Rózika újra meg újra a' levelet. Visszaemlékezett szegény de szabad és boldog életére, 's nagyon síránkozott bánatjában. –

'S mikor aztán a' tündér király haza érkezett, hirtelen kebelébe rejté a' levelkét; nem akarta tudatni hogy anyjának ajándékot küldött: de a' király már megsejtette, 's bosszúságra gerjedt, azt vélvén, hogy valamely szerelmi titok, azért erővel kiakarta tőle csikarni. A' szegény megszorult leányka hirtelen elnyelé a' levelkét, 's oh! – ki várta volna ezt? – megfúladt benne.

Közönséges riadás lett Rózika elhalásán: kivált a' szerelemföltő tündér király, lélekesmérte vádjaitól is kizatva, öszvehivatá minden orvosait, 's jajgatva kéré kedves leánykájá' szabadítását. – Minden próba megtéetett; a' szerencsétlen levelkét is kivevék, de Rózika csak halva maradt, 's a' gonosz tündér király olvasván annak ártatlan foglalatját, kétségbesve temetési pompát rendelt halálra gyötört kedvesének, hogy hibáját ezzel pótolhassa ki némineműképen.

Rózika' anyja, kit leányának szíves ajándéka betegségéből is kisegített, látni kívánta jó magzatját királyi méltóságában, elindult őtet felkeresni, 's jaj! épen a' legkínosabb foglalatosságban lel az orvosokat leánya körül, átkokat szórva gonosz veje ellen, borult kedves gyermeke holt testére, de Rózikát az anyai könnyek se támaszthatták fel: míg végre a' tündérek legfőbb királynéja megszánván a' szerencsétlent, leszálla tündér dicsőségében, hogy anyai szívének fájdalmaít valamennyire megenyhíthesse.

És megérinté arany vesszejével az elmerevedt leányt, ki azonnal megéledvén, felült, gyémántos koporsójában; 's mostan a' tündér királyné ezen szavakkal illeté a' körulte álló bűnösöket: légy ismét nyomorulttá 's szegénnyé, te gondatlan leány, ki az én ajándékimmal, melyeket a' fejér báránka által neked ajánlottam, élni nem tudál, 's bujdoss számtalan veszedelmek és kísértetek közt mindaddig, míg, megtérésed, 's állhatatosságod által további kegyelemre méltóvá léssz. Te pedig gonosztévő, kinek vétke tízszeresen nagy, elszédítvén az ártatlanságot, 's ki őt szeretet helyett féltésed által gyötörted, 's végre meg is öled vala segítségem hatalma nélkül, – legyen büntetésed az, a' mivel vétkeztél: ne bírd soha egy asszonyt is, de szivedet mindég a' legkínosabb szerelem féltés töltse, 's szeretőid csak árnyékok legyenek, kiket mindég keresendesz, de feltalálni módod soha sem leend. 'S te szerencsétlen anya! maradj mind addig oltalmam alatt, míg leányod megérdemelheti bírásodat. – E' nagy büntetések kimondása után karjai közzé fogván Rózikának anyját, ezzel együtt rettentő menydörgések alatt eltűnt.

A' tündér király megmaradt ugyan fényes palotájiban, de árnyék szerelme, 's a' féltés' gyötrelmei furiák gyanánt szaggatták keblét.

Lássuk Rózikát is, hová veté az igazságos királyné' hatalma. – Hú! félelmet gerjesztő hely! baglyok és denevérek repdestek körüle egy köszikla üregében, hol egyszerre lelé magát: lebukott térdeire, forró imádságokkal békéltetni boldogtalan sorsát, 's csak ez által reménylette elűzhetni szörnyű félelmét. Éjjeli setéség vette körül, de nem mert helyéből megmozdulni, míg végre az éhség és szomjúság kiztá a' kimenetelre; szívdobogva bujt ki üregéből, 's így bódorgott ide 's tova, de gyökereknél egyebet nem talált, a' mi táplálta volna. Mikor már éhségét valmennyire

lecsilapította, vizecskét is indult keresni, de hijába kereste, mert a' nap is lement, még se talált egy forráskát is. A' szomjúságtól gyötretve 's minden reménység nélkül, hogy barlangját a' setéség és bádgyadás miatt elérhesse, lerogyott egy tölgy alá a' nagy fáradságtól.

Alig kezdte pihenni, a' mint nagy zugás támadt, 's egy rettentő nagy óriás termett előtte, kezében égő fáklyával. – Engem a' tündérek legfőbb királynéja küld megszáván nyomorúságot, hogy elvezesselek, a' néked szánt kedvesedhez, a' fejér báránka királyjához. – Rózika szíven öröm terjedt el a' beszédre, 's felállott hívóját követni: de hirtelen eszébe ötlött, ha ismét megcsalatnék, 's félelemmel tekintte a' magas vitézre.

Mit kétségeskedel? így szólt az Óriás; hogy tudnám én kivagy, ha felsőségtől nem küldtettem volna hozzád? – Mindég azt hallottam édes anyámtól, hogy a' tündérek csudákat tudnak tenni: én csak azt kívánom tőled: változzál a' fejér báránka képére, hogy néked hihessek.¹¹³ – Kivánj minden mást de ezt nem tehetem, így felel az Óriás – én pedig csak ez egy csodának hihetek, másként nem követhetlek. – Tűz borítá el az Óriást mérgében, 's úgy sujtá fáklyáját a' földhöz, hogy az tűz ölnyire sülyedt el, 's szegény Rózika ijedtében arcra bukott, 's midőn szemeit ismét felemelte, sötétség, csendesség uralkodott körülte. Mihelyt világosodott, felkele, hogy barlangját felkeresse, 's ím alig lépett egy kettőt, hát egy gyönyörű forrás csörgedezett előtte:¹¹⁴ rózsák és liliumok övedzették ennek széleit, 's szinte készítették az ott elmenőt¹¹⁵ ivásra. Lankadtan hajólt le Rózika, 's szájával hörpölgeté a' vizecskét: azonban alig nyelé azt el, már halálos bádgyadást érzett, szemei elhomályosodtak, 's szegényke elfásúlva mozdulatlan fekvék.

Jó ideig maradt ez állapotban, míg végre megtére életerejé 's szemét felnyitá; de melly nagyon bámula el, a' mint magát egy szép üveg palotában hósín fejér ágyon lelé, 's körülte tizenkét leányka rózsával felkoszorúzva. –

Hol vagyon én? kérdezé Rózika, 's ki hozott¹¹⁶ engem ide? – A' halak' királyánál a' fejér báránka' uránál, így felelének a' leánykák hízkelvedve; te itten királyné vagy, 's kívánságid azonnal teljesülhetnek: Jer velünk; parancsolatunk van urunktól, hogy téged addig mulattassunk, míg ő maga megérkezik. –

Felkele tehát Rózika, 's követte őket 's bévezetteték egy szép kertbe, hol mindenféle színű üveg gyümölcsök találtattanak; gyönyörű sétányok nyíltak elejébe, de fülánkja szerencsétlenségének, mellyet csak imént szenvedett, nem hagyott lelkének valódi¹¹⁷ részvételt, 's csak hideg tekintettel vizsgálgatá a' sok különféleségeket, 's báránkjára lebegett szüntelen elméjében.

'S nem sokára egy mesterséges üveg mulatóhoz értek, melly egészen keresztül csillogott, 's a' benne lévő tárgyakat láthatókká tette; feltekint Rózika 's ím a' legkellemetesebb ifjú, ki sokkal szebb volt mint előbbeni imádója, nyúlt végig egy nyugvó-ágyon. Megrettent Rózika a' látványra, 's féltette szívét a' lágyulástól. Oh báránka! ha valaha most légy segédemre, így sohajtozott, ismérven hajlékony természetét. Felállott a' királyfi – mert az volt a' pihenő – mihelyt a' lyánkát megsejté, elébe sietett. – Üdvez légy nálam szép alak! ekként szólt az ifjú király, régen várlak én téged, 's csak erővel tehettelek magamévá; tekintsd már most mindenemet sajátodnak, 's légy boldog karjaim között. – Igen is szembetűnt, a' gyönyörű király, 's már dobogni kezdett a' lyánka' szíve, de egy gondolat mult kinjaira magához hozta. – Felséges király! felele Rózika, szép ajánlás ez valóban szívemnek, de tiéd csak akkor lehetek, ha kedves bá-

¹¹³ hihessek,

¹¹⁴ előte

¹¹⁵ elmenőt

¹¹⁶ kihozott

¹¹⁷ valódi

ránykám birtokomba adod; ez legyen záloga szeretetemnek, különben eressz utánna, mert báránym nélkül élni nem tudok. – Karjaim közt vagy szép leány, 's tőlem 's birtokomból senki sem szabadíthat meg, tedd félre a' vonakodást; hat napi gondolkozás-időt rendelek néked, addig magadra maradhatsz. – Így szólt a' tündér király villámló szemekkel, Rózika pedig bánatosan tért vissza szobájában 's a' lágy érzés, mely szívét az ifjú eránt elfoglalta, egészen semmivé lett. Nagyon aggódott szegényke, mitevő legyen: de semmi módot se látott szabadulásra, és már öt nap múlt el a' rendelt időből, minden oldalról vizsgáltatá lakhelyét, de kijárást belőle sehol se talált. Szegény Rózika! mennyit nem szenvedél, a' mint már csak egy napod maradt a' szabaduláshoz.

Ötödik nap éjjel báránkjája jelent meg néki álmában, 's így szólítá meg: látom álhatatos vagy 's bánatod öszvezűzött; megszántalak nyomorúságodban; imhol a' füvecske, dörzsöld meg azzal arcodat, 's olly rúttá válsz, hogy büszke királyod, ki csak a' szépet szereti benned, önmaga üz el szemei előtt, 's akkor kiszabadulhatsz, mert mihelyt ő megútál, mingyárt azon helyen találod magad, honnan elrablott vala.

Alig ébredt fel Rózika, mingyárt csudálatos álmáról kezdte gondolkozni 's milly bámulásba esett, kezei közt látván a' füveskét. Szegény Rózika! ismét egy kísértés, 's talán a' legnagyobb mindenek felett: egy leánynak szépségét elvesztenie, halálnál is nagyobb fájdalom. Tusakodott a' szegény leány, de a' jobb remény meggyőzte végre kétségeit; hirtelen bedörgölé arcát 's kezeit, 's elmeredt, a' mint magát a' tükörben¹¹⁸ megpillantá, tűzszínű haja, folyó szemei, 's öszvetepedt¹¹⁹ képe, borzadásra gerjeszték, 's képzelgették véle, milly érzést támasztand majd királya szívében, 's csak az vígasztalta, hogy báránkjája javát kívánta tenni.

És hatodik nap elfolytával a' tündér király meglátogatta Rózikát, hogy szándékát megtudhassa. Undorodással néz reá. – Hol az én szépem? így tudakolá a' rémült király. – Én volnék, kit magadnak választál felel a' leányka. – Borzasztó vagy te leány; szívem téged nem szerethet: Fuss, fuss tekintetem előtt. – Ekkor megérinté tündér vesszejével¹²⁰ Rózikát, 's az tüstént régi helyére vala varázsolva.

Bátran jött ki a' szirtüregből Rózika, nem lakott már szívében több félelem, 's olly könnyeden érzette magát, mintha minden súly legördült volna életéről. Köszönöm kedves báránym, oh köszönöm szabadulásomat! ezt rebegé; hadd keresselek, 's találjalak fel, ha szintén az egész világot kell is bejárnom: nincs már semmi, a' mi tőled elszédíthetne.

Elindúlt tehát a' mi leánykánk teli öröm-ohajtásokkal, 's jó reménnyel. A' sors, melly eddig üldöze, szívé megtisztulása jutalmául minden borzasztó tárgyaktól megszabadítá. Útja gyönyörű volt 's a' táj, melly előtte felnyílt, paradicsommal vetekedék; örült Rózika, mert éhségét a' legízletesb gyümölcsök, szomját friss források bőven kielégítették, 's szíve egyedül báránkjája' feltalálhatásáért dobogott csak.

Oh te boldog Rózika! mi jutalom várja a' hűséget!

Így mendegélt a' mi kis vándorunk szép tájakról, szebbekre, 's mind inkább sietvén vágyva vágyott kis báránkjájához.

Egy szép reggel fának árnyékába heveredett pihenés végett, hogy annál sebesebben folytathassa útját, 's kellemetes gondolatokba merült jövőendő életéről, míg végre koppanás ébreszté fel, 's oh öröm! elébe gördült egy szép kis arany makk. Rózika feltekint, 's imé minden fán csillámlott

¹¹⁸ tükörben

¹¹⁹ öszvetepedt

¹²⁰ vesszejével,

a' fénylő arany gyümölcs; felszökött, szívében sejtven báránkjája közel létét: sietett, sietett, 's kevés idő elforgása alatt, egy völgyecskét ért melyhez hasonló szépségűt útjában nem talált vala.

Még bámúlt Rózika szerte szét a' bájos vidék' gyönyörűségeitől eltelve, a' mint távolabb, egy csuda szépségű barlang hajlék tűnt szemeibe, 's kettőztette sietségét feléje sejtven hogy boldog céljához közel van, inkább repült, mint sem ment a' mi kicsinyünk, 's nem soká oda lebbent a' hajlék' ajtajához. –

Alig pihegett Rózika, úgy elfáradt a' futásban, de kedves báránkját látni annyira buzgott, hogy szinte már a' barlang' nyílásába akart lépni, midőn az elébe jöve ki, 's így köszönté meg: légy üdvöz nékem szeretett Rózikám 's királyném! jőjj, 's vedd jutalmát állhatatos türelemmednek, légy birtokában a' legjobb, legszebb, 's leggazdagabb tündér királynak, mert őt választá tenéked a' hatalmas tündér királyné; 's ez ajándékon kívül halhatatlanságot is küld halandó tagjaidba, hogy vég nélkül élhess boldogsággal.

Ekkor megfogá az örömtől meglepett leánykát, 's barlangjába vivé, hol mindenféle fűszeres étek és italok állottak készen számára. Megfrissülve, 's öröm telve indult Rózika kedves báránkjával királyi jegyeséhez; kiléptek a' barlangból, 's már készen várta őket, egy drágakövekkel kirakott hintó hat fehér pávával befogva, melyet ékes ruhában öltözött sok szolgák vettek körül: Rózika felemelteték a' hintóba báránkjával együtt, 's a' páva paripák inkább levegőben mint földön repültenek. Melly gyorsan repül a' gondolat, ugyan azonként szállott a' hintó édes terhével, 's hihetetlen sebességgel ért el a' boldog célhoz.

Oh szem-nem látott szépség, 's fül-nem-hallott boldogság jutalma a' virtusnak! Rózika szinte elalélt érzeményei alatt. Hát még a' látott szépségeknél százszorta szebb vőlegény, a' ki drága¹²¹ brilliantokkal himzett palotájából kilépett, hogy kedves régen várt hölgyét elfogadhassa; örömmel szorítá karjai közzé Rózikáját nem gondolván semmit is éktelen képével (mellyet a' fő királyné bölcs okoknál fogva meghagyott rajta) mert kedvesében nem a' külsépet, hanem kegyességet, 's állhatatos szívet imádk. Bévezette a' király kedves menyasszonyát palotájába, kertjébe, megmutogatván neki minden drágaságait, szépségeit. Rózika örömtől elragadtatva lépdelt kedvese' karjain, 's báránkját sehol se hagyta el. A' menyekzöt harmad napra határozták hogy a' fő királynét annál nagyobb pompával fogadhassák.

Végre elérkezett a' boldog nap 's Rózika kedves vőlegényével együtt jelent meg a' számokra készített nagy ékességű palotába. Kevés vártatva lerepült felhő hintójába a' fő királyné kedveltjeihez, magával hozván Rózika anyját is: örömsikoltással borúlt a' gyermek az anyai karokba, közönséges lett a' vidámság. – Édes gyermekeim! így szólalt meg a' fő királyné, legyetek boldogok egymásnak birtokában, én soha meg nem zavarható nyugalmat, kifogyhatatlan kincset 's örök szeretetet egymás eránt ajándékozok lakadalmi pompátokra, 's hogy szerencsétek semmi csorbát ne szenvedjen, nyerd vissza leányom! sokszorozva hajdani szépséged', hogy férjedet annál jobban gyönyörködtesd. – Te pedig jó anya! el ne hagyd soha gyermekedet, 's éld velek a' soha ki nem fogyható örömekeket. –

Ezen szavak után eltűnt a' jóltevő királyné, áldva hálados gyermekeitől. Az én mesém^{*} pedig már tovább nem terjedhet: vége tehát, 's most is élnek ha meg nem holtak.

Képlaki Vilma.

^{*} mesem'

¹²¹ draga

SZAJKÓSÁG.

Szüntelen azt kérdém: nem csalfa szerelmed Ilonka?
'S szüntelen azt felelé: mondja akárki, ne hidd!
Egykor imígy kérdém: 's hív volna szerelmed Ilonka?
'S válasza ekkor is az: mondja akárki, ne hidd!

Szenvey.

MAGYAR PARTHENON.

1828.

Még mikor a' földön szanaszétt elhintve az ember,
Ur, Törvény nélkül, 's ki legyen szomszédgya, csekélybe
Hajtván, sátor alatt élé aggódtlanul éltét:
Akkor az egyszerűség gyerekét szállásra taníttá
A' természeti vágy. Maga önkint alkota, lelke
Érzeteit, jegyező szavakat, nem tudva csigáit
A' későbbi tanítónak, 's rakogatta kötésbe,
Mint füle kellemlé, a' még nem csínos ígéket.

A' kicsided csapatok szerkeztenek össze üdövel
Vagy közös ingerbül, vagy erővel léve szorítvák,
'S Nemzetiség támadt. Belepé több Nemzet azonban
A' földszínt. Kitörött a' harcz. Fölütötte közöttök,
Büszke nyakát a' sok rosszszat 's jót szülte irigység,
'S a' simulás mezejét ez kezdé nyírni. Az erkölcs,
Szomszéd ösztöntül lévén izgatva szelídült.
E' haladást követé a' nyelv. Tárháza naponkint
Uj kincscsel gyarapult, 's nyert ékessége saját szint
És méltóságot; fénylő míg nem veve jármot,
Vendég izléstül; 's kik ezen maszlaglevet itták,
Nyelveket eltemeték, 's vele megszűnt nemzeti létek.

Már közel állottunk Árpádnak fajzata mí is
A' feledékenység sirjához; 's Róma ha osztta
Mint hajdan, koronát, oda régen szittyai nyelvünk,
'S énekesink ajakán nem hangzott volna magyar dal
Pázmány éve körül. De Tenéked hála fölöttünk
Virrasztó Isten, ki hazánk fő kincse szerelmét
Ujra fölélesztéd. Kihagyád végtére alunni
A' veszedelm álmát, mellyben szunnyadtak apáink.
'S szebb kort támsztaszsz. Majd négyszáz évek előttünk
Folytanak, a' Magyarok száján hogy hangzani kezdé

Ismét: „ébredezünk; hajnalfény jő-fől egünkre,
 Vész a' régi homály; föllábbad nemzeti nyelvünk.”
 Ez tesz-e hát eleget? csak mindég hajnal-e most is?
 Mindég virradozás? Mikoron kel reggel az éjre
 Már valahára, 's mikor monhattuk: délre verődünk?
 Hát soha esztelenek, ki ne váltsunk gyermeki korból?
 És ne repossze szívünk, hogy az Észak rég megelőzött? –
 Volt az üdő, főntebb állottunk, (mostan utolsók!)
 Többeknél az olympi hegyen kik előnkbe kerültek;
 'S vajha az Ég ne keménykedgyék ekképp is erántunk! –
 Ó Lajos, ó Zsigmond, fénylő, Fejedelmi Budának
 És Mátyás Európa dücső csillagzati hajdan,
 Mennyit ígért kegyetek, (ha az emberi munka's kívánat,
 A' kitanulhatlan sorsnak nem járna gyakorta
 Kénnye szerint, 's pálczája alatt nem volna,) Hazánknak!

Vandalok és Gothok kiszorították lantos Apollót
 Rómából*. Dídó tudományos vára leomlott
 Sídonna dús lánya, 's kihalt Phoenicia nyelve.
 Barbarusok tapodák Egyptus ritka¹²² csodáit;
 Most is szennyes Arabs förtőzteti Théba virányát,
 'S a' kegyelő Múzsák első bölcsője lator hely!
 Sándorvára, mit ért büszkének lenned ezernyi
 Könyvekben, vad Omár mellyekkel fűtne kemenczét
 'S pergamenid melegén dörgölné bőre mocsokját?
 Melly örvénybe bukott Cekrops plántája, Athéne,
 A' te hazád Pláto menynek fia; mellybe Korinthus:
 És milly hydra fajok kóborlanak ez napig ottan!
 A' sziveket bájló nemesebb tudományok elüzve,
 Sirttokban kiaszolt képpel bujdostanak árván,
 A' bölcsességnek honnyából számkivetettek!

Szent föld! áldózatul melly Kodrust vetted öledbe,
 Fájnak-e testednek vad nemzet sebhelyi, vallyon?
 Szent hely! Aristoteles mellyen sétálva taníttá
 A' szomjú csemetét, minemü vad hangra felelni
 Kéntelenítettél, magadét mély sírba temetvén!
 Szállj-le Olympusul Múzsák kara, fűrtid ereszd-le,
 Gyászfátyolba takard arcod; ne keríttse borostyán
 Homlokodat: Helikon magasán ím Pimpla kiszáradt,
 És Aganippének tüzelő forrása vizetlen! –

Futtok már keseredt szökevények, válva az édes,
 A' nevelő hon telkeitül, 's eltiltva egétül:
 Fussatok is sebesen: nyomotokban az osmani fegyver,

* Rómából

¹²² ritká

Önnönitek lánczon, kiket elnyel az örvény,
A' butaság éh pokla, 's gyilok van tűzve Minerva
Mellyéhez. Legalább ti csak, kik nyájas Apollót
A' tűzből kiragadtátok, menyekedjete onnan.
Bár kevesen! – De hová? Északnak Nemzeti szállást
Adni kemények még. A' Czelták vére hadakra,
Buzdul, 's a' Teuto tárcsás Lovagoknak is inkább
Ez tetszik. De keressétek Petrarcha hazáját
Hol már a' piruló derület felemelkedik a' föld
Párkányán, 's heves ihléssel fog zárni ölébe. –

Meg kell oszlanatok: végzése ez a' magas Égnek
Rólatok, elverttek! váltson más része Budára;
Lakja Magyar; fiatal Nemzet; kópjára nyilakra
Minden előtt termett. Eleik régente Pelasgok
Voltanak úgy mondgyák. Ázsiából hozta hazáját:
Nem vad azért még is; látszik csak lenni szilajnak:
Mert eleven. Csinosult lelkű Fejedelmei raktak
Fölséges palotát, mellyben Polyhimnia minden
Társainak karján kellő kényyére nyugodgyék;
És nyugodott. Hunyadink könyvtára Etelvárt
Fényre hozá, Európa mihez nem láta hasonlót
Akkor, 's csak Vatican méltó, hogy légyen előtte.

Milly gyönyörű kezdet hol ecset, melly fösteni tudná
A' nagy elindított? – De az ő elméje temérdekb
Rendeletekbe merült; 's ha kivinné, lenne csodálat
Minden Nemzet előtt, és föllümulna halandót.
Nagy vala Vespasián békesség temploma, 's kincses:
Ez kétszerre nagyobb és dúsabb készült lenni,
A' kitűzött pontnál éltét ha továbbra vihetné
A' fejedelmi Tudós, 's gátot nem vetne kimulta.
Ő ugyan így indult a' pályán 's századokon túl
Művének fönnlétet ígért a' szittya Magyarnál:
Hah de balul fordult! az irigylő sors keze a' nagy
Épületet levoná, 's bennünket visszataszított
A' megsemmisedés meredek szélére dühében.
Fölszakad a' vég nap; koczkánk forogása vakot vet;
Elvesztünk! Feketült felhőkben menykövek űztek
Menyköveket, 's keserű italunknak kelyhe Mohácsnál
Telt csapaton föllül, 's Buda ékessége lehamvad!
Pécsi anyák ötszáz tanuló ifjakkal adóztak
Vértes Pallásnak, kiket inkább védnie kelle
Mint önnön gyerekit, 's koszorúkat fűzni fejekre.
Vissegrád oda lön. Palotád Esztergami Főpap,
Préda; 's mi fájdalmasb, könyves szökrénye Vitéznek! –
Boldogok, ámbátor szigorú vég zárta-be vándor
Élteteket, romlása előtt a' vérrel özönlő,

'S gyámtalan Országnak, kik örök nyugalomra menétek,
 Két János, tudományok egén két hajnali csillag!
 Mert, mi szoríthatná, mi gyötörné a' szívet inkább,
 Mint idegen kéznek sebeit szemlélni hazáján? –
 Mért ugrott le Horác Tyberisnek sárga vizébe,
 'S megmentette hazája falát Porsenna hadátúl?
 Mért égette kezét az emésztő lángokon ekkor
 Scaevola, 's nem jajdult foszlásán jobba husának?
 Antiochus Vendége miért lőn Hannibal, és mért
 Veszté agg korban remek éltét méregittallal?
 Zrínyi miért tüzeléd rendíttő táborok ellen
 Nem sok hőseidet, veled együtt dűlni halálra?
 Mert enyhésbnek ítélétek nem látni hazátok
 Szélllyelbomlását, mint élvén benne, nyavalygni. –

Medig tartson ez így? Mi vagyon végezve felőled
 A' mély Gondviselés titkában¹²³, szép Haza? – Sugd-meg
 Ó Genius, ha örökre nevünk el lessz-e törölve,
 És nyelvünk, 's kienyészünk kell a' nemzeti sorbul?
 Vagy mondd: lessz-e remény, hogy látunk tiszta verőfényt¹²⁴
 Ennyi komor napokat régen vétketlenül élők?
 Így felel ő: „az Eget bűnötök bosszúra hevítetté,
 Mert kiki tömte magát: a' közjó léve feledve.
 Testvérnek testvér, fiu ellensége apának
 Volt inkább hogy sem Törököt vagdalni kiszállna.
 Harcz és ellenharcz méhét a' gondos anyának,
 A' ki szülé, 's nem mostohakint dajkálta ölében,
 Megszaggatta dühös foggal, mint gyöngé galambot
 A' keselyű, 's megeredt vérét szivogatta. Kírályok,
 Ő kit fölkenetett, 's mint Ur, kire bizta hatalma
 Részt népe között, szilajul megvetni merészlők
 Voltatok: A' Törvény, az Igazság gyulva panaszra
 Ellenetek, hozzá járultak számtalan izben.
 A' menyébéli Király ezekért székére megesküdt,
 'S szólla haragjában: „pályáját a' Magyar egyig
 Földemen elvégzé: magvában nem hagyok élőt,
 Elrontom;” 's idegen Geniusnak nyomta kezébe
 A' vastórt. Csurog a' vér-ár Magyaroknak erébül;
 Hajdan erős hadamat látám olvadni kevesre;
 Számra fogy évenként: fele 's több prédája halálnak
 És inog a' maradék a' gyilkot várva nyakára.
 Én könnyűes¹²⁵ szemmel, ki erőtelen ellene állni

¹²³ ritkában

¹²⁴ tisztaverőfényt

¹²⁵ könnyűes

Voltam Társimnak; (könnyű vala győzniek akkor)
Búval emésztődten behaték a' Gondviselőhöz,
És ajakom rebegé: Te kegyelmek kutfeje, szüntesd
Ellenem a' haragot, 's pártul vett Nemzetem ellen!
Bűnhödtünk eleget; vessd-el, mitül ingered égett
Eddiglen 's Magyarim mellett kérttemre szelídüly.
Régi fekélyeibül tisztítsd meg: békeszerelmet
Olts bele, és a' visszavonást szaggasd ki szivébül!
Hű leszen ő ezután hozzád; nem léphet irigy párt
Ellen vádokkal tündöklő széked elejbe.

A' Mindenttehető szóllott: „kértedre hajulnom
Ösztönöz irgalmam: mert érdem szóba se jöjjön.
Még üdején jártál: kárát pártodnak eléglem;
Engesztelve vagyok. Mind addig a' Magyar élylen,
Mígnem az elbomlás végnapját Angyalim által
Hirdetem a' földnek harsongó trombita szóban. –
Árpád magva kihalt. Most fölkenem Osztria házát,
Ez nekem így tetszett. Árpád vérenek utánna
Régi magasságát Magyaridnak ez újra de halkal
(Nagy kivitel munkába kerül,) magasabbra emelni,
Mint vala, fogja; 's szabadságát viharokban is óvni.
Nemzeted így boldog; de csak így; 's elveszne különben
Mint többszörte nagyobb birodalmak sírba kelének
Szómra, nem érdemesek, legyenek hogy nemzeti díszben.

Parlagon a' tudomány hagyatik két százodon által,
És csak néha kicsiny csillám, mi lehetne jelenti.
A' régolta bezártt ajtót megnyittya T h e r e z a :
Ez leszen a' kezdet. Kardgyát hüvelyébe ereszti
Sok Magyar, és fegyverre szokott keze lantra szelídül.
Ültetek a' Nagy lelkűnek székébe Nagyobbat:
Bölcsességemnek szikrája vezérli F e r e n c z e t :
Parthénont tudományoknak 's a' nyelvnek emeltet,
A' nagy Hon közepén ragyogót. Védőrije te lészel,
És J ó z s e f , ki hajul hozzád, Testvére Ferencznek,
N á d o r a pártulvett Magyaridnak, 's másod utánnad.
Rád bízom a' Nemzet tehetősbeít áldozatokra,
Még eddig mire ritka hived volt szánva, hevíttni.
A' Föbbek neveik legyenek tudtadra kik által
Szándokom a' roppant alkótmányt tenni valóva:
Széchenyiek, Vay, Károlyi, és Andrásy az elsők,
Két Teleky kiket, és többek vetekedve követnek,
Kiknek az emlekező Maradék hirtemplomot alkot.
Menybeli végzetem az, hogy arányod legyen elérve
Általok, és a' hős Nemzet Parthénona által.”
Ekképpen szóllott a' mindenenk Attya felőlünk,

'S elfordult, de kegyelmének beborítva kódébe.
Tudnotok ennyit elég, 's mi jövend későbbre, titokban
Röjtözzék;" mond a' Genius, 's lőn vége szavának,
És mosolyodva röptől; szeretett Parthénona képét,
Vévén, Fölséges Gyámjának ajálni kegyébe.

* * *

Áldott légy ó dupla kereszt örlelke! Hazánkat,
Mellyet szárnyad alá fogtál, éleszni ne szünnyél!
A' Fölségesnek kegye véled: visszavezetned
Merre hajócskádát bíbor lobogója ragadni
Kezdi szerencsével, kormányodat arra feszítsed,
Mígnem az áhított partnál diadalmadat ülni
Engedi a' kegyes Ég, 's örömkben zengeni hálát.
Nem csalatunk benned: gyámságod záloga gazdag:
Már Magyarid nem azok, kik előttünk voltanak: édes
Nyelvünket böcsülik: hordozzák ősi ruhánkat.
Gyermeknek kinek attya magyart, és annya nem értett
Ámbár honszületés, pörög ajkán szittyai hangzat;
Hozzánk szítt; szive lelke magyar: mert nyelve is olyan.
A' külhonni szülő nem kéntheti magzatit elsőb
Szóllani külhangon, sőt tiszteli férje hazáját,
És ajakát örömet illetgeti nemzeti szóhoz.
Szép csere! mennyit ígész boldogságunkra továbbad!
Milly bimbó fakadoz! mi jövendő fejlik az eddig
Fullasztó ködből! Már nem hasogattya szívünket
Rágó aggodalom. Hiu a' balképzelet, árvák
Hogy volnánk; kinező habozásnak nincs helye többé;
A' fonalát vesztette csomó már meg vagy on oldva:
Sorsunkat kijelölte Ferencz. Száz hála Tenéked
Jó Fejedelmi atyánk¹²⁶, Koronáknak Nestora, Népek
Békíttője, szelid Múzsáknak támogatója! –
Ifjudgyék korod a' sasnak természete képpen,
Kedved is ifjudgyék hozzánk 's fejedelmi malasztod!
Ez görjeszt ösztönt, ecsetünk a' kései korra,
Hogy gerjessze Neved, 's fölséges Házodat áldgya,
Míg a' négy folyamok partyán halhatni magyar szót,
'S míg Gyula és Tuhutum nyelvén szól héthegyü Erdély.

Horvát Endre.

¹²⁶ Fejedelemtiánk

BUDAI HARCZJÁTÉK.

Ólomlábon jár az ellen,
Bús a' bajnok' élete.
Harczmoraj kell a' Magyarinak,
Hogy viduljon érzete.
Így szól Mátyás, és Budára
Összegyűjti hiveit,
Játszi hadban feltüntetni
A' csatának* képeit.

'S a' borostyán' édes álma
Győzni a' Király előtt,
Sok vitéznek lángszívében,
Olthatatlan vágyra nőtt;
'S versenytüzre lobbadozva
Gyűlnek a' várpiaczon,
Mellyre a' nap' gazdag fénye,
Számptalan nézőket von.

Ekkor Mátyás' udvarába
Béköszönt Cseh Holubár,
Nagy hatalmu a' vivásban,
Hír emelte bajnok már.
Mint egy árbocz úgy magaslik,
Izmos, vállas és kemény,
Néki láncsa, kard, parittyá
Legvidámabb elemény.

Gőgje – olly nagy mint alakja –
Dísznyerésnek itt örül,
'S fityma döllyfel hánykolódva
Jár a' bajnokok körül.
Itt aczéлом küzdni szomjas,
Szembe most a' ki vitéz;
Esküszöm ma porba fürdik,
És az égre háttal néz!

És Kinízszi, a' nagy lejtő,
Rátekint és fölrobog;
Vállán parducz és kezében
Mázsás buzogány forog.
Mint védtornya ősi hirnek,
Szóttlan áll ki a' vezér,
Bár feszülten ég erében
A' hadrontó szittya vér.

* csalának

Már a' négyszeg pálya-téren,
A' Cseh nagy dárdát ragad,
A' vezér is pörget egyet,
Mellyet el nem bírna hat:
Mintha két vaskécs inogna
És hegyettök ülne sas,
Szárny-legyintve dörültökre
Rém alakjok olly magas.

'S ím a' fekete seregből
Egy szép dalia kivál,
'S szél nevelte karcsu ménen
A' sorompón általszáll;
Ez nem szálas termetére,
De hajlékony és sugár,
'S még felette ifjukur leng,
Vassal fedve arcza bár.

Bízd reám e' bajt vezérem
Ne csevegje a' kevély,
Hogy több férfit küzdni bátort
Nem talált Kinízsínél,
Hagyd erődet szunnyadozva,
Marni még kel uj agyar,
Rábélyegzem én is erre,
Mint ví's érez a' Magyar.

Igy a' bajnok, és Kinizsi
Őt szemlélve kéjre gyul,
'S megzörrentve szörnyü pajzsát
Bízton enged 's elvonul.
Délczeg hőske! – méri a' Cseh –
Gyöngé vagy, hozz társokat!
Tett után szólj! – a' Magyar mond –
Könnyü a' nyil's még is hat.

Harsog a' jel 's Gúthi Nádor,
Mint bíró helyére ül;
Minden ajkon elhal a' szó,
Minden élet szembe gyül.
És körösleg a' fővényen
Nyargal most a' két vitéz.
Hosszu dárda markaikban,
Mindenik lökésre kész.

Trombiták rivallnak ismét,
Összezúg a' versenypár;
Pajzsa széthull a' Magyaroknak
Úgy rácsattant Holubár.
Nem rendül az 's uj erővel
A' kevély ellen robog,
'S érczbuzgánnyal büszke mellyén
Szinte fölcsegg úgy koczog.

Három izben egybetörnek,
Habzik a' Cseh vaslován,
Míg körüle csak szökelve
A' Magyar néz rés után;
'S egyet lelve, mint a' villám
A' habzó ellen feszül,
'S úgy dőf rája: hogy lovastul
Az hanyatt a' porba dül.

Diadalmát ünnepelni
Jönnek most a' Magyarok,
Őt emelni pajzsaikra
Nyíladoznak száz karok.
Jó Ország is 's kegyvel inti
Szellőztetni sisakát,
Hadd ismerje és becsülje,
A' Király 's hon bajnokát.

Mint elsője szép hazámnak,
Első védje is vagyok,
'S kétszer élek nagy hírében,
Ha nevem tettel ragyog.
Ekként szól önérzetében,
'S fordul a' gyűlt nép felé,
És a' föltüzött sisakból,
Mátyás' képe tűn elé.

Meghökkenve érti a' Cseh,
'S szégyentelve lábra kel.
'S milly rátartva jött Budára,
Olly leverten illan el.
De örömjaj harsog itten
'S buzgón így az égbe száll:
Éljen Hunyad vére Mátyás,
A' vitéz, a' nagy Király!

Kisfaludy Károly.

VIGASZTALÁS.

Gyászosan húzódnak az őszi felhők –
Néma a' pásztor, dalolása meg szűnt,
A' szelíd nyáj búsan ereszkedik le
A' hegy-orumról.

Zúg az éjszak' vad szele; – a' halottak'
Béke-termében inog a' szomorfűz –
'S a' mohos várak' düledékin árván
Rezg a' borostyán.

Tompa hangon – mint temetésre – szól az
Estharang – 'a' föld jövevényit inti. –
Ó de a' köz Vándor! c z é l r a csendes
Fényt vet az alkony!

Szenvey.

ELVÁLÁS.

Hervadsz, hervadsz
Szerelem' rózsája!
Isten hozzád
Keblem' hű lánykája!
Omlik a' hab,
Omlik könyhullásom;
Kél a' szellő,
'S költi sohajtásom'

„Partot a' hab,
Bút mos könyhullásod
Enyh a' szellő,
'S enyhül sohajtásod.
Hagyd hervadjon
Szerelem' rózsája,
Nyilt hajnalkor
Remény' violája.”

Hervadsz, hervadsz
Szerelem' rózsája!
Nem kell nékem
Remény' violája;

Újaim csak
Nefelegtset szednek
Bús estvéjén
Bús emlékezetnek.

Kölcsey.

AZ ORVOSOK.

Nincs beteg a' mennyben, nincs orvos; vajha ne volna
Földön is! úgy azután hajtani mennybe ki fog?

Vitkovits.

A' HALDOKLÓ LEÁNY.

Mért könnyü lebel,
Mért játszodozol te ölemben?
A' sárga level,
Kit szárnyad emel,
Nem zsenget soha több kikeletben;
Hamvadni fog az vadon út közepén:
Bús pálya' középen úgy hamvadok én:

Ah melly hitet ad
A' had' fia, büszke, nem őrzí.
Meghajtja lovát,
Nem nézi nyomát,
Bár azt hive' tört szüve vérzi.
Elvetve, magamban, erőm' fogyatán
Ah merre bolyongjak az álnok után?

Kelj nyugati szél:
Sirhalmomi gyásznak elég jel
A' sárga levél,
Kit szárnyra vevél;
Azt tedd le poromra, 's repülj el.
Légy, mint harag, és boszu fúttá vihar,
Rontó, zajos, és szilaj: érd be hamar.

És majd ha megyen
Szállongva virágra virágról,
'S a' régi jegyen,
Mint hült idegen,
Nem gondol az eskü' szaváról,
Ezt zugjad utána, mig el nem enyész:
„Nézz vissza nyomodra, te büszke vitéz.”

Vörösmarty.

ELTÖKÉLLET.¹²⁷

Míg szép Lidimnek még reám mosolygtak
Bibor pirosság lepte ajkai,
'S ambroziába fürdött csókjai
Arczomra hullva tüzzel ostromoltak;

Míg szög szeméből rám szikrák omoltak
'S nyakamba csüggtek gyöngé karjai:
Haj akkor éltem' zsenge napjai
Vigan repültek, és örömbe folytak;

De nincs, mi már így gyújtsa keblemet!
A' jó idő lefolyt – mint minden elmúl –
Én kedvre többé nem derülök:

Csak Lidi vólt, csak ő, ki engemet
Hiven szeretni érte; már ezentúl
Én más leányra nem hevülök. –

Jakab.

¹²⁷ ELTÖKÉLLET:

NEM MEHET KI A' SZOBÁBÓL.

Vígjáték egy felvonásban.

Személyek:

Bajszövő,	uzsorás.
Hontai Liza.	
Egyed, Liza'	kedvese.
Judith,	özvegy polgárné.
Fogadós.	
Fürgencz,	
Galambos,	szinjátszók.
Piroska	leányasszony
Mike,	Bajszövő' inasa.
Bertus,	Fürgencz' inasa.

A' dolog történik egy provinciai városban.

Utcza egy fogadó előtt. Liza és Egyed.

L I Z A . Most barátom hagyj el, minek kínos búcsu által a' sebet nagyítani, ha enyhítő szert nem lelünk. El kell némulni érzetemnek, így akarja sorsom.

E G Y E D . Liza! Liza! te nem szeretsz immár – bennem forr még a' régi indulat, minden csepp vérem feléd szökeik 's te nyugodtan csak áldozatot említsz.

L I Z A . Nyugodtan? képzeld azt, tán elszakadásunk nem fáj annyira. Az én jövődöm homályos, legyen a' tiéd legalább derültebb, ha mingyárt azon épül is, hogy utolszor is balul ismertél.

E G Y E D . Nem! nem! téged nem hagylak. Hisz csak az értékről van a' szó, birja azt az a' zsugori, maradj te hívem. Jer atyádhoz, hagyja rá azt a' szerencsétlen pert, és jöjjön velünk, szolgálatom nem sokat, de annyit még is hoz, hogy szerencsések lehetünk.

L I Z A . Atyám velem együtt lekötélvezé magát, 's azonfelyül Bajszövőnek adósa, 's ez eszét szívét fogva tartja. Nincs remény barátom, azért ne is keress fel többé, látásod keserít, 's az erőt előli, melyre olly szükségem vagyon. Ma hat órákor –

E G Y E D . Lesz a' kézfogás –

L I Z A . A' hosszú kinnal – úgy rendelé atyám – gyűrűt vesz elő. Nézd ezt a' szörnyü láncztagot, magamnak kell érte fáradnom, hogy örök békóba szorítson.

E G Y E D . Rettentő állapot – 's nem volna mentség ellene –

L I Z A . Hol lelne azt a' szegény? O Egyed! vajmi sok változott házunknál; de mit szólok, hisz tegnap már mindent elmondék, ah mindent – Most légy boldog Egyed! menj vissza hivatalos helyedre, engem is ezentul a' kötelesség tőled eltílt –

E G Y E D . Te szeretsz még Liza?

L I Z A . szerelmi kiömléssel feléje hajul: Egyed! hirtelen erőt veszén magán: Légy boldog! el.

E G Y E D . egyedül: 'S illy szívtől váljak el? pokolba valmennyi fösvénnel! hogy ne alkudná le másnak egét. Nem! én nem türom ezt – 's ha a' vén zsugori jóvoltából le nem mond Lizáról én – én – ah istenem! ha rá ijesztek is, fog e' használni? gondolatba merül.

F Ü R G E N C Z . Bertussal a' fogadóból jó: Csakhogy itt vagy! nincs valami baj?

B E R T U S . Dehogy nincs, a' menydörgő lyukas.

F Ü R G E N C Z . Ej menydörgöttét!

B E R T U S . Piroska leányasszony ráült és behorpasztotta.

F Ü R G E N C Z . Bekell varrnod még ma, aztán esőtül is félek, ha társzekerem nem fér az eszterhaj alá teríts rá felhőket, hogy a' requisitumok meg ne ázzanak. Most végy aranyos papirost, a' tronust és a' koronát újra bekell huznunk; aztán hadd meg a' szabónak, hogy a' Zrínyi' köntösét foltozza meg, mert a' könyöke kilátszik.

B E R T U S . Értem uram. el.

F Ü R G E N C Z . Soká ne késs. Szegénység biz ez nyomorúsággal béllelve, és még is mosolyogjon a' muzsa midőn a' csürüben kell neki feltennie. Hát ez ki? hogyan meláz, vagy má-léz. Fel mernék¹²⁸ fogadni ő kegyelme szerelmes, vagy pénze nincs. közelít Egyedhez: Pedig mintha ismerném. Megszólítom – kedves ur!

E G Y E D . Mi tetszik?

F Ü R G E N C Z . Valóban ő az. Egyed!

E G Y E D . Uram!

F Ü R G E N C Z . Ej ej kedves barátom! tán szomorú játékról gondolkodol – nem ismersz?

E G Y E D . Úgy rémlik – te volnál.

F Ü R G E N C Z . Iskolatárs! a' philosophiát együtt tanultuk, de látom kevés haszonnal; mert te is olly nyugtalanul tekintgetsz, mint én, mikor zacskóm üres, és a' hazafiság csak hangból áll –

E G Y E D . Fürgencz – valóban te vagy! mi hoz tégedet ide?

F Ü R G E N C Z . Én Thalia' vándor karjain járom az országot. Én színjátszó társaság' vezére vagyok. Tudod még akkor milly szenvedély csatolt e' pályához, ím most benne tengődöm és igazán tengődöm mint a' házi ur, ki saját házában házmester lett. – és te Egyed! itt teleped-tél le?

E G Y E D . Ah barátom! engem a' sors üldöz.

F Ü R G E N C Z . Úgy gyanítom, tán a' szerelmest játszod? isten neki, ez olly közönséges rollé, mellyen mindenik általfut.

E G Y E D . Én megakadtam.

F Ü R G E N C Z . Megházasodtál, 's most a' költséget sajnálod?

E G Y E D . Épen viszásan. O barátom! én három év előtt egy leányba szerettem, hidd el muzsád' minden szépsége benne vegyült – hű szerelmünket örök frigy koronázta volna, de –

F Ü R G E N C Z . Sejttem már – nagy csekélység hibázott, t. i. a' szerelem' átka, a' kitartás.

E G Y E D . Eleintén igen, de hivatalom fordított sorsomon; érte röpülök, 's gondold el: ötet egy vén zsugori hálójában lelém 's onnan nem tudom kimenteni.

F Ü R G E N C Z . Tragedia!

E G Y E D . Ha még is valami derék ember volna, de a' vőlegény egy vén rabulista, mellette rút, szányra való kép, minden ember utálattal említi.

F Ü R G E N C Z . De hogy tudta magát kedvesed illy emberhez adni? mi volt oka?

¹²⁸ Felmernék

E G Y E D . Szükség és jó szív. Pénzváltozás 's egyéb csapások atyjának minden értékét elnyelék; csak egy osztályos per, melyre jobb időkben alig ügyelt, maradt végső támasza. Azt sürgetni ide költözött, de halálos betegség ágyba veté. Liza vállalta magára gondjait, 's balsorsa egy emberhez vezette, kinek fonyadt szive láttára kigyúladt 's egy fogással kétszer akart nyerni.

F Ü R G E N C Z . Ez a' csomó; csak tovább.

E G Y E D . Bajszövő, úgy hijják azt az igazság-nyomorgatót, a' pert magára vállalta olly feltétellel: ha Liza kezét neki nyujtandja, vagy a' nyerendő pénznek két harmadát; ellenben a' per' tetemes költségeit ő vette magára, 's hogy a' szűkölködőket inkább le kösse, pénzt is adott nekik. A' szegény atya miatt elrémult Szűz magát feláldozá, 's mind ez nekem későn jutott értesemre – csak tegnap 's ma lesz kézfogás.

F Ü R G E N C Z . Bajos állapot, de ha fortély nem segít, panasz soha sem fog. Szólj mit mivel kedvesed?

E G Y E D . Sirva készül az áldozatra.

F Ü R G E N C Z . Nevensen mond neki – én oltalmamba veszem.

E G Y E D . Roszkor esik enyelgésed.

F Ü R G E N C Z . Ha én is búsulok nem sokra megyünk.

E G Y E D . Csak Liza' atyjával végezhetnék, de ő mint kereskedő a' nyerendő pénzzel már előre speculál, külföldben is könnyű hitű, 's az ügyvéd tele beszélte.

F Ü R G E N C Z . Bízd reám a' dolgot, én azt a' paragraphus-rágót rászedem. Ne busulj pajtás! szegény legény ki bánkodik míg tette van ideje. Először is mond meg-van e' kedvesednek valami rokona?

E G Y E D . Egy unoka bátyja.

F Ü R G E N C Z . Ismeri Bajszövő?

E G Y E D . Alig hiszem, mert az alföldön telepedett le.

F Ü R G E N C Z . Helyesen, az én leszek – azonkívül társaságombul is válik hasznos segéd. Asszonyom is van, pedig olyan, hogy magát¹²⁹ a' törvényt is össze vissza forgatná, hát még annak a' magyarázóját!

F O G A D Ó S . jó. A' szállás helyén van Director uram – ha még egyebet tetszik parancsolni szívesen szolgállok.

F Ü R G E N C Z . Estére jó vacsorát, legjobb bort és pontos szolgálatot.

F O G A D Ó S . Hány személyre?

F Ü R G E N C Z . Legalább hatra. Egyed! ha dolgunk elsül az áldomást te fizeted meg; ellenben én tartom ki elmém' torját, és koplalok mellette.

M I K E . jó. Hej fogadós uram! épen magát keresem.

F Ü R G E N C Z . Hahaha! micsoda csoda ez? ki adja ezt a' módi liberiát? olyan mint egy száz esztendő's szita, ugyan Diogenes pompa.

M I K E . Engem nevet ki az ur?

F Ü R G E N C Z . Nem biz én földi, csak ezt a' ruhát, melly tán az ó testamentomban lehetett divatban – milly kopott és szűk, de csak lyukas ne volna.

M I K E . Bizony szűk ez, de nem is készült ám szerencsés hasra; Lássák az urak, ez hajdan köpönyeg volt, hányszor forgatták nem tudom, de ez még is ünnepi zubbonyom, mindég hordozom 's mindég szidnak érte.

E G Y E D . Kit szolgál kend?

¹²⁹ magát

M I K E . Bajszövő uramat hogy az Isten verné meg, engem már megvert vele.
 F Ü R G E N C Z . Egyedhez: Ugyan a' pontba jött, ha ezt részünkre vonhatnánk.
 M I K E . Fogadós Uram tehát beszéljünk; mondja meg, mennyiért sütné meg egy ludat, de azt mi adjuk.
 F O G A D Ó S . Hát nincs konyhátok?
 M I K E . Van egy rongyos, de míg birjuk nem látott pecsenyét, nyársunk sincsen – ezt a' ludat pedig egy kilincs hozta.
 F Ü R G E N C Z . Tán cliens.
 M I K E . Ollyan forma, 's mivel ma uram vendégséget ad, megakarná süttetni, ha meg tudnék kenddel alkudni fogadós uram.
 F O G A D Ó S . Egy forintért hozza el kend.
 M I K E . O hát nem eszünk, azért az én uram magát is megsüttetné. Lejjebb egy kicsit.
 F O G A D Ó S . Egy tallért adjon kend.
 M I K E . Huj! huj! én haza megyek, kend igen fenn héjjaz, az én uram pedig ha adni kell igen alant szokott járni.
 F O G A D Ó S . Jobb is. Tehát estére elvárom az urakat. el.
 M I K E . Áldja Isten az urakat!¹³⁰
 F Ü R G E N C Z . Földi megállj! a' mint veszem észre az a' te urad igen jó gazda.
 M I K E . Az! ollyan mint a' czigánytarisznya mindent befogad. Ő egy hétben csak egyszer eszik meleget saját emberségéből, 's akkor is csak próbára főzet, aztán elűzi a' szakácsnét. Nem látják meg az urak rajtam, minő madár husu vagyok; én tudom igazán, mi kevés kell az embernek az életre. Látják az urak ott azt a' verebet, kicsiny állat de engem úgyse ma többet evett mint én.
 E G Y E D . Ha így van, mért nem hagyja kend ott azt a' fösvényt?
 M I K E . Az ott hagyás könnyű de a' menekedés nehéz, már esztendeje élek ugy nála mint a' 'Toldi' lova; lássák az urak mikor szegény feleségem meghalt, nem volt pénzem a' temetésre, némelly javaimat kellett elzálogosítanom mostani uramnál; kiváltani nem tudom, azért le kell szolgálnam – o pedig sovány szolgálat.
 F Ü R G E N C Z . Én kendet kiváltom, de viszon-szolgálatot kérek.
 M I K E . Tessék.
 F Ü R G E N C Z . Otthon a' kend ura?
 M I K E . Hogy elhagyám épen zálogos portékáit szemlélgette.
 F Ü R G E N C Z . Nekünk Bajszövő urnál dolgunk lesz, tán kendre is szorulunk.
 M I K E . O csak kopasszák meg azt a' vércse fajtát.
 F Ü R G E N C Z . Minden esetre légy talpon, ha engem jönni látsz, és vigyázz intésemre.
 M I K E . Ugy lesz uram.
 E G Y E D . Ha szándékunk teljeseedik, kendet magamhoz veszem és kövérebb szolgálatot adok.
 M I K E . Jövök uram.
 E G Y E D . pénzt ad neki. Itt a' foglaló.
 M I K E . Ezerszer köszönöm – én testestül lelkestül az uraké vagyok. el.
 F Ü R G E N C Z . Már ezzel végeztünk volna.
 E G Y E D . Én vakon indultam utánod, ámbár czélodat nem tudom – vajha Bajszövővel is illy könnyen boldogulnánk; de a' vén róka fortélyos.

¹³⁰ urakat[!]

F Ü R G E N C Z . De fösvény, 's az nyereségért kész magát is megcsalni. Most jer társaimhoz, ott tanakodjunk mi módon végezzük el a' dolgot. el mennek.

B a j s z ö v ő s z o b á j a .

Bajszövő foltos hálóköntösben, nyílt almárjom előtt áll.

B A J S Z Ö V Ő . Már négyre jár az óra. Innen teszek egy órát zsebembe, a' vőlegénynek fényleni kell. Hm! szinte elfáradtam a' sok állástól faszéket hoz magának pedig az ülés csak a' drága ruhát rontja. Hm! hm! ergo csak megházasodom! borzadnék ha nem volna olly hasznos és quasi szerelmes nem volnék. Boldog Isten! mit szolok? a' contractusba vagyok szerelmes, a' szép leány csak appendix. A' pert el nem veszthetem, ipam uram beteges, ma holnap kidül, minden az enyim lessz. Mátkám is jó capitalis, hoz clienseket. Hehe! az okos ember a' ládának házasodik 's nem a' szívnek.

M I K E . jó. Tekintetes uram voltam a' fogadós nál.

B A J S Z Ö V Ő . Nos mit kér? alkudtál?

M I K E . Először egy forintot kért.

B A J S Z Ö V Ő . Szörnyűség!

M I K E . Aztán egy tallérba megalkudtam.

B A J S Z Ö V Ő . Hallgass te füles. O lelki isméret! nincs már erkölcs e földön? tallért egy ludért, elefantért is sok lenne. Tüstént szaladj az uj szakácsnéhoz 's mond neki: főzze meg a' ludat aztán valamiképen pírítsa meg, hogy a' pecsenye' formálitássa meglegyen –

M I K E . Hol a' nyárs?

B A J S Z Ö V Ő . Huzza fel botomra, de ha elégeti elveszem poggyászát. Mike! szedd elő ünnepi mentémet, keféld ki, de olly gyöngén mint ha szép leányt czirógnál, jaj lesz ha szőrét kitéped, kalapomat is – érted?

M I K E . Értem.

B A J S Z Ö V Ő . Mike! szedd elő kesztyüimet is.

M I K E . Tudtomra csak kettő van.

B A J S Z Ö V Ő . Hát mennyi kell? te tékozló eszü.

M I K E . Kettő van ám de mindenik jobb kézre való.

B A J S Z Ö V Ő . Fordítsd meg egyiket, bal lesz belőle. Siess ne edd hijában a' drága kenyeret.

M I K E . Híz ma még nem is ettünk.

B A J S Z Ö V Ő . Az jó, holnap jobban esik. Valaki jó bezárom drágaságaimat –

M I K E . Judith asszony.

B A J S Z Ö V Ő . Mit keres az itt? Judith jó bögrével és finzssával. Ah ifju asszony! örülök lelkecském – mit hoz megint kedves házi asszony?

J U D I T H . Hát egy kis fekete kavét Tekintetes Uram – uzsonnára gondolám.

B A J S Z Ö V Ő . Mohon elveszi a' kávé. Mért fárasztja magát édes angyalkám; Servus humillimus csak hiven megemlékezik jó barátjára. Hej Mike! menj dolgozdra! ne ácsorogj. Kávé iszik. Kedves asszony ez drága ital, luxus szülte – Mike! a' szakácsné be adja ám a' ludtollat, vigyázz el ne kaparjon belőle. Mike el.

J U D I T H . Minek a' toll? Nékem elég ágybelim van Tekintetes uram –

B A J S Z Ö V Ő . Elég? hamis ifju asszony, ki mondhatja azt okosan elég? iszik. Hm! a' kávé szinte felhevített – én csak a' maga kedvéért ittam meg.

J U D I T H . Örvendek ha jó ízün esett – és valóban felhevült Tekintetességed?

B A J S Z Ö V Ő. Igen! tessék leülni kedves; sajnálom hogy fontos dolgok miatt nem soká lehet szerencsém – tudja minő fatális életet élek.

J U D I T H. Sőt inkább – Tekintetes ur messzelátó ur, mindennek kiszemeli a' javát.

B A J S Z Ö V Ő. Szállásomra nézve igen, mert a' legjobb háziasszonyt választám magamnak.

J U D I T H. Ezt a' dicséretet mindennap hallom kedves lakómtul, kivált mikor a' házbér ideje közelget; de szívem még is fáj, hogy legszebb korom csak pusztá reménnyel élődzik.

B A J S Z Ö V Ő. A' kor szép, mert félszázadat élni és házzal is birni nagy isteni áldás.

J U D I T H. Igaz a' ház nem nagy, 's a' külső városban áll, de a' szív melly vele adatik.

B A J S Z Ö V Ő. Derék szív, jó szív, azt most is megmutatta.

J U D I T H. Azt sokan mondják, és¹³¹ azt is, hogy én ámbár első férjem csak együgyü polgár volt, még is beillenék Tekintetes asszonynak. Hisz kedves ur, maga is olyast rebesgetett.

B A J S Z Ö V Ő. O igen! igen!

J U D I T H. Már öt esztendeje hogy biztat uraságod, is gyanítanom hagyja –

B A J S Z Ö V Ő. O igen! igen – de most olyan zavart causa forog fejembe, hogy alig tudok másra reflectálni; különben is csupa miseria életem, mindenemből kifogyok.

J U D I T H. Ej csintalan ur! tudom mi rejtezik abban az almárjomban.

B A J S Z Ö V Ő. az almárjom elé ugrik. Rágalmazás – kívül koczognak. Valaki jó! édes ifju asszony én szolgálja vagyok.

F Ü R G E N C Z. csinosan öltözve. Bajszővő ur!

B A J S Z Ö V Ő. Igen! szolgálatjára.

F Ü R G E N C Z. Bajszővő ur engem nem ismer, azért mint jövődöbéli sógora karjaiba siettem.

J U D I T H. Sógora!

B A J S Z Ö V Ő. Nincs sógorom, nem is volt, nem is kell.

F Ü R G E N C Z. Én Hontai ur bátyjának fia vagyok, ma érkeztem, 's minthogy uraságod Hontai ur' leányát elveszi, félíg meddig én is szívéhez tartozom.

J U D I T H. Mit hallok! hát az ur házasodik?

B A J S Z Ö V Ő. Más ez egészen. félre. Minő baj ez már. Fürgenczhez. Rogo demisse, tessék hallgatni a' házasságról, mert ez az asszony mingyárt elájul ha csak hall is felőle.

J U D I T H. Megházasodik! rettentő csalfaság.

B A J S Z Ö V Ő. Csak ne sopánykodjék az asszony, hisz másról van a' szó? majd későbbem elbeszéllem, csak tessék addig is távozni.

J U D I T H. magában. Én annyit áldoztam a' Tekintetességért, ha rászedett számolunk együtt – Emeszt meglesem a' kapunál. el.

F Ü R G E N C Z. Kedves ur a' mit én itt hallék, hugomra nézve nem igen tetszetős.

B A J S Z Ö V Ő. Semmi! semmi! a' prokátor szobája olyan mint a' Cháron' hajója, okos bolond bele jár, ez is olyan veszett ügy – Hát csak ugyan Hontai urhoz van szerencsém? hallám hogy existál. Nos mit bámul az ur?

F Ü R G E N C Z. Uraságod bűvös szerrel élt; meg nem foghatom mit kap hugom uraságodon – lelkemre mondom az ur remek –

B A J S Z Ö V Ő. Remek – igen – igen –

F Ü R G E N C Z. A' rútság' remeke – követem, én őszintén szoktam szóllani, – valóban a' leány szerelmes, most jövök tőle.

B A J S Z Ö V Ő. 'S mivel foglalatatoskodik a' szép kisasszony?

¹³¹ is

FÜRGENCZ. Szívével! az órát számlálván melly imily érdemes urral örökre összefűzi – Ő testesült öröm.

BAJSZÖVŐ. Hm! hm! én pedig annyiszor szomorkodva lelem.

FÜRGENCZ. O tudós férfi! az asszony nem mindég szenved ha szomoru, nem mindég sir ha könnyezik; ha sir hugom, úgy sir mint menyasszony, és hogy uraságodra számot tart, azzal bizonyítom, hogy kérését közlöm.

BAJSZÖVŐ. Kérését? – ah csak pénzt ne kérjen – kevés a' kereset, sok a' prókátor, a' cliens ritka, az emberek, hamar amicáznak – Mike jó és Bajszövő' mentjét szegre akasztván porozni kezdi. Csekély vagyonom künn vagyon, kamat nincs – bomlik a' világ. Per amorem Dei! az az ember agyon üti mentémet. Te szörnyeteg! mivel ütöd mentémet?

MIKE. Hát fokossal porzom ki.

BAJSZÖVŐ. Oda vagyok – hagyd el mingyárt!

MIKE. Hisz a' fokos enyém, 's az én károm ha eltörik.

BAJSZÖVŐ. De a' mente az enyém! pedig ünnepi – engedelmet! hadd nézzem még nincs e sérelme – mentjét nézi. Fokossal kinoztak – édes mentém! félre akasztja. Látja amice! minő bajjal élek, a' cseléd rosz, pénzem sincs.

FÜRGENCZ. Nem pénzét, hanem magát kéri Liza.

BAJSZÖVŐ. Bene! hisz nem sokára úgy is gyűrűt váltunk – amice! mondja meg: arany gyűrűt kapok? mennyit nyom?

FÜRGENCZ. Magam adtam neki szép gyűrűt – mert tudja meg uraságod én sokat szerezttem.

BAJSZÖVŐ. Hej Mike széket – Mike vánkos széket hoz. Nem azt, elkoptatja borítékát. faszéket ad maga neki. Mike takarodj! Mike el.

FÜRGENCZ. Liza legkedvesebb rokonom, halálom után mindenem reá szál.

BAJSZÖVŐ. O hát tessék meghalni – Nem nem – lessék leülni akarám mondani.

FÜRGENCZ. Liza nekem meghagyá, e' mai kézfogas miatt vigasztalatlan ne térjek vissza, 's hogy én azt neki írásban vigyem meg.

BAJSZÖVŐ. Eljövök, puncto hat órákor nála leszek, de írást nem adok.

FÜRGENCZ. Ezzel mutatná szerelme' jelét.

BAJSZÖVŐ. Szeretem de írást nem adok.

FÜRGENCZ. Ha így állunk, lesz gondom iránta – most való már a' gyanu, mellyet imént az az asszony támasztott. Uraságod két felé csapja a' levet.

BAJSZÖVŐ. De miért higgyem én, hogy az ur Hontai sógor, 's nem valami ollyas nebulo, izgága fráter? he!

FÜRGENCZ. Ha külsőm nem czáfolja is meg e' bal véleményyt, elhiszi uraságod, ha látja milly mélyen be vagyok avatva házunk' ügyébe. Atyámtól egy fassio is van a' perben, melly bátyámat jövőd ipát a' követelt birtok örökösévé teszi, és egy levél tőle, melly kifejti a' harmadik testvér' törvénytelen tettét, midőn a' közös házat mint sajátját eladta.

BAJSZÖVŐ. Igaz – úgy van –

FÜRGENCZ. Sajnálom, hogy illy bizodalmatlan – pedig gyűrűt mutat neki. ez lett volna köszönetem.

BAJSZÖVŐ. Hadd lám! szép gyűrű! és mit irnék? és igazi gyémánt? miről adnék írást?

FÜRGENCZ. Hogy eljön uraságod.

BAJSZÖVŐ. Szívesen amice!

FÜRGENCZ. És ha elmarad, lemond kezéről.

BAJSZÖVŐ. Úgy! aha! hisz mingyárt itt az idő – mit akar ezzel?

FÜRGENCZ. Ha elmarad mondom, de uraságod eljön 's az írásnak semmi foganatja – csak asszonyi szeszély! kérem gyűrűmet.

BAJSZÖVŐ. 'S ezt nekem szánta?

FÜRGENCZ. Megér négyszáz pengőt –

BAJSZÖVŐ. Nagy Isten! adok írást. félre. Ez bolond familia – mit vesztek, ha fortély van is a' dologban, rajtam ki nem fognak. Tehát mit irjak?

FÜRGENCZ. Majd én dictálom: Alólirt, ha e' mai nap hat órára Hontai Sigmond ur' Liza leányával kezét nem fogok, lemondok azon contractusról, mellyet a' per' általvételével köték, és a' fennevezett hajadont szabadnak declarálom.

BAJSZÖVŐ. Kérem cautelát: ha tűz, víz, véletlen nyavalya, vagy akárminemű veszedelem nem hátráltatna.

FÜRGENCZ. A' datumot kérem! úgy, most én mint bizonyság aláírom magamat –

GALAMBOS. jó. Bajszövő urat kersem. Hihih! minő köntös ez? ejnye! hihih!

BAJSZÖVŐ. Minő kacaj ez? ki az ur? mit akar?

GALAMBOS. Perse akarok valamit, de – – szemeket olvassa: egy, kettő, három, négy, öt, hat – sok lesz.

FÜRGENCZ. Tán én alkalmatlan is vagyok –

BAJSZÖVŐ. Kérem még egy observatiom is van.

FÜRGENCZ. O nem tartóztatom! elmentiben titkon Galamboshoz. azt a' mentét valami módon szerezd meg. Ajánlom magamat. el.

BAJSZÖVŐ. utána kiált. Comparealok! Nos urfi vagy micsoda, mit akar? csak szaporán kérem.

GALAMBOS. Uram atyám beküldött a' városba hivatalt keresni, hogy hivatalos legyek; beküldött befolyást keresni, hogy zsebembe folyjon valami.

BAJSZÖVŐ. Mi közöm hozzá.

GALAMBOS. Irjon instantiat; uram atyám azt mondá: e' világ nagy kérelemlevél, és a' ki nem dobolja ki érdemét, nem kap rá vevőt. Nem kívánom ám ingyen – hoztam szószólót. kiveszi erszényét. Hihih! ugyan peng.

BAJSZÖVŐ. Huszas! tallér!

GALAMBOS. Minden sorért egy darabot.

BAJSZÖVŐ. magában. Még van idő, ezt még elteszem, összeirok valamit, úgy is hasztalan lesz. Tehát mit és kinek irjak?

GALAMBOS. Jegyző akarnék lenni valahol. Uram atyám azt mondá: pennával kell kezdeni, hat lovon végezni.

BAJSZÖVŐ. Van é elég tudománya?

GALAMBOS. Van bizony! mikor patvarián valék, többet tudtam principalisomnál. Úgy! úgy! köztünk szólván: én voltam az asszony' titoknoka; o sok írást hordoztam én, a' mi nem tartozott a' corpus jurishoz –

BAJSZÖVŐ. A' dologhoz. Hol akarna jegyző lenni?

GALAMBOS. Kezdjük a' városnál.

BAJSZÖVŐ. Ott nincs vacantia, a' jegyző fiatal, egészséges.

GALAMBOS. Semmi az! egyszer csak meghal, az ember pedig korán lásson hozzá.

BAJSZÖVŐ. Mire támasztja kérelmét?

GALAMBOS. Hát támaszkodni kell valakihez, ha az ember hivatalt akar nyerni?

BAJSZÖVŐ. Simplex! azt kértem milly okokra provokál?

G A L A M B O S . Úgy! őseimre – egyik apróság volt Mátyás királynál – derék emberek voltak az én eleim! de én is az vagyok ám.

B A J S Z Ö V Ő . Csekélység, hát még mi?

G A L A M B O S . Nagy reménnyel tömött fiatal ember – nevem Tubásdi Ferus.

B A J S Z Ö V Ő . leül. Már csak összehordok valamit – A' felírást két sorral vesszük. Hej Mike!

M I K E . jó. Tessék!

B A J S Z Ö V Ő . Senkit be ne eressz; ha valaki kérdez, mondd informálni járok. Mike el. Minden sorért különösen fizet. ir.

G A L A M B O S . magában. Van é a' földnek olly rabja mint a' fősvény!

B A J S Z Ö V Ő . Egy sor és a' felírás az három – ide a' pénzt.

G A L A M B O S . Hihi! nem adom!

B A J S Z Ö V Ő . Ugy volt az alku. Mért nem adom he?

G A L A M B O S . Uram atyám azt mondá: ha valamiért alkuszom, addig a' pénzt ki ne adjam, míg a' jószág kezemben nincs – de tudja mit? kié az a' mente ott?

B A J S Z Ö V Ő . Az enyém! mit akar azzal?

G A L A M B O S . Majd én nyakamba akasztom, 's a' pénzt minden sorért zsebébe ereszttem – 's így függőben marad a' fizetés, mert a' pénz sem az enyém sem az uré.

B A J S Z Ö V Ő . felkel. Szörnyü ember ez! no nem bánom, rá akasztja mentéjét. de sehová se támaszkodjék – ide a' pénzt.

G A L A M B O S . Itt van három huszas.

B A J S Z Ö V Ő . hirtelen zsebébe teszi. Jól van.

G A L A M B O S . Nem úgy nem! csak ide a' zsebbe.

B A J S Z Ö V Ő . Szörnyü makacsság! itt van, egy, kettő, három, de el ne kaparja, megolvasom. leül 's ir. Majd jó ritkán irom.

G A L A M B O S . Most illanom kell – ezt a' kopott jegyruhát elviszem magammal.

B A J S Z Ö V Ő . Hej két sor – eressze belé – haha! be obscurus legény.

G A L A M B O S . Ereszttem már, itt egy kettő – az ajtó felé lappang, 's míg Bajszövő nagy sietve ir, kiszökik.

B A J S Z Ö V Ő . Két sor! belé – hol van? felugrik. Hej urfi! oda vagyok, tolvaj! hé Mike! Mike! az ajtóhoz szalad. Nyiss ajtót, ragadd meg, hozd vissza! bezárta az ajtót – törd be! nem – nem.

M I K E . kívül. Ne lármazzon Tek. uram, hisz nincs ide haza, majd hazugságban maradok.

B A J S Z Ö V Ő . Mentémet vitték el, nem hallod Mike, fogd meg! megöllek. az ablakhoz szalad. Valaki! mi az ördög senki sincs itt? Mike lármázz, tüstént nyiss ajtót. O én szerencsétlen! Mike fuss utána. Jaj tudóm! verd félre a' harangot, édes fiam! megajándékozlak, huszonötöt kapsz.

M I K E . jó. Mi baj Tek. ur?

B A J S Z Ö V Ő . Mi baj te rabló! mért nem eresztettél ki mingyárt? megragadtuk volna, hol van cimborád?

M I K E . Nem értem Tek. urat.

B A J S Z Ö V Ő . Oda mentém! a' drága nyuszt, a' drága posztó, egyetlen kincsem!

M I K E . Ej ej! ki hitte volna – hát csak ugyan elvitte az az ármányos?

B A J S Z Ö V Ő . Hol kalapom? magam megyek.

M I K E . Ebben a' foltos kirieben? dejszen az már eltűnt.

B A J S Z Ö V Ő . Eltűnt! jer öltöztess, vagy nem! szaladj a' zsidóbiróhoz, mondd: ha kifürkészi mentémet adok – nem, nem! te ígérj neki sokat. Fuss! Mike el. Az idő eljár – o kézfogás.

JUDITH. Hát ilyen Tek. ur is van a' világon? nekem házasságot ígér, és más ember' leányát elveszi.

BAJSZÖVŐ. Ah édes asszonyom –

JUDITH. Ne is tagadja, az az ur mindent megvallott.

BAJSZÖVŐ. Az a' mentés – hová ment? merre ment?

JUDITH. Azért hordtam a' sok csemegét? azért hagytam le hizelkedni a' házibért, hogy utóbb még se legyek Tekintetes? első uram csak szűcsmester-ember volt, de szavát mindég megtartotta –

BAJSZÖVŐ. Inkább fizesse meg káromat, mért nincs több vigyázat a' háznál? minek a' kapu ha nincs bezárva? minek a' város, ha nincs ember ki a' lármára segítségre jönné? én megcítálom – máskor mindég ácsorog a' sok legény, ma mind süket és vak – rendtartás ez? he!

JUDITH. Én meg többé nem viselem gondját, fülem lesz és nem hallom, szivem lesz és nem érzek, de míg csak szám lesz mindég perelek; mit nem ígért! minden vagyonját –

BAJSZÖVŐ. Lelkem mit beszél vagyonról – a' mim van is másé, csak úgy őrzöm – hány-szor mondtam – szegény vagyok mint a' persely.

JUDITH. De jól van, én is positurába teszem magamat és fel mondom a' szállást. el.

BAJSZÖVŐ. Rettenő nap, már fertály hatra – sietnem kell! ez az asszony is dul ful; de mátkám gazdagabb és fiatal! Mit tegyek? a' szakácsné új! Mike ros ember – kire hagyjam a' szobát?

PIROSKA. jó. Kedves Ur!

BAJSZÖVŐ. Most jön az egész város nyakamra.

PIROSKA. Nagy hirű ember – én jövök egy szivreható ügyben – én szerencsétlen vagyok.

BAJSZÖVŐ. Isten velünk! majd imádkozom az asszonyért – de most lehetetlen értekez-nünk – magam is torkig vagyok bajban – elrabolták egyetlen kincsemet.

PIROSKA. Elrabolták? Hah szép sors! ízmos karoktól átölelve, száguldó paripán hegy völgyen keresztül ragadtatni felséges scena.

BAJSZÖVŐ. Mentémet rabolták el.

PIROSKA. Csak azt? o kedves ur, ha ügyemen segít adok én százat.

BAJSZÖVŐ. Űgy! de ha az is megvolna, lenne száz egy – sajnálom, hogy e' szerencsét máskorra kell hagynom – holnapra –

PIROSKA. Ah az én ügyem sürgetős, nekem a' sors férjet adott –

BAJSZÖVŐ. 'S tán pénzt nem adott melléje – ajánlom magamat.

PIROSKA. Ha százezer adhatna boldogságot! de mi a' földi birtok –

BAJSZÖVŐ. Kérem százezer!

PIROSKA. Mi a' földi birtok ha nincs szív –

BAJSZÖVŐ. Instálom! százezer és szerencsétlenség össze nem fér, ez blasphaemia a' sors ellen.

PIROSKA. Mi haszna, ha nincs szív.

BAJSZÖVŐ. A' mi a' szívet illeti, az enyém tele van érzéssel, csak méltóztassék holnap hozzám jönni, megnyitom színe előtt, és ha lehet segíték, de ma épen a' szív sürget, mert hora sexta kézfogásom lesz.

PIROSKA. Lassan! lassan! szívem reped. O házasság! az az én bajam; kegyed arra készül én pedig elválni akarok, azért is tudományát kérem segédül.

BAJSZÖVŐ. In optima forma juris fogom eszközölni, de most –

PIROSKA. Nem nem! ereim gyöngék, vigasztalás nélkül ki se tudnék menni.

B A J S Z Ö V Ő . Még ez volna hátra – majd én a' kapuig elvezetem.

M I K E . jó. Tek. uram! azt az embert nyomozzák, öt forintot ígértem, ha visszahozzák a' ruhát.

B A J S Z Ö V Ő . Jól van fiam! de az öt forintot leszolgálod, mért nem fogtad el magad. Siess add rám a' másik köntöst. Mike el a' mellék szobába. Engedelmet édes aszszonyom öltöznem kell.

P I R O S K A . Legalább addig is értse meg sorsomat. Engemet az ég szépséggel és érző szívvvel áldott meg.

B A J S Z Ö V Ő . Igaz, igaz, a' figura mutatja.

P I R O S K A . A' szerencse birtokot is adott. Sok kérők ostromoltak, de szemem csak egyen legelt, ah Bajszövő! az lett éltém' bajszövője.

M I K E . jó. Itt a' hamuszínü köntös.

B A J S Z Ö V Ő . Salva venia, add rám Mike. felölti.

M I K E . Azt a' ladik kalapot hozzam ki?

B A J S Z Ö V Ő . A' szegletest. Mike el.

P I R O S K A . Tehát úgy volt. Ő megénekelte rózsa-ajkaimat, lilium karomat, mákszemnyi lábaimat, szemem' tüzét, alakom felségét. Lejtve jött, busan távozott – o boldog arany –

B A J S Z Ö V Ő . Arany – arany!

P I R O S K A . Igen boldog aranykor.

B A J S Z Ö V Ő . Bohóság.

P I R O S K A . De alig leve férjem, vonakodva jött, vigan távozott – eleget sirtam – sir.

B A J S Z Ö V Ő . Kérem szeretettel otthon méltóztassék siráncozni.

P I R O S K A . Valami roszt Muzsával jött ismértségbé; azzal éjjelezett, nálam ásított. A' szerelmet perpatvar váltá fel, és hidegségünk egész elválásra ösztönöz, mit nem adnék, ki azt végbe hajtaná!

B A J S Z Ö V Ő . Az nem lehetetlen csak az a' bökkenő, hogy a' divortialis perben az okok vajmi önkénytől függenek; azért a' morális argumentumokat physicali erővel kell terhelni.

P I R O S K A . Értem, minden esetre.

B A J S Z Ö V Ő . Aztán illy dologban nem elég ám a' fület ígérettel kecsegtetni, hanem a' szemnek, vagy jobban, a' maroknak is kell élelmet adnunk.

P I R O S K A . Csomó papirost vesz elő. Tán illyessel?

B A J S Z Ö V Ő . Bankó! helyesen! – mekkorák?

P I R O S K A . Száz, ötös – Lépteket hallok – kérem dugja el.

B A J S Z Ö V Ő . Dugom, dugom. köntöse alá dugja. Én teljes reménységet adok – Hej Mike, a' kalapot! – Fürgencz jó phantasta ruhában írásokkal. Megint valaki – Hej Mike!

F Ü R G E N C Z . Salve tudós ember! te ki a' törvényt űzöd, 's hogy a' törvény tégedet nem űz, jele hogy sánta, 's mivel sánta jele: hogy a' dajka nem úgy ügyelt reá a' mint írva vagy, írva pedig azért vagy, hogy illy tudós árról ismét sokat írjon, a' mi írva nincsen. O te perben dícsőült férfi! megfordított cikkelye a' törvénynek; te kinek élete homályos sententia, ki fényben ragyogsz a' sötét szobában, és világosan informálsz a' bóbiskoló bírót. Üdvezlégy nemes Ügyvéd! te ki a' nemesek' ügyét őrzöd mint a' róka a' ludakat, és szereted felebarátodat ten hasznodért. Jer! hadd szorítsalak szívemhez, ez legyen dobogó accidentiád.

B A J S Z Ö V Ő . Tartsa magának az ur az illyen bolond accidentiát.

M I K E . jó. Itt a' kalap.

B A J S Z Ö V Ő . Botot.

M I K E . Hisz nyársnak kell.

B A J S Z Ö V Ő . Ha megjövök, elég idő lesz, csak hozd el.

M I K E . Hozom. el.

B A J S Z Ö V Ő . Látják hogy indulóban vagyok.

P I R O S K A . Semmit sem sejt az ur? ez az én szívem kányája –

B A J S Z Ö V Ő . Űgy! Fürgenczhez. Uram! mit keres itt? ki az ur? az ur volna –

F Ü R G E N C Z . Halhatatlan ember, itt a' passusom a' dicsőségre, mind a' tiz Muzsa alája van írva. írásaira mutat.

P I R O S K A . Hallja! tiz is van neki.

B A J S Z Ö V Ő . Kérem hisz csak kilencz van.

P I R O S K A . Hát annyi sem elég? o férfiak!

F Ü R G E N C Z . Rám hallgass! Én a' természet' törvényét a' politikával egybe fűzöm, a' sötét igazságnak lepke fátyolát felemelem, hadd bámuljon az emberiség hogy semmit se lát alatta – Én meghatároztam mi a' szép 's ha munkám híjános¹³²: az olvasó pótolja ki saját eszével 's ha nincs esze, higgye a' mit én mondok.

B A J S Z Ö V Ő . Az ur bolondházba való.

F Ü R G E N C Z . Cicero pro domo sua – hozzád pedig jöttem, hogy, te mint az emberi ügynek és bajnak curátora e földön könnyebbíts rajtam. Itt áll nyavalyám! Piroskára mutat. először szívembe szökött, aztán fejemet rontotta meg, most vállamat nyomja, rázd le őtet.

B A J S Z Ö V Ő . Piroskához. Kedves asszony, magam látom a' motivumot melly elválásra készíti; ez az ember sült bolond, az az egy jó benne, hogy az elválásban ő is megegyez.

M I K E . jó. Itt a' bot is.

B A J S Z Ö V Ő . Most tehát készen volnék, három fertály hatra – A' mi ezen dolgot illeti tesék holnap reggel hozzám fáradni.

P I R O S K A . félre vonja Bajszövőt. Látja kedves ur! ő engemet vádol, tehernek tart, pedig ő a' bűnös – hűséget esküdött és tiz szeretőt tart –

F Ü R G E N C Z . Szinte magához vonja. Rám hallgass, tán azt véled hogy ez az asszony szelíd? O ne hidd, szeme tőr, szíve fergeteg, nyelve urnapi harang.

P I R O S K A . Arra esküdött, egyedül nekem fog élni, és napjában csak az ebédnél látom, akkor is a' tálra néz 's nem a' feleségre.

F Ü R G E N C Z . Ő eleintén takarékosnak mutatá magát, de a' tékozló fiu zsugori hozzá képest.

P I R O S K A . Uram! valamit mondok.

F Ü R G E N C Z . Űgyvéd rám hallgass.

B A J S Z Ö V Ő . Rogo! rogo! még összetépnek. Amint hamarjában a' dolgot reassumálok, az asszonyság még is jobb szívü.

F Ü R G E N C Z . titkon. Én bámulandó honorariumot adok.

B A J S Z Ö V Ő . Mennyit? mennyit?

F Ü R G E N C Z . Portiot inscribálok, hat sessiot.

B A J S Z Ö V Ő . Az urnak is jó szíve lehet – de most vége, majd máskor bővebben erualjuk e' kérdést, csak egy órát tessék engedni, továbbá életem egészen a' magoké.

P I R O S K A . Csalfa ügyvéd!

F Ü R G E N C Z . Álnok ítélő! csak zsebedben tartod a' lelkiismeretet. a' mint Bajszövőt magához vonja ki esik a' papiros-csomó kebléből. Hah! mi ez? felkapja. Bankók!

B A J S Z Ö V Ő . Az enyém! ide vele! távozzék az ur, én lármát ütök, minő erőszakoskodás, én protestálok.

¹³² híjános

FÜRGENCZ. Kiadta ezt? Hahaha! Lásd tudós ember! ilyen az én felem: kívül szép, belül üres – nézz ide, a' csomót kibontja. felül ötös, alól ötös, belől semmi.

PIROSKA. Meghalok. a' székre dül.

BAJSZÖVŐ. Ki a' szobámból – Csalás!

FÜRGENCZ. Én megyek, úgy is látom te csak a' dőréket tudod törvénybe szőni, mélyen nézsz a' ládába, de röviden az életbe. el.

BAJSZÖVŐ. Asszonyom! hej asszonyom! elájult – mit tegyek? itt nem hagyhatom – Asszonyom megvan még a' lelke? Mike jer emeljük fel 's vigyük a' kapu alá –

MIKE. Mentsen isten! hisz alig liheg, halálos bűn volna illy állapotban elhagyni.

BAJSZÖVŐ. Mike én azt a' bünt magamra veszem – csak jer vessük ki, hadd zárjak el mindent, még kirabolna ha itt hagynám, most is megcsalt in praesentia, hát in absentia?

MIKE. Már azt ne kívánja Tek. uram,¹³³ inkább hívasson orvost, majd én szaladok.

BAJSZÖVŐ. Hol van eszed? még én fizessek – maradj – jer fogd meg, magam nem bírok vele, átkozott nehéz test – Mike póru! jársz – szaladj az utszára, hídd be a' kit elől találsz –

MIKE. Jól van uram! félre. de már benn marad. el.

BAJSZÖVŐ. Minő fatum ez. órát nézi. Per deos immortales! hat az óra – Szörnyűség! itt állok pompás vőlegény 's nem tudok kimenni a' szobából! az ablakhoz megy 's minduntalan Piroskára visszanéz. O udvari lakás! senkit nem látok – O én asinus in folio, minek adtam írást – az óra is ellenségem – Már vége, nincs más mód, magam is csak beteg leszek.

MIKE. jó. Nincs senki – de úgy van mikor az ember ilyen isten háta megé hurczolkodik.

BAJSZÖVŐ. Fiam én beteg vagyok, székre dül 's hirtelen felugrik. A' mente oda lesz.

MIKE. Hisz úgy sincs színe.

BAJSZÖVŐ. Te fényűző – add ide hálóköntösömet. Mike neki adja. Úgy – vigyázz Mike! jó hogy ezt a' cautelát tettem. Mike aztán sopánykodjál, érted?

MIKE. Egész ispita lett házunkból. Judith asszonyt elhivom – vagy orvosért futok.

BAJSZÖVŐ. Ne bánts, az egyik perel, a' másik drága. Mike! ott a' szugban lelsz medicinás üveget, add ide – Mike oda adja. Úgy! a' formalitást megtartom – Fiam aztán forgolódjál! tartsd nyitva szemedet – fohászkodjál te ros ember.

MIKE. Sok urak jönnek.

BAJSZÖVŐ. Talán a' kedves mátká – Jaj nekem! Mike! essél kétségbe, jajgass! tépd a' hajadat, nézz ég felé, de ide lent is legyen szemed – mint a' csókák tesznek.

Egyed, Liza, Fürgencz, Galambos jönnek.

EGYED. Bajszövő ur nem tartá meg szavát, jele hogy önként eláll a' contractustól melyet ezen kissaszony' atyjával kötött –

LIZA. Vegye forró hálámat Bajszövő ur! 's ha tán balul ítéltem szívére, ime bocsánatot kérek.

BAJSZÖVŐ. Jaj kedvesem! hirtelen nyavalya tartóztatott.

PIROSKA. felugrik. Jaj nekem is! ideje hogy eljöttetek, ugyan eluntam az ájulást – a' tréfa egy kicsinyt soká is tartott. Hogy van Bajszövő ur?

BAJSZÖVŐ. magában. Pereas. O igen gyöngén. Lizához. Liza kisasszony, minthogy betegségem gátolt, minden a' régiben marad – reménylem jobban leszek.

¹³³ Tek: uram

FÜRGENCZ Hisz ilyen nyavalya mellett tán el is mehetett volna – hisz csupa erő, ha csak szívében nincs hiba –

BAJSZÖVŐ. Az urnak semmi köze hozzám – jaj bizony gyöngülök én –

FÜRGENCZ. Tán meg is hal szegény! édes barátim én abból gyanítom, mert a' tőlem várandó örökösödés' kedviért is eljött volna – meg nézem pulzusát – mit mondtam szörnyű lassú, úgy jár mint perei.

GALAMBOS. Be kellene jelentenünk a' Fiscusnak hogy vagyonát foglalja el.

BAJSZÖVŐ. felüti fejét. Hah!

PIROSKA. Ki szólt?

EGYED. Tán Bajszövő ur sohajtozott –

LIZA. Minket lekötelezett, 's ha meggyógyul, első gondom lesz hálámat kijelenteni.

FÜRGENCZ. Hallom sok szép drágaságai vannak –

MIKE. Tele van az almárjom mindenféle partékával, a' szalmazsák is tele van kincssel – mingyárt kiveszem zsebéből a' kulcsot. a' mint hozzá nyul, Bajszövő megüti kezét. Uraim! mozog ám még.

FÜRGENCZ. Az idegek' végső tánca.

PIROSKA. Édes kisasszony! én örök emlékül egy borzas fürtöt lemetszek fejeéről.

FÜRGENCZ. Én meg gyűrűmért kifeszítem almárjomát.

BAJSZÖVŐ. felugrik. De már nem tűrhetem. Ti sátányok, minő violentia ez? én ferverem az igazságot, bezáratlak benneteket. Liza kisasszony ez a' hűség? most bosszúból is elveszem –

EGYED. Ah Bajszövő ur! örvendek hogy olly hamar felüdült – mingyárt is ujsággal vigasztalom – tudja tehát: míg itt vesződött, az alperes Hontai Úrral megbékült és tartozását le is fizette – ennél fogva a' pernek szerencsésen vége szakadt – másik ujság az: Liza kisasszony az én mátkám.

LIZA. Atyám pedig általam kétszerezve megküldi adósságát – reménylem ezen nyereség könnyen elfelejteti csekély személyemet – im itt –

BAJSZÖVŐ. Az egész pénznek két harmadát kérem! ide vele – a' többiért actiot kap.

GALAMBOS. Uram atyám azt mondá: a' mi nem a' tiéd azt ne bánts! azért Mike hozd be a' mentét. Mike el. Én voltam az instáns.

BAJSZÖVŐ. Hiénák, viperák, lidérczek!

FÜRGENCZ. Nagyon sajnálom, hogy nekem is le kell mondanom a' kedves rokonságról – én nem vagyok Liza kisasszony' bátyja, hanem Fürgencz színjászó, és ez: Galambosra mutat. Collegám!

PIROSKA. Engemet pedig Piroska név alatt ismér meg a' publicum, ez csak próbajáték vala – és részvét a' hű szerelem iránt.

BAJSZÖVŐ. Füttyölni fogok.

MIKE. jó. Itt a' mente.

BAJSZÖVŐ. Hadd lám! ezt a' mentét fizessék meg – előbb uj volt, most ócska! agyon törték zúzták –

MIKE. Hisz kívül lógott a' szegen – én vigyáztam rá.¹³⁴

BAJSZÖVŐ. Hát¹³⁵ zsebéből hová ment a' pénz?

MIKE. Az én zsebembe – ez az úr –

¹³⁴ reá[.]

¹³⁵ Hat

BAJSZÖVŐ. Te is rossz ember – te hálátlan ember! te is ezekkel játszottál egy bunda alatt?
MIKE. Engedelmeiből biz úgy van az.
EGYED. 'S mai naptól fogva hozzám szegődött.
BAJSZÖVŐ. Vesd le a' liberiát! semmit se kapsz! rettentő dolog, már az ember ingyen se kap jó cselédet.
EGYED. Mike! hagyd nála csekély javadat, kipótlom!
BAJSZÖVŐ. Takarodjanak! én házi jusommal élek.
FÜRGENCZ. A' gyűrűt tartsa meg uraságod örök emlékezetre, úgy is csak álkő – ezt a' nyaláb írást is vegye toldalékul, tessék elolvasni, sok figyelemre méltót találанд benne.
BAJSZÖVŐ. Szörnyen megbosszulom magamat!
EGYED. Most jó egészséget! váljunk el mint jó barátok, 's ha tetszik legyen ma vendégem a' holló fogadóban.
BAJSZÖVŐ. Nem megyek! elmegyek! csak el! el!
EGYED. Ajánljuk magunkat! elmennek.
BAJSZÖVŐ. egyedül. De jól van, boszúból is elmegyek, agyon eszem magamat költségükre. Hu! befázom. Szinte kétségben vagyok – mi van itt irva? Fürgencz' írását veszi és olvas. Fösvénység és őszhaj, Bajszövő! ezek kellemeid, vigyázz, megcsal a' szerelem. földhöz csapja. Pokolba veletek! o én expungált processus! nem szánnám eltépni magamat.
JUDITH. jó. A' nászok távoztak, én meg contót hozok, az elmaradt házbért kérem és a' szállást felmondom – úgy!
BAJSZÖVŐ. Judith lelkem! házad nem sokat ér de még is elveszlek – légy Tekintetes asz-szony! nincs adósságod?
JUDITH. Ah én nem tartozom senkinek – de uraságod nekem –
BAJSZÖVŐ. Csitt! az enyém léssz – tudod e mi az a' spectabilis szó – a' magnificusság se babonaság, csak vigyázz mindenemre – már nem mehetek tovább – majd megmonodm egy-kor a' többit – most pénzt kell olvasnom. leül.
JUDITH. Nem tudom higgyek e –
BAJSZÖVŐ. felugrik 's a' mellék szobán kikiált. Hej szakácsné! dolgozdra mehetsz – a' ludat meg ne öld! mennyi inség!
JUDITH. Ah kedvesem! térjen magához; a' mi engemet illet, tán még is öreglegényemhez megyek –
BAJSZÖVŐ. Azt ne tedd kedves! ím kimondhatatlan szeretlek! átkarolja 's a' mellett pénzt olvas. Tiz, husz, harmincz, negyven.
JUDITH. Nem! már annyiszor rászedett, többször nem fog, megbüntetem! el.
BAJSZÖVŐ. Még néhány consultatioért tartozik! tovább olvas. Ötven, hatvan – a' kárpit lefordul.

Kisfaludy Károly.

SZILÁGYI ÉS HAJMÁSI.

A' harcz kitört, a' harcz lefolyt:
Két bajnok úrfiak,
Szilágyi 's Hajmás Sztambulon
Rabságra juttanak.
„Rabság! nehéz láncz! hős karom,
Miért nem vagy te szabadon?”

Csak ebben agg, csak ezt nyögi
Hajmási lánczain;
De társa dall, 's bút édesít
Enyelgő hurjain:
„Ma éve honn vigan valék,
Most rab, lelánczolt martalék”

„Ma születésem' napja van:
Szép húgom, köztetek.
És agg apám, és agg anyám
Nem örvendezhettek
Ma éve honn vigan valék:
Most rab, lelánczolt martalék.”

Czászár leány ezt hallja fenn
Szép Leila egyedül.
Szánat sohajt el ajkain,
Szemében szánat ül.
És a' mit lát, és a' mit hall,
Ah mind szerelmi vágyra csal.

Az est 's az éj jó, 's álma nincs,
Haj! ébren álmodik.
Ágyát mosolygó fájdalom
'S kétes remény vetik.
Szemérme hű; de szerelem
Suttog: szép Leila jer velem.

Mély a' fogolynak lakhelye
Setét falak között;
Fénylő teremből a' leány
Most abba költözött
Sugár leány, ah szép leány,
Szebb négy világon nincs talán.

„Hitedre azt ha mondanád,
Hős ifju, hogy szeretsz,
Megoldanám e' lánczodat,
Kit búsan méregetsz,
'S szép honn felé hős karodon
Mennék veled hű hajadon.

„Öllek” hős Szilágyi szól:
„Oh lány, te égi szem.
Csak a' mint hozzád hű leszek,
Úgy áldjon istenem.
Szép honnban virrad hajnalom,
Szép honn felé vár nyúgalom.

Titkon szerződik a' leány
Arany nyit zárákat.
Kihozza rabság' mélyiből
Vitézlő ifjakat.
Ólban három mént váltanak
'S lovat, lovászt lesujtanak.

Éjfélben és éjfél után
Olly bús olly néma az ut.
Két hős köztt holdnál a' leány
Sebes rohanva fut.
„Atyám, atyám ne várj reám,
A' szép magyar föld lesz hazám.”

Harminczadon 's vámok között
Az ifjak mennek át.
Pogány mez rajtok, nyelvöken
Hordják pogány' szavát.
„Hová, hová török vitéz,
'S te fénysugár, te gyöngé kéz?”

„Szerencse-kísértők vagyunk,
Szerencse jár velünk.
Az egri farkasok közé
Csatára készülünk.
Felelnek ők; de Leila fél,
Remeg, mint parton nyárlevél.

Sztambul felől bús hír repül,
 Zendülnek vámosok;
De küzdve két ifju halad,
 Utat nyit kardvasok.
„Végy jó reményt szép hajadon:
Magyar kar áll őrt pártodon.”

Csaták között a' pálya fogy,
 Még nem fogy a' csata.
Fölkel a' hirre Vajdaság,
 Jön villogó hada.
Vajdák utól, Vajdák körül,
Futással út nem rövidül.

Mint párducz a' két ifju küzd,
 A' villám kard peneg
És, isten úgy akarta, itt
 A' Vajdák estenek.
Szigetben sírva Leila vár,
Mint árva fészken kis madár.

Ő sírva így panaszkodik:
 „Egek, mi pusztá hely!
Nagy búmmal e' vadonban ah
 Hová bujdossam el.
Miattam most a' hős szívek
Vajdák' vasán elvérzenek.”

„De meghalok hős ifjakért:
 Sírhalmom e' határ,
És síratóim farkasok,
 'S lesz dülő vad madár.
Atyám, atyám, ne várj reám,
Bűnért setét föld lesz hazám.”

Siralmi közt a' gyöngye lányt
 Hős ifjak így lelik,
És gyöngygyé a' köny, a' keserv
 Örömmé változik.
Mint ifju repkény kerti fán
Szilágyi' karján csügg a' lány.

Szigetből a' leányt viszik
Magyar határ felé.
Zúgó Dunának partjain
Megy utak fölfelé.
'S alattok a' vész' mezején
Tajtékot turva, vág a' mén.

Setéten most Hajmási szól:
„Itt a' magyar határ.
Bajtárs, megállj! nem érhet itt
Török' hatalma már.
Vijunk meg ketten, 's a' leány
Azé legyen, ki győz csatán.”

„Nem úgy, vitéz felem, nem úgy”
Szilágyi válaszol.
Van nőd honn, van két szép fiad,
Te meg nem válhatol.”
És sír a' lány: „ah engemet
E' bajvivástok eltemet.”

De Hajmás nem szól, bösz eszén
Felfordul a' világ.
'S kezdődik a' gyász ütközet:
Magyar magyarra vág.
Két villám így csap össze fenn:
Hajmási eldől véresen.

„Sokáig hős lakodban élj
Oh bajtárs boldogúl;
Bűnömmel én itt elveszek;
'S honn nőm, fiam busul.
Szól, 's mint az elzúgott vihar,
Hamvába száll a' büszke kar.

Ott ketten a' haló fölött
Hűséget eskenek,
'S a' rabkötél, a' bús csaták
Örömré fejlenek.
Török virág, magyar kebel:
Ez hő, az rajta hervad el.

Vörösmarty.

LEÁNY-BÚ.

Szép lyányka! az estve leszállt 's egyedül
Jársz itt epekedve 's örömtelenül?
Nincs szebb honod, mint e' komor sivatag,
Hol zúgva szakad le a' szirti patak,
'S a' fülmile' zengzeti' bája helyett,
Búsan huhog a' bagoly odva felett?
Nem hallod az éjszaki durva szelet,
Mint szórja utadra a' hárslevelet?
Borzadva keres menedéket a' vad,
'S csörtetve a' bokrot ürébe szalad,
Mig csendül az óra 's a' föld' pora kél,
Megnyilnak a' sírok, az élet alél.
Jer lyányka lakomba vezetlek el én,
Nem messze fejrlik a' sík' közepén!

„Hagy zúgni az éjszaki durva szelet,
Jámbor fiu, nem megyek én teveled!
Búm' képe a' fergeteg, e' sivatag,
Könnyim' sűrű árja e' szirti patak.
Hagyd folyni, zokogni, ha szívem eláll,
Szebb fényre kel a' komor éji homály.
Nem messze a' völgyi sötét temető:
Ott hamvadoz a' deli hiv szerető;
'S bár szép szeme zártan előmbe nem ég,
Él bánatom és szívem' érzete még.
Hagyd zúgni, üvölni a' durva szelet,
Elhallgat a' hiv' kora sirja felett.

Szép lyányka! nem hallod, a' hárs csikorog,
Vész dörg le 's a' szikla utána morog?
Felkárog a' varju, röpös denevér
'S a' lég' hideg szelletin elfagy a' vér!
Jer! jer deli lyányka lakomba velem,
Árt kellemeidnek e' késedelem;
Majd hókebeledre a' lég' hüve hat,
Mégvérzi tövis liliom-karodat;
Villáma szemednek homályba borul,
Szép arczaid' éke, virága lehull.
Rózsás nyoszolyára¹³⁶ vezetlek el én,
'S szebb létre virulsz fel az álom' ölén.

Így esdik az ifju, a' lyányka zokog:
Haj! a' tövis, a' hideg ártani fog!
Rettegve az ifju' szívére simúl,

¹³⁶ nyoszolyára

És útnak eredve lakába vonul.
A' felleg eloszlik, a' hold letekint,
A' vig lebel illatit hordja megint,
'S a' vad zivatar' rivadalmi után,
Bájkellemü dalt rebeg a' csalogány,
'S a' nap mire hajnali fényre kigyult,
Szép lányka felejtí hogy este busult.

Kisfaludy Károly.

LEPÉK.

A' hernyó lepe lesz, 's nemesebb sorsára megy által,
Ó csak az ifjak közt vannak előre lepék.

Szenvey.

BÁJVIOLA.

„Ragyogsz felém, éj' csillagfátyola,
Könyűmen rengesz, hold, szelíd istenné!
Ah nem levék az éghez hivtelenné,
Reményem még is messze pártola.

Itt e' kebel, melly tisztán lángola,
'S nincs bájsereg, melly őt körülroppenné,
Nincs vándor itt, ki szellemkarra venné;
Kihez sohajtsak, én kis viola?

Meg-meglep ollykor, mint örömkövet,
Jobb életből egy boldog-édes álom,
'S bennem, körüllem tündérfényt szövet.

Mind hasztalan. Szebb vágyim' nem találom.
Kegyarczban kél, mosolyg-fel ídeálom:
De hervadóra nem nyit bájövet.”

Szemere.

A' BÁJVIOLÁHOZ.

Miért epedsz te kisdéd viola?
Homály alul emeld ki gyöngye fényed';
Hidd, nem sokára visszatér reményed,
Közel dereng jövendő'd' távola.

Fel bánatodból, melly meggátola,
Ártatlanul éldelni tiszta kényed'
Tekintsd, öleld bennem bájtűneményed'!
'S szép ideáloed melly elpártola.

Oh hála! látom, belsőd' érdelem,
Ragyog levelkéd, melly indult hervadni,
'S öröm-könyekkel im mosolygysz felém.

Itt keblem, itt a' kedvest elfogadni.
Te bírd örökre leghübb szívemet
Melly érted ég, míg hantom eltemet.

*Képlaki Vilma.**

EPEDÉS.

Ott a' távol' kék ködében
Díszlik élet-kellemem,
Szent ohajtozás' hevében
Arra pillant bús szemem –
Mint repülnék! ó de vad
Sorsom tiltja; nem szabad!

Intenek mosolygva nékem
Ott keletről a' hegyek,
Int szelíden bájvidékem;
Útat arra mint vegyek?
Kinn az élet' terhe nyom,
'S benn emészt a' fájdalom.

* *Ezen lelkes asszonynak, Szemere Pál' hitvesének hattyúdala († Marczius' 26. 1828).*

Lepkeszárnyú esti szellő!
Melly körül lengsz engemet,
Szállj el, érintsd kéjlehellő
Szűz ajakkal hívemet.
Súgd – Dezsőtől érkezel:
Keble' völgyét nyissa fel!

Mondd a' kedvesnek susogva,
Mondd, hogy őtet tisztелем!
Súgd, hogy itt igába fogva
Őt sohajtom, képzelem.
Tőle számüzött az ég,
O de szívem híve még!

Súgd, ha éjszakon borúlni
Látja ő a' kék eget,
Vagy kelet felé vonúlni
Éjbarnán a' felleget;
Értse: bennem a' ború
Nem kevésbe szomorú.

Súgd a' kedvesnek, ha látja
A' szép alkony' csillagát,
Értse: sokszor bús barátja
Így vidítja fel magát:
Csak te biztatsz, szent remény!
Játszi csillag! égi fény!

Végre súgd o lenge szellő,
Súgd szelíden, hogy csak ő
Életemnek drága 's kellő,
Földi mennyem tőle jó.
Jó szivéből – súgd neki –
Hogy Dezsőt ne ejtse ki!

'S lengj Etelka' szép szemére,
'S ott ha érzesz könnyeket,
Lopd el, és rózsám' kelyhére
Hintsd, mint harmat gyöngyöket;
'S én, ha virrad, angyalom'
Szent vizét lecsókolom.¹³⁷

Szenvey.

¹³⁷ lecsókolom[.]

A' BORKIRÁLY.

Csak bor, csak lány' szerelme
Szívem' fő gerjedelme;
Mit nékem a' világ?
Ha más thronusra hág,
'S hírnek fut ellenébe,
Pálczájától kezébe'
Félvén a' sokaság:

Fenn áll királyi székem,
Országot a' sors nékem,
És pálczát szintugy ád;
A' szék a' lány ölében,
Ország borom' kelyhében,
'S a' pálcza myrtus-ág.

Kölcsey.

NEMZETEM.

Mint az eget 's földet rázó
Keletégi lángvihar,
Hont keresni jött szikrázó
Szemmel 's karddal a' Magyar;
Veszélyek közt hív lélekkel
Követő védangyala,
Gazdag földre vezette, melly
Téjjel mézzel foly vala;
Az időnek forogtában,
Örökében, birtokában,
Beiktatván királyát,
Megtartotta hazáját.

Szent törvénye kötelében,
'S arany szabadságában
Élt hazája' kebelében
Védett bátorságában;
Tulajdonúl csak a' Magyar
Kedvelt hív barátkozást;
Se' jó idő, se' zivatar
Benne nem tett változást;

De ha a' baj felkivánta,
Éltét 's nyugalját nem szánta,
Éjjel nappal síkra szált
Nem rettegte a' halált.

Más' kincsét nem sovárgatá,
Magájával beérte,
De ki fészket háborgatá
Annak útját kimérte.
Elejétől – szűnve néha –
Örök háborúban élt:
Feretegként zúdult fel ha
Látta jönni a' veszélyt,
Melly hazáját és királyát
Fenyegeté, vérpályáját
Vigan futá meg ezért,
'S a' szeretett nemzetért.

Most békésebb napok kelnek
Hunnia' égkörére,
Puszták vérrel meg nem telnek
A' nemzettest' vesztére:
Adja Isten hogy zár legyen
A' békeség' templomán.
'S egy Nemes se keseregjen
A' háború' vérnyomán;
'S hogy a' haza' alkotója,
Népe, 's dicső megtartója
Áldott legyen nevében
Az öröklét' könyvében! –

Határtalan bátorsága
E' nemzetnek, 's kegyelme,
Büszkesége, igazsága,
Hívsége és szerelme.
A' tós Magyar még szereti
Ősei' tulajdonit,
És szokását meg nem veti
A' régít, a' hajdanit;
Adja Isten míg mi hozzánk
Bízik édes áldott hazánk,
(Ekként buzog érzetem)
Tort ne lakjon nemzetem!

Melly törvénye' szentségében
Nagyot 's kicsinyt egyre néz,
Szabadsága' védletében
Halni néki nem nehéz;
Királyának szent szavára
Oda adja mindenét,
'S egyetlenegy kis javára
Csak úgy kéri Istenét:
Hogy a' király' fegyveréért
'S érte ontott sok véréért
Míg az élet 's világ tart
Ne felejtse a' Magyar!

iff. Kapuy Károly.

A' VÉRTESI VADÁSZ IFJAK.

Idyll.

Vértés' völgyeiben czirkálgata Kende napestig
A' vadlakta sűrűk' közepén, de nem ejthete zsákmányt
Fürge, 's ügyes máskor sereget halmozni vadakból;
Ügytelen ő mostan, 's szomorún ott fekszik az ernyős
Cser' töviben, vadüző dárdája leütve fejénél,
Tőrei bomlottan heverésznek szerte az ingó
Szálu füben, karjára füzött gyors sólyma is orrát
Szárnya alá rejtven bokor ágon vesztegen üldel.
Jó tegzes Talabor kutató vizslákkal azonban,
Társa vadászatban Kendének, 's melleje dülvén
Első ejti szavát a' búsongásba merülthöz.

Talabor.

Illy gyönyörű estvén, ó Kende, henyélve hogy ülhetsz?
A' tölgyek' sudarát csak alig ingatja az alkony'
Szelleje, 's hallod e a' völgynek forrása mi kedves
Csörgedezéssel foly? makkot ropogtatni kibúvik
Sűrű bozótjából a' vadkan, szarvasok, őzek
Illatozó fűvekre 's hűves forrásra sietvén
Könnyű szökésekkel meg-megzördítik az aljas
Bokrokat. Ím' az üdő kedvez, jer Kende vadüzni.

Kende.

Csendes az est, torkos hurok' repülése suhogni
Messzire elhallik, 's a' hulló asszu levelkék
Neszt ütnek, legjobb ez' üdő a' lesben ülőknek;
Nem nekem: ó Talabor hagy most kényemre nyugonnom,
'S azt mire kedvemnek nincs ingere, tenni ne kiszless.

T a l a b o r .

Vaj! mi baj ért téged? Karczos lön e durva tövistől
Könnyü inad, vagy üzés közben sziklára botolván
Térdeidet sinled?

K e n d e .

Nem karczos durva tövistől
Könnyü inam, sem üzés közben sziklába nem ötlém:
Más, Talabor, más ok, nem testem' sérve pihentet
E' cser alatt engem. Lebegő tündéres alakban
Már szemeim' régóta család egy karcsu leánya,
Majd a' csergeteges völgyben szedegetve virágot,
Majdan amott az alágördült sziklára felállva
Andalog ő egyedül, láthatni pirosítani kezdő
Hajnali fénynél őt, és a' langy alkonyi szélben.
Ah de miként a' harmatozó felhői szivárvány
Fut, ha felé közelíteni sietsz, ő úgy futa tőlem.
Csak ma – de balgatag én, nem tudtam bírni hevemmel,
Csak ma közelge idebb hozzám, 's én messze ijesztém.

T a l a b o r .

Mondd, mondd Kende, mikép volt az? mert hallani vágyom.

K e n d e .

A' mogyorósban amott császár madarakra kiraktam
Tőreimet, sólymom féldárda vetésnyire tőlem
Nyugvék a' csemetén, mellynek kapkodja lecsüggő
Ágait a' csermely, halk csend terjenge körülem.
Míg én lesben ülök, suhogást sejdítek amonnan
Jönni közelb hozzám, 's ő volt, a' karcsu leánya.
Ah de mit ér ismét vesztét felújítani szívemnek?

T a l a b o r .

Abba ne hagyd szavadat; miesett, már monddsa, továbbad?

K e n d e .

Félve körül nézé a' völgyet, mintha veszélytől
Tartana, 's lassudadon, lépdelve közelgete nyugvó
Sólymomhoz, karjára vevé, 's czirogatta szelíden,
A' pázsitra leült azután 's kínálta patakból.
Mint dobogott mellem, mikor őt koszorúba virágot
Látnám szedni 's vadász madaramnak fűzni nyakára.
Leshajlékomból kicsuszám, 's lappangva közelgék
A' sűrű gallyasban hozzája, de – fergeteges szél
Mért nem zugtál most? – neszemet hallotta, sikoltva
Felriadott, 's eltűnt, jeleit sem hagyva nyomának.
Nincs orom e' bércezen, mellyről nem lestem azóta,
Nincs sudarasb gyertyán, se sűrűbb gallyakat övedzett
Tölgyfa derék, de haszontalanúl! ő nem jöve többé.

Talabor.

Kende, zavarba hozasz, csalogat minapóta naponnan
Engem is egy kegyalak, jön, fut bujdosva előlem.

Kende.

Mit szólál Talabor? csalogat? mondjadsza miképen?

Talabor.

Játszadozik csaholó ebeimmel, hogyha feléje
Vizslatnak; minap is, hogy két őzborjat üzék fel
Bokros alomjokból, ebeim körülötte hizelgtek,
'S a' fiatal két vad távol menedékre elillant.

Kende.

Tréfa beszédet téssz Talabor, 's csapodárnak akarnád
A' lyányt festni; minő hát köntöse 's leple, ha láttad?

Talabor.

Mint ég' kéke lebeg, lebegett kék köntöse térdig,
Leple reczés, havazó teljes lábszára födetlen,
Csiklandós talpát kötözé puha bőrbe galanddal.

Kende.

A' lepel és köntös küljegy, 's nem dísze csak egynek,
Termete 's arca minő? milyen szeme, 's fodra hajának?

Talabor.

Mint teli hold a' ritka ködön, vagy gallyakon által
Hinti ezüst fényét: kitünék téjarcza azonkép
A' recze fátyol alól; de bogár e, kökény e, vagy égi
Kék szeme, nem vehetém addig ki, szemölde szivárvány
Boltra hajult 's kitünő, lilium deli homloka 's tiszta.
Termete karcsu, nyulánk, teljes, szögfodrai lengnek.

Kende.

Untig igaz. Talabor te gyanúsna látszol előttem;
Hajnal előtt, e' völgyben imitt, hol járn szokásod
Nem vala, mit keresél? íved megeresztve lelógott
Oldaladon, se' vadászdárdát markodba szorulni
Nem láttam, sem ebet fürkészn csaholva körüléd.

Talabor.

Álnok Kende, minap te lopád el fecske kopómat
'S küldni ajándékul akarád a' karcsu leánynak.
Nem tudom, azt véled? haza jött még az nap, irás volt
Kis szerelem valló leveled feltüzve, nyakörvén.

Kende.

'S most mi közöd vélem? mért hágsz ki vadászi körödből?
Szarvasok, őzek után küldesz szép csörge patakhoz
Nemde ravasz? tölgyest mutogatsz, 's makkozni kibúvó
Vadkanokat, 's te magad lyánykára leselkedel addig.

T a l a b o r .

Én ugyan azt tehetem, mert ejte ma sok vadat ívem;
Nem te is, a' ki előtt kényén elballag az őzfi,
Hasztalanúl hányod dárdádat szarvas ünőkre,
'S éjre üres táskával inalsz kalibádba nyugonni.

K e n d e .

Bár mit tégy, de hiába teszed, mert ő szeret engem
'S mást kívülem senkit, tudom azt többféle jelekből.

T a l a b o r .

Sőt kívülem senkit, tudom azt többféle jelekből.
Vagy mi jelet tudsz mondani szólni, 's az enyémre figyelmezz.

K e n d e .

Tölgylombokból van rakogatva kis éji tanyácskám,
Zöld 's eleven mindég, mert a' szép lányka naponkint
A' fonnyadtakot elszedi, és felujtja frisekkel.

T a l a b o r .

Míg ő nem kedvelt, szoktam hörpölni marokból
A' csermely folyamát, mostan hárs szíjra akasztott
Vájt kéreg poharam, mellyet készíte az édes.

K e n d e .

E' cser alá járok délben kipiherenni kevéssé,
Lássd e' gyöngé mohát ő hordta fejemnek alája,
'S völgyi virágokból fűzött koszorúkat ez ágra.

T a l a b o r .

Most, ha szakad, vagy megtágul kanyar ívemen a' hur,
Nem szoktam felhuzni magam, ama' tölgyre akasztom,
Látja az édes lány, 's a' hurt tegzemre feszíti.

K e n d e .

A' minap új leshelyt választék, honnan az őt is
Láthattam, százszor közelített pusztá tanyámhoz,
'S könyvei gördültek, vélvén eltüntettem örökre.

T a l a b o r .

Szarvas borjat üzék ma egész a' messze nyílásig,
'S a' nyires' aljában leütém dárdámmal, azonban
Visszatekintek 's ím' őt látom jönni nyomomban.

K e n d e .

O Talabor ne boszonts, 's szünjél számlálni az álnok
A' csapodár lánynak játékit, vajmi csalékony
A' szerelem 's vak rabjaival gyakran árnyat öleltet.

T a l a b o r .

Légyen akár tündér, vagy légyen játszi leányka,
A' ki csal így bennünk; még is, vaj! kellemes érzés
A' szerelem, 's édes, ha epeszt is, hordani lánczát.

Itt hallgattanak a' versenygő ifju vadászok,
'S lassu zörej támadt a' tölgyfa harasztban utánok,
Dárdájához amaz, de emez kap ivéhez azonnal,

'S a' képzelt vad után mereven¹³⁸ bámulva megállnak;
Mert két lányka szalad lejtő lebegéssel előlük,
Testvérek, köntösre 's nyulánk termetre hasonlók.
Kis nefelejtsekből koszorúkat fontak az ifjak'
Fekve után álló tölgynek derekára, 's reá volt
Kendével Delilán, 's Talaborral metszve Jolánka.

Czuczor.

A' FÜRDŐ LEÁNYKA.

Rejtsetek-el bokrok, lánykám fog fürdeni e' kis
Érben; míg kecsseit kémlem, o rejtsetek-el.
Hah, már jó! Millyen bájít, 's dísz nyér általa a' táj,
'S minden mint vídúl égi tekintetítől.
Már a' partnál van, már kezd vetkezni, habozva
Foly-le ruhája, egek! milly gyönyör' árja fut-el.
Melly kecs, melly kellem van egészen előntve alakján,
'S melly deli bájkeletű alkat igézi szemem':
Gömbölyü kis kezivel hókeblét fedve belépik
A' hűs érbe; örömtelve fogadja-el az.
Szétfolyt fürtjeivel fris szellők játszva, azoktól
Kellemes árny gyönyörű hattyunyakára borul.
Most lemeríti magát, 's veletök kezd játszani kedves
Kis habok, oh mi vigan szöktök elébe neki.
'S mint toldul liliom tetemít csókdosni feléje
Mindenitök, 's milly bús, tőle zokogva ha vál.
Írigylem sorsod' boldog patakocska, helyetted
Lenni nekem mi gyönyör volna, 's mi mennyei kény.

Szentmiklóssy.

SZIRMAY ILONA.

A' Tizenhatszadik század' elején a' belső zavarok után, a' megerősített ősi szent törvények' boldogító védelme alatt az egyetértés isteni szelleme összebékítette hazánkban a' Fejedelmet hős-lelkü népével. Nyugalmas egymásban bízó őszinte barátság számkivetette az eggyes nemzetségek' köréből a' régi viszálykodás mindent dúló lelkét. De midőn így mindenki zavaratlanul élne a' jelenvaló örömben, Szirmay István' házat szomorú gyász érte. Szodoray Boldi-

¹³⁸ merevén

zsár kedvelt rokona a' háznak, egy a' legkedvezőbb testi, lelki kellemeikkel tündöklő ifjú, a' vadászatból hazaérkezéssel könnyelmű enyelgése közt, midőn az őt hallgatóknak szokott elelenségével elbeszéli: miként ejtő le az ellene törekedő medvét, forogtában véletlen elsütő fegyverét, az épen a' kert ajtóból kilépett Klárát, István úr' egyik kedves leánykáját, agyonlőtte. Kétségbe esve, búcsút sem vévő az ifjú, az iránta meghidegülni látszó siránkozó Szirmay háztól, gyilkoló fegyverét széttörvő, erősen feltett szándékkal szerencsétlen tettét örökre gyászolni, elbujdosott Szirmáról. Több napok után, midőn az első keserűség' legfájdalmasabb benyomásai már lecsillapodának, István úr mindenfelé küldözött eltávozott kedveltje után, de a' keresők mind nála nélkül tértek vissza, senki sem mondhatta, merre vette útját, a' környékben őt senki nem látta.

A' keserűség' öröm-poharát nem üríté még ki egészen Szirmay István; kevés üdő mulva a' már rég betegeskedő előregedett atyja, György úr, minekutánna a' jelenvalóknak utolsó áldását osztogatta volna, és kedves, mindenkor engedelmes fiának, második hitvesétől Mikolai Judittól született még gyöngye egyetlen leányát, a' gyönyörű Ilonkát, féltestvéri oltalmába ajánlaná az örökké valóságba átköltözött. Mélyen megilletődött szívvél ölelte meg sirdogáló hűgát István, s' kérte az özvegyet engedné által neki az árvát, ki betölthetné atyai szívében Klára' halálával történt hiányát. „Majd fiam, szóló az özvegy, ha engem' is elszólít atyád után a' végzés, légy gyám-atyja hűgodnak, most én kötelességem a' gyöngye leánynak az ösvényt kinyitni, miként lehessen boldog az életben, én fogom szívet irántad féltestvéréhez igazzá, érzékennyé tenni, hogy benned testvért, s' atyát egyszersmind tiszteljen.” István megnyugodván mostohaja' akarátján magát s' hűgát a' szép Ilonkát, anyai szeretetébe ajánlotta.

Ekkor történt a' Karloviczi béke elbomlása 1716 ikban; a' török sulyos járma alatt nyögött még egy szép része hazánkban, a' Temesvári bánságban lakó honfiak sohajtvá néztek a' már megszabadult, hosszas polgári csaták után megnyugodott felföldre, szívszakadva várták onnét a' mentő segédelmet. Az alatt míg Eugen Péterváranál tökéletesen megverte Ali nagyvezért, táborát feldúlta, Temesvárt győzedelmes seregével vívta, Moldvából Erdélyen keresztül kártékony hullámként áttört a' védetlen határokon egy erős tatársereg hazánkba, a' karpát' berczeiről mint leszakadott felhő, Máramaros, Ugocsa, Szatmár vármegyéket elborítá pusztító durva csoportival. Lángban égtek a' meg ürült lakosaiktól elhagyatott helysége, a' bő aratás termékeny gyümölcsét, vagy magával vitte, vagy porrá égette a' halált pusztulást lehellő ellenség. A' szolgaságra még alkalmas fiatala mind a' két nemnek rabszija fűzetett, baromként hajtattott a' határok felé; a' magokat védeni akarók pedig a' tehetetlen vénekkel minden irgalom nélkül a' legkínzóbb öldökléssel felkoncizoltattak. A' pór nép' kunyhóji, az urak lakásai, a' szentegyházak egyenlő sorsra jutának, kiraboltattak, porrá égettettek. A' halál ezer alakban, a' pusztulás ijesztő képekben dult, uralkodott a' szerencsétlen három megyében.

Szirmay nemzetség magát Szirmán bátorságban nem vélvő lenni, mert a' Tisza völgyén mind inkább lejjebb, meg lejjebb nyomult a' Tatár, átköltözött a' Tiszán s' vagyonával az erdőségbe rejtkezett. Túr vize folytában egy gyönyörű tölgy és bük erdő között, kellem vidéken fekszik Fertős Almás, s' a' Szirmayak ide költözködtek. Bátorságban lévő vélekedéseket minden nap más más hír nyughatatlanította. Félelmek szűnt kevéssé, mert hírért hallották, hogy a' Túr vize mellől Máramaros felé húzódnék a' pogány; már remények a' menten maradásra feltűnni kezde, midőn a' külső munkákra szétment parasztság iszonyú sikoltással „Nyakunkon van a' tatár.” a' faluban vissza szaladott. Ugy is volt. Számos tatár csoport sebes vágatva a' Halmi útról Almásra rohant. A' veszély elkerülhetetlen vala.

Szirmay mindenével a' templomba futott, ennek erős falai oltalmában addig védelmet reménylett, míg valahonnét segédelmet küldene az ég, a' szent falak közt a' földre borulva könyör-

gött annak mentől hamarábbi elérkezteért egész háznépével. Az irtóztató jajszó, a' felgyújtott falunak a' templom ablakin bevilágító magasra lobbant lángjai bizonyosá¹³⁹ tették a' rettentő ellenség elérkezését. Ragadozó fenevad kívánsággal rohantak bő prédát ahítva az úriháza, de midőn ott jobbadon mindent üresen találtak, bősüzt durvasággal, mindent összetörtek zúztak; a' halálra kinzott szolgálótól megértvén azonban az uraságnak templomba rejtezését, vadordítással nyomultak a' szentegyház felé. A' bezárt kemény ajtók, s a' magas ablakok feltartóztatták az első rohanást, de ezen akadály csak szempillantati bátorságot adhatott. Csak hamar lángba borult az egész épület, az ajtók befeszítettettek, s így a' Szirmayak a' tatár rabjai lettek. Ilonkát egy durva tatár fertelmes kívánsága' áldozatává tenni törekedett; gyöngé galambként védte magát az ijedségtől elerőtlenedett leány, midőn Taguth az erős vezérfi még jólkor oda érkeze, s az elhalt leánykát a' czudar' buja körmei közül megszabadítván ön rabjává tevé.

Nem sokáig tartózkodtak a' rablók Almáson, mert már az a' hir repdezett: hogy Szatmár környékén a' rettenetes első meglepetés ijedéséből felbátorodtak a' lakosok, Babocsay, és Bagosy Alispányok alatt Szamos partján Szinnyérváralján össze sereglettek; ezen hősek később Szatmárnál, és Nagybányánál az ott táborozó ellenséget tökéletesen megverték, s továbbá e' kettős győzelemtől lelkesítve Ugocsában rabló nagy csoport ellen is már útban volnának. Öszveszedvén a' fenyegető veszély elkerülése végett széttobzódó csapatit Taguth vezérfi, szép zsákmányának Szirmay Ilonkának lelkében örülve, a' határok felé indult.

Szirmay mindenkép igyekezett magát s rokonit megmenteni, de módját nem lelhetette; érettök gazdag váltságpénzt reménylven a' tatár, erősen őriztette. A' legdurvább szivben is, ha bár silány érzésben él azon tisztelő tekintet, mellyel a' gyenge nőnemet kémélni szokta a' vad is, úgy Ilonka kelleme is gyakran kivetkezteté fenyegetődző durvaságából a' pogányt. Taguthtól reszkedtek alattavalói, s így Ilonka kérelmére a' Szirmayak szelidebb sorsra jutottak.

Mármaros földén Vizó és Iza folyók völgyeit meredek hegyláncz választja egymástól, rengeteg erdő fűdi a' magas hegyek bérceit. Bukovina felé irányozott útján Vízó völgyében, mozgott az össze csoportozott tatárság, a' Magyarok pedig Iza völgyén akarták Mamajulecz bércre felhágva, útjokat elállani. Fent a' hegyen több napi fáradságos utazás után megállapodott egy este a' magyar sereg, lent a' völgyben pedig a' setét éj' vastag árnyékában számtalan tűz által megvilágosítva látszatott a' tatár tábor. Fent Babocsay rendeléseket tön a' jövő napra, Taguth pedig lent magát nyugalomnak adá. Szirmay István, a' már csak alig pislogó tűz melegénél a' kövecses földre terülve, a' huzamos gyalogolás súlyától elbágyadva szunnyadott, talán hogy utolsó nyugalmat leljen hazája' földén; rokonai pedig egy felvont sátorban a' leterített ponyván feküdtek. Egy férfi, félmagyar féltatár gúnyában, vigyázva, lopódzva a' vigadó, vagy a' bor erejétől elkábultan alvó tatár csoportok közt Szirmay tanyájához jutott, s a' lángra lobbant száraz cserlomb csak hamar elalvó világánál hamar reá ismért, kit keresett. „Ébredj István” ezt sugta fülébe az idegen. Szirmay a' halk szóban isméretes hangot vélvén, felült fektéből; nagy volt csudája a' tatár öltözetűnek ajkain magyar hangokat hallani. „Ki vagy mit kívánsz?” – kérdé az idegent, de ez szájára tett ujjával hallgatást ajánlott, s megfogván erős kezével Szirmay' karját felvonta ültéből, s intett hogy követhetné. „Hová?” kérdé csendesén István úr. A' setét hegyekre mutatott az idegen. „Rokonimat elhagyjam?” suttog Szirmay a' sátorra tekintve. „Oda fent segít az.” viszonozza az isméretlen. Jer ne késs! Vigyázva, nyomokban elnyújtózva alvó tatárokon általhágva a' mind inkább csillapodó táborból szerencsésen kilámpantak.

¹³⁹ bizonyosá

Többször akarta tudni Szirmay ki volna vezetője, de ez a beszédet veszedelmesnek itélvén, folyvást hallgatott, őtet is csendességre inté, míg elvégre a' szűk völgyet áthágván az erdőbe értek. „István, atyám, barátom, gyámolom! az Isten segített.” Szólt most az idegen. „Boldizsár te vagy e?” kérdé álmélkodva Szirmay. Egymás' karjai közé rohantak. Rövideden elbeszélte Szodoray az örvendezőnek szerencsétlen esete után, mely most is őt olly igen boldogtalanítja¹⁴⁰, hol bujdosott, miként jött ezer veszély közt Erdélyből a' tatár pusztítása alatt Szinnyérváraljai táborba, miként harcoltak a' hősek Nagybánya megszabadításakor, hol ő is jelen volt, most hol vagynak a' magyarok, s' hogy másnap, ha az Isten' végzése engedi, megtámadják a' tatárokat, Borzánál útkokat elállván. Így beszélgetve a' már készülő hőskökhöz értek. Szirmaynak a' megnyert szabadság vissza-adá erejét, lovat, fegyvert kért, kapott, s' így készült a' másnapi szent csatára.

Szent Mihály hava' hetedikén terhes felhőkbe burkolva jött fel a' nap, sugárzati csak ollykor lövelhettek a' tatár táborra, hol Szirmay eltűnt végett nyughatatlanság zsidong; magok a' rokonok jajgató sirásra fakadtak, kinzó bizonytalanságban lévén István' sorsa iránt. Taguth az örököt bosszúja' mérgében mind lenyakasztatta. Elindulásra fellázadt a' tábor, a' rabmagyarok elkeseredett lélekkel, minden lépten inkább meg inkább csökkenő reménnyel, sanyaru útkoknak indultak; tudta azt mindegyik: hogy ez legyen az utolsó nap, mellyen a' haza' földjén sirhatnak.

Borza helység a' Virzi, és Csárkány hegyekről lenyúló völgyek öszvejötténél hanyatló par-ton fekszik; itt zúdulás történt a' völgy' szűke miatt lassan mozogható tatársereg között „Hátunkon a' magyar!” előbb suttogva jött e' hír egy fülből a' másikba, de további terjedésével az ijedség nőttön nőtt, zavar s' tolongás lőn. A' rabmagyarok szíve erősebben vert a' dagadozó melyben; minden hegy tetőn, minden fa megett mentőket kerestek a' szabadulni óhajtók szemei. Míg végre „A' kereszt győz!” kiáltással az úton mindenfelől lovasok, a' hegyekről pedig gyalog-hajdúk, rusznyák vadászok az ellenségre rohantak. Taguth Csárkány hegy emeletire akarta vinni népét, ennél akart új rohanást tenni a' magyarokra, de itt is előre tört Szodoray, s' puskásai seprő tüzével vissza taszította. A' zavarodás így közönséges lőn, a' tatárok mindenfelől bekanyarítva kétségbe eséssel védték magokat, de jobbadon mind a' méltó bosszú áldozati lettek, s' a' rabszijen szenvedők keveset kivéve megszabadultak. Ilonka azon kevesek közt vala; egy izmos tatár a' harcznak elején mindjárt lovára kapván a' Borza patak kövecses völgyén Virsi hegyre, onnét Bukovinába ragadta. Híjában kiáltozák nevét a' megszabadult Szirmayak az erdőken széjjel, mert oda futott a' gyöngé nőnem a' szabadulás' nehéz szempillantatában. Ilonka nem volt sehol. A' bús anya', a' megszomorodott testvér', a' nyugtalanul minden felé futkosó, keresgélő Szodoray' örömek így híjányos maradtak. Ilonka nélkül tértek vissza honokban; a' tudakozók is, kik a' huzamosan tartó háború miatt tovább a' határoknál soha sem mehettek, mindenkor nála nélkül tértek vissza a' várakozókhoz.

Krimtatárságnak nevezik azon csupán egy keskeny szikla hegygerincz által a' száraz földdel öszvekapcsolt s' a' fekete tengerve nyíló félszigetet. Azon szép tartományt akkor durva vadtatár csoportok lakták. Sok száz keresztyén rab szolgált itt a' pásztorságot üző, vagy rablásból élő a' Stambuli Szultán oltalma alatt kegyetlenkedő tatár tunyaságnak. Hazánk akkori pusztítóit közül is, kik a' hősek fegyverétől boszútlan elszaladhattak, megtartott zsákmányaik-

¹⁴⁰ bogdogtalanítja

kal ide vonakodtak. Tankucz is, azon lovas tatár, ki Ilonát magával vitte, ide való volt. Taguth a' vezérfi Borzánál halva maradván a' leány Tankucz rabja lön.

Mingyer falu volt honföldje Tankucznak, juh 's kecske nyáját Kaczavajka egyetlen leánya őrzötte jelen nem létében; örömmel fogadta a' leány hazatért atyját, nagy szemekkel bámulván a' szép magyar leányt. Ilonka testalkotása, kellemetes ábrázatvonásai reménységet ébresztettek Tankuczban: hogy azt szépsége tökéletes kifejtődésekor a' Szultán' háremje meggazdagítására nagy kincsen el fogja adni, minden erős munkától kezdé kímélleni, minden mulatozásra szolgáló üdőtöltéseket megengedett neki. De Ilonka, ámbár a' tatár leány mindenkép igyekezett is kedvét keresni, bús maradott; érzékeny szívében a' szorongató honvágy' hervasztó fájdalma emészté erejét, szüntelen sírt, panaszkodott, kedvet semmiben nem talált. Kaczavajka elvitte őtet a' legszebb rétű legelőkre, megmutogatta ott neki a' lakosok kövér nyájait, gyors lófuttatásokat, vagy hol az együgyű pásztor nép a' hosszú bodzafurulya bús hangja mellett vadtánczát ugrálta, de mosolygás itt sem jött Ilonka' szép ajakira. Még leg örömeztőbb ment Ilonka a' tatár leány' izmos vállától támogatva, a' magos hegyekre; ott szerette nézni a' nap' lementét, tudván azt: hogy arra fekszik messze hagyott hazája, ott térdelt le a' Mindenható előtt 's meg-szabadulásáért zokogva esedezett, onnét küldé fohászait az érte kesergő anyjához, kedvelt rokonihoz; ott ült még csak a' lenyugvó verőfényből egy felfel csillámló sugárt láthatott, ott beszélte el Kaczavajkának hazája' szépségét, népe' szokásait, nemzetsége' szomorú történetét. A' tatárleány másképp nem igen lágy szíve megindult a' fájdalmas panaszon, de csak azzal tudta vigasztalni, hogy a' Nagyúr fényes Szerailja a' felséges Stambulban, hova Ilonkát atyja szándékozik eladni, még tündöklőbb lenne magyar kastélyánál; ezen rettenetes vigasztalásmód a' szegényt még szomorubbá tevő. Tankucz elveszté gyakorta türelmét, dorgálta, fenyegette a' leányt, ha meg nem szünik engedetlen, 's nem igyekszik vidámabb lenni, mint más tatár rabjával fog vele bánni, vagy mentől előbb eladja a' tengeri tolvajoknak; ilyenkor Ilonka letérdelve kérte a' tatárt, tartaná magánál, mert félt a' szegény szülőtte-földétől még messzebb szakadni, árva szívében felébredett néha a' remény, melly őt az öröm szárnyain vissza vitte anyja' ölébe. A' tengeren-túli földtől rettegvé, ha egy két nap vidámabb lett is, de csak hamar visszadőlt fájdalmi' sulyába.

Igy folyt el pár esztendő a' nélkül, hogy a' leány' vigasztalatlansága legkisebbet is szünnék, kifogyott így minden éltető ereje sáppadt, egészségtelen lett, elhervadtak teste kellemei. Tankucz látván szándékát mindinkább eltűnni, rosszabbul kezdte vele bánni, a' legalacsonyabb kézi munkákra szorította, 's ezek Ilonkát mentől előbb sírba döntötték volna, ha a' könnyörületes Kaczavajka gyakran terhe alatt nem segíténé.

A' török és hazánk közt vége lön a' két évig tartott győzedelmes csatázásnak. Krímiában szenvedő több keresztyén rabszolgák mint hadi foglyok ki váltatván, honokba mentek. – Egy szép reggel, midőn Ilonka Kaczavajka társaságában a' nyájtól haza jönne, különféle tárgyakról beszélgettek együtt. Ilonka mit tatárul kiejteni nem tudott, magyarul mondotta; egy a' leányok után ballagó utast igen figyelmetessé tevék Ilonka' magyar szavai. „Ha nem hibázok – megszólamlék az útas – hugom! magyar leány vagy.” A' magyar szóhang, nemzeti, habár elrongyolódott, katona öltözet, honosinkat isméretenessé bélyegző ábrázat, reszkető öröme gerjeszték a' meglepett leányt.

„Az bátyám, az vagyok, – szólt mélyen sohajtva Ilonka – szegény magyar rableány, itt szenvedek már két év óta, nem kétlem kegyelmed is magyar; merre vándorol?”

„Hová már szívem régóta vágódik, szülő földemre. Erdély hazám, Maros' partján lakom. Temesvárnál megfogott a' pogány, azóta itt raboskodtam; mostan kiváltva, ha Isten erőt annyit ad, hazámba ballagok – Te hugom hová való vagy?”

„A’ még kicsiny Tisza’ partjára – viszonzá Ilonka – ha tudja jó öreg, hol van Ugocsavármegye? Szirma helység honom, onnét is Szirmaynak nevezik nemzetségemet.”

„Híres nevetek Erdélyben is. – Mit üzensz rokonidnak? vagy írj levelet, a’ kinek akarsz, kezéhez adom; hej mert tudom, be nehéz a’ szép szabad hontól távol, vele szövetkezetlen lenni.”

„Szívepesztő fájdalom – mondá Ilonka – jer utánnam öreg! kövess Kaczavajka, kérjük apádat engedjen írnom szülémnek.”

Örvendve futott a’ faluba Ilonka, érzékeny kérését a’ tatár meghallgatta, parancsolá egy-szersmind, hogy írja meg 100 aranyra becsült váltságát. Teljes meglelégedéssel írta Ilonka e következő sorokat: „En a’ pogány tatártól elragadtatott Szirmay György’ árva leánya Ilona. Édes Anyám Mikolay Judith! a’ pogány tatár 100 aranyat kíván értem, a’ nagy Isten’ nevében kérem édes Asszonyanyámat, szabadulásomban igyekezzék, mert már erőm nincs, majd mind lefogyatkoztam a’ sok sírásban, és immár a’ pogány eladott volna, de mindég reménykedtem hogy el ne adjon, minden nap szid és ver, fenyeget, hogy elad a’ tengeren túl Konstantinápolyban. Maradok leánya édes Asszonyanyámnak életem fogytaig Szirmay Ilona. Itt vagyok Mingyer faluban 1719.”

Mintha az ég nyílna-meg ezen sorok által úgy örvendett nekik Ilonka „Üdvezeld hazámat.” szólt sírva örömeiben, midőn azokat átnyújtá az öreg Andornak „csókolom anyámat, bátyámat Istvánt, mondd nekik mennyit szenved leányok, mennyit sír, sohajt; az Isten vezéreljen jó magyar hazádba” Zokogva borult az öreg vállára, ki homlokát megcsókolá „Légy nyugodtan hugom – szólt – az Isten el nem hagyja a’ jámbort.” Ilonka pedig nem szólhatott, hanem hevesen megragadta az öreg száraz csontos kezét ’s számtalan csókokkal illette. Érzékeny volt ezen szempillantat, maga a’ vad tatár is öszve ránczolódott homlokkal állt, bámulta a’ leányt; Kaczavajka pedig sajtot, túró, sült kecske húst nyújtott az utasnak, ki mindnyájoknak sok jót kívánván, nagy útját folytatta. Szerette volna Ilonka messze elkészéni a’ katonát, de a’ gyanakodó tatár féltette, ne hogy Ilonka elszökjék ’s visszatartóztatta.

Megkönnyebbedett valamennyire ’s szelidebbé lön Tankutz emberibb bánás módja által Ilonka’ sorsa. A’ meglelégedés: hogy anyjának írhatott, a’ remény a’ megszabadulásra, a’ gondolat, sorait anyja’, ’s bátyja kezeikben tudni, vidámabbá tévé. Szíve könnyebben vert, vére felelevenedett, nem sírt már többé, ha fohásza a’ sanyarú várakozás végett gyakrabban lettek is. Szenvető fejér arcáját az eleven pirosság gyengén festegeté, szorosabb vonzódással viseltetett pogány urához. Kaczavajkával gyakran enyelge is, hívta magával, magyar férjet ígért neki, tanítgatta némelly asszonyi kézi munkákra. Tankutz is örült a’ szépülő leány kedvének, gyönyörködve tekintett reája a’ szép aranyakat már markában vélvén.

Egy csendes nyári este kinn ült Ilonka a’ falú napnyugoti téréen, hol olykor a’ pásztorok öszvegyűlni szoktak, ott nézte azoknak mulatozásait, minő gyorsasággal értik a’ nyargalódzást, a’ sebesen futó lóról legnagyobb ügyességgel képesek ők leugrani, ’s ismét a’ ló hátára¹⁴¹ felkanyarodni, nyargaltokban az orstort magoktól messze-elhajtani, a’ levegőben azt újra elfogni, egy paripáról a’ másira átszökni. Mosolyogva vizsgálta Tankutz a’ leányt, ki kedvét látszatott találni ezen mulatozásokban.

Megszűnt egyszerre a’ mulatság, vidékiek érkeztek, kiki a’ jövevényekre bámult. Panait György volt ez, a’ Moldvai¹⁴² Hozspodár kapitánya, lóvásárlás végett jött e’ vidékre. Panait

¹⁴¹ lóhátára

¹⁴² Moldvii

üdvezletét szívesen viszonzták a' pásztorok, kiki lovait elejbe vezette. Panait meglátván az ábrázat 's test alkotásával a' tatároktól olly igen különböző Ilonkát, felőle szorgalmasan tudakozódott; megértvén származását, azonnal eltökélette a' leányt tulajdonává tenni. Alkuban lépett a' pénzohajtó Tankuczal, 150 aranyban meg is egyeztek. Még ezen estve tudtára adta Tankucz a' leánynak, hogy a' kapitánnyal Mingyerből el fog utazni azon szín alatt, elhallgatván eladatását, mintha Panait magára vállalná Jasszyból haza küldetését. A' semmi veszélyt nem-sejtő leány kimondhatatlanul örült, nem győzte kérdeni mennyire volna Jasszy a' magyar föld-hez? midőn értette a' távolságnak csekélységét, szívéből köszönte Panaitnak iránta mutatott pártfogását.

Másnap a' legszebb reménnyel vált meg Ilonka Mingyertől. Kaczavajka sirva búcsúzott el tőle, nagyon megkedvelte a' keresztyén leányt, kívánta értésére adni, hogy meglégyen a' kapitánytól véve, de reszketett atyja' haragjától „Vigyázz magadra, csak ezt súghatta fülébe – a' Bojár Panait nem legjobb ember.” Elhűlt Ilonka, megfélemlert, de a' gondolat, hogy a' Kapitány is keresztyén megszüntette minden kétségét. Útnak indultak, könnyezve tekintett vissza a' délczeg ló' hátáról Mingyer kunyhóira, hol annyit szenvedett. Panait szépen bánt az útban Ilonkával, mindenben kedvét kereste, 's így semmi oka nem lön a' gyanakodásra.

Jasszyba érvén Panaitnak megváltozott előbbeni maga viselete. Kaczavajka intó szavai bételjesedének. A' vad oláh mindenkép igyekezett a' leányt tulajdonává tenni. Eleinte ha Ilonka reá emlékeztette Mingyerből tett ígéretére, hímezett hámozott, várakozást, béketűrést ajánlott, más szorgos foglalatosságival mentegette magát, továbbá mosolygott, vagy vállat vonogatott, végre tudtára adta a' leánynak, hogy őt 150 aranyon megvásárlotta a' tatártól. Felundorodva hallotta ezt Ilonka, átkozta alacsonyágát, az ég büntetésével fenyegette; de Panait csak kaczagott, 's azzal kecsegtette, hogy nem volna mitől félnie, mindenkép jobb dolga volna itt, mint a' tatárnál, és csupán csak tőle függ, hogy egész birtokának asszonya légyen. Előbb Panait kegyes bánással akarta a' leány' szívét megnyerni, csinos ruhákat, gazdag ajándékokat fordított szándékának végbevitelére elősegülésére, de Ilonka ellentállott minden hódító ajánlásainak; továbbá a' czudar a' leány szunnyadó indulatait igyekezett fellázítani, ingerlő mulatozások, a' testi érzékiséget felgyújtó tánczok, játékok által akarta a' tisztaság' és erkölcs útjáról elvonni, de a' napkelet elpuhult, elfajult csábító kellemei között is nyugodt maradt a' magyar szűz, hideg megvetéssel gyűlölván a' fertelmes csapodárt. Gyakran erővel, nem ritkán fenyegetéssel törekedett célját elérni, de mind ezek ellen erősen, tántoríthatatlan lélekkel kikélt Ilonka, felséges tisztasága semmi szennyt nem szenvedvén.

Ennyi testi, 's lelki veszélyek közt ismét lankadni készüle a' leány' egészsége, az éjjel, 's nap-pali sirás sovánnyá, színtelenné, lelki beteggé tették. Míg végre résszerént a' rút fősvénység, ne hogy a' leányért aranyait minden haszon nélkül elveszítse, résszerént magától a' Hoszpodártól Rakovicza Mihálytól, kinek értésére esett Ilonka gyötrelme, megfeddetése reá birták a' kapitányt a' leány' könyörgéseinek meghallgatására. „Ne gondold Ilonka – mondá ő, hogy én irántad, igazságtalan akarok lenni, hitvesemnek akartalak én annyi Moldvai szépek közül választani, mindenek felett szerettelek; de most már meg győzvén indulataimat, hogy irántad tiszteletemet megbizonyítsam, még ma irok itt léted felől anyádnak.” Szomoruan köszönte meg a' leány, a' mit hallott mert kevés reménysége volt kéméltetni, hol annyi kellemetlenségnek vala kitéve.

Azonban Panait szavát megtartá „Isten éltesen¹⁴³ Szirmay Györgyné! – így iratott egy magyar levelet a’ leány anyjának – csudálom hogy annyira halasztod leányod Ilonkáért való beküldésedet, a’ 300 aranyat. Mentől hamarébb azért megszerezzd a’ 300 aranyakat, küldd el frissen. Veled én jót tettem, te pedig késel. Hanem még egy forgót ezüstet, és egy párducz bőrre való ezüst gombot lánczával küldj a’ 300 aranyon kívül. Leányod Ilona jól van, nem beteg. Engem hamar tudósíts. Isten veled Szirmayné, jót kíván György Kapitán.”

Egy őszi komor estve magányosan ült Szirmayné csendes lakásában. Eltűnt már minden reménye valaha szerencsétlen leányát megláthatni, midőn kinn az udvaron az ebek’ ugatásai valamely idegen érkezését jelenték. „Istentől jó estvét Nagyasszonyom”¹⁴⁴, szólt egy gubás paraszt. Andor a’ vén katona volt ez, kire Mingyerben Ilonka levelét bízta. „Mi járatban vagyon kegyelmed?”¹⁴⁵ kérde az asszony. „Levelet hozok tatárországból” viszonzó Andor. Majd le roskadott Szirmayné, e’ hirnek hallására, az asztal’ szegeletére támaszkodva, mozdulhatatlanul állott. „Él e? hal e leányom jó ember, láttad e?” akadozott, s elfojtódott hangon kérdezé, az öröm, s félelem közt hányatott anyja.

„Még akkor élt nagyasszonyom – felele Andor – de már biz annak nagy üdeje, mikor én vele beszéltem, a’ nagy út testi lelki nyomorúságok, éhség, szomjúság többször kénytelenítettek az útban szalmára feküdnöm; halálotat vártam, higgyjed nagyasszonyom, a’ haláltól csak azért félttem, mert mi becse is lett volna előttem ezen e’ sanyarú életnek, csak azért félttem mondom, ne hogy leányod’ levele elveszne, jól tudom magamról a’ magyar szülött miként vágyódik szép honjába vissza.” Míg ezt mondá Andor kebléből kihúzott egy rongy tekercset, ki vette belőle az írást „Mint két szememet őriztem asszonyom” szólt tovább s azt általadta a’ nyughatatlan Szirmaynének. Sírva, örülve olvasta kedves leánya’ keze írását, bort, sültet hozatott Andornak, kinek többször el kellett beszélni, hol látta Ilonkát, mit szólt, hogy volt felöltözve, jó színben volt e. Az érzékeny anyai szív tapasztalhatja csupán azon örömet, melyet most Szirmayné érezett. Másnap repült volna önmaga a’ messze útra; de több esztendei emésztő búslakodásai, s aggott kora elgyengíték testét.

Épen ekkor Szirmán volt Szodoray, kész szolgálatját ő azonnal ajánlta; az útra minden készülétek megtétettek; már indulóban volt midőn Panait György’ levele is megérkezék. Új öröm, erősebb remény vigadozást okozott a’ Szirmay háznál. Új készülétek tétettek a’ kapitány kívánságainak bételjesítésére. Szirmay István atyjától reámaradt gazdag kótyag ezüstben foglalt forgóját – Szodoray párducz köröm ezüst csatját oda ajánlotta. Mikolay György pedig almás szürke legjobb négy lovait az útra befogatta. Megáldva az egész háztól elindult Szodoray az arannyal tölt erszénnyel. Andor örökös kenyeret kapott Szirmán.

Azzal a’ megnyugtató feltétellel, örvendve szívében, a’ Szirmay háznak kedves szolgálatot tenni, az olly sok üdeig szenvedő leányt anyjának, bátyjának kedveltjét megszabadítani, az útban reá vigyázni, épségben rokoninak átadni, aztán a’ világtól, hol neki édes öröm nem látszott virítani, örökre búcsút venni, utazott, s elért Szodoray Moldovának anyavárosába; minden késedelem nélkül Panait kapitány’ lakását megtudakozván, az ajándékokat magához vevén oda ment.

¹⁴³ éltesen

¹⁴⁴ Nagyasszonyom[“]

¹⁴⁵ kegyelmed?“]

Hogy magyarok érkeztek, csak hamar elhírlült a városban, Panait' házában is meghallatott. Ilonka melyében dobog a érzékeny szív, minden léptén a' vas rostélyos ablakon csüggött, nem látna e már azokat közeledni, mert hogy azok érette jöttek, nem is kételkedett. Maga Panait szokatlan udvarisággal bement a' leányhoz, hízkelkedve értésére adta a' követség' elérkeztét. Ilonka már rég készült ezen szempillantatra, napkeleti szabású ruházatának magyar formát adott, egyszerű csínossággal felöltözködve, remegve várta rég ohajtott vendégét. Mint a' zordon felhők közül több komor napok után ki villanó nap, s megfiatalodott pompában jelen meg az emberi szem előtt, úgy tündöklött ma Ilonka, tartós szenvedéseinek végén magát tudván, szemeiben az égi öröm boldogsága csillámlott.

„Üdvöz légy hazám leánya, szép húgom,” illy köszöntéssel lépett be Szodoray Ilonkához, hol a' kapitány is jelen volt. A' leány közel volt a' le-roskadáshoz, midőn ohajtott vendégében Szodorayt, kedves rokonát, megismerte – Szodoray ajaki közt is megfagyott a' szó, midőn amaz elragadtatott gyenge leánykában, olly minden női bájjal diszeskedő szüzet talált fel. Szemei elbájolva mulatoztak a' szép leányon, szívét egy még soha nem értett gerjedelem tölté meg. Az öröm első meglepésének múlta után „Hozott Isten bátyám Boldizsár” szól Ilonka, legszivesebb nyájassággal oda nyujtván az ifjúnak kezét, ki azt a' leg tüzesebb indulattal melyéhez szorítja. „Csókol anyád, csókol bátyád István, csókolnak rokonid, monda Szodoray, szív szakadva várnak; itt vagynak ajándékaid – a' kapitányhoz fordult – itt vagyon a' váltság pénz,” s a' zacskó aranyat, az ezüstös forgót, a' párducz köröm csatot a' kincsre vágódó oláhnak oda nyújtotta.

Ilonka térdelve, az Egekre emelt kezekkel hálát adott a' Mindenhatónak hogy annyi súlyos veszélyek közepettén egész valóját menten tartotta. Panait örült a' kincsnek, kíváncsi fösvény-séggel markába szorította az erszényt, nehézségében vizsgálata annak értékét, a' kotyóg forgót süvegére tűzven tetszett önmagának. Szodoray megutálva nézte a' gyávát, „Adja az Isten – mondá bosszúsan – hogy valahára kardommal levegyem fejeddel együtt.” „Ilonka – mondá Panait – szabad vagy, elmehetsz, köszöntöm anyádat, emlékezzetek rólam.” A' leány boldogsága' örömeiben kezdé köszönni Panait' tettét; de Szodoray megfogván kezét elvonta előle. „Nincs mit köszönnöd hugom – mondá – nem szíve vitte őt a' te elbocsátásodra, hanem az arannyal tölt erszény.”

Még egy bosszús tekintetet vetvén az oláhra magával ki vitte a' leányt.

Szodoray Ilonkával, megkapván a' Hoszpodár' bátorságot adó levelét, elhagyta Jasszyt, hogy a' honváraozók' kedvét mentől előbb betölthesse. Az útközben az együtt társalkodás, az egymásban bizakodó bátorság, az egymás szolgálatjára kész szíveség, a' viszonzott rokon szeretet', mind a' két még eddig szerelmet nem tapasztalt szívet édes ömledezésbe hozta. Szodoray kedvet nyert az eddig utált élethez. Ilonka pedig szabadítójával együtt élni örökre ohajtott. Illy érzékenységgel, s indulatokkal értek a' haza földre. A' kárpáth' veszedelmes útján leszállottak a' rázós kocsiról, gyalog ballagának. „Húgom haza földjén vagyunk már – szól Szodoray – arra Ugocsa, merre lelapulnak a' magas bérczek.”

„Áldom az Istent, mondá a' leány a' mutatott tájra függeszté szemeit – hogy ez örömet meghagyta érnem, áldom őt, hogy te vagy vezetőm.

Áldom én is – szól a' felmelegült ifjú – Ilonkám! ma legelőször több évek óta, mert ma tapasztalom erántam meg nem szűnt atyai oltalmát, szívémben ki nem hagyta aludni az embereket boldogító isteni szikrát, áldlak téged is Ilonka Istenem után, hogy ez indulatokat bennem felébresztéd.”

Elpirulva simult a' leány, halván az ifjú' szavát, annak vállára. „Itt a' reánk vigyázó Istenség előtt vallom szerelmemet Ilonka.” szolt Boldizsár, által karolta a' karcsú leányt: hiszem hogy csupán te tehetsz boldoggá.”

„Ha az anyám, ha a' bátyám engedi.” – viszonozá a' leány, de szemérme „én nem ellenzem” szavakat ki nem hagyta mondatni, de szíve érzette: hogy egyet értett vele.

Így értek az előre boldogok Szirmára, hol őket az egész boldog atyafiság már több napok óta várta. A' viszonzítás legérzékenyebb ünnepét a' Szirmay szép nemzetség között lehetetlen leírni, az érzékeny mely érezheti ezt.

Csak Szodoray' öröme volt még tökéletlen. „Ha anyám, ha bátyám engedik” ezen a' kárpáthon mondott szavai Ilonkának fülében majd örvendetesen, majd gyászosan csengettek. Ilonka' bátyja az, kinek leányát ő vigyázatlanul meglőtte; félt: nehogy azon irtóztató ok István urat iránta idegenségben tartsa. Hamar meg akarta tudni a' nyugtalan ifjú, vallyon menny, vagy pokol légyen e jövődjének tárva, kinyilatkoztatott mindent, mit szíve érzett, mit lelke ohajtott.

„Lelkünk szól-ki belőled Boldizsár, mondá a' vidám anya, még elindulásod előtt már Ilonkát neked szántuk, vele akartunk tégedet ismét elszilajkozásodból hozzánk édesgetni.”

„El nem hagyta engem én Istenem” szolt Szodoray.¹⁴⁶ Ölelő koszorút font az egymást átkaroló Szirmay rokonság, s a' boldogság' tetejére jutott.

1737ben ismét török háború lön. Nehogy a' pusztító tatárok újra beüssenek a' magyar földre, határokat védő seregeket állítottak-fel a' szélső vármegyék. Szodoray ki bontakozott 13 év után legelőbbszer az őt boldogító' karjai közül, fegyvert fogott. Egy szaguldozó csapattal áthágta a' határt adó kárpátot, Vámánál, hol Moldavicza öszve szakad Moldova folyóval, egy a' törökkel tartó, hazánkat pusztítással fenyegető oláh csoportra talált, vezére Panait volt. Megütközött véle, győzött: Jasszyban feltett bosszúját teljesítette, mert a' verekedés közt Panaitra találván, egy vágással fejét ketté hasította, s így a' magyar kótyag forgó ismét a' magyar tulajdona lön.

Kiss Károly.

NÉPDALOK.

1.

Rákosi szántó a' Török alatt.

Mirül apám nagy búsan szolt
Hogy itt hajdan szebb élet volt,
Érzi szívem 's felsohajtok,
Ammint Rákos' térén szántok.

¹⁴⁶ Szodoray”

Hol Mátyás az igazságos?
Te láttad azt boldog Rákos!
Tán itt nyargalt hajdanában,
Hol én szántok mostanában.

Mondják, itten vitéz urak
Összegyültek, tanakodtak,
'S ha csatára trombitáltak,
Mint a' sasok víni szálltak.

Eltűntek ők! Rákos te állsz,
Meződön hány embert táplálsz,
Hej de magyart alig látok,
'S nehéz szívvel tovább szántok.

Pest Budárul sok nép kijár,
'S alig érti nyelvünket már,
Hej! ma holnap a' magyarszó,
Ritka mint a' fejér holló.

Hűs szél támad onnan felül,
Zúgó szárnyán sötét köd ül;
Tán a' por is e' szép mezőn,
Nemes szivek' hamvából jön.

Barna leány a' falubul!
Hej ne igyál a' Rákosbul!
Magyar csonton foly a' vize,
Könyektül sós annak ize.

Rákos! Rákos! hová lettél?
Szép híredből de kiestél!
Fáj szívem fáj ha ezt látom,
'S hazám' földjét sírva szántom.

2.

Husvét után két hete már,
A' szép leány a' kertbe jár.
Jöszte, rózsám, jöszte
Hamar ki,
A' bokorban lelsz te
Odaki.

Zöld a' levél, hüs az árnyék,
Játszanak ott hiv gerliczék.
Jöszte, rózsám, arra
Szaporán,
Jobban megy a' munka
Csók után.

Tüske van ott csalfa legény,
A' sürübe nem megyek én,
Van szeretöm nekem
Odabe,
Ki majd elvesz engem
Pünkösdre.

3.

Hej violám, szép violám,
Te csak nem is tekintesz rám,
Pedig ha rám tekintenél
Kék szememben szívet lelnél.

Barna hajad' simítsd hátra,
Hadd nézzek én szép arczádra,
Hadd nézzek rá utóljára,
Búm eltemet nem sokára.

Bár csak piros rózsza volnék,
Kebled felett elhervadnék,
De szíved' nagy keménységén
Fejér rózsza lettem már én.

Hej ki ne menj a' mezőre,
Sokat sírtam a' zöld fűre,
Majd szememnek bús harmatja,
Lábaidat megáztatja.

Isten hozzád édes kincsem!
Tovább immár nem tűrhetem,
A' faluban muzsikálnak,
Elmegyek én katonának.

4.

Nézzd, a' hegyek pipáznak,
A' kaszások megáznak;
Ha szeretöm megázik,
Nálam azért nem fázik,
Van nekem jó tűzhelyem,
Meleg tűzhely kebelem.

5.

A' Tiszának kies partján
Járok én szép rózsám után.
Tisza! Tisza! mondd-meg nekem,
Szép rózsámat hol keressen!

Tisza! habod azért vidám,
Mert te benned fürdött rózsám,
Móta rózsám vizedbe szállt,
Barna színe fejjérré vált.

Hol szép rózsám! mondd-meg Tisza,
Válj mézzé ha vized' issza;
Mondd-meg hogy ha értem sohajt,
Kebelemre visszaohajt.

Irígy Tisza, te csak nem szólsz,
Szigetek közt némán lefolysz;
Én is puszta sziget lettem,
Búmnak árja foly körültem.

6.

Vedd sarlódat, édes kincsem,
Aratni jer most én velem,
Te melletted, édes rózsám,
Mingyárt jobban megy a' munkám.

Danolj rózsám, a' nótában,
Mint szivünkben szerelem van,
Szép is a' dal ha szerelmes.
Bús legyen bár, még is kedves.

Kössd-be fejed' a' kendővel,
De szép arczád' ne takard-el,
Virágos kert az én nekem,
Örömmet onnan szedem.

Nagyon süt a' nap délfelé,
Pihenj-le a' kereszt mellé,
Dülj szűrőmre édes rózsám,
Enni majd hoz édes anyám.

Én addig a' kútra megyek,
Hogy fris vízzel enyhítselek,
Ha csókot adsz érte, rózsám,
Hárommal megköszöni szám.

Aratgassunk aztán megint,
Míg az este álmra int;
Ád az isten így kenyeret,
Így veszek el én tégedet.

7.

Messze fénylik a' Balaton,
És engemet partjához von;
Immár tudom miért fénylett,
Mert szép rózsám bele nézett.

Hej szép rózsám! tekints rám is!
Hadd derüljön bús szívem is:
Olyan az mint a' Balaton,
Ha felette szélvész vagyon.

8.

Az én kincsem noha szegény,
Még is szívből szeretem én,
Sok legény van a' faluban,
De mint Palim egy sincs olyan.

Édes anyám nehesztel rám,
Ha durrogat az én rózsám,
Mikor házunk előtt korán,
Kiballag szép nyája után.

Ne durrogass jó galambom
Félbe szakad édes álmom,
Jó esik bár ha nézhetlek,
De álmomban megölellek.

Fris bokrétát kötöttem én,
Neked adom barna legény,
Tűzzd a' hűsön kalapodra,
'S emlékezz-meg galambodra.

Vedd elő kis furullyádat,
Fujd el rajta bús nótádat,
Tán a' szellő erre kapja,
Hogy rám gondolsz, megsusogja.

'S én a' kertben ha gyomlállok
Szép nótásra visszadanlok,
Megdanlom hogy te léssz kincsem,
Míg utólsót ver a' szívem.

9.

Hej csicsergő kis madár,
A' szép leány csapodár;
Ha csapodár jól teszi,
A' legény úgy keresi.

Hej a' rózsza tövises,
A' szép legény negédes;
Ha negédes jól teszi,
A' leány úgy szereti.

Hej be csipős a' csalány,
Kesereg a' szép leány;
Ha kesereg jó teszi,
A' mint főzte, úgy eszi.

Hej savanyu a' kökény,
Házadosik a' legény;
Ha azt teszi, jól teszi,
Majd utóbb megérezi.

10.

Szülő földem' szép határa!
Meglátlak e' valahára!
A' hol állok a' hol megyek,
Mindenkor csak feléd nézek.

Ha madár jön, tőle kérdem,
Virulsz e még szülő földem!
Azt kérdezem a' felhőktől,
Azt a' szuttogó szellőktől.

De azok nem vigasztalnak,
Bús szívemmel árván hagynak;
Árván élek bús szívemmel,
Mint a' fű melly a' sziklán kel.

Kisdéd hajlék, hol születtem,
Hej tőled be távol estem,
Távol estem mint a' levél,
Mellyet elkap a' forgószeél.

11.

Szomszéd asszony' udvarába,
Két galamb szállt minapába;
Bár elmémet mint futtatom,
Mellyik szebb, azt nem tudhatom.

Egyik fürge mint a' kis hal,
Arcza piros mint a' hajnal,
Nem is csuda, két nap süti,
Bogár szemét ha felüti.

Nappal is éj látszik haján,
Rózsa virít kerek ajkán,
Ha ez csókra tüzesednék,
A' méreg is mézesednék.

Mint a' hattyu szép a' másik,
Mikor rózsák között játszik,
'S mintha búzavirág kelne,
A' fris havon, olyan szeme.

Líliombul szótt arczáján,
Gyöngybe foglalt édes ajkán,
Szelíd öröm mulatozik,
Onnan más szívébe szökik.

Haj csak ide röpülnének,
Be örülnék a' szókének;
De a' barnát is szeretném,
Szint olly kedvvel ölelgetném.

12.

Mély a' Duna közepén,
Át nem mehet a' legény,
A' parton áll hijában,
Sohajtozik bújában.

Mért jöttem át a' Dunán,
Csalfa szerencse után,
Túl a' Dunán is szegény,
Innen is az vagyok én.

Hej pedig túl a' Dunán,
Vár engem a' szép leány,
Ott áll és int hijában,
Siránkozik bújában.

Volna hajóm a' Dunán!
Érte mennék szaporán
Volnék hab! be örömost
Átölelném a' kedvest.

De sem most sem azután
Révet nem lel a' Dunán;
Egymásé nem lehetnek,
Hej! azért hogy szegények.

13.

Túl az erdőn lakik rózsám,
De az álnok nem jön hozzám,
Búcsu óta nem láthattam,
Azóta nem is alhattam.

Nem alhattam szerelmemben,
Úgy befészkelte az szívemben,
Kitépném, de mint a' madár
Kedves helyre csak visszajár.

Daru megjön és a' gólya,
De nem az én kedvem soha,
Bús leszek én míg az nem jön,
Ki ott lakik túl az erdőn.

Holnap reggel virradóra,
Elmegyek én a' halomra,
Onnan nézek a' szép tájra,
Kincsem' fejem hajlékára.

Haj! de ott csak füstöt látok,
'S eltűnik az, mint az álnok,
Mint az álnok, ki elhagyott,
'S öröm helyett könnyet adott.

14.

Rózsa! rózsá! mit csinálsz
Egyedül a' kertben?
Ha szebb öröme talál
Ne élj ott ridegben.
Az élet ha nem páros,
Téli virág, nem szagos.

Harmat csillog kelyheden;
Ne sírj édes rózsám!
Ha bú fekszik élteden,
Átültetlek hozzám,
Kelyhed legyen ajkamé,
Gyökered a' szívemé.

15.

Ha én tiszta patak volnék,
Galambom' kertjében folynék,
Tán hattyúként nyári este,
Fris vizemben megfürödni.

Ha én zöldellő fa volnék,
Galambom' kertjében állnék,
Föltartanám a' nap' hevét,
Hogy ne süsse szelíd képét.

Ha illatos virág volnék,
Galambom' kertjében nyilnék,
Tán vig kedvvel leszakasztna,
'S keble' havával itatna.

Ha én gyöngye szellő volnék,
Galambomra legyezgetnék,
'S míg édesden álmadozna,
Ajkam ezer csókot lopna.

Ha én fülemile volnék
Galambom' kertjébe szállnék,
Búmat talán meghallgatná,
'S szivért szivét odaadná.

16.

A' ki szeretőjét
Igazán szereti,
Legyen bár mi sötét,
Még is felkeresi.

Sötét van az erdőn
Ha bucsuzik a' nap,
Kincsem még is eljön,
Ha édes csókot kap.

Nincs virág a' mezőn
A' nagy téli fagyban,
De ha kincsem eljön,
Akkor melegem van.

A' konyha füstölög,
Fergeteg lesz talán;
Galambom könyörög
Ne nézzek más után.

Nem nézek én másra,
Habár szeretne is,
Csak szép galambomra –
Elég baj az egy is.

17.

Hej ti fényes csillagok!
Volnék ott hol ti vagytok,
Nem néznék én a' vízbe,
Hanem rózsám' szemébe.

Hej ti fényes csillagok!
Onnan ti messze láttok,
Hol van rózsám, merre jár,
Karjaimba jön e már?

Hej ti fényes csillagok!
Ha jön, csak ragyogjatok.
Ha máshoz megy, hunyjatok el,
A' hamis hadd bóduljon el.

18.

A' bimbóbúl virág lesz,
Kincsem mondta hogy elvesz,
Hogy piros kendő lován,
Értem jön szüret után.

De vége a' szüretnek,
Leánytársim nevetnek;
Volt hegyke szép szeretőm,
Hej de még sincs fejkötőm.

Az ágon szarka csörög,
Az ablakhoz röpködök,
Kinézek az utszára,
Nem jön e valahára.

De csak halad az idő,
Elmarad a' szerető.
O leányok! higyjétek,
Hamisak a' legények.

19.

Most jer hozzám'
Édes rózsám!
Nincsen itthon
Néném asszony,
Darálni van
A' faluban;
Mert ha itt lel
Agyon perel,
Dörög morog,
Ireg forog,
Nyelve pereg,
Mint a' kerek,
Pitteg pattog,
Csitteg csattog,
Szót nem enged,
Míg elreked.
Most jer kedves,
Senki nem les;
Adok csókot,
Akár hatot,
Aztán tágulj,
'S el ne árulj;
De elvégy ám
Édes rózsám!

20.

Én is voltam szegény legény,
A' míg nem szerettem,
De azóta gazdag vagyok,
Móta rabbá lettem.
Ha pénzem nincs, rátekintek,
'S mingyárt kincset látok;
Ha megölel, bú, baj, gondok
Nevetek reátok.
Szépen zeng a' kis pacsirta
Ha tavasz kifejlett,
Szebben danol édes rózsám
Pergő rokka mellett.

Arcza millyen, keble millyen –
De azt meg nem mondom,
Mert többen is megszeretnék,
Akkor lenne gondom!

21.

A' Dunában sok a' viz,
Jaj! ki a' leánynak hisz,
Mint a' viz a' Dunából
Nem fogy az ki bajából.

22.

Gyöngyvirág és liliomszál!
Szép szeretőm mellettem áll,
Mint a' téjben uszó rózsza
Olyan az ő nyájas arcza.

Holló szárnyak szemöldöki,
És alúlok tűz ragyog ki,
Tűz ragyog, melly noha éget
Lángja után von engemet.

Gömbölyü kis piros sajka
Mézforráson az ő ajka,
Gyönggyel rakva szagos öble,
'S fülmile szól ki belőle.

Tajték halom az ő keble,
Rubint bimbó áll felette,
És alatta az a' nagy kincs,
Millyen több e' világon nincs.

Mint reggel a' játszi lepke
Szép galambom olyan fürge,
Két újammal átfoghatom,
Ha vig tánczban megforgatom.

Szeretem is én a' rózsát,
'S ha úgy rám néz és csókot ad,
Tudja isten mit nem érzek,
Szivem ugrál 's alig élek.

23.

Vigan foly a' csermelye,
Hej rózsám ne nézz bele!
Mert ha bele tekintesz,
Vidám kedve oda lesz;
Majd úgy jár mint én szegény,
Zokogva foly ligetén,
Zokogva foly éltem is,
Reggel, délben, este is.

A' Bakonyban sok a' fa
Több könnyeket sírtam ma.
Azért olly zöldek a' fák,
Mert könnyeim áztatják;
De meghalok azért is,
Tudom akkor sírsz te is,
De rózsám ha szeretnél,
Csak ugyan jobban tennél.

24.

Legény szökött kertembe
Ott szívét elvesztette,
A' szívet én megleltem
'S kendőm alá rejtettem.
Jaj be kinzott engemet,
Úgy furdalta keblemet!
Utóbb el is foglalta,
Saját szívem' kitolta.

Szalay Benjamin

25.

Magos a' jegenye, nehéz mászni rája,
Szép a' kis Perzsike, ki juthat hozzája?
Szüntelenül őrzi őt az anyja tőlem,
Ha elmegyek, zárja az ajtót előlem.
Hogy az anyja őrzi, nem fáj az én nékem,
De hogy Perzsi kerül, szakad bele szívem.
Perzsikém! Perzsikém! miért népsz te másra,
Lám én juhász vagyok, mért vágysz a' kondásra?
A' kondás erdőben lakik télen nyáron,
Baltával szédeleg a' nagy kősziklákon.
A' juhász zöld mezőn jár fejér nyájával,
Vig dalokat dúdol kis furullyájával.

Szalonna a' kondás', szokott eledele,
Zsiros haja, inge, zsiros szüre tőle.
A' juhász fris tejjel, turóval éldegél,
Fejér tiszta inge, fejér kenyérrel él.
A' kondás ritkán jön erdőbül faluba,
A' tölgyesben bujkál, mint bagoly oduba.
A' juhász mindennap betér a' házába,
Megkeresi este kedvesét laktába.
Hadd el rózsám hadd el az erdei szegényt,
Szeress inkább engem', bundás juhász legényt.

26.

Zöld a' mező sok a' lud,
Megkerültem a' falut.
Láttam a' szép Erzsikét
Hogy etette a' csirkét.
Etessd rózsám a' csirkét,
Hadd ehessem pecsenyét.
Hadd igyem rá veres bort,
Hadd tánczoljak veled sort.
Ne félj tőlem kis leány,
Ha megcsókol egyszer szám.
E' lesz szívem záloga
Rá nem szedlek én soha.
Szüret után egy hétre
Rá üzenek szülédre,
Vegyen engem vejének,
Téged apám menyének,
A' pap adja az áldást,
Megigyük az áldomást.

Vitkovics.

RÉGI SZOKÁS MEGMARAD.

Perza rege.

Ifjúságomban én felette eleven és indulatos voltam. Az asszonyokat kábulásig szerettem, hittem szavaiknak, hizelkedéseiknek. Ők Perzia' legszebb férfijának mondtak, 's én valóban szépnek hívém magamat; ők ritka éles elmémet magasztalgatták, 's én magam is néha elmésnek tartogattam magamat. Az ő csábító dicséreteik, hizelkedéseik döntötték-el szerencsémét. Ó Meledin! egykor bőségben éltem, most alig bírok annyit, hogy pályámat nyugtan futhassam végig. Az ifjúság, fájdalom! merő dőreség, őrjöngés; volt volna életem tavaszában az a' ta-

pasztalásom, melly most vagyon, Ispahánnak egyik leggazdagabb kereskedőjét látnád ben-nem. Most majdnem koldus vagyok.

Kétség kívül, monda Meledin; ha húsz évű korunkban azt tudánk, mit nyolczvanadik évünkben, sok bohóságot nem követénk vala el. Melly különböző volna sorsunk e' mostanitól. Valóban a' tapasztalás roszkor jó, midőn tanácsaival már nem élhetünk. Mit használ tudományunk, ha nincs többé időnk azt használni. A' mi az én sorsomat illeti, kedves Amesztán, engem' a' hívság vesztett-el. Balgatag épen nem voltam, ezt tudtam; de olly nagy vala vágyásom a' ragyogásra, hogy szerencsétlen nyelvemmel soha nem bírtam. Szerénytelenségem egyedül való oka, hogy soha nagyságra nem jutottam. Vajha visszatérhetnék ifjukoromba! soha mostani tapasztalásom mellett hasonló bohóságokat el nem követnék. De most késő a' bánat.

Így beszélgete két ősz agg egy pálmának árnyékában, a' Maaráni barlang' nyílása előtt leheverészve. Mind a' kettő maga kárán okúlt. Ó hatalmas¹⁴⁷ Mahomed! kiáltának egyszerre, fájdalom mi soha többé meg nem ifjodunk! Mi hasznunk van immost ama' számtalan bal esetekből, melyek értek; mi hasznunk dőreségeinkből 's azon arany bölcseségből, mellyet hosszú idők sora nyújtott!

Míg így szólnának, a' barlangból csendes zörej hallszott, hasonló Zephyr' susogásaihoz; majd közeledett, 's midőn szemeiket felveték, egy nemtőt (geniust) láttak feléjük lépdelni, ki leirhatatlan szelídséggel szóla hozzájuk: Amesztán! monda, Meledin! ne remegjetelek előttem. Egyedül annak jövök, hogy minden kívánságaitokat betöltssem. Régóta lakom már e' magányos barlangot, és épen keresztül akartam vándorlani a' világot, midőn panaszaitokat hallanám. Nem tartám igazságtalanoknak, 's megosztám fájdalmatokat, mert megismerem, hogy az ég szeretet nélkül bánt veletek; bölcseséget adott, midőn többé nem használhatjátok. Halni tanított, midőn alig maradt miből élnetek. Jóvá teszem ezen igazságtalanságot, 's ha kívánjátok, ifjuságotok' arany napjait, erőtetek, szépségeket visszaadom. Melly kort kívánnátok? szóljatok! Húsz esztendő! húsz esztendő! kiálta a' két agg egyszerre. Elhiszem, felele a' nemtő; legyen! ti húsz esztendősek vagytok.

'S valóban, melly hírtelen elváltozás. Alig mondá-ki e szavait a' nemtő, már fris, ifjui vér szökdelte ereikben. Reszkető térdek véletlen megerősödének, görnyedt testök felegyenesedék férfiúi erőben, tar homlokok körül szép haj kele melly teljes fűrtökben omlott-le vállaikon, hosszú szakállok eltűnt, 's gyöngye pelyhek csiráztak áll és ajkuk körül. A' nemtő tűkröt vona-elő tág redőjü palástjából, 's örömcsozálat lepte mind kettejét, megpillantván benne magokat; önfelajtó szökelltek gyönyörűségeikben nem bámulhatván eléggé testök' s arczvonásaik' szépségét, a' teljes tagok' fürgeségét, az izmok' vas erejét. Oda borulának a' nemtő lábaihoz: de ez mosolyogva emelte-fel őket 's monda: Barátim, minekelőtte ezt megköszönnétek, tudnotok kell, élhettek-e ajándékimmal, hasznosak lesznek e azok nektek vagy kártékonyok. Meledin! vedd e' varázsgyűrűt; ezt viselven minden embernek titkait felfedezed ha szemébe nézesz. Hiúságod ki fog elégíttetni, de légy ura nyelvednek. Te Amesztán! itt maradsz távollétem alatt, légy őre palotámnak, mellyhez e' barlang vezet, és végetlen kincseimnek. Minden javak' telje vár, 's kívánnod elég, hogy kívánságaidat betöltve lássd. Ellenben én tőled csak egyet kívánok, mi épen nem kerül sok erőbe: őrizzd gyönyörű kertemet, melly előttem mindenek felett kedves. Vigyázz, hogy halandó soha küszöbére ne lépjen, 's tudd, hogy magad is elvesztél, ha azon túl mersz hágni. Év' multával ha szolgálatoddal, mint reménylem, megelégedhetem, jótéteményekkel előntlek: 's akkor Ispahánba térhetsz, 's ezen gyönyörű város mint leggazdagabb, leghatalmasb urát uralni fog.

¹⁴⁷ hatalmas

Térdre borúla ismét a két új ifju a nemtő előtt; örömmámorok sem mértéket sem szót nem lele; képzeletök édes gyönyörámulatban özönlék, 's paradicsomi kéjü jövődő látszék tekinteteik előtt fejledezni. Végre elváltak. Meledin a' drága bágyűrűvel Ispahán felé indult. Amesztánt a' nemtő barlangjába vezette. Minekutána egy ideig sötétben halada, véletlen a' nemtő palotáját pillantotta-meg teljes pompájában. Soha szemei hasonló remekét az építésnek nem látták. Tömerdek gyémántoszlopokon nyúgott az épület, 's arany lépcsők vezettek-fel hozzája. Amesztán elvakúlva illy látványon, nem szólhata. A' nemtő pedig monda: Légy ura ezentúl e' virányoknak; parancsaid olly pontosan lesznek véghez hajtva, mintha enyéim volnának; ezer szkláv kész, leghalkabb kívánságot azonnal betölteni. Élj boldogul, néhány napra elhagylak. Emlékezzél kertemre 's arra, mit neked meghagytam iránta. Itt elméne a' nemtő, 's Amesztán ura volt e' bájoló laknak. Számtalan minden színü, minden nemzetbéli rabszolgák gyűltak össze körüle, hogy parancsait kihallgatnák, 's nem hagyának neki időt óhajításait kibeszélni. Drága ételek tálaltattak, 's míg ő a' legválasztottabb falatokkal élne, egy közellévő tereméből elragadó hangok zengének feléje' holott, a' legszebb szklávok ünnepi körökben forgának, 's alakjuk és mozdulataik' kecsével mulatták; majd a' legtündérből verseny-énekek hallszának, mellyekben Amesztán' szépsége, kellemei, lelke' adományai dicsőítettének: míg ő maga a' legfinomabb borokkal élenge. A' nemtő tudnillik nem volt a' Korán' törvényeinek alávetve mint a' haladó: mert a' proféta csak Ádám' fíjainak tiltá-meg a' bort, kiket gyengeségök minden pillanatban el-elcsábít, hogy az égnek legnagyobb jótétivel is visszaéljenek.

Vége lévén az ebédnek, más szolgák aranyos füstölő edényekkel jöttek, 's Amesztánt legott tündéri illatok' fellegeibe boríták. Lassudan azután a' leglágyabb, legrengőbb ágyra tevék, hol ő a' szelid nyugalom' karjaiban elszenderült ringatva deli álmaktól, mosolygó gyermekeitől a' megélt örömnapnak.

Hajnalban egy pompás, hat száz tündér képekkel díszesített fürdőterembe vezetteték. Kiszállván a' vízből, két szkláv pehelypárnákra bocsátá, tagjait dörgölgeté illatokkal, 's fejét fűszerrel bélepett vánkosba borítá. Ereiben gyönyör szökkelle, 's képzelete a' mennyországban ledérgett.

Minden nap új örömekkel kínálta, 's a' jámbor Amesztán meg nem foghatá, mint tudák szolgálja minden leghalkabb kívánságát mintegy előrelátni, 's megelőzve betölteni. De azoknak számos seregében még eddig egy asszonyi teremtményt sem pillanta-meg, 's e' hijányt ő napról napra mind inkább érezte. Különös! így tünődött magában, makacsságból vagy szeszélyből tette é azt így a' nemtő, vagy nem bízik bölcseségemben? Töltötte volna el palotáját Ázia' 's Europa' legszebb hölgyeivel, engem' azok hidegségem' sarkaiból ki nem forgatnának. Eleget csaltak már meg; ismerem őket; a' tapasztalás okosabbá tett; és ha valaha még is szerelembe esném – nem, soha; 's a' nemtő minden bizonynal azért távoztatott-el innen minden asszont, hogy az ezen hívtelen nem' látásából eredő kelletlen emlékezések örömeimet ne zavarják. De ő balul ítél felőlem; én az asszonyok iránt sem szerelmet sem gyűlölséget nem érzek, 's a' föld' legszebbike sem tudná egykedvűségemet háborgatni.

Azonban néha még is azt mondogatta magának: Íme, közepén ezen élelmenynek, ez örömeknek szüntelen érzek valamelly hijányt. Most, hogy ifjuságotam, szépségemet visszanyertem, még is szeretném tudni, mit gondolnának felőlem az asszonyok; o minden bizonynal, ezer móddal azon volnának, hogy nekem tessenek; 's ez a' tréfa annál inkább mulatna, mert hála tapasztalásomnak! magam' semmikép kockára nem tenném. Valóban, ha mindent megfontolok, meg kell magamnak vallanom, hogy jobb szeretném, ha asszonyok is volnának itt. Őt hat napig tartott ez az érzése, midőn egyszerre az a' kívánság szállá meg, a' rá bízott tündérkertet nézelleni. Minekutána a' világ' legkiesb völgyén keresztül ballaga, egy dombra jutott,

mellyet minden éghajlatok' s évszakok' legdúsabb gyümölcsfái árnyaltak-be. Ezen domb' aljáiért azon magos ezüst kerítőfal, melly a' nemtő' titkos kertét körülvette; egy arany rostélykapu hagyá csak megpillantgatni szépségeit, de a' bemenetelt gátolta. Amesztán közelített s csodálkodva legeltette szemeit a' megbájoló virányon melly neki mása, ha nem maga az előképe volt Mahomed' paradicsomának.

Mennyei vidék! kiálta, ah hogy a' nemtő beléptemet megtiltá. – Most rostélyon keresztül egész sereg fiatal leányokat láta-meg, szépségben a' hűrikkel vetélkedőket, kik legott a' rostélykapuhoz közelítettek. Fátyol nélkül voltak, s alakjok' lágy idomjait a' könnyüded vékony leplek csak félig rejtették-el. Vidámság és tetszvágy pillanta-ki szemeikből. Midőn Amesztánt megláták, bámulni látszottak, egymást nézdelék, titkos szavakat s jeleket váltogattak, pajkosan feléje mosolyogtak, s majd nyájasan integettek is, hogy osztaná-meg velök a' szép táj' örömeit Amesztán rendületlen maradt; erre egy a' lyánykák közül megszólamlék, s az egész deli társaság' nevében ismételte a' meghívást; sok szépet kedvest mondogatott neki; erre mások ezüst szavaikat a' legkellőbb hangszerek' zengzetei közé vegyíték, mellyeket kimondhatatlan kellemmel és könnyűséggel játszanak; mások táncznak álltak s mindannyi sylphidek gyanánt a' legékesb tekervényekbe s bájkörökbe fonódtak.

Amesztán nem kevéssé gyönyörködött e' tündér látványokon; önszeretete megtisztelve érzé magát annyi inger', annyi mesterség' feltevése által, mellyekkel e' fiatal szépségek őt érdekelni iparkodtak; de az ő szíve erős volt, annyi tapasztalás bölcsé tette, s mosolygva és egykedvűen nézte bájoló játékaikat.

De egyszerre némelly távolságban, egy magányos myrthlugosban egy ifjú leánykát vőn észre, melly elválva a' többtől egy csermelyének virágos partján üldelt. Pillanati szomorún le voltak sülyesztve s a' habok' futtát látszának követni; majd sóhajtás kelt melyéből, majd ismét fájdalmasan az ég felé tekingettek szép szemei; könyűk simúltak-le arczain, s búba merülve az egész világot el látszék felejteni.

Amesztán észre vevé, hogy a' szűz ötlet egy pillanatra sem méltatta; még is akartanúl felé érzette magát vonzatva, s minden figyelmét mintegy varázslánczok által lebéközva. Semmit a' lyánykán kívül most nem látott, megleste minden mozdulatát, s csak perczekre fódítgatta-el szemeit a' rostélytól, minekutána az érdeklő alak a' myrthlugos' arnyékába visszavonúla s vég-re eltűnt. Jókora ideig ott nyugvának szemei még a' helyen, hol az neki megjelent, s késő estve tért csak vissza a' nemtő' palotájába, eltöltve egészen e' nap' csodájitól. Ah! így szóla magában, most tudom miért nem ada a' nemtő' szolgáim közzé asszonyt is: maga magának akarta ő ezt a' gyönyört fentartani. A' világ' legszebb szerálya az övé, – s engem választott volna őrájé? Valóban nagy megtiszteltetés húsz évű embernek, ki csak életet, ifjui tüzet lehel. Pirúlok e' példátlan bízodalmon. Melly dicsőség, ha majd kincsekkel elborítva Ispahánba térek, s a' nép azt fogja kiáltani: ez az ifjú megérdemelte szerencsáját, hív őre volt Ázia' legszebb szerályának. De nevetni is fognak rajtam, ki fognak gúnyolni, s meg nem merek jelenni a' város' ifjai között.

Közepette ezen bús elmélkedéseknek, álom lepte-meg, de korántsem olly szelíd álom mint egyébkor. Megjelent képzelmeiben ama' magányos merengő szépség. Kies szemei könnyűkben lábadoztak, Amesztánéji hasonlóan. Nyílt karokkal akart felé sietni, de átkozott korlátok tilták-el tőle; már ki vélte emelni az arany kapút sarkaiból, midőn egy rettenetes szózat ezt hallatá: Megállj, boldogtalan! mit téssz? elfelejtéd a' neked osztott parancsokat? – Amesztán erre felébredt. Forró veríték omlott-le arczain; lángok csapongtak ereiben; reszketve felszökött fekvéről, s heves léptekkel járván fel s alá, így várta a' hajnalgó nap' felkelését.

Alig reggeledék, a' kert felé sietett. Az arany kapuhoz közelítvén, mind elejébe jöttek a' tegnapi szép alakok, bájolólag ékesítve; homlokaikon vidámság ült, de tekintetök csett

árulgata. Meglátván Amesztánt, fenn hangon nevettek, 's ekkép idvezlék: Jó napot, szép óre a' szerálynak! mint nyugottál? hisz olly frisen felkeltél te fekvedről, mint harmatfürdejéből a' rózsza! Valljon honnan vett téged, szép őriző! a' mi nemtőnk? Némellyek sajnálkozó tekintettel méregették, mondván: Kár a' szép ifjúért! 's elhagyák őtet, kit szégyen és harag öldökölt.

Azonban azt, ki minden gondolatját elfoglalta, szemei hijába keresték: sehol az meg nem jelent. Mély csend terjedt-el a' körfalon belül. Végre hat várakozással töltött óra mulva visszatért a' palotába. Talán meglelem estve, monda magában vigasztalólag. Hiszen a' nemtő meg nem tiltá, hogy ne lássam, ne halljam, ne szeressem, ne szerettessem; csak azt tiltá-meg, hogy a' kertbe be ne lépjek. Ó ha valóban szerettetném e' gyönyörű teremtmény által – de mit mondok, én boldogtalan? Még egyszer szeressek? ki lesz kezesem, hogy ez arcz, e' jószívűség kigyói incselgést nem rejtenek? De nem! illy tiszta, nyílt ábrázat csak a' legtisztább léleknek lehet tüköre. Ó épen nem kereste figyelmemet, nem dicsekedett ingereivel, ügyességével mint társnéji; ő szerény, szemérmes – az ő lelke épen úgy hajléka a' legszentebb ártatlanságnak, mint kedves arczulatja annak képmása. Csak ez az átkozott zár ne volna! De ez nem fog szerelmemnek gátot vetni, nem annak hogy az ő szíve' hajlandóságát keressem – melly kétség kívül legfőbbje minden javaknak. Majdha vége lesz ezen évnek, 's a' nemtő beakarja tölteni nekem tett fényes ígéreteit, azt fogom neki mondani: Nagylelkű! tartsd-meg minden kincsedet, csak azt add nékem, kit lelkem szeret!

Még napnyugat előtt az aranykapunál megjelent. Pillanati lesengve bolygották keresztül a' szép virulmányt, mindenütt kívánsági', óhajtsái' tárgyát kémlelve. Azonban a' kert csendes volt, mint egy sivatag. Csak az égi madarak' éneke hallszott. Amesztán várakozott; óra óra után repült, közel volt már a' sötét éj, 's ő kétségeskedék szerencséjén, midőn véletlen közel magához fájdalmas sóhajtsát halla. Mindefelé pillangata leselkedve, 's ő gyönyör! ott látta szívének óhajtott asszonyát áloe- 's citromfák között egyik társnéja' vállára nyugasztva szép karját, lágy gyepen ülni, mélyen gondolatokba merülve. Egy időköz múlva felszólamlott társnéja: Kedves Amelínám! mért e' fájdalom, melly szívedet emészti az örömmek és kéjnek e' ragyogó mezejin? Minden, a' mit óhajthatsz, kész szolgálatodra. A' nemtő indulatosan szeret; téled függ egyedül, hogy itt uralkodjál 's hatalmát, kincseit véle megosszad: csak viszonzod szerelmét; te pedig sírsz, míg társnéid irigylik sorsodat. Önts keblembe bánatod! Adna a' nagy Mahomed nekem olly vigasztaló, orvosló beszédet, melly minden bút elűz, 's minden sebet a' szívnek meggyógyítja.

Hijában iparkodik vigasztalni! sohajta Amelína. Szerencsétlenségem határtalan, 's csak a' halál lehet orvosom. Egyetlenegy leánya vagyok nemes anyámnak, kit imádok; egyetlen vigasztalója, gyámola a' szükségben. Ez a' hatalmas nemtő meglátott, szeretett, 's anyám' karjaiból kiragadt. Szinte látom a' szerencsétlent, mint él síralom közt, 's megfosztva minden segéd-től, meg gyermekétől, egyetlen boldogságától, kétségben mint kulcsolja kezeit az ég felé. Jaj! talán el is vezett már a' drága annyi ínség között. Mit nekem most e' kincsek? Szegénységemben szerencsés, nem óhajtok egyebet az égtől mint drága szülőmet. Nála maradván egykor talán egy szegény de magamtól választott férj a' leggyöngédebb gondot felosztotta volna vélem. Békében folytak volna oda napjaink – a' kegyetlen nemtő mind ezt megsemmisíté.

Ezzel felkölt, 's a' rostkapúhoz lépe, hol a' szerelmes Amesztán márványkép gyanánt meredve 's szavának minden leghalkabb hangját lesve álldogált. Közelítvén felé a' szűz, elragadtatással felkiálta: Amelína! égi, isteni teremtmény! szeretlek, égek, lángolok érted a' szerelem' legtisztább, leggyöngédebb tüzével. A' fiatal szép édes zavarodással nézte az epedőt, 's szelíd pirulás fogta-el arczait. Amelína! folytatá az ifjú, ó ne távozz; hagj éljek látásodban: távozásod halálom. Amelína még egyszer tekintett rája 's lassu léptekkel látszék odább lengeni; de

társnéja félre vonta, mondván: Fussunk! nem látod hogy ez a' szerálynak új úrizője? Meglesni jött csak ide, talán hallotta beszédedet. Amelínát e' szavak nagy félelembé ejték, s vele hamar elhagyták e' helyt.

Amesztán nem volt elégedetlen ezen estvével. Láta, hallotta Amelínát, szólt vele. Hah! kiálta, ismeri ő a' szerelmet melyet bennem fellobbanta: elpirúlt. Mint díszesítette ezen elpirulás. Melly szép ő! története melly érdeklő! annyi kéjnek ölében is csak azon kised kunyhóba kívánczik, hol magzati jámborságban lel minden boldogságát! Ó, Amelína bizonyosan felette van az egész asszonyi nemen. Nem is asszony ő, nem, anygala a' mennynek; szíve tiszta mint maga az ég: ő nem tud csálni.

Közepette ezen lelkesedésnek még is egy bús gondolat lepte-meg. Megemlékezett Amelína' barátnéjának szavaira. Melly boldogtalan volnék, monda magában, ha Amelína megvetne, ha közönséges szerályórnek nézne. De majd nem kétségbe esett eszébe jutván, hogy a' nemtő is indulatosan szereti: legalább nem volt oka reményleni, hogy az e' drága gyémántját, ezt a' remekét a' szépségnek valaha odaadná vágytársának szolgálata' díjául.

Három nap múlt-el már, hogy Amesztán a' kedvest nem láthatta. Nyugtalanúsága leírhatatlan. Hová lett ő? kiálta; tán elvitte a' nemtő, vagy összeroskadt bánatja' súlya alatt. A' legszomorúbb, legfájdalmasb gondolatok tölték-el fejét, szívét. Negyednap esthajnalban végre ismét látta. Amelína közel volt hozzá, de őt észre nem vette. Ő pedig, a' boldog ifjú, láthatá, hallhatá. Kevésbbé bús volt az égei alak mint egyébkor, s szebb mint valaha. Amesztán öregbedő csodálkozással szemlélte; de melly elragadtatás, midőn ezen szavakat hallá barátnéjához intézni: Keves Szóphiám! híjába óvsz amaz ifjútól engem; híjába mondod hogy csak meglesni jött s bennünket veszedelembé ejteni: ezt ugyan nem hiszem soha, illy alacson tette ő nem született. Szemlélted e' deli termetét, nemes vonásait, gyöngéd részvételő pillantatját mellyel rajtam csüggött? Ő engem szeret, ezt mondja nékem érzékeny ereje beszédének, melyet semmi tetetés nem tud utánazni. Nem bírom előttem eltitkolni indulatomat: azon naptól fogva, csak őt látom, hallom, s igen is érzem, hogy szeretem őtet mind halálig.

Fenn dobogva Amesztán' szíve e' szavaknál. Hévvél omlott vére ereiben. Szeretteté a' erről kétsége nem lehetett. Hiszen Amelína épen nem akarhatta őt ámítgatni, mert messze gondolta magától, s egész őszinteséggel beszélté-ki érzéseit, gondolatit; a' bizodalom', a' barátság' kebelébe öntögette csak szenvedelme' vallását. Azonban folytatá a' leányka szavait: Úgy van, azon perczenettől fogva egész valóságom elváltozott; remény szállt melyembe, s kies, vigasztaló gondolatok derítik-fel lelkemet; mert ha valóban úgy szeret, mint monda, mint szentül esküvé, úgy jól tudod, csak tőle függ, mindkettőnket boldogítani.

E' szavaknál Amesztán' figyelme a' legfőbb polczra hágott; lelke Amelína ajkaiba tapadt, ki is ekkép folytatá beszédét: Úgy van, csak bátorságán áll, bennünket boldogítani. Tudod, Szóphia! hogy egyetlenegy történet eldöntheti a' nemtőnek felettünk való hatalmát. Tudod, hogy azon perczen szabadok volnánk, mellyben férfiú e' földre lépne, s hogy e' kertek, e' palota övék volnának azonnal kimentésünk' díjául. Ó vajha e' javak és kincsek egykor ama' szép ifjúé lennének, kit láttam, kinek képe örökké él lelkemben.

Hah egek! kiálta-fel Amesztán hirtelen s a' legnagyobb elragadtatásban; csak ezt? 'S Amelína akkor enyém?' s én – én ezen mennyei vidékek' asszonyává tehetem? Ekkor megmarokolta az arany rostélyokat, s nagy hevesen és hatalmasan megrázkodtatta, mire a' könnyezárt kapuszárnyak megnyílnak, s ő kéjmámorban Amelína' lábaihoz rohant; de nagy Isten! melly irtózat! – az eltűnt; a' kertnek palotának minden nyoma el-enyészett; minden elszéledt légiillatokként, s a' jámbor Amesztán ismét a' Maaráni barlang' torkolatja előtt látta magát, ugyan azon magányos palma alatt, hol a' jóltévő nemtő először tűnt-fel előtte.

Ki írhatja-le bámulását, szégyenérzését, fájdalmát? Ereje ki volt merítve, feje földig le-görnyedt, térdei remegének, kezei gyengék a' vén testet támogatni. Hosszu hósakáll borítá-be mellét; mély barázdák vonúltak-el sápadt száraz arczain 's tar homloka alig állhatá-ki a' leáldozó nap' bágyadó sugárit. Oda volt egy perc alatt ifjúsága, ereje, szépsége. Borongó lélekkel, meredt szemmel, szinte kővé válva, merült gondolatjaiba a' nyolczvanados agg. Pillanatjait fel nem meré emelni a' földről, hogy netalán szégyene' tanújiba akadjanak. De csak hamar félbe-törte szomorú tünődéseit halk léptek' hallása, felnézett, 's ráismert, kire? – Meledinre, régi barátjára, ki szintolly töredékenyen, 's meggörbedve ing vala feléje.

Jó ideig hallgatának, egymást bámulva nézván. Végre viszontlátások valamennyire megnyugasztá mind a' kettőt. Meledin szólamlék-meg elébb: Ismét itt vagy, szépséges Amesztán? kérdezvén. 'S téged így látlak megint, lelkes, elmés Meledin? mond a' másik. Fájdalom! kiálta mind a' kettő. Ifjúságunk rövid ideig tartott: de mi kerestük. Mit cselekvénk? – Bohó csínyokat. – Úgy van. Valljuk-meg. Most elbeszélte Amesztán régi barátjának viszontagságait; 's utána ez így kezdé történeteit beszélni.

Tudom, emlékezel még, Amesztán! hogy a' nemtő drága gyűrűvel ajándékozott-meg; mellynek ereje által minden embernek, ha szeme közzé néztem, kitalálhatám titkait. Szép fiatal, egészséges, tele erővel, visszatértem Ispahánba, a' legragyobóbb remények' seregétől körülvengetve. Képzeletemben már is gazdag voltam, hatalmas, dicsőséges. Hah melly eszközeim vannak, gondolám, rövid idő alatt mérhetetlen javak' urává lennem. Minden embernek kitanúlom gyöngéjét 's hízelkedem indulatainak. Mind ezeknek 's minden szerelmeiknek, cseleiknek, ármányaiknak hasznát fogom venni, 's tőlem fog függeni a' föld' legbölcsebb, legrendkívülőbb emberének tartatnom. Előre fogom látni a' jövőndőt, és soha meg nem csalatkozni. Illy képzelgések közt Zurfá' kerjein által megérkeztem Ispahánban; büszkén jártam végig a' pompás Shiarbach útszáját, midőn egy kisded vén asszonyt, palástba burkolva látok velem szemközt jőni; karján kosár csüggött, melly valami titkot látszék rejtteni. Minden hosszas meggondolás nélkül karjánál megfogtam a' dadát, fátyolát¹⁴⁸ fevettem 's erősen szemei közzé nézván, mosolyogva szólék: Ej, ej, anyók! jól látom, hogy nem én vagyok az a' boldog, kit keressz. Valóban ha a' pompa-szerető Akeli-be, a' te urad, tudná mitevő vagy, bezzeg örülne! Az öreg asszony elnémult írtóztában, 's merevényen rajtam nyugasztá szemeit. Ah, a' Mindenhatóra kérlek 's könyörgök, uram, el ne árulj. Igaz, hogy Akeli-be' egyik felesége halálíg szerelmes egy fiatal emberbe a' városban, 's neki ezeket a' gyümölcsöket és drága borokat küldi; de a' nagy profétára kérlek, vissza ne élj e' titokkal. Mivel az éjség és szomjuság majd hogy meg nem ölt, azt feleltem az öregnek: Ne félj; de hadd itt ezt a' kosarat, mert ma még egy falatot sem ettem. Amaz nem késedelmezett egy perczig sem, nekem hagyta a' kosarat 's elosont. Én félre vonúltam, ínyem' kívánságainak eleget tettem, 's nevettem a' viszontagságon, áldván nemtőmet, kinek varázsgyűrűje szerzett illy gyönyörű ebédet. Rád emlékeztem, Amesztán, egészségedért ittam, 's kértem a' profétát, hogy továbbá is kedvében 's védletében tartson-meg.

Erre házamba akartam menni, de eszembe jöve: mint fogom én magamat háznépemmel megismertetni, holott most fiatalabb vagyok ennen gyermekeimnél? Ha atyjoknak mondom magamat, kigyúnyolnak, kiűznek. Fogtam tehát magamat, 's szolgálaim' gazdájának levelet írtam, mellyben tudósítom, hogy egy véletlen utazás bizonyos időre elhagyatja vélem Ispahánt; 's parancsolom, hogy e levél' átadóját egész tisztelettel fogadják 's visszajöveletemig (mellynek időpontját meg nem határoztam) úgy tekintsék akaratját, mint a' magamét. Ezzel a' levéllel mentem haza; foglalatja szerint fogadtatám, 's úgy uralkodtam mint az előtt, csak hogy más név alatt.

¹⁴⁸ fátyolat

Más nap korán már Atmeidán' gyönyörű piaczn termettem, hol a' kereskedők kitarják a' világ' minden kincseit. Ott minden rendbeli emberek felett tehettem észrevételeimet. Vevő, kalmár, kíváncsi, szerény, becsületes ember, kópé, nagy úr, udvarnok – minden ott tolongott. A' varászgyűrű újamon volt, 's nem kevéssé mulattam magamat, minden legtitkosabb gondolatját, érzését a' fel 's alá hullámozó sokaságnak kifürkészvén. Itt egy török kereskedő Mahomedre, Abubégerre és Ómárra eskütt, hogy eladó portékáját harmincz tómányon vette, holott szeméből olvastam, hogy csak harmincz rúpiájába került. Átkozz-el, Mahomed! kiálta, ha csak egy obollyal mondok többet; 's még is legalább huszonöt tómányt hazudott.

Egy másik különféle holmit tárt-ki, 's a' feléje közelgető fiatalságra kacsingatott. Ott olvastam szívében, mint vágyta azokat megcsalni, a' mi el is sült neki. Így minden portékának igaz becsét megismervén, azt tettem-fel magamban hogy a' kereskedésre adom magamat: 's úgy csalom meg az embereket, úgy nyerekedem rajtok, úgy gazdagodom-meg, mint amazok. Míg így tündönném, két udvarnokot láttam a' királyi palota' lépcsőjén olly szívesen ölelkezni, mint két barát hosszú távollét után; én szemeik közzé nézek, 's úgy találom, hogy semmit forróbban nem ahítnak mint hogy egymást felmészárolhassák.

Nem távol azoktól két más emberrel találkozom, kiknek egyike a' másiktól két száz rúpiát kívánt, mellyeket neki kölcsön ada. A' szegény adós kétségben fetrengett; Áli' sírjára eskütt, hogy egy kispénze sincsen, 's képéből azt láttam-ki, hogy ládájában ezer tómánynál több vagyon. Azt ígerte hogy egy hét múlva lerója tartozását, 's szívében azt tevél-fel hogy hét esztendő alatt sem fizeti-ki.

Erre egy fiatal emberbe akadtam, kit a' legtetszetősb termet, 's ékes öltözet díszesített. Az halálíg volt szerelmes egy fiatal rableányba, 's ötet jött látni, venni. Az örmény kereskedő Georgiából valónak állította, noha meg voltam győződve, hogy annak Taurisz a' hazája. Épen most engedte által egy vén zsidó orvosnak harmincz tómányon, 's az ifjunak Szent György' láncsájára azt eskütte, hogy azt százötven tómányon nem adhatná.

Azonban nagy zajgás tolongás támadt két kalmár körül, 's én oda futék annak okát megtudni. Az egyik avval vádolta am azt, hogy ötet meglopta, 's tanúkat állított. Derogár' ítélőszéke elébe vezettettek. Én elkísértem a' bírőházba. A' bírő mindegyikét magához hívta különösen, 's mindegyikkel titkon beszélgetett egynehány minútumig, azután egész méltósággal beült székebe. Én erősen ránéztem, 's láttam vonásaiból, hogy a' tolvajt szabadon bocsátani, a' meglopottat talpvágásokra fogja ítélni.

Alig voltam megint a' szabadban, minden felől nagy hangon zengett: Allah! Allah! kiáltás; és az egész népség a' mosé felé tódult, 's én vele. Jelt adtak az imádságra, 's én homlokomat egész ajtatosságban a' földhöz verdestem; de hirtelen felzavart épülésemből a' Molláhok' ordítása. Ezek mindnyájan egyszerre kiáltanak-fel nagy zajjal 's hatalmas jajsikoltással, szokott arczrándulásaik közt; földre veték magokat, ott hengergődzének 's fejüket hamuval boríták-be. De én csodálkozva olvasám szívében, hogy Mahomed' küldetését, a' kóránt, Álit a' nagy prophéta' unokaöccsét, a' jámbor nép' hiszékenységet magokban csak nevelték.

Ezen színjáték' különfélesége nagy mértékben gyönyörködtetett. Minden embernek gondolatjai és feltételei nyilva voltak előtttem, a' legnagyobb speculánsok' képeiből kifürkészttem a' legmesterségesebb szövevényeket, 's a' legjobbat magamév tettem, egykor ezek által boldogulandó.

Most a' nagyok tarsaságába szándékoztam belépni, 's magamat minden játékokban, ünnepekben kimutatni, mert a' nélkül hogy a' magam' titkát elárulnám, mindenkinek olly csodálatos dolgokat és igazságokat mondogattam, hogy közönségesen nagy és rendkívül való embernek tartottak. Már mindenfelé elszállt hírem nevem, jövendőmről a' legbüszkébb feltételeket

koholtam, midőn nagy fájdalomra észrevettem, hogy az egész világ, még azok is kik örömmel látszának szavaimat hallgatni, egyszerre elhagyanak 's mindenkép kerültek. Mindenek, kikkel észrevételeimet közölni elég vigyázatlan voltam, azokat olly valóknak találták, hogy félnének ne talán felfedezzem az ő titkaikat is; engem hűtelen, gonosz embernek hirdettek, 's azt mondták, hogy az, ki engem Szanderon' vizébe vetne, az emberi társaságnak nagy hasznot tenne.

Azonban mind addig kevest tettem a' magam' szerencséjéért. Fényes alkalmat lestem, melly végre elő is adta magát. Egykor, midőn ismét az Atmeidán' piaczn sétálnék szokásom szerint, 's minden elmenőnek vonásait vizsgálnám, véletlen nagy zajt hallottam. Azt mondták Shach Zéfi király fogna kijönni palotájából és Shiarbach' nagy útszáján keresztül minden hölgyeivel együtt Zurfai kerteibe vonulni. A' királyi lak' kapuji megnyílnak, a' fejer márvány lépcsőkre a' legdrágább perza szőnyegek terítették-ki, és Shach Zéfi minden nagyaitól körülvéve egész felségben lelépdelt. Aztán egy gyönyörű arabsz ménre ült, mellyen számtalan gyöngyök, gyémántok, drágakövek tündököltek. A' nagyok 's az udvar' urai is ritka szépségű paripákon nyargalának. Így indult az egész sereg a' széles útszának. Az asszonyok ragyogó selyem és arany-szövettel bevont hintó székekben vitettek utána. A' fővezér a' király mellett lovagolt, ki véle felette nyájasan látszék magát mulatni. Mellettem menvén-el Shach Zéfi, 's szemébe nézván azt találtam nagyocská hangon mondani, hogy a' körülállók is megértenék: Hónap a' fővezérnek szerencséje lesz a' selyem nyakzsínórhoz. Az egész nap kétes mosolygással pillangata rám, újakkal mutogata 's kigúnyolta jövőndölésemet.

Azonban eloszlik a' sokaság, mindenki hazatért, de más nap reggel az a' hír szállong szájról szájra, hogy a' fővezér megöletett. E' mellett jövőndölésem is elterjedt egész Ispahánban. Ki lehet az? kérdezték egymást az emberek, ki olly nagy mértékben bírja a' jósló tehetséget. Ő bizonyosan vagy a' prophéta' lelkétől van eltöltve, vagy maga egy, minden halandókon felül lévő lélek. Minden társaságokban csak én voltam a' beszéd' tárgya. A' hol megjelenék, össze-gyűlt körülem a' sokaság, 's elgondolhatd, hogy jól tudtam, kit keres a' köz kíváncsiság.

Eddig még minden kedvem szerint történt 's közel jártam célomhoz. A' Shach magához hivat, látni akar, velem szólni. Melly szerencse! kiáltok-fel magamban, melly becsület! Melly okosan fogom e' fényes alkalmat használni. Megjelenek az udvarnál, a' király' szent és dicső személye elébe vezettetem; szemtől szembe láthattam fényében, nagyságában, hatalmában és fennségében. Lábaihoz borúlok, ő fel hágy kelni azt mondván: Ki vagy te jövőndölő? Ki mondta neked tegnap, hogy fővezérem ma meg fog halni? – Legbölcsebb, leghatalmasb király! felelek, Perziának fényes dicsősége, ki inkább tündöklöl mint az égnek legragyogóbb csillaga! hadd valljam meg néked az igazságot. Én neked a' legnagyobb szolgálatokat tehetem-meg, mert egyetlenegy pillanattal keresztül látom az emberi szívnek minden rejtélyeit 's titkait. Meg tudom válsztani azokat, kik téged szeretnek azoktól, kik gyűlölnék; felfedem mind azon titkos készüléket, mellyeket ellenségeid életed ellen tesznek: egy szóval nincs titok, a' mi szemeim elől rejtkezhetnék. Hogyan? esék szavamba a' Shach, előtted nincs titok? erről meg akarom magamat győzni. Mondd-meg mért ölettem-meg fővezéremet? Mert azt a' vigyázatlanságot követte-el, téged a' prophéta' törvényeire emlékeztetni, mellyek szerint a' híveknek a' bor' itala meg van tiltva. – Mit tettem tegnap minekelőtte elalunnám? Uram! drága fűszereket szívtál arany pipádból, és hat kehely Shirászi bort ittál. – Mit álmottam ez éjjel? – Azt, uram, hogy te vagy a' nap; a' tenger, bor, 's te azt sugáriddal felszívod. – Kit hallgattam-ki ma reggel? – A' chinai követet. – Mit tévék az ő beszéde alatt? – Nagy uram! aluttlál. – Elég! kiáltá a' király, rettentő pillantattal, félre szemeim elől. Én nem tűrök a' földön embert, ki legrejtettebb gondolatimat tudja, ki szívem' fenekéig lásson. El innen!

Melly szomorú meglepés, barátom Amesztán! Melly irtózat fogta-el minden idegeimet. Az alatt hogy a' legfényesb jutalmakról álmodoztam, a' Shach halálatát végzé-el magában. Én kiléptem a' palotából, 's alig voltam lenn az útszán, hirtelen nagy gyengeséget éreztem tagjaimban; térdeim inogtak, kezeim remegének, testem meggörbedt; melyemre hősakáll simúlt államról; gyűrűm oda van 's én jaj! ismét nyolczvanad évemet sínlem.

A' király' őrei utánam siettek hogy megöljenek. Azt kérdék tőlem, nem láttam e épen egy magos, szép termetű 's képű, valami husz évű férfiút mellettem elmenni. Én reszketve mondtam nekik, hogy nem. Elváltozásom olly tökéletes volt, hogy lehetetlen vala megismertetése. Veszély nélkül ballagtam-át a' nagy várost, 's ím ide jöttem téged itt találni reménylven, 's ah, nem reménylék hijába.

Fájdalom, nem! viszonzá Amesztán. Mindketten dörék valánk, visszaélénk a' nemtő' adományaival. Vajha azokat visszaadná nekünk ismét! Esküszöm az égre! monda Meledin, bölcsebben használnók mi azokat ezentúl. – Nem tí! viszonzá véletlen egy gyöngéded szózat, mellyet azonnal megismertek. A' nemtőé volt. Tévedtek, barátim! ezen legújabb kívánságaitok mutatják, hogy a' tapasztalás legkevesbbé sem jobbított-meg titeket. Higyjétek-el, sem tapasztalás, sem ész nélkül nem szűkölködik ifjúságában a' halandó, 's nem is tudatlanság oka annyi bohóságainak, tévedéseinek hanem szenvedelmei, indulatai, mellyek az ést 's a' tapasztalást elnémítják. Husz hajótörés után a' révész csak megint kívágy a' nagy tengerre. A' fiúk tudják atyjáik gyöngéjit, 's azokat még sem kerülik. A' kihalt népek hijába eldődjei és tanítói a' jövendőknek. A' háború minden iszonyaival, a' lázadás és öldöklés mint ekkorig, úgy mind e' világ' végéiglen vérrel és könnyűvel fogja itatni a' földet. Az éltes embernek ifjúságát és erejét visszaadni, annyi mint visszaadni balgaságait is. Te, Meledin! hiu voltál és szerénytelen 's százszor levél áldozatja ezen gyengeségednek. Ifjodjál-meg újonnan, 's egy hajszállal sem léssz okosb mint valaha. Te, Amesztán! szerelmes bohó voltál örökké, noha százszor meglakoltál szenvedelmédért. Csak megvalósodik nálatok is amaz arany közmonda: R é g i s z o k á s m e g m a r a d . Szűnjetek-meg ostromolni az eget keménysége, igaztalansága felett való panaszaikkal. A' sokszorozott tapasztalás felébreszt hiu álmaikat' ámitgatásiból 's ámbár kevesbbé édes az ébrenlétel az álomnál, nyugodjatok-meg a' természet' közönséges törvényének dönthetetlen szükségén.

Gaal György.

JÖVENDÖLÉS.

Honny soít qui mal y pense.

Hős Mihálynak karvasára,
Patikaszag' babérjára,
Sustorogó Ódájára,
Békegeres Epósára,
Tisztes Crimen Raptusára,
Roszórájú Gerzsonára,
Tempefői bajnokjára,
Amazon szűz lyányzójára,

Mátrónásúlt Dórisára,
Kérdéseknek k é r d á s á r a ,
Füstölt galád kis nagyjára,
E s k ü s z ö m : Te nem sokára
Felhágysz, csak nézz e' példára,
A' homoksík' Tátrájára;
'S Csombók Jankó's Csombók Sára
Szát szemet tát e' csudára.

Kazinczy.

HYMNUS.

Isten! áldd-meg a' Magyart
Jó kedvvel, bőséggel;
Nyujts feléje védő kart,
Ha küzd ellenséggel;
Balsors a' kit régen tép,
Hozz rá víg esztendőt,
Mebühnhötte már e' nép
A' múltat 's jövőndöt.

Őseinket felhozád
Karpát' szent bérczére,
Általad nyert szép hazát
Bendeguznak vére;
'S merre zugnak habjai
Tiszának, Dunának,
Árpád' hősmagzatjai
Felvirágozának.

Érttünk Kúnság' mezejin
Ért kalászt lengettél,
Tokaj' szőlővesszejin
Nektárt csepegtettél
Zászlónk' gyakran plántálád
Vad Török' sánczára,
'S nyögte Mátyás' bús hadát
Bécsnek büszke vára.

Hajh, de bűneink miatt
Gyúlt harag kebledben,
Elsujtád villámidat
Dörgő fellegedben;

Most rabló Mongol' nyilát
Zúgattad felettünk,
Majd Töröktől rabigát
Vállainkra vettünk.

Hányszor zengett ajkain
Ozman' vad' népének
Vert hadunk' csonthalmain
Győzedelmi ének!
Hányszor támadt tenn¹⁴⁹ fiad,
Szép Hazám, kebledre;
'S lettél magzatod miatt
Magzatod' hamvedre!

Bujt az Üldözött, 's felé
Kard nyul barlangjában;
Szerte nézett, 's nem lelé
Honját a' hazában;
Bérczre hág és völgybe száll,
Bú 's kétség mellette,
Vérözön lábainál,
'S lángtenger felette.

Vár állott, most kőhalom;
Kedv 's öröm röpkedtek,
Halálhörgés, síralom
Zajlik már helyettek;
'S ah, szabadság nem virúl
A' holtnak véréből,
Kínzó rabság' könnye hull
Árvánk' hó szeméből.

Szánd-meg, Isten! a' Magyart,
Kit vészek hányának,
Nyujts feléje védő kart
Tengerén kínjának;
Balsors a' kit régen tép,
Hozz rá víg esztendőt,
Meggúnhötte már e' nép
A' multat 's jövőndőt.

Kölcsey.

¹⁴⁹ fenn

A' LÚD, TYÚK, 'S A' RÉCZE.

Egy Tyúk előtt a' Lúd nemzetségének
Dicsekvék régi ágazatfájával,
Azoknak egyikét őstörzsökének
Nevezve, kiknek gágogásával
Midőn megbuknék épen,
Megtartatott csudaképen
A' Capitólium. – O
Én sem volnék utólsó
Nemből való sohajt a' Tyúk,
'S dicső rokonim' egyike
A' csillag s égről ragyog-le
A' nagyfényű Fiastyúk,
De haj, most régi származásra,
És nemzetségi ragyogásra
Ha csak érték, vagyon, kincs,
Hatalom, fő rang, 's más nincs
Mellette, nem ad semmit senki. –
Egy Récze, melly hallgatta volt ki
Beszédjüket, így szóla közbe: Ugy van,
Kivált ha mind ezek csak
Hiú képzelgés' hagymázában,
'S épen nem a' valóságban
Gyökereztetve vannak.

Szentmiklóssy.

A' REMÉNYHEZ.

Vad Óceánnak mély hullámain
Vergődöm én és küzdöm a' szelekkel;
'S ah, képed minden este, minden reggel,
Felém leng a' két hajnal' szárnyain.

Szelíd Remény! jobb kor' szebb napjain
Mosolygva jöttél lángoló szemekkel,
De most borongatsz barna fellegekkel¹⁵⁰,
Mint búcsuzó hölgy férje' karjain.

¹⁵⁰ felegekkel

Idv néked így. Ha mindent elvesztettem,
Ha tengerhabként duzzad bánatom,
Ne légyek elhagyatva, légy mellettem!

Ím újra vészek' árján hányatom.
Süvöltve röppen a' vihar felettem,
'S remegve száll rád végpillantatom.

Kölcsey.

CSALÓDÁS.

Lakja zárva kedvesemnek,
Szómra nem jó felelet,
Tán szabadba csalta őtet
A' virágos kikelet;
Szép pihenni, álmadozni
A' liget' hüs árnyain,
Arra szálllok, ott lesem meg
Titkos andalgásain.

'S im zöldjébül a' bokornak,
Reszkető tűz ég elém;
Ő az, ő az! lángszeméből
Hű szerelme int felém!
Kéjlobogva szálllok arra,
Ah de játszi fénye mul,
A' midőn a' napsugára
Kék hegyek közé vonul.

Ének ébred bús panasszal,
Olly szelíd, olly szelleti;
Ő az, ő az! engem hívnak
Bájhatalmu zengzeti.
Szívdobogva szálllok arra,
Ah de léptem' zajlatán
Némul a' dal és felettem
Elröpül a' csalogány.

Félig rejtve, illatajkkal
Rám mosolyg egy gyöngye kép,
Ő az, ő az! nyájas arcza,
Mint pirul, mi égi szép;

Őt ölelni szállok arra,
Ah de vérzik hő kezem –
Rózsa volt, és képzetimnek
Csak tövísit érzem.

Kisfaludy Károly.

A' GAZDAG HÁZASULANDÓ.

Százezer forint! kiálta össze az egész kávé-társaság, mintha egy bomba pattant volna közzéje, és egészen lelkesült a' szörnyű vágytól, melyet ezen bájszó gerjeszteni szokott. Kedves Szívdki asszonyság! beszéllje el nekünk, unszolák valamennyen; és Puspányi Zsuzsi, egy igen fősvény szűz, még tejfölös csókjával is sürgeté kérelmét. Beszéllje csak el angyalom!

Szívdkiné váltig kiürítvén a' finzsát, szónak készült, mellyre csend lön, ámbár sok fejér személy volt jelen.

Azt tudják kedvesim, hogy Lényei öcsénk, censurát adván, nagy örömmel egy gazdag melancholicus Báróval utazni indult. Lényei szegény vala, a' Báró neki kedvező ajánlásokat tett; 's így utaztak. Mennél tovább jutottak, annál szorosabban vonzódtak egymáshoz, és öcsénk' vidám kedve, szelid szíve, jótévéleg hatott a' Báró' komoly érzetére. Három évet töltének, Francia, Angol és Német országban 's a' Báró szerette őt mint saját testvérét; Nápolyban a' Bárot forró hideglelés lépé meg, Lényei mint hű, igaz barát mindent elkövetett ápolásában. A' Báró nőtelen, magtalan volt, nagy birtoka a' Fiscusra nézett, Lényeit leginkább szerette e' földön, Testamentumot csinált, és Lényeinek százezer pengőt hagyott.

Százezret! kiáltának ismét mindnyájan, ismét elbájolva azon szótól, melly mindég ujabb kellemeikkel fejlik ki.

A' Báró acquisiteur vala, avitumából semmit el nem abalienált, ennélfogva a' testamentumot nem invalidálhatják. Libera disponendi facultas! ekként támogatá Szívdki ur hitvese' beszédét.

Kedves jó öcsénk! monda Szívdki 's hitvese; angyali rokon! sohajtá Szívdki két leánya; szeretetre méltó Lényei! mondá a' társaság.

De kedveltem is őt titkon mindég, mint saját fiamat, mond Szívdki.

Hányszor mondam édesem, hogy kívüled senkit úgy nem szeretek mint Lényeit, ha nem mutattam is neki, mert a' fiatalság hamar eltéved az édesgetés által.

Köztem 's közötté mindég valami mély, titkos sympathia uralkodott – szólt Tini, a' ház idős leánya, aztán lesüté szemét – bár nem illett volna ezt tudatnom.

Nem! köztem és közötté volt a' nagy sympathia, mondá huga Tóni; mi egy lélek valánk – együtt játszánk –

Nem! mi valánk lelkek! kiáltá Tini.

Nem! mi valánk! viszonzá Tóni!

Te megint disputálsz Tóni!

Te disputálsz Tini.

Azonban sem a' szeretet, sem a' sympathia olly nagy nem vala; mert Lényeivel ezelőtt úgy bántak mint szegény rokonnal, az az hidegen; ő pedig büszkébb volt, hogy sem magát feltolná, azért is ritkán jött.

A' mi kedves jó öcsénk! folytatá tovább a' házi asszony, még egy évet utazásban töltött, de a' honvágy' érzete, 's nem kétlem a' vágy utánunk is, kedves rokonai után, felébredt benne 's azt írja férjemnek: hogy nem sokára megérkezik, ritkaság végett is a' magnasi birtokot itthon költögeti, 's ha a' kegyes ég engedi, meg is házasodik.

Mennyei szív! harsogá az egész kar, a' két testvér pedig ujonnan a' sympathián czivódott.

Este Szívdki bizonyos tanításokat adott leányainak. Gyermek! – mond – ti ma holnap perfectumból, a' plus quam perfectumba léptek, azért forogjatok, hogy egyitek Lényeiné lehessen, a' mód és eszköz a' ti gondotok, én csak a' contractust teszem fel. Tegyetek lépést, mert még itthon maradtok; csak egy observatiom van: ha t. i. én Lényeinek magaviseletét a' Báró iránt megfontolom, azon ápolást, áldozatokat, szívbeli barátságot, tehát gyanítom, hogy ő – olyan érzékeny szívvel bír – olyan – hogy is mondjam? olyan bizonyos érzés – olyan szeretet – olyan valami – teszem, a' mit az ember, felebarát, egymás ellen viszont gyakorol – úgy hallom van olyas érzés – szóval érzést, szerelmet kíván. A' jó urnak ez a' definitio nagy fáradságba került, mert maga mind azt nem ismerte, azért igen akadozva adta elő, hogy ők is valahol érzést szerezzenek. Ti – mond tovább – ti kedves anyátokra ütöttetek, egész nap pereltek egymással, de ha ő extraneustól is szelídséget praetendal, quanto magis inter sangvinem. Szeressétek azért egymást, előtte ez motivuma lehet, hogy egyetikbe bele szeret; ti minduntalan nyelvhibába incurráltok, 's olyan ember azon megütközik. Tartsátok fejetekben informatiomat és győzni fogtok.

A' mi atyánk szörnyü pedant! mondá Tini; midőn Szívdki oda hagyá őket.

Valóban az, felelé Tóni, 's ez volt az egyetlen pont, mellyben a' két testvér megegyezett.

'S ki tudja fog e' használni észrevétele? neked mindég nehéz volt irántam testvéri szívet mutatnod.

Én jó valék, de te valál rosz, haragudott Tini.

Én szelíd vagyok, azért is szelíd! kiálta fel Tóni.

Látom, hallom – felelt Tini – de mit is kényszerítet magadat tettetésre? én úgy vélem az ember saját természetiségben leginkább tetszik.

Igazság! – viszonzá Tóni – és igen helyesen téssz, ha saját szavaidat követed majd; 's így akará egyik a' másikat a' tettetésről lebeszélni, de alattomban mindenik eltökéllé magát, a' fortélyos atyától ajánlott légyságot színezni, 's olvasztó érzékenység által a' százezret kihorogászni.

Elvégre, néhány hét után eljött a' Lényeitől látogatásra kijelelt nap, 's ámbár vele hajdan hidegen bántak, felkeresé őket, nehogy őt kedvezőbb sorsa miatt kevélynek tartsák. Reggeltől fogva pereltek a' leányok az öltözet miatt; mindenik azon szint és ruhát iparkodott a' másokra disputálni, melly legkevesebbet illett, 's az egész dologban az volt legneveltségesebb, hogy a' versengés, per, patvar közt mindenik azzal hizelkedett magának, hogy olly rosz természet, mint a' megbántóé, a' szelíd Lényeit soha el nem foghatja.

Szívdki kétségbe esett. Az istenért! kiáltá félelmében – szelídüljete, szeressétek egymást ha csak képleg is. Nem szánnalak összezuzni benneteket, hogy át nem látjátok, milly szükséges most familiánknak pure pute szelídek lenni; fáradhatatlan de szinte fáradtan¹⁵¹ oltá intése' árjaival a' sustorgó harag' lángjait. Szívdkiné asszonyság rendelé el leányai' öltözetét, és semmit el nem mulasztott tetszhető formájokat kiemelni, 's a' hijányokat kipótolni. Már közelgett az óra; millyen helyhezetben és foglalatosságban találtassák magokat? Az illyesben járatlan Szívdki, tul csapongva a' mértéken, erővel azt akará: hogy leányai a' vártak belépténél,

¹⁵¹ fáradtam

magokat ölelve tartván megcsókolják, ő hasonlólag hitvesét átkarolva praesentálja magát. Az első benyomástól igen sok függ, azért a' legjobb oldalunkat tüntessük ki.

'S ime üt az óra; néhány minutum után egy kocsi zörög az utszán fel 's a' ház előtt megáll. Mind az ablakhoz szaladnak; egy feketén öltözött fiatal ember ugrik ki a' kocsiból. Ő az! kiált Tóni, hamarjában még néhány tekintet vettetik a' tükörbe, melly elől futólag egymást eltolták. Léptek hallatnak a' lépcsőken, az kérdeztetik: itthon e az uraság? az ajtó nyilik – A' kedves édessel mindenik első akar lenni, egyszerre az érkező felé rohannak. Szívdkí is már ölelni készül feleségét, 's ím akkor vevék csak észre hogy színjászó, ki mint hazafiakat alázatosan meginstálta: hogy jönnének az üres theátromba. Esengve, kezdé fejtegetni szomorú állapotjokat de az auferat se Szívdkí szájából elnémítá. Minek a' theatrum? – mondá Szívdkí haragjában hogy majd megölelte feleségét – ha még is mint nemes ember ingyen mehetne be az ember; de fizetni kell. Appage! Szemtelen ember! harsogá az asszony. Hogyan neki rohan az embernek! szidják a' leányok. A' Színjászó, ki ámbár minden héten legalább kétszer bátran meghalt, itt még is megrettent, 's olly gyorsan mint jött a' kaput kereste. Most kezdődött még a' fergeteg igazán. Te vagy oka Tóni – perelt Tini – te kiáltottad: ő az! Nem, atyánk az oka – felelt amaz – Ő parancsolta azt a' gyáva szeretetet.

Téged a' haszonkeresés vakká tesz, te pénzparóka, már a' comédiásban is kérőt látsz.

Azt véltem már elnyeled, ugy neki estél, te gyöngéd, szemérmes leány! villognak a' testvérek.

Semmi se marad büntetlen, mond Szívdkí, a' félig ölelt feleségre pillantván.

Tán még gúnyolsz – fellázadt az asszony – óvd magadat. Silentium! mert –

Itt már a' prócátori büszkeség kitört. Asszony! – dörög – ki mer engem silentiariussá tenni?

ÉN! én! én! kiálta a' kedves fél, 's így csengett, zajlott, mindég hangosabban, mindég forróbban, midőn egy másik kocsi odahajt, mellyet szerencsére a' társaság észrevett, különben a' planummal ugyan ellenkező situatióban lelte volna Lényei. Szeressük egymást! háborgott még hirtelen Szívdkí 's néhány pillantat mulva Lényei lépett be.

Salve Sándor! kedves Sándorom! kiálta elébe Szívdkí, 's a' mint csak lehetett magához szorítá.

Jó öcsénk! az asszony.

Édes Lényeim! a' leányok.

A' familiából egyik se hagyta a' másikat szóhoz jönni, magát Lényeit sem.

Hogy volt? mint élt? minő jó színben van; hányszor emlegettük – mennyi gondot okozott távol léte, csintalan még is olly soká elmaradt! illy szavak zsibongtak Lényei körül, kinek alig maradt idő az üdvözlésre.

Istenem! – mond Tóni a' beszéd folytában – mi szép lehet ott, ama felséges olaszországban! de még se tudnám magamat utra szánni, mert önnömimtől elszakadnék.

Ki válhatna meg nemzetsége körétől! Néném hogy türhetném én távollétedet? mond Tini páthosszal.

Mi vagyok én neked néném! az én tulajdonim csekélyek; érző szív minden értékem. Mindenben felülmulsz te engemet, csak a' szerelemben engedd az elsőséget. Te vagy mindenem!

Nem, te vagy mindenem néném! Mindenik fiatalabb akart lenni.

Te vagy!

Te vagy!

O kedves leányaim! rebege Szívdkí, és mindenkép erőlködött hang és kép által érzést mutatni. Hadd öleljelek ti nemes lelkek! rájok hajolt, és elfojtott haraggal, melly annál nagyobb vala, mivel halkan kellett beszélnie így szólt: Ne pereljetek, mert kitöröm a' nyakatokat.

O drága atyánk, sohajtának a' leányok és hozzá simulván fülébe susogták: maga ügyetlen kitöréseivel mindent elront, egészen szétbontja képét, aztán fisztulál.

És engem el is feledtek, ti roszak! ha nem tudnám hogy annyira szerettek – mondá édesden Szívdkiné.

Jó hitvesem – édes anyánk! hangzott a' férjtől's a leányoktól.

Ezen kölcsönös szeretet, ezen nemzetségekörben – mond Lényei – az egyes tag' érdemének bizonyos záloga.

Tán cautio – vág szavába Szívdki, ki az illy phrasisokhoz nem sokat értett.

Illy szülék' birásában büszkeség járul az irántok való szeretethez. Nekünk üdvesség egymást szerethetni, 's lehet e nagyobb boldogság, mint egész létünkkel, az érzemény teljes hatalmával azon csügghetni, kivel maga a' természet olly szorosan egybefont. Részvétellel, szeretettel tartozunk mindenkinek; de kétszeresen sajátjainknak! így declamált Tóni.

Valde bene! minha nyomtatva volna! dicsérte Szívdki, szíve örömeiben.

Tini ki hugának fenhejazó szavait írigylette, nem akarván elmaradni, sőt túlhaladni, így ejté szavait: Mi édes, magunkat egészen a' mieinknek szentelhetni, érettök áldozhatni, magát az életet érettök oda ontani! Kendővel takará el szemét.

Most sir, csak nézze öcsém, most sir! explicálta Szívdki.

Tóni megijedett e' fordulattól. Ne sirj édesem – kérte – tudod minő rossz szemeid vannak, megint meggyúlnak.

Ah! kedves Tónim – viszonzá Tini, hasztalan iparkodván az ömledezés virágleplével fedni mérge vezuvját – mennyit sirtam már feletted, midőn örökös nyavalyád, a' főfájás kínozott.

Tóni észrevette tévedését, és a' fő czélnek örömet áldozá fel a' keserű ellenbeszédet. Kedves néném! – mondá öngyőzelemmel – milly jó, milly részvevő vagy te.

Tini is elértvén a' fortélyt ki akart fogni rajta. Te vagy jó, te vagy szelíd, te vagy az én előképem.

Tóni. Nem! a' te felséges tulajdonid, nagy lelked, nemes szíved.

Tini. Hallgass! a' te miveltséged, ritka jóságod.

Tóni – mindég tüzesben – Azért sem! a' te elkapó, elbájoló módod.

Tini – égő tekintettel ki nézné – neked soha sincs igazad! a' te kellemes alakod –

Tóni. Mit villogsz örökké? a' te szépséged, lelked; te vagy tökéletes, én árnyékok sem.

Tini – szinte remegve – inkább meghalok mintsem engedek! te vagy a' legszebb, legjobb, legszeretetre méltóbb e' földön –

Tóni – elharapott szóval – Nem illy makacsság hallatlan – te vagy remek.

Tini. Te vagy!

O mennyei disputatio! o szerelmi per! kiáltá Szívdki és titkon rángatta leányait.

A' szerelem – mond Lényei – a' szerelem az a' kötél mely a' világot körülűzi 's annak milliommait.

Helyesen Sándorkám – szól közbe Szívdki – az egész világ szereti a' milliommokat.

Lényei azt vélvén: hogy csak az szeretheti igazán férjét, ki övéit is szereti, kívánta vala megtudni: való e mind az a' mit hallott, 's eltökéllé magát, az első alkalommal mélyebben megvizsgálni a' leányok szívét, kik azonban azon édességeket privatim sok keserűségekkel helyre hozták. Minden tekintet mellyet Lényei egyre vagy másakra vetett, minden irányzott szava, írigység's szemrehányások' tárgya lön; keményen vigyáztak egymásra, de a' cél nagysága nyújtott erőt nekik a' tettetésre. Hogy az ellenfél' cseleit, szándékát, eszközeit annál inkább kitanulhassa Tini, Lényeit hugával egyedül hagyá, de elővigyázatból még is az ajtónál hallgatózott. Tóni a' kedvező pillantatot használván érzésről, lágyságról szólt, de olly halkan, hogy

Tini meg nem érthető, azért is ez, meghatározott beszédet gyanítván az ajtót kevéssé kinyitá. Lényei is igyekezett szándékára nézve egyedüllétét használni.

Kedves Tóni! – mond Lényei – mint örülök magával egy pillantatig egyedül lehetni.

Tóni kedvesen mosolyga. Ritka történet, 's tán illy hamar nem is következik, 's értésére adá hogy azt használja. Tini' szeme homályba borul.

Maga olly jónak látszik.

Ah nem! nekem is vagynak hibáim. Ábrándozásról vádoltatom. Azt mondják: hogy az ellenállhatatlan érzés, kitörő szívömlédezés, mellyel ember-társaimhoz viseltetem, egész lelkedésig, önfeláldozásomra ragadnak, ezt érzelgésnek hívják – de nem ok nélkül vádoltatom lágy szívűségéről.

Illy vád dicséretté válik – én teljesen bizhatnám szívemben.

És méltán, bennem nem csalódik.

Én valamit közleni akarnék, éltem' szerencséje forog fenn.

O közölje bizvást! szóljon! Minden tartózkodás kárhozatos. Az őszinte szó könnyíti a' keblet, a' közlés hoz segédet, vigasztalást. Szóljon kérem, nincs mitől tartani.

És nem olvasta volna szememből? éles elméje nem gyanítaná mondandómat?

Lényei ur engem meglep, megzavar – Kegyed szemei – valóban azok némák, semmit sem mondanak.

Én kedvellem a' szerénységet, de mind a' mellett érzetem való és mély.

Szerénység: nincs utálatosabb mint a' hamis szerénység, az rettentő hiba, igazi vétek, mondom kegyednek.

És nem értette volna el szívemet?

Tini' képén éjfél borong, Tóni örömben úszik.

O szív! te forrása minden indulatnak! – mond Tóni – nyissa meg szívét, részvételt lel nálam, szörnyű részvételt – öntse ki, a' mi benne van.

A' maga ítélete fogja érzetemet eloltani, vagy szebben éleszteti.

Ah! maga ismeri lágy érzetemet, annak élek, halok – nyíljon meg.

Én szeretek – –

Sándor! maga szeret! – szól Tóni örömtelve szerencséjén, és nénje' irigységén; amaz pedig reszkete mérgében.

Nénjét szeretem – mond Lényei – 's ohajtanám hogy annak belsejét ismertetné meg velem.

Tóni dermedve áll, Tini lángolt. Mit! nénémet szereti, azt a' megátalkodott alattomos teremtményt? a' ki minden embert gyűlöl és boszont, ki örökké dörmög és perel? holott én szelíd vagyok mint a' jó óra – Azt a' rossz szívet, éles nyelvet, hamis képet?

Most bosszulángolva rohant be Tini rejtékéből – Sándor – kiált – ne higgyen neki. Ő maga a' kinzó kisértet, neki boldogság, más örömét elronthatni, kötekedés legfőbb foglalatossága, önség, önszeretet 's öntetszés a' gráciák mellyek környezik. Egy szót se higgyen, a' mi szépet előbb felőle mondék, atyánk parancsolá. Én vagyok szelíd és gyöngéd. O kedves Sándor! én hallám szerelmi vallását! – Sándor visszapattant, és távol kívánt lenni – Nemes ifju, ki csendesen szeretett és hallgatott, legyen jó reménységgel, az én keblem is hajlandó iránta! feléje indul –

Mentsen isten! gondolá Sándor, míg a' testvérek' fergetege a' szüléket is oda vonta. Nyujtsanak áldást kedves szüleim, Sándor engemet szeret, mondá Tini.

Szeret! kiált Szivdki – Revera! azt soha sem hittem volna; csak igaz, fortuna audaces juvat. Ó mi fili! és Sándornak esik.

Engedjen meg, mond Lényei a' boldog atyának, ölelésitől félig agyon nyomva. Kérem más-képen áll a' dolog, én csak a' testvérek' forró szeretetét akartam kitanulni, különben semmi keresetem.

Hah! *fraus et dolus!* kiálta Szivdki, kinek most a' leányok nagy szemrehányással neki ro-hantak. Im! ez a' haszna annak az átkozott szelídségnek.

Kell neki – kiált mindég Szivdki – kell neki házasodni ad *implementum damni*; különben biz én nem csodálom, hogy tőletek reszket.

Mi reszket? miért reszkeszen! így kezdődött most a' zivatar, melynek dühödése alatt Lényei csendesen kilopódzott.

Képzeltetni hogy a' százezer forintos Lényeit nem csak rokoni szerették százezerszer job-ban, hanem régi ismerősi is. Mindenik iskolába akart vele járni, mindenik, kit a' fogadóbúl vagy kávéházból ismert, visszaemlékezteté a' régi szoros barátságra, némelyek jelenlétét any-nyira kedvelték, hogy még ebédkor, 's más mulatságban sem tudtak tőle megválni. A' sok közül Rándorfy¹⁵² volt egyedül, ki régi szövetséget ujítá-meg, mint hajdani társalkodója. Rándorfy nagy miveltséggel birt, 's a' mi ifjainknál ritka, kiterjedett olvasottsággal, azonfelül különös mulattató móddal, olthatatlan, vidám szeszéllyel, azért vala kedves társalkodása 's vi-dító, és mivel a' barátsághoz is a' karakterek különfélesége tartozik, természetes, hogy a' lágy 's érzékeny Lényei, és Rándorfy közt szoros frigy támadott, ámbár emezt kimivelt lelke mel-lett hideg, önséges szív bélyegzé. Rándorfy ismét Lényeihez csatlá magát 's elvégre, midőn egyszer onnan hazul visszajött, azt az ajánlást tevő, menne ki vele Lényei szüleihez, kik egy igen nagy jószágnak igen csekély részét birták, 's maradna nálok néhány hétig, hol ő Villi hugában, egyszersmind korábbi ismerőst találand. Az öregek örülni fognak; te utaztál 's azért mint módiarticulus tetszetős vagy, és Villinek is csinosnak kell lennie, mert minden fiatal emberek szeretnek. Minthogy nem voltak o t t k é t l e á n y t e s t v é r e k, Lényei ajánlását szívesen elfogadá, 's az első alkalommal oda rándultak, kíváncsi lévén a' kis Villit viszon-láthatni, kit mint tizenkét évű igen szép leányt hagyott el.

Lényei igen szívesen fogadtatott, iskola koráról beszélgettek, és ő épen akkor emlegette a' kis Villit, mint önté le egykor husvéthetfőn olly kegyetlen sok vízzel, midőn az belépett. Ah kedves Villi! akará Lényei régi szokás szerint őt üdvezleni, de bámultában ajkai tátva marad-tak. Milly angyal! képe mint tavaszi reggel, olly fris, olly ragyogó; szeme mint a' viola, arczán téliho és nyári hév. A' mi az ifjúság', egészség', vidámság' istennéje vonásain virágzó, mosolygó nyájas, vonzó vagyon, látszott e' képen, és a' teljes gazdag alakon bájolólag előntve. Szemei édes hűledezésben, szinte lebékolva csüggték e tündérlényen. Most lett volna ideje Lényeire néhány pohár húsvéti vizet töltögetni, hogy feleszmélne. Kisasszony! – rebegé igen nehezen – tán nem is emlékezik reám? akkor olly kisdéd volt, most ugy megváltozott, olly angyal – nagy!

De bizony emlékezem arra a' csintalan Sándorra: de maga a' mint hallom messze, mesze járt, egészen Angliába, ott tudom nem gondolt reánk.

Mi angyalit lehetne látni, a' nélkül hogy ide ne gondolkoznánk, azonkívül a' barátság is nekem olly kedves bátyja iránt –

Köszönöm szépen – mond Rándorfy, élesen szemlélve a' benyomást, melyet ohajtott – te nagy lelkű vagy mint az angol, udvariás mint a' francia és őszinte mint az – olasz.

¹⁵² Rándorfi

Villi bátyjától eléggé megtanítva semmit el nem mulasztja, a' mi által Lényei előtt eszét kitüntetné. Én is olvastam ám sokat a' külföldről, tudom hogy a' francia könnyü inu, az angol pedig nagy speculans – tudós képpel – a' francia elmés, az angol jó lovas, minap is a' városban láttam őket déltájban – angol lovasok – veres ruha, nagy forgó –

Hugom, tán barátom el sem érti hogy ez gunyolás – mond hahotával¹⁵³ Rándorfy, 's Lényeihez fordul – Villi nem szenvedheti az angolokat mert olly hidegek. De mellékest igen komoly és intő tekintetet villanta Villire.

Tudod én vidám vagyok és esküdt ellensége minden ollyas kiszabott feszes dolognak – menté magát Villi, gyanítván hogy nem valami különös itéleterőt hozott a' vásárra.

Most a' társaság szaporodott Aurelie, egy igen szegény francia kisasszonnyal, ki nagyon csekély díjért a' Rándorfy háznál tartózkodott, hogy a' kisasszonynak némi némü nevelést adna. Alkotása félig meddig a' most igen nagy divatba jövő Giraffhoz hasonlított – éktelen magos és vékony. Szépségét nem köszöné egyedül a' serdülő ifju kornak, mert már, huszonhat tavaszt számlála, ámbár mások, harmincznyolczat emlegettek. Arczai beestek ugyan, de a' rózsza szín nekik szinte boltozatot ada. Karjai többnyire lepletlenek, nem voltak kövérebbek orránál, 's ha szippantott kelleme csak akkor tűnt ki egész teljében, noha egyik karja nehezen hajlott. Szája, nem lehet tagadni, kevéssé nagy volt, de ha mosolygott olly csintalanul sötétlett ki az üres foghely; szava egy kicsinyt nyifogott, de ha engedé hurutja, egy könnyen el nem állott. Szemében, kivált a' nagyobbban, érzékeny szívet áruoló tűz ragyogott, e' tűzben tökrözé magát a' hamar égő szív, a' szerelmet ahító szív.

Monsieur! – kezdé szavát, tartós hajladozás közt, mintha theatromi süllyesztőn állna – je suis ravie d'avoir l'honneur; vous venez de Paris, vous avez vu la capitale du monde, vous avez vu les Parisiennes?

Lényei, kimenten a' sok színü majmolástól, bár leginkább szerette hazai nyelvét, még is helyt állá, nehogy durvaságról vádoltassék. Aurelie itéletét kérte a' francia szépek iránt, 's midőn Lényei távoldad Villire czélozva azoknak kellemeit, kecses hajlékonyságát festegeté, Aurelie nem győzte a' sok deprecálást, mert szerénységében minden szépet hiven magára vett. Vous avez trop de bonté, vous êtes trop galant, Monsieur! vous me confondez így hangzott Lényei' minden szavánál, és midőn ez Villi' rózsahévetől és liliom havától elragadtatva a' francia szépek gyöngéd, bájos színéről szólt, Aurelie' öröme határtalan leve, mert ő is fehér volt. Monsieur! le teint de Parisiennes se conserve même à la campagne! így kiálta diadalmasan.

Quant et moi – csevegte Villi mézajka, hogy francia nyelvével Sándort meglepje – à cause de l'été je suis nore comme un cziganois.

Sándor még a' cziganois felől nem tudja az anekdotát, mond Rándorfy, és hogy huga nyelvhibáját eltakarja, egy hamarjában koholt történetet beszéle.

Sándor mindég mélyebben nézett a' szép Villi mágusi, igéző szemébe. Mit tesz, ha mingyárt, mezei élete' következésében, némelly tudományokban szükölködik is – gondolá, midőn Villi néhány rést mutatott – a' természetes ész azt első alkalommal kipótolja! Sajat körében ő szeretetre méltó, de még akkor is kellemes és vidám, ha tudóst akar játszani. Szív itt a' fő dolog, ő legmélyebb, legtisztább, legnemesebb érzettel birhat a' nélkül hogy a' Conversatió-lexicont kívül tudná.

Lényei Villihez mind inkább közeledett, 's ezért Aurelie' kétségbeesése reá féltékeny tekintet lövelt; de egy szép szó, egy meleg pillanat, melly gyakran rászállott ismét vigasztalá; mert

¹⁵³ hatotával

Lényei, a' szerelmesek' módjára, Villire nem mervén nézni, zavartában Aureliebe ütközött, és ez azt szerelmi vallásnak nézte, melly iránt ah! olly igen lágy vala.

Villi kötekedett Lényeivel, mennyi ismeretségbe jutott utazásiban? Nemde mint a' Don Juan, mellyet én láttam, – tudja még Sándor én igen kedvelem a' muzsikát, magam is a' klavirt verem; Olasz földön száz ötven, franczia országban ezer és három.

Maga játszik Villi? O ne tagadja meg tőlem ezt az örömet! esdeklett Lényei; de sokszor kér az ember és nem tudja mit. Villi' művészhangja is kelletlenebb volt Tini'Tóni' persivítási-nál, mert bal és jobb keze szint olly öszvehangzóalak éltek, mint a' két testvér. Villi nagy készséggel leült a' klavirhoz, de azon gyönyörű újak szörnyű hangokat doboltak ki abból a' dülöngő szerszámból – egy németet kelepelt, de jaj lenne a' lábnak ki azon indulna, se tempo, se tactus, se kereszt se Be dur, se moll, hanem csak neki futtában a' mint jött. Hát ha még accordra nyomta gömbölyű kis újait, a' seregélyek' nótáját zengé. Elvégre, mint jó hazafinak elverte a' fáj! fáj! fáj! a' szivemet is – gerjedd is fájdalmas érzés mint mikor a' fogfájás kinozza az embert.

Szent Caecilia! – sóhajtá Lényei titkosan – mi boldog ki néha süket; de szemlélvén megint a' szép alakot gondolá: A' jó sziv, engem akar gyönyörködtetni, – 's szükséges e, hogy ő épen nagy mesterné legyen?

Hogy füleit kímélje, Lényei ismét az előbbi beszédet fogta fel. Én sok szépséget láttam – mond – de hidegen hagyának. Most Villire villant, és annyi kellembájtól szinte lelkesülten így felleng: egy megfoghatatlan valami, melly a' szivet a' szívhez kiszti, mint ha más létben már láttuk volna egymást, 's itt csak viszon találkozniánk, mély vonzat, 's belső harmonia költheti csak a' szerelem' kényeit.

Igen – mondá Villi szinte fellengni akarván – O én sokszor hallám hogy a' harmonia igen szép ha az emberek úgy össze illenek, mint a' sípok – én már hallottam harmoniát, egy banda ment erre, olyan szépen összefujtak.

A' legfentebb poesis fekszik a' szerelemben – folytatá Lényei mindég buzogva – az érző sziv gyujtó sugára, a' földön túl emel, nemesít, és az ember kebléből, minden szépet, dicsőt, fénykoszorura rajzoltat és tökéletességre ébreszt, felhajnallik a' sötét élet és színváltozva szinompában repes fel.

Lássa Lényei – mondá Villi, nem sokat értve az elkapottnak szavaiból – lássa csak a' szerelem mit nem tesz? és még is a' szerelmesek rosz szinben vagynak.

Lényei látta ugyan, hogy szép Villi a' szerelem poesisában fel nem lelé magát, de gondolá magában: ha érzetének nincs is olly magas röpte, ha indulatok felől nem gondolkodott is annyit mint Mad. Stael, azért még is gyöngébben szerethet, mint a' ki fellengve arról értekezik – azért megváltoztatom a' stílust, 's tudom érzete szebb valóságban tűnik fel. És tudna e szép Villi – mondá – részvétre fakadni, ha szeretőjét halványon és könnyűben látná?

Azt nem tudom, még nem valék olly állapotban – mondá Villi nevetve, már elértvén őt – mi itt nevetünk, vigadunk, és legfeljebb halálíg tánczolunk. Azonban a' mi a' könnyet illeti, azt a' szem határozza meg.

És millyen szem legyen az?

Millyen – tehát kék, enyelge Villi.

Kék! sóhajtá a' fekete szemű Lényei.

Nos kék, sötét kék – csak nem barna, vagy is fekete – korom fekete.

Angyali Villi! kiált Lényei ismét derülten.

Csak ugy mondom – hisz kedves bátyámnak is fekete szemei vagynak.

És igen szereti a' bátyját?

Felette.

És csak magát bátyját?

Édes istenem, még vannak ugyan rokonim, de alig láttam őket – szólt Villi, de magában gondolá: bohó emberek ezek a' tudósok, mindent szeretnének tudni –

Égi ártatlanság! gondolá Lényei, ha a' szerelem' szikrája ezen kebelbe gyujt, milly isteni kény lehet, annak ébredtét, első sarjait kémlelni! kéjelgni, mint ömledez szive nem sejtett érzetektől 's mint csudálkozik a' még nem ismert vendégen; ezen öröm felülmulja az üres ismereteket 's álmadozó érzélgést.

Én bátyjának legjobb, leghivebb barátja vagyok, mond tovább Lényei és Villi hattyukezét ajkaihoz szorítá.

Hát csókolja meg bátyám' kezét! enyelge Villi, kezét elvonva.

A' maga keze lilium, arczáji rózsák, és a' csók Zephyr, melly illy virágok felett leng.

Hisz udvariságból már ezt a' kezét csókolták, de a' rózsza tövises, megszurhatná, ha valaki olly igen utána esengne. A' lilium is segíthetne a' rózsának, mondá 's olly kedvesen suhintgata kezével, hogy szinte csapásra való ingert gyaníthata az ember, de ő szinte örült magában szép kifejezéseinek.

Tehát még semmi szellő sem érinté?

Istenem! mit beszél az érintésről? az hibázna még! tán a' külföldön szoktak ehhez, mi nálunk nem módi; én a' földbe süllyednék szégyenemben, utóljára még bajuszt is kapna az ember.

De ha valakit szeretünk, illy csekélységet mint tagadnánk meg tőle?

Csekélység! istentelen ember! szinte elrettenek. O ne gondolja hogy én nem olvastam, mi az illendőség' rende; tudom én azt, mi az az érintés – aztán kit szeretnék én?

Villi! 's maga annyi kellemek birtokában, minden érző szív hódolatánál, maga nem szeretne? legyen őszinte.

De kit szeressek? én szeretem szüleimet, bátyámat a' mint illik; a' mi azt a' másik szerelmet illeti, melly nincs megparancsolva, senkit sem szeretek, egyéb pipiskémet és mókusomat.

'S egy férfi sem lehete még olly szerencsés?

Mi közöm nekem a' férfiakhoz, kíváncsi uram!

O hát nem tudja milly eget oszt a' szerelem.

'S olly édes volna az?

Édes kin! ah ha tudná mit érez a' szív.

Valóban különös lehet – alig rejthető kacajjal – szinte kívánnám megismerni ezt a' csodát.

Ah ha sejtene milly üdvesség a' kedvest láthatni, milly tűz, milly kény árad el a' kebelben – ömledezve tekint Villire – Ha tudná mint változik akkor a' lélek, mintegy varázslattól ihletve milly üres az előbbi élet, milly hosszú, milly lassu és holt, milly kéjtelen a' legvidámabb multság, milly édes a' szerettek jelenléte, egymás' néztébe merülve bár némán is milly édes szavak ömlenek.

Már az igaz! mond Villi elfogódva szinte a' hiv rajzolástól.

Mi igaz? – kérdé meglepetve Lényei –

Hogy – hogy maga olly szépen beszél – de mindég mondta bátyám.

Ha tudná milly szépen fejlődik ekkor ki minden tehetségünk; félszó, legkisebb mozdulat, egy tekintet, értelmet, fényt ad.

Lehetetlen! tehát a' szemmel is lehet beszélni? ah mi szép! tehát a' szerelmes mindent észrevesz? soha sem hittem volna.

Mért nem tudom lefesteni, milly hirtelen tűz özönlik keresztül egész valónkon, a' legkisebb érintésnél! – Villi' kezét fogja – milly égbe ragadtatunk egy kézszorítás által – megszorítja kezét –

Sajnálom hogy meg nem foghatom – panaszkodott Villi, és nem akarva mosolygás lengett ajkain.

Hol vegyek színeket azon érzeményt képezhetni, ha egy csókban lelkünk kiomolhatik – e' képet létesíteni akarja.

Már ezt épen nem hiszem – mond gyöngéden magát védelmezve Villi, mert Rándorfy minden illyes kedvezést megtilta neki, nehogy könnyelműnek láttassék – tán csak nem akar megbántani? mondá kérő tekintettel.

Nem! nem! angyal, tiszta, ártatlan, égi lélek! mondá Lényei, még e' kívánnal sem akarlak megbántani, nem akarom megrabolni ön magamat, nehogy szép hitedet lerontsam, mely véteknél tartja ez ártatlan kedvezést; o galamb ártatlanság te csak a' falun virulsz még. Azonban ezt csak magának monda, aztán Villihez fordult. Megbántottam? haragszik? sértve van? bocsásson meg bánatomért!

De többé így nem szomorít? nemde soha soha?

Nem, soha nem! fogadá Lényei nagy ünnepiesen, 's titkon ön magát vádolá hogy illy tiszta lény előtt magát úgy elfelejthet.

Ej Sándor – mond nem sokára Rándorfy – te nagyon változol, alig szólsz, és ritkán felelsz.

Ah hadd azt barátom! jó vagyok én így.

Aha tehát a' hatalmas győző egyszer'smind fogoly is? halld Sándor! te veszedelmes ember vagy, te ragyogóbb diadalt nyertél, mint nagy druszád; egy szív ég érted, mint Persepolis.

Igaz tehát! 's volna reményem?

Remélj bátran! ő kitörő hévvel, szemérem 's szűzi zavarral szól felőled, kedvesnek, szeretetre méltónak talál, ott áll édesen mosolygva a' tükörnél és piperézi magát.

O azon angyali vonások, azon grácia kép mindennek kellemet kölcsönöz.

Én nála szebbet is láttam, azonban de gustibus – –

Te igazságtalan, érzéketlen, kemény vagy iránta, hadd róla az idegent itélni.

Hisz én idegen vagyok hozzá, és nyugtatványt adok, hogy az is maradok.

Idegen! te! kihez?

Azon angyali képhez, Aurelie kisasszonyhoz, ki majd beteg miattad. Így Rándorfy, ezen tévedés által akarván Lényeit nyíltságra kénytetni Villi iránt.

Arról szóltál? szerencsétlen tréfa!

Ugy! és ha szabad kérdeznem, kiről szóltál te?

Én – igen – én kit értettem? ha te nem mondd hogy szeret, azt gondoltam volna hogy Villi.

Villi? kinek te városi miveltséget akarsz adni! Lényei meghökkent.

Kit te kézszorításra tanítál, kinek a' csók' tudományát magyaráztad, és mingyárt példával is akartad felvilágosítani. Lényei' arcza égett.

Én lecsillapítám, de barátom, engedd a' leánynak szép nyugalmát; még ő fél gyermek, a' falun neveltetvén, virágok, madarak, 's néhány könyvek mind az, a' mit a' világról tud, hagyj őt illy boldog tudatlanságban, és a' tapasztalatlan, együgyű falusi leánnyal ne bánjál olly csábító frivolitással, mely egy városi koketta iránt is alig bocsánandó. Ha nem ismernélek, e' komoly dolgot komolyabban venném, de így tudom a' pillantat elkapott 's hogy magad is vádolod tettetdet.

Lényei nagy türelemmel hallgatá. Barátom – mond – pirulok magam előtt, de ezentul még lehellet se homályosítsa ártatlansága tiszta egét.

Lényei naponként jobban a' hálóba került, Villi őt' inkább keresni látszék, figyelmesebb, szivesebb lön iránta; néha vidámsága elhagyá 's gondolkodó volt, ezt a' boldog szerető andalgásnak 's csirázó érzésnek képzélé, 's már egészen boldognak tartá magát kivált midőn egyik este, vacsora felett, hol a' patvaristán kívül idegen jelen nem vala, néhányszor gyöngéd lábnyomást érzett. Ez Villi, örüle Lényei, mert a' körülé forgolódo Aurelie, kire azt foghatta volna, szobájában maradt. Villi az – gondolá – félig enyelgés, félig érzelem, ártatlan ösztön, habár az asztal alatt mutatkozik is. Már a' házasság örömnapi lebegtek előtte 's csak azon tusakodott mint kezdjen hozzá.

Egyik nap az egész Rándorfy ház látogatóba ment, Villin kívül, ki főfájás miatt elvoná magát. Lényei nyugtalanzkodva, csak barátja' 's az öregek unszolásának engedett, de az egész idő alatt lelke a' sinlődő kedvesnél lévén, zavart, egyszerű vala, ha szólt is, többször magának ellenmonda. Rándorfy titkon örült a' gazdag sógornak.

Megérkezvén a' szomszéd faluból, még egyik compossessorhoz is beköszöntének, de Lényei a' versenyos üdvözlés 's czeremonia között elillanván egyedül Villihez szökött. Az első előtalált cselédet mingyárt nagy forrón kérdé: hogy van a' kisasszony? Hát jól – felele az – egész isten adta nap itt kinn döréskedett.

Vannak olyan szeszélyes nyavalyák, melyek hamar jönnek és megválnak, gondolá Lényei és örömtelve lesben álla, őt meglepni akarván. Már estellet, 's a' mint Villi szobája előtt ellappangna, azt félig nyitva lelé. Bedugja fejét, senkit nem lát. Bemegy, 's őt a' mellék szobában gyanítván, elrejté magát az olaszfal mellé; alig vonult oda a' szobába lép a' patvarista is, nagy léptekkel fel 's alá járt, hol magában dörmögött, hol felnevetett. Lényei tuskén álla. Kevés vártatva belép, vagy inkább röpiült Villi is egyenest a' patvarista karjába. A' hézagon kandikálónak száz tör akadt szívébe.

Ne itt a' kívánt haj – mond Villi – nézd ebből a' szép furtömből¹⁵⁴ metszettem, de okos légy és ne duzzogj, ha Lényeivel enyelgeni látsz.

És hozzá mégy, a' nélkül hogy szeretnéd? kérdé a' patvarista igen bátran ölelgetve az ártatlan Villit.

Mit tegyek? szüleim akarják, de leginkább bátyám, ki rég az előtt már mindenre megtanított – aztán százezer forint.

Mit ér az nekem? én alig látlak, és ha az abrosz alatt adsz is néha szerelmi jelt, a' mint mi állunk, az már még nem sok. O lábnyomás! sohajtá Lényei és bosszankodott, hogy a' sarkantyúval nem adta vissza.

Majd találók én ilyen alkalmat mint ma – mond Villi hozzá simulva – de légy okos. Hahaha! ma holnap én adok lecckét mi az érzés. Juj bizony már késő! fuss, fuss, Andris! ha rajta kap¹⁵⁵ Lényei vagy bátyám – mingyárt itt lesznek, azzal beugrott a' mellék szobába. Andris pedig kiszöktében a' jövő Aureliebe ütközött – Ah lelkem kisasszony! – mondá, a' nevendék Themisap – maga nem lát, nem hall, 's hálául 's örömben meg akará ölelni.

Vissza! – harsogá a' nagyszivü – Je suis egy hív!

O falusi ártatlanság! első szerelem! pipiske! mokus! bajszkapás! o nyíltságom! o bolondságom – dörgé Lényei kirohanva a' vászonfal mellül – Aurelie kisasszony! maga jó nevelő –

¹⁵⁴ furtömből

¹⁵⁵ kap-

Ah jó – rebegé Aurelie – ha jó, itt a' vigasztalás! 's kitarja karjait. Lényei ettől még inkább elrettenve futott a' szobából, 's olly hamar mint teheté a' Rándorfy házból is.

Lényei maga előtt neveltségessé lön, midőn a' kívánt csók miatt ön magának tett szemrehányásokra, és azon pirongásra visszagondolt, mellyel Rándorfy erkölcsi predicációját nagy bánattal hallgatá, és ezen történet Villivel úgy hatott érzetére, hogy magát eltökéllené, ezen nemmel csak játszani, melly vele is csalfa játékát űzé. Alkalmat találá, midőn finomabb körben Juliával megismerkedett, ki részszerént szépsége, kedves maga viselete, és tetszetős idomjai miatt, részszerént vagyonos szülei miatt is dísze vala a' jobb társaságoknak. Fekete haja gazdag fürtökben omlott el a' szépen boltozott homlokon; barna szeméből lélek 's vidám önérzet sugárzott ki, magos kellemes alakján, és minden mozdulatin olly gracia és könnyűség látszott, melly azon körökben, hol Julia gyermeksege óta forgott, könnyen elnyerhető. Társalkodása sok oldalú műveltséget 's ismereteket mutatott; minden jártossága mellett a' literatúrában, a' honi 's idegen mesterművekben, minden festési ügyessége 's a' klaviron szerzett művészsege mellett is, beszédben olly finom fogással élt, melly által, a' nagyobb társaságokban megjelenő asszonyok olly kellemessé, olly tetszetősökké lesznek, 's magát az ügyetlent is eleszteni tudják.

Lényei most álézést mutatni, csalni akart miként ő csalatott, hideg belsővel érzést színezi, azt nyerni, de semmikép sem osztani. Julia ragyogó thema volt, ezen szívet csak tréfából is akará megindítani, a' magát megörzeni. E' czélnak indult Lényei, de mi hisszük, hogy Julia' kecasei, tündöklő, lelánczoló megjelenése már hatott reája, 's ön bizodalma' öncsalódás vala, átalván elismerni, hogy ollyan tapasztalások után is érzékeny lehet még az asszonyok iránt. Ő többször mulatozott vele 's meg nem tagadhatá, hogy Julia tudományt szerénységgel párosít, hogy saját gondolkodás, szerzett ismeretekkel testvéresül. Máskép szól mint Villi, azt meg kellett vallania; egy gazdag nemes, ki hazai nyelvét szégyenlé, angolul 's francziául folytatá a' beszédet, Julia' jártosságát e' két nyelvben is meg kellett engednie: hogy ez csak ugyan más, mint ciganois és az angol lovagló. A' társaság klavirhoz kérte; Lényei elragadtatott az érdeklő játékon; az igaz, ez más mint a' fáj! fáj! de ébredő gerjedelmét ki akára magából beszélni. Üres tudákoság, mechanizmus, más semmi – mond Lényei – kellemes ugyan, de ki hagyná magát illyestől elvakíttatni? Ő mélyebb beszédbe ereszkedett vele, Julia az életről és annak jelentéséről olly tisztán olly szép érzeménnyel szólott; ő az érzésre is fordítá beszédét,¹⁵⁶ és Julia olly nemes, olly asszonyi gyöngédséggel fejezé ki magát, a' nélkül, hogy csapongásba 's romános ábrándozásba esnék. A' felette érdeklő szüzi szemérem, melly e' tárgynál szinte félelemmé vált, Juliát annyival kellemesbbé tévé, minthogy a' nagy világban 's a' tudományos asszonyi műveltségen ritkábban tűnik fel. Ő igen ártatlannak látszik, de azért óvni fogom magamat őt a' szerelemre oktatni, sohajtá Lényei. Szépen beszél az érzésről, de tud e' érezni? De mi gondom arra! engem csak annyira érdekel, mennyire mulatni fog; nem keresek én összehangzó szívet szívemnek, nem rezzenti fel ezt senki nyugalmából.

Lényei hívságának hizelkedett, hogy Julia magát vele örömezt mulatá. Mért ne keresnék kellemes időtöltést, mért ne szólnék lelkes leánnyal? – demonstrálta magának Lényei – nincs mitől tartanom. 'S úgy történt, hogy ő azon társaságot leginkább kereste hol Julia is megjelent, verseny beszédbe töltötte vele többnyire az estét, unalmat érzett Julia' távollétén, örömmel vette észre ha játéka, táncza 's maga viselete köz javallatot nyere, ötet a' társaság' középpontjának tartá 's elvégre kedvetlenné lön, ha más valaki Juliának hódolt. Miattam habár minden

¹⁵⁶ beszédét

fiatal gyerkőcze, egészen elolvadtam édességtől tele beszéli is szépséggel, azzal én annyit tördöm mint magával, csak az bosszont, hogy illy okos leány előtt olly hitvány, üres holmit összehabarnak; fatalis szokás ifjainknál hogy illy pulya hizelkedésekre adják magokat, nekem az kiállhatatlan unalmas, 's bizonyosan Juliának is.

Julia' jelenléte Lényeinek mindég kellembszön, utóbb szükséges; ő illendőnek tartá Juliát meglátogatni, gyermekség lenne úgy véle, mindenkor csak idegen helyen találkozni vele; ő gyakran hozzá ment, 's minek is kerülte volna a' házat, hol annyi derék ember összegyűlt. Ő Juliának mind inkább tetszeni vágyott, mind azon tündődött, 's el nem mulasztá figyelem, szép szó 's hódolat által táplálgatni hivságát, melly e' ragyogó lénynek gyöngébb oldala 's út szívéhez, mellynek elnyerése planumában feküdt. Hogy ő helyesen számol: mivel hidegen 's indulat nélkül okos kivételek szerint cselekszik, azt megmutatá a' következés, mert vagy minden megcsalá őtet, vagy Julia tüzet fogott; de nem lappang e itt, vagy nem lappangott e már egy más Andris? ennek tudása neki igen kíváncsias vala; keményen szemben tartá – semmi nyom – ügyesen, elővigyázattal buvázkodott azon személyeknél, kik vele összeköttetésben éltek, mindenütt dicsérete hangzott, még az irigység sem tudott homályt vetni hírére; szólt ő néhány kávézenikékkal is, 's még ezek sem mondtak semmi rosztat fölé. Ez fogott.

A' ház' körében kell őt kémlelnem, nem jövök e ott is Tini Tóni scénához? nekem ugyan mindegy, de akár hogy van, ítéletemben nem akarok csalatni, a' legidegenebb ember iránt is. Már e' célnál fogva még többször 's más más időben kell meglátogatnom, mert szerezhethet e' fiatal ember nagyobb kincset a' tapasztalásnál? az emberszív' ismerete legnemesebb tudomány, tehát megyek. Így okoskodott Lényei, vigyázott a' legkisebb vonásra, mint viseli magát szülei, testvéri, ismerősi 's a' cselédek iránt? megvizsgálta különböző állapotiban, keresett tulajdonokat, mellyeket neki vétkül róhatna, hasztalan, semmit sem lelt vádra méltót; csak olly balul ne járt volna már, azt hinné, Julia csupa tökéletesség. Belsejére nézve Lényei még folyvást így csalá önmagát, tetteinek még mindég hamis okot koholt, míg ezen önalkotott köd, egy érzemény' tüzetől szétoszlott, mellynek fényében elvégre magát megismeré.

Lényei, nem tudva ismét hálóba kerülven, észrevette, hogy egy férfi Juliát kitünő figyelemre méltatá, ki ellen neki semmi kifogása nem lehetett. Rétei tetemes birtokkal, ajánló külsejével, nem míveletlen elmével, a' nélkül hogy valami különös talentumot mutatna, jó szívvel és hírrel, alig közeledett Juliához, Lényei már a' féltékenység legrettentőbb gyötrelmei között általlátta hogy ő Juliát szereti 's rég szerette; a' mi eleintén tettetés vala, legforróbb indulattá vált, és fájdalomain ismeré meg szerelme' hatalmát. Mint előbb hideg vérrel Julia' elnyerhetésén dolgozott, úgy most csak belseje' szavát hallá; elég soká vizsgálta Juliát és minden tekintetben érdemesnek találta, szépsége' hatalma elbájoló, mért ne adná magát teljesen azon szerelemnek, mellyet feje igazol 's szíve olly forróan érez?

Az udvariság nyelvét, most az indulaté váltá fel, és Julia, ki a' lelkes, férfias szép Lényeihez úgy is vonzatott, örömmel szemlélte győzelmét, 's mind inkább gyuladózott szíve, annak mindég nevedő indulat-lángjain, 's midőn egykor Lényei szerelmétől elragadtatva megvallá mit érez 's kérte, határozna¹⁵⁷ meg egy szóval, élete hosszú üdvösség legyen e, vagy viszonzérés nélkül nem mulandó fájdalom, Juliának fellobbanó arczain, édes zavart tekintetein, 's reszkető, de nem szólható ajkain sejtethet szerencsáját. Ő kétségekkel ostromlá Rétei miatt, Julia őszintén megnyílt: hogy Rétei ada ugyan jelt szülei előtt, hogy kezét ohajtja, ezek mindeddig kerültek, de még váltig meg sem is tagadták.

¹⁵⁷ határozna

És maga Julia! rebegé Lényei reszkető várakozásban. Nem mondhatom hogy vissza taszítana, én tisztelem nemes karakterét, de azon közönséges emberek sorába számolom, kik engem egészen hidegen hagynak.

Julia! ezen meghatározott pillanatban esdeklem, szeret e? és Julia, látván, milly erős Lényei indulata, mint hullámszik feléje, keble szép titkát édes csendes igennel ajkára lehellé. Sándor teljesen boldog volt, ő szeretett és viszon szeretettet. Minden kétsége elosztott. Julia minden figyelemmel jutalmazá. Ezer oly pillanatok, melyekben a' könnyörü égtől e' földi létnek adatott édenkéj villana keresztül, oly édes pillanatok hirdeté, hogy Julia őt szereti. Vizsga szeme semmi gyanúra méltót nem lele.

De oly kártékonyan hat az emberek' csalárdsága a' nemes, a' lágy érzetre, hogy kiirthatatlan gyanuskodás vert ott is gyökeret, hol nyíltság 's nyugott hiedelem virágzott. Lényei is azon elmélkedett: mint találhatna valami kelletlen okot, Julia' cselekedetiben. Meg nem csalódott sem ártatlanságában, sem hűségében, még azon képben sem, melyet jóságáról, 's érzetéről ön maga oly ékesen festett magának: erről meggyőzte saját vigyázata 's mindazoknak ítélete, kik Julia' egész életét ismerték; hol rejtezik tehát a' kigyó ezen rózsa alatt? Haszon kiszti hozzád, értéked ada neki ösztönt? így rágódott benne a' kételkedés, de a' szív 's az ész ezt sugallá: nem gazdagabb Rétei? nem láttam tetteiből, nem értém szavaiból hogy ő Juliával szerencsét reméll? Egy tekintet tőle 's ő Rétei hitvese. Nem úgy bánik vele a' miként megérdemli? de hidegen 's egykedvűen. Nem tünteti ki előtte értem égő szívét, hogy minden kétséget, minden reményt benne elfojtsa? önség az, ha megvetve a' gazdagot, a' kevesebb értékűt választja? Ez nyilvános, azért eltökéllé magában Juliát megkérni. De meg újra így tünődött: bátrabban megyek, a' gazdagabbat áldozza fel, mert neki a' gazdag bizonyos, de a' szegényt tudná e szeretni? ezt kell kutatnom; feltette magában hogy Juliát megpróbálja, de székelyen lépé meg; nem megvetendő e kételkedésem, hogy illy gyanúval vétkezem ez angyal iránt, hamis szóval őt megcsalom? mint leszke lealázva tettemért, de áldoznom kell e' gonosz geniusnak.

Julia! – kérdé olyan órában, midőn magunkat szebb világban álmodjuk – Julia, szeret engemet, igazán, hiven?

Minő kérdés magától? 's képzelheti hogy illy bizodalmas kedvezésre leereszkedtem volna, ha változhatatlan nem szeretném?

És bizhatom szavaiban?

Rendületlen. Hazudni nem tanultam.

Hallja tehát a' titkot, melyet fel kell fedeznem, melly annyiszor már ajkaimon lebegett, mellynek közlésétől eddig a' félelem tartóztatott, nehogy éltem' boldogsága süllyedjen általa – a' maga szeretete! Majd az egész planummal felhagyott, oly székelyen és pironlás önté el hazugsága miatt a' kedves előtt, de épen e' zavar, ezen belső harcz tevő hitelessé szavait. Tehát igazán szeret? kérdé még egyszer.

Szinte elrettent. Igen, egészen, örökké –

Hallja tehát, megcsalni nem akarom, ha mingyárt szerencsém oda dülne is; 's nagy nehezen monda el ezen mesét: Kegyed tudja, molly forró barátság kötött engem a' Báróhoz, értékem alkotójához? Elöttem nem vala titka 's én valék az egyetlen kinek megvallá: szerelem csatlá egy szívhez, kinek ritka szépség, nemes lélek jutott ősök helyett, ki mindene lön, csak dönthetetlen gátok miatt hitvese nem. A' világ előtt rejtve maradt a' szeretők' szerencséje, 's így maradt titok egy fiúnak születése is, kinek sorsa barátom betegágját kétszeresen terhelé; még halála után sem volt szabad e' titkot fényre hozni. Bennem találá legjobb eszközt fia sorsán segíthetni, azért is testamentumában nekem százezeret hagyott, de baráti lelkemre köté, hogy én a' summát csak fia' érett koráig vegyem gondom alá, és azután csekély részét fáradságomért

lehuzván neki által-adjam. Az úton tett szerzeményem segített eddig 's egy kis hivatal is ígérve vagyon, melly gazdasággal, ha nem is fényesen, de szükség nélkül kitart szerető hitvessemel. Szorgalom, iparkodás még inkább elősegít, és így nem hibázik egyébb, mint állhata-tos szeretete, melly engem boldogítson.

Julia láthatólag megdöbbsent. Én magát szeretem, – minekutána magát rendbeszedte – én igazán szeretem, úgy mint senkit, de maga miatt rettegek híréből. Sajnálom hogy maga, a' vélt gazdag annyi gondnak, munkának ki lesz majd téve; engedjen időt eszméletre. Most hagyjon el, eltökélt szándékomat a' meggondolásnak 's ne a' pillantatnak köszönje. Én magát szeretem, és meglátja, nem vagyok képes megcsalni.

Másnap megakará ítéletét hallani, de Juliával nem lehetett beszélni 's jövő reggel ezen levelet kapá: Én magát szeretem 's nem is átalom azt megvallani. Tisztelem az ur iránt őszinteségre ösztönöz. Hogy e' sorokkal vissza nem él, reményem karakterétől. A' csalást megvetem. Én saját eszem' valamint szüleim' szavát hallám; ítéljen maga; én az utat megszerettem, és sarjadó érzetemet nem gátolám, mert összeköttetésünket lehetőnek véltem, ha képzeltem volna illy akadályt, levívám a' legforróbb indulatot. Én magát mindenek előtt, a' gazdag Rétei helyett is választám, mivel az hidegen hagyott, és magát szerettem, az fényesebb sorsot ígért de maga is fényeset. Én a' valóságban születtem, valóságban élek; a' költést igen szép olvasni, de az igazi világban Arkadia nem virágozik; mélyen érzem én, kised, szűkölködő életet nem bírhatok, a' nagy világ az elem, a' hol én lehellek, fiatalságomtól fogva ott vagyok honos; az létem és szerencsém, melly versben üres csillámnak tartatik. Arról le nem mondhatok, a' mire születtem és neveltetem; érzem hogy éltem' virágát nem tudom alacson körben, szűk polgári életben élni. Ha azon sphaerában el tudna tartani, melly hozzám illik életét szépítettem volna. Legkisebb közeledést sem engedtem volna, ha illendő házasság, hasonló állapotra építve nem kecsegtet. Szüleim soha meg nem engedik. Így tehát felébredtem szép álmamból, de nem akarok ujba merülni uraságod' kezén, nehogy néhány év mulva rettentőbb legyen ébredésem, 's úgy fogna magának is ha gondok terhelnék és az álmodott rózsák helyett csak tövist talál. Én magát szerettem, a' nélkül hogy magamnak határt szabnék, míg érzetemet okosnak tartám; céltalan indulatot le tudok győzni 's zaját ész által mérsékelni. Én megcsalhattam volna, szüleim' ellenkezésével menthetvén magamat, de ha költői görcsöket nem vár tőlem, tettemet javallani fogja, én magamat az időre bízom. Most csak az a' kívánat van hátra, ítéljen igazán felőlem, és legyen boldog. Julia.

Piha! kiált a' varázstól¹⁵⁸ ment Léneyei – a' pulyaság és prosa illy gondolkodásban, valóban zsidói. Jaj nekem ha őt elveszem, 's bár vétketlen szerencsétlenség által, szegény, vagy beteg lettem volna. Nem! hány nemes asszonyok a' valódi világban nyomorúságot, fogságot, számkivetést osztottak férjeikkel, nem ügyelve piperére.

Ő csak röviden jelenté Juliának, hogy az egész csak próba volt, és ő valósággal 100000 forinttal bír.

Ez volna tehát a' tanúság minden tapasztalásimból, hogy csak Aurelie kisasszony szeretett igazán, kihez én olly hátatlan vagyok – valóban nincs nagyobb szerencsétlenség, mint százezerrel birni! Senki sem fáradoz a' szegényt megcsalni, de a' gazdag házasulandó hol lel igazságot?

Mi nagyon sajnáljuk a' szegény Léneyeit, hogy jó csillaga nem hozta e' jelenvaló Aurora olvasónéjához, ez bizonyosan megczáfolná véleményét, és szerencsésé tenné.

P. M.

¹⁵⁸ varázstól

ÁRNYÉKOMHOZ.

Itt e' halmon nézlek téged mosolyogva,
Mint csapodárkodol áltaellenemben;
Mutasd meg hát azt is mit érzek keblemben?
Árnyékold ki szívem' csendesen dobogva;
Vagy édes könnyeim' némultan zokogva
Ábrázold ki nékem mint állnak szememben,
Milly nagyság van eddig lángérzeményemben
Szerelmem' legelső órájától fogva? –
Lásd, mind ezeket mutatni nem tudod!
Így hát termetemnek óriásszárnyai
Tanítanak hogy pályád csak ok nélkül¹⁵⁹ futod;
Nem! ott közelgnek az éj' hollószárnyai –
'S te tűnsz, példakép' hogy mi is elenyészünk,
'S mulandó v a l ó k b ó l örök á r n y a k leszünk!

If. Kapuy Károly.

PONTYI' SZERELME.

(Parodia Lantos' szerelmére.)

Csak földi kény, melly az időt emészt,
Tükörben él, 's a' hold' szarvára ül,
Ez Pontyi' nagy szívét gyors lánggra készti,
Ha jót hörpent a' kancsó' öblibül;
De a' késő bút csak akkor tenyészti,
Ha lelke fogyni kezd erszényiből,
'S a' Szép, ki olly sokat, szépet ígére,
Hitetlen símul gazdagabb' melyére.

Furcsa kény az, melly Pontyit huzza vonja,
'S gőzzel hizlalja sovány életét;
Minduntalan más szépnek pillanatja
Vágyokra költi kitömött keblét.
Mi szépet tud sebtén elmondogatja,
Bár annak maga sem hiszi felét;
'S ha erre a' kedves csókot ad néki,
Meghallják azt honja' minden vidéki.

¹⁵⁹ oknélkül

Minden utszában jár egy ideálja,
De vágyása mindenütt el nem sül,
Azért ő azt csak messzirül csodálja,
'S pápaszemmel módisan frigyesül.
A' szép' házáig nyúl akkor a' pálya,
'S ha elfárad egy szegletkére ül,
'S mint a' kis macska tejfeles fazéknál,
Ugy ólálkodik a' szép ablakánál.

Édes-magához tartott bizodalma
Szívét csapongó göggel élteti.
Szeret, ha bár atya' vagy férj' tilalma,
Kakastüzzel odábbra döngeti.
E' bús emléknek az marad jutalma,
Ha sorsát bús rímekbe öntheti.
'S a' recensensek bár miként lármáznak,
Versében a' szív 's az indulat fáznak.

Így sok kosárt, mellyet buzgón elzára,
Dallá farag koboza' hurjain.
Sóhajtva néz a' kedves' birtokára
Mosolygja bár Az másnak karjain.
Nem csügged ő, sőt írt lel fájdalmára,
Olcsó nyelvek' magasztalásain.
'S míg a' fület sérti zengési bája,
Bús hitelezők morognak reája.

'S ime! segédet hoz alkalmi ének,
Mert sok erkölcsöt hintnek hangjai,
'S mint annyi pillangóit érdemének
Tovább adják a' gyávák' szavai.
Tágosabb utat nyit már szerelmének,
Ha nőttön nőnek földi javai.
Hizelkedve lép nagyok' küszöbére,
'S büszkén magának repkényt csap fejére.

'S a' mit teremtvé mások munkáiból
Nagy készséggel összelopott vala,
Valóság lészen részeg álmaiból,
'S megnyílt neki a' hirnek hajnala;
Előlép mint denevér lyukaiból,
Hogy más érdem sülyyedjen általa,
És választott kedvese a' dicsőnek
Lenne siralma minden ismerősnek.

Szalay Benjamin.

A' PARTRA SZÁLLT.

Ah ne mondja seni nékem,
Nyugszik a' ki partra szállt;
Partra szálltam én: de szívem
Nyúgalomra nem talált.
Küzdvé szirt- hab- és szelekkel
Sorsom' átkos tengerén,
Tört hajóval és kebellet
Végre partot értem én.
Itt de szenvedő keblemnek
Béke-ágak nem teremnek;
'S a' part nyúgalom helyett
Nyúgalomnak sirja lett.

Nem, vidéke hogy kietlen,
Kedves nékem a' vidék;
Sem hogy ege vad 's kegyetlen,
Óh nagyon szelíd az ég!
Oldalán nem tengereknek
Bús hulláma háborog;
Csendes árja csak hegyeknek
Halk morajjal andalog.
Szélén bájoló diszben áll
Nyilva parti szép virágszál.
Von tájad szivet szemet:
Part, ki kinzasz engemet!

Hölgy lakoddal a' folyamnál!
Hölgy te, hallod e' panaszt?
Érted parti szép virágszál,
Érted önti ajkam azt.
Merre kis lakod szelíden
A' habok' tükrébe néz,
Partra engemet haj! épen
Ott vetett a' régi vész.
Látlak itt – 's hevülök érted
Új vést ont szívembe képed.
Partodon, leányka bút,
Leltem én csak 's háborút!

Nőzséry.

DOHÁNYOS' SIRKÖVE.

Szájában holtig pipa volt, pipa ölte meg őtet
Játszi bodor füst közt, végre hamúba rogyott.

A' JÓTÉVŐ.

Jaj! mit akarsz nálam? rebeg a' báránka ijedten
A' fene farkas előtt; menj te megölted anyám!
És felel a' puszták' ebe: szánom sorsodat árva!
Hogy ne maradj egyedül, nézd könyörölni jövők.

Szenvey.

GRÓF B. ...NÉHOZ.

Gyöngéd érzettel kedvelsz bájkelyhü virágot,
Szebb létű's nemesebb Flóra te szinte magad;
'S büszke tetődön is, ott hol csak fény táboroz és jég,
Alkot rózsálló életet égi kegyed.

P. M.

EGY NAP PESTEN.

Különös érzés fogott el, midőn négylovas hintóm a' Pesti lineán keresztül, a' Magyar Király czímű fogadóba zörgött. Tizennégy éve már, hogy nem valék városban, 's szinte fel sem lelém magamat a' nagy kőhalmok között, a' messze dördülő utszákon, hol a' szem, sem fát, sem bokrot nem lát, csak festett házakat, és festett képeket.

Hogy olvasómat magammal megismertessem, szükséges tudnia: hogy én Székesi Bárány egyetlen fia vagyok, 's még fiatal koromban, atyám' céljai ellen, katonává lettem. A' háboru majd kapitányságra emelt, az utolsó hadi mozgás pedig megismerteté velem Francia országot, hol is egy chasseur, Bar sur Aube mellett történt viadalban megtaníta, hogy büntetlen nem hágy dulni hazájában; sulyos mély vágás homlokomon Mintbeillardi kórházba vonulni kényszerített, 's mire ezredemet újra megláthatám, már béke köttetett, 's én nem sokára a' francia vágás következtében oda hagytam a' hadi szolgálatot; sok tapasztalással 's erősült szeretettel hazám iránt tértem hazámba, hol atyám nyílt karokkal fogadott. Azonban nem magam jöttem haza, nem hoztam ugyan feleséget, de egy szép kis öt évű leányt, mellyet a' hadi sors kezimbe vetett, miként? azt még magamnál tartom, elég, hogy nekem igen kedves lön, 's mivel

a' mély seb, melyet egy szerencsétlen szerelem szívembe vágott, velem a' házasságról lemondott, eltökéltem magamban ezen gyermeket mint sajátomat szeretni és felnevelni.

Louise nem sokára atyám' szívét is, mint az enyémet megnyerte, öreg atya névvel köszönté, 's nagy indulattal csüggött rajta. Ámbár falun lakánk, távol a' városi szokástól, de környülményeink kedvezők lévén a' leány úgy neveltetett, mintha valamely Parisi pensionaléban műveltetett volna, természetes idomjai azt lehetőségessé tevén.

Atyám, ki történeti és geographiai ismérteire vajmi sokat tartott, őt ezen tudományokban oktató legjobb foganattal; rajzolásra, nyelvekre és muzsikára, a' mennyire tellett, magam tanítottam; özvegy néném, atyám' huga, ki férje' halála óta nálunk lakik, őt asszonyi munkákban gyakorolta, házi kötelességeire tanítgatá, 's mind arra, a' mit a' világ, a' szép nemtől kíván. Így leve Louise rakhelye, mind hármunk' tudásainak, és olly sikerrel: hogy, ha mi, némelly tudományos kutatásokban meg nem egyezheténk, vagy az emlékezet elhagyott, csak hozzája folyamodtunk, és ő könyveink' kifürkészése nélkül is többnyire kielégített.

Tizennégy év folytában Louise csak egyszer látta Pestet, 's épen midőn tizenhét esztendő leve. Nénémnek saját dolga miatt oda kellett utaznia, 's őt kérte társul; ámbár én 's atyám, e' rövid elválást sinlettük, még is engedénk, látván, mint büszkélkedék a' világba vezettetésén azon lénynek, melyet ő művelt, melyet ő szinte olly tökéletes példánynak tarta a' finomabb életben, mint egykor maga volt. Minthogy ezen út épen fársángkor esett, Louisenek elég alkalma volt, minden tekintetet magára vonhatni, a' mi úgy is történt, a' mint néném aztán gyakran beszélt, mert egész fársáng alatt Louise lön virága a' társaságnak.

A' viszonzlátás' napja örömnappá lön. Mi nem győztük eleget kérdezni, neki viszont annyi volt elbeszélni való, és a' két hónapig tartó távol léte, két esztendőre nyújtott tárgyat mulatságra. Azonban nekem ez az út szeget még is ütött fejembe; mióta Louise visszatért komolyabbá lön, fejét lóggatá a' nélkül hogy ezen változás' okát feltalálnám, de fel is tettem magamban: hogy ő nem megy olly hamar, leglább nénémmel egyedül a' városba.

Két év mulva ügyvédem Pestre hitt, hogy a' hosszú pernek elkerülhetése miatt értekezniék az ellenféllel. Minthogy én a' pert úgy gyűlölöm mint a' francia chasseur, 's ügyvédem emberségét is, ki a' feleket így békíteni igyekszik, méltatani akarám, hamar elszántam magamat útra; a' mint ezt kijelentém, Louise képe majd búba merült, majd örömbé lobbant fel, szemében majd kéj, majd könyű reszketett, hogy nem akarva kérdém: Louise! eljősz velem? Ah atyám! – mondá keblemhez szökve – tehát elviszesz magaddal?

Ha öregatyád engedi, felelék. Esengve ugrott annak nyakára.

Ha nem mulatsz soká – mond atyám –

Nem! nem! örült Louise, csókkal elhintve az öreg' ajkait, 's onnan a' mellék szobába lejtett –

Várj! várj! te szélvész – kiált néném utána tipegve – ruháidat rendelem el, legalább illendően jelenj meg a' városban.

Csak ne sok poggyászt és iskátulakat – kiálték én néném után – mert ha az isten 's ellenem engedik egy nap elvégezem dolgomat, 's a' jövő már az úton leljen.

Másnap korán négy serény lovaim előjártak, és a' mint mondám estére szerencsésen Pestre érvén a' Magyar Királynál megszálltunk. Édes álom enyhített, és mire felébredék, már Louiset jó izlésű de egyszerű ruhában az ablaknál leltem, a' tiszta őszi napot üdvözleni, és a' városi zavarón szemeit legeltetni.

Parancsoljak fölöstökömöt? kérdezé Louise.

A' kávéforráshoz megyünk, azt hallám dicsérni. Louise nagy szemet vete rám. Nem forrás, nem Hippocrene az, hanem olly czimű kávéház.

'S én is oda megyek?

Jobb ha eljősz, mintsem ha védelem nélkül itt maradnál; légy ma kísérőm, bár merre vezet sorsom. Oda menénk, egy asztalnál még ketten helyet kapánk; által ellenben ült egy kisdéd, agg férfiu, oly emberalak, kinek az ember mingyárt baráti kezet nyujtana; gondosan fürtözött haja, csinos öltözete, kedves módja mingyárt tetszetőssé tevék. Úgy látszott, ő mindennek szolgálja és barátja, mert körében mindenkinek kedveskedni törekedett, ennek dohány szelenczét nyujta, annak szépséget monda, ezt ujsággal kínálta, azt tágasb helyel; minket is óthalmába látszott venni, mert a' szolgát irántunk figyelmessé tevő. Ő kávéját oly kedvvel hörpögette, hogy szinte nekünk is jobb izüen esett; képéből nyilván olvasám, hogy velünk beszédbe kívánna elegyedni, azért is megszólítám, a' mire nyájas képe még inkább felderült, közelebb fészkelte hozzám – jó kávé – mondá félig suttogva – de alig hiszem, hogy a' hatvan jelenlévő ember közzül csak kettő tudná azon dolog eredetét, melyet naponként elemészt, p. o. ezen kenyér: milly nagy idő alatt mehetett illy tökéletességre, és miként gátoltatott. Aha! gondolám: ez tudákos, de a' legjobb nemből; Louisemre néztem, szinte olvasám szeméből saját érzetemet, a' nyájas öreget ő is megkedvelni látszatott. Intésemre még bátrabban így folytatá: kevesen tudják hogy az első pékek, Ásiából jöttek Rómába a' város felépítése után 583. e. és pedig Lydiából Cappadóciából. Ah igen! – szól közbe Louise – ezt olvasám Walter Scottnál is. – Ez tudatlan – felel az öreg – nem eléggé buvárkodik 's egyik tévedésből másba esik; így p. o. állítja: hogy a' tányérok 11-dik Lajos alatt találtattak fel, milly hiba! mert tudják meg, 12-dik Lajos alatt sem voltak még tányérok. De térjünk a' kenyérre: az hajdan koránt sem volt illy kellemes izü 's illy könnyen emészthető mint most, mert a' savanyító titka elveszett, elveszett mondom, mert a' régi Galliában éltek vele, mint Pliniusból tudjuk. Bocsánatot uram – esém szavába – sajnálom hogy az értekezés végét el nem várhatom, de perem miatt ügyvédemhez kell sietnem.

Egy pillantatot még ha tetszik! ezen per bizonyosan nem oly fontos mint 1666 – Engedelmet – mennem kell.

Csak hallja – az a' per, melly a' Parisi medicai facultás, és a' pékek között folyt, mivel a' kenyér sütésnél ezek a' serélesztőt használták, melyet akkor az orvosok –

Kérem!

Méregnek tartottak.

Valóban mennem kell, mert ügyvédem lakását kell még felkeresnem.

Keresni! – kiált az öreg, sietvén a' kávé árával¹⁶⁰ – én kísérem – a' keresésnél én el nem maradok, ez az én elementumom. Hogy hívják az ügyvédet? millyen alaku? hogy viseli magát? fiatal, öreg, nagy, kicsiny? csak kisdéd leírását, mingyárt rá akadunk.

Bárvai, felelék.

Bárvai! – kiált az emberke – azt ismerem, jó barátom, emberséges ember, talpig tudós ur, kár hogy a' történetben néha bakot lő; így bosszonkodott minap egy Ó Budai fiakkernek idomtalan kocsija miatt, 's nem akará hinni, hogy a' mostani legroszabb kocsi jobb és könnyebb mint 11-dik Lajos' pompa kocsija; még akkor az úgy nevezett C. tollak nem találtattak fel, és az akkori uralkodók szekeréhez képest, most a' Szebenbe járó postakocsi is valóságos hintó.

De nem tetszik, ha már oly kegyes – kérem a' nyájas csevegőt – engem Bárvai urhoz kísérni?

Igaz – majd ha dolgát végezte, én minden kocsi nemnek nevét és formáját leirom, a' harczkocsitól, melly Trójánál használtatott, 's a' Római diadalkocsitól fogva egész mostanig –

¹⁶⁰ árával

de ím már a' czélnál vagyunk, majd bevezetem, s' míg dolgát végzi én az asszonysághoz megyek, derék asszony, és meglehetősen történeti ismeretei vannak, – a' grádicson felsietve – csak azok a' történet románok ne volnának, ezek összezavarják a' fejeket – valóságos történet gyilkosok – p. o. Irwing –

Én az ajtón koczogtam – nyájas Istenhozott hangzott előnkbe – Ah Louis ur!

Olly kegyes volt – mondék – s' ide vezetett.

Ebből ismerem meg barátomat – mond Bárvai – nyájas szolgáját a' világnak.

Louise Bárvainétól szívesen fogadtatott, én egyedül Bárvainál maradtam, s' mire dolgomat tárgyazó leveleimet átfutnám az ellenfél is megjelent, megnyiltunk, megértettük egymást, ő a' perlekedést szinte kerülve engedett, én hozzáadtam, s' egy óra mulva mint barátok megválnék. Forró öleléssel köszöném Bárvainak, engem olly nagy gondtól felmentő fáradságát, aztán kértem tudatná velem, ki az a' jó kisérőm, kit Louisnak nevezett? Ezen öreg – felelé Bárvai – egész város kedveltje, több évek előtt Francia országból költözködött ide, francia nyelv tanításból éldegél, és eredetisége, embersége, derűltisége miatt az egész világ barátja. Sorsa' veszélyiből, melyet senki nem ismer, kis birtokot megmentett, abból mérsékel, de becsületesen él. Sokan szívesen látnák asztaloknál, de ő szereti a' szabadságot s' az idegenekkel való társalkodást. Csevegése néha terhes ugyan, de olly tréfás, szeszélyes, és satyrája, olly fullánktalan, inkább oktató s' azért senki sem neheztel reá.

Az asszonyokhoz menénk. Ott Louis ur épen a' kesztyűről okoskodott, melyre Bárvainé à la Giraff kesztyűje adott alkalmat. Ezt is bizonyosan – monda Louis – fehér személy találta fel, valamint az első kesztyűt, és pedig Rebecca, midőn fiának kezét kecskebőrrel vonta be, hogy Esau' örökjét elnyerhesse. Már Homérnál Laertes kesztyűben dolgozik, hogy a' kerti munkában tövistől óvja kezét. Xenophon a' Persa puhaságot a' kesztyű viselés által akarja megmutatni. Váro után, már a' Rómaiak is használták. Musonius Stoikus a' keresztyénség' első századában kikel a' kesztyű ellen, mint elpuhító eszköz ellen, de irni, lármázni hagyták s' éltek vele. Sok mindenféle kesztyű volt még, de legrosszabb volt a' szálkás vas kesztyű, melyet a' szegény Martyrok kezére huztak.

Engedelmet Louis ur, de leányomat el kell ragadnom, mert sok vásárlásai vagynak – nem de Louise?

Louise! – kiálta az öreg tudákos – Louise neve? erre vidám képe komor lön s' mély fájdalom reszkete szemében. O szép édes név! – sohajtá – egem, poklom a' te emléken. Félre illy komor emlékezetekkel! – vigasztalá Bárvai – inkább örüljön a' jelennek és szerető barátnak.

Jaj nekem! – mond a' bús öreg – mi az én életem? mi egyéb fejem, mint az emlékezet' tengere? O csak egyet vehetnék ki onnan! a' szerencsét melyet birtam s' melyet örökre elveszték. De bocsánatot, hogy illy kedves lények előtt a' fájdalomrul szólok, midőn azok kényt árasztani vannak alkotva – bocsánatot a' szegény öregnek, hogy Louise névnél elfelejté az udvariság' törvényét. Ha én vagyok ártatlan oka ezen komorságnak, tehát kérem atyámat, többé ne hívjon nevemnél. Jó lélek – sohajtá az öreg Louise' kezét fogván – ő is illy jó lenne, illy szép, illy szelíd! de elég! elég! menjünk vásárlani. A' mint látom Bárvai ur s' asszonyság úgy is falura készülnek, én ajánlom helyettök társaságot, ma szabad napom van, szívesen szolgálok.

Elbucsuzván Bárvaiéktól a' vácsi utsza felé indulánk. Kiléptünkkor a' Bárvai házból mondá mosolygva kisérőnk: csak olvassa édes kisasszony ezen utsza' nevét: F r í g y e s utsza, s' itt prócator lakik a' ki a' perből él, nem Babel ez? lássa csak p. o. a' szörnű büszke X. ur a' p a r a s z t úton lakik; Y. asszonyság, a' legveszedelmesebb alak, kinek szemei tüzkerek gyanánt forognak és Congrev-rakétaként gyújtanak, a' b a r á t o k piaczn; egy költő kinek ugró kut gyanánt szöknék versei, kinek feje csupa velő, a' s z é n a' piacon; Z. ur a' legmódisabb betyár

a' l ó v á s á r o n , és G. ur a' nagy philosophus és valóságos pogány lakik a' k a l v a r i a piaczon. Ha szólásom volna én így osztanám fel: p. o. házasok, kik egymást szeretik 's nem akarnak elválni, laknának a f r í g y utzában; azon édes uracskák, kiket a' szellő is eldönt a' c z u k o r utzában; csevegő vén dajnak, a' kik nyelvökkel a' kitett perpetuum mobile díját érdemlik, a' s z a r k a utzában; a' szennyes kéménytisztítók, a' f ü r d ő utzában; szép leánykák, a' v i r á g és t a v a s z utzában; házasok kik igazi b o n t o n után élnek 's egymásnak nem alkalmatlan-kodnak, a' t ü r e l e m utzában; szerelmes agg legények, a' 3 s z í v utzában; kénytengerében úszó fiatal házasok, b u v á r utzában; menyasszonyok, a' 3 r ó z s a utzában; soványok, g ó - l y a utzában; kávéénikék, ujsághordók egy házból a' másba, a' 3 d o b utzában; hű férfiek, a' ritka utzában; hamisan esküvők 's kik szeretőjüket pántlika gyanánt változtatják, a' k i g y ó utzában; jó erkölcsű férfiak r e m e t e utzában; nagyehetők, az ó r i á s utzában; bátor katonák, v a s , L a u d o n és v i t é z utzában; nagyehetők, az ó r i á s utzában; lókedvellők, a' f u t ó utzában; az örömet békéltető prócátorok a' n y u g a l m a s utzában; tolvajok, a' v a r j u és z s á k utzában; ájtatosak, a' p a t e r n o s t e r utzában; a' jótévő asszonyok, a' b á l - v á n y utzában; szűzek, a' kik semmitől nem félnek, a' g r a n a t é r o s utzában; a' dámák, kik parfümre szorulnak, a' s z e g f ű utzában; szerelmesek, a' h o l d v i l á g utzában; a' házkormányt viselő asszonyok, az u r i utzában; fiatal szívű agg urak, a' v a d á s z utzában; színjátszók, a' v i g utzában; elvégre a' gorombák, a' k o c s i s utzában.

Ej! ej – monda Louise – ki hitte volna, hogy a' szelíd, jó Louis ur illy gunyoló lehetne? Nem! nem! csak enyelgés – monda amaz – fiatalságom maradványa, de senkit nem akar sérteni.

Ha illy neműek gunyolási – viszonzá Louise – akkor azok inkább tanítások vág lepelben – De most édes ur, vezessen oda, hol selyem és pamut portékát árulnak. Nem látja kegyed az A m o r t ! mint örül a' gráciának, és nyilával vágyná megsebezni? Louise felsóhajtott, és olly mélyen, hogy az öreg szinte elhülve nézett rá, 's én meg attól tartottam nehogy a' sohajtsárról is hosszan értekezzék; de egyszer'smind nyilvánossá lön Louise' szerelme, hogy őt, mióta 2 év előtt nénémrel itt mulatott, valaki felette érdekli; de mért titkolja előttem, gyámatyja előtt, kirül meg vala győződve, hogy szerencsáját ohajtja? mért kerülé hallgatással vizsgálatimat? azt láttam, hogy szemei az utzákon szerte szállongva valaki után kémlelődtek. Feltettem magamban Pestet addig el nem hagyom, míg a' valót ki nem nyomozhatom.

Míg Louise, az elébe nyújtott pamut és selyem szövetekért alkudozott, az öreg ur félrevonván fülembe súgá: fel mernék fogadni, ez a' tudatlan kalmár, ki egy rőf selyemért néhány forintot kér, nem is álmodik arról, hogy azelőtt, lehet 1500 eszt. egy font selyemért, annyi aranyat kellett adni. Hiszi kegyed, ő arról egy betűt sem tud, hogy a' Rómaiak a' selymet Sere, Media' és Persiából kapták; bizonyosan nem tudja hogy Aurelián Császár hitvesének átallott selyemruhát venni, 's abból nagy házi per támadt, mellynek végét azonban egy történet író sem adja – megkérdem, tudja e?

O minek – esém szavába – bizonyosan úgy nem tudja valamint én.

Istenem milly szánandó az ollyan ember, ki a' történet illy nevezetes ágát nem ismeri, hogy mer illy ember selyemmel kereskedni ki azt sem tudja hogy a' selyem bogarak tenyésztése, csak Justinian császár alatt, ki 529 fogva 563-ig uralkodott, lön ismeretessé. Európában az első selyem-szövedéket Miletusban Joniában 2 barát készítette, de azok neveit, elég szegyen, a' történet nem tartá fenn; ezek selyembogár tojásokat hoztak Chinából 's a' Görögöket megtaníták mint kell velle bänniök, onnan jött Olasz, Franczia, Spanyol, Német és Magyar országba is, és most, azt tudja tán ez a' tudatlan kalmár is, alig van egy konyhaszorgáló, kinek legalább egy selyem ruhája nem volna. Ha ezt Aurelia császárné megtudná sírjában is haragudnék férjére. Atyám – mond Louise – én már bevásárlottam. Tehát nézzük a' várost, mi történt távollétem alatt?

Sétálásomban az utszákon sok újat lelék, de a sok új között hijában keresém törzsökös nagyaink palotáit. Louis ur kísért, de kellett is minden dolognak legtváolabb eredetét hallgatnunk, fejünk mellette szinte antiquarbolttá vált. Elfárasztanám olvasóimat, ha mind azt ismételtném, a mit ez a tudákos elbeszél, de utolsó részét beszédének még is hallaniok kell. Nézd atyám – mond Louise – minő különös s collossalis betük azok a boltczímen, formájok római, de olly szempontba vannak téve mintha házak volnának.

Pogányság a betűkkel úgy bánni – monda Louis ur – mellyek eredetiképen ollyan egyszerűek, hogy bár mi nagy díjért a világ Academiája sem találna fel szebbeket. Chinába küldeném, a ki így irat, hadd tanulná meg a 80,000 jelt, mellyeket mi 24gyel sokkal jobban kifejezünk. Én egyszer a lehető összeköttetéseket és szavakat, mellyeket 24 betűink megbírnak összeszámoltam és ezen szörnyű számot: 1391 quintiliom, 724,288 quatrilliom, 887,252 trilliom, 999,425 billiom, 128,493 milliom és 402,200 hoztam ki. Úgy látom fejét csóválja, tán kétkedik mondásomban? engedelmeből ma estére vessük fel –

Alázatos szolgálja – esém szavába – én okvetetlen mindent elhiszek.

És tudja – folytatá a tudákos – tudja e ki találta fel e jó és hasznos írásjeleket?

Nem! felelék.

Én sem – viszonzá Louis ur – és alig ha tudja valaki e földön; ezen becsületet ugyan bizonyos Taut, a görögöknél Hermes, latánoknál Mercuriusnak adják, de történei bizonyosság híjával; még a nemzetet se tudják. Plinius az Assyriusokat véli, de az okot míg a más világból várjuk. A görögök 16 jelt Phöniciából kaptak, Palamedes 4gyel Simonides még 4gyel szaporította; magok a Chaldeusok nem vettek másoktól betűket, azért még mást nem tudunk, azoknak lehet a feltalálást tulajdonítani, de melyik Chaldeus? arra ismét szégyenére az emberiségnek felelni nem lehet. A Hebraeusok soká nem éltek magánhangzóval, később a Masoreták magánhangzóikat ponttal jelelték; különös: hogy az o nem jön elő a consonansban, tán mivel az életben úgy is eleget kiáltjuk.

Valóban úgy, sohajték, mert kísérom csüggesztő tudákossága már belőlem is néhányszor ki csikarta. Rég leráztam volna magamról, de Louise ötlet gyermeki kíváncsisággal hallgatá, még illy originalis embert nem látván, azért is emberismerete bővülése miatt is elszenvedém.

Parókás boltba menénk, hol Louise nénémnek fűrtöket akara vásárlani. A hajművész, találmányaiban dicsekedve több új módisan fűrtözött fejeket mutogatott; még Louise a parókással alkudott, Louis ur félre hívta legényét s így szóla: jó ember, az a kend ura derék lehet, de mestersége történetihez annyit ért, mint a juhászbojtár az Algebrához. Lásza kend, a kend ura tökmag ha azt véli, hogy valami újat találhatna, a mi nem lett volna már divatban. Ez a mesterség régi, már Isaias bosszonkodott hogy a zsidó asszonyok annyira felcsicsomálták s először feketére, aztán sáfránnyal festették, de még aranyporral is hintették hajokat, de tudjuk mit használ a szó. A görögök eleintén nem sokat törődtek hajokkal, de utóbb Athenában, régi görög Parisban, az asszonyok arany sáskát tűztek fejökre. Szent Pál Apostol eleget szidta őket, de hijában. A Rómaiak, hódításaik után elpuhulván, kezdték hajokat s ruhájokat ékesíteni.

Azt az iskátulát add le! kiálta a parókás legényének. Itt van mondá Louis ur, s maga nyujtá oda az iskátulát, és hallgatóját karjánál fogá, hogy el ne illantana. Apulėjus szerint a római asszonyok, hajaik után íteltettek meg – volt is azért a rableányoknak mit szenvedni – szerencsétek hogy asszonyaink most gyöngébb constitutióval bírnak. Most én rendébe elmondom, minden nemeit a hajékességnek – de épen akkor jött egy ember s sohajtózó hallgatóját elinté, ki is mint a szél illant el a tudákos elől, kit hijában tarta ruhájánál, s majd egy darabot belőle ki is szakasztott. Holnap reggel eljövök hajamat vágatni és folytatom az értekezést. – Nagyon sajnálom mond a megijedett parókás, de holnap épen nem leszek itthon.

Hol fogunk ebédelni? kérdem kíséremet. A' casinóban – felelé az – ott találunk régi 's új étkeket. Oda menénk, 's mingyárt láttam hogy itt is otthon vala. Louise keveset evett. Ej! ej! kisasszonykám! – mond Louis ur – mit mondana nagy Károly császár, ha látná milly kevés levest eszik? Ő a' mint tudjuk igen szerette 's kertjeiben a' hozzá tartozó plántákat nagy gondal táplálta. A' régiek majd minden étkeinket ismerték, de mi az övéiknek alig tudjuk neveiket, különben tudnánk mi is, mint Nicomedes' szakácsa, mesterséges heringet készíteni, szintűgy mint Trimalcione, halakat, galambot 's több e'félét. De nem jobb volna, ha Louis ur az étkeket használná, a' helyett hogy rólok okoskodnék? enyelgett Louise.

O nem maradok éhen – felele a' tudákos – csak azt engedje még elmondanom: a' régiek a' vadak közt leginkább kedvelték a' medvét, a' phrigiai foglyot 's a' galliai hurst. Hagyjuk ezt – szólék én – inkább üssük össze poharainkat.

Vivat a' haza 's a' ki a' bort hozta! A' bor Asiából jött Olaszországba, Galliába pedig, a' mint Plutarch bizonyítja egy hazájából számkivetett Toskaniai hozta – ha mingyárt gazember volt is, de a' Champagniai ültetése miatt minden bűnét leróttá. Plinius azt véli, Helvetiából jött a' bor Galliába, azonban azt tudjuk bizonyosan, hogy Marseille lakosi már akkor ültettek szőlőt, midőn Fabius Maximus Allobrogus birtokjokat elfoglalta – a' történet nem jelenti minő tettekért adatott ennek a' Maximus név, tán nagy ivó vala.

Kávét! kiálték a' szolgálak, látván hogy Louis ur nem akar elnémulni. A' meleg italok már az újabb koré – mond ismét Louis ur – Chokolade volt az első, melyet a' Spanyolok Americából hoztak. A' kávé Arabiai származás, és 16 század óta a' törökök' kedves itala. 17 században Hollandus és Angol kereskedők vitték honokba, 's ki akkor kávét kóstolt, olly tekintetben állott, mint korunkban az utazó, ki Nilus forrásit kereste fel 's a' Chinai császárt látta.

Fizessünk és menjünk! – esém szavába – melyik sétahely most legnépesebb? A' városerdeje, felelé Louis. – Egy bérlett kocsi oda nyargalt velünk, hol már a' sokaság zajlott. A' csuszóhegyhez menénk, melly látvány Louisnek tetszésére vala, szinte kedve pattant részt venni a' mulatságban, Louis ur is velünk tartott, 's mi vigan mint gyermekek repülénk az ösvényen, azután oda állván szemlélgettük a' többi mulatozókat. A' tudákos' némasága sejteté velem, hogy e' tárgyban még is megakadt – készakarva kérdém: vallyon a' régiek ismertek ilyen csuszóhegyet?

Meg kell vallanom – szóla a' tudákos zavarodtan – én – én azt nem tudom, a' történet hallgat iránta – már meg kell vallanunk, hogy ez muszka találmány, ők a' téli jéghegyeiket nyáron faösvénnyel pótolják, Parisban lételők adott okot illy nemű mulatságra; a' többi közt legnevezetesebb az elisees mezőn épült Montagnes francaises, vagy Promenades aériennes. Ott fél körben le 's fel egyenesen iramlík az ember, a' nélkül hogy lépcsőket kellene járni mint itten; alatt egy kerékbe nyolcz befogott ló hirtelen felsegíti a' kocsit, az egész futás 18-20 secundumig tart, 's ez idő alatt 800 lábnyi ösvényt halad le, és 300at fel, így tehát egy minutum alatt 3000 lábot, és egy óra alatt hét, mondom hét mértföldet lehet haladni; egy futás 12 xr. ezüst. Istenem! – gondolám – ez az ember mindent tud – nem tudhatok neki tárgyat adni, mellyről ne szólana.

Louise! Louise! hangzik egyszerre ismeretlen szózat 's egy ifju leányomhoz repül. Itt találom megint! O boldog óra! Nem, többé senki el nem választ.

Uram! megbódult az ur, hogy nyilvános helyen így közelít leányomhoz? mondék neki félre vonulva a' sokaságtól. Leánya! o hát atyám is lesz – felelé – két éve már hogy Louisét kimondhatatlan szeretem; tengeren, hegyeken küldöttek által hogy felejtsem, mind hasztalan. O Louise! szóljon maga helyettem, vagy már elfelejtett? Louise habozva tekinté reá 's arczaít keblemen rejté el.

O nézze – mond az ifju – nézze csak ezen szűzi pirulást mely száz nyelvnél hathatósban vallja szerelmét. Itt ezrek előtt esdeklem kezét; nem emítem hozzája méltó születésemet, gazdagságomat, csak az minden érdemem, szerencsém 's büszkeségem, hogy őt kimondhatatlan szeretem.

Bocsásson meg uram – felelék – ezen történet különössége miatt kérnem kell szállásomban világosodást adni. És az hol van? kérdé. A' Magyar királynál 's ezzel a' kocsiba ülénk, ő pedig paripára kapván mint szélvész nyargalt előttünk. Utközben mély csend uralkodott. Louise hozzám simult, a' tudákos magában dörmögött 's csak ezeket érthetém: különös megkérés – a' régieknél is van példa – Persáknál – a' Marcomannoknál – de még is különös és uj.

Szobámba érvén az ifjuhoz fordulván kérdem: És ki az ur, ki illy szokatlan 's tekintet nélkül leányomat kéri. Gyöngéd hangon felelé: Báró Érczi vagyok, tudom kegyed előtt gyűlölt név, de oka nem lévén e' névhez köttetett fájdalomának, szerelemtől bátorítva merem leányát kérni.

Érczi! – kiálték – e' gyűlölt név örököse! tán fia annak, ki életemnek csak enyésztemmel muló sebet vága? Nem soha! 's te Louise, te tudtad ezt 's még is – Ah édes atyám! – mond Louise magát sírva karjaimba vetve – én is szenvedtem. Nem tagadom, én őt akkor ismertem meg midőn nénémmel itt valék, és a' sok ifju közül csak egyedül maga érdeklött, de sem magamat sem őt reménnyel nem kecsegtetém; elválásunkkor e' szívet neki esküvém, de kértem is felejtsem el, erőt érezvén magamban inkább meghalni, mint jó atyámat megbántani, és híven meg is tartám fogadásomat, azért hallgattam előtted, 's ha ezen nap fel nem fedi titkomat, sírba vittem volna.

Louise! – mond az ifju – az én pályám sem volt rózsás; atyám mélyen illetődve hallá érzetemet. Orvoslásom végett utazni küldött, sokat láttam tanultam, de a' mit hazámban elhagytam, azt feledni nem tudtam. Scóciában hallám' atyám' halálát, a' fájdalom 's a' kívánság azon levegőt szívni, mely Louisei lengi körül, visszakisztett; három nap óta hazámban 's tegnap óta itt vagyok Pesten – most a' sors összehozott Louisevel, és kegyed olly kegytelen el nem választ bennünket. Ha volt is okat atyámat gyűlölni, annak fián ne bosszulja meg magát, ne a' szeretett Laura fián, kit most annyira boldogíthat.

Laura fia! szólék megilletődve, 's gyűlölségem kéréget érzem lefeszni szivemről. Louise szereted őt? kérdém. Jobban életemnél! felele. Jer hát ifju, ezentul fiam! Laura nézz alá, ime fiadat boldogítom! és te is Érczi, így hozom helyre a' 24 évü gyűlölséget.

Gyűlölséget? monda Louis ur, szinte felettünk megindulva. – Nem! kit az emlék is úgy megengesztelhet, az nem gyűlöl, fájdalmat ismert szíve, de bosszút, gyűlölséget nem. Kézszorítással köszöném e' jó véleményét. De gyermekek! – mondék Louise 's Érczihez – Hagyjatok magamra, menjetek ide a' mellék szobába, lesz miről beszélgetek, hadd könnyítsek én is szívenem.

Örömmel lejtének ők el, 's én Louis urhoz ekként szólék: Kegyed csodálkozott, hogy engem az Érczi név olly visszás érzettel találja, hallja tehát életem' azon szakaszát, mely sorsomra annyira hatott, ezzel hálálom jószívűségét.

Kinek is nyilhatik meg inkább – felele az öreg – mint olly embernek, ki maga is olly igen ismeri a' fájdalmat.

Én 24 eszetendő valék, midőn mint katonatiszt Pesten először a' nagyobb világba vezettetém. A' társalkodás mulatott ugyan, a' nélkül hogy valami különösen érdeklött volna. Ekkor ismertem meg Élty Laurát, ez által éltem szebb irányt nyert, és Laura' tekintete éjemet szebb fényre deríté. Szíveink majd egybe szövődtek, 's eltökélénk' szüleink' áldását kérni frigyünkre, midőn a' háboru engem Pestről a' táborba intett. Laura épen atyja' jószágain vala, 's én elválásomat forró szeretetemet 's hűségemet csak néhány sorokkal jelenthetém. A' hadi

szerencse nem vala kedvező, én fogságba estem, 's két hosszú esztendőt kellett Franciaországban töltenem. Mit szenvedtem ez idő alatt le nem írhatom, távol hazámtól, kedvesemtől, minden közösülés nélkül, örökös kétségben megkapja e leveletem, vagy már elpártolt? szomorú állapotban valék, míg a béke szebb reményt nyujtott. A szerelem szárnyain röptültem haza, 's Laura jószágán keresztül vettem az utat atyámhoz; két év óta az első boldog napot éltem, midőn azon határt elértem hol Laura lakott 's messziről kastélyát megláttam. A világosított házból muzsika hangzott felém, inasok szaladtak az ajtókból engem üdvözolni, mint új érkező vendéget ez ünnepre. Felszállok a lépcsőn, 's mellék szobán által a fényes palotába, 's ott körülnézván a benyillóba, látok egy szenvedő alakot más idősb asszony vállára borulva. Minő ünnep ez itt? kérdem az egyik szolgát. A kisasszony üli menyekzőjét. Laura kisasszony? kiálték megdöbbenve. Igen Laura kisasszony, Báró Érczivel, felel a szolga igen szárazan. O én szerencsétlen! így zokogva egy székre támoalgék.

Ki nevez engem? szóla a szenvedő alak 's felém közelgett. Az istenért Székesi! maga itt? ezzel alétan leomlott. – Én vagyok én! kiálték zuzott szívvel 's melléje borultam; mi történt tovább, nem tudom, mire feleszméltem más szobában lelém magamat 's mindent mély csendben. Lesietve kocsiba vetém magamat 's elhajtottam szeretett atyámhoz, vigasztalást keresni atyai melyén, ki öröm 's könnyek közt fogadott; ott hallám hogy távozásom után mingyárt Érczi' Laura szüleinek kedvét kereste, 's két esztendei távollétem alatt, nem hallván híremet Laurát elámítá 's engem hitetlenséggel vádolt; hasztalan mentetetett atyám fogságommal, Laura' szülei, örülvén a gazdag kérőnek, hű kedvesemet átokkal fenyegették 's így leve Érczinek hitvese, szerencsém rablójának. Mind ezt, megbocsátottam volna az alattomosnak, bár mi nehezen esett, Laura' szerencséje miatt is, de csak hamar megértém nénémtől: hogy velem együtt boldogtalan, mert viszonzításunk után bizonyossá lön hűségemről, és gyanítá, hogy Érczi felfogván leveleimet azokat elenyésztette, a' mi kétszeresen hatott szívére, és rágódott életén; Érczi pedig látván, hogy Laura' szívét el nem nyerheti naponként keményebb komolyabb leve iránta, 's majd durván is bánt vele. Laura, ki a házassági frígyben földi édent álmodott, illy bánást nem soká tűrhetett, és azon nap, mellyben egy fiúnak életet adott, az örök béke' honába költözött. Így vesztém el éltem' szépét javát, azért az Érczi név előttem rettenetes maradt. Ez időtől fogva szívem többé asszonyért nem hevült 's bár érzém, hogy az emberi szerencse egyedül jó házasságban alaposulhat, és csak kedves gyermekek' körében szépülhet újra, még is eltökélém magamat komor nőtelenségre, és valóban a' sors játéka nálam olly kitünő, mert azon ország, melly miatt kedvesemet elvesztém, az vezette karjaimba Louise leányomat, hogy gyermeki szeretettel létem' alkonyát derítse.

Louise Francia születés! kiálta örömtelve az öreg 's a mellék szobába rohant őt kivezetni. Édes kisasszony! maga földim, most értém csak. O most annál kedvesebb, midőn tudom hogy azon ég alatt született, hol én egykor olly boldog valék 's most szinte mint nekem itt új hazája virágzik. O de tudassa velem Báró ur, mint jutott ez az angyal kezébe?

Szívesen – felelék – mert azon nap, mellyben őt lelém, éltem' legszebbike. Forrón csókola meg Louise 's kezemet dagadó kebléhez szorítá, melly annyi édes érzetek közt zajlott. Francia országban egy igen tüzes csata volt, mellyben én megsebesítetvén, derék huszárjaim által a szomszéd faluba vitettem. Nyolcz napig valék ott a kastélyban, midőn egyszerre éktelen, mind inkább közelgő lárma ütődött fülembe. E' pillanatban az öreg házi szolga, kis leányt tartva karjában szobámba rohant, 's röviden elmondá: katonáink' távozása után mint sereglenek össze a' pártos parasztok a kastély lerontására, tudván hogy távol birtokosa a királyi kormánynak barátja. Erre a fegyvertárból hirtelen chasseur kardot és sisakot adott azon kéréssel, adnám ki magamat itt sebesen fekvő Francziának, 's rejténém ágyamba a' kis leányt, a ház utolsó ágát.

Alig végzé szavait, alig rejté el a' reszkető leányt, midőn az ittas latrok, betörvén a' kapun, az udvart ostromolták, mindent lerontottak 's elvégre szobámba is tolongván, e' ház minden ivadékat legyilkolni esküdtek. Bennem francia harczost gyanítván, dühök a' kastély birtokosa iránt még inkább nőtt, egészségemre ittak, ezer átkot küldöttek a' nemesre, 's vad bosszujokban a' szegény agg szolgát is kiragadták szobámból; majd éktelen zaj harsogott és fennlobogó tűz világosíta szobámba, és midőn rettenve az ablakot felnyítom, a' szegény agg szolgát véresen és holtan a' ház küszöbén láttam. E' közben trombita rivallott, a' parasztok szét zavarodtak és huszárjaink győztesen jöttek ismét a' faluba, a' kastélyt elfoglalták, a' lángot elolták a' mint lehetett, 's engem ótalmokba vevén kocsira ültettek, 's a' táborba kísértek, honnan nem sokára a' Montbeillardi kórházba vitettem. A' kis leányt, mint a' végzet' adományát, nehogy még a' dühösök' martalékja legyen magammal vittem. Meg lévén a' béke nyomoztam ugyan szüleit, hogy vissza adhassam a' megmentettet, de hasztalan. A' faluban azt mondák: urok a' királlyal visszatért ugyan, de mivel leányát nem lelé, és senki bizonyost nem mondhatott felőle, azt nyomorultan elveszettnek vélvén, eladván értékét odahagyta hazáját 's többé vissza sem jött.

Nagy Isten! minő történet ez! mint hasonlít az enyémhez! – fakadt ki Louis ur – Nevezze a' falut, annak birtokosát! de ne nevezze, a' csalódás szerencsémről megölne –

Mi baja Louis ur? kérdém – a' falu Sévry 's birtokosa Marquis Sejour.

Irgalmas ég! – kiálta az öreg – az én leányom, és aléltan Louise' karjába dült; örömköny és ezer ölelgetés őt megint eszméletre hozák. Én – én vagyok a' szegény Marquis Sejour – sohajtá az öreg – Még Artois Grófnak Nancyba hódulni mentem, téged Louise, Leval hű szolgámra bízta; kastélyom elégett, telkeim feldulattak, szolgám megöletett, téged is elveszettnek tartván eladtam birtokomat, lemondván e' világról a' mihez semmi sem kötött immár, ide költöztem, hol mint ifju hajdan már valék fogoly gyanánt, itt e' jó nép között kívántam utolsó napjaimat élélni. O Louise! kedves leányom, téged megleltelek! én, ki többé örömet nem is reméltem – most téged – és veled fiat is nyerek – Érczeinek nyújtá örömrészkető kezét.

És nekem mi marad? kérdém fájdalmasan.

Mindnyájan! szólának a' boldogok's keblemre röpültek.

Legyen tehát, de Marquis ur kövessen jószágomba, ott éljünk boldog egyességben és emlékezzünk hálaérzettel az egy napra mellyet Pesten tölték.

A' kelő nap már úton lelt bennünket 's atyám, néném nem kevésbé csodálkoztak midőn kedves vendégeimet látták, de még inkább midőn megérték a' történetet. Gyakran azután, midőn a' kandalló megett ülénk 's a' Marquis arany fürtü unokáival játszott, azokat csókolgatta, és nekünk a' csókról hosszú értekezést tartott, akkor gondolám: Nem jól esett e hogy a' szíves tudákos türelmesen kihallgattam, 's magamtól el nem rezzentém? különben Louise se férjét se atyját nem birná, az öreg vigasztalatlan dült volna sírjába, én se örülhetnék Louise' boldogságán – ekkor buzgón áldám magam is az egy napot Pesten.

Petrózaí Trattner Károly.

FOGLALAT.

Zrínyi. Czimréz. (Vörösmarty.)	1	[503]
Magyar század. (Szenvey.)	4	[504]
Áltudósok. Vigjáték. (Kisfaludy Károly.)	5	[505]
A' tudomány. (Vitkovics.)	51	[521]
Forrásnál. (Kölcsey.)	52	[521]
Asszonyok' érdeme. (Szenvey.)	53	[522]
Lilihez. (Vitkovics.)	56	[524]
Eprész-leány. (Kisfaludy Károly.)	65	[529]
Rózika. (Képlaki Vilma.)	73	[533]
Szajkóság. (Szenvey.)	89	[539]
Magyar Parthenon. (Horvát Endre.)	90	[539]
Budai harczjáték. (Kisfaludy Károly.)	101	[545]
Vigasztalás. (Szenvey.)	107	[548]
Elválás. (Kölcsey.)	108	[548]
Az orvosok. (Vitkovics.)	109	[549]
A' haldokló leány. (Vörösmarty.)	110	[549]
Eltökélet. (Jakab.)	112	[550]
Nem mehet ki a' szobából. Vigjáték. (Kisfaludy Kár.)	113	[551]
Szilágyi és Hajmási. (Vörösmarty.)	153	[566]
Leány-bú. (Kisfaludy Károly.)	161	[571]
Lepék. (Szenvey.)	163	[572]
Bájviola. (Szemere.)	164	[572]
A' bájviolához. (Képlaki Vilma.)	165	[573]
Epedés. (Szenvey.)	166	[573]
Borkirály. (Kölcsey.)	169	[575]
Nemzetem. (Kapuy Károly.)	173	[575]
A' Vértesi vadász ifjak. (Czuczor.)	174	[577]
A' fürdő leányka. (Sz. Miklóssy.)	181	[581]

Szirmay Ilona. Elbeszélés. (Kiss Károly.)	183	[581]
Népdalok. (Szalay Benjamin.)	210	[591]
– – (Vitkovics.)	235	[603]
Régi szokás megmarad. (Gaal György.)	237	[604]
Jövendőlés. (Kazinczy.)	266	[613]
Hymnus. (Kölcsey.)	267	[614]
A' lúd, tyúk 's a' récze. (Sz. Miklóssy.)	270	[616]
A' reményhez. (Kölcsey.) ¹⁶¹	272	[616]
Csalódás. (Kisfaludy Károly.)	273	[617]
A' gazdag házasulandó. (P. M.)	275	[618]
Árnyékomhoz. (Kapuy Károly.)	320	[633]
Pontyi' szerelme. (Szalay Benjamin.)	321	[633]
A' partra-szállt. (Nőzséry.)	324	[635]
Dohányos sirköve. (Szenvey.)	326	[636]
A' jótévő. (Szenvey.)	326	[636]
Gróf B. ...néhoz. (P. M.)	326	[636]
Egy nap Pesten. (Trattner Károly.)	327	[636]
Muzsika. (Winkhler Angyal.)		[648]

P E S T E N ,
Petróza i T r a t t n e r J . M . é s K á r o l y i I s t v á n
Könyvnyomtató-Intézetében.

¹⁶¹ Kölcsey[.]

KOTTAMELLÉKLETEK

Csallódás *Winkler Angyal.*

Poco Allegretto

Enkező *Lokya*

Szavár

zárva kedve sennek szemre nem jön fe-le-
let, szemre nem jön fe-le-

let, tán-sza-bud-ba esel-ta ötöt, a' vi-rá-gas ki-ke.

let. Sze-p pi. henni ál-ma, de-ze-ni a' li-

dolce

Handwritten musical score for a vocal and piano piece. The score is written on two systems of staves. The first system has four vocal staves and three piano staves. The second system has four vocal staves and three piano staves. The lyrics are in Hungarian. The first system includes the lyrics "get' hús árnya in a' li - get' hús árnya in". The second system includes the lyrics "ar-ra szállék ott te - semneg tit hos an dal - ga - sa in tit hos.".

Handwritten musical score for a vocal and piano piece. The score is written on two systems of staves, each with a vocal line (treble clef) and a piano accompaniment (bass clef). The lyrics are in Italian and are written below the vocal line.

System 1:

- Vocal line: *an - - - dal - - ga - - sa - in.*
- Piano line: *p. e dolce*

System 2:

- Vocal line: *2^a Trophae*
- Piano line: *2^a Trophae*

The score includes various musical notations such as notes, rests, and dynamic markings. The handwriting is in a cursive style, typical of 18th or 19th-century manuscripts.

